

మంచికథ

సంకలనకర్త

చీకాటి గుండర్లయ్య

రంజని

తెలుగు సాహితీ సమితి

పి.జి. ఆఫీసు

హైదరాబాదు - 500 004

Accepted
1997

MANCHI KATHA

A collection of 41 Short Stories

(Best stories of 34 writers & 7 Ranjani-Nandivada Bhima Rao
Award Winning Stories from 1989 to 1993)

First Edition : November '94

Editor

CHEEKOLU SUNDARAI AH

Cover Design

SIVA PRASAD

Publication

RANJANI,

Telugu Sahithi Samithi

O/o the Accountants General

Hyderabad - 500 004

Price : **Rs. 50**

Library Edition : **Rs. 75/-**

For copies :

Visalandhra Book House

4-435, Vigyan Bhavan, Bank Street,

Hyderabad & All Branches

Navodaya Book House,

Opp. Aryasamaj, Kachiguda,

Hyderabad - 27

Acco
1997

చుట్టూరా అవరించిన చీకటిని నిందించటం కంటే,
దీపం చిన్నదైనా సరే వెలిగించాలన్న తపనే
ఈ సంస్థ....
ఈ కథలు....

కథాక్రమం

రంజని గురించి....		vii
సంవద్యంతమైన తెలుగు కథ....		x
1. చిలుకా నువ్వెటు వెళ్ళావు ?	- అల్లం రాజయ్య	1
2. చీమలు	- ఎ.ఎం. అయోధ్యా రెడ్డి	11
3. అంతర్వాహిని	- పి. అజయ్ కుమార్	18
4. సాక్షి	- ఇనుకపల్లి దక్షిణామూర్తి	32
5. కుక్క	- వున్నల నరసింహం	38
6. మంచివాడు	- ఆర్.ఎం. ఉమామహేశ్వరరావు	46
7. ఆలావన	- ఎమ్మెస్సార్ మూర్తి	54
8. అవతలి ఒడ్డు	- జి. గౌరునాయుడు	59
9. జీవదాతువు	- గిడుగు రాజేశ్వరరావు	68
10. యాష్ ట్రే	- చాగంటి తులసి	76
11. కన్నీళ్ళు	- జయ ఎస్.	83
12. నా పాత స్నేహితుడు	- తుమ్మేటి రమిత్రమ రెడ్డి	91
13. మనీడు పాపురం	- దాదాహయత్	104
14. నాలుగుకాళ్ళ మండవం	- నరేంద్ర	111
15. పాలపాడుగు	- నామిని సుబ్రహ్మణ్యం నాయుడు	127
16. అమ్మా, బిళ్ళోకి వెళ్ళనో	- వంతుల జోగారావు	153
17. చూపున్న పాట	- కె.యన్.వై. వతంజలి	160
18. మృత్యు మైదానం	- వీరభద్రరావు వమ్మి	166
19. గుండెల మీద కుంపటి	- డి. ప్రభాకర్	175
20. సుశీల	- పాపినేని శివశంకర్	185
21. జీవన వైరుధ్యాలు	- పాలెకోడేటి నత్యనారాయణరావు	194
22. శంకరం అనే ఆర్.ఎన్. కథ	- జి.ఆర్. మహర్షి	199
23. బేసిన్ బ్రిడ్జ్ దగ్గర	- మహేంద్ర	206
24. మౌనరాగం	- కె.కె. మీనన్	216
25. న్యగ్రహమే కదా....	- రమాదేవి జాస్తి	225
26. కిష్కిందనీతి	- నారాల కృష్ణమూర్తి	232
27. అన్నదీయుడు	- వెంకటేశ్వర్లు భమిడి	237

28.	నీటిలో నాన్న నీడ	- వెంకటరమణ చౌక్లాపు	243
29.	ఎంతెంత దూరం	- వేదగిరి రాంబాబు	248
30.	అనంతం	- శంకరమంచి పార్థసారధి	256
31.	గుండె తడిసిపోయింది	- శారదా అశోకవర్ధన్	262
32.	చినుకుల్లో చిరుమంటలు	- శ్రీధర	268
33.	సర్కార్లో బండి	- పి.వి.బి. శ్రీరామమూర్తి	282
34.	చికిత్స	- శ్రీనివాసరావు రమణముని	288

రంజని - నందివాడ భీమారావు అవార్డు పొందిన కథలు

35.	పేగు కాలిన వానన	- ఎ.ఎన్. జగన్నాధ శర్మ	299
36.	ఆవశేషం	- బండి నారాయణ స్వామి	307
37.	ఎన్నిక	- పి. చంద్రశేఖర అబాద్	319
38.	గాజు పళ్ళెం	- కె. వరలక్ష్మి	329
39.	గూడు	- కౌటగడ్డ దయానంద్	340
40.	పిండిబొమ్మలు	- కె. వరలక్ష్మి	350
41.	వాన వెలిసింది	- ఎ.ఎన్. జగన్నాధ శర్మ	358
	రచయితల చిరునామాలు		363
	కృతజ్ఞతలు		366

రంజని గురించి.....

ప్రస (1961) ఉగాది శుభ సందర్భంలో 'చుట్టూరా ఆవరించిన చీకటిని నిండించటం కంటే దీపం చిన్నదైనా సరే - వెలిగించమనే' ఆరోగ్యకర ప్రధానాశయంగా ఒక సాహితీ సమితిని ఏర్పాటు చేయాలని ఏ.జి. ఆఫీసు ఉద్యోగులైన కొందరికి కలగడం, అయిదు మాసాలకి అంటే 22.9.1961వ తేదీన రచయితల సభ ఏర్పాటు కావడం "రంజని" ఆవిర్భావానికి బీజాలు నాటినట్లయింది. ఇసుకపల్లి దక్షిణామూర్తి సమూహాధ్యక్షునిగా పదకొండుమంది సభ్యుల సంఘం ఏర్పడింది. రంజని పత్రికా ప్రచురణ, సాహితీ కార్యక్రమాల నిర్వహణ అమలుపరిచే యోచన కార్యరూపం దాల్చింది.

1962 సంక్రాంతిలో ప్రారంభమైన పత్రికా ప్రచురణ ముప్పై రెండు సంవత్సరాలుగా కొనసాగుతూ వస్తోంది. రంజని మొదటి అధ్యక్షులు ఇసుకపల్లి దక్షిణామూర్తి, కార్యదర్శి చాడ గోపాలకృష్ణ నుంచి ముప్పయ్యే మూడో సంవత్సరపు అధ్యక్షుడు చీకోలు సుందరయ్య, కార్యదర్శి భువిడి వెంకటేశ్వర్లు వరకు ఇరవై రెండు కార్యవర్గాలు రంజని నిర్వహణ బాధ్యతను చేపట్టాయి.

22.5.1969 నుంచీ రంజని గ్రంథాలయం ప్రారంభమైంది. ఇప్పుడు సూచీ విభాగంలో వెయ్యికి పైగా అరుదైన గ్రంథాలు, మిగిలిన విభాగాలలో ఆరువేలకు పైగా పుస్తకాలున్నాయి.

ప్రస నుంచి భావనాను సంస్కరణ వరకు ముప్పయ్యే మూడు సంవత్సరాల రంజని చరిత్రలో సాహితీవేత్తలు, కవులు, విమర్శకులు, కథా రచయితలు, ఉపన్యాసకులు, కులపతులు, నాటక ప్రయోక్తలు, సంగీత విశారదులు, కేంద్ర రాష్ట్ర సాహిత్య అకాడమీ బహుమతి, జ్ఞానపీఠ అవార్డు గ్రహీతలు, సీనిమా రచయితలు, కళాకారులు, కార్టూనిస్టులు, నవలా రచయితలు, రచయిత్రులు, దర్శకులు, నాట్యకళాద్రష్టలు, ఆంధ్రేతర భాషా పండితులు ఎందరో రంజని వేదిక నలంకరించి సాహితీ భారతి సమగ్ర స్వరూపాన్ని సాక్షాత్కరింపజేశారు. సాహితీసభలు, చర్చలు, గోష్టులు, కావ్యగానాలు, ఉపన్యాసాలు వివిధ సాహితీ ప్రక్రియల్లో పోటీలు, క్విజ్లు, సాహితీ శిబిరాలు.... ఇలా రంజని అన్ని ప్రక్రియల్లోనూ కార్యాలయ స్థాయి, జంటనగరాల స్థాయి నుంచి రాష్ట్ర స్థాయి వరకు వీటిని నిర్వహించింది.

రంజని - కుందుర్తి అవార్డులు (కవితలకు)

1984 నుంచీ ప్రతిఏటా అక్టోబర్ లో రంజని-కుందుర్తి అవార్డుల ప్రధానం జరుగుతోంది. జాతీయస్థాయిలో నిర్వహిస్తున్న ఈ పోటీలకు 1994 సంవత్సరానికి అత్యుత్తమ కవితకు 516 రూపాయలు, ఉత్తమ కవితకు 375 రూపాయల పది మంది కవితలకు యోగ్యతా పత్రాలు ప్రకటించడం జరిగింది.

1984లో గుంటూరు శేషేంద్రశర్మ, 85లో గజెల మల్లారెడ్డి, 86లో కె. శివారెడ్డి, 87లో సి. నారాయణరెడ్డి, 88లో ఆరుద్ర, 89లో చేకూరి రామారావు, 90లో నగ్గముని,

91లో నాయని కృష్ణకుమారి, 92లో చేకూరి రామారావు, 93లో కాళోజీ నారాయణరావు ఈ అవార్డుల్ని అందజేశారు. ఇంతవరకూ కల్లూరి భాస్కర్, గుంటూరు ఏనుపాదం, నాళేశ్వరం శంకరం, కోట్ల వెంకటేశ్వరరెడ్డి, ఆశారాజు, జి.వి.ఆర్. చంద్రమౌళి, సిద్ధార్థ, పి. విద్యాసాగర్, మద్దురి నగేష్‌బాబు, అడిగోపుల వెంకటరత్నమ్ అత్యుత్తమ అవార్డులు పొందారు.

రంజని - నందివాడ భీమారావు అవార్డులు (కథలకు)

రంజని - కుందుర్తి అవార్డులు బాగా పాపులర్ అయిన తర్వాత కథలకు కూడా ఒక పోటీ నిర్వహించాలని 1989లో అప్పటి రంజని అధ్యక్షుడు చీకోలు సుందరయ్య సంకల్పించడం, ఆ ఆలోచన అజంతా కుమారుడి పెళ్ళిలో నందివాడ భీమారావుతో ప్రస్తావించడంతో అవార్డులకు ఒక రూపం వచ్చింది.

1989లో నందివాడ భీమారావు పదవీ విరమణ చేయడంతో ఆ సందర్భంగా మొదటిసారిగా కథల పోటీలు జరిగాయి. శీలా వీరాజు, కె.కె. మీనన్, డి. వెంకట్రామయ్య న్యాయనిర్ణేతలు. ఎ.ఎన్. జగన్నాథశర్మ కథ 'పేగుకాలిన వాసన' బహుమతి పొందింది. మధురాంతకం రాజారాం అవార్డు ప్రదానం చేశారు. ద్వితీయస్థానం పొందిన 'ఎండుచేపలు' కథా రచయిత కాట్రగడ్డ దయానంద్‌ని సత్కరించారు. 1990లో గిడుగు రాజేశ్వరరావు, కె.కె. మీనన్, వారాల కృష్ణమూర్తి న్యాయనిర్ణేతలు. బండి నారాయణస్వామి కథ 'అవశేషం', పి. చంద్రశేఖర్ అజాద్ కథ 'ఎన్నిక' అవార్డు సామ్మును పంచుకొన్నాయి. 1991లో శీలా వీరాజు ఒక్కరే న్యాయనిర్ణేత. కె. వరలక్ష్మి కథ 'గాజుపళ్ళెం' అవార్డుకి ఎంపికైంది. 1992లోనూ 1993లోనూ శీలా వీరాజు, డి. వెంకట్రామయ్య, కేతు విశ్వనాథరెడ్డి న్యాయనిర్ణేతలు. 92లో కాట్రగడ్డ దయానంద్ కథ 'గూడు' అవార్డుకి ఎంపికైంది. '93లో కె. వరలక్ష్మి కథ 'పిండిబొమ్మలు', ఎ.ఎన్. జగన్నాథశర్మ కథ 'వాన వెలిసింది' అవార్డు సామ్ము పంచుకున్నాయి.

రంజని ఆంధ్రజ్యోతి, ఆంధ్రప్రభ, ఉదయం వంటి పత్రికలతో కలిసి సంయుక్తంగా అనేక పోటీలను నిర్వహించింది.

రంజని ప్రచురణలు :

రంజని ఆంధ్రభారతికి సమర్పించిన అక్షర కుసుమాలు ఎప్పటికీ పరిమళాల్ని వెదజల్లుతూనే ఉంటాయి. వాటిలో మేలై నవిగా అందరి ప్రశంసలూ పొందినవి :

- 1) పానుగంటి లక్ష్మి నరసింహారావుపై ప్రత్యేక సంచిక
- 2) చలం, కొడవటిగంటి కుటుంబరావులపై ప్రత్యేక సంచిక
- 3) కథారంజని (ప్రముఖుల కథల సంపుటి)
- 4) కథాయజ్ఞం (కాళీపట్నం రామారావుగారి 'యజ్ఞం' కథపై హెచ్.బి.టి.వారి సహాయంతో ప్రచురించిన వ్యాసాల సంపుటి)
- 5) రంజని - శ్రీశ్రీ ప్రత్యేక సంచిక (శ్రీశ్రీపై సమగ్ర సంకలనం)
- 6) గొంతులు చిగిర్చాయి (1984 నుంచి 1988 వరకు రంజని-కుందుర్తి అవార్డులు పొందిన కవితా సంకలనం-రజతోత్సవ కానుక)

- 7) రజత రంజని (గత వందేళ్ళ తెలుగు సాహిత్యాన్ని సమగ్రంగా సమీక్షిస్తూ నల్లభైమంది రచయితలు రాసిన విశిష్ట వ్యాస సంకలనం - రజతోత్సవ కానుక)
- 8) తోరణం (నందివాడ భీమారావు రచనలు)

అ త్రి దశాబ్ది వేడుకల సందర్భంగా :

- 1) విశ్వకవిత (తెలుగు, 19 భారతీయ భాషలు, 40 ప్రపంచ భాషలలోనూ ప్రముఖ కవుల కవితా సంకలనం)
- 2) ముప్పయ్య కవితలు (1989, 90లలో రంజని-కుందుర్తి అవార్డులు పొందినవి, ప్రశంసలందుకున్నవీ ముప్పయ్య కవితలతో కవితా సంపుటి)
- 3) రంజనీ స్వరాలు (ఆధునిక తెలుగు యువకవుల్లో ప్రస్ఫుటంగా వినిపిస్తున్న తొమ్మిది మంది యువకవుల స్వర కవితా ధ్వని సంకలనం (ఆడియో కేసెట్)

33 సంతృప్తాల వేడుకల సందర్భంగా :

- 1) మంచికథ : 41 కథల విశిష్ట సంపుటి
- 2) గమనం: 1991, 92, 93 సంతృప్తాలలో రంజని-కుందుర్తి అవార్డులు పొందిన కవితా సంపుటి.

రంజని కుటుంబీకులు :

తెలుగు కథా వై భవానికి, నవలా వికాసానికి, కవితాభ్యుదయానికి, పత్రికా రచనకి, సాంస్కృతిక కళారంగాలకూ తమ రచనలతో, సేవలతో తోడ్పడుతున్న అనేకమంది రంజని కుటుంబీకులే. ఇసుకపల్లి దక్షిణామూర్తి, మల్లాది వెంకట కృష్ణమూర్తి, వరుచూరి వెంకటేశ్వరరావు, డి. ప్రభాకర్, పాలకోడేటి సత్యనారాయణరావు, టి. ఉమామహేశ్వరరావు (సహవాసి), కె.కె. మీనన్, వారాల కృష్ణమూర్తి, ఎమ్మెస్సార్ మూర్తి, సువర్చలా దేవి, పమ్మి వీరభద్రరావు, శంకరమంచి పార్థసారథి, మహంకాళి వెంకటరావు, బి.కె.ఎల్.ఎన్. ఆచార్య, కాళహస్తి రామకృష్ణ, చిలమకూరి రామబ్రహ్మం, గిడుగు రాజేశ్వరరావు, ఆశారాజు, పి. నాగభూషణం, జి.వి. సుబ్బారావు, ఎ. శ్రీదేవి, భమిడి వెంకటేశ్వర్లు, చీకోలు సుందరయ్య, వి. సుమతి, జాస్తి రమాదేవి, రమణముని శ్రీనివాస్, మునిపల్లె లక్ష్మీరమణ కుమారి.... వీరంతా రంజని కుటుంబీకులే. రంజని వికాసానికి తోడ్పడిన ప్రముఖులు శ్రీయుతులు యు.ఎన్. ఆనంతన్, ఎ. సత్యవర్ధన్, ఎ. రఘునాథరావు, సి. హెచ్. భాస్కరరావు, నందివాడ భీమారావు, డి. వేదకుమారి, సుంకర బలరామకృష్ణ, ఎల్.వి. సుధీర్కుమార్, గరిమెళ్ళ రామమూర్తి, చెరుకూరి విఠల్కుమార్, జె.పి. అప్పారావు, జి. శ్రీకృష్ణ ఇంకా అనేకమంది రంజని కుటుంబీకులే.

రంజని ఆవిర్భావం నుంచి నేటివరకు సాంస్కృతిక వ్యవహారాల శాఖ, ఆంధ్రదేశంలోని పలు సాహితీ సాంస్కృతిక సంస్థలు, తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం వంటి సంస్థలతో సత్సంబంధాలు కలిగి వుంది.

సంపద్వంతమైన తెలుగు కథ

కథలకు మంచికాలమిది. ఇప్పుడు కథ ఈ మట్టిలోనే పుట్టి బలంగా వేళ్ళానుకుంటోంది. ఇక్కడి వాతావరణంతో కలిసి పరిమళిస్తోంది. ఆవేదనల్ని, సంక్షుభిత జీవన సమస్యల్ని విచ్చిన్నమవుతోన్న విలువల్ని ఆవిష్కరిస్తోంది. మాండలికంతో కలిసి మట్టివాసన, మనిషివాసన వేస్తూ మరీ సన్నిహితమవుతోంది. సంపద్వంతమవుతోంది. కథ నేటి జీవితానికి దర్పణంగా నిలుస్తోంది. ఇది అభిలషణీయ పరిణామం కాదని ఎవరనగలరు?

‘విశ్వకవిత్వం వంటి అద్వైత భాషల ప్రపంచకవుల అంతర్మధనని తెలుగు అనువాదంలో అందించిన ‘రంజని’ తనదైన రీతిలో చేపట్టిన మరో ప్రణాళిక ‘మంచికథ.’

విశాలాంధ్ర ప్రచురించిన ‘నూటపదహార్లు’ కథా సంకలనం తెలుగు కథకు ఎత్తైన మణిహారం. ఆ తర్వాత ఎన్నెన్నో కథా సంకలనాలు తెలుగు సృజనాత్మక సాహిత్యంలో నిలిచిపోయాయి. ‘శ్వేతరాత్రుల్లో’ చంద్రికలు కురిపిస్తున్నాయి. ‘కథాసాహితీ’, ‘కథావేదిక’, ‘కథా స్రవంతి’ వంటి సంస్థలు మంచికథలను అందిస్తూ తెలుగుకథకు ప్రాచుర్యం కలిగిస్తున్నాయి.

కథాసాహిత్యానికి ‘రంజని’ తన వంతు కృషి చేస్తూనే ఉంది. రంజని ప్రచురించిన ఇరవై వార్షిక సంచికల్లో, ఎనిమిది మాసపత్రికల్లో కథలకే ఆగ్రహాసనం. కాశీపల్నం రామారావు మేష్టారు ‘యజ్ఞం’ కథపై నభూతో నభవిష్యతిలా చర్చావ్యాసాలను ఆహ్వానించి హైదరాబాదు బుక్ ట్రస్టు ఆధ్వర్యంలో ప్రచురించిన సంగతి విజ్ఞాతై న పాఠకులకు తెలిసిందే. ‘కథా రంజని’ పేరుతో కథల సంకలనాన్ని ప్రచురించింది. పత్రికలతో సంయుక్తంగా కథల పోటీలు నిర్వహించింది. ఇక గోష్ఠులు, చర్చలు, సభలు సరేసరి. రంజని-నందివాడ భీమారావు అవార్డును స్థాపించి 1989 నుంచి ఏటా 1,116 రూ॥ల బహుమతి ప్రకటిస్తూ కథా వ్యాప్తికి దోహదపడుతూనే ఉంది.

కథలు రాస్తున్నవారు వందల్లో ఉన్నారు. అవార్డులు, రివార్డులు పొందినవారు పదుల్లో ఉన్నారు. అయితే బయటి రచయితలు 22 మంది రచనలూ, రంజని కుటుంబీకులు పన్నెండుమంది రచనలూ, రంజని-నందివాడ భీమారావు అవార్డు పొందిన ఏడుకథలూ కలిపి మొత్తం 41 కథలతో ‘మంచికథ’ను ప్రచురించింది. ఇవే మంచికథలనీ మిగిలినవి కావనీ రంజని ఉద్దేశం కాదు. మంచికథల్లో నిస్సందేహంగా ఇవి కొన్ని అని మాత్రమే నమ్ముతున్నాం. సీనియర్ల సలహాలను గౌరవిస్తూ, వివిధ దోరణులకు ప్రాతినిధ్యం కల్పిస్తూ ప్రచురించిన ఈ కథల సంపుటిని వినమ్రంగా మీ చేతుల్లో ఉంచుతున్నాం. డెబ్బయిలు మొదలుకొని తొంభైల వరకు దాదాపు పాతికేళ్ళలో వచ్చిన కథలు ఇందులో చోటు చేసుకొన్నాయి. ఒక్కొక్క కథ ఒక్కొక్క జీవిత పాఠ్యాన్ని తెలుపుతోంది.

‘చిలుకా ఎటు వెళ్ళావు?’ భూస్వామ్యవ్యవస్థ తీరునూ, పెళ్ళికాని పెద్దంటి స్త్రీ మనోవేదనను తెలుపుతుంది. ‘చీమలు’ ఒకరిని మరొకరు ఎలా దోచుకుంటారో వివరిస్తుంది. ‘అంతర్వాసినీ’ మానవసంబంధాలపట్ల అంతర్మధనం. పల్లెటూళ్ళల్లో ఉన్న భూ సంబంధాలకు, పేదరికానికి నిదర్శనం ‘మంచివాడు’, ‘కుక్క’ కథలు. న్యాయవాదుల

మనస్తత్వ విశ్లేషణ 'సాక్షి', 'ఆలాపన' తల్లి ప్రేమాలాపన. మరోతల్లి పాలు తాగిన మమకారం 'జీవధాతువు'. చెడవకురా చెడేవు 'అవతలి ఒడ్డు'. స్త్రీవాద స్పృహతో సాగేది 'యాష్ట్రే.' నాలుగు పడగల హైందవ నాగరాజు నీటిని మిగిల్చిని వైసం 'కన్నీళ్ళు'. జీవితానుభవాలతో లోకం తీరును గుర్తెరిగిన మిత్రుడికి దూరమైన 'నా పాత స్నేహితుడు.' మత ముద్దణలకు బలైనది 'మనీడు పాపురం'. బతుకు చౌరస్తాలో నిలిచి అంగలారుస్తాన్న జీవితాలు 'నాలుగుకాళ్ళ మండపం'. రైతుకూలీల సమగ్రజీవిత చిత్రణ 'పాలపాడుగు'. పసిపిల్లల మనస్తత్వం 'అమ్మా బళ్ళోకే వెళ్ళనే', పాట ద్వారా వర్ణస్పృహ 'చూపున్నసాట'. జీవితాన్ని నిస్సారం చేసే సారా వ్యామోహం 'మృత్యుమైదానం', అమ్మాయి పెళ్ళా. అమ్మాయి మనస్తత్వమా! ఏది భారమో 'గుండెల మీద కుంపటి'. అత్యాచారాలకు గురైన వారిపట్ల సమాజవైఖరి ఎలా ఉండాలో తెలిపే 'సుశీల', రెండు జీవితాల మధ్య వైరుధ్యం 'జీవన కైరుధ్యం', తోటి మనిషి ఆధారం ఎంత అవసరమో తెలిపే 'అస్మదీయుడు'. విశ్వ విద్యాలయాల్లో రిసెర్చి స్కాలర్ల తంటాలు 'శంకరం అనే ఆర్.ఎస్. కథ', పల్లెల్లో మధ్య తరగతి రైతుల జీవితాలు భగ్నమై 'బేసిన్ బ్రిడ్జ్' దగ్గర మురికి కూపాల్లో ఒడిగిపోవడం. ఒకరు మరణిస్తే వేలాదిమంది వారి వెంట వుంటారని తెలిపే 'మౌనరాగం', సొంత ఇల్లయినా దక్కని 'స్వగృహమే కదా'. సమాజంలో విలువలు హరించుకుపోయిన వైసం తెలిపే 'కిష్కింధనీతి', వ్యాధికి గురైన కళాకారుడి దుర్భర జీవితం 'నీటిలో నాన్ననీడ', తెలిసి తెలీని వయసులో రేగే ప్రేమ ఎంత మధురమో 'ఎంతెంత దూరం', ఆత్మపాత్య చేసుకొనేలా తండ్రిని ప్రేరేపించిన కొడుకు నిరుద్యోగ సమస్యగా కనిపించినా భార్యాభర్తల అనురాగానికి నిదర్శనం 'అనంతం', వృద్ధ తల్లిదండ్రుల వ్యధ 'గుండె తడిసిపోయింది', ఒకచోట ఉన్నా నలుగురి మనస్తత్వాలు నాలుగు విధాలుగా సాగుతూ 'చినుకుల్లో చిరుమంటలు' వెలిగించడం. ఆర్థిసీ నిర్వాకం 'సర్కార్-ఫ్ల బండి', పోలీసు తాణాల స్థితి 'చికిత్స', అమ్మ నాన్న అనుభూతులతో తడిపే 'పేగుకాలిన వాసన', మారుతోన్న కులవ్యవస్థ స్వరూపం 'అవశేషం', రచయితల కుండాల్సిన దృక్పథం 'ఎన్నిక', వ్యామోహానికి గురైన మహిళ బలై పోయిన వైసం 'గాజుపళ్ళెం', ఉమ్మడి కుటుంబాలెలా విచ్ఛిన్నమవుతాయో, నేటి వ్యవస్థలో వాటి స్థానం వివరించే 'గూడు', భోగం మహిళల జీవితాల గురించి 'పండిబొమ్మలు'. లొంగిపోయే కార్యకర్త విదుక్ష దర్మాన్ని గుర్తుచేసే 'వాన వెలిసింది'. ఈ కథలన్నీ జీవితంలోని వివిధ పార్శ్వాలను స్పృశించాయని నవ్వుగా చెప్పగలుగుతున్నాం.

జీవితంపట్ల, సమాజంపట్ల ప్రేమ కలిగించడంలో, సమస్యలను అవిష్కరించడంలో ఈ కథకులు కృతకృత్యులైనారని నిర్ణయంగా చెప్పవచ్చు. అనుభవాల వివరణ, సామాజికాభ్యుదయం గురించి తపన, సైద్ధాంతిక నిబద్ధత, కళాసూత్ర విధేయత, విచ్ఛిన్నమవుతోన్న సమాజం పట్ల ఆర్తి, ఆదర్శ సమాజం కోసం ఆరాటం వంటి ఎన్నో అంశాలు ఈ కథల్లో కనిపిస్తున్నాయి. దాదాపు పాతికేళ్ళలో వచ్చిన ఈ కథలు తెలుగు కథకి ఉజ్వల భవిష్యత్తుందనే కాదు అంతర్జాతీయ స్థాయిని తెలుగుకథ అందుకుంటుందనే నమ్మకాన్ని కలిగిస్తున్నాయి.

చీకోలు సుందరయ్య

చిలుకా నువ్వెటు వెళ్ళావు?

అల్లం రాజయ్య

సమయం సాయంత్రం . . . . సూర్యుడు పడమట తాటిచెట్ల కొనల్లో మండు
-- తూ ఆకాశం మీది మబ్బు తునకల్ని ఎర్రగా మెరిపిస్తున్నాడు . . . ఆ మబ్బు తునకలు
బుల్ల--నై లాక్కు చీరమీది బహిష్టు మరకల్లా ఉన్నాయనుకొంది ఆమె. . . . (చీ అనుకొంది
. . . చీ. . . . చీ. . . అనుకొంది . . . అలాగే ముఖం పెట్టింది కూడా) అలాంటి సమయంలో
పల్లెటూరు ఎలా ఉంటుంది? ఎలా ఉందయ్యా అంటే . . . . గందరగోళంగా ఉంది. . . .
గడబిడగా ఉంది. . . కేకలతో, కేరింతలతో, భూతుపాలలతో, వింతగా సంతలాగుంది. . .
గుంపులు గుంపులుగా స్త్రీ-పురుషులు వరి గడ్డి మోపులెత్తుకొని కొడవళ్ళు భుజాలమీదేసుకొని
ఎగగట్టిన చీరలు--ధోవతులతో వీధుల వెంట నడుస్తున్నారు. . . ఏ వేవో ముచ్చట్లు
చెప్పుకుంటూ. . . అందరికంటే వెనుకొస్తున్న ఇంక సమర్థకాని పిల్లకతి ఏదో పాట
పాడుతోంది గొంతెత్తి. . . వాళ్ళ వెనుక పశువులు మెడల్లోని గంటలనూపుతూ, దుమ్మురేపుతూ
--చిటపట--పటచిట కాలి గిట్టలు శబ్దంచేస్తుండగా, హడావిడిగా, ఊళ్లోకి చేరుతున్నాయి.
వాటి వెనుక నార పేళ్ళలాంటి పోరగాళ్లు వాటిని అనంగరంగ భాషలో తిడుతూ. . . బరిమొలలతో
కొందరు, గోచిగుడ్డలతో కొందరు పరుగెత్తుతున్నారు. . . వాళ్ళని ఆసక్తిగా కాసేపు చూసింది
ఆమె (చ. . . . చ. . . అనుకొంది తలవిదిలించుకొంది. . .) గడ్డాలు పెరిగి, తొడల మాంసం
చర్మము ముడతలు పడిపోయి ఎగ గట్టిన గుడ్డముక్కలుగల ముసలి పశువుల కాపర్లు
చుట్టలు తాగుతూ కొంచెం వెనక తట్టుగా నడుస్తున్నారు. (సరీగా బట్టలైనా కట్టుకోరు
ముండాకొడుకులు . . . . ఇంక బతికెందుకు . . . అనుకొంది ఆమె మనసులో)

అలా అనుకొంటున్న ఆమె ఎవరు? అవిడ వృత్తాంతమేమి? ఆమె పేరేమి?
చదువరులు ముందు ముందు గ్రహింతురు గాక. . . ఆమె ఇప్పుడు చుట్టూ ఎత్తైన
ప్రహరీగోడగల మూడంతస్తుల మేడమీద పై--భాగంలో నిలబడి చుట్టూ చూస్తోంది. . .
ఆమె అందరిని, అన్నిటిని చూస్తున్నదేకాని ఆమెనెవరు చూడడంలేదు. ఒకవేళ అలా
చూసిన ఆమె సగభాగం మాత్రమే కనిపిస్తుంది--

సగం కనిపించినా? పూర్తి కన్పించినా? ఆమెను చూడగల దీశాలురు, తీరికగలవారు

ఆ సమయంలో పల్లెటూర్లో ఉండడం జరుగదు. అలా జరిగినా వాళ్ల నాన్నగారు అందుకు ఒప్పుకోరు .... ఆమె ఇప్పుడు చెల్ల మీద అరుస్తూ చేరుతున్న కాకులను ముఖం చిట్టించి చూస్తోంది గోరువంకలను పెదిమలు వంకరగా పెట్టి చూస్తోంది... ఆమె మనసులో ఏవో ఆలోచనలు కాకుల్లాగా, అరుస్తూ ఎగురుతున్నాయి... గోరువంకల్లాగా గుస గుసలాడున్నాయి... అల్లరిచేస్తున్నాయి... మాంచి ఈదురు గాలికి చెరువు లోని నీళ్ళు ఉవ్వెత్తునలేసి కట్టకేసి ముఖం కొట్టుకొని పగిలి నలిగి జారి వెనక్కి దీనంగా వెళ్ళిపోతున్నట్లుగా ఆమె ఆలోచనలు... వెరీ వెరీ క్రిటికల్ స్ట్రగుల్ ఆమె మనసులో జరుగుతోంది... అది ఇదేనని ఆమెకు తెలియదు. ఏదో తపన-- ఏవో ఆరాటం.. బాధ, రోదన, రోత, అందరిమీద కసి... పగ.. సెక్సు... ఇంకా ఎన్నో? ఎన్నెన్నో? భావాలు కలివిడిగా, అర్థం కాకుండా పరమ చెత్తగా, శ్వాసకూడ ఆడనంత దౌర్భాగ్యంగా తను ఉన్నాననుకొంది-- చ....చ వీటన్నిటికీ దూరంగా పరుగెత్తాలి... బంధాలు త్రెంచుకోవాలి...కోవాలి.. ఓయన్నగా వెళ్ళిపోవాలి... అమ్మో..." అనుకొంది ఆమె... అలాఅనుకొని భయంతో గుండెల మీద చేతులేసుకొంది.

ఆమె నాన్నగారు సదరు ఊరికి దొరగారు...కాపున వాళ్ళమ్మ ఆ ఊరికి దొరసాని (కాని వాళ్ళ నాన్నగారికున్న అధికారం అమ్మకులేదు)... బట్టతల, గడ్డకండ్లు, దొడ్డుముక్కు, ముక్కుమీద నిక్కపాడిసిన మీసాలు, వాటి కింద భూతులతో తప్ప మాటాడని నోరు-, మోటుగా ఎప్పుడు కొట్టాలని చూసే చేతులు, రోమాలు పెరిగిన చాతీ--మల్లెపువ్వులాంటి తెల్లని ధోవతి, లాల్చీగలవాడే సదరుదొర లేక ఆమె ఫాదరు. అలాంటివారు ఎప్పుడో చచ్చిన దుప్పికొమ్మల క్రింద ఆరాముక్కుర్చీలో కూర్చుండి ఎవన్నో తిడుతున్నాడు పచ్చిగా... ఇల్లు ఇల్లంతా తిట్లతో అదిరిపోతోంది... అమ్మను అక్కను...చెల్లెను, పెళ్ళాన్ని... అందరిని కలిపి తిడుతున్నాడు... తిట్లు దుర్గంధము ఇంటినిండా వ్యాపించి-- పరమచండాలుగా తయారయ్యింది.. అందుకే అటు వేపు ఎవరుకూడ రావడానికి సాహసించడం లేదు.

దొరకెదురుగా చేతులుకట్టుకొని నిలబడి భయం భయంగా దొర ప్రతితిట్టా నాభిలో గడ్డ పారదీగుతున్నంత బాదగా, రోత కలిగినా కూడా అసహ్య పడకుండా, భయం ముఖం పెట్టి... చరమంతా ముడతలు పడి, దవడలు ఏక్కపోయి మాసిన గడ్డం గల మనిషి చూస్తున్నాడు దొరనుకాదు నేలను ... అతని లోపల తెగింపు బయట దొర తిట్ల వర్షం... అవ్వను, అక్కను, ఆలిని, బిడ్డను తన సమస్త ప్రజాతితో మాటల్లో సంభోగం జరుపు తున్నాడు... ఆమాటలు పరదాలు చేధించుకొని మేడ లోపలికిపోతూనే ఉన్నాయి. ఇంట్లో గిరగిర తిరుగుతున్నాయి...దొర్లాని ముఖం అసహ్యంగా, అసహనంగా మాడిపోతోంది. మేడమీద ఆమె నాన్నగారి మాటలు వింటోంది.. (చ...చ..వినకూడదు..వినకూడదు...చెవులు మూసుకున్నా... వినపడుతూనే ఉన్నాయి.. వినకూడదు..వినవద్దు..ఇరువయేండ్ల నుండి అలాగే అనుకొంటూ, అలాగే చెవులు మూసుకుంటూ--ఆమె వింటోంది....)

"వాడే పెళ్ళాన్ని--అక్కను... ఏమి చేస్తాడు....? (నీ చెవులు పడిపోను.. చెముడురాను.. ముండావినకు...రండా వినకు...అనుకుంటోంది.) బాపుకు బుద్ధుంద? (తనకుందా?) ఏమిటి చేస్తాడు? (చీ సిగ్గుకూడలేదు)... నాకెందుకు ముదినష్టపుమాటలు... పనిమనుషులు తిట్టుకుంటారు..చీ పాడుగా.."

దొర ఇంకా అరుస్తున్నాడు.. అరుపుల్లో తిట్లుకాక ఇంకా కొన్ని విషయాలున్నాయి వాడు బాకున్నడట... ఆబాకీ వాడు చేసింది కాదట--వాడి తండ్రి ముండాకొడుకు చేసిందట--వాడి తండ్రయిన చేయకపోవునట--ఎవడో వానికి చేతబడి చేసిందట-- మంత్రగాడు గొర్రెకల్లుకావాలన్నడట-- అయితెచ్చియిచ్చిండట-- అంతుజరంతగిలించల్లా కాళ్ళుచేతులు పడిపోయినాయట-- వాడు మంచంలో పడిపోయిందట-- గోడు గోడున ఏడ్చిండట-- కాళ్ళు రెక్కలుంటే చర్మముతీసి చెప్పులు కుట్టిచ్చేరకమటవాడు. ఇది ఏభయేండ్లకిందటిమాటలు--అప్పుడే వీడు కొలువులకచ్చిండట-- అయినా యాభయ రుపాంపు తీర్చలేదట-- వాడి కొడుకు అప్పు తీరుస్తనని ప్రతిజ్ఞపట్టి ఆ దొరకే పాలేరున్నడట-- అయినా అప్పుతీరలేదట-- వాడేదో చేసిందట--దొంగని దొర చితగొట్టిండట... వాడు కొడుకును అలా స్పృహలేకుండ కొట్టినందుకు ఏదో అన్నడట-- అలా అనకూడదట అన్నందుకు వాడు తన్నులు తిన్నడట-- అయినకొడుకును పాలేరుంచనని వెళ్ళిపోయిండట-- కొడుకు అయ్యమాటమీద పని బంధుచేసిందట-- అలా చేయకూడదట చేసినవాడు ఇంకెవరికో పాలేరున్నడట-- అలా ఉంచుకున్నవాడు దొరకు అగేనిష్టట-- అగేనిష్టయినా కూడా కింది వాడట--కిందివాడేకాక వాడెప్పుడో కమ్యూనిష్టట-- కమ్యూనిష్టుకు దొరకు అసలే పడదట--పై గా కమ్యూనిస్టునికి భూములు కూడా ఉన్నయట--ఆవివాడు సంపాదించలేదట--దొరకభూములన్ని కష్టాల్లితమట అలా ఎల్లా వానికి పాలేరుంచిందో చూసిందట-- తోలోలిచి చెప్పులు కుట్టితనన్నడట--పర్వాలేదని వాడు ఇంకా కమ్యూనిస్టుని పనిలకే పోతున్నడట-- తోలు ఒలిపించిండట.

“బాగ్గట్టుకుంటావునీడ ఉచర్ లేకుంటెల్లి పోయినవ్--బంచత్ నీ అవ్వ మిండడు భాగ్గడ్డనుకున్నవా? లంజకొడుకా? నువ్వెందుకురా-- నీ తల్లి! కాళ్ళు సేతులు ఊగులాడ్డ న్నయ్-- నాగలిపాంట నరుసాక్కం సాలుగుడు సాలుగుతున్నవ్-- పోరోన్ని ఆ కమినిట్టో నింటికి దోలినవ్-- ఆడు మంచిగ పెడ్తడనుకున్నవేమో.... నువ్వు నాకర్దు.. అర్థంలే అర్దు-- ఇన్నావురా? ఆ లంజకొడుకును నాదగ్గరుంచు... ఇన్నావురా? నువ్వు పెండ్లాన్ని పెద్దమాదిగోనితోనిదెం.. తిరుగు...లేప్పోతే కమినిట్టోనికో--డెక్కోనికో-- పాయఖానా లెత్తిపోయి--నీ అవ్వ మిండెకాని కాన్నే పాలెరుండు? ఇన్నావురా? అది సాత కాకపోతే ఉరిపెట్టుకపోవు-- అట్లా కాదంటేవా? ఓరి లంజ కొడుక ఇంటున్నావురా నీపోరిని తోలియ్య...నమ్మేయ్ కాలేదుర..నీ బిడ్డను..” దొర..

“సిగ్గన్నలేదు.. వానిబిడ్డ నాకంటే చిన్నదికాబోలు, అదికావాలట ఎంత పచ్చిగ మాట్లాడ్తుండు...చీ.....చీ వినేవాడు మనిషి కాదు-- వాడు బ్రతికున్నాడా? చెవులు వినపడాయా?” ఆమె ముఖం అప్లవంకరలు తిరిగిపోతోంది. రెండుచంకల్లో అరచేతులుంచు కొని నొక్కుకొన్నది. తరువాత కత్తెరగా మెడమీద చేతులేసుకొని మెడమీది నుంచి ముఖాన్ని రుద్దుకొంది. జడను పీక్కింది తర్వాత “పిచ్చి...పిచ్చిలాగే ఉంది...” అనుకొని మెడమీద అటుయిటూ తిరిగింది.

దొరోరి తిట్లు సాగుతూనే ఉన్నాయి. అవి ఎల్లప్పుడూ గాలిలో మ్రోగుతు ఉండాలె ఆభూతులకు, ఆ అనాగరికపు మాటలకు జనం భయపడాలికదా! (అలా కొంతమంది దొరలు అనుకుంటారు. కొంతమంది భయపడతారుకూడా. కొంతమంది భయపడరు

తిట్లకేడు. దొరలకుకూడా. దొరతనానికి కూడా...)

ఆమె మొండిగోడమీది నుండి క్రిందికి చూస్తోంది... వాళ్ళ నాన్నగారి ముఖం చూడాలని ఉంది. కాని అతను బంకుల్లో కూర్చున్నాడు.

వాడు.. దవడలు చప్పబడిపోయినవాడు... మాసినగుడ్డలోడు.. పాలేరోడు. అందునా మాదిగోడు.. నేల చూపులు చూస్తున్నవాడు మెడ ఎత్తిండు.. బాప్రే వాని కళ్ళల్లో అగ్నిగోళాలు.. దక్షిణపు దిక్కు తాళ్ళలోపుమీది దళారి సూర్యుని లాంటి మంట.. కాని వాడు ఏడుస్తున్నాడు.... ఎందుకేడుస్తున్నాడు.. ఏడుపుతో పూడుకపోయిన గొంతులో ఏవేవో మెలికలు తిరుగుతున్న మాటలు - ఏమంటున్నాడు....?

“గొప్పోల్లదొర--తెలిసోల్లదొర--గట్లనకుర్చిదొర-- గులాపొల్లందొర-- మీ బాంచెగల్లం దొర-- మా నాయిన్న కాన్నంచి నా కొడుకు దనుక మీ కొలువే గొలువడిమిద్దొర-- మా అయ్యకాడ చూసిండ్ర--నాకాడ చూసిండ్ర-- ఏవ్టేసి తమరిచ్చినకాడ్కి తీస్కపోయి బతికినమ్--కలికాలం మొండికాలం మచ్చిందొర-- దురుజెట్టకాల మచ్చిందొర--పేరుమునిగి పోయే కాలమొచ్చిందొర-- ఏలూపోల్ల సంపతంబె ఏలెత్తి సూపె మానవుడు లేకుండే దొర-- పిలిసి పిడికెడన్నం బెట్టిండ్రగని దుత్రెరని ధూరంగొట్టలే గింతవరకె-- సిన్నబుద్ది పోరడు. ఏదో సేసిండాల్.. గొడాగోడా? చెట్టామాకా? గొడ్డపాంటిది కానకుంటే బుక్కందుకుంటది. మనిషి జల్మ--...నరే నీ బాంచెన్దొర ఏదో అయిపోయిందయి పోయింది... కాన్దొర అంక సంతాలం అన్వనక్కను తిట్టి పోత్రండ్ర-- నీ బాంచెన్ గపాంటి కాల మచ్చింది... యా అయ్య సావంగ సెప్పిండు “వారి కొడుకా! దొరొరి బాకి యాభయున్నయి. ఆరి రుడంలబడి పోతున్న”నని మా అయ్య బతుకంతా గయాభయి తీర్చకుంటనే తీరిపోయింది.. అనగూడదు బాంచెన్ ధరమదొరలు బాంచెన్-- తాలు తపుకు గొలిసిండ్ర బాంచెన్-- ఇదని అదని పెట్టుబడి పటకేలా అల్లికల్లి సున్నకుసున్న జేసిండ్ర-- ఆ బాకి తీరలే-- పెరిగింది. పెరిగియాట గుడ్లుపెట్టింది. గుడ్లు పిల్లలై పోయినమ్-- నన్ను బాక్కిందికి పాలేరుంచుకున్నారు. మెడకు బట్టేసి ఇండ్లకే ఇగ్గిండ్ర-- చేసి చేసి నా నరాలు, నెత్తురు నల్లబడిపోయినయ్-- అయినా బాకి పెరిగింది నీబాంచెన్దొర-- ఇంకా చాలా పెరిగినయ్-- నా కొడుకు మీ కొలువులకే అచ్చిండు. ఇద్దరు చేసిన ఇత్తు ముట్టింది లేదు. వడ్డకట్టింది లేదు.. ఏలా మేంకడుతూనే ఉంటం.. నీ బాంచెన్ మీరే ఇంత ముట్టిందంటరు. సదువ సాత్త రమా? మల్లసూత్రే అమాన పున్నాల మజ్జెబాకి పెరిగిపోతునే ఉంటది. అయిదేండ్లకింద అయిదునూర్లన్నరు నీ బాంచెన్ పెవినేడు ఏందో అన్నరు.. ఎయ్య.. ఎయ్య బాంచెన్ ఎయ్యన్నరు... ఎయ్య అంటెంత బాంచెన్?...అయిదునూర్లకంటే తక్కువా? ఎక్కువా?.. ఇగ. గదంత నాకుదెల్వది.. ఏవ్టేసుక బతికెట్లోం.. ఊకె కొల్వకుమ్మరియ్య.. ఇగ నేను బాకి గట్టనయ్య... శాముగట్ట-- శాముంటే శాముగట్ట-- నీ బాంచెన్ ఇక నా తరంగాడు.. ఎన్నేండ్ల వట్టిగట్టినో? కట్టినో లేదో తమరి కెరికే? ... గింత బొండిగలకు తాడేసి గీ సెర్కము అక్కెర కత్తదేం అమ్మకొర్రి... పిల్ల పిల్ల తరాలు తిడుతండ్ర.. నోటికచ్చినట్టు కడిగి పోత్రండ్ర-- ఇగ.. ఇగ.. ఇంకొకమాటంటే.. గిట్లనే దిడై...” వాడి ఎముకలగూడు చాతీ ఎగిరెగిరి పడుతోంది.. (క్రొధంలో వాడి పెదిమలు బిర్ర బిగుసుకపోయినయ్..) అతనేమొ అన్నాడు గట్టిగా.

ఆమె అదిరిపోయింది...

“ఏమన్నాడు? దొరతనం గోదాట్లై కలుత్రదనా? దుట్టుతనం భూవలకలుత్రదనా? మంచిమాట దక్కదనా! దొర్లానో? మీ బిడ్డనో తిడ్డే మీరు ఊరుకుంటరా? అనా? ఏమన్నాడో? అయ్యో ఏమన్నాడో? అబ్బ ఎంతటి మాటన్నాడో కదా? పిట్టల అల్లరిలో వినబడి వావలేదు! పిట్టలన్నిటిని మంటలో ఏకంగా కాలాల్తే--లోల్లి ఒకటేలోల్లి.. అదిగో వాడి దవడ పేలిపోయింది... నాన్న చెప్పుక్రింద పడిపోయింది... అని కెందుకంత పాగరు.. పాలేరు లంజకొడుక్కు అంతపాగరా? అంత తెగింపా? తన్ను నాన్న...తన్ను.. వాడు గిలగిల తన్నుకునేటట్టు తన్ను-- అయ్యో--కొట్టునాన్న కొట్టు--వాడు నెత్తురుక్కి మళ్ళా మాట్లాడకుండా చచ్చేటట్టు కొట్టు... కొట్టు, తన్ను... తన్నుతూ కొట్టు... వాడు బయట పడ్డడంపై విషం... వాడు విషం కక్కుతడు... మన పాలేరోల్లందరికాడ-- నాల్లకాడ--కోతలకాడ వాడు అలాగే తిడుతడు. పాడుచేయ్..బొందబెట్టు.. (ఆమెలోని దొర రక్తం బుసలు కొడుతోంది... నిజానికి ఆమె కెందుకో ఏడుపు వస్తోంది..) నాన్నకు బుద్ధితేదు.. వాడికి భయం పోయింది... అయ్యయ్యో నాన్న వాడింక భయపడడు. నాన్నకు మతిపోయింది... అరుస్తున్నాడు ... లంజ... దెం..నోట్ల ఏంమాటలు.. ఛ...ఛ..నాన్న ఎందుకు తిడుతున్నాడు?...వాన్నెందుకు తిట్టాలి? వాడు బాకెందుకున్నాడు? బాకుంటే తిట్టాలా? కొట్టాలా.. కొట్టాలి? ఎందుకు కొట్టాలి? ఎందుకో కొట్టాలి? నాన్నను కొట్టాలి... తన్నాలి?

ఎందుకు కొట్టాలి? వాన్ని తిడుతున్నాడు .... (ఆమెకు ఎవరినైనా కొట్టాలని ఉంది... నాన్నకు -- పాలేరోనికి భేదం పోతోంది...)

పిట్టగోడను తన్నింది... కాలు నొచ్చింది...

“వాడు వెలిపోతున్నాడు. కనీసం వెనక్కు తిరిగి చూడకుండా వెలిపోతున్నాడు. ఎంతకావరం... ఒరేయ్...లం..(ఆడది ఇలాగేనా తిట్టేది అనుకుంది) వాని పుల్లల్లాంటి కాళ్ళు చిరిగిన గుడ్డముక్కు నుండి కనిపిస్తున్న కాళ్ళు-- పొరుషంగా నింబొడుస్తూవాడు వెలిపోతున్నాడు....వాని ఎముకలు కదిలిపోతున్నాయి. పైగా చేతులు కూడా ఊపుతున్నాడు. దుమ్ములో గిలగిల చావాల్సినవాడు దీమాగా వెలిపోతున్నాడు.. అగో వానికెదురుగా సుంకరోడు వస్తున్నాడు. అమ్మయ్య వాడు వాని ఎముకలిరుస్తడు.. అరెరె..వాడన్నా వాన్ని తన్ని గుడ్డి చంపకుండా విడిచి పెట్టిండు. అయ్యో నేను వాన్ని చూడలేను.. వారీ సుంకరోడా! నీ వంగిన మీసాలెత్తి మూత్రంపోస్తా నోట్ల- చ చ చ చీ చా చీ...చీచా...

ఆపుల్లో బర్లల్లోవాడు కలిసిపోతున్నాడు. అవ్వన్న వాన్ని తొక్కి చంపడం లేదు... అయ్యన్న మా బలిసిన ఆవులు బర్లకదా, వాటిని మాదుగుల్ దిన -- అన్నిటినికోసేసి.. సీ..చీ...వాడు వెలిపోతున్నాడు..

ఆమె ఆందోళనగా పిడికిల్లు బిగించి పిట్టగోడమీద గుడ్డింది. నీర్లంగా అటు యిటూ తిరిగింది. తాళ్ళతోపురో సూర్యుడు సైనికుల గుంపులోని నక్కలేటువైదిలా మెరుస్తూ దిగిపోతున్నాడు. తూరుపున చీకటి తెరలు తెరలుగా క్రమ్ముకువస్తోంది.. పంట పొలాలమీద గడ్డిమోపురెత్తుకొని చీమల్లాగా మనుష్యులు. ఆమె బజారునుంచి మొఖం త్రిప్పుకొని దూరంగా పొలాలవేపు చూస్తుండి పోయింది.

దూరంగా ఎవడో వీణ మీటుతూ వరి కుప్పకాడ బుర్రకధ చెప్పుతున్నాడు. వాడి పోయిన బుర్రకాడుతూ వాడితో పాటు ఎగురుతోంది, ఇంకొకవేపు ఎవతో పసుపుపచ్చచీరది పరుగెత్తుతోంది...

“పడిపోదా? పరుగెత్తు.. దాని వెనుక ఎవడాడు దానిమొగుడా? నవ్వుతున్నాడు.. తూ...అరే.. అబ్బబ్బ అరేరే.. వాటేసుకున్నాడు. నలిపేస్తున్నాడు.. చంపేస్తున్నాడు.. ఛ...ఛ...”

ఆమె తన స్థనాల్ని తనే గట్టిగా పిసుక్కున్నది. కసిగా .... వాళ్ళవేపు చూస్తోంది ఆసక్తిగా... వాళ్ళిద్దరు ఒకరి మీద ఒకరు పడిపోయిండు. “అదిగో వాడి దుంపతెగ... ఇంక ప్రార్థనా క్రుంక లేదు.. అది.... దానికన్నా సిగ్గులేదు.... అమ్మయ్య.... అది వాన్ని నెట్టేసింది..... వాడు పడిపోయిండు. అది పరుగెత్తుతోంది .... అలిసిపోయింది.... దాని నెత్తిమీద కొంగలబారు....” పిట్టగోడమీద మోచేయి ఆనించి అరచేతితో గదుమపెట్టి ఆసక్తిగా చూస్తోంది. “తను అందరిని చూడగలుగుతున్నది. దూరం నుంచి తననెవరు చూడరే? తనగుండె చప్పుళ్ళు ఎవ్వరూ వినరు... ఎవడు వినడు...’ అనుకొంది.

వాడు గడ్డిమోపుదాని నెత్తిమీద కెత్తిండు... వాడు కూడ గడ్డిమోపుక్రిందికి చేరిండు. వాళ్ళిద్దరిముఖాలు గడ్డిమోపు క్రింద - “ముద్దు పెట్టుకుంటున్నాడా? చీ...చీ... వాడు దాన్నేంజేస్తే తనకెందుకు? ముద్దెలా ఉంటుంది? ఉంటుంది ... పిట్టగోడను ముద్దు పెట్టుకొంది. సున్నం పెదిమలకంటింది... కారం కారం.. ఇలాగే ఉంటుందా? తనెవరిని ముద్దు పెట్టుకోవాలి? అమ్మనా? చీపాడు.. నాన్ననా? కంపు చుట్టకంపు. బ్రాందీ కంపు... కంపుకంపు... (బ్రాందీ త్రాగుతే.. చీ...చీ...) తమ్ముని ముద్దు పెట్టుకోనా? మరదలు ముండో.. దానికెంత వయసు నాకెంత వయసు నాకంటే పదేండ్లు చిన్నేమో? దాని సోకుగాలా? అది హాయిగా మొగున్ని వెంటేసుకొని జీవులో పట్నమంతా తిరుగుతోంది. తిరుగు...తిరుగు. తనకు మొగుడు లేదుగదా! తను పట్నం లుంటే చెడిపోయి ఆడ ఉండకూడదు - సినిమాలు చూడకూడదు. చీకటింటో ఉండిపోవాలి.” సుతారంగా మూతి సున్నలాచుట్టి ఆకాశంవేపు ఉమ్మింది. ఉమ్మి ముఖంమీద చినుకుల్లా పడ్డది. కొంగుతో తుడుచుకొంది.

ఆమె మనసులో ఏదో మంట-- ఏదో అవ్యక్తమైన నరాలిపోగు పచారుచేస్తోంది ... చేస్తూ చేస్తూ ఆగింది. ఆగి చీర చూసుకొంది... కడుపును పిసుక్కుంది.. చీరను ఎత్తి చంపలకు రాసుకొంది మెత్తగా .... లోపలి లంగాను చూసి నవ్వుకొంది... లంగాలేపింది.... “చీ.....చీ... పాడు... పాడు పాడు... పిచ్చిదానిలా అసవ్యంగా ముఖం పెట్టి చీరకుచ్చెల్లు సరిచేసుకొని అటూ యిటూ పచారుచేయసాగింది... ఆమెను ఆక్షణంలో చూస్తే తప్పకుండా పిచ్చిపట్టిందనుకుంటారు.... ఆమెకు పిచ్చి అవునో కాదో కాని... రోజల్లా గదిలో రేడియో ముందు కూర్చుండి విసిగిపోయి సాయంత్రం పూట బంగళా ఎక్కి ఇలాగే రోజు పచార్లు చేస్తుంటుంది... ప్రతిరోజు ఇలాగే కాదన్నా ఆలోచిస్తు ఉంటుంది... ఇవాలా మరీ ఇదిగా పచారు చేసేంది...

ఆలోచనలు ఆగిపోవు... నిరంతరం సాగుతుంటాయి.. అన్నీ ఉండి స్వేచ్ఛ లేక పోవడం భయంకరమైనది. స్వేచ్ఛ ఏ చిన్న రంధ్రంకోసమైనా -- ఏ చిన్న అసరాకోసమైనా

వెతుకుతూ ఉంటుంది... ఆ వెతుకులాట క్రమబద్ధమై నది కాదు... అలాంటి స్థితిలో ఎవరి మనస్సై నా ఎలా ఉంటుందో? అలాగే ఆమెమనసు నానా విధాలుగా ఆలోచిస్తున్నది.

కాకులు కలివిడిగా అలజడిగా అరుస్తున్నాయి. పిట్టలు కోరన్ గా అల్లరి చేస్తున్నాయి.

ఆమెకు ఎన్నెన్నో కన్నడుతున్నాయి, ఏవేవో విన్నడుతున్నాయి.

చితికిన చెంపల మాసినగడ్డపు ముసలోడు తలవంచడం తప్ప ఎత్తడం తెలియని ముసలోడు తలెత్తి...తండ్రిని నిందిసి అడుగుతే ... ఆ కోరికశృల్లో తెగింపు (ఎట్లా వచ్చిందబ్బా!) ఇదివరకు ఎవని కండ్లలో కనపడని ధీమా? (పాలేరోడెనడు కూడా తనవేపు చూడడానికే భయపడ్డరే.. వాడు నాన్నకుకూడా...?) ఎప్పుడో పండుక్కు గోదారికి స్నానాకికెళితే... (ఎంత బాగుంది గోదారి....) ఇసుకమీద దొర్లి... ఇసుక తెల్లగా గరుకుగా, సల్లగా.. తెల్లగా సల్లగా.. లంగానిండా...జాకెట్టు నిండా ఇసుకే.. ఇసుకే ఇసుక.. తన కప్పుడెన్నెండ్లబ్బా! చేను కోతల కాడికి తమ్ముని జీవులో వెళితే చేనెంత నల్లగా... పెళ్ళలు కరుకుగా... జొన్న కంకులు ఒంటికి తాకితే.... చెప్పుతెగిజొన్న క్రరం కుప్పమీద (కుప్పేనా?) కూలబడితే.. జొన్న ఆకులు గీరుకుపోతే ఎంతబాధ? దండంకు తాయెత్తులు కట్టుకున్న కత్తిలాంటి మీసాల పాలేరోడు దోసకాయలు తెచ్చిండు... బెను తెచ్చిచ్చిండు... అటుకులు కూడా తెచ్చుండు. బెను వాడే తెచ్చుండు... బెను తను దోసకాయ కసిపిన నమిలి తంటే తమ్ముడు ఉరిమిచూసిండు.. దొర్లానోలే తినాలెగాని.. కూలిదానోలే తినొద్దన్నడు... “నేను కూలిదాన్నా?” ఏడిచింది కదూ! పిబ్రవరి రాత్రుల్లో గాలి రివ్వన వీస్తూంటే ఒంటరిగా కుర్చీలో ముడుచుకొని పడుకొని, ఎన్నెన్ని విన్నది? చింతచెట్టు ఆకుల శబ్దం ఎంత బాగుంటుంది ఆ గాలికి? తెల్లారు సమయంలో నల్లపిట్ట కూత ఎంత బావుంటుంది.... జనవరిలో సూర్యోదయం ఎంతబాగుంటుంది... పచ్చగడ్డిమీది మంచులో పరుగెత్తితే బావుంటుందికదూ! బలే బావుంటుంది.

పిట్ట గోడకానుకొని బజార్లోకి చూసింది. .... అలాగే ఆలోచిస్తూ....

ఎవతో నడ్డిముక్కు అమ్మాయి పాతగుడ్డ చుట్టుకొని -- ఎర్రటి తొడలు కన్పిస్తూండగా వెలుతున్నది... దాని స్థనాలను దాచుకోవడంలేదు చీపాడు ఓస్తనాలేదు... అయ్యో! జాకెట్టున్నా సరిగలేదు... దానికి సిగ్గెట్టాలేదు పుష్పవలేంది. కాబోలు... అంటే ఏమిటి? లంగామీద ఎర్రటి మరక -- తడి తడి కోరికలు అది ఆవేవి పట్టించుకోకండా వెళ్ళిపోతోంది. తలసమురు లేక ఎండిపోయిన రాగి వెంట్రుకల చుట్టలో చుట్ట (మొక్కి) పిక...దాని కనుల్లో 'ఏముందో చూడాలే... 'కన్నుల్లో కైపుంది నీమీద మనస్సైంది రారా...' చెత్త ముండ పాట.... దాని ముఖంమీద దుమ్ము తప్ప ఏముంటుంది? ఏమి ఉండదు.... దాని చేతిలో కర్ర ఉన్నది-- దాని ముందు ముసలోడి పెదిమల్లాగా ఊగుతున్న గొడ్ల మర్మావయాలు రొచ్చుతోకలు... ఆ పోరినెవడు చూస్తలేడు, ఎవడై నా చూసినా అది పట్టించుకోదు. కనీసం సరిగ గుడ్డ దానికెందుకే లేదు? లేకపోవడం దయనీయమే. అయ్యో పాపం దానికడుపు చూడు ఎట్లా ఈడుకపోతున్నదో? దానికి ఆకలి...చొచ్చొచ్చొ... అన్నం గావాలేము? ఎంచక్కా హాయిగా చెట్లు, పుట్టలు, తాళుతోపు చేలు, పొలాలు హాయిగా తిరుగుతుంది.... ఆకలితోంది? ఆకలి చంపుకుతింటుందా? నాకు ఆకలి

పర్వాలేదు అలా తిరిగే వీలుంటే .... ఆకలేస్తే ఏదోసకాయో నమిలి నీళ్ళు త్రాగుతుంది. ఇదిగా ఉంటే ఎవన్నో కావలించుకుంటుంది. కావలించుకొని ఆ మురికి గుడ్డ తొలిగిస్తుంది... చ....చ.... కాని ఏం చేస్తుంది? (ముండపు, రండపు, దొర్నానివి కావు.. ఈ ఆలోచనలు పాడు పాడు....)

మరి నేనో జారిపోయే గుడ్డలో, ఈపాడు చీరల్లో, బిగుతుజాకెట్టు, వాటికింద చెమట బాడిలేసుకొని లోపల లంగా తొడుక్కుని గాలికూడా ఒంటినితాకకుండా సూర్యుడన్నా ఒల్లు తడమకుండా కోరికలతో కాలిపోయి విసిగిపోయి, అరిగిపోయి రాత్రి క్రూరంగా దగా పడి లంగాతడక్కి కలలు నీరసపడి నిలుపుబద్దంలో బొటిమల ముఖం కరుకుగా, ఎవడూ ముద్దాడని ముఖం పాడు ముఖం .... ఆ ముఖం ప్రక్కనే చిన్నప్పుడు బడిలో ఎవడో బీద పోరాడు దొర్నానని భయపడకుండా జామిచెట్టు కిందికి ఒంటలుకు వెలితే... ఇంకా... చీ... స్తనాలు నొక్కి, కావలించుకొని పరికిని ఎత్తిన రంగుపోరాడు... అస్పష్టంగా మసక మసకగా కన్పించినట్టే కన్పించి మాయమైతడు.

అప్పుడు తనెందుకు పంతులుకు చెప్పలేదో ఇప్పటికీ అర్థంకాదు... అలా చెప్పితే చచ్చేవాడే-- కాని వాడూ మరలా కనిపిస్తే బావుండు ఎవరికాడుకో? ఏడబోయిందో? వానికెందుకంత ఇదో? వాడు పాపం మళ్ళా భయంకొద్దీ బడిముఖం చూల్లే... ఈపాటికి వాడు వయసాడే పోవచ్చు... వయసాడేం ఖర్చు... ఎంతమందిని పుట్టించిందో?....

తను జీవించడం మెందుకు? ఈ పిట్టగోడ దూకుతే డాం...డాం...డాం.. తలబద్దలై పోతుంది.... నేనెందుకు చావాలి? ఏం తప్పు చేశాను చావడానికి? తప్పుంటే ఏమిటి? ఎందుకు బ్రతకాలి? చావాలి... బ్రతకాలి.. బలే విషమపరిస్థితి వరన్నము (పాంభరేను) గడ్డ పెరుగు, కోడికూర, మెత్తటి పరుపు తలదిండ్లకి... నన్ను నిలుపునా నరుకుతూ మళ్ళీ అతికించే ఒంటరితనం... తనొంటరిది కాకపోతే? తనకెవరున్నారు నిజానికి? తల్లి ఉన్నది...కాని లేనట్టే, తండ్రి ఉన్నాడు-- అసలేలేనట్టు... వాడే వాడే ద్రోహి... తమ్ముడున్నాడు... వాడికి పెళ్ళాం ఉన్నది. నౌకర్లున్నారు... నాకేమొద్దు... ఎవరు కావాలి? మొగుడు...మొగుడు ముండా కొడుకుంటే ఈల్లంతా నాకేమొద్దు... వీల్లందిరితో తనెందుకు కలివిడిగా కలిసి తిరుగుతుంది? అందరూ ద్రోహులు, మోసగాళ్ళు-- నన్ను మోసంచేసి నాకాళ్ళకు, కళ్ళకు కనపడని బంధాలేసి వాళ్ళుమాత్రం హాయిగా కులుకుతున్నారు. అంతా దగా మోసం..... మోసం దగా (రెండూఒకటే...) చీరలమీద డిజైను కుట్టి కుట్టి విసుగొచ్చి సూది విరిచేసి ఒళ్ళిరుసుకుంటే--ఎప్పటిదో దృశ్యం... చీ పాడు..పనిమనిషిని మొగుడు సామాన్ల అగ్రలో--సిగ్గులేకుండా.. ఎంత భయపడ్డరు.. గజగజ పనికిపోయింది లంజ... (వెధవాలోచనలు, వెధవన్నర అలోచనలు...) డొక్కు రేడియాలో ముసలి ముండలు గుడ్డలిప్పేసుకొని తయారున్నాకాసుకో మన్నట్టు పాడుతుంటారు. అవి పరమరోతగా పచ్చిగా ఉన్నా వినాలి కాని నాన్న గుడ్డు మిలకరించి మీంకరించి ఆ తరువాత మొరుగుతడు. అమ్మకు నిజంగా బుద్ధిలేదు. ఎల్లా నాన్నను పెళ్ళిచేసుకొందో పాపం చొచ్చొచ్చొ...? నాన్నే అమ్మను చేసుకున్నాడు. అమ్మనెవడడిగిండు? అమ్మ... అమ్మ ఏమనదు... జాలిగా చూస్తుంది. అట్ల చూస్తేనే నాకు ఒళ్ళు మండిపోయింది... అలా చూస్తుంటే ఉరేసుకు

చావాలి.. సుంది.... అమ్మ రేడియో కట్టేస్తుంది... రాజీ బేరం ... రేడియోనెప్పుడో పగిలేసి--ముక్కలు ముక్కలు చేస్తా... కాని అది లెకుంటే నాగుండే కొట్టుకోవడం నేనే వినాలి... రెల్లు పరుగెత్తుతుంటాయి. ధన్ ధన్ దనాదన్... చెక్పక్..చెక్పక్..పక్ పకాపక్.. చెక్పక్.. నేనెప్పుడో పరదాలన్నిటికీ నిస్సంబించి బయట కురుకుతూ... పలాని దేశముక్ దొరవారి కూతురు లేచిపోయిందోహో.....' రండి చూడిండి... రెక్కలు వస్తే బావుండు... లేచిపోవడమంటేమిటి? నాబొంద... బొందగాదురా బొనగిరిగట్టు-- గట్టుకాదురా చీపురుకట్టు... నాన్న విషం దాగి "డాం"మ్మని చస్తాడు చావనీయ్... (ఏడాపోతుంది...) తమ్ముడు తాగుడెక్కువ చేస్తాడు... చేయనీయ్.. అమ్మేం చేస్తుందో? ఏడుస్తుంది... ఏడ్వనీయ్.. వీళ్ళంతా ఎవరికోసం బ్రతుకుతున్నారు.... నాన్న డబ్బుకోసం...దొరతనంకోసం... అమ్మనాన్న కోసం... చ....చ ఎవరికోసం కాదు. తమ్ముడు తాగుడుకోసం -- వాని పెళ్ళాం...చీరెలకోసం...పిళ్ళార్లకోసం...మరినేనో? నేనెవరికోసం బ్రతుకుతున్నానోంటా? ఒరేయ్-- నాన్న--ఒసేయ్ అమ్మా--ఒరీ? తమ్ముడా! నేనెవరికోసమరా బ్రతికేది?... ఎవరికోసమో నేనెందుకు బ్రతుకుతా? నాకోసం నేనే.. అమ్మ రోజు మల్లెపూలు సిగలోపెట్టుకొని సాయంత్రం తయారై బుద్దిలేకుండా కూర్చుంటుంది వక్కలు నములుతూ.. ఎంత రాత్రి వరకు మేల్కొని ఎదురుచూస్తుందో? నాన్న రాత్రి ఇంగ్లీషు మాట్లాడతాడు. అమ్మను పచ్చిగా తిడతాడు గ్లాసులు, సిసాలిసిరేస్తాడు. ఎవతినో తీసిచ్చి చీరలు రయికెలు చింపేసి నానా హంగామా చేస్తాడు (ఓ) అదోఅల్లర్ల (ఓ) నాన్నకు బుద్దిలేదు. అమ్మకు దైర్యం లేదు. ఊళ్ళని లంజెలకు తెగువలేదు. నాకు ఇంకా సిగ్గులేదు. తమ్మునికి శరంలేదు. ముప్పయేండ్ల అక్క ఇంట్లో మురిగిపోయి వాసన కొడుతున్నదన్న జ్ఞానమన్నాలేదు. ఎందుకుంటుంది? వాడు లక్షల కట్నం తీసికొనిపట్నంలో ఏదో బిజినెస్సు పెట్టుకున్నాడు. జీవు కొనుక్కుని పట్నంలో కుషీ చేస్తున్నాడు... ఎవనికెవడు? ఎవని సుఖం వాడిది? ఎవరి కెవరు ఈలోకంలో...ఎవరిని అడగక.. మా నహి...బాప్ నహి--కోఈ నహి...నహి నహి మై నహి దేక్సత్తుయేరోతేహాయ్... జాడించి దవడ మీది నుంచి గుడ్డుతే తెలుస్తుంది... తమ్మునికేంతక్కువ పట్టువరుపు లాంటి పెళ్ళాం... నేను.. అక్కలంజను...' ఆమెకు ఉవ్వెత్తున దుఃఖం ముంచుకువస్తోంది.

'లంజ....లంజ ఆలోచనలు చేస్తూ... లంజ... ఎంత గమ్మతైన పదం లంజ... లంజ...' ఏడ్చును ధిక్కరించాలనే ఉద్దేశంతో పెద్దగా నవ్వింది.

ముప్పయ్యేళ్లు లంజను కాలేను.. మొగుడు లంజకొడుకును కొనాలంటే లక్షన్నర కట్నం కావాలి. వాడు ముప్పయేండ్లుండి పెళ్ళికొనివాడై ఉండాలి. ఎవడుంటాడు? ముప్పయేండ్లు? నాకోసం కాసుక కూర్చున్నవాడెవడు? అలా ఉన్నవానికి ఏటికెడ్లు పాటిక బర్లు లంజలు -- దొరతనం -- బంగళ -- పాలాలుండాలె -- ఆడు దేశముక్కు ఖాందాని వాడై ఉండాలె -- అంతటివాడు దొరకాలంటే... అంటే.. నేను పుష్పవతిని న కాన్నుంచి నాన్న లంజకొడుకు అలాంటివాడి కోసం వెతుకుతూనే ఉన్నాడు. అంత కట్నం నాన్న యియ్యడు. తక్కువ ఆ లంజకొడుకులు తీసుకోరు.. ఈ లంజను చేసుకోరు. అంతకంటే తక్కువరకం వానికిచ్చి పెళ్ళిచేయరు ముసలి ఖాందాని.. తోలు ముడుతలు పడిపోతోంది.. ముసలిదాన్నయి ఈ గడిలల్లోనే క్రుంగి కృశించిపోతాను. చావ నివ్వరు...

బ్రతకలేను. మొగున్ని చేయరు, నేను లేచిపోను..

గట్టిగాగడి దద్దరిల్లేంత గట్టిగా ఏడవాలనుకుంది ఆమె కాని ఎందుచేతో ఏడవలేకపోయింది. ఆమె హఠాత్తుగా చుట్టూచూసింది. ఆమె చుట్టంతా చీకటి

“దొర్నాని.. గీడున్నారా బాంచెన్? నేను మీకోసం పరెషానయి తిర్గుతున్న” పనిమనిషి ఆమెను చీకట్లో చూసి ఆమె దగ్గరకొచ్చింది.

‘లంజెపో..నన్నేడవనియ్యి... ఇక్కడి క్కూడ నా కడ్డమొస్తరా?” ఆమె అరిచింది...

“ఏంది దొర్నాని గట్లంటరు?” ఆశ్చర్యంగా పనిమనిషి.

ఆమె పనిమనిషి దవడ అదిరిపోయేలాగా కొట్టింది.... పనిమనిషి ఏడ్వాలా! తనే ఏడ్చింది.. అర్థంగాని పనిమనిషి అలా చూస్తోంది ఆమెను. ఆమె ఏడుస్తూ గొణుగుతోంది పచ్చిగా...

“నీబాంచెన్ భారతవ్య దొర్నాని ఎందు కేడుత్తండ్రు ఊకొండ్రీ.” పనిమనిషి భయం భయంగా అంది..

ఆమె పేరు భారతి... ఏభారతి? “పాగడరా నీ తల్లి భూమి భారతిని” అన్న కవిగారి ‘భారతి’ కాదు.. మరెవరి భారతం.. దొరబిడ్డ భారతి.

అలాంటి భారతి కొంగు నోటికడ్డం పెట్టుకొని కళ్ళనీళ్లు ధారాపాతంగా కారుచుండగా - మేడమీదనుండి ఇంట్లోకి పరుగెత్తింది.. ఎదురొచ్చిన అమ్మను కౌగలించుకొని ఏడ్చింది. బిడ్డకేమయ్యిందో తెలియక తల్లి తల్లడిల్లిపోయింది. ఆ రాత్రంతా భారతి ఏడుస్తూనే ఉంది. పట్టు దిండ్ల మధ్య తలపెట్టుకొని వెక్కి వెక్కి కుమిలి కుమిలి ఏడ్చింది భారతి..

తల్లి గదిలో తల్లి -- తండ్రి గదిలో దొర్నాగ్యురాలైన ఓ పల్లె స్త్రీ తండ్రి నిద్రించారు. తెల్లవారింది...

భారతి గదిలో భారతి లేదు...

అన్ని తలుపులు, ఎత్తైన గోడలు, పరదాలుండగా భారతి ఏలా వెళ్లిపోయింది..? తండ్రికి సమయ్ కాలేదు. తల్లికి అర్థమై కానట్టే ఉన్నది. పట్నంలోని తమ్ముడు పెండ్లాం ముందు కారాలు మిరియాలు నూరిండు.. దొరలిద్దరు భారతి కోసం వెతక సాగిండ్రు..

ఇంతకూ భారతి ఎటుపోయింది? పంజరం నుండి తుర్రుమన్న చిలుకా ఎటువెళుతుంది? చిలకా... చిలకా నువ్వెటు వెళ్ళావు? ... ‘భారతీ’ తల్లి నువ్వెటు పోయావు! భారతీ... ఏడవచ్చావే? మాట మాత్రమైన నాతో చెప్పొద్దా తల్లీ! భారతీ.. భారతీ ... అనుకున్నాడు తల్లితండ్రి, తమ్ముడు, మరదలు ఏమనుకున్నదో?

ఆ శాశ్వత బిందిఖానా నుండి బయటపడ్డ తర్వాత భారతి ఎక్కడైనా స్వేచ్ఛగా బ్రతుకుతుంది. బ్రతకనేరుకుంది.. ఆ కథంతా మనకనవసరం కూడా.

చీమలు

ఎ.ఎం.అయోధ్యా రెడ్డి

భూమికి ఆకాశానికి మధ్య చినుకుల సంబంధం తెగిపోయిన రెండో రోజుది - వారంలోజూలుగా గైరాజరైన సూర్యుడవేళ మబ్బుల్లోంచి బయట పడేందుకు తెగ గింజుకుంటున్నాడు.

పరిసరాల్నికా తడితడిగానే వున్నాయి. రోడ్డుమీదా, రోడ్డు పక్కనా బురద గుంటలు ఎంతకీ మానిపోని పుండ్లలా వున్నాయి.

ఉడిపి హెబుల్ ఎంట్రెన్స్ చివరి మెట్టుకి ఎడవై పు మూల చిన్న కన్నంలోంచి చటుక్కున బయట పడిందో చీమ. రెండు క్షణాలు జాగ్రత్తగా పరిసరాలు పరికించి మెల్లగా ముందుక్కుదిలింది. అదట్లా నాలుగుగుళాలు వెళ్ళిందో లేదో.. కన్నం లోంచి బయటకొచ్చిన చీమ దూకుడుగా వచ్చి మొదటి చీమను కల్చుకుంది.

ప్రశాంతంగా వున్న ఆ వాతావరణంలో చీమలు రెండూ గోడ పక్కగా చిక్కుముళ్ళు పడ్డ దారాల్లా కదుల్తున్నాయి. కింద నేలంతా వర్షాలకి తడిసి రొచ్చురొచ్చుగా వుంది. ఎత్తుపల్లాల్ని... చిన్న చిన్న నీటి మడుగుల్ని జాగ్రత్తగా గమనిస్తూ కాటుక గీతల్లాంటి కాళ్ళతో ఒక్కో అంగుళమే దాటేసి ముందుకు పోతున్నాయి.

వాటిల్లో మరీ చిన్నగా వున్న చీమ మాటిమాటికి వేగంగా కదుల్తూ ముందుకెళ్ళి పోతోంది. అలా నడుస్తుంటే దానికెంతో ఉత్సాహంగా వుంది.

వెనకాలే అతి జాగ్రత్తగా పరిసరాలు గమనిస్తూ వస్తున్న మొదటి చీమ నీలి, దాని దూకుడు నడకీ కంగారు పడుతోంది.

“ఒసేన్ చిట్టి...! కొంచెం నెమ్మదిగా... చుట్టూ చూసుకుంటూ నడువ్. నీ దూకుడుకు దేనికిందనో పడి చస్తావో” అంటూ హెచ్చరిస్తోంది.

అక్క పిలుపులెన్నంత మాత్రం ఖాతరు చేయట్లేదు చిట్టి చీమ. గంతులేసినట్టు నడుస్తూ ముందుకెళ్తోంది. మధ్యమధ్య అదే వేగంతో వెనక్కి పరిగెత్తుకొచ్చి అక్క చుట్టూ ఓ రౌండ్ కొట్టేసి, మళ్లా రయ్యిన ముందుకు దూసుకుపోతోంది.

“చెప్పుంటే విన్పించుకోవేమిటే ముండా....! అలా పరిగెత్తి నడమంత్రపు చావు తెచ్చుకుంటావేదే...?”

అరిచి అరిచి నీలి చీమకి నోరు పోతోంది. కానీ చిట్టి ఉరుకులు మాత్రం మానలేదు.

చిట్టి చీమను వెంటబెట్టుకొని బయటకు రావటం నీలి కెంత మాత్రం ఇష్టం లేదు. ఇంటి దగ్గర తల్లి కూడా వద్దంది. కానీ చిట్టి విన్పించుకోలేదు.

వారం రోజులుగా కురిసిన వర్షాలకు చీమల నివాసం యావత్తు వరద మయమై పోయింది. తను కొంపల్పి.. కొంపల్లో సమకూర్చుకున్న కొద్దీ గొప్పా ఆహారాన్నీ వాదిలేసి చీమలన్నీ తలోదిక్కుగా చెల్లాచెదురయ్యాయి.

ఆ గందరగోళంలో విడిపోయిన నీలిచీమ తండ్రి మళ్ళా కన్పించలేదు. నీళ్ళింకినాక కొంపకు చేరుకుంటే పోగుజేసుకున్నదేమీ మిగల్గలేదు.

తల్లి కూతుళ్ళూ తండ్రి చీమ కోసం ఎంతగానో ఎదుర్కూశారు. కానీ అది తిరిగి రాలేదు. తండ్రి చీమ వరదలో కొట్టుకుపోయిందని కొందరంటే, ఏదో ప్రమాదంలో నలిగి చచ్చిపోయిందని మరి కొందరన్నారు. రాణి చీమ స్థావరంలోకి ఆహారం చేరేస్తుంటే ఏదో గొడవాచి సైనిక చీమలు దాన్ని చంపేశాయనే పుకారు కూడా విన్పించింది.

ఈ ఊహగానాల మాటెలా వున్నా నీలి చీమకి మాత్రం తండ్రి ఇక తిరిగి రాడని అర్థమైంది.

అలా నాలుగు రోజులు గడిచాయి--

అయిదో రోజు మరి తట్టుకోలేక తినడానికేమైనా తెస్తానని బయటపడింది నీలిచీమ. తండ్రి జ్ఞాపకాలు మనసును కలచివేస్తుంటే పరధ్యానంగా నడుస్తోంది. కళ్ళలోంచి ఉరుకుతున్న ఆశ్రువుల్ని వొత్తుకోవాంన్న ద్యాస కూడా లేదు.

“ఎందుకక్కా ఎదుస్తున్నావ్...? నాన్న గుర్తొచ్చాడా?” అన్న చిట్టి పలకరింపుతో ఉలిక్కిపడి ఈ లోకంలోకి కొచ్చింది. నీలిచీమ. తన కన్నీళ్లు తుడుస్తున్న చెల్లెలి లేత చేతుల్ని ప్రేమగా ముద్దు పెట్టుకుంది.

“నాన్న ఎక్కడి కెళ్ళాడక్కా.....?” అడిగింది చిట్టి అక్క పక్కనే నడుస్తూ.

“తెలియదమ్మా! వరదొచ్చి మన కొంపలు కొట్టుకు పోయినాడు పోయాడు. ఇంతవరకూ రాలేదు. ఎక్కడున్నాడో... ఏమిటో”

“నాన్న నెవరో చంపేసారటకదా??! నిజంగానే నాన్న చచ్చిపోయాడా అక్కా.....?”

ఈ ప్రశ్నకు నీలిచీమ వెంటనే జవాబు చెప్పలేకపోయింది. - “నాన్న చచ్చి పోలేదమ్మా... త్వరలోనే తిరిగొస్తాడు -” అంది.

“సైనిక చీమలంటే ఎవరక్కా?” మళ్ళీ అడిగింది చిట్టి.

“వాటిని రక్షక భయలంటారమ్మా. ఇంకా సిపాయి చీమలని కూడా అంటారు. అవి రాణివాసంలో వుంటాయి -”

“రాణివాసమంటే...?”

“రాణి చీమ స్థావరం”

“అదెక్కడుంది...! మనం ఒకసారి వెళదాం అక్కా” కుతూహలంగా అంది చిట్టిచీమ.

“మనల్నక్కడికి రానివ్వరమ్మా. పనిచేసే పెద్ద చీమలకి మాత్రమే అందులో ప్రవేశం-”

“ఏం పని చెయ్యాలక్కడ...?”

“ఒక్కటేమిటి...? ఇళ్ళు తుడవటం, రోడ్డుదవటం దగ్గర్నుంచి రాణివాసంలో ప్రతిపనీ చెయ్యాలి. అన్నిటికన్నా ముఖ్యం సాయంత్రానికల్లా ఎంతో ఒకంత ఆహారాన్ని సంపాదించి అక్కడ అందజేయాలి-”

“మరి వాళ్ళందరి కేం మాయరోగమొచ్చిందక్కా...? వాళ్ళ కూడు వాళ్ళు సంపాదించుకోలేరా...? వాళ్ళకు మనమెందుకు తెచ్చిపెట్టాలి...?”

“ఉష్... గయ్యాళిముండా...! కాస్త మెల్లగా మాట్లాడు. సిపాయి చీమేదైనా విన్నదంటే మనల్ని బతకనివ్వదు. రాణివాసమంటే ఏమిటనుకున్నావ్...? అది సర్కారు. అక్కడుండే వాళ్ళంతా సర్కారోళ్ళన్నమాట. వాళ్ళు పన్నెయ్యరు. చెయ్యకూడదు. మన నివాసంలో వుండేవన్నీ బానిస చీమలన్నమాట. శ్రామిక చీమలని మనక్కొంచెం పరువుగల పేరు కూడా వున్నదనుకో. ఈ శ్రామిక చీమలన్నీ రాణివాసంలో వుండే సర్కారు చీమలకి ఆహారం తెచ్చిపెట్టాలి. వాళ్ళు దయదల్చి ఏదన్నా ఇస్తే అది మనం తినాలి-”

“ఏమిటి...! కాలే కడుపులతో మనం చెట్టు పుట్టా తిరుగుతూ ఆహారాన్ని సంపాదించి వాళ్ళకివ్వాలా...? వాళ్ళు దయదల్చి మిగిల్చిన ఎంగిలికూడు మనం తినాలా...? ఊ...! మనయేం బతుకులక్కా...?” చీదరించుకుంది చిట్టిచీమ. అక్కను మరింకేం ప్రశ్నించకుండా విసురుగా ముందుకు నడిచింది.

నీలిచీమ చూపులు హఠాత్తుగా రెండడుగుల దూరంలో వున్న తెల్లటి ఆకారం మీద పడ్డాయి. చిట్టిని పాచర్లిస్తూ నడకలో వేగాన్ని తగ్గించింది.

చాలా పెద్ద ఆకారమది. నీలిచీమ కళ్ళు పైకెత్తి చూస్తే తప్ప ఆసాంతం కనపడలేదు. చిట్టి కూడా దాన్ని గమనించి భయంతో అక్క వెనకాల నక్కింది.

నడక పూర్తిగా ఆపి చుట్టూ పరిశీలనగా చూసింది నీలి. కనుచూపు మేరలో ఏ సమాదమూ లేదు.

ఉన్నట్టుండి ఓ గాలి తెర పెద్దగా వీచింది. పైన గోడమీద కిటికీలోంచి ఎవరో చెత్త బయటకు విసిరేశారు. ఉపిరి బిగపట్టి ఉన్నచోటునే కరుచుకొని వుండిపోయింది నీలిచీమ.

నిముషం తర్వాత కళ్ళు విప్పేసరికి ఇందాక కన్పించిన తెల్లటి ఆకారం నీలికి పూర్తి దగ్గరకొచ్చేసింది. దాన్ని చూసి చిట్టిచీమ భయంతో అరిచి అక్కణ్ణుంచి వేగంగా పారిపోయింది.

నీలి గుండెలు యల్లుమన్నాయి. ఎదురుగా కొండలాంటి ఆకారమేమిటో అర్థం కాలేదు. రెండు నిముషాలు గడిచినా అది కదలకుండా వున్న చోటునే వుండటంతో దైర్యాన్ని కూడగట్టుకొని ఆ ఆకారానికి మరింత దగ్గరగా నడిచింది.

దానిచుట్టూ రెండు రౌండ్లు తిరిగింది. ఏదో పరిచయమైన వాసన దాని నాసికాపుటానికి సోకింది. ఊపిరిగట్టిగా పీల్చి ఆ వాసనేమిటో పసికట్టిన నీలి ఆనందంతో ఎగిరి గంతేసింది.

అదో రొట్టెముక్క...! 'కొండంత' ఆహారం...!

నీలిచీమ ఇంకా దగ్గరగా వెళ్ళి చేతుల్లో తడిమి చూసింది. అవునది రొట్టెనే. మెత్తగా కూడా వుంది.

నీలికి పట్టరాని సంతోషం కల్గింది. వాళ్ళ స్థావరంలోని శ్రామిక చీమలన్నింటికీ కనీసం రెండు రోజులకు సరిపోయే ఆహారమది. అంత ఆహారాన్ని ఒకేచోట కనుగొన్నందుకు ఎంతో గర్వపడింది నీలిచీమ.

ఆ సంతోషంలో చెల్లెలు గుర్తొచ్చి చుట్టూ చూసింది. చిట్టి కన్పించలేదు.

ఆ ప్రాంతమంతా కలియదిరిగింది. చెల్లెలు జాడ లేదెక్కడా. నీలిచీమకి కంగారు పుట్టింది. ఓ పక్క పెద్ద యెత్తున ఆహారం దొరికినందుకు సంతోషపడాలో, చెల్లెలు గురించి ఆందోళనపడాలో చచ్చున తెలియలేదు.

ఆ ప్రదేశంలో ఇక వొంటరిగా వుండటానికి భయమేసి తమ స్థావరం కేసి పరుగందుకుంది.

★ ★ ★

ఆ స్థావరంలో నివాసముండేవన్నీ శ్రామిక చీమలే. అందరి సమస్యలూ దాదాపు ఒక్కటే కావటం, పొద్దు గూకులూ ఒకే అధికారం కింద చాకీరీ చెయ్యటం, ఆకలి జబ్బు అక్కడ అందరికీ సర్వ సాధారణం కావటం - ఇవన్నీ ఆ చీమల్ని కల్చికట్టుగా వుండేలా చేశాయి.

నీలిచీమ ఉరుకులు పరుగులతో స్థావరాన్ని చేరుకునేసరికి తమ ఇంటిముందు పెద్ద గుంపు పోగై వుండటం కన్పించింది.

అన్ని చీమలు తమ ఇంటి ముందు ఎందుకున్నాయో అర్థంగాక ఆశ్చర్యంతో పాటు భయం కూడా కలిగింది. 'కొంపదీసి... చిట్టికేదై నా జరిగిందా...?' ఈ యోచన రాగానే కంగారుగా ముందుకొచ్చింది నీలి.

అల్లంత దూరాన్నే నీలిని పోల్చుకున్నాయి చీమలన్నీ. ఎదురొచ్చి ఆమెను చుట్టుకున్నాయి. - "నీ కడుపు చల్లగుండ...! నీలీ... నీకేం కాలేదుగదా బిడ్డా...! అందరం ఎంత కంగారుపడ్డామో" నీలిచీమను కావలించుకుంటూ అంది తల్లి చీమ.

"కంగారెందుకే అమ్మా...?"

'అదేమిటమ్మా... అలా అడుగుతావ్...? ఏదో భూతం నీమీద దాడి చేసిందని చెప్పింది చిట్టి. ఆ భూతాన్ని చూసి భయపడి నీ చెల్లెలు ఇంటికి పరిగెత్తుకొచ్చింది. దాని మాటలు విన్నాక మాకు కాళ్ళూ చేతులూ ఆడలేదు. ఇక మీ అమ్మకైతే ఒకటే ఏడుపు - గుంపులో పయసుడిగిన ఓ చీమ అంది.

అంతా విని బిగ్గరగా నవ్వింది నీలి. చీమలన్నీ తనవంక విచిత్రంగా చూడటంతో

నవ్వునాపి అక్కడ జరిగింది వివరించింది.

“నువ్వు చెప్పన్నది నిజమేనటే నీలీ...? నువ్వు చూసింది నిజంగా రొట్టెనా...?” అనుమానంగా చూస్తూ అడిగిందో ముసలిచీమ.

“అమ్మతోడు తాతా...! నిజంగానే అది కొండంత రొట్టె. మన గూడెమంతటికీ రెండురోజుల దాకా తిండి దిగులక్కల్లేదు. నా మాట విని అంతా అక్కడికి పదండి త్వరగా. పెద్దజాతి చీమలో... సిపాయి చీమలో చూశాయంటే మన నోట్లో దుమ్ము పడ్తుంది-” నీలీచీమ అందర్నీ తొందరపెట్టింది.

చీమలన్నీ హర్షధ్వనాలు చేశాయి. కొన్నిచీమలైతే నీలిని ప్రేమతో ముద్దు పెట్టుకున్నాయి.

క్షణాల మీద ఈ వార్త స్థావరమంతా పాకిపోయింది. చిన్నా పెద్దా చీమలన్నీ కట్టగట్టుకొని ముందుక్కదిలాయి. నీలి ముందు దారి చూపిస్తుంటే చీమలు చాలా వేగంగా నడిచి ఉడిపి హెబర్ట్ వెనుక చెత్తకుప్ప దగ్గరకు చేరుకున్నాయి.

నీలిచీమ చూసిన ఆహారం ఇంకా అక్కడే వుంది. శ్రామిక చీమలన్నీ అభినందిస్తున్నట్టుగా చూశాయి నీలివంక.

ఆ ఆహారపు కొండను తరలించడానికి క్షణాల మీద వ్యూహం తయారైంది. రొట్టెముక్క చుట్టూ చేరి చీమలన్నీ దాన్ని కరిచి పట్టుకున్నాయి. మరోక్షణంలో వాటి మహాప్రస్థానం మొదలయ్యేదే.

ఇంతలో

“అగండి...! ఎవ్వరూ కదలడానికి వీలేదు. ఆ ఆహారం మాది” అనే పిడుగులాంటి స్వరం వినిపించింది.

శ్రామిక చీమలు ఉలిక్కిపడుతూ అటు చూశాయి. దాదాపు వందకు పైగా వున్న గండు చీమలదండు దూకుడుగా ముందుకొచ్చి చూస్తుండగానే రొట్టె చుట్టూ వలయాకారంగా నిలబడ్డాయి. వాటి వాలకం చూస్తుంటే యుద్ధానికి సిద్ధపడే వచ్చినట్టున్నాయి.

“ఈ ఆహారం మాది. అడ్డు తొలగండి-” అన్నాడు గండుచీమల నాయకుడు బిగ్గరగా.

ఆ గద్దెంపుకు రొట్టెను కరిచి పట్టుకున్న చీమలన్నీ దాన్నొదిలేసి నోట మాట రానట్టుండిపోయాయి. అందరికన్నా ముందుగా నీలిచీమ తేరుకుంది. రెండడుగులు ముందుకేసి “ఈ రొట్టెను ముందుగా కనుగొన్నది నేను. ఇది చూడగానే మా స్థావరానికెళ్ళి మావాళ్ళను పిలుచుకొచ్చాను. ఈ ఆహారం మాదే” అంది.

“ఏంటిదే పోలీ...! ఏమో బాగా మాట్లాడుతున్నా...? నువ్వు చెప్పే కట్టుకథలు ఇక్కడెవరూ నమ్మరు. నీకన్నా కొద్ది నిముషాలు ముందే ఈ రొట్టెను మేము చూశాం. మర్యాదగా పక్కకి తొలగుతారా... లేదా...?” అందా గండుచీమ మళ్ళీ గుడ్లురుముతూ.

“కాదు - ముందు నేనే చూశాను. దీన్ని నేను చూసినప్పుడీ ప్రదేశంలో ఎవ్వరూ లేరు. ఇది మాదే. మా తిండి లాక్కోవడం అన్యాయం-”

“అవును అన్యాయం...!” అన్నాయి మిగతా చీమలు నీలికి జతగా.

“నోరుముయ్యండి...! మీరా నాకు న్యాయం చెప్పేది...? గట్టిగా అరిచింది గండుచీమ. “ఈ ఆహారం మంచి. మేం ఏది చెప్పితే అదే న్యాయం. బలమున్నోడు ఎక్కడుంటే అక్కడే వుంటుంది న్యాయం. ఈ ఆహారాన్ని ఎవరు ముందు చూశారనేది నాకు అనవసరం. ఇదిప్పుడు మేం తీసుకుపోతాం. అదే న్యాయం. దీనికి మీ దిక్కున్నచోట చెప్పకోండి. నడవండిక్కణ్ణుంచి-”

ఈనలిచీమకేం చెయ్యాలో తోచలేదు. తనవాళ్ళకేసి తల తిప్పింది. అంతా దీనంగా చూస్తున్నారు. చివరి ప్రయత్నంగా మరో రెండడుగులు ముందుకేసి గండుచీమల నాయకుణ్ణి ప్రాథేయపడింది.

“బాబుగారూ...! ఈ రొట్టె నిజంగా మందే. మేమే ముందు చూశాం. దయచేసి ఒక్కసారి మావాళ్ళ కడుపులు చూడండి ఎట్లా లోతుకుపోయామో. ఆ మొహాలు చూడండి ఎంతలా వాడిపోయామో, వరదొచ్చి మా గూడెమంతా కొట్టుకుపోయింది అయిదు రోజుల్నించి అందరికీ పస్తులే. మామీద కనికరించండి...! ఇప్పుడే రొట్టె మీరు లాక్కుపోతే మేమంతా ఆకలికి మాడి చచ్చిపోతాం-”

“ఏమిటి.. చచ్చిపోతారా...? భేషగ్గా చావండి!” వికటంగా నవ్వింది గండుచీమ. “ఇప్పటికే చాలా ఆలసమైంది. ఊ... చూస్తారేమిటి.. లాక్కుపడండి ఆహారాన్ని” అంటూ తన వాళ్ళకి ఆదేశాలిచ్చింది.

నిస్సహాయంగా తల పంకించింది నీలిచీమ. నోటి ముందు కొచ్చిన కూడు చిటికెలో తన్నుకుపోతున్న గండుచీమల్ని చూసి కడుపు దహించుకుపోయింది శ్రామిక చీమలకి.

అవి తమకన్నా బలవంతులైతే కావచ్చు...! పెద్ద జాతివైతే కావచ్చు...! కానీ ఆకలికి జాతుల తేడా లేదు. ఆకలితో అలమటించే తమ కడుపుల మీద కొడుతుంటే చూస్తూ ఊరుకోవాల్సిందేనా...?

ఈ అన్యాయం ఎందుకు జరగనివ్వాలి...?

ఆకలికి ఆగ్రహంతోడై శ్రామిక చీమల చూపులు ఎర్రబడ్డాయి. ఏదో నిశ్చయంతో నాటి చేతులు బిగుసుకున్నాయి.

నీలిచీమ ఇది గ్రహించింది. గండు చీమలవైపు చూస్తూ తెగింపుగా, “అగండి...! మీరు పెద్దోళ్ళయితే కావచ్చు. కానీ అన్యాయంగా మా కూడు లాక్కుపోతుంటే మేం చూస్తూ ఊరుకోం. మీ కండల్లో బలముంటే మా కడుపుల్లో ఆకలుంది. మా ఆకలి మంట నిప్పులు చిమ్ముతుంది. ఆ వేడికి మీరంతా కాలి మసై పోతారు. మర్యాదగా ఇక్కణ్ణుంచి వెళ్ళండి-” అంది.

నీలిచీమ పాచ్చరిక గండుచీమల ఆగ్రహాన్ని విపరీతంగా పెంచేసింది. మరో యోచన లేకుండా అవి శ్రామిక చీమల మీద విరుచుకుపడ్డాయి.

మరోక్షణంలో ఆదో యుద్ధరంగమైంది. కండబలం పుష్కలంగా పున్న గండు చీమలకూ, తెగింపుతో ముందుకురికిన శ్రామిక చీమలకూ మధ్య భీకర పోరాటం జరిగింది.

కాస్సేపట్లో ఆక్కడ శవాం గుట్టలు పోగులు పడ్డాయి. పోరాటంలో వందలకొద్దీ శ్రామిక చీమలు చచ్చిపోయాయి. మిగతావి పారిపోయాయి.

గండు చీమలన్నీ విజయగర్వంతో గంతులేపోయి.- “యుద్ధంలో మనమే గెల్చాం. ఈ ఆహారం ఇక మనదే. పదండి లాక్కెళదాం” అన్నాడు నాయకుడు బిగ్గరగా.

★ ★ ★

నాయకుని ఆదేశంతో రొట్టె చుట్టూ పున్న శ్రామిక చీమల మృతదేహాలను తొలగించేశాయి గండుచీమలు.

ఆహారాన్ని తరలించడానికి వ్యూహం తయారైంది. కార్యాచరణకు పూనుకున్నా యన్నీ. గండుచీమల పట్టుకీ రొట్టె చిన్నగా కదిలింది.

ఇంతలో -

ఉన్నట్టుండి గాల్లోకి లేచింది రొట్టె. భయంతో కెప్పున అరిచి చిందరుందరయ్యాయి చీమలన్నీ.

రొట్టెను పాములా చుట్టుకున్న అయిదు వేళ్ళు, ఆ వేళ్ళ తాలూకు చెయ్యి మరింత పైకి లేచి చూస్తుండగానే కన్పించకుండా పోయింది.

కదిలిపోతున్న ఆ మానవ భూతాన్ని కళ్ళనీళ్ళతో నిస్సహాయంగా చూస్తుండే పోయాయి గండుచీమలు.

అంతర్వాహిని

పి. అజయ్ కుమార్

రైలు కొవ్వారు స్టేషన్ దాటింది.

నా హృదయ స్పందన పెరిగింది. రాత్రంతా మెలకువగా ఉండి నేను ఎదురుచూస్తున్న క్షణాలు వచ్చేస్తున్నాయి. ఊపిరి దిగపట్టి కిటికీలోంచి బయటికి చూస్తున్నాను.

పల్చగా పరుచుకున్న చీకటి.

చెరుకుతోటలూ, కొబ్బరిచెట్లూ వేగంగా వెనక్కి వెళ్లిపోతున్నాయ్. వెన్నెల్లో స్నానం చేస్తున్న మహావృక్షాలు.

రెండు నిమిషాలు గడిచేలోపే కనిపించింది.

ముందు దూరంగా, తర్వాత విస్తృతంగా, రైలు బ్రిడ్జిమీదికి వచ్చేసరికి అనంతంగా...

“గోదావరి”

అలల చేతులు చాచి అమ్మలా ఆహ్వానిస్తోంది. గుండెపటం మీద అవ్యక్త అనుభూతులు రెక్కలు తొడుక్కుంటున్నాయి. ఎటుచూసినా గలగల ధ్వనిస్తూ కాలంలా కదిలిపోతున్న నీటి ప్రవాహం. వెలుతురులాంటి చీకటిలో ఆర్పేసిన లాంతరులా నది ఒడి చేరిన చందమామ... నీటి ఒంపులో తడిసిపోయిన నక్షత్రాల మనక వెలుగు...

కనురెప్ప వేసే సమయాన్నీ వృథా చేయకూడదని అత్యాశ పడుతోంది నా మనసు.

గోదావరి - ఎందరు మహారాజుల వై భూల్ని తనలో నిక్షిప్తం చేసుకుందో, ఎందరు అంతఃపురకాంతల సౌందర్యాల్ని స్ఫురించి తరింపజేసిందో, ఎందరు కవుల ఊహలకు ప్రాణంపోసి అజరామరమైన సాహిత్యాన్ని సృజించిందో... తెల్లవారే సంద్యవాకిట అలసిన శృంగార దేవతలా, సూర్య ప్రతాపం చెలరేగే వేళ జీవితతత్వాన్ని శోధించిన సహోదరిలా, సాయం సమయంలో గుండెలకి పాదపుకుని సేదదీర్చే తల్లిలా, మునిమాపువేళ అలకచెందిన విరహిణిలా, వెన్నెల కౌగిల్గో పరవశించే సమయాన పక్కన నవ్వి న ప్రేయసిలా... ఎన్ని రూపాల్లో, ఎంత వైవిధ్యాన్ని చూపిస్తుంది గోదావరి.

“తంగ్”

పక్కనే ఏదో శబ్దమయ్యేసరికి ఉలిక్కిపడి తలలిప్పి చూసాను. ఎవరో పండు ముసలావిడ. డెబ్బై ఏళ్లుంటాయేమో... నుదుట విభూది రేఖలు... గోదాట్లో నాణెంచేసి భక్తితో నమస్కారం చేస్తోంది. జీవనవ్యక్తాన్ని తాకిన ఆ చేతులు చలికి వణుకుతున్నాయి.

ఎందుకో తెలియని ఆనందం కలిగింది నాకు. పెట్టెలో జనం గురకపెట్టి నిద్ర పోతూనే ఉన్నారు. ‘అమృతం కురిసిన రాత్రి అలవాటునీ, అస్వతంత్రతనీ కావలించుకుని అనంత చైతన్యోత్సవాహ్వానాన్ని వినిపించుకోలేని’ మనుషులు తామే అనిపించేలా! నేనూ, ఆ ముసలావిడా మాత్రమే మెలకువగా ఉన్నాం.

మళ్ళీ చూపు మళ్ళింది -

ఈసారి గోదారిమధ్య లంకలు కనిపిస్తున్నాయి. వాటిమీద రెల్లుపూల ఆనందస్వత్వం. మంచులా కరిగిపోతున్న దృశ్యాల్ని తనివితీరా పట్టుకుని, ఎవ్వరూ - ఎప్పటికీ తాకలేనంత భద్రంగా దాచుకోవాలన్న కోర్కె - మత్తుగాలిలా!

ఆ కోర్కె ఆసాంతం తీరకముందే తీరం వచ్చేసింది. అదిగో... ఒడ్డునే బ్రహ్మాండమైన రావిచెట్టు.... చెట్టునీడనే ద్యానంలో మునిగిన దేవాలయం... బహుశా ఆ గుడి గోపురాల మధ్య తెల్లటి పావురాలు ఆదమరచి నిద్రలో మునిగి ఉంటాయి. అబ్బి - ఎన్నోళ్ళ తర్వాత మళ్ళీ రాజమండ్రిని చూస్తున్నాను.

గుండెల్నిండా గాలి పీల్చుకుని వదిలాను. ఆ గాలితో పాటు ఏదో పవిత్రశక్తి నా నరనరాల్లో ప్రవేశించిన పీలింగ్.

రైలు వేగం తగ్గిపోయింది. స్టేషన్ దగ్గర పడినట్లుంది. దూరంగా సినిమా థియేటర్లు, చీకట్లో ముణగదీసుకొని పడుకుని ఉన్న పెంకుటిళ్లు.

ప్లాట్‌ఫాం వచ్చేసింది. ఇంకా రైలు ఆగకముందే నలుగురైదుగురు పోర్టర్లు లోపలికి ఎక్కేశారు.

“కూలీ.... కూలీ...”

ఎవరి లగేజీనో మోసేందుకు ఎవరికి వాళ్లే తొందరపడుతున్నారు. కంపార్ట్‌మెంటులో చాలామంది హడావుడిగా నిద్రలేచిపోయారు. నాకు భలే చిత్రం అనిపించింది. గోదావరి హిష విని పక్కకి కూడా కదలని మనుషులేనా పోర్టర్ల అరుపులు విని ఆదరాబాదరా నిద్రలేస్తోంది?

“మీరు కాస్త తప్పుకుంటారా.. మేం దిగాలి”

ఇరవై ఏళ్లదానిలా అలంకరించుకున్న ముప్పై ఏళ్లవిడ విసుక్కుంది నా మీద. ఆవిణ్ణి చూసి ఆశ్చర్యపోయాను. రాత్రంతా నిద్రపోయి లేచినా ఇప్పడే డ్రైవ్‌గా తయారై నదానిలా కళకళలాడుతోంది. మేకప్పు వేసుకోవడంలో ఆవిడకున్న ప్రావీణ్యాన్ని మెచ్చుకోలేకుండా ఉండలేకపోయాను.

“మాష్టారూ... మిమ్మల్నే”

మరోసారి హెచ్చరించిందావిడ. ఈసారి ఆశ్చర్యంతో పాటు ఉలికిపాటు తప్పింది కాదు నాకు. మాస్టరూ అంటోంది. ఆవిడకన్నా హిసపక్షం మూడునాలుగేళ్లు చిన్నవాణ్ణయి ఉంటాను. అయినా అలా సంబోధిస్తోందంటే, ఆవిడలో తాను చాలా చిన్నపిల్లనన్న కాంప్లెక్స్ పెరిగి పెద్దదై ఉండాలి... లేదా వయసుకు మించిన ఆలోచనలు నన్నలా ఎక్స్‌పాజ్ చేసి ఉండాలి. రెంటిలో ఏది కరెక్ట్ తేలకముందే ఆవిడ నన్ను లోసుకుంటూ దూసుకుపోవడం, పోర్టరు నావైపు చూసి 'ఏమద్దప్పు' అన్నట్లు నవ్వుడం రెండూ జరిగి పోయాయి.

ఎందుకో ఉక్రోశం పొంగుకొచ్చింది నాలో. గబగబా వెనకే వెళ్లాను. అప్పటికే పెట్టె దిగిపోయిందామె. గుమ్మం దగ్గర నుంచని పోర్టర్‌తో పాటు అందరికీ వినిపించేలా గట్టిగా చెప్పాను.

“క్షమించండి పిన్నిగారూ... పరధ్యానంలో ఉండి మీకు దారి ఇవ్వలేదు”

ఆవిడ ముఖంలో ఎన్ని రంగులు మారాయో చూసేందుకు ఆగలేదు నేను. వేగంగా బర్నైస్ పు నడిచాను సూట్‌కేస్ కోసం. వెనకనుంచి ఎవరో పగలబడి నవ్వున శబ్దం మాత్రం వినిపించింది.... బహుశా పోర్టర్‌ది కావచ్చు.

ఐదు నిమిషాల తర్వాత నల్లకోటు తొడుక్కున్న పెద్దమనిషి చేతిలో తెల్లటికెట్టు పెట్టి బయటకొచ్చాను. అప్పటికే తూరుపుదిక్కు ఎర్రబడింది. సన్నటి వెలుతురు మంద్రంగా వ్యాపిస్తోంది. చల్లటిగాలి ఒంటికి తగిలి యల్లుమనిపించింది. అనుమానం వచ్చి తల పెైకెత్తి చూద్దనుకదా... ఆకాశం నిండా నల్లటి మేఘాలు దట్టంగా అలుముకుంటున్నాయి.

“అసలీ రాజమండ్రిలో వింతేమిటో కానీ అప్పటివరకూ వెన్నెల మైదానంలా ఉండే ఆకాశం అంతలోనే మేఘాల పుష్పాలు తురుముకుని వర్షకుంతలాలు విదిలిస్తుంది” మనసులోనే అనుకుంటుంటే పిల్చారెవరో...

“బాబూ... రిక్తా కట్టమంటారా?”

“ఆహా.... నిక్షేపంలా ఆ చెట్టుకి కట్టేయ్. నాకేం అభ్యంతరం లేదు” స్కూలు రోజుల్లాటి జోక్ చెప్పబోయి ఇప్పుడలా అంటే బాగుండదని సంభాళించుకుంటూ అడిగాను -

“దాననాయిపేట వెళ్లాలి. ఎంతివ్వమంటావ్?”

“ఎనిమిది రూపాయలిప్పించడయ్యా”

“పదివ్వండి సార్. రెండు నిమిషాల్లో దింపేస్తాను”

ఈ కొత్త గొంతెవరిదాని చూద్దనుకదా - ఆటోవాడు. ఒళ్లుమండింది నాకు. ఇంతదూరం వచ్చినా ఈ ఆటోం బెడద తప్పేలాలేదు.

“నీకే పదిస్తాను కానీ... కాస్త నిదానంగా పోనీ” చటుక్కున రిక్తా ఎక్కి చెప్పాను.

రిక్తా అతని ముఖం ఆనందంతో విప్పారింది. ఆటోవాలా మాత్రం గొణుక్కుంటున్నాడు.

“ఎవడి వెర్రి వాడికానందం...”

వాడి మాటలకి నవ్వుకున్నాను. వాడికేం తెలుసు. బాపు తీసిన రిక్తాలో రాజమండ్రి అందాల్ని కొద్దికొద్దిగా ఆస్వాదిస్తూ వెళ్లడంలో ఎంత ఆనందం ఉందో?

దబ్బున రిక్తా గోతిలో పడేసరికి ఈ లోకంలోకి వచ్చాను

“ఈ రోడ్డింతేబాబూ” దిగిపైకి లాగుతూ అన్నాడు రిక్తా అబ్బి. ఎందుకోగానీ తిలక్ గుర్తొచ్చాడు. మళ్ళీ ప్రయాణం.... మాతోబాటే ఆకాశంలో మేఘాల పాయలు.

జూనియర్ కాలేజీ ముందు నుంచి వెళ్తోంది మా రిక్తా.

“జయల్క్ష్మీగారెలా ఉన్నారో” కాలేజీని చూడగానే అనుకున్నాను. ‘తెలుగు టీచర్జీ’ పదాన్ని షార్ట్ కట్ చేసి ‘టిజీ’ అని పిలిచేవాళ్లం అప్పట్లో మేమంతా. ఆవిడకి తెలుగు చాదస్తం పాలుకాస్త ఎక్కువ. ధర్మావీటర్ని కూడా ‘జ్వరమానిని’ అంటుంటే తెగ నవ్వేవాళ్లం.

రిక్తా బర్న్ తీసుకుని ఇన్నిసంపేట వైపు తిరిగింది. ఆ ఇళ్లూ, ఆ దేవాలయాలు చూస్తుంటే తప్పిపోయిన పిల్లవాడు ఇంటికి చేరినంత సంతోషం కలుగుతోంది. ఔన్నిజమే... ఇది మాత్రం తప్పిపోవడం కాదూ?... ఇంటినుంచే కాదు. ఏకంగా జీవితాన్నుంచే తప్పిపోవడం. నగరాల్లో ఏముంటుందనీ - సామూహిక, సిమెంటూ తప్ప! అక్కడ మనుషులకి ముఖాలు మాత్రమే ఉంటాయి. మనసుండాల్సిన స్థానంలో ఘనస్వ ప్రదేశం వెక్కిరిస్తుంటుంది. సూర్యోదయాలూ, సూర్యాస్తమయాలూ అన్నీ పెట్రోలు పాగచాలున కప్పబడిపోతాయి. పొద్దున్నే లేవడం, కడుపు అర తలుపు తీసి గుప్పెడు మెతుకులు లోపల పెట్టి తాళం వేయడం, కొక్కేనికి తగిలించిన చిర్నవృత్తి తీసి ముఖానికి అతికించుకుని వీధిలో పడడం... ఆస్వాదనతలకీ, అనుబంధాలకీ కూడా టైమ్ టేబుల్ వేసుకుని కాలంతో కొలవడం అక్కడే సాధ్యం.

“ఎటు వెళ్లాలి బాబూ”

రిక్తా అతను ప్రశ్నిస్తున్నాడు. పరధ్యానంలోంచి బయటపడి చూద్దాను కదా అప్పుడే పాండురంగడి గుడివరకూ వచ్చేశాం.

“అదిగో ఆ వీధి” ఉత్సాహంగా అరుస్తూ చేత్తో చూపించాను. అప్పటికే నా ధోరణి అలవాటై నట్లుంది. నవ్వుతూ సందులోకి తిప్పాడు.

రోడ్డుకి రెండు పక్కలా కొమ్మల తలలూపుతూ సంతోషం వీస్తున్న పాగడపూల చెట్లు వాటికింద నుంచి వెళ్తుంటే నా బాల్యం రేకులు రేకులుగా స్ఫుటలు విచ్చుకుంటోంది.

“ఆ మూడో ఇల్లు... ఆ ఆ పెంకుటిల్లే” ముషారుగా అన్నాను. పక్కకి తీసుకుని ఆపాడు. దబ్బులిచ్చి కిందికి దిగి చూశాను.

ఇంటి ముందంతా చక్కగా కళ్లాపిజల్లి. అప్పుడే కోసి తెచ్చిన తెల్లకలువల్లాంటి ముగ్గులతో ఆర్ద్రంగా కనిపిస్తోంది.

టైమ్ చూసుకున్నాను. ఆరు కావస్తోంది.

ముగ్గులు తొక్కకుండా జాగ్రత్తగా వాకిట్లోకి వెళ్లి పిలిచాను.

“అత్తయ్యా..”

రెండు క్షణాల తర్వాత ఎవరో వస్తున్న శబ్దం వినిపించింది. ఇంకెవరు? అత్తయ్యే.. నన్ను చూస్తూనే ఆనందంగా పిలిచింది.

“ఒరేయ్... క్రిష్టడూ...”

“బాబున్నావా అత్తయ్యా”

నామాట వినిపించుకోకుండానే లోపలికి పరుగెత్తింది.

“ఏమండీ.. కృష్ణడూచ్చాడండీ”

అత్తయ్య హడావుడికి నవ్వుచింది. ఇంతలోనే మావయ్య వచ్చేశాడు.

“ఏరా.. ఇంతకాలానికి గుర్తొచ్చిందా ఈ ఊరు”

మావయ్యవంక తేరిపార చూశాను. అప్పటికే ఇప్పటికీ పెద్ద తేడా లేదు. తల మాత్రం బాగా పండిపోయింది. ఆయన కూడా నావైపు ప్రేమగా చూసి గబుక్కున అక్కున చేరుకున్నాడు. పెట్టెకింద పడేసి ఆయన్ని పట్టుకున్నాను. ఆ చేతులు.. చిన్నప్పటినుంచీ నా చిలిపి చేష్టల్ని భరించి, నన్ను తీర్చిదిద్దిన ఆ చేతులు ఆప్యాయంగా నా ఆత్మని తడుముతుంటే కదిలిపోకుండా ఎలా ఉండగల్గు?

“అమ్మేలా ఉందిరా”

“బాబుంది మావయ్యా.. తనూ రావాలనుకుంది. కానీ ఈ వయసులో ప్రయాణం చేయలేక...”

నా మాట పూర్తికాకముందే అత్తయ్య వచ్చేసింది.

“అయ్యయ్యా... వాణ్ణి కాస్త ఇంట్లోకి రానిస్తారా? అలా వీధిలోనే కబుర్లలో పడిపోతారా” సన్నగా మందిలిస్తూ చెంబుతో నీళ్లందించింది. కాళ్లు కడుక్కుని మావయ్య సూట్‌కేస్ తీసుకోబోతుంటే వారింది ముందు గదిలోకి నడిచాను.

గదిలో ఎదురుగా కనిపిస్తోంది నాన్నగారి ఫోటో. పక్కనే మేమందరం కలిసి దిగిన గ్రూపు ఫోటో. నా కళ్లు గదినంతా పరికించి చూశాయి... మనసులో ఏదో సంతృప్తి. ఇల్లేమీ మారలేదు. అమ్మ ఇంటిని ఎలా పెట్టుకునేదో అలాగే ఉంచింది అత్తయ్య. దేవుడి విగ్రహాలు, గోడల మీద రాసిన శ్లోకాలు....!

పూజగదిలోంచి కర్పూరం, అగరోత్తులు కలిసిన వాసన వింతగా వస్తోంది. మధ్య గదిలోంచి కావచ్చు ఎమ్మెస్ సుబ్బలక్ష్మి గొంతు మధురంగా వినిపిస్తోంది.

“కూర్చోరా క్రిష్టడూ” మావయ్య హెచ్చరించాడు.

“వైదేహి లేదా మావయ్యా”

నవ్వాడు... ఆ నవ్వుతోపాటే మధ్యగదిలోంచి వినిపించింది మువ్వల సవ్వడి.

“అదిగో వస్తున్నట్లుంది”

చేతిలో కాఫీ గ్లాసుతో వచ్చింది వైదేహి. అదే చిర్నవ్వు. బిగించిన వీణియ తీగని వేలికొసలతో మీటినట్లు చిర్నవ్వు.

“ఎలా వున్నావు బావా”

అప్పుడే తలంటి స్నానం చేసినట్లుంది. నల్లటి వెంట్రుకల మధ్య నుంచి నీటి బిందువులు నేల మీదకి జారుతున్నాయి. ముక్కుపుడక మీద విశ్లేషిస్తున్న ఉదయకాంతి. జాజిపూలు పేర్చినట్లు పలువరస...

“ఏమిటి బావా చూస్తున్నావు”

ఏదో చెప్పబోయాను.

“మీరు మాట్లాడుతుండరా... నేను పేపరు తీసుకుని వస్తాను”

మావయ్య అక్కడి నుంచి ఎందుకు వెళ్లిపోయాడో తేలిగ్గానే ఊహించుకోగలను.

“ఏమిటి కొత్త మర్యాద? స్నానం, పూజ కానివ్వకుండా కాఫీ తాగానా ఎప్పుడైనా” ఆరేళ్ల తర్వాత చూస్తున్నవై దేహితో మాటలు కలిపేందుకు నా మొదటి ప్రయత్నం అది.

“ఏమో... కొత్త ఊరు కదా... కొత్త స్నేహాలు, కొత్త అలవాట్లు అబ్బి ఉంటాయను కున్నాను” చిన్నగా నవ్వింది. అప్పుడు పదిహేనేళ్లుంటాయేమో... రెండు జడలు వేసుకుని, పట్టుపరికిణి కట్టుకొని, లేడిపిల్లలా చెంగుచెంగున గెంతుతుండేది. ఢి అంటే ఢి అంటూ అన్నింటికీ పోట్లాటకొచ్చేది.

“ఏమిటి బావా ఆలోచిస్తున్నావు”

“చాలా మారిపోయావు వైదేహీ”

“కొంపదీసి లావయ్యానంటావా?” మూతి బిగించింది.

“ఊహా... వరద గోదారిలా ఉండేదానివి. పాపికొండల మధ్య గోదావరిలా ఒడ్డికగా, గంభీరంగా మారిపోయావు”

“ఊ! నీకే కవిత్యం పిచ్చి పోలేదా బావా? చెప్పింది చాలుకానీ వేణ్ణిళ్ళు పెడతాను. స్నానానికి లే” వెళ్ళబోయింది. గబుక్కున చెయ్యి వుచ్చుకుని ఆసోశాను.

కలవరపడిపోయింది.

నా చేతిలో... గోరింట వేసిన లేత అరచెయ్యి... వేణ్ణిళ్ళు దేనికి? చక్కగా బావి దగ్గర చేస్తాను. ఆ మరో విషయం. నేను కానీ, నా స్నేహితులు కానీ, నా అలవాట్లు కానీ ఏవీ మారలేదు. కొత్తకొత్త పనులు చేసి నన్ను అవమానించకు”

ఆ క్షణం....

కలువ పువ్వుల్లాంటి వైదేహీ కళ్ళల్లో మెదిలిన ఆనందం... ఎంత అద్భుతంగా అనిపించిందో ఎలా చెప్పను?

ఆ కనురెప్పలు బసబపా కొట్టుకుంటుంటే....

పలికించకు ప్రాణప్రియా మది తీగలను.

కదిలించకు ప్రాణసఖా ఎదవాకిళ్ళను.

ఒక్క కాంక్ష కనకాంబరమై నా, ఒక్క ఊహ ఉత్పల సత్రమై నా, ఒక్క వెదురుపాట పల్ల వై నా, ఒక్క నిదురపొద్దు ధ్యానమై నా, తలుపుతట్టి కలలు పట్టి, అధరమే ద్రాక్ష... మధురమీ ఉత్పల్ల...!

టిఫిన్ చేసిన తర్వాత అలా వెళ్ళొస్తానని చెప్పి బైటపడ్డాను. ఇన్నేళ్ళ తర్వాత రాజమండ్రి వచ్చింది నా ఆత్మీయుల్ని చూడాలన్న తపతహత్ నే. గోదావరిని చూశాను. వైదేహిని చూశాను. ఇక కలవాల్సింది పరమేశ్వరాన్ని, నారాయణశాస్త్రిగారినీ. పరమేశ్వరం నా ప్రాణస్నేహితుడు. నిక్కర్లు వేసుకునే నాటి నుంచి ఒకళ్ళని విడిచి ఒకళ్ళు ఉండేవాళ్ళం కాదు. ఆ రోజుల్ని తలుచుకుంటే ఇప్పుడెంత ఆశ్చర్యం వేస్తుందో. రావిచెట్టు పై నుంచి గోదాల్లో ఉరికి ఈతకొట్టడం, దేవీచౌక్ దగ్గర గుళ్ళో కొబ్బరి ముక్కల ప్రసాదం కోసం లైను కట్టడం... తలుచుకుంటే నవ్వుస్తోంది. కాలేజీ రోజుల్లోనూ మా స్నేహం యథాప్రకారం సాగింది. అంతేకాదు నారాయణశాస్త్రిగారిలో మా సాన్నిహిత్యానికి అప్పుడే బీజం పడింది.

పరమేశ్వరం నాన్నగారే నారాయణశాస్త్రిగారు. ఆయన వేదం చదువుతుంటే మనుషులే కాదు, చెట్లు చేమలూ పైతం మంత్రముద్దమై పోయేవి. తర్కంలో ఆయన్ని మించిన దిట్ట కోస్తాలో మరెవ్వరూ లేరని చెప్పుకునేవారు. చాలామంది పండితులకి ఆయనంటే భక్తితో పాటు భయం కూడా ఉండేది. మేం మాత్రం భయం-గియం లేకుండా పరమేశ్వరం కోసం వెళ్ళినప్పుడల్లా ఆయన్నో ఇష్టం వచ్చినట్లు వాదించేవాళ్ళం. అన్నీ విని నవ్వుకునేవారాయన.

అప్పట్లో దాదాపు ఎనిమిదిమంది స్నేహితులం ఉండేవాళ్ళం. నేనూ, పరమేశ్వరం, రమణ, బుచ్చి, ప్రసాదు, శ్రీనివాసులు... ఇలా! హిందూ సమాజంలో, ఆసం కళాకేంద్రంలో, దేవీ నవరాత్రుల్లో, శ్రీరామనవమి పందిళ్ళలో... ఎక్కడ ఏ సభ జరిగినా, సమావేశం జరిగినా, కచేరీ జరిగినా, కవి సమ్మేళనం జరిగినా మా బృందమంతా హాజరు. మాకా కార్యక్రమం వచ్చిందా సరే. కొంపదీసి నచ్చకపోతే మాత్రం నిర్వాహకుల పని అయిపోయినట్లే. కాకగోల చేసే వాళ్ళం. ఈలలు వేస్తూ, చప్పల్లు చరుస్తూ సదరు వక్తగారినో, కళాకారుడుగారినో కిందికి దింపేదాకా వదిలేవాళ్ళం కాదు. ఆ వయసే అలాంటిదేమో? ప్రతి చిన్న విషయానికీ తీవ్రంగా స్పందించేవాళ్ళం. ప్రతి అనుభూతికీ బదులు పలికేవాళ్ళం. ఏ ధ్యాసపడతే అదే! గొతమీ గ్రంథాలయంలో చేరి వెర్రిగా పుస్తకాలు చదవడం, సాయంకాలానికల్లా గోదారి ఒడ్డున చేరి వాదులాడుకోవడం...! విచిత్రమేమంటే మాకు శాస్త్రాలు, సిద్ధాంతాలు, ఉద్యమాలు లాంటివేమీ అడ్డం అనిపించేవి కావు. విశ్వేశ్వరుడి గుడికి వెళ్ళి దేవుడికి ఎంత భక్తిగా నమస్కారం చేసుకునేవాళ్ళమో విప్లవ రచయితల సభలో కూడా అంతే శ్రద్ధగా వినేవాళ్ళం. శ్రీశ్రీ పాటల్ని బాలమురళిగారు పాడితే వినాలన్న కోర్కె చాలారోజులు మమ్మల్ని వెంటాడుతుండేది. వైరుధ్యాల మధ్య ఉండే సన్నటి గీతలు మా ఉత్సాహంలో కనిపించేవి కావు. ఒకవేళ కనిపించినా మేమే చెరిపేసేవాళ్ళమేమో....

సంగీతం, సాహిత్యం, సంఘ సంస్కరణ... ఏదీ వదిలేవాళ్ళం కాదు. సంఘ సంస్కరణంటే ఓ విషయం గుర్తుకు వస్తుంది. అది తలుచుకుంటే ఇప్పటికీ పాట్లు చెక్కులై పోతుంది. అప్పట్లో "మేం పుట్టిన ఊళ్ళోనే ఒకప్పుడు వీరేశలింగంగారు పుట్టారు తెల్సా" అని చుట్టుపక్కల ఊళ్ళ నుంచి కాలేజీకి వచ్చిన విద్యార్థులతో మహా గర్వంగా చెప్పుకునేవాళ్ళం. వీరేశలింగంగారి భావాలు మమ్మల్ని తీవ్రంగా కదిపివేస్తున్న రోజులవి. 'ఆ

మహానుభావుడు కాలమోషిన చోటు ఇదే, ఇక్కడి నుంచే ఆయన ఉపన్యాసం ఇచ్చేవార్లు" అని చెప్పుకుంటూ పొంగిపోయేవాళ్లం. ఆ ఉద్భుతిలోనే మాలో ఒకడికి ఓ ఆలోచన వచ్చింది.

"ఆయన ఆదర్శాల్ని వల్లవేయడం కాదు. మనమూ చేతల్లో చేసి చూపించాలి" అని. అనుకోవడమే తడవు గోదావరి ఒడ్డున చేరి ఓ నిర్ణయం తీసేసుకున్నాం.

"ఎలాగై నా కనీసం ఒక్క వితంతు వివాహమై నా జరిపించి తీరాలి" స్థిరంగా అన్నాడు బుచ్చిగారు.

మరి వివాహమంటే మాటలా?

"పెళ్ళికొడుకు కావాలి... పెళ్ళికూతురు కావాలి.. అందులోనూ మొగుడు చచ్చిపోయిన పెళ్ళికూతురు" సాలోచనగా అన్నాడు పరమేశ్వరం.

అందరి ముఖాలూ బిక్కచిక్కిపోయాయి.

హఠాత్తుగా అన్నాడు రమణ.

"నేను పెళ్ళికొడుకునవుతాను. ఎవరై నా వితంతువుని చూడండి"

అందరిలోనూ మళ్ళీ ఉల్సాహం వచ్చేసింది. ఆ క్షణం నుంచీ ప్రారంభమైంది మా వేట. భర్త కాలం చేసి పుట్టింటికి చేరిన ఆడపిల్ల ఎవరై నా ఉందాని మొత్తం వీధులన్నీ గాలించి పారేశాం. చిట్టచివరికి తెలిసింది. ఇన్నీసుపేటలో జగన్నాథంగారని రిటైర్డ్ స్కూలు హెడ్మాస్టరుండేవారు. ఆయన పెద్దల్లుడు ఇటీవలే గలించాడని, కూతురు సుగుణ ప్రస్తుతం ఆయన పంచనే ఉంటోందని! అంతే ఆ సాయంత్రం వేళ ఒక్కొక్కడిగా ఆయనంటి మీద పడ్డం.

"ఏం కావాలి బాబూ" అన్నారాయన మమ్మల్నందరినీ చూసి కంగారుగా.

పరమేశ్వరం కల్పించుకున్నాడు.

"మేమొక ముఖ్యమైన పనిమీద వచ్చామండీ. కందుకూరి వారి కలల్ని నిజం చేయడానికి కంకణం కట్టుకున్న కుర్రాళ్ళం మేం. మావాడు... అంటే ఈ కాశీనాథ వెంకట రమణమూర్తికి ఇచ్చి మీ పెద్దమ్మాయి సుగుణ వివాహం జరిపించాలనుకుంటున్నాం."

వాడి మాటలు పూర్తి చేశాడో లేదోగానీ లోపల్నుంచి వాళ్ళావిడతోపాటు వాళ్ళమ్మాయి, మనవలూ అందరూ కలిసి ఒక్కసారిగా మామీద దాడిచేసి చీపుళ్ళతో మా వీపులు వాయగొట్టడం మాత్రం మాబాగా గుర్తుంది. అయినా మాకేం తెలుసు... వాళ్ళమ్మాయి సుగుణకి నలభై మూడు సంవత్సరాలనీ, మాకన్నా పెద్దవాళ్ళైన పిల్లలున్నారనీ!

అలా సాగిపోయేవి ఆ రోజులు. గోదావరికై నా గట్టుండాలంటారు. దారి తెన్నూ లేకుండా కొట్టుకుపోతున్న మాకు ఓ ఆనకట్ట వేసి దారి చూపించినవారు పరమేశ్వరం నాన్నగారు నారాయణశాస్త్రిగారే. ఏ జన్మలో అనుబంధం ఆయనకి మా పట్ల అనురాగం కలిగించిందోగానీ మాతోపాటే పిల్లవాడిలా కల్సిపోయి గోదావరి ఒడ్డుకు వచ్చేవారు. మాకు తెలియనివీ, తెలుసునని అనుకునేవీ ఎన్నో చెప్పేవారు. మామూలుగా కాదు.... జీవితాంతం గుర్తుండేలా.

“ఓరేయ్.... శాస్త్రం మనిషి ఇలా నడుచుకోవాలని నిర్దేశిస్తుంది తప్ప నిర్బంధించదు. ఎలా నడుచుకోవాలో, ఎలా నడుచుకుంటే నలుగురికీ మంచి చేయగలుగుతామో నిర్ణయించుకోవలసింది మనిషే. నీతికి కట్టుబడితే చాలురా... సారంగధరుడిలా మారితే మాత్రమేం’ అనేవారాయన.

ఓసారి కోటిపల్లి బస్టాండు దగ్గర చెప్పలు కుట్టుకునే మనిషిని తనలోపాటు ఇంటికి తీసుకు వచ్చి సహపంక్తిని భోజనానికి కూర్చోబెట్టారు. ‘ఇదేం హెరం’ అంటూ పరమేశ్వరం తల్లిగారితో సహా అందరూ గుండెలు బాదుకున్నారు.

“ఏం లేద్రా, నా చెప్ప తెలిపాయింది. నేనే బాగు చేసుకుందామని నానా తంటాలూ పడ్డానా. అది కుదర్లేదు సరికదా రెండోవైపు కూడా తెలికూర్చుంది. ఇలాకాదని, ఈ కుర్రాడి దగ్గరికి తీసుకెళ్ళాను. ఎంతాశ్చర్యమో... రెండు క్షణాల్లో రెండు చెప్పలూ బాగుచేసి ఇచ్చేశాడు. ఎంత గొప్ప చాకచక్యం చూపించాడనుకున్నాను? నేను శాస్త్రంలో చేసిన కృషి ఇతగాడు చెప్పలు బాగు చేయడంలో చేశాడు. ఇంత గొప్ప కళాకారుడిని గౌరవించకుండా ఎలా ఉండను చెప్పండి? ఎంతై నా తర్కం కన్నా ధర్మం గొప్పది కద్రా” అంటూ నవ్వారాయన. ఆ నవ్వు గోదావరిలా మా గుండెల్లోకి నిండుగా ప్రవహించింది. గొప్ప జీవితతత్వాన్ని ఎంత తేలిగ్గా, ఎంత చిన్న మాటల్లో చెప్పారాయన. ఆయనే పూనుకోకపోతే మేమంతా ఎలా ఉండేవాళ్ళమో.

ఆలోచనల్లో పడి చాలా దూరం వచ్చేశాను. పరమేశ్వరం ఇల్లు దగ్గరపడింది. నాలో ఉత్సాహం మళ్ళీ పురులు విప్పకుంది. ఇన్నాళ్ళ తర్వాత హఠాత్తుగా నన్ను చూసి వాడెలా పిలపుతాడో? శాస్త్రిగారు ఏమంటారో?

“ఎవరు కావాలండీ”

“నారాయణశాస్త్రిగారు..” ఆర్థోక్తిగా ఆగాను.

“ఎవరూ విష్ణుభల్లవారా? ఆయన గతించి నాలుగేళ్ళు దాటింది కదండీ...”

నీటిలో మునిగిపోయి ఊపిరాడక గిలగిలలాడినట్టైంది నాకు. నేను వింటున్నది నిజమేనా? శాస్త్రిగారు ఇక లేరన్న భయంకర సత్యాన్ని ఇముడ్చుకోలేకపోతోంది నా మనసు. కళ్ళలో ఊరిన నీటి చెలమలు.

“మరి పరమేశ్వరం...” నా గొంతు పూడుకుపోవడం నాకే తెలుస్తోంది.

“తెలీదు బాబూ... వాళ్ళ కుటుంబం ఇల్లు అమ్మేసి వెళ్ళిపోయిందట. మేం ఈమధ్యనే అద్దెకి వచ్చాం ఇక్కడికి”

మాట్లాడకుండా వెనుదిరిగాను. సన్నగా చినుకులు పడుతున్నాయి. ఆకాశం శోకంతో కన్నీళ్ళు పెట్టుకుంటున్నట్లు! మరణం జీవధర్మమే అయినా ఆత్మీయుల మరణం మనిషిని ఎంతకుంగడిస్తుంది? అందులోనూ నన్ను గోదావరిలా దగ్గరికి తీసుకొని, నా జీవితానికి సరైన సమయంలో, సరైన మార్గాన్ని చూపించిన నారాయణశాస్త్రిగారు కాలం చేశారన్న సంగతి నా మనసుని బాధతో సుడులు తిప్పుతోంది. ఆయన ఇక భౌతికంగా కనిపించరు. ఏం చెయ్యగలం? ఈ లోకపు నియమాలే అంత.

అంతటి ఆవేదనలోనూ ఓ ప్రశ్న మెదులుతూనే ఉంది నాలో.

“పరమేశ్వరం ఎక్కడ ఉన్నాడు?”

★ ★ ★

బదులు చెప్పలేదు వైదేహి.

“చెప్పు వైదేహి.... పరమేశ్వరం ఇప్పుడు ఎక్కడ ఉన్నాడు?”

“తర్వాత చెబుతాలే బావా, అయినా గోదావరి ఒడ్డుకు వెళ్తాం రమ్మని నన్ను తీసుకు వచ్చింది ఈ ప్రశ్న అడగడానికేనా?” నిష్టారంగా అంది.

“అది కాదు వైదేహి....” ఏదో చెప్పబోయాను.

“ఆరేళ్ళ తర్వాత వచ్చావు. నాలో మాట్లాడేందుకు విషయాలే లేవా నీ దగ్గర” మునుపటి వైదేహిలా మూతి బిగించి అడిగింది. ఇక ప్రసక్తి మార్చక తప్పలేదు.

“ఊ సరే, చెప్పు.... అయ్యగారి వారి దగ్గరికి సంగీతం నేర్చుకునేందుకు వెళ్తున్నావా?” నవ్వుతూ ప్రశ్నించాను.

“ఆ వెళ్తున్నాను...” గడగడా చెప్పేస్తోంది వైదేహి. గట్టు వెంబడే నడుస్తున్నాం మేం. ఓ పక్క గోదావరి, మరోపక్క రాజమహేంద్ర.... మధ్యాహ్నం బాగా వర్షం కురిసింది దేమో... రోడ్డు, ఇళ్లు, చెట్లు అన్నీ స్నానం చేసినట్లు పవిత్రంగా కనిపిస్తున్నాయి. వర్షం పడితే రాజమహేంద్ర అందం రెట్టింపవుతుంది. అనంత ప్రాచీనత అవ్యాజంగా గోచరిస్తుంది.

నెమ్మదిగా నడుచుకుంటూ రామవేంద్రస్వామి కోవెలకి వెళ్తాం.

“పూజ్యాయ రామవేంద్రాయ...” ఎన్నేళ్ళ తర్వాతనో అలా చదువుతుంటే మనసు ప్రశాంతంగా మారిపోయింది. గుళ్లకి వెళ్లి దర్శనం చేసుకున్నాం. పూజారి తాతయ్యగారు ముందు గుర్తు పట్టలేదు. తర్వాత జ్ఞప్తికి తెచ్చుకుని పాదాలకు నమస్కరిస్తున్న మమ్మల్ని త్వరలోనే దంపతులు కమ్మని దీవించారు.

తాతయ్యగారి దీవెన వినగానే వైదేహి నావైపు చురుగ్గా చూసింది. ఆ చూపులో సిగ్గు, కవ్వంపు, కొంటెతనం... అన్నీ కలగలిసి ఉన్నాయి.

ఇద్దరం బైటికి వచ్చాం.

“ఇన్నేళ్లలో నేను నీకెప్పుడై నా గుర్తుకు వచ్చావా.” రేపులో మెట్ల మీద కూర్చుంటూ అడిగింది వైదేహి. గోదావరి అలల అంచున సంజె వెలుగు విరుగుతోంది. ఒడ్డున ఉన్న నిద్ర గన్నేరు తపస్సులో మునిగిన మహా రుషిలా ఉంది. ఇక్కణ్ణించి చూస్తే గోదావరి బ్రిడ్జ్ నది జడలో తీసిన పాపిలలా కనిపిస్తోంది.

“అలా అడుగుతావేం వైదేహి... అనలు నిన్ను మరిచిపోతే కదా”

“నిజమా...”

“నిజం”

తంగున మోగింది కోవెల గంట.... ఇక్కడే ఇదివరకు దేవుణ్ణి దర్శించుకోవాలని గోదావరి ఆశపడితే వరద వచ్చిందని జనం గగ్గోలు పెట్టారు.

“బావా” వై దేహీ కంఠం ఒణికింది. తనే నా చెయ్యి పట్టుకుంది. లేత చిగురుటాకుల్లాంటి ఆ వేళ్లు సన్నగా కంపిస్తున్నాయి. కళ్ల నుంచి మాత్రం వెన్నెల వర్షిస్తోంది.

“బావా.... ఇన్నాళ్లు నీకోసం ఎలా నిరీక్షించానో తెలుసా? ఇంక నాకేం భయంలేదు. నువ్వు వచ్చావు. నా జీవితంలోకి గోదావరిలా వచ్చావు” ఆమె కంఠం రుద్దమై పోయింది.

నా చేతిలో ఉన్న వై దేహీ చేతిని గట్టిగా నొక్కాను. ఆడపిల్ల తాను మనసిచ్చిన మనిషి పట్ల ఎంత గాఢమైన అనురాగాన్ని అల్లుకుంటుంది - ప్రాణహిత గోదావరితో పెనవేసుకున్నట్లా?

రాత్రి ఏడున్నరకి ఇంటికి తిరిగొచ్చాం. తొమ్మిదో తొమ్మిదిన్నరో అయ్యాక నేనూ, మావయ్య పెరట్లో బాదంచెట్టు కింద మంచాలు వేసుకుని కబుర్లు చెప్పకుంటూ కూర్చున్నాం. పడుకోబోయే ముందు మావయ్యని అడిగానా ప్రశ్న.

“మావయ్య.... పరమేశ్వరం ఇప్పుడెక్కడ ఉన్నాడు”

మావయ్య వెంటనే సమాధానం చెప్పలేదు. ఆకుల సందుల్లోంచి కనిపిస్తున్న చందమామ వైపు చూస్తుండిపోయాడు.

“అనలేవ్వరూ పరమేశ్వరం గురించి నాకు చెప్పరేం” అరిచాను.

నిట్టూర్పాడు మావయ్య.

“ఎవ్వరు చెప్పనక్కర్లేదురా కృష్ణుడూ... రేపు పొద్దున్నే కోటిలింగాల రేవు దగ్గరికి వెళ్లు... నువ్వే చూడొచ్చు”

“ఏం చూడొచ్చు” అన్న ప్రశ్న వరదలా గొంతు వరకు వచ్చాక అణిచేసుకున్నాను. గుండెల్నిండా తెలియని గుబులు. ఎప్పుడు నిద్రపట్టిందో....

★ ★ ★

కోటి ఈశ్వరుల మధ్య నా పరమేశ్వరుణ్ణి వెదికి పట్టుకోవాలని వెళ్ళేసరికి తొమ్మిదింపావైంది. ఎంతో సందడిగా ఉంది. ఎన్ని తరాలు ధరిత్రిమీదికి తరలి వచ్చాయో, తిరిగి వెళ్లాయో ప్రత్యక్షంగా సందర్శించిన పవిత్ర స్థలం ఇది. ఓ పక్క ఉన్న కొట్లవాళ్ళు తమ దగ్గర ఉన్న వస్తువుల జాబితాలు వల్లె వేస్తున్నారు. కొద్దిగా ముందుకు వెళ్ళే ఆలయం...

గట్టు మీద నుంచుని అన్నివైపులా కలియజూసాను. పరమేశ్వరం ఎక్కడా కనిపించలేదు. లేకపోతే ఈ జనప్రవాహంలో నేనే వెతికి పట్టుకోలేకపోతున్నానేమో తెలియదు. దాదాపు పావుగంట చెట్టుకిందే నుంచుని అటూ ఇటూ చూస్తూ గడిపేశాను. అయినా వాడి జాడ కనిపించకపోయేసరికి నాలో పట్టుదల పెరిగింది. నీరసం కూడా! ఎందుకై నా మంచిది అటు కూడా చూద్దామని నదివైపు మెట్ల వెంబడి దిగడం ప్రారంభించాను.

పది వన్నెండు మెట్లు దిగిన తర్వాత కనిపించాడు నాకు పరమేశ్వరం. అతన్నలా చూసి నిశ్చేష్టుడినై పోయాను.

అక్కడ....

పంచెకట్టుకు కూర్చుని ఏవో మంత్రాలు చదువుతున్నాడు పరమేశ్వరం... ఎదురుగా

శిరోముండనం చేయించుకుని కూర్చున్న నడి వయసు వ్యక్తి.

“అయ్యా... మీరు లేచి నదికి వీపు చూపిస్తూ నుంచుని మీ తండ్రిగారిని తలుచుకుని వెనక్కి తిరిగి చూడకుండా అస్థికలు గోదావరికి అర్పితం చెయ్యండి...” చెబుతున్నాడు పరమేశ్వరం.

చూస్తున్న నాకు కళ్ళు గిరున తిరుగుతున్నాయి. గోదావరి ఉరకలు వేస్తూ నన్ను ముంచేస్తున్న భావన.

ఆ వ్యక్తి కార్యక్రమం ముగించి నదిలో దిగాడు. పరమేశ్వరం కూడా స్నానం చేసి బైటికి వచ్చాడు. వాడిలో మునుపటి కళ లేదు. మనిషి చిక్కిపోయాడు. కళ్ళు లోతుకి పోయినాయి. గెడ్డం గుబురుగా పెరిగింది. వీడు.... వీడు నా పరమేశ్వరమేనా?

అతనితో ఏదో చెబుతున్నాడు పరమేశ్వరం. అతను డబ్బులు తీసి వాడికిచ్చి కాళ్ళకి నమస్కారం చేసి కదిలిపోయాడు. సామ్మ బొడ్డో దోపుకుని ఇటు తిరిగాడు. అప్పుడు చూశాడు వాడు నన్ను....

“ఒరేయ్.... క్రిష్టా” అరిచినంత పనిచేసి సుడిగాలిలా వచ్చి నన్ను చుట్టేశాడు.

“క్రిష్టా ఎన్నాళ్ళకిరా నిన్ను చూస్తున్నాను....” వాడి ఆనందానికి పట్టపగ్గాలు లేవు. నాకు మాత్రం గుండెల్లో సన్నటి సూదులు దిగుతున్నట్లుంది.

“మాట్లాడవేంరా కిట్టిగా” వాడికి ప్రేమ మరీ ఎక్కువై నప్పుడు నన్నలాగే పిలిచేవాడు. ఇక నిభాయించుకోలేకపోయాను.

“ఒరే పరమేశం.... ఏమిట్రా ఈ మోరం...” వాణ్ణి వాటేసుకుని బావురుమన్నాను.

“క్రిష్టా ఏమిట్రా ఇది చిన్నపిల్లాడిలా” ఆప్యాయంగా అడుగుతోంది వాడి గొంతు.

“నేను భరించలేనా పరమేశ్వరం” నా కళ్ళ నుంచి ఉరుకుతోంది గోదావరి.

“చ.... ఊర్కరా...” పక్కకి లాక్కు వస్తూ అనునయంగా అన్నాడు. అయినా ఆగలేకపోతున్నాను నేను. నా పరమేశ్వరాన్ని, మహా పండితుడు, తర్కశాస్త్రంలో మహామహోపాధ్యాయుడు అయినా విప్లుభట్ల నారాయణశాస్త్రిగారి అబ్బాయిని ఇలా చూస్తానని ఎలా ఊహించగల్గు? విద్యలోనూ, శాస్త్రంలోనూ, అన్నిటిలోనూ మా అందరికంటే ఎంతో.... ఎంతో అధికుడైన నా పరమేశ్వరం... ఎందుకిలా?

“ఏమిట్రా ఇది” ప్రశ్నతోపాటే నా గుండెలూ బద్దలవుతాయనిపిస్తోంది.

జవాబు చెప్పలేదు వాడు.

“చెప్పరా” వాణ్ణి పట్టుకుని కుదిపేశాను.

బదులుగా తన తడి కండువా తీసి నా ముఖం తుడిచాడు వాడు.

“చెబుతాగానీ, నువ్వు కొద్దిగా మనిషిని కారా” అందరూ మూవైపు వింతగా చూస్తుంటే అక్కడే ఉంటే లాభం లేదనుకున్నాడేమో ఇవతనికి లాక్కొచ్చి నడిపించాడు.

“నా ప్రశ్నకి జవాబు చెప్పావు కావు”

నా ముఖంలో కోపాన్ని గమనించినట్లున్నాడు. నవ్వాడు. అది విరక్తిలోంచి వచ్చిందో, వేదాంతంలోంచి వచ్చిందో నాకు తెలియలేదు.

“చెబుతాలేరా, నీ కోపం కాస్త తగ్గనీ...” వాడు నన్ను ఆ సంభాషణ నుంచి, ఆ వాతావరణం నుంచీ దూరం చెయ్యాలనుకుంటున్నాడని అర్థమైంది. రెట్టించకుండా అడుగులు వేశాను. ఇద్దరం మాట్లాడుకోవట్లేదు. అలా నడుస్తూనే వున్నాం. ఎంతదూరం నడిచామో తలెత్తి చూసేసరికి...

“ఇక్కడికి...” అగాను.

“అప్పుడే మరిపోయావట్రా... రోజూ సాయంకాలాలు మనం ఇక్కడే కూర్చుని కబుర్లు చెప్పుకునేవాళ్ళం.”

“మరిపోలేదరా... అందుకే ఈ బాధ” గుండె బరువుగా మూలిగింది.

ఇద్దరం ఇసుకలో కూలబడ్డాం. బిడ్డేపె న ఏదో రైలు వెళ్తోంది.

“ఇప్పుడు చెప్పరా. నాకు జవాబు కావాలి”

“వదలంపుట్రా....? సరేకానీ అటు చూడు” చేత్తో చూపించాడు.

తలతిప్పి చూశాను. ఐదారేళ్ళ పిల్లలు ముగ్గురు గోదాల్లో దూకి ఈతలు కొడుతున్నారు.

“అందులో వింతేముంది. ఈత కొడుతున్నారు” కోపంగా అన్నాను.

“ఊహ, అలాగే చూడు. అది మామూలు ఈతకాదు”

విచిత్రంగా చూశాను వాడివైపు - పిల్లలవైపు. చూస్తుండగానే హఠాత్తుగా వాళ్ళు నీళ్ళలో మునిగిపోయారు. ఒకటి... రెండు నిమిషాలు గడిచినా వాళ్ళు పైకి తేలేలేదు.

“ఒరేయ్ వాళ్ళు.... వాళ్ళు... మునిగిపోయినట్లున్నారా” కంగారుగా అరిచాను.

తాపంగా నవ్వాడు వాడు. ఒళ్ళు మండిపోయింది నాకు. మునుగుతారని ముందే తెలిసినవాడిలా ఏమిటా నవ్వు? పైకే అనేసానా మాట.

“ఏం లేదురా కిట్టి.... కంగారు పడకుండా అలాగే చూడు”

నదీవైపే ఆత్రుతగా చూస్తూకూర్చున్నాను. క్షణక్షణానికి నాలో ఆత్రం పెరిగిపోతోంది.

సరిగ్గా నాలుగు నిమిషాల తర్వాత ఒక పిల్లవాడుపైకి తేలాడు. చూస్తుండగానే మిగిలిన ఇద్దరూ కూడా పైకి తేలారు. ముగ్గురూ ఈడుకుంటూ ఒడ్డుకి వచ్చారు.

“అరే” ఏదో చెప్పబోయాను.

నన్ను వారించి, చూడమని సంజ్ఞ చేశాడు.

ముగ్గురు పిల్లలూ తడిసిన ఒంటితోనే వచ్చి ఒడ్డున కూర్చున్న మరో పిల్లవాడి చేతికి ఏవో ఇచ్చి మళ్ళీ పరుగెత్తుకుంటూ వెళ్ళి నదిలో దూకేశారు.

“ఏమిటో తెలుసునట్రా అవి” నన్ను ప్రశ్నించాడు.

తెలియదన్నట్లు తలూపాను.

“డబ్బులరా... డబ్బులు...రైల్వో వెళ్ళిపోతూ గోదావరి మీద భక్తితో జనం విసిరే పదీ, పావలా కాసులకోసం అమ్మ ఒళ్ళో ఆడుకోవాల్సిన వయసులో, ప్రాణాలకు తెగించి మహా ప్రవాహంలో ఈడుకుంటూ, లోతుల్ని శోధించి వాటిని ఏరుకుని వస్తున్నారా ఈ పిల్లలు”

కళ్ళ ముందు చీకటి మబ్బుల తెర కమ్మినట్టేంది నాకు. చేదు నిజం ఒకటి గొంతు జారుతోంది.

“నాన్న పోయారు. ఉన్న ఇల్లు పోయింది. మిగిలింది నేనూ, అమ్మ, నన్ను నమ్మి బతుకు పంచుకున్న నా భార్య, ఇద్దరు పిల్లలూ... అంతేరా! రోజూ... ప్రతిరోజూ నాన్న మరణంలా వెంటాడే ఆకలి. చదివిన చదువు ఆ ఆకలి తీర్చలేక నన్ను నిస్సహాయుడిగా మార్చి వెక్కిరిస్తుంటే, అనుభూతుల కల చెదిరిపోతుంటే, మారిపోయానా... నేను మారిపోయాను. రేపు నా పిల్లలకి ఊహ తెలిసి “నాన్నా తొందరపడ్డావు నాన్నా” అని నావైపు చూడకముందే నేనే తొందరపడ్డానురా. ఇప్పుడు చూశావే ఆ పిల్లల్ని... వాళ్ళకి నాకూ ఒకటే తేడారా! వాల్చు ఈదుతున్నది నదిలో, నేను ఈదుతున్నది ఒడ్డుమీద. కానీ ఇద్దరం ఈదుతున్నది జీవితాన్నేరా... ఎందుకో తెల్పునురా కిట్టి... గోదావరంటే జీవితంరా... జీవితం!

నిశ్చేష్టుడిలా వింటున్నాను. మళ్ళీ వాడే అన్నాడు.

“అయినా నేనేం తప్పు చేశానా? నాన్నగారు చెప్పినట్లే నీతి తప్పకుండా బతుకుతున్నానా పైగా ఇదెంత పుణ్యకార్యమో తెల్సా.... తర్కం ప్రకారం చూసినా, ధర్మం ప్రకారం చూసినా నేను ఎంచుకున్న మార్గం పవిత్రమైందేరా కిట్టి...” అప్రయత్నంగానే వాడి కళ్ళలో నీళ్ళు ఉదికి వచ్చేశాయి.

స్తబ్ధుగా అయిపోయాను నేను.

ఏవో ఊహలు... గుండెల్ని తొలిచే ఆలోచనలు.

నేను నారాయణశాస్త్రిగారిలో గోదావరిని చూసుకున్నాను. వైదేహీ నాలో గోదావరిని చూసుకుంది. పరమేశ్వరం తన జీవితంలో గోదావరిని చూసుకుంటున్నాడు.

నా కళ్ళముందిప్పుడు మూడు పాయలుగా కనిపిస్తోంది గోదావరి... అంతలోనే మళ్ళీ అఖండంగా మారి ప్రవహిస్తోంది... అనంతంగా!

- ఈనాడు, ఆదివారం 4 అగస్టు, 1991

సాక్షి

ఇసుకపల్లి దక్షిణామూర్తి

సీనిమా మొదలుకాగానే ఎ.సి. ఆగిపోయింది. చూస్తుండగానే వళ్లంతా చెమట పట్టింది. ముఖం మీద చిరుచెమటలు. రుమాలు తోటి అద్దుకుంటూ పార్వతి చిరుబుర్రులాడ సాగింది. 'అందరికీ ఇదే రోగం...' అంది. గోపాలం ముఖం మీద చెమట తుడుచుకుని చొక్కా కాస్త గాలివచ్చేట్టుగా సడలించాడు. నోటితోటి బనీసులోకి గాలి ఊదుకుని 'అమ్మ... ప్రాణం లేచివచ్చింది' అన్నాడు.

'కరెంటు ఖర్చులు తగ్గిద్దామని... వాడు ఎ.సి. పీకేశాడు... హల్లోవాళ్లు ఉడికి చస్తేమటుకు హాలువాడికి పోయిందేముంది... వాడి డబ్బులు వాడికొస్తాయి... బయట ఎండలు మండిపోతున్నాయి. ఎ.సి.లో చల్లగా కాసేపు కూర్చుందామని వస్తే ఇక్కడ ఈ గోల... సీనిమా హాలువాడిని గట్టిగా దులిపేసి రావచ్చుగదా!' పార్వతి గుక్క తిప్పకోకుండా మాట్లాడేస్తోంది. గోపాలానికి మళ్ళీ చెమట పట్టింది. సీనిమా ప్రభావం, ఎ.సి. లేకపోవటం, భార్య తనకి పని పురమాయించడం... ఇంకేం కావాలి?

"హాలువాడేం నా మొగుడనుకున్నావా... దులిపేస్తే పడి ఉండటానికి..." గోపాలం ముఖం తుడుచుకుని, అరి చేతులు కూడా చెమటపడితే రుమాలుతో అద్దుకుంటున్నాడు. 'పోనీలేవే... వాడి పాపాన వాడేపోతాడు... పై గా సీనిమా కథ మొదలయింది... బయటకు పోయి రాద్దాంతం పెట్టుకుంటూ కూర్చుంటే ఇక్కడి కథ అయిపోతుంది."

"ఎందుకండీ... అంత పిరికితనం... పోనీ ఆ గేటువాడితో చెప్పిరండి..." గోపాలం లేచేదాకా పార్వతి ఊరుకోలేదు. గోపాలం గేటువాడి దగ్గరకుపోయి ఏదో మాట్లాడి వచ్చాడు. దారిలో వకళ్ళిద్దరి కాళ్లు తొక్కి అక్షీంతలు వేయించుకున్నాడు. చేత్తో దారి చూసుకుంటూ కుర్రీల మీద చేతులు వేసుకుంటూ పోతుంటే చేతికేమిట్ మెత్తగా తగిలింది. ఆడో, మగో ఎవరో ఆవిడ నవ్వి నల్లు వినిపించింది. మొగుడనుకున్నదో ఏం గోలో! గోపాలం మెల్లిగా వచ్చి కుర్రీలో కూర్చున్నాడు.

"ఏమంటాడువాడు..." పార్వతి నిలదీసింది.

'మా మేనేజరుతో చెప్పి... ఎ.సి. వేయిస్తానన్నాడు..."

“మరి అక్కడే నిలబడి చచ్చాడే?!”

‘సినిమా చూస్తున్నట్టున్నాడే పాపం...’

‘రోజూ చూసే సినిమానేగా? ముదనష్టపు సినిమా!! అయితే సినిమా అయింతర్వాత వెళ్లి మేనేజరుతో మాట్లాడుతాడా...?’

మాటల్లో గేటు దగ్గరవాడు బయటకు వెళ్లిపోయాడు. పార్వతి గేటువంకనే చూస్తున్నది. ఎ.సి. రాలేదు. గేటువాడు తిరిగి రాలేదు. సినిమా చూసేవాళ్లకుగానీ, సినిమాలో హీరో, హీరోయిన్లకు ఎ.సి. అవసరం లేదు. వాళ్ల డాన్సులు, పాటలు నిరాఘాటంగా సాగిపోతున్నాయి. కదేమవుతున్నదో పార్వతికి అంతు చిక్కటం లేదు. గేటువాడు కనిపిస్తే గొంతు పిసికి చంపేద్దామన్నంత కోపంతో ఉంది. అసలే చెమట... అందుకు ఆపైన ఆగ్రహం, కంపరం ఎక్కువయింది.

‘సినిమా పోతేపోయింది... ఒక్కసారన్నా హాలువాడికి బుద్ధి చెప్పాలి... బయటకుపోయి... మేనేజరుతో మాట్లాడిరండి...’ పార్వతి గోపాలాన్ని ఉసికొల్పింది. గోపాలానికి లేచి నుంచుని గట్టిగా ‘భో.. భో..’ అంటూ మొరుగుదామనిపించింది.

‘నువ్వుకూడా... మీ మహిళా మండలి మెంబరువు గదా.... నువ్వే వెళ్లి కనుక్కోరాదు...’ గోపాలం మెల్లిగా భయపడుతూ అన్నాడు. ‘లేచింది... మహిళాలోకం... పాట గుర్తున్నాడు...’

పార్వతి మహిళా సంఘ సమావేశాలకు తరచు వెళుతున్నమాట నిజమే! అక్కడ దేశ సమస్యలను పరిష్కరించినదేమీ లేదు. పరకట్న విషదం, అత్తగార్ల ఆరడి, ఆపకాయల్లో ఎన్నిరకాలు... సంఘాన్ని సంస్కరించటం ఎలా అన్న విషయాల్లో అందరికీ ఏకాభిప్రాయం ఉండేది. అక్కడ సాధారణ విషయాలే గాని, వ్యక్తిగత సమస్యలు తీసుకొని రాగూడదన్న అంతర్జాతీయ సూత్రానికి కట్టుబడి ఉండటం వలన, సభ్యులు తీసుకొన్న కల్పాల జాబితాలు అక్కడకు వచ్చేవికావు. కోడలు - కాబోయే అత్త అన్న సూక్తిసనుసరించి సమావేశాలు జరిగేవి. కాని ఈరోజు తనకు ఈ ఎ.సి. ఏకెయ్యటమనేది ఒక చాలెంజ్ లాగా కనిపించింది. మళ్లీ ఎ.సి. వేయించి, హాలులో చల్లబీగాలి వేయించాలి అన్న తపన బయలుదేరింది. అక్కడే పార్వతి దెబ్బతింది. ‘కుక్క చెయ్యాల్సినపని గాడిదచేసి చాకిరివాడిచేత చావుదెబ్బలు తిన్న కథ గుర్తుందా...’ అన్నాడు గోపాలం పార్వతి నంకల్పం విన్న తర్వాత. ఇహ తప్పుడు అన్న పరిస్థితి రాగానే గోపాలం లేచి బయలుదేరాడు. వాళ్లు బయలుదేరగానే ‘వాళ్లు తెగ వాగుతున్నారు... అమ్మయ్య ప్రశాంతంగా సినిమా చూసుకోవచ్చు’ అని కొందరు నిట్టూర్చారు.

‘సినిమా బాగానే ఉందిగదా... అప్పుడే వెళ్లిపోతున్నారేం.... అని అడిగింది పక్కనే కూర్చున్నావి. ‘మళ్లీ పస్తారా?’ వాళ్లు తిరిగి రాకపోతే, టిక్కెట్టు కొనకుండా చంకన వేసుకొనివచ్చి ఇందాకటి నుంచి వళ్లో కూర్చోబెట్టుకున్న మనవణ్ణి ఆ సీటులో కూర్చోపెట్టుకోవచ్చు అని ఆవిడ కోరిక. మనవడు అని పేరుకేగాని అల్లుడంత బరువున్నాడు వాడు.

‘ఎయిర్ కండిషను ఆపేసినందుకు అడిగి వద్దామని పోతున్నామండి...’ అన్నాడు గోపాలం. యుద్ధానికి పోతున్న ఝాన్సీలక్ష్మిని గుర్తు తెచ్చుకుంది పార్వతి. ఝాన్సీ కూడా మగవేషం వేసుకొని యుద్ధం చేసిందట.

‘నీ కడుపు చల్లగా ఎ.సి. వేయించండి బాబు... పుణ్యం ఉంటుంది. అంతా ఉడికిపోతున్నాం’ అవిడ ప్రాత్రహించింది. పార్వతికి ‘సినీమా అయిపోతున్నదే...’ అన్న బాధ ఒకప్రక్కన, గోపాలం ఒక్కడిని పోయిరమ్మని చెప్పటానికి ప్రెస్టేజీ మర్డణ పడ్డాయి.

“ఏమిటయ్యా అడ్డం.. పోతేపోండి, కూర్చుంటే కూర్చోండి” అంటూ సినీమా కథలో నిమగ్నం అయిన కొందరు ‘కయ్’మన్నారు. గోపాలం హాలు బయటకు రాగానే ఇందాకటి గేలువాడు కనిపించాడు. సిగరెట్టు ముట్టించి ఒక మెట్టు మీద కూర్చుని పొగవదులుతూ ఉంగరాలు లెక్కెట్టుకుంటున్నాడు.

‘ఇబురా...’ అంటూ గోపాలం కేకవేశాడు. అతను గోపాలం వంక చూసి సిగరెట్టు నేలమీద రాసేసి గబ్బుకున జేబులో వేసుకొని ముందుకు వచ్చాడు.

‘ఇందాక ఎ.సి. వేయమని చెప్పాను... నీకే కదా...’ గోపాలం ప్రశ్నించాడు.

‘ఇంకా వెయ్యలేదా.... సార్!’

‘నువ్వు ఎవరితో చెప్పావు?’

‘ఎలక్ట్రీషియన్తో సార్’

‘ఏడీ... నాడిని చూపించు...’

పార్వతి గోపాలం అడుగుజాడల్లో నడుస్తూ ముందుకు వెనక్కు సాగుతోంది హాలులో హీరో, హీరోయిన్లు పాట పాడడం వినిపిస్తోంది. పార్వతికి ఒక్కక్షణం గోపాలం చెయ్యి పట్టుకుని పాటపాడుతూ వరండా స్తంభాల చుట్టూ పరుగెత్తాలనిపించింది. సినీమా పాట ఎట్లానూ వినిపిస్తోంది. తాము మళ్ళీ పాడుకోనక్కర్లేదు. సినీమా హీరో, హీరోయిన్లు అంతేగదా! నేపథ్యగానం ఉంటే, మనం ఎగరవచ్చు... పాట అయిపోయినట్లుంది. విలన్ వచ్చాడేమో... డిఘాం... డిఘాం వినిపిస్తోంది. పార్వతి గోపాలం కలిసి ఎయిర్ కండిషను ఆపేసినవాడిని పట్టుకొని బాదేస్తున్నంత వీలింగ్ చేసింది. గేలువాడు ఎ.సి. ప్లాంటున్న గది దగ్గరకు తీసుకు వెళ్లాడు. తలుపు దగ్గరగా లాగి గడియనేసి ఉంది.

‘ఇక్కడే ఉండాలండీ!! టీ తాగడానికి వెళ్లాడేమో సార్... కూర్చోండి సార్!’ బయట చిన్నబెంచి ఉంటే ముందుకు లాగాడు. హాలులో సినీమా అయిపోతోంది. అయిదు రూపాయల కాగితం ఒకపక్క నుంచి తగలబడిపోతున్నంత బాధ కలుగుతోంది.

‘మీ మేనేజరు... ఎక్కడ ఉంటాడు.... చూపించు...’ గోపాలం త్వరగా ఆ గోల ముగించుకొని హాలులోకి పోదామన్న తొందరలో ఉన్నాడు.

‘పెద్దసార్... బుకింగ్ పక్కగదిలోనే ఉన్నారు సార్!’

‘పద చూపించు...’

పార్వతి దారిలో గోపాలానికి ధైర్యాన్నిచ్చింది. మాషారు చేసింది.

‘మీరు కోర్టులో బల్లగుద్ది వాదించామనీ... ధర్మంకోసం పోరాడామనీ, గొంతు చించుకుని ఎదుటివాడిని చిత్తు చేశామని చెబుతుంటారు గదా! ఈ చిన్న విషయంలో తలపటాయిస్తారెందుకు... ధైర్యంగా నడవండి’ గోపాలం అర్జునుడైతే పార్వతి శ్రీకృష్ణుడు. గీతాబోధ విని నిలారుగా నిలిచి పెద్ద పెద్ద అడుగులు వేయటం మొదలుపెట్టాడు. గదిలోపుల ముగ్గురు, నలుగురు కూర్చుని మాట్లాడుకుంటున్నారు.

‘మేనేజరు ఎవరండి?’ గోపాలం మర్యాదగానే అడిగాడు. అక్కడవాళ్లలో ఒకడు లేచి

‘రండి సార్ నేనే... ఏం కావాలి’ అని అడిగాడు. రెండో ఆటకీ టెక్నెట్లకోసం వచ్చాడేమో నుకున్నట్లు ‘తమరు ఎవరు సార్... ఏం కావాలి?’

‘ఎ.సి. ఆపేశారెందుకని?’ పార్వతి ముందుకు వచ్చి బల్లకానుకుని నిలబడింది.

‘ఎవరు... ఆపేశారు సార్!’

‘నేను... నిన్ను అడుగుతుంటే... ఎదురు ప్రశ్న వేస్తావేమిటి...’ పార్వతి ముఖాన చెమట తుడుచుకుంటోంది. నిజానికి బయట చల్లటిగాలి వీస్తోంది. ‘హల్లో ఉక్కపోసి చస్తుంటే కూర్చోలేక బయటకు వచ్చాం...’ పార్వతి గోపాలాన్ని చెప్పమని తరిమింది.

‘మేనేజరుగారికి రిపోర్టింగ్ రండి సార్ అన్నాడతను.

‘నువ్వే మేనేజరునని చెప్పావు?’ గుడ్లరిమింది పార్వతి.

‘మీకింకా సెకండు షోకి టెక్నెట్లు కావాలేమో అనుకుని అట్లా అన్నా సార్

‘ఏదో చెప్పావు... మీ మేనేజరు లేరా?’ గోపాలం ఎంక్వయిరీ చేశాడు.

‘ఇంటికి వెళ్లాడు సార్.... సెకండు షో టైముకి వస్తారు’

అక్కడ కూర్చున్న ముగ్గురు, నలుగురిలో ఒకడు మేనేజరు అయి ఉంటారని... తమను బుకాయిస్తున్నారని పార్వతికి గట్టిగా అనుమానం కలిగింది. అయినా తాను ఎవరిని అడిగింది? ‘నేనెరుగ... నేనెరుగ.... మీ బావనడుగు...’ అన్నట్లు అక్కడ ఉన్న వాళ్లంతా తప్పించుకుంటున్నారు.

‘కంప్లయింటు పుస్తకం ఇవ్వండి... మేము రిపోర్టిస్తాం...’ అంది పార్వతి.

‘సార్... ఆ పుస్తకం ఏదో మేనేజరుగారి డ్రాయర్లో ఉన్నదండీ...’

‘మరి తీసి ఇవ్వు...’

‘తాళం చెవి మేనేజరుగారి దగ్గరే ఉంది... సార్!’ గోపాలం, పార్వతి అజాత శత్రువలయిపోయారు. ఎవరితో పోట్లాడాలో ఆ అదృశ్యస్థితికి గోచరం కావటం లేదు.

‘పోనీ సినిమా చూసివచ్చి... రిపోర్టిద్దాం...’ అన్నాడు గోపాలం. పార్వతి రుసరుస లాడుతూ హాలులోకి వచ్చింది. సీటు వెతుక్కుని కూర్చునేటప్పటికీ కరెంటు పోయింది. ఆట ఆగిపోయి హాలు తలపులన్నీ తెరిచారు. వరండాలో పోలీసు అధికారి కనిపించాడు. ఎందుకోసం వచ్చాడో మరి?

‘ఈ విషయాన్ని మనం ఇంతటిలో వదిలి పెట్టకూడదు.... ఆ పోలీసుకు రిపోర్టిద్దాం రండి’ గోపాలం, పార్వతి వరండాలోకి వచ్చి పోలీసును పట్టుకున్నారు.

‘ఎ.సి. తీసేశారండి... రిపోర్టిస్తాం’ అన్నాడు గోపాలం పోలీసుతో -

‘అట్లాగే ఇవ్వండి...’ పోలీసు తనకేమీ పట్టనట్లు నడిచిపోతున్నాడు కర్ర ఊపుకుంటూ.

‘మీకే ఇద్దామని’

‘అబ్బే నాకా? నా డ్యూటీ ఇక్కడ కాదండీ...’

‘జేబుదొంగ ఒకడు ఇటు పారిపోయి వస్తేనూ...’

గోపాలం ఒకసారి జేబులు తడుముకున్నాడు. పార్వతి మెడలోని గొలుసులు, చేతికి గాజులు లెక్కపెట్టుకుంది. వీల్లంకా పోలీసు వెంటనే నడుస్తుంటే, ‘కరెంటు లేక పోతే.. ఎ.సి. ఎల్లా పని చేస్తుందండీ?’ పోలీసు వెటకారంగా మాట్లాడుతున్నట్లు తోచింది.

‘ఇక్కడ రిపోర్టు ఎవరికివ్వాలి.....’ పార్వతి చనువు చేసుకుంది.

మేనేజరుగారికివ్వండి’

‘ఆయన లేరట.....’

‘నన్నేం చెయ్యమంటారు సార్. ఆ దొంగ దొరక్క నేను కంగారు పడుతుంటే మీరు..... ఊరికే సతాయిస్తున్నారు’ పోలీసు జేబుదొంగను పట్టుకోవాలన్న దృఢ నిశ్చయంతో ఉన్నట్లు తోచింది. ఆ హెర ఏకాగ్ర తపస్సు నుంచి తమవైపు తిప్పుకోవాలంటే తమరిద్దరూ శివపార్వతులై తాండవం చేస్తూ ప్రత్యక్షం అయితే గాని వీలుకాదు. మళ్ళీ కరెంటు వచ్చినట్లుంది. జనం అంతా లోపలకు తోసుకుంటూ పోతున్నారు. వీళ్ళిద్దరూ హాలులోకి చొరబడ్డారు. లోపల చల్లగా ఉంది. ఎ.సి వేసినట్లున్నారు. సీటులో కూర్చున్నానే మళ్ళీ ఎ.సి పోయింది. ఎవరో పై కట్టుకున్న వ్యక్తి ‘పై’ తీసేసి పామును పట్టుకున్నట్లు పట్టుకుని ధుమధుమలాడుతూ బయటకు బయలు దేరాడు. ‘మళ్ళీ ఎ.సి. ఆపేశాడు వాడు... ఆ హాలువాడిని వదిలి పెట్టగూడదు... నేను హాల్లో కూర్చున్నానని తెలిసి గూడా ఇట్లా చేస్తాడా.... వాడి పని పడతానుండు! నాటకంలో ఏకపాత్రాభినయంలాగా అన్నట్లుగా గొణుక్కుంటూ బయటకు బయలు దేరాడు. ‘మళ్ళీ ఎ.సి ఆపేశాడు వాడు... ఆ హాలువాడిని వదిలి పెట్టగూడదు...నేను హాల్లో కూర్చున్నానని తెలిసి గూడా ఇట్లా చేస్తాడా.... వాడి పని పడతానుండు! నాటకంలో ఏకపాత్రాభినయంలాగా అన్నట్లుగా గొణుక్కుంటూ బయటకు వచ్చాడు. వాడి వెనకాలే పార్వతి బయలు దేరింది. ఆ తర్వాత గోపాలం, శంఖుచక్రగదాదులు.....సిరికిం చెప్పకుండా శ్రీ మహావిష్ణువు బయలుదేరి నట్లుంది.

సూటిగా మేనేజరు గదిలోకి వెళ్లాడు.

‘నేను ఫామిలీలో హాలులో కూర్చున్నట్లు తెలిసి గూడా.... ఎసి ఆపిస్తారా.... మీ మేనేజరు ఏడి....’ గదమాయిస్తున్నాడు ‘పై’ వాడు.

‘తమరు ఎవరు సార్.....!’ గదిలో కూర్చున్నవాడు మెల్లిగా అడిగాడు.

‘వళ్లు ఎట్లా ఉంది....నేనెవరో....నేను చెప్పాలా...రేపు మీ ప్రాప్రైటరును నన్ను వచ్చి కలవమని చెప్పు....’ అతను ఒక చండప్రచండుడిలా ఉన్నాడు. మేనేజరు గదిలో వాళ్లంతా గుసగుస.

‘సార్....తమరెవరో తెలియక....వాడు అట్లా మాట్లాడాడు సార్....ఎ.సి. ఈ క్షణం వేయిస్తాను. వరేయి...వెంటనే ఎ.సి.వెయ్యి’ అతను గట్టిగా అరిచాడు. ‘అయ్యగారికి కూర్ డ్రింక్స్ తెప్పించు.. ఒకటి వారికిచ్చి.... నాలుగు లోపలకు పంపించు.....

‘ఈ సారికి మిమ్మల్ని ఊరుకునేది లేదు.

మీమీద తప్పక కేసు పెట్టేస్తాను....’ అతను పైని మడిచి జేబులో పెట్టుకుని ఎగిరెగిరి పడుతున్నాడు. ‘నన్నెవరు అని అడుగుతాడా.....వాడు?!’ మండిపడ్డాడు.

‘వాడికి తెలియదు...వాడాట్టి బుకింగ్ క్లర్కు సార్...తవర్ని నేనెరక్క పోవటమేమిటి ....నేనే కాదు సారు....తవర్ని తమ ఫామిలీని తీసుకెళ్లి హాలులో కూర్చోపెట్టింది.... నేను బయటకు వెళ్లాను సార్... అందుకు ఈ పారపాలు జరిగింది. ఈ సారికి మన్నించాలి’

అతను ప్రాదేయపడుతున్నాడు. అధికారి చిందులు తొక్కుతున్నాడు. మొగుడంటే అట్లా ఉండాలి అనుకున్నది పార్వతి. గోపాలం కోర్టులో ఈ కేసు గెలిచాను, ఆ కేసు గెలిచాను అని ఇంటికి వచ్చి కోతలు కోస్తుంటాడు. అసలు కోర్టులో ఏం జరుగుతోందో ప్రత్యక్షంగా చూడాలి అన్న తొందరపాటు కలిగింది పార్వతికి.

‘కంప్లయింటు పుస్తకం తీయ్....’

గోపాలం, పార్వతి గబగబా హాలులోకి వచ్చారు. కాగల కార్యం గంధర్వులు తీర్చడం అంటే ఇదే! ఎ.సి. అద్భుతంగా పని చేస్తోంది. జేబురుమాలని జేబులో పెట్టుకున్నాడు గోపాలం, మళ్ళీ ఎ.సి. ఆగలేదు.

రాత్రి నిద్రపోయేముందు గోపాలం పార్వతిని పలుకరిస్తూ ‘ఎయిర్ కండిషన్ కంటే చల్లగా ఉండే వస్తువుని చూపిస్తాను... కావాలా....’ అని అడిగాడు. పార్వతి సిగ్గుపడుతూ మీరేం అంటున్నారో నాకు అర్థం కాలేదు’ అంది. గోపాలం జేబులోంచి వంద రూపాయల కాగితం ఒకటి తీసిచ్చాడు. ‘దీనితో విసురుకో....’ అన్నాడు గోపాలం. ‘చల్లగా ఎ.సిలాగా ఉందా?’ ఈ నోటు విశేషం ఏమిటో నాకు తెలియటం లేదు’ అంది పార్వతి.

‘పొద్దున కోర్టులో కేసు గెలిచానని చెప్పానే...దాని లాలూకు ఏజులో ఒక కాగితం ఇది....’

ఇంతకీ.....ఏం కేసు అది....’

‘సినిమా హాలు కేసే.....ఎ.సి లేదని ప్రభుత్వం వాళ్లు జరిమానా వేశారు. హాలు వాళ్లు తరుపున నేను వాదించాను. నేనే గెలిచాను. అదీ సంగతి....’ గోపాలం మరో నోటు తీసుకుని తను గూడా విసురుకోవటం మొదలెట్టాడు.

‘చాలా అన్యాయం....ఇది....’ పార్వతి మాటలు మింగుతూ గొణిగింది. మరుక్షణం ఆ రోజు వచ్చిన ఏజుతో తనకు పట్టుచీర కొనిస్తానన్న వాగ్దానం జ్ఞాపకం వచ్చింది.

‘ఎ.సి లేకపోయినా పట్టుచీర కట్టుకుంటే చల్లగానే ఉంటుంది....’ అనుకుంది పార్వతి. ‘ఇంతకీ ఆ కేసు ఎట్లా గెలిచారు? పార్వతి నందేహంగా అడిగింది.

‘ఎ.సి పనిచేస్తూ ఉందని....ఎసి లేదని చెప్పినవాళ్లు అబద్ధం చెప్పారని రుజువు చేశాను....’

గోపాలం వందరూపాయల నోటుతో విసురుకుంటూ భుజాలెగిరేశాడు.

‘ఏమండీ....ఏమండీ.... ఇండాక మనం వెళ్లిన సినిమాహాలు వాడిమీద కేసు పెడతానని ఆయనెవరో అధికారి బెదిరించాడు గదా... ఆ కేసు పెడితే.... ఆ సినిమా వాళ్లని కలుసుకుని..... ఆకేసు కూడా మీరే తీసుకుని గెలవండి!’ పార్వతి కళ్లలో మెరుపు ఒకేసారి రెండు పట్టుచీరలు కట్టుకున్నట్లుగా ఉంది. అయితేనేం ముఖాన చిరుచెమట మాత్రం అట్లానే ఉంది పైగా చల్లగా హాయిగా ఉంది.

కుక్క పువ్వుల నరసింహం

ఇంకా తెల్లగా తెలవారలేదు. గోరు కొయ్యల కదలికలను చూసి కాలమానాన్ని కొలిచే కొమురయ్య అప్పుడే నిద్రలేచి, దగ్గుతూనే చుట్టముట్టించి, చెంబు చేత పట్టుకుని అలవాటైన దారి వెంట తన స్వగ్రామం జిన్నారంలో నడుస్తూ ఉన్నాడు.

తాను నడిచే దారి ఇరుకైనప్పటికీ ఇప్పుడు విశాలంగా కనిపిస్తోంది. నిజానికి ఎద్దుల బండి వెళ్లేంతటి దారి అది. అదేమిటో గాని ఉదయం పూట నీళ్ల కుండలో కోడలు ఎదుర్కొస్తే ఎదురు నడవడానికి వీలు కాదు - పిల్ల బాబలా మారిన ఆ దారి రెండు పక్కల ముళ్ల చెట్లు, రాళ్లు రప్పలు పడి ఉన్నాయి - అదే దారి ఇప్పుడు విశాలంగా కనిపిస్తోంది.

కొమురయ్య తెల్ల వారాక చేయవలసిన కార్యక్రమం గురించి ఆలోచిస్తూ నడుస్తూన్నాడు.

కొమురయ్య వయసు యాభై సంవత్సరాలకు పైనే ఉంటుంది. ఆయన ధరించిన సైన్ బట్ట బినియన్, ఎర్రంచు తూఫ్రాన్ ధోవతి కావి బోయినప్పటికీ చీకటిలో తెల్లగా కనిపిస్తున్నాయి. ఆయన కుడి చేతి 'రెట్ట'కు వెండి కడెం వెలుగుతూ ఉంది. చేతి వేళ్లకున్న రాగి ఉంగరాల మాట ఏమో గాని వెండి ఉంగరాలు తెల్లగా తమ ఉనికిని తెలుపుతున్నాయి. నిలువెత్తు మనిషిలా కనిపించే కొమురయ్య, కాళ్లకు లావుపాటి చెప్పలతో అడుగులేస్తూ ఉన్నాడు.

అలా అడుగు లేస్తూనే కొమురయ్య ఆలోచిస్తూ ఉన్నాడు. తెల్లవారి సర్పంచ్ మాధవరెడ్డితో 'పుల్లెర' విషయం ఏ విధంగా కదపాలి? అని... ఎట్లా ఆలోచించినా ప్రారంభం కుదరడం లేదు. పలానా తీరుగా ప్రారంభిస్తే పలానా తీరుగా అంటాడేమో, ఈ విధంగా అడిగితే, ఆ విధంగా అంటాడేమో, ఈ విధంగా అడిగితే, ఆ విధంగా అంటాడేమో.... ఇట్లా తనలో తానే ప్రశ్నలు వేసుకుని, సమాధానాలు చెప్పుకుంటూ అడుగు లేస్తూ ఉన్నాడు. కాని ఏ ప్రారంభం కుదరలేదు.....

ఇంతలో సందులోంచి ఓ కుక్క 'భా' మని మీద కొచ్చింది. కొమురయ్య ఆలోచనలు చెల్లా చెదురయ్యాయి. దాంతో కుక్క మీదకు చెంబుతో పాటే చెయ్యెత్తి

“కాత్త లేదు -- పాత లేదు- భౌమని ఎగురడేనానే?..... నీ యవ్వ” అన్నాడు.

కుక్క ఆ గొంతు ధ్వని గుర్తు పట్టి తోక బపబప అడిస్తూ కుయ్ కుయ్ మని కూనిరాగం తీయసాగింది. కొమురయ్య వెంట నడవసాగింది. నాలు గడుగులు అతనితో పాటే పేసి తప్పు తెలుసు కున్న దానిలా వెనక్కు వెళ్లి పోయింది.

కొమురయ్య వీధి దాటి ఊరావలకు నడిచాడు. చిమ్మెట్లు ఎడ తెరిపి లేకుండా అరుస్తూ ఉన్నాయి. చెల్ల కొమ్మల పై నుంచి పక్షుల చప్పుడు వినిపిస్తూ ఉంది. కాని కొమురయ్య మనసుకు అవేమీ పట్టినట్టు లేదు - ఆ ధ్యాసే లేదు.

ఊర్లో ఆ మూల ఈ మూల ఏవేవో చప్పుళ్లు వినిపిస్తూ ఉన్నాయి. కొమురయ్య నడిచిన దారిలో మాల వాడ దగ్గర దశరథరామిరెడ్డి పటేల్ సైకిల్ పై నుంచి దిగకుండానే ఓ గుడిశె కేసి చూస్తూ.

“ చంద్రిగా....ఒరేయ్ చంద్రిగా.... ఇంకా తెల్లార లేదురా?...నీ యమ్మ ఏం పుట్టుక పుట్టినవోరా? ఇంకా పంటావు రా?...నడువ్ గోదల నిడవాలె నడూ.... ” అని పిలుస్తూ ఉన్నాడు.

కొన్ని క్షణాల తరువాత ఓ పాత తలుపు తెరుచుకున్న చప్పుడయింది. ఆ తరువాత ఓ ముసలి స్త్రీ “ఇంతకు ముందే పోయిండు పటేలా - ఇప్పుడు బాయి కాడికి పోయిండాచ్చు” అంది.

“నేన్ అడికెల్లె వస్తున్న కనిపియ్యక పాయెనూ...?” నిందమోపుతున్నట్టు ఎదురు ప్రశ్న వేళాడు దశరథరామిరెడ్డి.

“ఇల్ల పెద్ద బాయి మీది కెల్లిపోయింబడు పటేలా” అంది ఆమె.

“తల్ నీయమ్మ...” అంటూ దశరథరామిరెడ్డి సైకిల్ మలుపుకుని వెనక్కి తిరిగాడు. ఆయన గొణగడంలో నిరాశ, అనహనం ధ్వనించాయి.

కోళ్లు కూస్తున్నాయి - తలుపులు తెరుచుకుంటున్నాయి. ముసలి వాళ్ల దగ్గు వినిపిస్తూ ఉంది. చంటి పిల్ల ఏడుపు వినిపిస్తూ ఉంది. తల్లుల సముదాయంపు చెవిన పడుతూ ఉంది. కాకులు అదే పనిగా అరుస్తూ ఉన్నాయి. లేగ దూడలు ఆకలితో కట్లు తెంచుకోవడానికి ప్రయత్నిస్తున్నాయి. అప్పుడే పండులు ఊర్లోని మోరీల్లోకి ఆహారం కోసం వచ్చేయాయి. గాడిదలు మాత్రం పాత గోడల్లా చలనం లేకుండా నిలబడి కునుకు తున్నాయి. చేద బావి గిలకల చప్పుడు వినిపిస్తూ ఉంది. వాకిళ్లు ఊడుస్తున్న చీపిరి చప్పుడు వినిపిస్తూ ఉంది... ఈ లోపుగా కొమురయ్య కాలక్కుత్యాలు ముగించుకున్నాడు.

సర్పంచ్ మాధవరెడ్డి ఇంట ముందర గాయది మల్లమ్మ వాకిలి ఊడుస్తూ ఉంది. బాగా పాట్టిదై పోయిన చీపిరిలో మల్లమ్మ పూర్తిగా వంగి వాకిలి ఊడుస్తూ ఉంది. ఎన్నో రోజుల నుంచి ఆ పాత చీపిరి పాటే కొత్తది అడుగుదా మంటే పటేలమ్మ అడగడానికి అవకాశమే ఇవ్వలేదు. మొన్న ఎప్పుడో అడిగినప్పుడు చీపిరి పుల్లంను కోనుక రమ్మని మల్లమ్మకే పని చెప్పింది పటేలమ్మ. ఇక చేసేది ఏమీ లేక ఆ మొండి చీపిరితోనే వంగి వంగి ఊడుస్తూ ఉంది. “ నడుములు పోతున్నయ్” అని తనలో తాను గొణుక్కోవడమే గాని పైకి అనలేక పోతుంది మల్లమ్మ - పైకి అంటే ఎవరు విని ఎన్ని తిట్లు తిడతారో అని అట్లాగే

ఊడ్వసాగింది.

ఎదురింటి తలుపు తెరుచుకుంది. ఆ చప్పుడుకు మల్లమ్మ తలపై కొంగు మరింత నిండుగా వేసుకుని ఊడ్వ సాగింది. అంతే కాని తల ఎత్తి తలుపు వైపు చూడలేదు.

కొన్ని క్షణాల తరువాత మాత్రం “ఏమే గాయద్దానా, నిన్న నీ కొడుకు బమాట చెల్లకు నీళ్లు పార పెట్టేది ఇడినీ పెట్టి సినిమాకు పోతాడు?..... గిదేనా లెక్క? గిదేనా తర్వాయి? ఆ .....’ ఉరిమి నట్టు అన్న ఆ మాటలకు తల తిప్పక తప్పలేదు - కాని నేరుగా చూడలేక పోయింది.

అదేమిటో గాని గొంతు ఏదో లోహపు చప్పుడులా ధ్వనించింది. ఆ ధ్వనికి, ఆ దబాయింపునకు ఎదర ఉన్న ఆ ఆకారం వైపు చూసి సమాధానం ఇవ్వడం మల్లమ్మ తరం కాలేదు. జవాబు ఇవ్వకుండా అలా నిల్చోడం నచ్చని మాధవరెడ్డి మరింత దబాయింపుగా “సప్పుడు జెయ్య వేమే?... జీతం ఉండేబప్పుడేమో నంగి నంగి మాట్లాడ్తారు, అప్పు తీరేదాక ఎక్కడికీ పోను పటేలా అని ధర్మాలు, ఖర్మాలు తింటారు. జీతం చేరినంక వారానికి రెండు దినాలు ‘నాగ’ లయితయ - ఏ మన్న అంటేనేమో కడుపు నొప్పి లేసింది పటేలా, కాళ్ల నొప్పి లేసింది పటేలా అని బొంకుతురు...” వ్యంగ్యంగా ఆ మాటను సాగదీశాడు. అదే ధోరణిని కొనసాగిస్తూ -

“ఈ బొంకుడు, గింకుడు నా దగ్గర పనికి రాదు - ఇయ్యాల వాడు పనికి రాకపోతే వారం రోజుల జీతం పట్టుకుంట - ఇగ నీ ఇష్టం - వానిష్టం. ఆటెన్నలబ లబ మొత్తుకుంటే నాతోనిగాదు - ఏమంటున్న?” అని రెట్టించాడు.

మామూలుగా అడిగితే గొంతు పెగలని మల్లమ్మ, రెట్టించి అడిగే సరికి తనలోకి తాను ముడుచుకుపోయి లో గొంతులో “పోరనికి చెప్త పటేలా” అంది.

“చెప్పుడు కాదు - ఇయ్యాల వాడు బాయికాడ కనిపియ్యకపోతే వాణ్ణి ఏం చేస్తనో సూడు....” అని కోపంగా అన్నాడు.

మల్లమ్మ మౌనంగా ఉండి పోయింది.

మాధవరెడ్డి చేతిలోని గొలుసును కుక్క లాగుతూ ఉంది. దాంతో ఆయన ముందుకు అడుగేయక తప్పలేదు.

మల్లమ్మకు సర్పంచ్ మాధవరెడ్డి కన్నా ఆ కుక్క అంటేనే ఎక్కువ భయం. మొదట్లో అది కుక్క కాదు ఇంకేదో జంతువు అనుకుంది మల్లమ్మ. కాని క్రమంగా నమ్మక తప్పలేదు. నమ్మాక ఆ కుక్కను మాత్రం నమ్మడానికి వీలు కావడంలేదు. అందుకనే అది ఎక్కడున్నా దూరం దూరం నుంచే మనులు కోవడం అలవాటైంది. మల్లమ్మే కాదు - ఆ ఇంటికి ఎవరొచ్చినా ఆ కుక్కను చూసి దూర దూరంగానే ఉంటారు.

మాధవరెడ్డికి కావలసింది కూడా అదే. అందు కోసమే పట్నంలోని తన చుట్టూ దగ్గర నుంచి ఆ కుక్కను తీసుకొచ్చాడు. ఇప్పుడది తొమ్మిది నెలల కుక్క అంటే ఎవరికీ నమ్మ బుద్ధి కాదు - తొమ్మిది దేళ్ళు పై బడిన కుక్కలా లావుగా, ఎత్తుగా ఎదిగి, ఎద్దులా ఉంది. మల్లమ్మ అప్పుడప్పుడు ఆ కుక్క గురించి ఇతరులకు చెప్పివున్నాడు “ఎద్దు లెక్క ఉన్నది ఆ కుక్క” అని అంటూ ఉంటుంది.

విశాలమైన వాకిట్లోకి మాధవరెడ్డి హాయి చెప్పులతో అడుగు పెట్టాడు. ఇతరులు ఎవరు ఏమి చెప్పినా వినడం అతనికి అలవాటు లేదు - తన మాట ప్రకారమే ప్రతీదీ జరగాలన్నది ఆయన అభిమతం - ఒక వేళ ఇతరుల మాట విన్నా ఆ మాట - ఆలోచన సమంజస మనిపించదు - కాని తన కుక్క గొలుసుతో ఎటు లాక్కెళ్ళినా అనునయిస్తూ బుజ్జగింపు మాటలు మాట్లాడుతూ అటు వెళుతూ ఉంటాడు. అది మూత్రం పోయడానికి, మలవిసర్జన చేయడానికి అనువైన చోటు కోసం ఎన్నో స్థలాలను వెతుక్కుంటూ ఉన్నా విసుక్కొక దాని వెంట వెళ్ళడం అలవాటు.

అలాంటి మాధవరెడ్డికి దాదాపు యాభై సంవత్సరాలంటాయి. అయితే ఆయన ముప్పైయిదు సంవత్సరాల వాడిలా కనిపిస్తాడు. ఖద్దరు అంగీ తొడిగి, చేనేత లుంగీ కట్టి చేతికి బంగారు బటువులతో, బంగారం రంగు గడియారంతో అలా ఉదయం పూట కుక్కతో పాటు తిరగడం ఆయన అలవాటు - దారిని వెళ్లే వాళ్లు భయంతో, భక్తితో మొహమాటంతో దండలు పెడుతూ ఉంటారు. దర్జాగా తల ఆడించి ఊరు కోవడం ఆయనకున్న మరో అలవాటు.

కొమురయ్య తలనిండా రుమాలు చుట్టుకొని, భుజాలపై గొంగడేసుకుని, నోట్లోకి వస్తున్న మీసాలను సరిచేసుకుని, “మంద” కాడికి వెళ్లేప్పుడు తీసుకెళ్లే కర్రను తీసుకుని, లావుపాటి చెప్పులు వేసుకుని బయలు దేరాడు.

ఊరంతా సందడిగా ఉంది. ఎవరి పనులపై వారు తిరుగుతూ ఉన్నారు. అల్లం మొరబ్బి అమ్మే దస్తగిరి బుట్టి పట్టుకుని తనదైన ప్రత్యేక పద్ధతిలో ‘అల్లం మొరబ్బిల్లం మొరబ్బా’ అంటూ వేగంగా అడుగు లేస్తూ ఉన్నాడు. ‘చేనే పుటానే....’ అంటూ సైకిల్ పై మరో వ్యాపారస్తుడు తిరుగుతున్నాడు. అతని సైకిల్ చెనకాల పాత ఇనుప సామాగ్రి కనిపిస్తోంది. ఎవరో ముసలామె గొణుగుతూ, ఎవరినో శపిస్తూ బజారు వైపు పోతూ ఉన్నది. వీధిలో నిలబడి ఓ తల్లి, ఆడుతున్న తన కూతురిని కూక లేసి పిలుస్తోంది. కట్టెల మోపుతో అడివి నుంచి ఊర్లోకి వచ్చిన లంబాడి యువతి వీధుల్లో తిరుగుతోంది. బావిలో చేలాడు తెగి వడిందని ఎవరో ‘పాతాళ గరిగె’ తీసుకెళుతూ ఉన్నారు. వదేళ్ల పిల్ల తలపై పిండి బగోనితో నడుస్తూ ఉంది.

కొమురయ్య నడుస్తూ ఉన్నాడు. నోట్లోని చుట్ట కాలుతూ ఉంది. అతని ఆలోచనలు ఇప్పుడు ఉదయంలా గజిబిజిగా లేవు. ‘వుల్లెర విషయం అడుగుదాం’ అని నిశ్చయించుకుని బైలు దేరాడు. ఎదరకు పోక ముందే అన్ని సంగతులు తనే అనుకోవడం బాగుండదని అడుగు లేస్తూ ఉన్నాడు.

దారిలో కావలి ముత్యాలు ఎదురై “దండం బావ” అన్నాడు.

కొమురయ్య క్షణ మాగి “దండమోయి ముత్యాలు - మంచి గున్నావా?” అని అడిగాడు.

“ఉన్నం గిట్ల మీ దయల మాగంజి తాగుకుంటు.”

“ఏమో అట్ల వడితివేమోయ్ పిలగా”

“అంతే కద బావ- నర్కూరు నౌఖరి అన్నట్టే గాని సత్రాసుగ ఎప్పుడూ జీతం

వచ్చింది లేదు. వచ్చినా కడుపు నిండది - కాలు నిండది".....' అన్నాడు యాభై ఏళ్లు దాటిన కావలి ముత్యాలు.

"కూసున్న కాడికి జీతం వచ్చే నువ్వే అట్ల అంటే, ఇత్తుకు ఇత మారు లేకుంటే కష్టపడేటోడు ఎట్లనాలే? గుట్ట గుట్టకు, చెట్టు చెట్టుకు తిరిగే నాయనుంటోడు ఏమనాలే?" అనడిగాడు.

"ఏమంటు, ఎల్లకుంటే అప్పుసప్పుజేస్తాడు కడుపు నిండ తింటాడు...." అని మాట పూర్తి చేయకముందే కొమరయ్య అందుకొని "ఊరంతా నీ చేతుల ఉంది ఊరికి కావలి కాని వయిలివి. మరి అప్పుసప్పు నీకు దొరుకదా నోయ్?" అనడిగాడు.

"అప్పు మాట అంటే అవత లుండుమంటరు...."

"అందరి సంగతి గంతే!"

"నా కెరక లేదానే బావ! ఎవని సంగతి జూసినా గిట్లనే ఉన్నదని.... అవ్ గాని ఏడికో పోతున్నావా?" అనడిగాడు ముత్యాలు.

"సర్పంచ్ దగ్గర్కి పోతున్న - ఉన్నదా?"

"ఏమో బావ! నేను అటు పోలేదు - ఇప్పుడు పోతినంటే అంటబిళ్ల దాక ఆడనే ఉండుడయితది. అందుకనే జెర కోమటి ఈశ్వరయ్య డుకాణం దాక పోయేస్తనని పోతున్న...."

"సరే ఫో. సర్పంచ్ ఏడికన్న పోకముందే కలువాలే...."

"పాయిరా" అంటూ ముత్యాలు ముందుకు కదిలాడు.

కొమరయ్య సుట్ట ఆర్పి కమీజు జేబులో వేసుకొని అడుగు ముందుకేశాడు.

సర్పంచ్ మాధవరెడ్డి ఇంటి వసారాలో కుర్చీలో కూర్చున్నాడు. అతని పక్కనే (జాతి) కుక్క నాలిక చాచి, చూస్తూ కూర్చున్నది. దాని కళ్లు పళ్లు భయంకరంగా కనిపిస్తున్నాయి. సైగ చేస్తే ఎప్పుడు, ఎదుటి వారిపై పడి రక్కెడ్డామా అన్నట్టుగా ఉంది.

కొద్ది దూరంలో కాముని భూతం, కర్రె కాకి, కుంటెను గాడు లాంటి కాశయ్య నిల్చున్నాడు. ఊరి సమాచార మంతా సేకరించి సర్పంచ్ కు అందజేసే కాశయ్యకు గ్రామస్తులు పై మారుపేర్లు పెట్టారు.

కాశయ్య ఏదో చెబుతుండగానే అక్కడికి కొమరయ్య వచ్చాడు.

రాగానే "దండం పటేలా" అని వినయంగా నమస్కరించాడు.

కాశయ్య చెప్పే మాటలను ఆపేశాడు. మాధవరెడ్డి తలుపు వద్ద ఉన్న కొమరయ్యను చూసి "దండం - ఏం బిడ్డా కొమరయ్య బాగున్నావా?" అని కుశల మడిగాడు.

మాధవరెడ్డి కన్నా వయసులో పెద్దయిన కొమరయ్య వినయంతో "ఏదో మీదయ గిట్లన్న పటేలా" అన్నాడు.

"అరె, కాశయ్య నివ్ ఫో! నీ పని నువ్ జూసుకో ఫో...."

మాధవరెడ్డి అనగానే కాశయ్య అక్కడి నుంచి కదిలాడు. తలుపు దగ్గర ఒదిగొదిగి నిల్చున కొమరయ్య నుద్దేశించి "ఏమో పొద్దుగాల పొద్దుగాల వచ్చినవేంరా?" అనడిగాడు మాధవరెడ్డి.

“నీ దగ్గరకే వచ్చిన పటేలా” అని చేతిలోని కర్రను పక్కకు పెట్టాడు.

“నా దగ్గరికా?” కావాలనే కొంత ఆశ్చర్యంగా అడిగాడు మాధవరెడ్డి.

తిరిగి తనే “నాలోని ఏం పనిరో?” అనడిగాడు.

“ఊరి పటేల్‌తో పని పడదా?” చిరునవ్వు, వినయం కలగలిపి అన్నాడు కొమురయ్య.

“నా లోని ఏం పని పడ్డదిరో? నే నే మన్న సావుకారి నా? పోలీసు పటేల్నా? మాల్ పటేల్నా? నాలోని ఏం పని పడ్డదిరా? నా దగ్గరే ముందిరా? అవునబ్బ నూర్లకు నూర్ల ఎకరాల భూమి ఉన్న భూ సామినా? నా దగ్గరే ముందిరా బురకలడ్డు!.....” తనను తాను కించపరచు కున్నట్లు పైకి అనిపించినా అందులోనే అందరి కన్నా తానే గొప్పవాడి ననే భావం తొంగి చూస్తూనే ఉన్నది.

కొమురయ్య ఆ విషయాన్ని గమనించకపోయినా “అవన్నీ ఉంటేనే రావాలన్నా, లేకుంటే లేదా పటేలా?” అని అడిగాడు.

“అగో, ఇయ్యాల రేపు ‘దునియ’ ఎట్లున్నదిరా?”

“దునియ కేం పటేలా తీరుతీరున మార్చద”

“తీరు తీరున మాట ఇడిగిపెట్టు. ఇప్పుడు ఎవడన్న చెప్పిన మాట ఇంటున్నాడు ఊర్లె... ఎవన్నీ ‘అరేయ్’ అనొచ్చెటట్టు లేదు. ‘తురేయ్’ అనొచ్చెటట్టు లేదు - ఒక్కొక్కడు మా అంత మొగ్గేలే లేరని తిరుగుతున్నారు. మూతి మీద మీసం రానోడు గూడా నేనే మొగ్గేట్టి అంటున్నాడు - ఏడ ‘ఇదర్’ ఉందిరా? ఊరు ఇదరే పోయింది. ఊర్లె ఉన్న పెద్ద మనుషుల ఇదర్ ఏమన్న ఉన్నది? ఏం లేదు - ఏర్రలకు తుడుసుకపోతున్నారు....” మనసులోని మాటని వెళ్లగక్కి నాటకీయంగా ఆశ్చర్యంతో నోరు తెరిచి చూస్తూ ఉండగా “జమాన అట్టొచ్చింది...” అన్నాడు కొమురయ్య.

మాధవరెడ్డి తేరుకుని “ఏం జమాన రా? ఏల్లె జమాన! చిన్న, పెద్ద, మర్యాద, గిర్యాద ఏం లేని జమాన ఎందుకురా? గింత గింత పోరలు - నా కండ్ల ముంగట పుట్టిన పోరలు నువ్వెంత - నీ పోకడెంత అన్నట్టుగ తిరుగుతున్నారు. ఇగ వాళ్లకు ఏం జెప్తవో చెప్పు?”

“ఇగ అసుంటోళ్లకు ఏం చెప్తం?”

“ఏం చెప్తం? మూసుకోని కూసోవాలె. అంతే? అంతకు మిక్కిలి ఏం లేదు - జీతగాడు నాగలి ఇడిసి సేన్మకు బోయినా ఏం అనొచ్చెటట్టు లేదు - కలుపు కూలోళ్లు అంబటిళ్లు పన్నెండు గంటలప్పుడు వొచ్చినా ఏ మనొచ్చెటట్టు లేదు. బిల్లకాడి పోరడు ఎంత పోరడు అగో వాణ్ణి కూడ పలక రిచ్చెటట్టు లేదు. నాలుగు గట్టిగ అంటే తెల్లారి పనికి ‘బంద్’. ఆడు పనికి బందయితే ఆ నోరు లేని జీవాల గోస పోసుకున్నట్టు అయితేది. వాడు గాకుంటే ఇంకోడు అనెటట్టుందా? రెండువేల రూపా(య)లు అడ్వాన్సు ఇస్తామన్నా ఏ పోరడు ఉండెటట్టు లేదు. రెండు వేల రూపా(య)లు అంటే వానికి రెండు రూపా(య)లతో సమానమయింది. అగో గట్ల నడుస్తున్నది ప్రపంచం. ఇగ ఏం చెప్పుతవో చెప్పు?...”

“అందరు ఒకే తీరు ఉంటారు పటేలా?” అన్నాడు కొమరయ్య కొంత అసహనంగా కదులుతూ -

“నువ్వొక్కనిని అట్లు ఉండకపోతే, అందరు నీ లెక్కనే ఉంటరనుకుంటున్నావురా? మొన్న పెద్ద బాయికాడ మల్లిగాడు దుక్కి దున్నుడు ఇడిసిపెట్టి ఏదో ఊరికి బోవాలంట అని పోయిండు - వారం దినాలయితుంది ఇంత వరకు పట్టలేదు. మిర్ర పాలంకు నీళ్లు లేక వరి ఎండిపోతున్నది. ఎవడన్న జీతగాడు నీళ్లు పెట్టినాడు? - చెప్పుతే చేస్తా! చెప్పకుంటే ఎందుకు చేస్తా? అని ఇరిగేసుకొని కూసుంటారు. థుత్! నీ తల్లి! ఈ యవసం చేసుకున్నా ఎటన్న దెంక పోవుడు మంచిగుండోస....” తన నిశ్చితాభిప్రాయం ఇదే అన్నట్టుగా అన్నాడు.

“.....”

కొమరయ్య చూపులు మాధవరెడ్డి పక్కన కూర్చున్న కుక్కపై ఉన్నాయి. ఆ కుక్క కూడా కొమరయ్యనే రెప్ప వార్చుకుండా, తీక్షణంగా చూస్తూ ఉంది. ఆ చూపుల్లో ఏముందోగాని కొమరయ్య నోట మాట రాలేదు.

మాధవరెడ్డి మాత్రం కొమరయ్య నుద్దేశించి “అన్నిటికన్నా నీ పనే మంచిగున్నదిరా, భుజం మీద గొంగడేసుకొని, సుట్ట ముట్టించుకొని, గొర్లను, మేకలను ఎంటేసుకొని గుట్టలు, చెల్లలు తిరిగొస్తే కాల మెల్లిపోతది. రంగ రంగాను కుంట తిని పంపు...”

“బైటకు సూస్తే అట్లనే అనిపిస్తది పటేలా - గొల్లొనికి గోశి నిండా బాధలే....” అన్నాడు కొమరయ్య.

“బాధలు ఎవనికి లేవుగానీ, నీ పనేందో చెప్పు?” అని మాధవరెడ్డి కుర్చీలో సర్దుకుని కూర్చొని అసలు విషయానికొచ్చాడు.

కుక్క పై తం కొంచెం ముందుకు జరిగి ఆప్రమత్తంగా కూర్చున్నది.

కొమరయ్య మాత్రం కొంత ఎడం జరిగి వినయంగా, నవ్వుతూ “పుల్లెర సంగతి మాట్లాడ్డామని వచ్చిన పటేలా!” అన్నాడు.

“సల్ల కొచ్చి ముంత దాసుడు ఎందుకు? అప్పుడే అడగొచ్చు కదరా ఈ మాట?”

“.....”

“పుల్లెర సంగతి నెలకిందనే చెప్తే కదరా?”

“చెప్పినా. కాదంటలేను, పటేలా! కానీ...”

“ఇంకేందిరా?”

“గంత ఎక్కువంటే ఎల్లది, పటేలా!”

“ఎల్లకుంటే ఊకోరా! బలవంత మేముంది? నీకు ఎల్ల దనుకుంటే నీ జాగల నువ్వుంటిని, నా జాగల నేనుంటి. అయి పాయె! నాకు ఎక్కువ పుల్లెర ఇచ్చి నువ్వెందుకు నష్టపోవాలె?”

“బైట ఇంకెక్కడ మేత దారుకుతలేదు, పటేలా!”

“దానికి నన్నేం చేయమంటా చెప్పు! పటేలా! ఇంటికి సుట్టమొచ్చిండు - ఇన్ని పాలు పోయ్యమంటే పోస్తా! ఆకలియితుంది, బుక్కెడు బువ్వ పెట్టమంటే పెద్ద, అంతేగాని

పుల్లెర తక్కువ జేయమంటే మాత్రం నాతోని గాదు. ఇంకెవరి దగ్గరనన్న సూసుకో!”

కట్టె విరగకుండా, పాము చావకుండా మాధవరెడ్డి పుల్లెర సంగతి చెప్పేసరికి కొమ్మరయ్యకు వచ్చిన పని కుప్పకూలిపోయినట్లనిపించింది. ఉదయం నుంచి మనసులో ఏదో మూల కలుగుతున్న భయం కాస్త వాస్తవమైంది. సూటిగా పుల్లెర విషయం అలా చెప్పేసరికి మరే విధంగా వేడుకోవాలో తోచడం లేదు. మాధవరెడ్డి దగ్గర కెళ్లి కాళ్లావేళ్లా బలిమూలుకుండామన్నా పక్కన ఉన్న కుక్క రక్కేస్తుందేమో నన్న అనుమానం, భయం కలుగుతున్నాయి. పుల్లెర సంగతి తేలకపోతే తన గొర్లు, మేకల మేతకు కష్టమయ్యేటట్టుంది. కొమ్మరయ్య మనసులోనే తర్జనభర్జన పడుతూ, దీనంగా మాధవరెడ్డి వంక చూశాడు.

ముందుగా అతని చూపులకు కుక్కనే కనిపించింది. అప్పడది కుక్కలా లేదు. తోడేలులా ఉంది. అదను చూసి మందపై పడటానికి సిద్ధంగా ఉన్నట్టు తడేకంగా చూస్తోంది. బలవంతంగా కొమ్మరయ్య మాధవరెడ్డి వంక చూశాడు. అతని చూపులు కూడా ఆ కుక్క చూపుల్లా మింగేసేటట్టు తీక్షణంగా ఉన్నాయి. ఎత్తుకు పై ఎత్తు వేసే నక్క చూపుల్లా ఉన్నాయి. ఆ కళ్లలో ఏ మాత్రం కరుణ, జాలి, దయ కనిపించడంలేదు. మోసగించడంలో, నమ్మించి గొంతు కోయడంలో ఆరితేరిన చూపుల్లా చురకత్తుల్లా ఉన్నాయి.

అయినప్పటికీ అవసరం తనది కాబట్టి మరోసారి అడుగుదామని, “వచ్చే ఏడు పెంచుదురుగాని, ఈ ఏడుకు ఇట్లనే...” నేలను చూస్తూ అన్నాడు కొమ్మరయ్య.

“వచ్చే ఏడు రాముడెవడో, రాకాసి ఎవడో! అప్పటి మాట ఇప్పుడెందు కనుకోవటం కొమ్మిగా!” అంటూ కుక్క తలపై చెయ్యేశాడు.

“భా!భా!భా!” అని కుక్క నాలుగు కాళ్లపై నిలబడి ఉరుము ఉరిమినట్లు కొమ్మరయ్య పైకి మొరిగింది.

అదసౌత్తుగా ఆ శబ్దం వినేసరికి కొమ్మరయ్య ఉలిక్కిపడ్డాడు. చెవులు దిబ్బడేసి నట్టయ్యాయి.

ఇక లాభం లేదనుకుని, కొమ్మరయ్య చేతులు జోడించి మాధవరెడ్డి వంక చూశాడు. ఉరిమురిమి చూస్తున్న ఆ కుక్కకు, మాధవరెడ్డి పటేలుకు ఏ మాత్రం తేడా కనిపించడం లేదు. రెండు జాతి కుక్కలను చూస్తున్నట్టుగానే ఉంది. మనసు బరువెక్కి కళ్లు మూసుకున్నాడు కొమ్మరయ్య. అయినా రెండు జాతి కుక్కల ఆకారం మనసులో మెదులుతూనే ఉంది. అవి మీద పడుతున్నట్టుగా ఉంది.

మంచివాడు

ఆర్.ఎం. ఉమామహేశ్వరరావు

ఇంకా పాడుగూకలేదు. పెదరెడ్డి కల్లంకాడకి బయలుదేరాడు. చేతికి పాన్నుకర్ర. భుజం మీద ఎర్రరంగు పైగుడ్డ. నల్లటి ఒళ్ళు. ఇంతెత్తు మనిషి వయసు మీదబడి కొంచెం నడుం వంచినా, పాన్నుకర్ర సాయంతో నిటారుగానే నడుస్తాడు.

పెదరెడ్డి ఒంటల్లో నిస్సత్తువగా ఉంది. నిదానంగా, నీరసంగా నడుస్తున్నాడు. కపిలబావి దగ్గర కాటయ్య ఎదురుపడ్డాడు. పెదరెడ్డి ఆడుగుల్లో వడి పెరిగింది. వాడిన ముఖంలోకి దర్పం వచ్చింది. కాటయ్య పలకరించాడు.

“ఏం పెదరెడ్డి, ఇంత పెందలకాడే బయల్దేరినావు? నీకు ఏ కయ్యాలబడై అదే లోకం గదా. మాపిటికింత కూడు దినేసి ఒకేతూరి బయల్దేరుండగూడదా. ముద్దురెడ్డి కల్లం మీద ఏ దొంగలు, తోడుబోతులు పడ్డారని ఇంత పాడ్డుకాడే బయల్దేరినావు? నీ బోటోడుండబట్టి గదా ముద్దురెడ్డి ఈ దినానికి ఇంతబోడు అయింది. సరేగానీ మనిషేందట్టుండావు. జెరం తగిల్చోడిమాదిరి. సందెకాడ అంత ముద్ద తినేసి గుట్టుగా నడుం వాల్చే రాత లేదుగదా నీకు.”

కాటయ్య మాటలు పట్టించుకోనట్టుగానే పెదరెడ్డి ముందుకు నడిచాడు. ఒంట్లోని నీరసాన్ని, ముఖంలోని దిగులును దాచడానికి పాన్నుకర్ర ఒకటకలాడించుకుంటూ గబగబా నడిచాడు.

కల్లంకాడ జీలగ చెట్టు నీడలో కూర్చుని నాగయ్య బీడీ తాగుతున్నాడు. అల్లంత దూరాన పెదరెడ్డి కనబడగానే బీడీ ఆర్పేసి మిగిలిన ముక్క చెవి వెనుక దోపుకున్నాడు. లేచి వడ్ల కుప్పదోయడం మొదలుపెట్టాడు.

రోజూ కల్లం మొత్తం కలదిరిగి గానీ నీడకు చేరని పెదరెడ్డి, ఈరోజు నేరుగా జీలగచెట్టుకిందకి నడిచాడు. నులక మంచం మీద గోతాంపట్ట విడిలించి వేసి కూర్చున్నాడు. పాన్నుకర్రను భద్రంగా తన పక్కనే పెట్టుకున్నాడు.

“నాగా! ఆ పిచికిల్ని అట్టగొట్టు. యామారినామంటే వడ్లరాసంతా ముక్కన

కరుసుకుబోతాయి" అని పని పురమాయించాడు.

నాగయ్య పిచికల్ని అదిలించి వచ్చి రెడ్డి ముందు నిలబడ్డాడు.

"బాయికాడికి బొయ్యి దబర నిండా నీళ్ళు ముంచకరా బో" అని చెప్పి, పై గుడ్డ చుట్ట చుట్టి మంచం కోడు మీద దిండులాగా పెట్టుకుని పడుకున్నాడు. కళ్ళు మూతలు పడుతున్నాయి. కడుపులో దేవినట్టుగా ఉంది. తల వెనుక చేతులు పెట్టుకుని వెల్లకిలా పడుకుని పైకి చూశాడు. జీలగ చెట్టు కొమ్మల్లో పసిరిక పాము కనిపించింది. వడ్ల రాసీమీద పొల్లాడి పొల్లాడి అలసి వచ్చి వారి సేద దీరుతున్న పిచ్చుక కోసం అది కాపేసుకుని ఉంది.

పెదరెడ్డి చివుక్కున పాన్నుకర్ర అందుకున్నాడు. ష్..ష్ అని అరుస్తూ కర్రతో కొమ్మలు అదిలించాడు. పిచ్చుక తుర్రున ఎగిరిపోయింది. పసిరిక పాము భయంతో ఇంకో కొమ్మచాటుకి జారుకునింది. పెదరెడ్డినిశ్చింతగా నులకమంచం మీద కూర్చున్నాడు.

నాగయ్య నీళ్ళ దబర తెచ్చి మంచం కింద పెట్టాడు. ఇవ్తడి చెంబుతో నీళ్ళు ముంచుకుని పెదరెడ్డి నోట్లో పోసుకున్నాడు. తొలిగుక్క గొంతులోకి దిగిబుప్పటికి గుండె పట్టినట్టుగా అనిపించింది. నోటికాడి నుంచి చెంబు పక్కకి తీసేశాడు. గొంతులోని నీళ్ళు కడుపులోకి జారాక నిదానంగా గుక్క గుక్కగా తాగాడు.

నాగయ్య విచిత్రపోయి చూస్తున్నాడు.

సేరు పాల చెంబు నోటికాడ పైకెత్తినాడంటే రెడ్డి భావీ అయ్యేదాకా దించడు. అటువంటోడు ఈరోజు తులసి తీర్థం తాగినట్టుగా నిలిచి నిలిచి నీళ్ళు తాగుతుండడేందబ్బా అనుకుంటూ చూశాడు.

"నాగా, ఈ రెండు కువ్వలమీద గూడా గెడ్డి కప్పేసి నువ్వింక గుడిసికి పో" అని పెదరెడ్డి చెప్పాడు.

"నీకు మాపిటికి కూడెట్టే? తెచ్చిపెట్టేసి పోతానై సామీ" అన్నాడు నాగయ్య.

"చెప్పింది చెవినేస్తా. కల్లాంకాడ నేనుంటానుగానీ, నువ్వు పో. ముద్దురెడ్డి పెళ్ళాంకాడికి బొయ్యి కూలి డబ్బులు తీసుకొని పో. పోతాపోతా ఒక పొట్లాం పోసుకొని పొయ్యేవు. మక్కిలిరగతాయి. రూకలు పెళ్ళాం చేతికిచ్చి అరుపుగా ఇంత కాసుకుని తాగి గుట్టుగా పడుకో" అన్నాడు.

అయినా, నాగయ్య ననుగుతూనే నిలబడ్డాడు.

"నీకు మాపిటికి కూడు దెచ్చిపెట్టేసి పోతానై సామీ" అన్నాడు.

"మల్గీ అట్టే అంటావు. ఒక తూరి చెప్తే ఎక్కడెంది నీకు. కూటికేం కొళ్ళబోలేదుగానీ నువ్వు పో. చినరెడ్డి తెన్నెనన్నాడై" అని విసుక్కుని నాగయ్యను పంపేశాడు.

పెదరెడ్డి మాటల్లో తొలి అబద్ధపు తడబాటు కనిపించింది.

నాగయ్య కదంకపోతే పెదరెడ్డి పెద్ద చిక్కులోనే పడేవాడు. కూటేశకి పనోడు గడపకాడికి వస్తే కడుపునిండా పెట్టుకుండా పంపే పద్దతి పెదరెడ్డి ఇంటావంటా లేదు. పెదరెడ్డి చిన్నతనంలో అయితే పొయ్యి మీద ఎప్పుడూ పనోళ్ళ కోసమని పెద్ద దబర ఉడకతా ఉండేది. యాళకి వచ్చిన వాళ్ళకంతా పండి వారిని వడ్డిస్తా ఉండేవాళ్ళు. పెదరెడ్డి

పెత్తనం వచ్చేప్పటికి అంత లేదుగానీ, వనోళ్ళ కడుపుకింత పెట్టే ఆచారం మాత్రం మారలేదు. అందుకే పెదరెడ్డికి కూడు తేవడమంటే నాగయ్యకు అంత కుశల

కానీ, ఈరోజు పరిస్థితి వేరు. పొయ్యిలో నిప్పుకల్లు లేదు. తెల్లారి నుంచి ఇంట్లో ఎవ్వరూ ఇన్ని సద్దినీళ్ళు కూడా గొంతులో పోసుకోలేదు. కూటేశకి యానాది నాగయ్య గడపకాడికి వస్తే ఏం పెట్టి పంపుతారు? ఇంట్లో పస్తుంటే వీధిలో తెలీదుగానీ, వనోడికి పెట్టకపోతే వీధంలా రచ్చేగదా!

పెదరెడ్డికి పేగుల్లో జ్వరం కాస్తున్నట్టుగా ఉంది. వడ్ల బొట్ట ఖాళీ అయి నెల రోజులయింది. ఆ ఇంట్లో, ఈ ఇంట్లో అరుపు తెచ్చుకుని కడుపు నింపుకుంటున్నారు. ఇదంతా కోడలి సమర్థత. ఈరోజుటికి ఇంక అప్పు అడగడానికి ఇల్లే లేకపోయింది. ఒకతూరి అడిగినవాళ్ళనే అడగడానికి మనసు రావడం లేదు. కోడలు తన వల్ల కాదని తేగిసి చెప్పేసింది. పెదరెడ్డి పెట్టేవాడేగానీ, అడిగేవాడు కాదు. కొడుకు ఆ తండ్రి బిడ్డే. ఇద్దరు పసిబిడ్డల్ని చూస్తే మాత్రం కడుపు తరుక్కుపోతుంది.

ఈ నాలుగు నాళ్ళు గడిస్తే చాలు. పంట ముద్దురెడ్డి ఇంటికి చేరుతుంది. పెదరెడ్డి ఇంటికి తిండి గింజలు వస్తాయి. కానీ, ఈ నాలుగు నాళ్ళయినా గడిచేదెట్లా? ముద్దురెడ్డి ఊళ్ళోలేదు. ముద్దురెడ్డి పెళ్ళాం నోటిమనిషి మంచి మర్యాద లేదు. తిండి గింజలకోసం ఆయమ్మ దగ్గర మాటెవరు పడతారు!

నులక మంచంమీద పెదరెడ్డి అశాంతిగా కదిలాడు. కళ్ళు మూతలు పడవు. బాధ కడుపులో సుళ్ళు తిరుగుతూ ఉంది. తెల్లారి నిద్ర మంచంమీద ఉండగానే కొడుకు, కోడలి కొట్లాట చెవినబడింది.

“నువ్వు మీ నాయనా ఏ ఏట్లోనన్నా బడి సావండి. నేను మాత్రం ఈ దినం ఒకరి గడప తొక్కేదిలా. ఒకరిని దేబిరించేదిలా. చింతమాకులు మాదిరిగా ఇద్దరు మొగోళ్ళు ఇంట్లో ఉండేమిటికి సుకం? పరువుకనీ పెత్తిష్టకనీ బొయి అడదాన్ని ఈదిలోకి పంపిస్తుందారే. ఎవరైతే నా ఇంటే మీ మొహం కేకరించి ఊస్తారు.”

“మే, అడమేక మాదిరిగా గొంతు చించుకోబాక. నా మాటను. ఈ నాలుగు నాళ్ళూ అట్ట గడవనీ. రామయ్యశెట్టి దెగిరికి బొయ్యి బలిమాలో బంగపడో నాలుగుసేర్లు అప్పు దీనకరా బో” అని కొడుకు అడుగుతున్నాడు.

“నా పాణం బొయినా సరే. ఈ దినం ఒకరిని అడిగేదిలా. పూటపూటా చేతుత్తుకొని గడప గడపా తిరిగే పని నాకేంటికి బట్టింది? మీ అబ్బా కొడకలే ఈదిలోకి బొయ్యి ఇన్ని గింజలు తెచ్చి పాయ్యండి.”

“మే! ఇన్ని దినాలు ఒకరి ముందు చేతులు సాచినోళ్ళం గాదు. ఈ ఒక్క దినం బిడ్డల మొహం జూసై నా ఇన్ని గింజలు దెచ్చి ఉడకేసిబెట్టు” అని కొడుకు బలిమాల కుంటున్నాడు.

ఈ మాటలో కోడలు ఒంటికాలి మీద లేసింది.

“ముయ్యట్ట నోరు. ఏం, బిడ్డల మొహం జూసేది నేనైనా, మీ అబ్బా కొడకలకి కళ్ళు

లేవా? బిడ్డల బాధ బట్టింది నాకేనా, మీ అబ్బా కొడకలకి బట్టదా? ఏ లగ్గన మావాళ్ళు నన్నీ కొంపలో ఇచ్చినారోగానీ, ఏనాడైనా ఒక సుకమనేది ఎరుగుదునా? ఒక మితాయనీ, ఒక పండునీ, పలమనీ తిన్నానా? నా బిడ్డల కింత బెట్టానా? కడంతకాలం గొడ్డు మాదిరిగా చాకిరి చెయ్యమని గదా ఆ పాపిష్టి దేముడు నా నెత్తిన రాసినాడు." ఆమె ఆగ్రహం దుఃఖంగా మారింది. ఆమెను సముదాయించే మాటలేవీ అతని దగ్గర లేవు. కొంత మౌనం తరువాత తిరిగి ఆమె నోరు విప్పింది.

"పెగ్గలికి బొయ్యి ఇంట్లోదంతా ఈదిలో బెట్టి పెళ్ళాం బిడ్డల్ని పన్నులు బెడ్తుండారే మీ అబ్బా కొడకలు. బామీ బుగ్రా ఆ ముద్దురెడ్డి ఎదాన బెడ్తేరే. గుడికనీ, బడికనీ, రాయికనీ రప్పకనీ నగానట్రా గూడా ఊడ్చి బెడ్తేరే. పెదరెడ్డి మంచాడనీ, చినరెడ్డి మంచాడనీ ఊళ్ళో వాళ్ళంతా నెత్తిన బెట్టుకుంటారని గదా మీరింతకాడికి జేసినారు! అక్కడికి పెదరెడ్డి కొడలే ఈ ఊళ్ళోళ్ళకి నోటిగల్ల మనిషి. పాపిష్టి ముండ అయింది. ఇద్దో... నేను గూడా పంటరెడ్డికి బుట్టిందానే. నాగ్గూడా పరువుండాది. పెళ్ళాం బిడ్డల్ని సాక్కుంటారో నంపుకుంటారో నాకు తెలవదు. నందేళకంతా ఇన్ని గింజలు దెచ్చి ఇంట్లో బొయ్యికపోయినారో నేనూ నా బిడ్డలూ ఏ బాయిలోనన్నా దూకి సస్తాం. అప్పుడు గూడా మీ అబ్బా కొడకలు మానం, మర్రేదా వడ్ల బొట్టలో బద్రంగా దాపెట్టుకోండి."

కోడలి పెచ్చరిక మాటకి పెదరెడ్డి కలవరపడ్డాడు. భయమేసింది. గొంతు సవరించుకుని దగ్గడు.

కోడలు పెళ్ళోడి జారుకునింది. కొడుకు వీధిలోకి నడిచాడు.

పెదరెడ్డి పైటాలదా కాల్లాంకాడ గడిపాడు. పార్డు పడమటికి మళ్ళాక ఇంటికి నడిచాడు. కోపంలో నాలుగు మాటలన్నా కోడలు మంచిది. బిడ్డల కోసమన్నా ఏ ఇంట్లోనో ఒకింట్లో నాలుగింజలు తెచ్చి ఉడకేసి ఉండకపోతుందా అనుకున్నాడు. పెళ్ళో బావి దగ్గరకు కాళ్ళూ చేతులూ కడుక్కోవడానికి పోతూ వసారాలోని పొయ్యి కేసి ఓరగా చూశాడు. బోర్లించిన కుండా చట్టి బోర్లించినట్టే ఉన్నాయి. దిగులులో, నిరాశతో కానుగుచెట్టు కింద సులక మంచం నాలుగుకుని పడుకున్నాడు. వసారాలో కోడలు, బిడ్డలు పడుకుని ఉన్నారు. కొడుకు ఇంట్లో లేడు. నందేళ దాకా చూసి పొద్దుండగానే పెదరెడ్డి కల్లాంకాడకి బయల్దేరాడు.

పెదరెడ్డికి ఈరోజు కూటికి తక్కువైనా మానానికి, మర్యాదకి తక్కువ లేదు. పెదనాడైనా పేరుకి, ప్రతిష్ఠకి తక్కువ లేదు. ఈరోజుటికి పోలూరుకి 'పెదరెడ్డి' పెదరెడ్డే. తాతముత్తతల నుంచి వారసత్వంగా లభించిన పరుపు ప్రతిష్ఠలను పెదరెడ్డికాపాడుకుంటూనే ఉన్నాడు. ఈ దినానికి చెంగాళమ్మ జాతరకి తొలి పాటేలు పెదరెడ్డి ఇంటిముందు తెగల్గిందే. మన్నూరుస్వామి గుడిలో ముక్కోటి ఉత్సవానికి తొలి చందా పెదరెడ్డిదే. ఊళ్ళో ఒక తగువు పచ్చినా, ఒక తంటా పచ్చినా పెదరెడ్డి మద్దిస్తం చెయ్యాల్సిందే. పెదరెడ్డి మాటకు తిరుగులేదు.

దానధర్మాలకు పెదరెడ్డికుటుంబం పెట్టింది పేరు. పోలూరు పెదరెడ్డి అరిచ్చెండ్రుడు

గదా' అని ఈ చుట్టుపక్కల అంటారు. పెదరెడ్డి మంచితనాన్ని కీర్తించినాళ్ళు లేరు. పెదరెడ్డి తాతకి రెండోదల ఎకరాల భూమి ఉండేదంటారు. ఆయన్ని కూడా పెదరెడ్డి అనే అనేవాళ్ళు. తాత పేరు మనుమడికి పెట్టడం వాళ్ళ వంశచారం. పెదరెడ్డి నాయన పేరు చినరెడ్డి. అదే పేరు కొడుక్కి పెట్టుకున్నాడు. పెదరెడ్డి తాతను గురించి ఇప్పటికీ ఊళ్ళో చెప్పుకుంటారు. ఆయన తవ్వించిన చెరువే ఊరికి ప్రాణం పోసిందంటారు. పెదరెడ్డి చెరువనే ఇప్పటికీ దాన్ని పిలుస్తారు. పెదరెడ్డి చిన్నతనంలో ఒకసారి ఊళ్ళో నీళ్ళు కరవు వచ్చింది. ఊరమ్మిడి బీళ్ళన్నీ సాగులోకి రావడంతో పెదరెడ్డి చెరువు నీళ్ళు సరిపోవడం లేదు. రైతులంతా చినరెడ్డి ఏదో ఒక ఆలోచన చెయ్యాలన్నారు.

చినరెడ్డి రెండో చెరువు తవ్వించే పని పెట్టుకున్నాడు. మంచి ఎండల కాలంలో పని. నాలుగడుగులు తవ్వేటప్పటికే బండ పడిపోయింది. చినరెడ్డి పని సగంలో ఆగడానికి లేదు. కడప నుంచి వడ్డోళ్ళు వచ్చారు. ఒకరా, ఇద్దరా? నూరు నూటయ్యాలై మంది. పిల్లాజెల్లా, ముసలీ ముతకా వచ్చి దిగారు. మూడు నెలలు ఊళ్ళో తిరణాల మాదరిగా ఉండేది. వడ్డోళ్ళకి కూడా గుడ్డా, నీళ్ళూ నిప్పు అంతా చినరెడ్డి చూసుకోవలసిందే. ఎర్రటండలో వడ్డోళ్ళు బండలు కొడుతూ ఉంటే వాళ్ళ వంట్లో నుంచి చెమట కాలవలు కట్టి పారేది. పొద్దు పడమటకి మళ్ళగానే పని ఆపేసేవాళ్ళు. టెంకాయకల్లు బానలు వచ్చి దిగేవి. తాగినంత కల్లు. నాలుగురోజులకు ఒకసారి అయిదో ఆరో పాటేళ్ళు తగేవి. చెరువు పని పూర్తయ్యేటప్పటికే చినరెడ్డి మందలో కాలుభాగం జీవాలు కూడా మిగలేదు. కూలి డబ్బుల మూల కాదుగానీ, చినరెడ్డి పెట్టిన తిండి గురించి, పోసిన కల్లు గురించి కడప పక్క వడ్డోళ్ళు ఈరోజుటికీ చెప్పుకుంటారు. చినరెడ్డికి అదే సంతోషం. చినరెడ్డి చెరువు పూర్తయి పెదరెడ్డి చేతికి పెత్తనం వచ్చేటప్పటికీ మిగిలింది పాతిక ఎకరాల నేల మాత్రమే. పెదరెడ్డి అందుకు చింతించలేదు. వంశపారంపర్యంగా వచ్చిన పేరు ప్రతిష్ఠలను కాపాడుకోవడానికి ఆయన చేయగలిగిందంతా చేస్తూనే ఉన్నాడు.

ఒకసారి కచ్చేరి స్కూలు వార్షికోత్సవం జరిగింది. డి.ఇ.బి. వచ్చాడు. వేదిక మీద పెదరెడ్డి కూడా కూర్చున్నాడు. పెదరెడ్డి లాంటి మంచి మనుషులున్న ఊళ్ళో స్కూలుకు సొంత బిల్డింగు లేకపోవడం అవమానమని, యాభై వేలు ఊళ్ళో వాళ్ళు పెట్టుకుంటే మిగతా మొత్తం గవర్నమెంటు ఇస్తుందని, బిల్డింగ్ కట్టుకోవచ్చని డి.ఇ.బి. చెప్పాడు. ఆ పనికి పెదరెడ్డి పూనుకుని యాభై వేలు వసూలు చేయాలని కోరాడు. ఒక మంచిపనికి పెదరెడ్డి ఇంకొకరి ముందు చేతులు చాస్తాడా! యాభై వేలు తనే కట్టానన్నాడు. భవన నిర్మాణ బాధ్యత కూడా పెదరెడ్డి మీదే పెట్టారు. కాంట్రాక్టర్లయితే కట్టుబడి గట్టిగా ఉండదని, పెదరెడ్డి పనంటే మాటలు కాదుగదా! భవనం పూర్తయ్యేటప్పటికీ ఖర్చు రెండింతలైంది. చెరువుకిందనే ఏడెకరాలు ముద్దురెడ్డికి అమ్మాల్ని వచ్చింది. ఇంకొకసారి మన్నురుస్వామి గుడి గోపురం బాగా దెబ్బ తినింది. గుడి కమిటీకి పెదరెడ్డి చైర్మన్. మాట పడకూడదు గదా! రిపేర్లు పెట్టుకున్నాడు. అయిదెకరాలు ఖాళీ. పెదరెడ్డి పనులకు చినరెడ్డి కూడా ఎప్పుడూ అడ్డు చెప్పి ఎరుగడు కానీ, కన్నతల్లి, తోడబుట్టిన తమ్ముడు చచ్చిపోయినప్పుడు మాత్రం

గుండె కలుక్కుమనింది.

పెదరెడ్డికి ఇద్దరు కొడుకులు, ఒక కూతురు. కూతుర్ని నెల్లూర్లో ఉద్యోగస్థుడికి ఇచ్చాడు. మాన మర్యాదల మీద బలికే మనిషి కట్టుకానుకలకు తక్కువ చేస్తాడా! పెచ్చి వై భవంగా జరిపించాడు. నిన్న మొన్నటిదాకా కూతురూ, అల్లుడు, నాళ్ళ బిడ్డలు పోలూర్లో నెలకు వారంరోజులై నా గడిపేవాళ్ళు. ఆఖరి అయిదెకరాల నేలా నాయుడుపేట బ్యాంక్‌లోళ్ళు జప్పు చేసినప్పటి నుంచి రాకపోకలేవు.

పెదరెడ్డి పెళ్ళాం మొగుడు మాట మీరిన మనిషి కాదు. ఇంటెడు చాకిరి నెత్తినేసుకుని పనోళ్ళని, పరాయోళ్ళని లేకుండా వండి వార్చి వడ్డించేది. సంసారమన్నాక సవారెళ్ళ సమస్యలుంటాయి. బతుకన్నాక బాధలు తప్పవు. ఇంటి కష్టాలు వీధిలో పెట్టేది కాదు. చినరెడ్డి పెళ్ళాంలాగా భర్తని ననపెట్టి ఎరుగదు. ఒంటిమీద నగానట్రా మొత్తం దానధర్మాలకింద పోయినా, మొగుడ్ని నిలదీసిన మనిషి కాదు. చిన్నకొడుకు చచ్చిపోయిన నాడు కూడా మొగుడ్ని ఒక్కమాట అనలేదు. తన కర్మనే నిందించుకునింది. పెద్దకొడుకు సేద్యంలోకి దిగినా, చిన్న కొడుకు చదువు మానలేదు. ఇంబర్ పాస్తె బెంగుళూరులో ఇంజీరింగ్ చదవాలన్నాడు. కొడుకు ఇంజనీరు అయితే పెదరెడ్డికి గొప్పే కదా! అయిదెకరాల నేల అమ్మి లక్ష రూపాయలు డానేషన్ కట్టి కాలేజీలో చేర్పించాడు. కాలేజీలో చేర్పించాడు గానీ కూటికీ, గుడ్డకీ అంత ఖర్చవుతుందని అనుకోలేదు. నెలకు ఆరేడొందలు పంపాల్సి వచ్చేది. రైతు నెల జీతగాడు కాదుగదా? ఫలితం చేతికొచ్చిన రోజుల్లో తప్ప డబ్బెక్కడ ఉంటుంది? ముద్దురెడ్డిని అడిగినపుడంతా కాదనకుండా అడిగినంత ఇచ్చేవాడు. మూడేళ్ళు గడిచాయి. అప్పు కొండంత అయింది. ఎన్ని పుట్లు వడ్లు పండితే ముద్దురెడ్డి బాకీ తీరేది? మానం కాపాడుకోవాలంటే భూమి అమ్మక తప్పదు. ముద్దురెడ్డే అయిదెకరాలు కొన్నాడు.

నాలుగో ఏడు చిన్న కొడుక్కి డబ్బు పంపడం కష్టమైంది. వానల్లేక నగం పంబ కూడా చేతికి రాలేదు. బాకీలకే అది చాల్లేదు. మిగిలిన మూడెకరాలు అడుమానంలో ఉంది. కొత్తగా అప్పు ఎవరన్నీ అడుగుతాడు? కొడుక్కి డబ్బు పంపి మూడు నెలలయింది. జాబుల మీద జాబులు వస్తున్నాయి.

పీజా కట్టలేదని హాస్టల్లో పేరు తీసేయడంతో పెదరెడ్డి కొడుక్కి అవమానం అయిపోయింది. హాస్టల్ రూంలో ఫ్యానుకి ఉరేసుకుని చచ్చిపోయాడు.

బెంగుళూరు నుంచి ఇంజనీరై వస్తాడనుకున్న కొడుకు పీస్గె ఇల్లు చేరడంతో తల్లి తట్టుకోలేకపోయింది. ఆ దిగులు దిగులు ఆమెను వెంటబెట్టుకునే పోయింది.

పెళ్ళాం శవం నడింట్లో ఉన్న రోజున పెదరెడ్డి చేతిలో చిల్లిగవ్వ లేదు. ముద్దురెడ్డి ముందుకు వచ్చి ఆడుకున్నాడు. కర్మ ఘనంగా జరిగింది. తల గొడుగులకి రెండు పాటేళ్ళు తెగాయి. పెదరెడ్డి ఇంట్లో కార్యమంటే మాటలు కాదుగదా!

ఇంక మిగిలిన మూడెకరాల నేలమీది ఫలితమే పెదరెడ్డి కుటుంబానికి ఆధారం అయింది. అయినా ఊళ్ళో మంచిచెడ్డలకి పెదరెడ్డి ముందుంటానే ఉన్నాడు.

ఇంటి బాధ్యత కోడలి మీద పడింది. పెళ్ళాం పెదవి దాటేది కాదుగానీ, కోడలిది

ఒకటే నస. బాకీ కట్టి కక్కాలంటూ నాయుడుపేట బ్యాంక్‌లో వచ్చి నెత్తిన కూర్చున్నారు. మిగిలిన నేల కూడా పోయింది.

పెదరెడ్డి కిప్పుడు భూములు లేవు, బావులేవు.

ముద్దురెడ్డి సలహా ఇచ్చాడు. “పెదన్నా, నువ్వు మా నాయనలాంటాడివి. నీది పెద్ద చెయ్యి. నా సేద్యమంతా నీ చేతిమీదే జరగనీ. పంట చేతికందినాక తిండి గింజలకి లోటు లేకుండా ఇంటికి చేరస్తా. నీ కొడుకుని యాడై నా రెండేకరాలు కోరిక్కి జేసుకోమను దిగులుండదు”

ఎదురు చెప్పడానికేముంది? సమితి రాజకీయార్లో తీరిక లేని ముద్దురెడ్డికి భూములు, బావులు చూచుకోవడానికి పెదరెడ్డి కన్నా మంచిమనిషి ఎక్కడ దొరుకుతాడు? పెదరెడ్డి చేతి కింద సేద్యం అంటే పనుల కాలంలో మనుషులకి కొదవ ఉండదు. పంటల కాలంలో కల్లాం మీద ఈగయినా వాలదు. ఎన్ని వేలు పోస్తే మటుకు ఇంత మంచి సేద్యగాడు ముద్దురెడ్డికి దొరుకుతాడు?

అయినా, పెదరెడ్డిని సేద్యగాడుగా ముద్దురెడ్డిగానీ, ఊళ్ళోనాళ్ళుగానీ ఏనాడూ చూడరు. ఆయన మంచితనాన్ని మన్నించేవాళ్ళే కానీ, తాత తండ్రుల మాదిరిగా తన పేరు నిలిచిపోయే పనేదీ చెయ్యలేకపోయానే అనేది పెదరెడ్డి దిగులంతా.

గత కాంపు ఆలోచనలతో మాగన్నుగా ఉన్న పెదరెడ్డి ఏదో అలిసిడికి కళ్ళు తెరిచాడు. వడ్లు కలబెడుతున్నట్లు కస కస శబ్దం వినిపింది. పొన్నుకర్ర అందుకుని లేచి కూర్చున్నాడు. వడ్లుకుప్ప వెనుక కదలిక తెలుస్తోంది. చెప్పలు వేసుకోకుండా నెమ్మదిగా నడిచాడు.

గోతాం సంచిలోకి ఎవరో వడ్లు తోసుకుంటున్నారు. పెదరెడ్డి ఒంట్లో నెత్తురు వేడక్కింది. కోపంతో ఒళ్ళు దిగుసుకునింది. కొత్త శక్తి ఏదో శరీరంలోకి ప్రవేశించినట్లయింది. పొన్నుకర్రను చేతివేళ్ళు ఒడిసి పట్టుకున్నాయి. అమాంతం దొంగ మీద పడి పట్టుకున్నాడు.

పెనుగులాబలో దొంగ వెనుతిరిగి చూశాడు.

పెదరెడ్డి నివ్వెరపోయాడు. ఒంట్లోని నెత్తురంతా హఠాత్తుగా హరించుకుపోయినట్లయింది. ఒళ్ళు చల్లబడిపోయింది. పొన్నుకర్ర జారి నేలమీద పడింది. ముడతలు పడ్డ ముఖం చిగురుబాకులా వణకడం మసక వెన్నెలలోనూ స్పష్టంగా కనిపించింది.

అతి కష్టం మీద పెదరెడ్డి పెదాలు కదిపాడు.

“చిన్నోడా” అన్నాడు. అంతకు మించి ఇంకొక్క మాట కూడా మాట్లాడే శక్తి లేనట్లు, ఆ ఒక్క మాటలోనే నమ్మలేనితనము, అవమానము ధ్వనించాయి.

“రాజమ్మ చెప్పింది. బిడ్డలు - ఆకిలి-” అని చినరెడ్డి అన్నాడు. తప్పు చేసినతనం, భయం చినరెడ్డి మాటల్ని మింగేశాయి. అయినా, పెదరెడ్డికి అంతా అర్థమయింది. రోషం, కోపం తన్నుకు వచ్చాయి. చివుక్కున లేచి చినరెడ్డిని ఒక్క తోపు తోశాడు.

“అడదాని మాటేని ఈ పాపిష్టి పనికొచ్చావా? ఎంత అప్రెదిష్ట? పెదరెడ్డి ఇంట బుట్టి మానం చెడ్డపని చేస్తావా? మీ తాత ముత్రాతల కాలం నుంచీ ఒక మచ్చ ఎరుగుదుమా,

ఒక మాట పడుదుమా? నిప్పుంటి వంశంలో పుట్టి నీతిమాలిన పని జేస్తావా? ఒక్క పూట పస్తుండ లేకపోయినా వంటరా యెదవా! వందల ఎకరాలు పోయినా, నీ తాత ముత్తాతలు ఎంటికీతో సమానం అనుకున్నారే. నీమాదిరి మానం తప్పినారంట్రా” అన్నాడు పెదరెడ్డి.

“నాయనా, నేను జెప్పేదిను. పెదమ్మి శోషించి పడిపోయింది. చినమ్మి సందేహ నుంచి ఒకటే ఏడుపు. బిడ్డల బాధ కళ్ళజూళ్ళక వచ్చినా, నాలుగ్గింజలు తీసకబోతా. రాజమ్మ దంచి ఉడకేసి బిడ్లకన్నా బెద్దాది”

చినరెడ్డి మాటలకు పెదరెడ్డి కొంత కరిగాడు.

“రే చిన్నోడా, ఏమన్నా మానంగా మాట్లాడుతండావా నువ్వు! ఎప్పురే నా జూస్తే ఇంకేమన్నా ఉండాడా! పరువూ మర్రేదా ఈ ఒక్క దినంతో చెరువులో కలవదా! మనిషన్నోడికి కడుపే కైలాసం గాదు. మాట, మంచి మర్రేద ఉండాల్సి. నా మాటని ఇంటికీ బో. తెల్లారి యాడన్నో ఒక దెగ్గిర నేనే నాలుగ్గింజలు తెస్తా” అని అనునయంగా చెప్పాడు.

చినరెడ్డి వినలేదు.

“నాయనా, నా మాటను. జరుగు. బిడ్డలు ఆకిలితో అల్లాడతా ఉండారు. నాలుగ్గింజలేగదా! పెదరెడ్డి కూట్టిళ్ళకు కొట్టేసిన మన భూమి ఫలితమే గదా ఇది” అని గోలాం నెత్తికెత్తుకున్నాడు.

పెదరెడ్డి ఆగ్రహంతో చినరెడ్డి నెత్తిమీది మూటని ఒడిసి పట్టుకుని అరిచాడు.

“రే చిన్నోడా! నీకీ పూట దెయ్యం బట్టింది. నీతో మాట గాదు. మర్రేదగా మూట కింద పారేసి పో” అని మూట లాక్కునే ప్రయత్నం చేశాడు.

పెదరెడ్డికి, చినరెడ్డికి మధ్య పెనుగులాట జరిగింది. పెదరెడ్డి ఆగ్రహంతో రొప్పు తున్నాడు. అవేశంతో ఆయన శరీరం వణికిపోతూ ఉంది. పిల్లల్ని కాపాడుకోవడానికి గద్దతో పోట్లాటకీ సిద్ధమైన తల్లికోడిలా ఉన్నాడు.

ఎర్రబారిని పెద్దరెడ్డి కళ్ళలోని పట్టుదలను చూశాడు చినరెడ్డి. నెత్తిమీది మూటను విసిరి నేలకేసి కొట్టాడు.

తండ్రివైపు తిరిగి ‘ధుపూ’మని ముఖాన కేకరించి ఉమ్మేసి ఊరినైపు పరుగెత్తాడు.

మనక వెన్నెలలో కోతలు పూర్తయిన వరిపొలాల మీద పడి పరుగెత్తుతున్న చినరెడ్డికి, “ఒరే కొడకల్లారా... నేను మంచోణ్ణి గాదురా. నాకు మానం, మర్రేదా వొద్దురా” అని గొంతు పగిలేలా అరవాలనిపించింది. కానీ మాట పెగిలి పెదవి దాటే రాలేదు.

ఆలాపన

ఎమ్మెస్సార్ మూర్తి

వేగంగా వెళ్తుంది బస్. నా ముందు సీట్లోని ఆ పిల్లవాడు కేరింతలలో ఆకాశంలోకి చూస్తున్నాడు. గుండెలు బరువెక్కుతున్నాయి. ఆ లేత చూపులు ఆలా చూస్తూ కేకలు వేసేది ఏమిటై ఉంటుందా అని నేనూ అటువేపు చూశాను.

“అశోకా” అంటూ ఇంత పెద్ద అక్షరాలలో ఎగురుతున్న అంత పెద్ద బెల్లాన్. బహుశా ‘హెబుల్ అశోకా’ మీద నుండే అది ఆకాశంలోకి వెళ్లి హాయిగా ఉండలేకపోతోంది. అందరూ తననే చూస్తున్నట్లు పసికట్టి పదే పదే ముఖం తిప్పుకుంటోంది. అయినా అందరూ దాన్నే చూస్తున్నారు. చిన్నప్పుడు నన్ను చూసినట్టే...!

★ ★ ★

పైట తిరగనవ్వబ్బుంచీ...

స్కూల్లో, కాలేజీలో, కచేరీలో, కళ్యాణ మండపాలలో, ఫుట్ పాత్ మీదా... ముందూ... వెనకా... ఎదురుగా.... వాలుగా... చివరగా కనపడదుతున్న నా జడనైనా చూస్తూ....

నేను మాత్రం నిర్లప్తంగా.... కాస్తంత వగరుగా.... పొగరుగా...

నన్ను చూసి ఆ బెరుకు బెరుకు కళ్లని నా కరకు కాటుక చూపులలో మూసేస్తూ.... పక్కకు నెట్టేస్తే... చురుగ్గా ఇంటికోచ్చి గర్వంగా అద్దంలో చూసుకుంటూ.... ‘ఔరా!’ అనుకుంటూనవ్వుకునేదాన్ని!

ఆరోజు ఎవరెవరి మనోదర్పణాల వెనక మెరుస్తున్న వెండి చేర్చులను - నా అందాల సిందూరాల్లో ఎలా కరగించి పోశానా అని - ఆలా వలకపోసిన నా ‘ఔరా’ను చూసుకుని చిలిపిగా నన్ను నేనే వెక్కిరించుకునేదాన్ని! మళ్ళీ తెల్లవారితే - పల్లవీ, అనుపల్లవీ అల్లవ్వే, కాకపోతే - నాకు తెలికుండానే ఓసారి కవ్వించేదాన్నేమో!

అయినా - నన్ను పలకరించే దైర్యం ఎవరికీ? ఉన్నా ఈ బ్యాటీ ఎదుట మాటే రాదని నాకు తెలుసు.

అలా నేను నా 'అందం'... నా 'ఇమేజ్' ఇగోలో పడిపోతుండగా - 'ఇదుగో నేను' అంటూ అతను! అపుడోసారి - విజయవాడ స్టూడియోలో - నాకు పెళ్లయి ఇంకా ఇక్కడికి రాకముందు - ఏకతాళంలాగా ఇప్పటికీ ఎంత గుర్తొ!

“నమస్కారం” అన్నాడు.

ఇక అలాంటి అందమైన అబ్బాయిలందరికీ అలా అలా వర్ణమాలిన చిన్నదాన్నేనని నాకు ఎప్పట్నుంచో ఎలాగూ తెలుస్తూనే ఉంది. అతన్నిదివరకు నేనెప్పుడూ చూశ్లేదు.

ఎలాగూ 'నమస్కారం' అన్నాడు గదా అనుకుని నేనూ “నమస్కారం” అని -

“సారీ, మిమ్మల్ని గుర్తుపట్టలేక పోతున్నాను” అన్నాను ఇబ్బందిగా.

“పరవాలేదు” అన్నాడు నవ్వుతూ. పైగా “నేను గుర్తుపట్టాను గదా!” అన్నాడు.

“ఎలా?” అనడిగాను.

“ఏవుందీ... మీ అందమే!” అన్నాడు.

ఆరి ఏడుగా! ఇంత నిక్కచ్చిగా వొప్పేసుకుని చెప్పేసుకుంటున్నాడేవిటనీ అని నేననుకుంటుండగానే....

“మీకు అభినందనలు. మీ అమ్మా నాన్నలకు కృతజ్ఞతలు. నా పేరు అంబాదాస్” అంటూ తిరగలేక తిరగలేక తిరిగి, ఎదురుగా ఉన్న బోర్డు వేపు చూసి నవ్వుకున్నాడు పెద్దగా.

‘ఇచట ఫోటోలు తీయరాదు’

తనేదో పెద్ద తీసుకున్నట్టు నవ్వుకున్నాడేవిట అనుకుని.... పేరు కూడా వెంటనే అప్పచెప్పకున్న అతనిలో చెడవలసిన శీలమేదీ నాకు కనపడక అతన్నీ -

అంతకు ముందు చెట్టు కింద కూర్చున్నప్పుడు పైట కొంగుకి పట్టి ఇంకా జాకెట్స్ అంటే పెట్టుకుని ఉన్న సన్నటి మానూగు అక్షతరినీ.... మార్చి మార్చి చూసుకున్నాను.

అలా ఎవరు ఆనందంగా నవ్వగలరు? అద్రుసు తీసుకున్నా బావుండేది! అతనలా వెళ్లి మళ్లీ కనపళ్లేదు.

★ ★ ★

సిటీ బస్ ఆగింది. “అసెంబ్లీ - ఆకాశవాణి” అంటూ కండక్టరు అనడంతో నేను లేచి, బరువెక్కినట్టున్న గుండెల్ని పైటలోభుజాల మీదుగా భద్రంగా కప్పుకుంటూ, వయోలిన్ పెట్టెకు దెబ్బ తగలకుండా జాగ్రత్తగా పట్టుకుంటూ బస్ దిగాను.

ఇలా స్టూడియోలో అడుగు పెడుతూనే... ఇదివరకు ఎన్నడూ లేనిది... ఎందుకో ఆ ఆకాశవాణి గోడల్ని - భక్తితో తాకి కళ్ల కద్దుకున్నాను.

ఏమిటో... మళ్లీ అతనే గుర్తొచ్చాడు.

ఆ వెంటనే అమ్మా నాన్నా గుర్తొచ్చారు. నన్నెప్పుడూ.... అలా ఎత్తుకుంటుంటే... ఎంతో బావుంటుందనే మావారు ఆ తర్వాత గుర్తుకొచ్చి పక్కున పట్టిగా నవ్వుకున్నాను.

నాలిక్కరుచుకుంటూ ‘ఎవరేనా చూశారేమో’ అని అటూ ఇటూ చూశాను.

మ్యూజిక్ ప్రాడ్యూసర్ గారి వద్దకు వెళ్లాను. ఆనాడు మేం రిపోర్టులు చేయవలసినది “మనోధర్మ సంగీతము - నాడు నేడు” అనే జాతీయ సంగీత కార్యక్రమం.

“అర్జిస్తులందరూ ఇంకా వచ్చినట్టులేదు - ఓ అరగంబ కూర్చోమ్మా” అన్నారు ప్రాద్యూసరుగారు.

నెలనించీ ఒకటే వొంటరిగా గడపాలనిపిస్తోంది. కాంటిన్ వేపు వెళ్లి, ఎదురవుతున్న పరికరింపు నవ్వుల్ని.. నమస్సులంటున్న పరికరింపులను వాళ్లకే మోసంగా ఇచ్చేస్తూ.. ఆ పక్కగా దూరంగా ఉన్న ఓ చెట్టు కింద పైట ఒత్తిగిలించి కూర్చున్నాను.

ఎదురుగా వయోలిన్ పెట్టే కింద పెట్టుకునేప్పుడు పెట్టకు కాలు తగిలింది. అలవాటుగా కళ్లకద్దుకున్నాను.

చెప్పులు కాస్తంత దూరంగా పెట్టాను.

నా పక్కనే మళ్లీ అక్షింతలు చెట్టు! పట్టుకుంటే అవి తమాషాగా అంటుకుంటాయి. నవ్వుకున్నాను. కొనసాగుతున్నట్లు ఇందాక ఆగిన ఆలోచనలే, మళ్లీ -

★ ★ ★

అలా మగపిల్లల చూపులో, ఆ చూపుల్లోని సెగలతో నా సిగ్గు నిగ్గులు తీరిందో, మగ్గిపోయిందో - మొదటి పెళ్లి చూపులకే సరేనంటూ ఒగ్గేసింది.

వారు ఎంత మంచివారంటే... పాపం... పెళ్లి చూపుల్లోనే ఓ ప్రాణం ఇచ్చేసి నట్టున్నారు. మిగతావి ఎప్పుడెప్పుడీచ్చారో గుర్తులేదు గానీ, ఆ పంచప్రాణాలనూ అస్తమానం నా దగ్గరే వెతుక్కుంటుంటారు.

“నీకెవరూ ఎప్పుడూ ప్రేమలేఖలు గ్రాట్రా వ్రాయలేదా?” అని ఎప్పుడో ఓసారి బిజీగా అడిగేరు.

“అలా వ్రాసి ఉంటే బావుంటుందా - వ్రాయకపోతే బావుంటుందా....?” అని చిలిపిగా నేనడిగితే పాపం నిర్జీవంగా చూశారు!

ఆ ప్రాణం ఎలా పోనుకోవాలో అందరికీ తెలిసినట్టే నాకూ తెలుసుగాబట్టి సరిపోయింది. అప్పటివారి నాందీ ప్రస్తావనల్లో గుచ్చుకుంటున్న బంగారం గొలుసును “అబ్బా...” అని సుతారంగా నేనడంతో కాసేపు గలాన్చి, భవలాన్చి... తన్మయత్వంలో కరిగించుకోవాల్సివచ్చింది.

అలా ఓ ఏడాది వారి పక్కన మౌనంగా నడిచాను. మరో అందంతో సవ్యాను. దాంపత్య మాధుర్యంలో మునిగి తేలాల్సో - తేలి మునగాలో తెలుసుకునే ఓపిక లేక పొక్కి సాలిపోయాను.

ఓరోజు నీళ్లు పోసుకున్నాను. ఇదివరకటిలా కుచ్చిళ్లు పోసుకోలేను. సరికదా - ఎక్కడవడితే అక్కడ కూర్చుంటున్నాను.

అలా తల్లిసంపించుకున్నాక - ఒక్కపటి నాపిల్ల చేష్టలు తలుచుకుని తల్లడిల్లిపోయాను. అవి ఆడపిల్ల చేష్టలు!

అది నా తప్పా! చనువిస్తే ఎలా టీచ్ చేసి చంపుకుంటింటారో నని భయం పుట్టించేట్టు ప్రవర్తించే మగజాతి తప్పా?

ఏదీ ఏమైనా అప్పట్లో మగపిల్లలు అంత ఇదిగా చూడ్డం - పరమ వెలుకారంగా ప్రవర్తిస్తూ నేను నా ఇగోలో వాళ్లను నిరసించడం... ఎలా ఉండేదంటే ఎప్పుడూ హాయిగా

ఆడుకోవడానికి అవకాశం లేని ఓ చిన్న పిల్ల 'మెంటల్ హిస్టరీ' అయినట్టుండేది.

ఏది ఏమైనా ఆ నా వయసులో ఏదో తెలియని అనుభూతిని పోగొట్టుకున్నానేమో ననిపిస్తుంటుంది. నన్ను నేను శపించుకున్నానేమో ననిపిస్తుంటుంది.

ఆ మగిల్లరి అభినందనలను మనసులోనైనా అసలెలా చంపగలిగానా అనిపిస్తుంటుంది. వై ఇంకా నయం! ఇంతకు ముందోచ్చిన అతని జ్ఞాపకాలతో 'ఏదో ఊరట కలుగుతున్నట్టుంది. ఓపిక వస్తున్నట్టుంది.

★ ★ ★

పైన చెల్ల మీద వాళ్లమ్మలు లంచ్ తినిపిస్తున్నట్టు పక్షుల కిచకిచలు. నెర్వస్ గా చేతులు పయోలిన్ తీశాయి శ్రుతి చేశాయి. తాళబద్ధంగా ఏదో అలికిడయితే తలెత్తాను. అతను.... అ ..త..నే!

నన్ను నేను నమ్మలేకపోయాను. అలా అతను కనపడగానే.... ఆశగా... "నేనే" అంటూ ముందుగా పలకరించాను. అదే నవ్వు నవ్వుతూ... అప్పటి... అతని... ఆ ఒక్క నవ్వునే నేనెరుగుదును. అలా ఆ నవ్వును నవ్వుకోవాలని మూడేళ్ల నుంచి ఎన్నిసార్లు ప్రయత్నించి అది కుదరక వెళ్లిగా ఎలా నవ్వుకున్నానో!

ఇంకా నయం! అప్పుడతని చూపుల్ని నా చూపులు ఎందుకో చంపలేదుగదా! అందుకే నేనిప్పుడు నాలోకి చూసుకుంటుంటే ఆ లోతుల్లో... అతని అప్పటి ఆ కళ ఉట్టిపడే చూపులే కాళ్లకు తగులుతున్నాయి.

"మీరే కదా....! నేనిక్కడ మనోధర్మ సంగీతమనీ...."

"నేనూ దానికే..." అరిచినట్టు చెప్పాను ఆనందంతో!

"ఎంత అద్భుతం!" అన్నాడు, నిండుగా చూస్తూ, ఆ అద్భుతాన్నేదో అప్పుడే అనుభవిస్తున్నట్టు.

"బాగున్నారా." అనడిగాను ఎంతో లాలనగా, బాధగా... అడగలేదుగానీ... మీరేం చేస్తుంటారా? పెళ్లయిందా, పిల్లలెంతమందీ... ఇలా - ఎందుకో... ప్రశ్నల్లాగా నా కళ్లలో ఆర్ద్రతతో పలకరింపులు! ఎన్నాళ్లకో కలుసుకున్న తనవాళ్లు కళ్లకిచ్చిన నీళ్లలా - కనుపాపలు కడుగుతున్న.... అన్ని కన్నీళ్లు!

అన్ని మేళకర్తల జన్యరగాల కొమ్మల్లోంచి.... సప్తతాలాల్ని తప్పించుకుని విడివిడిగా వేలాడుతూ పండి రాలుతానంటున్న నా మనసాక మానవతా గమకం!

"ఇంత వేగంగా గుర్తుపట్టారంటే నన్ను మరిచిపోలేదన్నమాట!" అన్నాడు.

"నేను మీకో..?" గుర్తున్నానా అన్నట్టు కనుబొమలెగరేశాను.

కళ్లు మూసుకున్నాడు!

అంతే! ఆపాటి తాదాత్మ్యం - ఆ తిల్లానా నాకు తెలికపోతే - ఇక నా కుడిమడిమి మీద పిడేలును ఎడం పక్క హృదయానికి గడ్డంతో నొక్కిపట్టి ముద్దెట్టుకుంటూ ఎలా పరికించగలను?

పయోలిన్ జాగ్రత్తగా పెట్టెలో పెట్టాను. నా ఉద్యేగం తీగలు విచ్చుకుని మరీ తెగబోతున్న ఓ తొరస్థాయి

వెంటనే మండ్రంలోకి దిగి అంత సీల్గీగా ఎలా అడిగానో - “నిజం చెప్పండి. అప్పుడు.... మీరు... నేను ఒంటరిగా ఉన్నట్టయితే... ముద్దెట్టుకునే వాడివి కదూ?” చివర్లో ఏకవచనం వచ్చేసింది - ఎలా?

“ఇప్పుడు కూడా...” అన్నాడు వెంటనే.

అటూ ఇటూ చూసి - ఎటో చూస్తూ - కాళ్ళమీది పట్టుచీర అంచుని కాస్తంత వొత్తిగిలించి పట్టాలు సర్దుక్కుర్చున్నాను, ఏమనాల్సో తోచక.

చలుక్కున నా ముందు కూర్చున్నాడు. నా పొదాం మీద చేతులు వేసి భక్తితో కళ్ళకద్దుకుని ఆ వెంటనే వాటిని ముద్దెట్టుకున్నాడు.

నా గుండెలు బరువెక్కిాయి. నేనేం చేస్తున్నానో నాకు తెలీడం లేదు. అనాలోచితంగా అతని రెండు చేతులూ పట్టుకున్నాను - ‘ఇదేమిట’ అన్నట్టు - అయినా తప్పులేదులే... అంటున్నట్టుగా అతని కళ్ళలోకి చూస్తున్నాను.

అతని కళ్ళల్లో నీరు చెంపల మీద జారుతున్నాయి.

నా స్వరపేటిక తడబడింది. “ఎందుకే?” అన్నాను లాలనగా.

“మీరు.... మీరు కనిపించాక ఇక మీలాగే ఉంటుందిలే అని నమ్ముకుంటూ....”

“ఎవరూ?” ముద్దుగానే అడిగాను.

“మా అమ్మ” అంటూ కళ్ళ మూసుకున్నాడు.

అతని ఎన్నో జన్మల అమ్మలు నన్నావేళింది “ఎవరే... మీ అమ్మ?” అంటూ అడిగించాయి.

“నేనెప్పుడూ చూడనోచుకోలేదు. కానీ.... మీకు మీ కొక్కరికే చెప్పగలుగుతున్నాను. మీలాగే... అప్పురసలా ఉంటుందట! అప్పురసలను ఎవరై నా... వేళ్ళంబాలాండి... మీరే చెప్పండి?” అతని స్వరం గడ్గదమయింది.

వెక్కిళ్ళను వినిపించడానికన్నట్లు అతని ముఖం స్వంత దోసిలిలో దాక్కుంది.

ఆ కన్నీళ్ళు వెచ్చగా నా కాళ్ళ మీద పడ్డాయి. నా బరువెక్కిన గుండెలు ఒక్కొక్కటిగా జల్లుమన్నాయి. నరాలు నిలువునా జివున లాగాయి.

రవిక దిగుతై పోతోంది. నా వాడి ఇక తడిసిపోతోందేమోనన్న హడావిడి!

ఆ తలను లాగి....

అక్కున జేర్చుకుంటూ....

ఓ కాకలి నిషాదానికి మునివేళ్ళతో అతని జుత్తులో గమకాల్ని వెతుక్కుంటూ... ఎలాగో చెప్పకోగలిగాను -

“మా చంటాడు పోయి మూడైల్లు కూడా కాలేదు నా...న్నా...!”

అవతలి ఒడ్డు

జి. గౌరునాయుడు

ఆకాశం నిండా మేఘాలు. సన్నగా తుంపరలు. చల్లనిగాలి రిచ్చన వీస్తూ.... ఎముకలు కొరికేస్తోంది. ఒడ్డుల్ని ఒరుసుకుంటూ ప్రవహిస్తోంది నాగావళి. ఏటి అలలు తీరాన్ని తాకి శబ్దం చేస్తున్నాయి. ఒడ్డున పాతిన బలమైన కొయ్యకు ఇనుపతీగతో కట్టబడిన ఓడ అలలతో పాటు ఒడ్డుకు కొట్టుకుంటోంది.

తల మీద బద్దలగిడుగు ఒకసారి తీసి తలెత్తి చూసేడు సోములు. కానీ వేళ తెరిలేదు.

“పాద్మగుంకి పోయిందాది. నీలాటి రేపు పలనబడిపోయింది” అనుకుంటూ చిరుగుల దట్టి తీసి భుజాల మీదుగా దిగతీసుకున్నాడు. ఆ చిన్న దట్టి చలిని దూరం చేయలేకపోయింది. తుప్పనాలున వుంచిన అగ్గిబెంటుతో బదల్లిగిడుక్కి దోపిన పాగాకు చుట్టను ముట్టించి గట్టిగా దమ్ము లాగాడు. తృప్తి తీరక అడ్డ పాగ వేసేడు.

“ఆ బాపు ఎప్పుడొత్తాడో ఏటో...” అనుకుంటూ మోకాళ్ళ చుట్టూ చేతులు దిగించి కూర్చున్నాడు.

ఇసుక పర్రల్ని ఆక్రమించుకునే కొత్త నీటిలా చీకటి లోకాన్ని క్రమంగా కమ్ముకుంటోంది. మబ్బుల నీడలు పడి ఆ మసక చీకట్లో ఎర్రని బురదతో ప్రవహిస్తున్న ఏటినీరు నల్లగా కన్పిస్తోంది. ఏటి అలల చప్పుడు... ఎక్కడో వూళ్ళో మోగుతున్న తుడుం, డప్పు నాయిద్యాల చప్పుడుతో కలిసి వింతగా వినిపిస్తోంది. తుప్పల్లో ఆరుస్తున్న చింత గీరు ఆరుపు సన్నాయి రాగంలా వినవస్తోంది. ఒక్క చినుకూ సోములు వేసుకున్న బద్దల గిడుగు మీద పడి టప్.... టప్... మంటూ శబ్దం చేస్తున్నాయి.

“ఇదేం వానో యేటో... తగ్గదూ పడదూ.... నిన్నట్టుంచి సంపెత్తంది...” అనుకున్నాడు విసుగ్గా సోములు.

అవతలి ఒడ్డు వేపు చూసేడు. ఎవరూ వచ్చిన జాడలేదు.

“ఈ నీటి మీద ఓడెయ్యడమే కష్టం. అందలోన నీకటి. పావుకారి బావుయిప్పుడుకీ

రాపోతే ఎలాగ? నా పీక మీదకి బాగ దాపరించి నాడు దారవాల. డబ్బులిత్తానని ఆశపెట్టినాడని సూడ్డం. డబ్బులిత్తే మొన్న అరువు తీసుకున్న ఎదురుకర్రల అప్పు తీరిసేడిమై పొద్ది గదా. మరింక వత్తాడా...? ఉహ... రాడు" అనుకున్నాడు విసుగ్గా.

యంతలో బురదలో ఎవరో జారి డబ్బున పడ్డ శబ్దం విని అటువేపు చూసేడు.

"పూ.... పూ..." అంటూ ఏడుస్తూ కనిపించేడు సోములు చిన్న కొడుకు ఏడేళ్ళ 'తాత'.

"ఒరే నువ్వెందుకురా ఎలిసాచ్చినావీ పీకబ్బబడి" అని వాణ్ణి దగ్గరకు తీసుకుని రేపులో వాడి ఒళ్ళంతా కడిగి దట్టితో తుడిచేడు.

"ఒరయ్యా... అమ్మ రమ్మంతంది. వంట సెయ్యడానికి బియ్యం లేవట. బేగిరారా..." అంటూ చెయ్యి పట్టుకు లాగేడు తాత.

"ఒరే, సాపుకారి బాపు యింకా రానేదు. పచ్చీ వరకీ వుండాల. నువ్వెళ్లి ఆ సాపుకారి కొట్టుదగ్గిర నానిమ్మన్నానని సెప్పి అడ్డడు బియ్యం, బుడ్డడు కీరసన్నానీ తచ్చి దీపం పెట్టు" అన్నాడు బువరింపుగా.

"ఆ సాపుకారి అరువివ్వడు..." తాత బుంగమూతి అందం చూస్తుంటే ఎవరో అవతలి ఒడ్డు నుంచి కేకవేసేరు "సోములో" అని.

అటువేపు పరకాయించి చూసి "ఆ సాపుకారి బావే ఆయ్యుంతాడు" అనుకున్నాడు. వెంటనే... "ఒరే తాతా, యిద యీ తేగ దుంప తీసుకోని యిక్కడే కూకో. నాను గదీని ఓడేసుకొని యెళ్లి ఆ మనిషిని తీసికొత్తాను" అని ఒక కర్ర పెండలం దుంప తాత చేతిలో పెట్టి ఓడలో దిగేడు.

ఒకసారి ఓడంతా కలయచూసి వెదురుబొడ్డులు సరిచేసి ఓడలో చేరిన కొద్దిపాటి నీటిని కుండపెంకుతో బయటకు తోడి కట్టువిప్పి పడవను నీటిమీదికి పోనిచ్చేడు.

గడేస్తూ అవతలి ఒడ్డుకు చేరుకుని చూస్తే ఆ వచ్చిన వ్యక్తి సాపుకారి బాపు కాదు. నాయుడు బావమరిది.

నాయుడి బావమరిది ఓడలో కూర్చున్నాడు.

"బాపూ... సాపుకారి బాపు అవుపడ్డాడా...? ఎలిసాత్తాను వుండమన్నాడు. యింకా రానేదేటి?" అనడిగేడు సోములు.

"ఆ... సాపుకారా...? ఆ ఆ కనబడ్డాడు గానీ వస్తానన్నేడు. యింకేటొస్తాడు.... యింతేలయ్యింది. వస్తే నేనొచ్చిన బస్సుకే రావాల. యీ బస్సుకి రాలేదంటే మరి రానట్టే... పద" అన్నాడు నాయుడి బావమరిది.

"నిజమే...." అనుకుంటూ గడ చేతిలోకి తీసుకున్నాడు సోములు.

చీకటి బాగా ముదిరింది. ఏమీ కనిపించడం లేదు. జాగ్రత్తగా గడ వేస్తున్నాడు. ఏటిలో అలల చప్పుడు, గడ నీటిలో పడుతున్న చప్పుడు తప్ప అంతా నిశ్శబ్దంగా వుంది.

ఓడ ఒడ్డుకు చేరుకుంది. యినుప తీగెతో ఓడను కట్టి

“బాపూ...” అని తల గోక్కుంటూ నాయుడి బావమరిది వేపు చూసేడు యేమై నా పై సెలు యిస్తాడేమోనని.

“సోములో.... డబ్బులు మిగల్గేదురా. తరవాతిస్తాన్నే...” అని ముందుకు కదిలిపోయాడు నాయుడి బావమరిది.

సోములుకీ కోపం వచ్చింది. కోపంతో పాటు దుఃఖమూ ముంచుకొచ్చింది.

పాద్మ తూరిన్నండి... పాద్మ గుంకిందాకా పేగులు తెగిపోయినట్టగ ఓడేత్తే ఎవడూ పైసా యివ్వడు. ఎప్పుడో పయ్యూరోడొత్తే తప్పగడియ తీరడు, గవ్వరాదు...” ఆ కల్లికోట కూరాకలోలే నయం ఓడేక్కితే పాత్తుడుంపలో, జొన్నపాట్లలో, తోటకూరో, జనవకూరో.... ఏదో ఒకటిల్తారు. పరకో పావలో సేతల బెడతారు...” అని గొణుక్కుని అంతవరకూ తేగ దుంప నముల్తా కూర్చున్న కొడుకును వెంటబెట్టుకుని సాయంత్రం దొరికిన కర్ర పెండలం దుంపలు పట్టుకుని పూరివేపు కదిలేడు.

యింటికి చేరుకునేసరికి యిల్లంతా చీకటిగా వుంది.

“యిప్పుడు దాకా రావొద్దా...? నాకా కల్ల కనబడవు. ఏటీ సేసుకోనేను. దీపం ముట్టించడానికి ఎవులూ నేరు. కోడల్తాయి వత్తాది, ఏదో సేత్తాదని అనుకుంటే పెద్దోడు అత్తారింట్లోన యిల్లరికముండిపోనాడు” సోములు భార్య గొణుక్కుంటూంది. కళ్ళు కనిపించక ఏ పని చేసుకోలేదు ఆమె.

“నర్సే. యిద యీ తేగ దుంపలు యిక్కడ పెడతన్నాను. నాను దుకానం కెల్లి బియ్యం తెల్తాను. ఒరే తాతా కిరసనాలు బుడ్డి అందుకోమీ...” అని కొడుకుతో పాటు షాపుకారి దుకాణానికి వెళ్ళాడు.

దుకాణం మీద షాపుకారి పెదకొడుకున్నాడు.

సోములు బియ్యం యిమ్మని బ్రతిమాలేడు. కనీసం ‘బుడ్డిడు కిరసనూని’ యిమ్మని ప్రారేయవద్దాడు. ససేమిరా అరువ్విసన్నాడు షాపుకారి బిడ్డ.

“రొండు పూటలు ఓడేసి నీ ఆప్ప తీర్చేనా” అని కూడా అన్నాడు. ఎన్నన్నా ఫలితం లేకపోయింది.

కాళ్ళిద్దుకుంటూ యింటికి వచ్చాడు సోములు. వస్తూంటే దార్లో అన్నాడు తాత...

“ఒరయ్యా... ఆ షాపుకారమ్మ పెందిల నాకూ ఆ బడ్డానోడి కొడుకు నీనుగాడికి పిరిసి నర్ర బూర్లు యిల్తానని యీదిలోన యింటికెడ్డలు గడవల పడిమన్నాది. బెడ్డలన్ని పెరిగిం తరవాత మండకి కనీసం బెల్లం రాసి తగిలీసిందిరా. నాకు కోపమొచ్చింది. పెడ్డ రాయి తీసి యిసిరిసి పారొచ్చినాను” వాడి దొరణిలో వాడు చెప్పుకుపోతున్నాడు.

“నువ్వే నయింరా నాకంట...” అనుకున్నాడు సోములు.

ఇంటికి వచ్చి పాయి్య రాజేసి దాకలో నీరుపోసి అందులో కర్ర పెండలం దుంపలేసి పాయి్యమీద పెట్టి “ఒరే తాతా... అగ్గే గేనుకోని కూకోమీ. నానలాగ ఎల్లొత్తాను” అని చెప్పి

కల్లు పాకవేపు దారితీసేడు.

నాటుసారా అమ్మే 'అప్పడు' మాత్రం డబ్బులు అడక్కుండానే ఒక గళాసు యిచ్చాడు. ఆయన ఎప్పుడు ఓడెక్కినా సోములు డబ్బులడగడు అదీ మొగమాటం.

కల్లు పాక నుండి బయటపడ్డ సోములు మైకం తలకెక్కే కొద్దీ కేకలు పెంచేడు. ఆరోజు డబ్బులివ్వకుండా ఓడెక్కిన అందరినీ తిట్టేడు. అరువివ్వని పాపుకారి కొడుకునీ తిట్టేడు.

ఇంటికి వచ్చేసరికి తేగ దుంపలు పుడికి వున్నాయి. ముగ్గురూ ఆ పొయ్యి మంట వెలుతురులోనే తేగలు తిన్నారు. అదే రాత్రి భోజనంగా భావించి కుక్కి మంచంలో నడుము వాలుస్తూ అనుకున్నాడు సోములు.

“రేపల్నొంచి ఎప్పులాచ్చినా సరే పైసలివ్వకుంట ఒడం వాలుపెట్టనితానా... ఎప్పుడైనా ఎక్కువ నేడు”

ఇలా అనుకోవడం ఏ వందోసారో అయినా అప్పుడే ఆ నిర్ణయం తీసుకున్నట్టు తృప్తిగా నిద్రలోకి జారిపోయాడు.

పక్కంటి బడ్డావోడి కోడి కూతకు మెలకు వచ్చి కళ్ళు తెరిచి చూసేడు సోములు. వెలుగింకా కమ్ముకోలేదు. చిరుచీకట్లు యింకా తొలగిపోలేదు. కుక్కి మంచంలో కూర్చునే కొంచెం సేపు కునికి రెండోసారి కూసిన కోడి కూతకు పులిస్కిపడి చూసేడు.

తెంతెలవారుతోంది. సాకల్రాముడు ఆపు పాలు తీస్తుంటే ‘సుయ్... సూయ్’ మంటూ వస్తున్న ఆ శబ్దాన్ని అనుకరిస్తూ ఆడుతున్నాడు. వాడి కొడుకు దినమొంతో. బడ్డావోడు భుజాన కావిడేసుకుని గొడ్డలి ఒకవేపు, గంజి తపేలా మరోవేపు పెట్టుకుని కర్రం కోసం కొండకు బయల్దేరిపోతున్నాడు.

“ఓర్నాయిని. బడ్డావోడు అప్పడే బై తెల్లిపోనాడు. కూరాకలోలు ఏటతల సూళ్లారు గావాల” అనుకుని మంచం దిగి భార్యతో చెప్పి ఏటివేపు కదిలిపోయేడు వేగంగా.

ఓడ రేవుకు చేరుకున్న సోములు ఒడ్డున రక్కున ఆగిపోయాడు. బోమ్మల నిలబడిపోయేడు. తీగకు కట్టిన ఓడ వెదురుబొద్దులు తేకుండా బోసిగా పండులకు కుడితిపెట్టే దోనెలా వుంది. వెదురు బొద్దులు చిందరవందరగా ముక్కలుగా పడి వున్నాయి. అది చూసిన సోములు హృదయం వరద వచ్చిపడ్డ నాగావలి లాగా అయ్యింది. కోసం కెరటాలేసింది. ఉదయ కిరణాలు పడి మరింత ఎర్రగా మారిన నాగావలి బురద నీరు లాగా ఎరుపెక్కాయి సోములు కళ్ళు.

అవతలి ఒడ్డున కల్చికోట కూరాకలోళ్ళు కూరం గంపల్లో, కాపుళ్ళుతో నిలబడి “సోములో....” అని పిలుస్తున్నారు. కొందరు తెప్పల మీద యీదుతూ వస్తున్నారు. సోములు వారి కేకలు వినే స్థితిలో లేడు.

“ఏ నంజికొడుకు సేసినాడీ పని. నిన్నగాక మొన్న యాబై రూపాయలకి అరువు తెచ్చినానీ బొద్దులు. ఒక్క కర్ర మిగలకుంట ఏనా కొడుకింగ నరికిసినాడు. నాక్క నబడ్డాడు

గాదు ముక్కలు ముక్కలు సేసి నరికిద్దను. యీ యేటొడ్డునే ఆడి కాష్టం పేర్చిద్దను. దొంగ నంజికొడుకు. నా కడుపు కొట్టినోడి కడుపు మసై పోదా, నా ఓడ పాడుసేసినోడి సేతులిరిగిపోవా, ఆడి బతుకు బుగ్గెపోదా..." అంటూ బండబూతులు తిడుతున్నాడు. తిడుతూనే ముక్కలై పడివున్న వెదురు కర్రల్ని ఒక దగ్గరికి చేరుస్తున్నాడు.

సోములు వేస్తున్న కేకలకూ, తిడుతున్న తిట్లకూ పక్కనే నీలాటి రేపులో ఆడోళ్ళంతా వింతగా చూస్తున్నారు. కొందరైతే అక్కడికే వచ్చేరు. వచ్చిన వాళ్ళంతా మనిషికో మాట అన్నారు.

"ఏ గండడు యిలగ సేసినాడు ఆడి బతుకు బండలై పోను..." అంటూ శాపనార్థాలు పెట్టిందో ముసల్లి. వచ్చిన వాళ్ళంతా సోములుకి సానుభూతి చూపించేరు.

అప్పుడొచ్చేడు షావుకారి. ఏటి ఒడ్డునే వున్న తన పాలం చూడ్డానికి పెద్ద కస్తవా బొరిగి భుజాన వేసుకుని.

ఆ వూరి ప్రెసిడెంటుకి కుడి భుజం షావుకారి. షావుకారి ఆ వూరు వచ్చిన మొదట్లో ఏండాడేలా, చిట్టి గారెలా అమ్ముకునేవాడట. యిప్పుడు ఆ వూరినే కొనగల బాగ్యవంతుడయ్యాడు. ఏటిపక్క పాలంలో కొంత వల్లకాట్లోంచి, ఏటి బాడవలోంచి కలుపుకున్నదే అంటారు ఆ వూరి వ్రజలు. అలాంటి షావుకారి వస్తూనే

"ఒరె.... ఒరె... ఆవురా నీ తిట్లు. ఎందుకలగ పేర్చున్నావురా..." అన్నాడు.

సోములు షావుకార్ని ఆశ్చర్యంగా చూసి అన్నాడు వినయంగా.... "అదేటి బావూ... తరెప్పడెరిపాచ్చినారు? మరి మీరు రారని ఆ నాయుడుబావు బామ్మల్లిగారు సెప్పినారు"

అది వింటూనే షావుకారి రంయ్ మంటూ లేచిపోయేడు....

"ఆ కల్లికోటోలు తెప్పల మీద తీసికరాపోతే రాత్రికాడ నానేట్టె పోవాల్లా.... ఎప్పుడో సెప్పే నువ్వెలిపోనావు అవుత్రా. నేను రాననే సెప్తాడాడు. ఆడు సెప్పే నువ్వెలి పోడమేనేటి! ముసిలోదా ఎందుకురా వణికిపోతన్నావంతే... ఆకుదీతకి ఎగమెడ్డిడానికి అన్నాడట అలగుందిరా..."

"అదేటి బావూ... అలగంతవేటి..."

"మరెలగనమంతావురా. అయినా నువ్వలగెందుకు సేసినావో నాకు తెలుసుత్రా.. ఆలకి, మాకు పార్టీ అయితే మామూ తేల్చుకుంటాం. మద్దినీ నీయిదేత్రా...."

"బావూ... నాకదేటి తెలిదు. తవరు రారనుకున్నాను అంతేగానీ ఆ సంగతులన్నీ నానెరగను"

"ఒరె నువ్వెరగవురా... ఏమెరగని ఏవగింజవి-పుత్తమై న పత్తిగింజవి'. నీకు కళ్ళు నెత్తిమీదికొచ్చినాయిరా. యీ వూర్లో ఎప్పులై నా నా ఓడే ఎక్కాం నేకపోతే గతి లేదని నీకు దీమా. అందుకే నువ్వలగ నీలుగుతున్నావు. నీ నీలుగుడంతా దేన్నిసూసి ఆ ఓడని సూసి. అంతేగదరా. అందుకేనా నీ ఓడ అలగయ్యింది. సంతోషించురారే... ఓడంతా పాడై పోనేదు.

జాగ్రత్త. మరెప్పుడలగ నీలక్కు..”

సోములుకి అర్థమైంది. అది షావుకారివనే అని. సోములుకి ఒళ్ళు మండింది.

“ఏటిసేత్రావు బాపూ. బొద్దులు నరికించీసినావు. రేపు ఓడ ముక్కల్నే యించెత్త నంతావు. అంతేనా. సేసి బాపూ....

“షాద్దు తూరిన్నుండి యీ ఏట్లబడి గింజాకుంటే మీలాంటిలిచ్చిన పైసలు నా సుట్టముక్కలకే సాలవు. పెద్దోడువు. పెద్దరికం నిలబెట్టుకో. పెద్ద పెద్ద మాట్లాడికు.”

“ఒరే ఏటి పేర్లన్నావురా... దొంగలం..” బూతులు తిడుతూ మీటకొచ్చేడు షావుకారి. సోములు నిగ్రహించుకోలేకపోయాడు. తానూ ఒకడుగు ముందుకేసేడు.

“ఎవులు దొంగనంజికోడుకులో యీ పూరోందరికీ తెలుసును. వడ్డీలకి అప్పులిచ్చి యిదిగో బూవులు నాక్కుని ఆ రైతుల్ని బికారోల్ని సేస్సినావుగావా! పరక సరుకు పాపలాకీ. పావలా వస్తన రూపాయికి అమ్మి పిందోడేల బంగిడి తోటి యీ పూరోచ్చినోడివి పెసిరెంటు బావుతోటి సమానమై పోనావుగావా! మరి నువ్వు దొంగనంజికోడుకువా, నానా...?”

పెద్దేరు వచ్చినపుడల్లా నన్ను ఓడెయ్యకుంటుసేస్సే వుప్పుకీ, కిరసమానికీ రేణు పెంచీసి లాబాల మీద లాబాలు లాగీసి పెద్దోడ్తువై పోనావుగావా! ఎవులు బాపూ దొంగనంజికోడుకులు”

ఏమీ తగ్గకుండా మాటకు మాట సమాధానమిచ్చేడు సోములు. సోములలా మాట్లాడ్డం భరించలేకపోయాడు షావుకారి. “ఒరే నీ...య...” అంటూ మహా కోపంతో కస్తూ బొరిగి ఎత్తేడు. అంతే కోపంతో షావుకారి ఎత్తిన బొరిగిని మధ్యలోనే లాక్కుని విసిరి పారేశాడు సోములు.

అప్పటికే నీలాటి రేవుకు వచ్చిన ఆడా, మగా, అంతా చేరుకున్నారక్కడికి.

ప్రక్క పొలంలోకి వచ్చిన ప్రెసిడెంటూ వచ్చేడు. పొలాల్లో పనులు చేసుకుంటున్న వారు పనులూ చూడసాగేరు.

“ఒరే సోంగే.... నీకు కళ్ళు నెత్తిమీదకొచ్చాయేలా. పెద్దా సీన్నా సూడకుంట సెయ్యేత్తీడిమేనేటి ఎల్లు..” సోముల్ని ప్రక్కకు నెట్టేడు ప్రెసిడెంటు.

“ఏటి బాపూ నాన్నేసిన నేరము. యీ షావుకారి నా ఓడ తొనీను సేస్సే తిరిగి నా మీదే బిగురుతాడా”

“ఒరే... నువ్వెవల్లన్న సూసుకోని ఎగురుతన్నానో తెలుసునా.... సూస్తాను సూస్తాను” వంజా వినరడానికి ఒడుపు కుదరని పులిలా గుర్రుపెట్టేడు షావుకారి.

‘నువ్వేటి సూత్రావు నా సంగతి, గోసీకింక దిగవేటి? నా బూవులు నాక్కుంతావా. పుట్టల్నాక్కుంతావా, యిదిగిదిగో షావుకారీ యిక్కడందరూ సూసినారు. పెసిరెంటు బాపూ తమరూ యిన్నారు. నా ఓడకి ఎదురు బొద్దులివ్వకపోతే... అప్పుడు నాను సూత్రాను” సోములు తెగించి మాట్లాడేడు యేమైతే అదయ్యిందని.

“ఒరే నువ్వెలా... తగువెందుకు. సెప్పుతే యినబడదురా...? షావుకారిగారూ మీరు పదండి” యిద్దరినీ విడదీసి సర్ది చెప్పబోయేడు ప్రెసిడెంటు.

“మీరుండండి ప్రెసిడెంటుగారూ. ఆడి బలుపేట్ అదీ సూత్తాను... మహా బిగురుతన్నాడు ..” ఆవేశంతో వూగిపోతున్నాడు షావుకారి.

సరిగ్గా అప్పుడొచ్చేడు షావుకారి పెద్ద కొడుకు నీలాటి రేపు నుంచి. పాలం గట్ల మీదుగా పరుగులు తీస్తూ.... ఆయాసపడుతూ... వస్తూనే అన్నాడు.

“నాన్నా... నాన్నా... మానిక్యంకి నొప్పులొచ్చాయి. చాలా బాదపడిపోతంది. కడుపుల బిడ్డ అడ్డం తిరిగి పోయిందట. గుంపదేపు బాపు పట్నం తీసికెళ్లకపోతే ప్రమాదమంటన్నాడు.”

“అ....” ఆశ్చర్యంగానూ... రవంత భయంగానూ చూసేడు ప్రెసిడెంటు వేపు ‘యిప్పుడెలాగా’ అన్నట్లు.

“పదండి ముందు. ఏం చెయ్యారో అక్కడలోచిద్దాం”

అందరూ కదిలిపోయేరు సోములు తప్ప.

★ ★ ★

రామ్మొందిరం స్తంభాలనానుకుని ప్రెసిడెంటూ, పెద్దయ్యా కూర్చున్నారు. రామ్మొందిరం ఎదురుగా షావుకారిల్లు. ఎత్తరుగు మీద షావుకారి తలపట్టుకుని కూర్చున్నాడు. ఓడ సోములు చేతులు కట్టుకుని కాలి బొటనవేలితో నేరరాస్తూ మౌనంగా నిలుచున్నాడు.

“ఒరే సోములూ నువ్వలగ మంకు పట్టు పట్టికు. బతిమాలైతే మరీ బిరుసెక్కి పోతన్నావేట్రా” అన్నాడు ప్రెసిడెంటు.

“సోముల్లెద్దా షావుకారి ఏదో అనీసినా ఆ బావులోటి నీకేం. పాపం ఆడకూతురు ఆ మానిక్కిమమ్మ గండం గట్టెక్కించేత్తు.... ఎల్లు” అన్నాడొకడు చుట్ట వెలిగించుకుంటూ జనంలోంచి.

“సోములో.... నువ్వు ఓడెయ్యక తప్పదురా” అన్నాడు ప్రెసిడెంటు.

సోములు ప్రెసిడుంటుని చూసేడు. షావుకార్ని చూసేడు. చూసి “బావూ.... ఏ మొకం పెట్టుకుని యీ మాటంతన్నారు. యీ షావుకారీ...”

“ఒరే... యిప్పుడు నువ్వలగంతే ఎలాగరా... కోపంతోన ఏదో అనుంతే... దానికీంతిదే పోతావేటి...” అనునయించసాగేడు ప్రెసిడెంటు.

“కొద్దుగా బావూ షావుకారి సేసినవని కోపొత్తే ఎపులిమీద పడిపోతే ఎవులు వల్లకుంటారు....?”

“నిజమేనా.... ఐతిప్పుడేటి? అదేదో సామిజ్జెప్పినట్టు ఆ పిల్లనిసంపెల్లామేట్రా...” అన్నాడో ముసలాడు.

ఆ మాటతో సోములు కొంచెం మెత్తబడ్డాడు. యదంతా చూసిన షావుకారి పెద్ద కొడుకు దగ్గరగా వచ్చి అన్నాడు....

“సోములో... మా నాన్నవల్ల జరిగింది తప్పే...కాదన్న ఆ తప్పుకి మా మానిక్యంని బలిపెసీవొద్దు... నీకు దండమెడతాను. నాయిన్నాయిని నీకు దరమ్ముంతాది ఓడెయ్యమి. నీకు అరువివ్యలేదని మనసుల పెట్టుకోకు”

రెండు చేతులు పట్టుకుని బ్రతిమాలేడు. అతనివేపు జాతిగా చూసి అనుకుందో మునల్లి “పెల్లె ఏదాదే అయ్యింది పాపం. మానెక్కెం ఏటోతాదో”

అంతవరకూ బింకంగా సోములు ముందుకు రావడానికి యిష్టపడని పోవుకారి ఏమనుకున్నాడో యేమోగాని అరుగు దిగి ముందుకు వచ్చి “సోములో.... ఏదో అయ్యింది మరిసిపో.... యిద యీ వంద తీసుకోని ఓడ బాగుసెయ్యి” అని వంద కాగితం జేబులోంచి తీసేడు.

“ఓడ్డు బాపూ. డబ్బులొడ్డుగానీ... ఎరకల నత్తిం దగ్గర ఎదురు బొడ్డులుంతాయి. రెండు బొడ్డులు పంపించండి. డబ్బులు మీ దగ్గరే వుంచండి...” అని చెప్పి అప్పుడనుకున్నాడు మనసులో.

“సర్నే ఆ సావుకారి సేసిన ఎదవ పనికి కడుపులోన పిల్లని సంపదించి దరమ్ముకాదు. సావుకారికి నాకూ మద్దిన యేదై నా వుంతే అది మాం తేల్చుకోవాల... మానిక్కెమమ్మకి అన్నాయం సెయ్యగూడదు...”

యిలా అనుకుని “బొడ్డులు బేగి పంపించండి” అని అక్కడ నుండి కదిలిపోయేడు సోములు.

★ ★ ★

రేపులో దిగిన సోములు ఓడలోని నీటిని కుండ పెంకుతో తోడుతూ అనుకున్నాడు బాధగా.

“యీ పూరికి బాధలు తప్పవుగావాల. పెద్ద బావులున్నారంతే ఆల తంటాలు. తగువులు ఆలవేగాని పూరు మంచిసెడ్డలు అసలు పట్టించుకోరు. ఎలవ్నట్లై పొట్టిల్లాటి. పంతాల్లాటి ఏకలు తెగ్గోసుకోడానికి తయారై పోతారుగాని పూరికి రోడ్డుండాల. కరంబుండాల, ఏటి మీద బిట్టి వుండాల అని ఆలోసించరు.”

‘ఓ గుంప సోమన్న తండ్రి యీ పూరిని రచ్చించు. యీ పూరి పెద్ద మనుషులకి బుద్ధాచ్చినట్టగ సేసే పూరు బాగుపడి నట్టగ సెయ్యి తండ్రి’ అని రేపు కెదురుగా వున్న గుంప సోమేశ్వరుడి గుడివేపు తిరిగి రెండు చేతులెత్తి దండం పెట్టేడు. దండం పెట్టి “యింకా ఎదురు బొడ్డులు రానేదేటి” అని ఒడ్డెక్కేడు.

పోవుకారి రైతు అప్పులసామి పరుగులాంటి నడకతో వచ్చేడు. వచ్చి అన్నాడు.

“దద్దా ఎరకం నత్తిగాడి దగ్గర ఎదురు బొడ్డులు నేవట. ఏటి సేల్తాం...

అవతల మానిక్కెమమ్మని సవార్ల తీసికొత్తన్నారు.”

“యిప్పుడెల్లాకే బొడ్డుల్లెకపోతే.... సూసినావా అందుకే అంతారు ఎవులు తీసిన గుమ్మల ఆలే పడతారని” మరేటి సేల్తాం. యీ ఎదురు ముక్కల్నే బొడ్డులు

కడుదుంగాని.... రా..." అంటూ వెదురు ముక్కల్ని ఓడకు బొద్దులుగా కట్టే ప్రయత్నంలో పడిపోయేడు సోములు.

మాణిక్యంను సవ్వారిలో తీసుకచ్చి ఒడ్డున దించారు. షావుకారీ... షావుకారి పెద్దకొడుకూ చిన్నపిల్లల్లా ఏడుస్తున్నారు. ఆడాళ్ళ విషయం చెప్పనక్కర్లేదు. ప్రెసిడెంటు అందర్నీ సముదాయిస్తున్నాడు. అలా సముదాయిస్తూనే రేవులోకి చూస్తూ

"సోములో అయ్యిందా" అంటూ తొందర చేస్తున్నాడు.

"ఆ. ఆ.... అయిపోయింది బావా" అని ఓడలో దిగి "పూటాం సరిపోయింది" అని తృప్తిగా నిట్టూర్చి "ఆ. తీసికీరండి బావా" అంటూ కేకవేసేడు.

పున్నట్టుండి బసబస చినుకులతో వాన మొదలైంది.

"యిదొకటి పాడు వాన. యిప్పుడే పడాలా" అంటూ గడ చేతిలోకి తీసుకున్నాడు.

"అందుకే అన్నారు మేగమా - రోగమా అని" ఓ ముసలాడు గొణుక్కున్నాడు వర్షంలో తడుస్తూ.... పైకి చూసి.

ఆ కురుస్తున్న వర్షంలో ఏడ్చుల రొద మరింత ఎక్కువయింది.

"ఏలరిగ ఏడుతారు. తీసికీరాకుంట" అనుకుంటూ సోములు ఓడకేక్కిడు.

ఏడ్చుల మోష పుద్దుతమైంది.

వర్షం - బురద - జనాల తొక్కిడి.

"మాణిక్యం చచ్చిపోయింది" అన్నారు.

పరదలా జనం, జనంలా పరద.

సోములు యుసుకమేట తగిలి నిలిచిపోయిన ఓడలా నిశ్చలంగా నిలిచిపోయేడు.

సోములు కొడుకు తాత వచ్చి తండ్రి చేయి పట్టుకుని లాగుతూ అడిగేడు.

"ఓరయ్యా! సచ్చిపోడమంతే ఏలా...."

అది వినబడని సోములు అనుకున్నాడు.

"అమ్మా మానిక్కెమమ్మా! ఓడ నేకుంటే అవతలొడ్డుకి ఎలిపోనావా తల్లీ" అతని కళ్ళ నుండి రెండు కన్నీటి బొట్లు జారి బురదలో పడి ఇంకిపోయాయి.

జీవ ధాతువు

గిడుగు రాజేశ్వరరావు

సోదామిని ఆ బ్రాంచికి కొత్తగా బదిలీ అయి వచ్చింది. పేరుకు తగ్గట్టే ఒక మెరుపులా మెరిసిపడింది. అంతటి అందకత్తె ఉద్యోగం చేసుకుంటూ ఇంకా ఒంటరిగా హాస్టల్‌లో ఉంటున్నదని తెలుసుకున్న బ్రహ్మచారులు ఆస్త్రీగా కనుబొమలగరేశారు. పెర్చి అయిపోయిన ఉద్యోగినులు కాసంత ఈర్ష్యగా క్రిగంట చూశారు.

“ఇంతికో అభిరుచి మరి, ఈవిడ ఏ రాజకుమారుడి కోసం నిరీక్షిస్తున్నదో? ఏ డాక్టర్‌, ఏ ఇంజనీర్...” అని కళ్ళు తిప్పకుంటూ నవ్వింది, విరామ సమయంలో కాఫీ సేవిస్తున్న కాల్యాయని.

“ఎప్పుడూ తెగ పుస్తకాలు కొని డబ్బు తగలేస్తూ ఉంటుందే. ఆవిడ కోసం ఎవడో రచయితే దిగిరావాలి కాబోలు” అని ఊహగానం చేసింది ఉషారాణి.

కాసంత తీరిక దొరుకుతే ఏదైనా పుస్తకం పట్టుకుని కూర్చునేది సోదామిని. చేతనిండా పని ఉంటే చదువుతున్న పుస్తకాన్ని బోర్లించి, తన పనిలో మునిగిపోయేది. ఒక ఉదయం ఏదో పుస్తకం తెరవబోతున్న సోదామిని కౌంటర్‌లోకి తొంగిచూస్తున్న మునిశ్రీమూర్తి వాటి మధ్య రెపరెపలాడుతున్న చెక్కునూ చూసింది. ఖాతాలో జత కావాల్సిన ఆ చెక్కును పరిశీలనగా చూసి, దాన్ని అందించిన యువకుణ్ణి ఉత్కంఠతో చూసి, లేగడూడలా చొకళించింది. కౌంటర్‌పొయిల్‌మీద స్టాంపు కొట్టి అందిస్తూ “మీరు రచయిత వినయ్‌కుమార్ గారు కదండీ?” అని కాటుక కళ్ళు పెద్దవిగా చేసి ప్రశంసాపూర్వకంగా అడిగింది. ఆలా అడుగుతూ ఇంకో చిన్న పుస్తకాన్ని కూడా అందించింది. ఆ పుస్తకాన్ని అందుకుని అర్థంకానట్టు నిలిచిపోయిన యువకుణ్ణి చిత్రంగా చూస్తూ “మీకభ్యంతరం లేకుంటే ఆటోగ్రాఫ్” అని మృదువుగా కోరింది.

“స్పెష్టల్ తీయనిది స్పేషుమేనోయీ” అని రాసి సంతకం చేసి చిరునవ్వుతో ఆ చిన్న పుస్తకాన్ని అందించాడు వినయ్. ఆలా పరిచయం స్నేహంగా చిక్కబడిన కొద్దిరోజులలోనే ఒక సాయంత్రం లాంక్‌బండ్‌మీద కలిసినవ్వుడు “మీ కథల్లో ఒకటోసే ఆద్రుత అంతా ఎక్కడ నుంచి వచ్చింది?” అని నిలదీసింది.

“ఆర్త్రత జీవధాతువు. అది స్రవీ జీవికి తల్లి అందిస్తుంది” అన్నాడు ప్రశాంతం.

“ఓహో గడుసుమారే. పాపం తల్లి మీద ఎంత బాధ్యత వేసేవారు. తల్లి పిల్లలికి ఆర్త్రత నందించాలే? తండ్రి పిల్లలకందివ్వనవసరం లేదు కదూ. తల్లి పల్ల తండ్రి ఆర్త్రత చూపించనక్కరలేదు. భలే వుంది మీ తర్కం” అని కవ్వించింది.

“జీవితం నాణెమైతే స్త్రీ పురుషులిద్దరూ రెండు పార్షాలు. వాళ్ళ సమన్వయం లేందే జీవితానికి అద్దమే లేదు. ఇందులో వాదం దేనికి?” అన్నాడు చిన్నగా నవ్వుతూ. తన భావాన్ని ఇంకా సరిగ్గా చెప్పాలన్న ప్రయత్నంలో “తల్లి దగ్గర పుష్కలంగా ఆర్త్రత నందుకున్నవాడు తన భాగస్వామికి పిల్లలకూ పంచలేకపోడు” అని, సాదామిని స్రవీస్పందన కోసం ఆమె కళ్ళలోకి చూశాడు. ఇంకోమారు పబ్లిక్ గార్డెన్ లో యాదృచ్ఛికంగా కలిసినప్పుడు “మీకు కథావస్తువు ఎలా దొరుకుతుంది” అని చిన్నపిల్లలా అడిగింది.

“మన చుట్టూ ఉన్న జీవితంలోంచే కథావస్తువు దొరుకుతుంది. నేలలోంచి అంకురం తల ఎత్తినంత సహజంగా....” ఇదీ వినయ్ వివరణ.

ఇలా అవకాశం ఉన్నప్పుడు ప్రశ్నలవర్షం కురిపించే సాదామిని శాంతమ్మ కోడలుగా, వినయ్ కుమార్ జీవితభాగస్వామినిగా గృహప్రవేశం చేసి ఉద్యోగినుల హస్తానికి బాటా చెప్పి సింది. ఆ బ్రాంచిలో పనిచేసే తోటి ఉద్యోగులు కూడా ఊహగానాలకు స్వస్తి చెప్పారు.

తన కోరిక తీరి, తనకు సచ్చిన రచయితతో దాంపత్యం నెరపుతున్న సాదామిని జీవితం హాయిగానే సాగుతోంది. వినయ్ కు తన తల్లి, దూరదేశంలో ఉద్యోగం చేసుకుంటున్న తమ్ముడూ తప్ప చెప్పుకోదగ్గ బంధువర్గం వేరే లేదు. ముత్యాలకోవలాంటి తన దస్తూరితో ఎప్పుడై నా తీరిక దొరికితే వినయ్ రాసిన కథలకు మేలుప్రతిరాసి పెడుతుంది. వినయ్ సృష్టించిన పాత్రలనీ వాటి ప్రవర్తననీ నిర్మోహమాటంగా విమర్శిస్తుంది. అతను కూడా ఏ రచన సాగించినా సాదామినికి వినిపించకుండా ఏ పత్రికకూ పంపడు. ఎప్పుడై నా ఎవరై నా ప్రముఖ రచయిత రాసిన కథ చదివి ఆమెకు తృప్తిగా లేకుండా “ఈ కథలో ఉన్న ప్రత్యేకత ఏమిటి? రచయిత ప్రసిద్ధుడైనాక ఏది రాసినా చదువుతారనుకుంటాడో ఏమో” అని తర్కిస్తుంది.

“అంత సులభంగా తీసి పడేయకు. ఒక్కొక్కప్పుడు మనం రచయిత స్థాయికి ఎదగకపోవచ్చు. మరి కొన్ని ఏళ్ళ అనుభవంతో ఆ తర్వాత ఆ కథే చదువుతే అపూర్వ కళాఖండంగా తోచవచ్చు” అని స్థిమిత పరుస్తూ ఉంటాడు వినయ్.

ఒక ప్రముఖ పత్రికలో ఉద్యోగం చేస్తున్న వినయ్ కార్యాలయం వేళలు వేరు. సాదామిని పనిచేసే బ్యాంక్ వేళలు వేరు. సాదామిని ఉదయం హడావిడి పడుతూ పరుగు తీయక తప్పదు. ఈ కారణంగా ఉదయం పూట భోజనాలు ఎవరెలా చేసినా రాత్రిపూట భోజనం తల్లి, కొడుకూ, కోడలూ కలిసి నిధిగా చేస్తారు. నవ్వులతో, విమర్శలతో, వివేచనలతో చర్చా వేదికగా సాగుతుంది ఆ తలంగం అంతా.

వీనిలాశాంతంలో చిన్న మబ్బుతునక ఇంతింతై ఆకాశాన్ని ఆవరించినట్టు ఒక మధ్యాహ్నం వేళ జరిగిన చిన్న సంఘటన ఆ ఇంట్లో సహజ వాతావరణాన్ని అనూహ్యంగా మార్చింది. రెండు మూడు రోజులపాటు రాత్రి భోజనాలు ముభావంగా కళలప్పి

సాగుతున్నాయి. ఈ మార్పుకి కారణమేమైందో శాంతమ్మకు అర్థం కాలేదు. ఏం జరిగిందో ఆమెకేం తెలుసు. అసలు వినయ్ కే తెలియలేదు.

ఆరోజు బ్యాంక్ కి శరపు. సోదామిని ఇంట్లోనే ఉంది. వినయ్ ఉదయాన్నే ఏదో పత్రిక కార్యాలయానికి వెళ్లి మధ్యాహ్నానికి ఇంటికి వచ్చాడు. సుమారుగా ఒంటిగంట కావస్తున్న వేళ తన గది ముందు వీధి వేపున్న బాల్కనీలోకి వచ్చి ఏమీ తోచక నిలబడ్డాడు. పాతిక అడుగుల వెడల్పుయినా లేని ఆ వీధి రోడ్డుకి అవతల ఎదురుగా ఉన్న చాబా ఇంటికి పైన ఇంకో అంతస్తు లేపుతున్నారు. ఎక్కడ చూసినా ఇటుకలు, రాళ్ళు, కంకర, సిమెంటు బస్తాలు, సీకులు కనిపిస్తున్నాయి. హడావిడిగా పని సాగుతోంది. కాసంత దూరాన ఉన్న వేపచెట్టు కింద చిన్న పాక ఒకటి కొత్తగా లేచింది. మేట్లలు ఇటుక మీద ఇటుక పేర్చి గోడ లేపుతున్నారు. రోజు కూలికి పనిచేసే ఆదా మగా ఇటుకలందిస్తూ, సిమెంటు కలుపుతూ తీరిక లేకుండా ఉన్నారు. దారినిపోయే పెద్దమనిషిని చూసి "దారా! ఎన్నికొట్టిను" అని ఎంతో ఆరాటంతో ఇటుకల గంప నెత్తిమీద పెట్టుకున్న ఎల్లమ్మ టైమ్ అడుగుతోంది.

ఇంతలో ఎక్కడపని అక్కడ అసే, శ్రమపడ్డవాళ్లంతా కాల్యా చేతులూ కడుక్కున్నారు. కాస్సేపటికి వాళ్ళు తెచ్చుకున్న టిఫిన్ డబ్బాలలో, జొన్నరొట్టె మూటలలో ఏ చెల్లు నీడకో, ఏ చాయ్ దుకాణం దగ్గరకో అంతా కాకుల్లా ఎగిరి చెల్లాచెదరై పోయారు. ఎంతో సందడిగా ఉన్న ఆ ప్రాంతం ప్రశాంతంగా నిర్దనంగా మారిపోయింది. ఎల్లమ్మ చెల్లుకింద పాకలోకి పోయి ఇంత తిని నీళ్ళుత్రాగి వేపకొమ్మకు కట్టిన గుడ్డ ఉయ్యాలలోనికి తొంగి చూసి పలకరించింది. ఒక నల్లనివాణ్ణి పద్మ నయనాల వాణ్ణి ఆప్యాయంగా అందుకుని ఆ చెల్లునీడనే ఇసుకమేట మీద పడి పాలు కుడుపుతోంది. ఆత్రంగా తల్లి పాలు తాగుతూ, మధ్యమధ్య విరామంలో తల్లి మొహంలోకి చూస్తూ, మళ్ళీ ఏదో జ్ఞాపకం వచ్చినట్టు పాలు కుడుస్తూ ఆయాసపడిపోతున్నాడా పసి వెదన. ఉండే ఉండే తన చిన్న పెదవులు తడిపి ఉంగా, ఉంగా అని ఊసులాడుతూ ఉంటే ఎల్లమ్మ వాడి ముంగురుల్ని తన మునివేళ్ళతో సవరించి, ఆ వింత శబ్దాలకెన్నో అర్థాలూ భాష్యాలూ చెప్పుకొంటోంది. ఆ మాటలకి తగిన సంజాయిషీలు కూడా చెప్పుకొంటోంది. అలా పాట్ల నిండా పాలు తాగడమే పసివాడు తనకు చెయ్యగల మహాపకారం అన్నట్లు ఒళ్ళంతా నిమురుతూ మగత నిద్రలోకి జొగుతోంది. అలా పాలిస్తున్న సమయంలో ఆ పడుచు కళ్ళలో నిండి ఉన్న ప్రశాంతతకి పది నిముషాల క్రిందట పనిచేస్తూ దారినిపోయే మనిషిని ఎన్ని కొట్టిను దారా! అని అడిగినప్పుడు కనుపించిన ఆత్రానికి ఉన్న తేడాని తలచుకుని బాల్కనీలో నిలుచున్న వినయ్ విస్తుపోతూ ఆలోచిస్తున్నాడు. ఆ చిన్న సంఘటన అతన్ని సుదీర్ఘతీరానికి, చిరంతన దృశ్యశ్రోనికి లాక్కుపోయింది.

పసివాడు తాగినంత పాలు తాగి, ఆకలి తీరాక ఆటల్లోపడి తల్లి గుండెల మీద ఉన్న ఆచ్ఛాదన చిందరవందర చేసి పాకుకుంటూ పోయి కాసంత దూరాన బిడి కాలుకుంటున్న తన తండ్రి యాదయ్య దగ్గరగా పోయి ఎత్తుకోమని చేతులందించాడు. యాదయ్య ఆ పసివాణ్ణి ఎత్తుకుని ఎక్కడికో తీసుకుపోయాడు. మధ్యాహ్నం వరకూ పడ్డ శ్రమతో ఎల్లమ్మ నిద్రలోకి జారుకుంది.

అటుగా బాల్కనీలోకి అప్పుడే వచ్చి వినయ్ వెనుక నిల్చున్న సాదామిని ఒక్కక్షణం అసహనంగా, ఏమీ అర్థంకానట్లు అవాక్కయి ఉండిపోయింది. అటు ఇసుకమేటు మీద నిర్లజ్జగా పడుకున్న ప్రే. ఇటు తదేక దృష్టితో చూస్తున్న వినయ్ కుమార్. “ఇంత ఎండవేళ ఈ బాల్కనీలో ఎందుకూ? పదండి లోనికి” అని చెప్పాలనుకుంది. ఆవేశపు ఒత్తిడి వల్ల మూట రాలేదు. అక్కడ నిలవకుండా, ఏ సవ్యడి చెయ్యకుండా ఏవగింపుతో వచ్చింది వచ్చినట్లే గదిలోకి వెళ్ళిపోయింది.

తన ఆలోచనల్లోంచి తేరుకున్న వినయ్ తన గదిలోకి వెళ్ళి కొన్ని కాగితాలు బాగ్ చేసి కొంతసేపు ఏదో రాసుకున్నాడు. కాస్త టీ, వేడిగా తాగాలనిపించి వంట గదిలోకి వెళ్ళి స్ట్రా అంటించి నీళ్ళు పెట్టాడు. అలాటి సమయంలో సాదామిని ఆపసుకి వెళ్ళకుండా ఇంట్లో ఉంటే స్ట్రా వెలిగించిన చప్పుడు విని, కలగజేసుకుని వేడిగా టీ చేసి ఒక కప్పు తను త్రాగి వినయ్ కు ఇంకో కప్పు అందించడం పరిపాటి. వినయ్ టీని రెండు కప్పుల్లో పోసి సాదామిని కోసం వెతుక్కున్నాడు. ఆమె కళ్ళు మూసుకుని పడుకుంటే అలసిందేమో అని లేపకుండా టీ ఫ్లాస్కులో పోసి మళ్ళా సాయంత్రం దాకా రాతలో నిమగ్నమై పోయాడు. రాస్తున్న కాగితాలు పైల్లో పెట్టి టేబుల్ మీద ఉంచి, ఏదో పత్రిక కార్యాలయంలో పని వుంటే టుగా వెళ్తు సాదామిని నిర్లిప్తంగా ఉంటే “ఏం అలా వున్నావు. ఒంట్లో బాగులేదా?” అన్నాడు.

“నాకేం; బాగానే ఉన్నా”నంటూ ముక్తసరిగా ముభావంగా సంభాషణ పాడిగించకుండా ఊరుకుంది. ఆమె హుషారుగా లేకపోవడంలో రాస్తున్న కథను వినిపించాలన్న ప్రయత్నం వాయిదా వేసి బయటకు వెళ్ళిపోయాడు వినయ్.

“ఏం తల్లీ! ఒంట్లో నలతగా ఉందా? అదోలా ఉన్నా”వని అత్తగారు అడిగితే “ఏం లేదత్తయ్యా!” అని ఊరుకుంది.

రెండురోజులపాటు కొడుకూ కోడలు మధ్య ఏదో నన్నటి మంచు తెర ఆవరించినట్లు శాంతమ్మకు తోచింది. సాయంత్రం భోజనాల వేళ చతురోక్తులూ, చరోక్తులూ ఆమెకు వినపడలేదు.

మరునాడు ఎప్పటిలాగానే బ్యాంక్ కి తెమిలి వెళ్ళబోయిన సాదామిని మనసులో పేరుకుపోయిన విసుగుదలతో సెలవు చీటి పంపి ఇంట్లోనే ఉండిపోయింది. వినయ్ ఏదో పని మీద ఉదయాన్నే వెళ్ళిపోయాడు. అత్తగారి భోజనం పూర్తిచేసి, మాత్రలు వేసుకుని విశ్రమించే మధ్యాహ్నపు వేళ సాదామినికి ఏమీ తోచక బాల్కనీలోకి వెళ్ళింది. అప్పుడే పని ముగించి కాళ్ళూ చేతులూ కడుక్కుంటున్న ఎల్లమ్మ ఎదురుపడగానే విసుగ్గా గదిలోకి వచ్చేసింది. “బ్యాంక్ కి వెళ్ళి ఉంటేనే బాగుండేది” అని నొచ్చుకుంటూ టేబుల్ మీద ఉన్న పైలు తీసి అందులోని కాగితాలు తిరగేసి చూసింది.

ఉత్తమ పురుషులో ఒక కథ రూపు దిద్దుకొంటోంది. కాలక్షేపానికి ఆ కథని చదవసాగింది.

“చిన్నతనంలో తరుచూ కళ్ళపడే దృశ్యం ఒకటి నాకు వింతగా తోచేది. అర్థమయ్యేది కాదు. వీధి చివర ఉన్న రత్నమ్మ గురించి బామ్మ అమ్మలో ఎప్పుడూ మర్షణ

పడేది. అలా దాన్ని చేరదీసి అందలం ఎక్కిస్తే రేపు కొంపలు కూలుస్తుంది జాగ్రత్త అని పాచ్యరించేది. బామ్మకి ఎందుకో రత్నమ్మ అంటేనే మంట. రత్నమ్మ పాడగరి. దృఢమైన శరీరం. నల్లని చాయ. ఆ కళ్ళలో వింత వెలుగు. పాతికేళ్ళు దాటని పియసు. పాలాల్లో ఉడుపులు, కోతలు, కలుపుతీతలు చేసుకుని బ్రతికేది. అమ్మ కబురుపెట్టిందే తడవుగా వచ్చి ఏ సాయం కాలాన్నా కాదనకుండా చేసేది. బామ్మ ఊరు వచ్చాక ఈ చనువును మెచ్చేది కాదు. మరి అమ్మలో బలహీనత ఏమోకానీ రత్నమ్మని చేరదీసి, చిరుగుపట్టని చీర కానీ దుప్పటికానీ ఉంటే దాచి, ఆమెకు ఇచ్చేసేది. పెరట్లో గడప మీద విస్తరు వేసి ఊరగాయా, పులుసూ వేసి అన్నం పెట్టేది. మా ఊరగాయ రుచంటే పడి వచ్చేది రత్నమ్మ.

అప్పటికి నాకు నాలుగు నిండి ఐదు నడుస్తోంది. అంత చిన్న ప్రాయంలో అందలం ఎక్కించడమంటే ఏంటో, కొంపలు కూల్చడంటే ఏంటో అర్థం కాకపోయినా, రత్నమ్మంటే బామ్మకి ఇష్టంలేదనీ, అమ్మకి రత్నమ్మ అంటే ప్రాణం అనీ అర్థమై పోయింది. బామ్మ కోపించుకున్నప్పుడు అమ్మ కళ్ళనీళ్ళు పెట్టుకుంటే నాకూ ఏడుపాచ్చేది. అమ్మంటే జాలివేసేది. నాక్కూడా రత్నమ్మ అంటే ఎంతో ఇష్టం. పాలంలో ఉడుపులూ, కోతల సమయంలో పాడుకునే పాటలు అప్పుడప్పుడు పెరట్లో పాడి వినిపించేది.

తమ్ముడు అప్పటికి బాగా చిన్నవాడు. నీరసంగా కీచుగొంతుకతో శస్త్రలేనట్టు ఏడేచేవాడు. ఏదో కారణంగా అలా ఏడుస్తూనే ఉండేవాడు. ఒకచేత్తో మొలత్రాడు పట్టుకుని ఎంతో కష్టం మీద లేచి నిలబడే ప్రయత్నం చేసేవాడు. నిలబడలేక చలికింబడిపోయేవాడు. వాడి మొహంలో ఏదో దైన్యం. అమ్మ వాణ్ణి చూస్తూ దిగాలుగా ఉండేది. నాన్నా అమ్మా వాడి ఆరోగ్యం గురించే ఎప్పుడూ మాట్లాడుకునేవారు.

అడ్డమైనవాళ్ళు ఇంట్లో తిరుగుతే దిష్టి తగుల్తుంది అనేది బామ్మ. అలా అంటూ తమ్ముడి ఆహారోగ్యం చూపి తన వాదాన్ని సమర్థించుకోబోయేది. ఏదో మంత్రించిన తాయెత్తు మొలక కట్టేది. గుడిలో కొబ్బరికాయలు కొట్టేది. బామ్మ అలా కోవెలవేపు వెళ్ళినట్లు ఎలా తెలిసేదో ఏమో రత్నమ్మ వచ్చేది. అమ్మ రత్నమ్మకి అన్నం పెట్టేది. ఊరగాయ తన కిష్టమని వేసేది. రత్నమ్మ తమ్ముణ్ణి ఎత్తుకుని పెరట్లో తెట్టూ పిట్టా అని చూపించి ఆడించేది. ఏడుస్తున్నవాడు మంత్రించినట్టు ఏడుపు మూసేసేవాడు.

మరునటి ఏడాది ఇంటివాళ్ళు ఖాళీ తెయ్యమని ఒత్తిడి చేస్తే ఇంకో వీధిలోకి మారిపోయాం. రత్నమ్మ రాకపోకలు తగ్గిపోయాయి. ఆమె మొగుడుకి పట్నంలో ఏదో ఆపీసులో ఉద్యోగం చిన్నది దొరికితే రత్నమ్మని తీసుకు వెళ్ళిపోయాడని అమ్మ నాన్నతో చెప్తూ ఉంటే విన్నాను. బామ్మకి అనుకోకుండా పక్షవాతం వచ్చింది. మంచాన పడి తీసుకోకుండా పదిహేనురోజుల్లో పోయింది.

నాకు పదేళ్ళు నిండి పదకొండు వచ్చింది. చిన్న బజారు వెనకాల మైదానంలో సర్కస్ డేరా వేశారు. బయట చెట్లకు కట్టిన ఏనుగుల్ని, గుర్రాల్ని చూడాలని నేను తమ్ముడి చెయ్యి పట్టుకుని తీసుకుని వెళ్ళాను. తిరిగి మేం వస్తూ వుంటే ఆమాంతం గద్ద తన్నుకుపోయినట్టు రెండు చేతుల్తోనూ తమ్ముణ్ణి ఎవరో లేపుతూ వుంటే ఆశ్చర్యంగా పైకి చూశాను. రత్నమ్మ నవ్వుతూ నిలబడింది. ఎంతో ఆరోగ్యంగా కనబడింది. మొగుడికి

ఉద్యోగం వచ్చాక కాయకష్టం చెయ్యడం తగ్గినట్టుంది. మొహం ఎంతో తేటగా ఉంది. తమ్ముణ్ణి ముద్దులతో ముంచేసింది. కొంతసేపు ఏడ్చింది. కాస్త ఆవేశం తగ్గి స్థిమితపడ్డాక నవ్వింది. ఎదురుగా ఉన్న పళ్ళ దుకాణంలోంచి నాలుగు అరటిపళ్ళు తెచ్చి రెండు నా చేతిలోనూ రెండు తమ్ముడి చేతిలోనూ పెట్టింది. నన్ను కూడా దగ్గరగా తీసుకుని అమ్మ బాగుందా అని అడిగింది. మళ్ళీ అమ్మని కలుస్తానని చెప్పి ఎక్కడికో వెళ్ళిపోయింది.

వార్షం రోజుల తర్వాత వీధి గుమ్మంలో అమ్మతో రత్నమ్మ మాట్లాడుతోంది. 'మా చిన్నాయనకి శానా సుస్తీ చేసింది. మా చిన్నమ్మ చిన్నబజారు దగ్గర పళ్ళ దుకాణం పెట్టుకు బతుకుతోంది. సూసీ పోదామని వచ్చాను. రేపు ఎల్లిపోతాను' అని చెప్పి తనతో తీసుకుని వచ్చిన కొడుకుని చూపిస్తోంది. 'అమ్మగారికి దండమెట్టు' అంటూ ఉంటే వాడు సిగ్గు పడుతున్నాడు. సరిగ్గా తమ్ముడి ఎత్తు ఉన్నాడు. అలా ఆరోజు వెళ్ళిన తర్వాత రత్నమ్మ ప్రసక్తి మా ఇంట్లో రాలేదు. నేను కాలేజీ చదువుకి పట్నం వెళ్ళి హాస్టల్‌లో ఉండి ఎప్పుడై నా శలవులు ఇస్తే మా ఊరు వచ్చేవాణ్ణి. తమ్ముడు అమ్మా నాన్న దగ్గరే వుండి చదువుతున్నాడు. నేను గ్రాడ్యుయేషన్ చేస్తూ ఉండగా వారం రోజులు శలవు దొరుకుతే మా ఊరు వచ్చాను.

ఇంట్లో కాలు పెట్టేసరికి ఎప్పుడూ సంతోషంగా ఎదురయ్యే అమ్మ చీరకొంగుతో కళ్ళు ఒత్తుకుంటూ కనుపించింది. తమ్ముడు వరండాలో ఏదో చదువుకుంటున్నాడు. అమ్మ ఏడుస్తోందా, కంట్లో ఏదై నా నలుసు వడిందా అని సందేహిస్తూ ఆందోళనతో ఇంట్లోకి వెళ్ళాను. నాన్నగారు పడక కుర్చీలో పడుకుని వార్తాపత్రిక చదువుతున్నారు.

నేను స్నానం చేసి వచ్చాక కంచంలో అన్నం వడ్డిస్తూ "నీకు రత్నమ్మ జ్ఞాపకం ఉందిరా" అని అమ్మ అడిగింది. 'ఎందుకు జ్ఞాపకం లేదా' అని ఉత్కంఠతో చూశాను అమ్మవేపు.

"పాపం! కుక్క కరిచి చనిపోయిందట. దాని పిన్నమ్మ పొద్దున్నే కనపడి చెప్పింది" అని నిట్టూర్చింది. నా చిన్నతనంలోని దృశ్యాలన్నీ జ్ఞాపకం తెచ్చుకుంటూ చాలాకాలంగా నా మనసులో ఉన్న ఒక సందేహాన్ని ప్రశ్నగా సందించాను. అమ్మా! రత్నమ్మ అంటే నీకెందుకంత అభిమానం? అన్నాను.

అమ్మ కంచంలో కూర వడ్డిస్తూ నావేపు చూసింది. నాకు ఎలా చెప్పే అర్థమౌతుందా అని ప్రయత్నిస్తున్నట్టు ఒక్కక్షణం నిశ్శబ్దం. ఆ తరువాత "వినయ్! నిజంగా నువ్వెంత అదృష్టవంతుడివిరా!" అంటూ గతాన్ని తవ్వింది.

"నువ్వు పుట్టినప్పుడు నేను ఎంతో ఆరోగ్యంగా ఉండేదాన్ని. నీకు పాలు పుష్కలంగా సరిపోయేవి. నీకు ఏ లోటూ లేకుండా బొడ్డుగా పెరిగావు. రెండేళ్ళు నిండుతున్నా నా దగ్గర పాలు మానకుండా మారాం చేస్తూ ఉంటే నీచేత పాలు మానిపించడానికి ఎంతో కష్టపడవలసి వచ్చింది. మరి తమ్ముడు పుట్టినప్పుడు నాకు పెద్ద జబ్బు చేసింది. పాలు వాడి ఆకలి తీర్చే అంతగా ఉండేవి కాదు. నా తెలివితక్కువతనంతో ఆ సంగతి నేను తెలుసుకోలేకపోయాను. నాలుగైదు నెలలు అలా చాలీచాలని ఆహారంతో నీరసించిపోయాడు. వాడి కాళ్ళ మీద నిలబడలేకపోయేవాడు. ఇక నడిచేత్తే ఎక్కడి? మన ఊళ్ళో ఉన్న ఇంగ్లీషు డాక్టరమ్మకు చూపించాను. 'పాలు చాలక బాగా నీరసించిపోయాడు.

డబ్బాపాలూ, పోతపాలూ జీర్ణం చేసుకోలేనంత నీరసంగా ఉన్నాడు. పిల్లలకి చనుపాలు మించిన ఆహారం లేదు. ఎంత ఖరీదైన డబ్బా పాలు కూడా దానికి దగ్గరగా వెళ్ళే ప్రయత్నం చేస్తాయి కానీ దానితో సరిగ్గా పోటీ పడలేవు అని నిబ్బూర్చింది. యారోరూఫ్ పాడిని నీళ్ళలో కలిపి తరుచూ పట్టమని చెప్పింది తమ్ముడు బతుకుతాడా లేదా అని భయపడిపోయి దిగాలుగా ఉన్న సమయంలో దేవతలా నా మనసులో మెదిలింది రత్తమ్మ.

ఆమె కూడా నాలాగే బాలింత. ఎప్పుడైతే నా కాస్త ఊరగాయ పెట్టమని వచ్చేది. నాకు పనుల్లో సహాయం చేసి పెట్టేది. “రత్తమ్మా! నీకు పుణ్యం ఉంటుంది. నా కొడుక్కి కాస్త పాలు ఉంటే పట్టి బ్రతికించు” అన్నాను. “నా పిల్లడు తొగినాక, శానా పాలు మిగిలిపోతాయి. నేనేం చేసుకుంటానమ్మా” అని వచ్చి తమ్ముడికి రోజూ కాసేన్ని పాలిచ్చి కొత్తగా జీవం పోసింది. మీ బామ్మకు చాడస్తం. నా బాద అర్థం చేసుకోలేకపోయేది రత్తమ్మకి చనువిస్తున్నావని కోపగించుకునేది” అని అమ్మ గలాన్ని తలుచుకుంటూ చెప్పింది.

రత్తమ్మ ఇంట్లోకి వచ్చాక తమ్ముడు ఏడుపు ఆవడం నాకు లీలగా గుర్తొచ్చింది. రత్తమ్మ తమ్ముణ్ణి పెరట్లో మొక్కల్లో కూర్చోబెట్టుకోడం కచ్చకు కట్టినట్లు కనిపించింది.....” కథ అలా అర్థాంతరంగా ఆగిపోయింది. పూర్తి చెయ్యవలసిన ఆ కథని చదివి టేబుల్ మీద పెట్టింది సాదామిని. అత్తగారు గదిలోకి రావడం చూసి “బోజనం చేశాక మాత్రం వెను కున్నారా?” అని జ్ఞాపకం చేసింది. వేసుకున్నావని చెప్పి బాల్కనీలోకి పోయి నిల్చున్న శాంతమ్మకు వేపచెట్టు కింద పసివాణ్ణి చేత్తో పట్టుకున్న ఎల్లమ్మ కనిపించింది. ఎల్లమ్మని చూస్తూ బొమ్మలా కాస్తసేపు అచేతనంగా నిలుచుండిపోయింది. బుక్ షెల్ఫ్ లోంచి ఏదో పాత కథల పుస్తకం తీస్తున్న సాదామిని అలా బాల్కనీలో నిల్చున్న అత్తగారిని చూస్తూ “తల్లీ కొడుకులిద్దరూ ఆ బాల్కనీకి అలా వింతగా అతుక్కుపోతా”రని మనసులో అనుకుంది.

రెండురోజుల తర్వాత ఒక ఆదివారం ఉదయం తొమ్మిది గంటల వేళ వినయ్ తన పనిమీద ఎక్కడికో బయటకు వెళ్ళాడు. సాదామిని రోజూలాగ ఉరుకుతూ బ్యాంక్ కి వెళ్ళనక్కరలేదు. కాస్త ఆలశ్యంగా నిద్ర లేచి కాఫీ తాగి పాత కథల పుస్తకం చదువుతూ గదిలో కూర్చుంది. చిన్నతనంలో ఎప్పుడో చదివిన కాబూలీనాలా కథ ఆందులో కనిపించింది. సుప్రసిద్ధ రచయిత ఏం రాసినా దానిచుట్టూ కాస్త గ్లామర్ పేరుకుంటుంది కాబోలు ఈ కథలో ఉన్న ప్రత్యేకత ఏమిటి? అని తనలో అనుకుంటూ ఉంటే క్రిందను అత్తగారి మాటలు వినిపిస్తున్నాయి. ఏదో కొత్త గొంతు బదులు పలుకుతోంది.

గదిలోంచి బాల్కనీలోకి వెళ్ళి కిందకు తొంగి చూసింది. చేతిలో ఒక పండుగు రంగు చీర పట్టుకుని అత్తగారు నిలబడింది. ఇటుకమేటు మీద నిద్రపోతూ మొన్న తనకు కనుపించిన నల్లని పడుచు అత్తగారికి ఎదురుగా చంకలో పిల్లాడితో నిలబడింది.

“నన్ను పిల్చినపులే దొరసానీ!”

“అవును - నీ పేరు?”

‘ఎల్లమ్మ...’

‘ఖానాపురం’

‘నాకేం పనిలేదు నీతోటి. మధ్యాహ్నం పూట ఎండలో అటు చంటిపిల్లణ్ణి

సాకుతూ ఇటు ఇటుకలు మోస్తూ తిరుగుతూ ఉంటే చూస్తూ ఉంటాను. నువ్వు నీ మొగుడూ ఆ వేపచెట్టు కింద పాకలో ఉంటారు కదూ!

‘అవు... దొరసానీ... ఆ గుడిసెల ఉంటాం. కష్టం చేసుకు బతికేటోళ్ళం. మా బస్తీ గుత్తదారు పని కాపిస్తే ఈడకొచ్చినం. ఈ బంగలా కట్టుడు అయిన్నాక ఈడనే పండుంటాం. రేతిరి నీకులూ, నీమ్మెటు ఎవలు గుంజుకోకుంట కాసుకుని, పొద్దుగాల గుత్తదారు చేప్పిన ఎని జెనుంటూ’

‘నీ కొడుక్కేం పేరు పెట్టావో’

‘బాబ్రాజు- అడితో ముచ్చటలాడమంటడు. పన్నేయనీయడు...’

‘పేరుకు తగ్గట్టే రాజులా ఉన్నాడు. నీకీ చీర ఇవ్వాలనిపించింది. పిలిచాను. కట్టుకుంటావా?’

‘ఎందుకు కట్టుకోను దొరసానీ. నీ పేరు చెప్పుకుంటా’

ఆ చీరను చూసుకుని మురిసిపోతూ తన చంకలో ఉన్న పసివాణ్ణి ముద్దు పెట్టుకుంటూ రోడ్డు దాటి ఎదురుగా ఉన్న వేపచెట్టు దిశగా వెళ్ళిపోయింది ఎల్లమ్మ. ఈ దృశ్యాన్ని చూస్తూ తల్లి కొడుకుల్ని ఆ నల్లనామెవరో బాగానే ఆకట్టుకుంది మనసులో అనుకుంది సోదామిని.

ఆ సాయంత్రం అంతా కలిసి భోజనాలకు కూర్చున్నవేళ అన్నం వడ్డిస్తున్న శాంతమ్మ ‘నీ చిన్నతనంలో మన ఇంటికి వస్తూ వుండేది రత్తమ్మ. నీకు జ్ఞాపకం ఉందిరా వినయ్....’ అని అడిగింది.

‘తమ్ముణ్ణి ఎత్తుకుని అడించి పాలిచ్చేది. ఆ రత్తమ్మేగా? అన్నట్లు చెప్పడం మరిచాను. మన ఇంటికెదురుగా మేడింటి పని జరుగుతోంది చూశావా? అక్కడ పని చేసేవాళ్ళలో ఒక మనిషి అచ్చం రత్తమ్మలాగే ఉంటుంది. ఈమధ్య ఒక మధ్యాహ్నం నేను చూసి ఆశ్చర్యపోయాను. మన ఊరు రత్తమ్మ మళ్ళీ బ్రతికి. చిన్నదై పోయి ఇక్కడకు రాలేదు కదా అనిపించింది. నీకు చూపించాలనుకున్నాను కానీ నువ్వు భోజనం చేసి నిద్రపోతున్నావో’ అన్నాడు వినయ్.

‘మీరేం బాధపడనక్కర్లేదు. అత్తయ్య ఇవాళ ఉదయమే ఆ మనిషి కనిపెట్టేశారులా ఉంది. ఇంటికి పిలిచి, ఇంటర్వ్యూ చేసి ఒక చీర కూడా ఇచ్చారు’ అని గలగల నవ్వుతూ వాళ్ళ మాటల్లో మాట కలిపింది సోదామిని. నిరాశురంగా సాగిన ఆ నవ్వులో వినయ్ కు కోటివీణలు వినిపించాయి. నాలుగు రోజులుగా ఆమె కళ్ళలో తను వెతుక్కుంటున్న వెలుగు మళ్ళీ చూసిన సంతోషంతో ‘ఇవాళ మనం ఎంత రాత్రయినా సరే ఒక కథ పూర్తి చెయ్యాలి... పద’ అని తన గదివేపుగా తీసుకుపోయాడు.

‘మీ పెద్దబ్బాయిని బాగా ముద్దు చేసి పెంచినట్టున్నారత్తయ్యా! అమకున్నదేదైనా ఆ క్షణంలో అయిపోవాలి. మీరు మందూ, మాత్రలా వేసుకోవడం మరచిపోకం!’ అని గుర్తు చేస్తూ వినయ్ ని అనుసరించింది సోదామిని.

వాళ్ళ ఇద్దరి మధ్యా చోటు చేసుకున్న అన్యోన్యతను చూసి తృప్తిగా తన గదిలోకి వెళ్ళిపోయింది శాంతమ్మ.

యాష్ - ప్రే

చాగంట తులసి

“అమ్మా! మీకోసం ఎవరో వచ్చేరు!” కమల గది గుమ్మంలో నిలుస్తుంది. చికాకు వేసింది. ఆదివారం నాడూ హాయిగా రిలాక్స్ అయి గడపడానికి వీల్లేకుండా ఎవరూ వచ్చింది. ఈ మనుష్యులు ప్రాణాలు తోడేస్తున్నారు.

“ఎవరూ! వచ్చినవాళ్ళు ఆడవాళ్లా? మగవాళ్లా?”

“మగే!”

“ఒకరేనా? ఇద్దరు ముగ్గురా? పేరూ గట్లా కనుక్కోలేకపోయావా? ఎలా ఉన్నారూ?” తన మొహం మీద చికాకుని విసుగునీ కమల చూసింది. దానికి తెలుసు తన మూడో పాడై పోతుందని.

“ఒకాయనేనండీ! ఒడ్డు పాడుగూ దొరబాబులా ఉన్నాడు” వచ్చినాయన గురించి చెప్పి పేరు కనుక్కోడానికి వెళ్ళబోయింది.

ఏముందీ! ఏ స్టూడెంటు తండ్రో, అన్నో అయి ఉంటాడు. ఏ సీటుకోసమో, హాస్టలు గురించో అడగడానికి పొద్దున్నే వచ్చి ఉంటాడు. ఆదివారం ఉదయమే తలారా స్నానం చేసి మొదటి కప్పు కాఫీలాగి పడకకుర్చీలో వదుకుని ఇష్టమైన కావ్యవఠనం చేస్తూ ఉంటే పానకంలో పుడకలా ఎవడో ఈ మహానుభావుడు దొరబాబు వచ్చిపడ్డాడు. ప్రిన్స్ పాల్ అయి కుర్చీలో కూర్చున్నప్పటి నుంచి పాయిట్రీ లేదూ, పాడూ లేదు. బ్రతుకులో పాయిట్రీ జావకారిపోయినా తట్టుకుంది కానీ, బాధ్యతల మధ్య కనీసం ఆదివారం పూటైనా గొంతెత్తి కవిత్యం చదువుకోడానికి వీల్లేకపోతూ ఉంటే ఎలా చావడం?

“పేరూ అదీ కనుక్కొనక్కర్లేదులే. నేనే వస్తున్నా” అంటూ లేచింది.

పడకగదిలోంచి ద్రాయింగు రూములోకి వెళుతూ వెళుతూ డైనింగు టేబులు మీద ప్లవరవేస్ లో పువ్వులు సరిగ్గా లేనట్లు చూసి ఆగిపోయింది. లేస్తూనే తనే ఆ నలుచదరపు వేసుని సర్దింది. కిందికి పెట్టిన పువ్వు కొమ్మలూ మరీ పొడగై పోయి అందం పోయింది. ఆ పువ్వని కొమ్మల్నీ ప్లేమ్ పోర్లారు నుంచి తీసి ఆడుగు భాగాలు తెంచి మళ్ళీ పెట్టింది.

చిన్న తేడాతో ఎంత అందం వచ్చింది. నవ్వుకుంది. బ్రతుకూ అంతే. చిన్న చిన్న తేడాలతో చక్కదనాల సాగసుతో నిండనూవచ్చు. ఆ కొద్ది తేడాలు లేకపోతే బోసిపోయి వెలవెలలాడిపోనూ వచ్చు. కొందరి చేతులు సాగసు పెంచితే, కొందరి చేతులు మసి చేస్తాయి.

ద్రాయింగ్ రూమ్ కర్టెను ఎత్తిలోపలికి అడుగుపెట్టి బొమ్మలా నిలుచుండిపోయింది. వచ్చిన పెద్దమనిషి నిలుస్తే ఉన్నాడు. లిప్తపాటు తత్తరపాటుతో చూసి “మీరా?” అన్నది. శేఖర్! పదిహేనేళ్లు! ఒకటా రెండా? పూర్తిగా పదిహేను సంవత్సరాల తరవాత చూడ్డం.

“పోలుకున్నారే!” అన్నాడు.

ఎందుకు పోలుకోలేదూ! నిజమే! పదిహేనేళ్లలో మనిషిలో మార్పు బాగానే వచ్చింది. ఒత్తుగా ఉంగరాల జాత్తుతో క్రాపు ఉండేది. ఇప్పుడు ముందు భాగం అంతా బట్టతోలే. మిసమిసలాడే తెలుపు. విదేశంలో ఉండడం నుంచి ఇప్పుడా తెలుపులో మరో వన్నె ఎక్కువగా కనబడుతుంది. అందుకే లిప్తపాటు తత్తరపాటు కాని ఆ కళ్లు, తీక్షణమైన కళ్లు, అందమైన కళ్లు, చురుకైన కళ్లు - వాటిని పోలుకోలేదూ? ఆ కళ్లని తను ఎప్పుడూ మరిచిపోలేదు.

“కూర్చోండి. నిలుస్తారే!” అన్నది.

తనవేపు రెప్ప వేయకుండా చూస్తున్న ఆ చూపుల్ని తను తట్టుకోలేకపోయాం. ఆదివారం తల రుద్దుకుని, జాబ్బు ఆరుతుందని జడవేసుకోలేదు. తడిగా ఉన్న జాబ్బుని అలాగే పదిలిపెట్టింది. ముడికూడా పెట్టుకోలేదు. మోకాళ్లవరకూ పడుతున్న తన జాబ్బునీ, తనని మార్చి మార్చి చూస్తున్నాడు. అనుకోకుండా పమిటని నిండుగా జాబ్బు మీద నుంచి కప్పుకుంది.

“మీరు అలాగే ఉన్నారు. ఏం మారలేదు” అన్నాడు సోఫాలో కూర్చుంటూ. నిజమే. తను ఏమీ మారలేదు. అందరూ అదే అంటారు. నలభైయ్యో పడి వచ్చినా జాబ్బు ఊడనూ లేదు - నెరవనూ లేదు. ఒళ్ళు వచ్చి వికృతంగా బస్తాల అవనూ లేదు. తన పాడుగాటి నల్లని జాబ్బుని చూసి అందరూ అడుగుతారు. “ఒక్క వెంట్రుకన్నా నెరవలేదు. ఏం నూనె రాసుకుంటారూ?” అంటారు. సన్నగా సలాగ్గా అవిడ అప్పటికీ ఇప్పటికీ ఒక్కలా ఉన్నారు. ఎంత చకచకా పనిచేస్తారు? మనం అవిడతో పనిచెయ్యలేం” అని తన ముందర తనని పొగుడుతారు. నలభై ఏళ్ళొచ్చినా, తెలియనివాళ్లు తనకిముప్పై ఏళ్లనే అనుకుంటారు.

చిన్నగా నవ్వి ఊరుకుంది. ఈ పెద్దమనిషిదేశానికి ఎప్పుడు తిరిగి వచ్చాడో! దేశం వచ్చినవాడు ఈ ఊరు ఎందుకు వచ్చాడో? ఈ ఊరు వచ్చి తన గురించి భోగట్టా చేసి ఇల్లు తెలుక్కుంటూ వచ్చాడా? తనని గుర్తుంచుకున్నాడా? మరిచిపోవడం కష్టమైన సంగతే! అయితే తన ఇంటికి రావడం ఆశ్చర్యమైన విషయమే!

“ముందు ఉత్తరం రాసి వద్దామనుకున్నాను. కాని రాయకుండా వెంటనే బయల్దేరి వచ్చాను. బాబులు మీరు ఇక్కడ ఫుమెన్స్ కాలేజీలో ప్రెస్సిపాల్ గా ఉన్నారని, ఇల్లా అదీ కట్టుకుని ఈ ఊళ్లో సెటిల్ అయ్యారని చెప్పాడు. నిన్న రాత్రి ట్రెయిన్ లో వచ్చాను.

“బాబులు?”

“అదే మన రామశాస్త్రి”

బాబులు అంటే ముందు ఎవరో అనుకుంది. రామశాస్త్రి! అప్పును ఆయన్ని బాబులు అని పిలిచేవారు.

“రామశాస్త్రిగారా? ఆయన ఇప్పుడు ఎక్కడుంటున్నారు?”

“బొంబాయిలో ఉన్నాడు. వాడు కూడా నాతోపాటు వస్తాడనుకున్నాను. కాని వాడికి వీలు పడలేదు”

రామశాస్త్రి! శేఖర్ని తీసుకువచ్చి ఇంట్రడ్యూస్ చేశాడు. హాండ్‌సమ్ ఇంజనీర్ అంటూ! అమ్మా నాన్నా అన్నయ్య - అంతా శేఖర్ని చూసి మురిసిపోయారు. వాళ్లనా మురిసిపోయింది? తనో? తనని తానే మరిచిపోయింది.

తరువాత ఆ రామశాస్త్రి ఎక్కడున్నాడో, ఏం చేస్తున్నాడో తను పట్టించుకోలేదు. అవసరం ఏముంది? శేఖర్తోపాటు రామశాస్త్రి బ్రతుకులో నుంచి పక్కకి తప్పుకున్నాడు. తను ఎక్కడుండో, ఏం చేస్తోందో, ఆఖరికి ఇల్లుకట్టుకున్న సంగతివరకూ అన్ని భోగట్టాలూ బొంబాయిలో ఉన్న రామశాస్త్రి తెలుసుకున్నాడా! శేఖర్ రామశాస్త్రి దగ్గర భోగట్టా చేసి ఇక్కడికి వచ్చేడా? పదిహేనేళ్ల క్రితం సంగతులు నిన్న మొన్న జరిగిన సంగతుల్లా కళ్లముందు కదులుతూ కనిపిస్తున్నాయి.

“కమలా! ఓ కమలా!” కేకేసింది.

శేఖర్ నవ్వాడు. “మీరు ఏమీ మారలేదు. కమలా! ఓ కమలా! ‘ఓ’ లేకుండా పిలవడం మీకు రాదుగా”

శేఖర్ కి అన్ని జ్ఞాపకం ఉన్నాయి. అన్నయ్య తనని వెక్కిరించేవాడు. “అన్నయ్యా ఓ అన్నయ్యా!” అంటుందనీ, రేపు పొద్దున్న మిమ్మల్ని “శేఖర్! ఓ శేఖర్!” అని పిలుస్తుంది సుమండీ” అని వెక్కిరిస్తూ చెప్పేడు. శేఖర్ నవ్వేడు కాని తనకి నవ్వు రాలేదు. ఆ విషయం జ్ఞాపకం వచ్చి బాధ అనిపించింది. “శేఖర్! ఓ శేఖర్!” అని పిలిచే ఝణం రాలేదు. పెద్దవాళ్ళ భాషలో యోగం లేదు. పదిహేనేళ్ల గడిచిపోయేక, నడివయస్సు పైబడ్డాక శేఖర్ కేవలం పరిచయస్తుడు తప్ప ఏం కాడని ఎరిగాక ఇప్పుడు ఈ బాధ ఏమిటి? గుండెల్లో ఈ బాధ గిలిగింతతో “అమ్మో” అని కొట్టుకుంటుంది.

కమల వచ్చింది.

“రెండు కప్పులు కాఫీ తీసుకురా” అని కమలకి చెప్పింది.

“ఎన్నేళ్ళయిందో మీరు పెట్టిన కాఫీ తాగి! కమల చేతి కాఫీనా నాకిప్పిస్తారు?” అన్నాడు శేఖర్.

తను పెట్టిన కాఫీ బ్రహ్మాండమని శేఖర్ తెగమెచ్చుకునేవాడు. అన్నయ్య స్నేహితులూ తన కాఫీకోసం అలాగే వచ్చేవారు. ఇప్పటికీ తన స్నేహితులు అందరూ “కమల కాఫీకాదు నీ కాఫీ కావాలి” అంటూ వంటంటల్లో నిలబడి మరీ చేయించుకుంటారు. మీ చేతికాఫీ తాగుతాను అంటున్న శేఖర్ తో పదిహేనేళ్ల క్రితపు శేఖర్ కనిపించేడు. కాలం ఎంత మార్పు

తెస్తుంది? ఆఖరిసారి శేఖర్‌గాని కనిపించి ఉంటే తను కాసే ఇచ్చేడా? అప్పుడు ఆ క్షణాన్ని శేఖర్ అంటే ఎంత కోపం! అనవ్వాం! ఒళ్ళుముంట! ఎంత స్వాస్థ్యపరుడు! మాటమీద నిలబడలేని ఆప్రాచ్యుడు! ఎన్ని రకాలుగా అందరూ తిట్టేరు!

ఇప్పుడు పదిహేనేళ్ళ తర్వాత, నలభయ్యోపడిలో, ప్రిన్సిపాల్ హెబాదాలో, సోషల్ స్టేబుల్‌తో ఉన్న తన ఇంటికి వచ్చిన అతిథిని గౌరవించి పంపాలి. ఇన్నేళ్ళ తేడాయే లేకపోతే నిలువునా నిలబెట్టి తిట్టి దులపవలసినదంతా దులిపి పంపించి ఉండేది. ఇప్పుడు ఆ కోపం లేదు. తిట్టడం దుయ్యబట్టడం మర్యాదకాదు. అవసరమూ లేదు.

తను లేచి లోపలికి వెళ్ళబోతూ ఉంటే - “మీ ఇల్లు నేను చూడొచ్చా? డ్రాయింగు రూములోనే కూర్చోవాలా” అంటూ శేఖర్ లేచి నిలుచున్నాడు.

‘అమ్మగారింటికి ఎవరూ రారు. ఆవిడా, ఆవిడ పుస్తకాలూ, ఆవిడ కాలేజీ, ఆవిడ తోటా మొక్కలూ తప్ప ఆవిడకి మరో ప్రపంచం లేదు. అడపాతడపా ఆవిడ అన్నయ్య వస్తాడు. అలాంటిది ఈ పెద్దమనిషి ఎవడో ఇలా మాట్లాడుతున్నాడు!’ కమల అనుకుని ఉంటుంది. దానికేం తెలుసు? ఈ పెద్దమనిషి అమ్మగారి బ్రతుకులో చిన్న చిచ్చుపెట్టి వెళ్ళిపోయేడని, నేడు ప్రత్యక్షమయ్యేడని దానికేం ఎరుక!

“రండి లోపలికి, ఇల్లు చూడనా అని అడుగుతున్నారా! భలేవారే!” అంటూ శేఖర్ ని అనుకుని లోపలికి వెళ్ళింది. మంచి మర్యాదా మొహాన్ని పూత పూసుకుని ఎప్పుడూ అంటి పెట్టుకుని ఉంటాయి. మనస్సులోపల జరిగే మధనకీ, మొహంమీద రంగుకీ ఏం సంబంధంలేదు!.

తన ఇంటిని తననే శేఖర్ చూడవలసిందే. ఒకప్పుడు తనని కాదని తోసేపుచ్చి వెళ్ళిపోయినవాడు, చూడనీ, తన కాళ్ళమీద తాను నిల్చుని ఏ స్టేబుల్‌కి రైజ్ అయిందో ఎంత గొప్పగా బతుకుతుందో చూడనీ! తన వాళ్ళకి డబ్బులేక, డబ్బు ఇవ్వలేకపోవడం వల్ల తనని కాదని శేఖర్ చదువుకోని అనాకారిని పెట్టుకున్నాడు. చదువుకోని అనాకారి కొంగుని బంగారం ఉంది. దాన్ని పుచ్చుకుని ఇంగ్లండు వెళ్ళేడు. పెద్ద ఇంజనీర్ అక్కడే సెటిలయ్యేడని విన్నాది. పెళ్లంతో దేశంవచ్చి ఉంటాడు. దేశం తిరుగుతూ తిరుగుతూ తన ఇంటికి వేంచేశాడు.

శేఖర్ ఇంగ్లండు వెళ్ళిపోయేక, సంగతి తెలిసేక ఇంట్లో అందరూ శేఖర్ని తిట్టారు. “ఆ మాత్రం మాట నిలకడ లేనివాడు మనమ్మాయిని చేసుకుంటానని మాటెందుకీచ్చాడా” అన్నారు, ‘మనమ్మాయి దగ్గరికి రోజూ సాయంత్రంపూట ఎందుకు హాజరయ్యేవాడా? అన్నారు. “అంతాడబ్బు. డబ్బులో ఉంది మహాత్మ్యం” అన్నారు. డబ్బే కావాలని సరిగ్గా ఏడిస్తే ఇల్లు అమ్మి అయినా ఇచ్చేవాణ్ణి. ఏల్లదాని సుఖం కోసం ఏమన్నా చేసి ఉండేవాణ్ణి! అని నాన్న బుర్ర మొత్తుకున్నారు. కల్పం గ్రామంలో పనిలేదని శేఖర్ని పరిచయం చేసేరు. శేఖరు రంగు ఇలా తేలేసరికి “కాలికి బంపం కట్టుకునే తిరిగి వాడి తాతలాంటి సంబంధం లేకపోతే చూడు” అని ప్రతిజ్ఞ పట్టేరు. కాని తన మొండితనం దగ్గర ఎవరిమాటా చెల్లలేదు. నసేమీరా తను పెళ్లి చేసుకోను కాక చేసుకోనూ అంది. “వాడంటే అలాంటి ఆప్రాచ్యుడు. అందరూ అలాంటివాళ్ళటే!” అని తెగనచ్చచెప్పబోయేరు. “అదో శిఖండి! ఇక వదిలేయ్యండి

దాని ఖర్చు ఎలా వుంటే అలా ఏడుస్తుంది" అని ఓ కోత పెట్టేసేరు. ఇదిగో దాని ఫలితం - తను సంఘంలో తనకి తానుగా, ఓ కళాశాల ప్రిన్స్ పాలుగా, మంచి వ్యక్తిత్వం ఉన్న చక్కని ఎడ్మినిస్ట్రేటర్ గా, మంచి మేడమ్ గా, చుట్టూ ఉన్నవాళ్ళకి దయగల తల్లిగా పేరూ ప్రతిష్ఠా తెచ్చుకుంది? ఇప్పుడు ఇల్లు కూడా కట్టుకుంది? ముందుకు చక్కనితోట? మంచి లైబ్రరీ? చేతనిండా కాలవసినంత పని. తన హితాబిలాషులందరికీ ఆశ్చర్యమే! ఇంత చక్కటి ఆవిడ, ఇంత మంచి మనస్సు కలావిడ, అంత నేర్పుతో ఇంటాబైటా పనిచెయ్యగలిగే ఆవిడ పెళ్లి చేసుకోలేదేమీ? అని! "ఆవిడ ఎంచక్కటి గృహిణి అయి ఉండేది. మగవాళ్లు దొర్చాగ్యులు?" అని వాళ్లలో వాళ్లు తనకి వినిపించేటట్టుగా కూడా వాపోతూ ఉంటారు. చూడనీ శేఖర్ని - తనని, తన ఇంటిని, తన స్టేబుల్స్ ని, తన వ్యక్తిత్వాన్ని! పెళ్లి ఒక్కటే ఆడదాని జీవితంలో మహత్తరమైన విషయం కాదనీ, బ్రతుక్కి కావలసినవి అందం, సాగనూ అనీ తెలుసుకోనీ! దబ్బే ప్రధానం కాదనీ తెలుసుకోనీ.

దైనింగు రూములో టేబులు మీదున్న పుప్పొర్ని చూస్తూ శేఖర్ చాలాసేపు నిలుచుండిపోయాడు "పుప్పొర్ అమరిక బావుంది. ఎంతో బాగుంది" అని మెచ్చుకున్నాడు. "ఇకోబినా నేర్చుకున్నారా?" అన్నాడు. పుప్పొర్ని ఎలా అమర్చారో చెబుతూ చిన్న తేడాలతో ఎంత అందం వస్తుందో తను బోధపరిచింది. పాడుగ్గ పాట్టిగా కాదల్ని ఎలా కత్తిరించారో తెలుసుకోవాలని చెప్పింది.

"నిజమే! మీరు చెప్పింది. అప్పుడప్పుడు బతుకుల్ని కూడా కత్తిరించి మళ్లీ అమర్చుకోవలసి వస్తుంది. వికారంగా ఉన్న బతుకుని కత్తిరించి అందంగా చేసుకోవాలి అన్నాడు శేఖర్.

ఎందుకలా అన్నాడో!

"ఇది బెడ్ రూమ్. ఆ పక్కది గెస్ట్ రూమ్"

"ఇది బెడ్ రూమ్! రీడింగ్ రూమ్, లైబ్రరీనో అనండి. చాలా పుస్తకాలు కలెక్టు చేశారే" అంటూ శేఖర్ పుస్తకాల రాక్ చూడడం మొదలు పెట్టేడు. నిజమే తన బెడ్ రూమ్ నిండా పుస్తకాలే. తను చదువుతూ పదిలిపెట్టిన మోడరన్ పోయిట్రీ ఎంటాలజీని తీసుకుని శేఖరు పడక కుర్చీలో కూర్చున్నాడు.

"మీ ఇల్లు చాలా బాగుంది. మరి కాఫీ ఇస్తారా?" అన్నాడు.

ఎంత మామూలుగా ఎప్పుడూ వస్తూ పోతూ ఉండే స్నేహితుడిలా చనువుగా ఆడుగుతున్నాడు. జరిగిపోయినదానికి, తాను ప్రసరించిన దానికి ఎక్కడా సిగ్గుపడుతున్నట్టు లేదు. అయినా ఇన్నేళ్ల తరువాత అప్పటి తన ప్రవర్తనకి క్షమాపణ చెప్పకుంటాడా?

"ఓ ష్యూర్!" అంటూ తను వంటింట్లోకి వెళ్లిపోయింది.

కాఫీ పెడుతున్నంతసేపూ పాతరోజులే కళ్ళముందు తిరిగాయి. శేఖరుకి బట్టతలైనా అందంగానే ఉన్నాడు. శేఖరంటే తన మనస్సులో ఇంకా బలహీనత ఉందా? అందుకే బట్టతలా అందంగా కనిపిస్తుందేమో? చతీ! తనకేం బలహీనత! బలహీనతంటూ ఉంటే ఎవణ్ణో ఒకణ్ణి కట్టుకుని పిల్లా పాపా కనుక్కుని సంసారాన్ని ఈడ్చేది. శేఖర్ ఎవడో ఒకడు

ఎలా అవుతాడు? శేఖర్ కాబట్టే బలహీనత! మనస్సు ఎదురు సమాధానం చెబుతుంది.

శేఖర్ పెళ్ళాం ఎలా ఉందో? పెళ్ళాన్ని కూడా తీసుకువస్తే తను చూసి ఉండేది. పిల్లాపాపా ఉండి ఉంటారు. దేశం ఎప్పుడు వచ్చాడో? ఎన్నాళ్లు ఉంటాడో? శేఖర్ని తను ఏమీ అడగలేదు.

కాఫీ తీసుకుని తను వెళ్లేసరికి కళ్ళు మూసుకుని పడుకుని ఉన్నాడు. పుస్తకం గుండెల మీద ఉంది. తను వచ్చిన చదవిని కళ్ళు విప్పేడు. కళ్ళు చెమర్చి ఉన్నాయి. శేఖర్ బాధపడుతున్నాడన్నమాట! “నో గ్రీవెన్సెస్ ఫర్ ది పాస్ట్!” అని చెప్పానిపించింది. మాట్లాడకుండానే కాఫీ తాగాడు. తనూ మాట్లాడకుండా నిశ్శబ్దంగా మధ్య మధ్య శేఖర్ వేపు చూస్తూ కాఫీ తాగింది. తను చేసిన కాఫీని ఎంజాయ్ చెయ్యవలసినంతా ఎంజాయ్ చేసేడా? జేబులోంచి సిగరెట్టు తీసి “ఎత్ యువర్ పెర్మిషన్” అన్నాడు. చిన్నగా బుర్ర ఊపింది. పదిహేనేళ్ళ క్రితపు సంభాషణే!

“యాష్-ట్రే లేదూ?” అటూ ఇటూ చూసి అడిగేడు.

“యాష్-ట్రే కొనవలసిన అవసరం రాలేదు!” అన్నది.

“సిగరెట్లు తెగకాలుస్తూ ఉంటే - ఇహ తప్పేటట్లు లేదు. ఓ యాస్ ట్రే కొనాలి” అన్నది. ఇంట్లో అన్నయ్యా కాల్రుడు. నాన్నా కాల్రుడు.

“మరి తొందరగా కొనేసేయండి!” అన్నాడు. పదిహేనేళ్ళ క్రితపు సంభాషణ!

శేఖర్ తనవేపు చూసేడు. ఏమనుకున్నాడో ఏమో ముట్టించిన సిగరెట్టుని నలిపి ఆర్పేశాడు.

“మీరు నాతో పాటు ఓసారి గెస్ట్ హౌస్ కి రావాలి. వస్తారా?” అన్నాడు.

“గెస్ట్ హౌసా?”

“గెస్ట్ హౌస్ లో దిగేం. మీరు నాతో రావాలి”

“ఫామిలీతో వచ్చారా? అయితే అందర్నీ తీసుకు రాలేదేం!” అడిగింది.

“ముందు తీసుకువద్దామనే అనుకున్నాను. కాని ఇన్నేళ్ళ తరవాత కలుస్తున్నాం కదా అని తలపటాయించాను, మిమ్మల్ని తీసుకు వెళ్దామని అనిపించింది”.

తను వెళ్ళా? అక్కర్లేదా? రాను అని బ్లంట్ గా ఎలా చెబుతుంది? ఏం చెప్పి ఎలా తప్పించుకుంటుంది? తీరావెళ్తే ఆ భార్య ఎలా బిహావ్ చేస్తుందో? భార్యతో ఏమని చెప్పేదో? తిన్నగా ఇక్కడికి తీసుకువచ్చి పరిచయం చేస్తే బాగుండేది కదా! తప్పదు వెళ్ళాలి! వెళ్ళి చూడాలి! చూడాంనన్న కోరికా మనస్సుకి గట్టిగానే ఉంది గెస్ట్ హౌస్ కి వెళ్ళింది.

“రండి. ఈ రూములో దిగేం” అంటూ లోపలికి తీసుకువెళ్ళాడు. గదిలో ఎవరూ లేరు. మంచం మీద రెండేళ్ళ పిల్లవాడు నిద్రపోతున్నాడు. మంచం దగ్గరికి వెళ్ళి పిల్లవాణ్ణి చూస్తూ నిల్చుంది. పిల్లవాడు బొద్దుగా అందంగా ఉన్నాడు. ఉంగరాల జుత్తు. తండ్రి పోలికే. నిర్లబ్ధ్ నవ్వుతున్నాడు. శేఖర్ వేపు తిరిగింది. శేఖర్ తనవేపే చూస్తున్నాడు.

“కూర్ోండి”

మంచం పక్కనే ఉన్న కుర్చీలో కూర్చుని అబూఇబూ చూసింది. ఇంకెవరూ ఎక్కడా ఉన్న సడలేదు.

“బాబు మదరేరీ?”

“బాబుకి ఫాదరూ, మదరూ నేనే!”

“వ్యాట్?” అని శేఖర్ వేపు చూస్తూ ఉండిపోయింది.

“తల్లిని చంపి వాడు పుట్టేడు”

ఆ పసివాడు హాయిగా, నిశ్చింతగా నిద్రపోతున్నాడు. తాను పూర్తిగా దేశం వచ్చేసినట్టు జాబ్ లో ప్రవేశించినట్టు, పిల్లవాణ్ణి పెంచడానికి ఎవరికీ ఇవ్వడం తనకీష్టం లేనట్టు, మనస్సులో కొట్టుమిట్టులాడి కొట్టుమిట్టులాడి రామశాస్త్రి దగ్గరికి వెళ్లినట్టు, రామశాస్త్రి ద్వారా తన ఎద్రసు కనుక్కువచ్చినట్టు చెప్పేడు.

అంతా చెప్పి ఆఖరికి - “యాష్-ట్రే తొందరలో కొంటారా?” అన్నాడు.

తను శేఖరవేపూ మంచం మీద పడుకుని నిశ్చింతగా నిద్రపోతున్న పిల్లవాడివేపూ మార్చి మార్చి చూస్తూ ఉండిపోయింది.

శేఖరు శేఖరే! ఎన్ని సంవత్సరాలైనా శేఖరు శేఖరే! తను నిర్ణయం - చెయ్యవలసిన క్షణం మరోసారి బ్రతుకులో వచ్చింది. ఈ నిర్ణయంతో బ్రతుకు మళ్ళీ మరో మలుపు తిరుగుతుంది. ఈ తిరిగే మలుపు నడికాలంలో అందమైన మలుపే అవుతుందా? శేఖరు శేఖరే! ఎన్నోళ్లయినా శేఖరు శేఖరే!

ఓ నిమిషం, రెండు నిమిషాలు, మూడు నిమిషాలు, ఐదు నిమిషాలు..... శేఖరు తనవేపే చూస్తున్నాడు.

“ఐయామ్ సారీ శేఖర్! నా ఇల్లు చాలా చిన్నది. యాష్-ట్రే పెట్టడానికి జాగలేదు!” అన్నది.

కన్నీళ్ళు

ఎస్. జయ

“ఒరే పెద్దా! బారెడు పాదెక్కినా నిద్దురేనా, లేయ్యి. పన్నోకి ఎండబడిపోతే పెద్దరెడ్డి వరుసబెట్టి అటు మూడు తరాలను, ఇటు మూడు తరాలను తిట్టిపోస్తాడు. లేరా” కొడుకును బతిమాలుకుంటూ లేపుతోంది బుచ్చమ్మ.

“ఒళ్ళంతా నొప్పిలే. లేవబుద్దిగాకున్నాది. రవ్వంతసేపు పడుకుంటానే” మారాం చేశాడు సుంకన్న.

“ఆ మాటనొద్దు. వగిసోనివి. ముసలోళ్ళు అనాల్సిన మాట అననీకి సిగ్గులేదా!?”

“నాకు నీతో కుశలేమి? వీపు, నడుం పట్టేసినట్టు నొప్పిన్నాది. నేను జీతం కొట్టను, పో. ఇయ్యాలనంది పన్నోకి పోను” అన్నాడు మొండిగా సుంకన్న.

బుచ్చమ్మకున్న నలుగురు సంతానంలో పెద్దకొడుకు సుంకన్న, ఇరవై ఏళ్ళవాడు. కూలినాలి చేసుకొని బతికే తల్లిదండ్రులకు ఏపుగా ఎదిగొచ్చిన కొడుకు ఎంతో ఆనరా. సుంకన్నది తండ్రిలా బలిష్ఠమైన శరీరం కాదని బాధపడేది బుచ్చమ్మ. సుంకన్న తండ్రి ఎత్తు పాడుగైతే పెరిగాడు కాని, తల్లిలా బక్కపల్చటి మనిషి. చామనఛాయ రంగులో నిగనిగలాడుతూ ఉన్నాడు. నూనూగు మీసకట్టు వల్ల సుంకన్నలో పెద్దరికం తొంగి చూస్తున్నది. పై గా ఇప్పుడు పెద్దరెడ్డి పాలం దున్నే జీతగాడు.

సుంకన్న పదో ఏటనే పెద్దరెడ్డి ఇంట్లో పసులగాచే జీతగాడుగా పనికి కుదిరాడు. రెండేళ్ళ నుంచి పాలం పని చేస్తున్న జీతగాడు. గొర్రు తోలడం, విత్తనాలు వేయడం వంటి పనులు రాకపోయినా, మిగతా పాలం పనులన్నీ చేయగలడు. గొర్రు తోలడం లాంటి పనులున్నప్పుడు సుంకన్న తండ్రి సుబ్బన్న వచ్చి పక్కన కొడుకుకు చెబుతూ ఆ పనులు చేసేవాడు. పలక మీద గీత గీసినంత సక్కుగా ఒక్క వంకర పోనీకుండా సుబ్బన్న గొర్రు తోలుతాడని ఊర్లో అందరూ చెప్పుకోవడం చిన్నప్పట్నుంచి సుంకన్న వింటూనే ఉన్నాడు. విత్తనం గొర్రు తోలడంలో తండ్రి అంతటివాడని కావాలని సుంకన్న కలలు కనేవాడు. కొడుకుకు మేడిపట్టే వయసు వచ్చింది. ఓ ఇంటినాణ్ణి చేయాలని బుచ్చమ్మ

సుబ్బన్న ఉబలాటపడుతున్నారు.

సుంకన్న పన్నోకి వెళ్ళనని చెప్పేసరికి, బుచ్చమ్మకు గుండెల్లో గుబులు, కాళ్ళలో పణకు ఒక్కసారిగా పుట్టాయి.

“ఈ ఏడు నీ పెళ్ళి చేయాలని మేము తొందరపడుతుంటే, జీతం కొట్టనని మంకుపట్టు పడుతున్నావు. నీ పెళ్ళికి డబ్బడెళ్ళి వస్తాది. పన్నోకి పోవాల్సిందే పెద్దోడా!” ఖరాఖండిగా చెప్పింది బుచ్చమ్మ. సుంకన్న కప్పుకున్న దుప్పటి లాగేసింది.

ఓబు అంగీకరించిన అనహనంతో ఏడుపు ముంచుకురాగా సణుక్కుంటూ పన్నోకి వెళ్ళాడు.

సుంకన్నను లేపుతుండగా, సుంకన్న తరువాతి వాడు పన్నెండేళ్ళ మల్లన్న సత్తు చెంబులో నీళ్ళు తెచ్చుకొని ఇంటి ముందు పరిచిన అరగజం వెడల్పున్న బండ మీద నిలబడి ముఖం కడుక్కున్నాడు. రెండుమూడుసార్లు నోటినిండా నీళ్ళు పోసుకొని పుక్కిరించి, నీళ్ళతో ముఖం తుడుచుకున్నాడు. మిగిలిన సగం చెంబు నీళ్ళు కాళ్ళమీద చల్లుకొని ఇంట్లోకి వెళ్ళబోయాడు.

“ఒరే చిన్నోడా! నా కన్నగప్పి నోట్లో నీళ్ళు పోసుకొని ఊసి మొగం కడిగినావు కదరా! పండ్లు తోమినానంటావు. నీ యవ్వారమంతా బాస్తనే ఉన్నా. దినం ఇట్టా చేయబట్టే పండ్ల మీగ బెత్తెడిత్తున పాచి పేరింది. బొగ్గు, ఉప్పు నమిలి బాగా పండ్లు దోమరా” అని చిన్నకొడుకును కోప్పడింది బుచ్చమ్మ.

తల్లి ఆరుపులకు భయపడి గూట్లోని బొగ్గు ముక్క నోట్లో వేసుకొని కనకన నమిలాడు మల్లన్న.

“ఇంట్లోకి బోయి ఉప్పుగల్లు నోట్లో ఏస్కానీక పయి బరువు.... ఇగో ఉప్పు.... బొగ్గు, ఉప్పు నమిలి.... బాగా పండ్లు దోమ” అంటూ చేతిలో ఉప్పు పోసింది.

‘కోడి కూసినప్పుడు లేసినాను. పనులు తీరలేదు. అందరినీ లేపి ఎవరి పన్నోకి వాళ్ళను సాగనంపి, కూడు వండేయాలకు బారెడు పొద్దెక్కినాది. నోట్లో నీళ్ళు పోసుకోడానికి కూడా తీరకుండా ఒకటే పని. కడుపులో భగభగ మండుతున్నాది. మాయదారి నుంబ. తిన్నా తినకపోయినా ఈ ఆకలి పొద్దస్తమానం ఉంటున్నాది’ తనలో తనే గొణుక్కుంటూ ఇల్లు ఊడింది. చెంబులు, గిన్నెలు తోమింది. బొగ్గుముక్క నోట్లో వేసుకొని పండ్లు తోముకుంటుండగా, రెడ్డి ఇంట్లో పనులు చేయడానికి ఉదయాన్నే వెళ్ళినవాళ్ళు అన్నాలు తినడానికి ఇంటికి వచ్చారు. అందరికీ అన్నాలు కంచాల్లో పెట్టింది. పొలం పనికి వెళ్ళాల్సిన భర్తకు, జీతానికి వెళ్ళే సుంకన్నకు, పసుపుల గాయ వెళ్ళే మల్లన్నకు సద్దులు కట్టి ఇచ్చింది. తనూ నాలుగు ముద్దలు గబగబా నోట్లో కుక్కుకుని సద్దిమూల కట్టుకొంది. ఇద్దరు చిన్నపిల్లలకు ఇంటిని కనిపెట్టుకొని ఉండమని, తగవులాడుకోవద్దని సుద్దులు చెప్పి రెడ్డి సెనగచేసులో కలుపు తీయడానికి వెళ్ళింది.

తోటి ఆడకూలీలు ఆ మాట, ఈ మాట చెప్పుకుంటూ, పరాచకాలాడుకుంటూ కలుపు తీస్తున్నారు. బుచ్చమ్మ మనసులో పెద్దకొడుకు సుంకన్న మెదిలాడు. ‘పెద్దోడిది

అంతా వాడి అబ్బి పోలిక. రెక్కలు దాచుకోకుండా పనిచేసే రకం. పరాచకాన్నికై నా అబద్ధలాడడు. అట్టాంటోడు..... ఈమధ్యన ఒళ్ళు నొప్పలని పొద్దు పొడిచినా లేవడం లేదు. ఏమైందో పెద్దోడికి. ఏం గాలి సోకెనో అనుకుంది. ఆ ఆలోచనకు బుచ్చమ్మ మనసులో కలకలం రేగింది.

ఆమె చేతులు కలుపు మొక్కలు ఏరేస్తున్నా. మనసు పరిపరి విధాల ఆలోచనలు చేసింది. 'కాలం ఎంత మారిపోవట్టే! కాపురానికొచ్చిన కొత్తలో పెద్దరెడ్డి ఇంట్లోనే సుంకన్న నాయన జీతముండె. తొలికోడి కూయగానే పన్నోకి బోతే, రాత్రి రెండు జాములప్పుడు ఇంటికొచ్చేవోడు. ఊరు నిద్రపోయేది. కీచరాళ్ళు అరుస్తుంటే, పట్టుడుకర్ర పట్టుకొని ఇంటికొచ్చేవోడు. అంత దూరాన్నుంచే కీరుచెప్పల చప్పుడుకు మేలుకొని తలుపు తీసేదాన్ని, ఇప్పుడు పనులు బాగానే తగ్గినాయి. బుచ్చలు తినేయాలకు ఇంటికొచ్చి తిని ఇంటికాడే పడుకొని తెల్లారిపోతున్నారు. దుడ్లు చేతిలో పడితే చాలు పెద్దల మాట ఇనకుండా వగిసి పిల్లగాండ్రంతా కలిసి సినిమాలకు పోతున్నారు. కాని, సుంకన్న బుద్ధిమంతుడు. సినిమాకు వెళ్ళమాకురా అంటే చెప్పిన మాట వింటాడు. అంత మంచోన్ని ఏ మాయదారి రోగమొచ్చెనో అనుకుంది.

వేరుసెనగ చేసుల్లో వంచిన తల ఎత్తకుండా కలుపు తీసింది బుచ్చమ్మ. పొద్దు గుంకేవేళకు తలెత్తబోయిన బుచ్చమ్మకు మెడ పట్టేసి నట్టయింది. 'ఇదేంది ఇట్లా అయింది నాకు. ఏం గాలి సోకెనో!?' అనుకుంది. ఎల్లమ్మ దేవతకు మొక్కుకుంది. 'కాపురానికొచ్చిననంది ఈ రెడ్డోళ్ళకే పనికొచ్చినాను ఎప్పుడూ ఇట్లా కాలే. ఏమైందో ఏమో. ఇంటికెళ్ళినాక కీరసనాయిలు, ఎల్లిపాయ పెట్టి రుద్దాల, పెద్దోనికి కూడా చేయాల' అనుకుంది మనసులో.

బుచ్చమ్మ చిట్కా వైద్యం రెండు మూడు రోజులు చేసుకున్నా మెడ నొప్పి తగ్గలేదు. ఐదారు రోజులకు పాతనొప్పి కిందపడిపోయి, బుచ్చమ్మకు అలవాటయిపోయింది. ఆమె తనకు తగ్గకపోయినా, సుంకన్నకు తగ్గిపోయి ఉంటుందనుకుంది.

"ఒరే పెద్దోడా! రెండు మూడు రోజుల నంది వళ్ళు నొప్పలు అనలా, తగ్గిపోయి నాదిరా" నొప్పలు తగ్గిపోయాయని కొడుకు చెప్పారని ఆశగా అడిగింది బుచ్చమ్మ.

"ల్యావే. ఎంత నొప్పలున్నా పనికి బోక తప్పదని పొద్దున్నే నీ సాధింపులు పడలేక అనలేదు. అట్లానే ఎత్తున్నాను పన్నోకి" సుంకన్న అన్నం తిని చేతులు కడుక్కుంటూ అన్నాడు.

నీళ్ళచెంబు నోటికి ఎత్తి తాగబోతూ, పెదవులకు ఆనించుకున్న చెంబు కింద పెట్టాడు. "అమ్మా ఏదే. చెంబులు సరిగా కడగలేదు. లోపల తెల్లగా సుద్ద అంటుకున్నాది" అన్నాడు.

"బాగానే తోమినానే" అన్నదే కాని, పని తొందర్లో సరిగా కడగలేదేమోనని అనుమానం కలిగింది బుచ్చమ్మకు.

మరో చెంబుతో నీళ్ళు తెచ్చి ఇచ్చింది. ఆ చెంబు లోపల కూడా సుద్ద అంటు

కున్నట్లు కనిపించింది. వేలితో గోకి చూస్తే చెంబుకు గట్టిగా అతుక్కొని ఉంది. తరువాత చిన్నరాయి తీసుకొని గీరి చూసింది. చిన్న చిన్న పెచ్చులుగా తెల్లగా సున్నం పలుకుల్లాంటివి ఊడిపడ్డాయి.

బుచ్చమ్మ చెంబు లోపల రాయిలో గీకి చూస్తుంటే, సుంకన్న పక్కనే చూస్తూ నిలబడ్డాడు. “పెద్దోడా! వళ్ళు నొప్పులు అట్లానే ఉండాయంటున్నావు. ధర్మాసుపత్రికి పోయి డాక్టరుకు చూపించుకోరా. నీ బదులు మీ నాయన్ను పన్లోకి పొమ్మని చెబుతాను”

“ఏదే!? పొద్దున్నే అమ్మా కొడుకు తీరుబాటుగా పెత్తనాలు జేస్తున్నారు. పనిలోకి పోల్యా?” సుంకన్న వైపు చూసి అడిగాడు సుబ్బన్న. “ల్యా, ధర్మాసుపత్రికి బోయి చూపించుకోమంటున్నది అమ్మ. ఇయ్యాల నా బదులు నీవు పనిలోకెళ్లే”

“తల్లీ, కొడుకు కూడబల్కొని నన్నియాల జీతానికి ఎల్లమంటున్నారు. తప్పుతాదా! పోతాలేరా పెద్దోడా. కూడు పెట్టే, తిని పోతా” అంటూ పీట మీద కూర్చున్నాడు సుబ్బన్న.

★ ★ ★

సుంకన్న డాక్టర్ల చుట్టూ తిరుగుతూ వాళ్ళు రాసిచ్చిన మందులు, టానిక్కులు మింగుతున్నాడు. ఒళ్ళు నొప్పులు తగ్గకపోగా చేతులు, కాళ్ళు వంకర్లు పోయాయి. అడుగు ముందుకేసినప్పుడంతా ఆ పక్కకు, ఈ పక్కకు వొంగిపోతూ దారంతా తొనై నడుస్తున్నాడు సుంకన్న. పేటలోని మరో ముగ్గురు పిల్లలకు ఈ జబ్బే సోకింది. అమ్మ, మెడ పట్టేసింది. ఎవరైనా పిలిస్తే మెడ తిప్పి చూడలేదు. మనిషింతా అట్లు చు తిరగాల్సిందే. ఈ మాయదారి రోగాలు తమ పేటలోని వాళ్ళకే ఎందుకొచ్చాయో, ఏ దేవతకు తక్కువ చేశామో అనుకున్నారు. సుంకన్న జబ్బు నయం కావాలనే పట్టు దలతో సుబ్బన్న వారం వారం కొడుకును ఆస్పత్రికి పంపుతున్నాడు. డాక్టర్లు రాసిచ్చిన మందులు తినమంటున్నాడు.

ధర్మాసుపత్రికి బదిలీపై కొత్తగా వచ్చిన డాక్టరు సుంకన్న జబ్బు వెంటనే గుర్తించాడు. పత్రికలవాళ్ళను వెంటబెట్టుకొని సుంకన్న వాళ్ళ ఊరు రంగాపురం వెళ్ళాడు. బావిలో నీళ్ళు పరిశీలించాడు. పూరిపాకల్లోకి వెళ్ళి చెంబులు, గిన్నెలు, నీళ్ళు నిలువ ఉంచుకునే కాగులు, బానలు పరీక్షించాడు. వాటి లోపల సున్నంలా అతుక్కొని ఉంది. కడిగితే పొదని అన్నారు. ఆ ఊరి బావుల్లోని నీళ్ళలో ఫ్లోరైడ్ ఎక్కువగా ఉందని, అందుకే ఈ జబ్బులు వస్తున్నాయని చెప్పారు. నీళ్ళు కాచి, వడగట్టి తాగమని నలహా ఇచ్చారు. విలేఖరులు సుంకన్నతో పాటు మరో నలుగురి పిల్లల ఫోటోలు తీసుకున్నారు.

డాక్టరు వచ్చి వెళ్ళిన మూడోరోజు ఊరి సర్పంచ్ ఏరారెడ్డి సుబ్బన్నను పిలిపించి చెప్పాడు : “పేపర్లో మనూరి నీళ్ళ గురించి రాసినారరా. మీ పిల్లల ఫోటోలు కూడా వేసినారా”

“పేపర్లో మా పిల్లగాండ్ల ఫోటోలు వేసి, మా కష్టాల గురించి రాసినారా రెడ్డి.

గవర్నమెంట్‌లు మనూరికి మంచి వైద్యుడుగిచ్చి పంపి మా పిల్లల జబ్బు నయం జేసిస్తారా?"

"ఏమి చేస్తారో చూడాలి. పుట్టలో పాముంటదనే గదా నాగులచవితి నాడు పుట్టలో పాలు పోసి భక్తిగా పూజ చేస్తాము. గవర్నమెంటు పైన ఉన్నాది. మనూరికి ఏమి మేలు చేస్తాదో చూడాలి. అర్జి రాసి ఆఫీసర్లకు పంపినాను"

"పైనున్న దేవున్ని ఎంతమందిమి చూసినాము పూజారి చెప్పినట్లే అన్ని పూజలు చేస్తాము. మా కష్టాల గురించి ఆలోచన చేసే సర్పంచు మాకుండగా మాకేం కొరత రాదు. నిన్ను దేవుడు చల్లగా చూడాలి"

"మాటలకేం లేరా సుబ్బిగా! ఇదిగోరా పేపరు మీ పెద్దోడు, నీ తమ్ముని కొడుకు, పేటలోని మరి ముగ్గురు పిల్లల్ని మీ ఇంటికాడ సర్కారు తుమ్మచెట్టు పక్కన నిలబెట్టి ఫోటో దించలా అదేసినారు పేపర్లో" అంటూ పేపరు సుబ్బన్న చేతిలో పెట్టాడు సర్పంచ్ వీరారెడ్డి.

మరో వారానికి రంగాపురం సర్పంచ్ ఇంటికి రెండు జీపులు, తెల్లని అంబాసిడర్ కారు వచ్చాయి. అంతా హడావిడి. పిల్లలు జీపుల చుట్టూ చేరి కేరింతలు కొడుతున్నారు.

అంతమంది ఆఫీసర్లు ఎందుకొచ్చినారో అని ఊరి జనం ఎక్కడి పనులు ఆక్కడే పదిలేసి, జీపుల వైపు చోద్యం చూస్తూ నిలబడ్డారు. కొందరు ఇళ్ళముందు గుంపులు గుంపులుగా చేరి ఎవరి ఊహకు తోచిన విషయాలు వాళ్ళు చెప్పుకున్నారు. మొన్న పేపర్లో ఫోటోలు వేసి రాసినారు. వాళ్ళను చూడ్డానికి ఆఫీసర్లు వచ్చారని క్షణాల్లో వార్త గుప్పమని, హరిజనవాడకు పోయింది. పేటలోని పెద్దమనుషులు ముగ్గురు నలుగురు ఆఫీసర్లను కలవడానికి ఊళ్ళోకి వెళదామని మాట్లాడుకున్నారు. పిల్లల్ని కూడా వెంటబెట్టుకొని మోస్తామనుకుంటుండగానే, దూరంగా ఊరివైపు ఎర్రగా దుమ్ము రేగింది. అనుమానంగా పేటను, ఊరిని కలిపి రోడ్డు మీదకు వచ్చి చూసినవారికి ముందు తెల్లకారు, వెనుక జీపులు, ఆ వెనుక పెద్ద గుంపుగా మనుషులు వాడ వైపు రావడం కనిపించింది.

"దొరలు వాడ వైపు వస్తున్నారు. అంతా రావాలి. ఇంట్లలో ఎవరూ ఉండొద్దు. అందరు పెద్దరుగు దగ్గరికి రావాలి" అని సుబ్బన్న కేక వేశాడు. అంతే. క్షణాల్లో పిల్లలు పెద్దలు, ఆడమగ అంతా అరుగు దగ్గరికి చేరారు. ఆ పక్కనే పదిరోజుల క్రితం విలేఖర్లకు ఫోటోల కోసం పోజిచ్చిన పిల్లలు అదే వరుసలో సర్కారు తుమ్మచెట్టు పక్కన నిలుస్తున్నారు.

జీపుల్లోంచి దిగిన ఆఫీసర్లు హరిజనవాడ పిల్లల్ని పట్టిపట్టి చూశారు. నోరు తెరవమన్నారు. దంతాలు చూపించమన్నారు. నడవమన్నారు. వాలు పిల్లలతో మాట్లాడు తున్నంతసేపు కెమెరా క్లీక్ మంటూనే ఉంది.

రంగాపురం బాపుల నీళ్ళలో ఫ్లోరైడ్ ఎక్కువగా ఉందని, ఎప్పుడూ ఆకలిగా, కడుపులో మంటగా ఉంటుందని, ఒళ్ళు నొప్పులుంటాయని, రాసురాసు ఎముకలు పెళుసుబారి వంకర్లు పోతాయని, పళ్ళు గారపట్టి ఎగుడు దిగుడుగా అవుతాయని, కొందరికి గూని వస్తుందని, కొందరికి కాళ్ళు, చేతులు వంకర్లు తిరిగి భూమి మీద పాకుతూ నడుస్తారని

చెప్పుకున్నారు. వాళ్ళ మాటలు వింటుంటే అంతలేసి పెద్ద జబ్బులు తమకే ఎందుకు వచ్చాయో తెలియక బాధపడ్డారు పిల్లలు. అంతమందిలో అందరి చూపులు తమ మీదనే ఉండీ, అందరూ తమ గురించే మాట్లాడుతుంటే భయం భయంగా చూశారు. భయం, దుఃఖం, సిగ్గు, బిడియం - ఎన్నెన్నో భావాలు ఆ అమాయక పసి వృద్ధయాల్లో చెలరేగుతుంటే, అందరూ అడిగే ప్రశ్నలకు తడబడుతూ జవాబులిచ్చారు.

★ ★ ★

“కర్నూలుకు పోయి కలకటేరును కలిసొచ్చినావని ఆ నోట ఈ నోట ఇని వచ్చినాను” సుబ్బన్న పెద్దరెడ్డి ఇంటి ముందు చేతులు కట్టుకొని నిలబడ్డాడు. తమ పిల్లలకు మేలు జరగబోతున్నదన్న కొండంత ఆశ ఆ కళ్ళలో. “అవునా, సువ్విన్నది నిజమే” అన్నాడు చదువుతున్న దినపత్రిక మడిచి పక్కన పెడుతూ.

విశేషాలు చాలానే తెలుసుకోవాలని, సావకాశంగా వినాలని తలకు చుట్టుకున్న తువాలు తీసి కింద వేసుకొని కూర్చున్నాడు. “అవునా, కలెక్టరును కలిశాను. మనూరికి రక్షిత మంచినీటి పథకం మంజూరు చేశారు. కొళాయిల్లో మంచినీళ్ళు వస్తాయి ఆపీసర్లు వచ్చినప్పుడు చాలా ఫోటోలు తీసినారు. అవన్నీ మన గ్రామ పంచాయతీ ఆఫీసులో పెట్టమని చెప్పారు. జిల్లా ఆర్ అండ్ బి ఆఫీసులో కూడా ఉంచారు. చూసి వచ్చినాను. నిజంగా మీదేరా అద్భుతం అంటే. గాంధీతాత, ఇందిరమ్మల ఫోటోలు గవర్నమెంట్లో ఆఫీసుల్లో ఉంటాయి. దేనికై నా పెట్టి పుట్టాలిరా!” నీళ్ళు తాగినందుకు జబ్బులోచ్చాయని ఫోటోలు పెట్టినందుకు లోలోపల ఏడుపుకుంటూ తన అసూయను బయట పెట్టుకున్నాడు సర్పంచ్. “అంతా మీ దయ రెడ్డి” అని మరింత అణకువ ప్రదర్శించాడు సుబ్బన్న. తమ ఫోటోలు ఆపీసర్లు పెట్టినా.... అది తమ లోపే అయినట్టు ఒకింత నొచ్చుకున్నా... అందులో తమ మనకార్యం ఏమిటో బోధపడక ఆశ్చర్యపోయాడు. లోలోపల సంతోషపడిన మాట నిజం. అది మానవ నైజం.

“నాదేముందిరా..... మనూరి నీళ్ళు అట్టంటివి. మీ ఫోటోలు పేపర్లో వచ్చినాయి. అందుకు కారణం మనూరి నీళ్ళు. గవర్నమెంటుకు మనూరు యాడున్నాదో తెలియజేసినాయి మనూరి నీళ్ళేకదరా!”

“ఏమేమో రాసినారు. ఫోటోలు వేసినారు. పెద్ద దొరలంతా హరిజనవాడకొచ్చి చూసి వెళ్ళినారు. అంతా బాగానే ఉంది. మా పిల్లగాండ్లను పెద్ద డాక్టర్లకు చూపించాల. ఎట్టనన్నా జేసి మా పెద్దడి జబ్బు నయం జేపియ్యాల రెడ్డి నా బామ్మర్ని బిడ్డ ఎదిగొచ్చింది. మా పెద్దడికి చేసుకోవాలనుకుంటున్నాం రెడ్డి” గవర్నమెంటుకు తెలిస్తే చిట్టకెలో తమ కష్టాలన్నీ గట్టుక్కుతాయని వాళ్ళ నమ్మకం. ఎన్నోళ్ళయినా మొగ్గులు తొడుగుతూనే ఉంటుంది. ఆశలు పుష్పించి ఫలించకముందే నమ్మకాలు కసిమొగ్గులు గానే రాలిపోతున్నా, అది తమ కర్మ అనుకొని వెంటనే మరిచిపోతుంటారు.

“ఇవి డాక్టర్లు నయం చేసే జబ్బులు కావురా. మనూరి నీళ్ళు సంగతి తెలిస్తే మనూరి

పిల్లలకు సంబంధాలు కూడా రావని, మేమంతా భయపడి చస్తున్నారా. ఇట్లాంటి జబ్బులు మరెవరికీ రాకుండా గవర్నమెంటు మనారికి మంచినిచ్చు ఇస్తానంటోంది”

“మరి మా పిల్లగాండ్లు అవిల్లోల్లయిపోయినారు. గవర్నమెంటు ఏమైనా సహాయం చేస్తాడా?”

“ఏం సహాయం చేసినా మీకేం ఒరుగుతుందిరా? ఓ పూట పూటుగా సారాయి తాగడానికే అంతా ఖర్చు చేస్తారు. మీకు సహాయం చేయడం దండుగ. బూడిదలో పన్నీరు పోసినట్టే. గాంధీ తాత మళ్ళీ పుట్టి వచ్చినా మీరు బాగుపడరు.”

సర్పంచ్ మాటలకు తల కొట్టేసినట్టయింది. తల వంచుకొని మెల్లగా లేచి అక్కడుంచి వెళ్ళిపోయాడు సుబ్బన్న.

★ ★ ★

రంగాపురంలో రక్షిత మంచినీటి పథకం కోసం నాలుగు లక్షలు ఖర్చు పెట్టి ట్యాంకు కట్టి, నల్లలు వేయించింది ప్రభుత్వం. ఓ మంచిరోజున ఆ నియోజకవర్గం ఎం.పి.గారు వచ్చి కుళాయిలకు మంచినీళ్ళు వదిలారు. ఉత్సవం బ్రహ్మాండంగా జరిగింది. “అవిటి వాళ్ళయిపోయిన మా పిల్లల బతుకులు ఎట్లాగోలా తెల్లారకపోవు. బాగున్న పిల్లలు, పుట్టబోయే పిల్లలన్నా బాగుంటారు. కడుపు నిండా తిండి లేకపోయినా, మంచినీళ్ళన్నా తాగితే మా పిల్లలకు జబ్బులు రావు. హరిజనవాడ పిల్లలకే ఈ జబ్బులు ఎందుకొచ్చాయంటే, బలమైన తిండి లేక అని డాక్టరు చెప్పిపోయే. బలమైన తిండి యాడకెళ్ళి వస్తాది? గవర్నమెంటోరు మంచినీళ్ళన్నా ఇస్తా ఉన్నారు” అనుకున్నాడు సుబ్బన్న. ‘మా పిల్లల వల్లనే ఊరికి మంచినీళ్ళొచ్చే’ అని సంతోషపడ్డాడు.

మర్నాడు తెలవారుతుండగా, హరిజనవాడలో కుళాయి దగ్గర కడవలు, ప్లాస్టిక్ బిందెలు పట్టుకొని పిల్లలు, ఆడవాళ్ళు బారులు తీరి నిలబడ్డారు. ఎంతకూ చుక్క నీరు రాలేదు. పొద్దు బారెడక్కి పోయే - అనుకుంటూ పిల్లల్ని కుళాయి దగ్గరే ఉంచి ఆడవాళ్ళు బావుల నీళ్ళతోనే వంట చేశారు. ఆ నీళ్ళే తాగారు. పన్నీకి వెళ్ళారు. మర్నాడు అదే తంతు. మూడోనాడు సుబ్బన్న వాచ్మన్ దగ్గరకు వెళ్ళి హరిజనవాడకు చుక్క నీరు రాలేదని చెప్పాడు. “కుళాయిలకు నీళ్ళు వదలడం కొత్త కదా! కొన్నాళ్ళాగితే అవే వస్తాయి” అని భరోసా ఇచ్చాడు. ఈ రోజున్నా కుళాయిలో నీళ్ళు రాకపోతాయా - అనుకుంటూ ప్రతిరోజూ ఉదయాన్నే ప్లాస్టిక్ బిందెలు, మట్టి కడవలు కుళాయి ముందు పెడుతూనే ఉన్నారు. పదిరోజులు గడిచినా, మంచినీటి చుక్క కుళాయిలోంచి రాలి పడలేదు.

సుబ్బన్న సర్పంచ్ ఇంటికి వెళ్ళి “మాకింతవరకు కుళాయి నీళ్ళు రావడం లేదు రెడ్డి” అని తల గొక్కుంటూ నేంచూపులు చూస్తూ బెరుకు బెరుకుగా విషయాన్ని విన్నవించుకున్నాడు. తమ వల్లనే అన్ని లక్షలు ఖర్చు పెట్టి స్కూలు నీళ్ళు ఇచ్చిందని రోలోపల గర్వపడ్డా, పెద్దోలలో పాటు మంచినీళ్ళు అడగడం తప్పేమోనని భయంగా ఉంది. విందు భోజనంలో పెద్దోల సరసన కూర్చోవడానికి భయపడుతున్నట్టు ఉన్నాడు

సుబ్బన్న. “ఏమిట్రా మీకింతవరకు నీళ్ళు రాలేదా? మాకు రోజు సున్నన్నాయే. నీళ్ళు వదిలే వాచ్‌మన్‌ను అడుగుతా నుండు” అన్నాడు గంభీరంగా.

అంతలోనే వాచ్‌మన్ అక్కడికి వచ్చాడు.

“ఏమిట్రా శంకర్. హరిజనవాడ కొళాయిలో నీళ్ళు రాలేదని సుబ్బన్న చెబుతున్నాడు. ఆ సంగతి చూసుకుంటున్నావా?” “నీళ్ళు బ్యాంకు హరిజనవాడకు దూరముండిపోయే. నీళ్ళొదిలేసరికి ఊళ్ళో అందరూ కుళాయిలు తిప్పతారు. హరిజనవాడ దాకా నీళ్ళు వెళ్ళేసరికి బ్యాంకులో నీళ్ళు అయిపోతాయి అదీగాక బ్యాంకుకన్నా హరిజనవాడ కుళాయి ఎగువనుంది. పైపుల్లోంచి నీళ్ళు హరిజనవాడకు చేరకముందే, ఇక్కడ బ్యాంకులో నీళ్ళు అయిపోతున్నాయి. అంత దూరం వెళ్ళిన నీళ్ళు వెనక్కు వచ్చేస్తున్నాయి” సంజాయిషీ ఇచ్చుకున్నాడు వాచ్‌మన్.

“ఏం చేద్దారా సుబ్బిగా.... గంగమ్మ తల్లి మీ హరిజనవాడకురానంటున్నది” అన్నాడు సర్పంచ్ కనుబొమలు ఎగరేస్తూ.

ఊళ్ళోకి నీళ్ళు ఎక్కువ వచ్చేలా దగ్గరుండి స్లాన్ వేయించింది సర్పంచ్. దేవుడు వరమిచ్చినా పూజారి అడ్డుపడ్డాడు. కంటితుడుపు కోసం హరిజనవాడకు పైపులు వేయించాడు. కుళాయి పెట్టించాడు.

సుబ్బన్నను చూసి ఇంట్లోంచి సర్పంచ్ భార్య పెద్ద రెడ్డెమ్మ బయటికి వచ్చింది. “ఒరే సుబ్బిగా! పేపర్‌లోల్లా మీ ఫోటోలు ఏయబట్టి మనూరికి మంచి నీళ్ళు బాగా పడకట్టి, అదేదో చేసి ఇస్తున్నారా. నీళ్ళు ఎంత బాగా తియ్యగా ఉన్నాయిరా. బట్టల మురికి కూడా బాగా వదులుతున్నాదిరా. దొడ్లోకి వచ్చి చూడు, ఎనుములు నిగనిగలాడుతున్నాయి. సర్కారు నీళ్ళు వచ్చినకొద్దుంచి ఆ నీళ్ళే తాగుతున్నాయి. ఆ నీళ్ళతోనే ఎనుములను కడుగుతున్నాం” అంది సంబరంగా.

సుబ్బన్న కంట్లో నీరు ఉబికింది. కనిపించనీయకుండా తలొంచుకున్నాడు. వాచ్‌మన్ సర్పంచ్‌వైపు భయం భయంగా చూశాడు. సర్పంచ్ భార్యవైపు గుడ్లరిమి చూశాడు.

- ఇండియా టుడే, డిసెంబర్ 6-20, 1993

నా పాత స్నేహితుడు

తుమ్మేటి రఘురామరెడ్డి

నేను మా ఊరికి వెళదామని స్టేషన్లోకి వచ్చేసరికి రైలువచ్చి సిద్ధంగానే వుంది. గబగబ బీకెబ్ తీసుకుని వచ్చి రైల్లో కూర్చున్నాను. సాధారణంగా ఎంతో ఆలస్యంగా వచ్చేరైలు సరైన సమయానికే రావటం వల్లనో ఏమోగాని పెద్దగా ప్రయాణికులు లేరు. అంతకు ముందు రైల్లో ఉన్న ప్రయాణికుల్లో కూడా గోదావరి ఆవలివైపు బొగ్గుగని కార్మికులే ఎక్కువ.

ప్లాట్‌ఫారం మీద ఆ కాస్తా సందడి కూడా తగ్గలేదు. ఎక్కేవాళ్ళు ఎక్కుతున్నారు. దిగేవాళ్ళు దిగుతున్నారు. ఎవరో పల్లెటూరి స్త్రీ - మధ్య వయసు దాటింది. రాతెండి టిఫిన్ డబ్బాలో నీళ్లు పట్టుకుని వస్తూ నా కిటికీ ప్రక్కన ఆగింది. పాలిష్టర్ అంగీ వేసుకుని, తెల్లగ పాలిపోయి నా ఎదురుగా కూర్చున్నతని దిక్కు చూసింది. ఒక్కక్షణం చూసి, 'అయ్యో కొడుకా నువ్వేనా? నేనెవరో అనుకుంటాన - పురాగ ఎల్లనో అయినవ్ కొడుకా?' చెపురి గెంటిలు అటూ ఇటూ ఊగులాడంగ అన్నదామె. నోట్లో కాలుతున్న బిర్కలి సిగరెట్టును తీసి చేత్తో పట్టుకుని,

“నేనేనే పెద్దవావా!” అన్నాడతను.

“నా కోడలూ, మనుమలు, మనుమరాండ్లు అంత బాగున్నారా బిడ్డా?” అన్నది.

“హా ఇప్పటికైతే అంత బాగానే వున్నాం” అన్నడు ఆయన. ఆ ముసలామె మరింత దగ్గరకు వచ్చి “పురాగ జిగి వచ్చిన మనిషీ తీరుగ అయినవ్ కొడుకా! ఏదన్నా అలుకటి పని చూసుకోక పెయినవో? బాయి పనింట్ల (గని పని) ఏనుగెల్ల! నా మనుమడు కూడ గిట్లనే అయిండు” అన్నది. అతను నిరాశపూరితంగ నవ్వాడు. అంతలోనే ప్రక్క డబ్బాలోంచి “ఓ అవ్వా!” అని కేకవేశావరో! “పొల్ల పిలుస్తాంది వత్త బిడ్డా” అనుకుంట ముసలమ్మ వెళ్లిపోయింది.

గార్డు విజిల్ ఊదిండు. రైలు మెల్లగా కదిలింది. నా మనసులో మా అమ్మ మెదిలింది. పోగానే నన్ను పులుకు పులుకున చూస్తూ అడిగే మొట్టమొదటి ప్రశ్న “అంత

ఎల్లనో అయినవో బిడ్డా" అని. నా ఆరోగ్యం గురించి ఎంత ఆందోళన చెందుతూ అడుగుతుందో కదా అని ఆలోచించే కొద్దీ నా మనసు వికలమైంది. కానీ నేనేం చేయను? చేతులపై పీచు తీరుగ ఉబ్బిపైకి తేలుతూ కనిపిస్తున్న నరాలు, చేతివేలి కొనలు చిట్టి, బొగ్గు చూర, కూరుకుపోయిన పగుళ్లు, కుడిచేతి మణిపిండ్లుపై బొగ్గు పెళ్లపడి అయిన గాయపు మచ్చ! రోజుకు కొన్ని గంటలు - భూమి లోపలి బొగ్గు పొరల్లో - వివరీతమైన గర్మిలో ఉడికి ఉడికి చేప చస్తున్న నా శరీరం పంక ఒకసారి చూసుకున్నాను. బొగ్గుగనిలో బొగ్గును పేల్చి పడగొట్టిన ప్రేలుడు మందుపాగ, బొగ్గు దుమ్ము పీల్చి పీల్చి కడుపులో పేగులు తెగిపోయేలా దగ్గుతూ సంవత్సరాల తరబడి పని చేయాల్సి రావడం - మంచి గాలి లేక పీల్చిన గ్యాసులవల్ల తిన్న తిండి అరగక పోవడం - దాని మూలంగా కడుపునొప్పి - నరాల బలహీనత - ఆఖరికి శరీరం నొప్పుల కుప్పగా మారడం- ఆస్పత్రులూ మందులూ అదొక కంటే తుడుపు వ్యవహారం!

గనిలో పనిలో చేరిన కొన్నాళ్ళకు నన్ను చూసిపోవడం కోసం వచ్చిన మా అమ్మ "ఏదన్న అలుకటి పని చూసుకోరాదు బిడ్డా!" అంది కానీ అమ్మకు ఇక్కడి సంగతులు ఏం తెలుసు?

పనిలో చేరిన మొదట్లో తానూ ఓవర్మ్యాన్ చుట్టూ, అండర్ మేనేజరు చుట్టూ చాలా తిరిగాడు. బొగ్గు తట్ట మోయడం తనవల్ల కావడంలేదని చెప్పుకున్నాడు. ఒక అధికారి ఇంటికి పిలుచుకుని లోటపసంతా చేయించుకుని "మజ్దార్ పని రాయించుత గని రోజు ఒక గంట ఇంటిదొక రాపల్చి వుంటదిర పిలగా!" అన్నడు. అప్పటికే తనకు ఎట్లాగో అనిపించింది. ఇంటికి ఎందుకు రమ్మంటున్నారో తనకు తెల్సని. ఆ అధికారికి నాలుగు 'బల్ల' ఉన్నాయి. అంటే తాను వాటిపని చూడాలన్నమాట! చూస్తేనే మజ్దార్ పని ఇప్పిస్తాడన్నమాట. ఆ పని లేకపోయినా పరవాలేదు. కానీ తనిలాంటి సంగి సంగి పనులు చేయటానికి రాలేదు. కష్టపడి బతకడానికి వచ్చిండు. వేలాదిమంది గనుల్లో బొగ్గు తట్ట ఎట్లా యాతనలు పడి మోస్తున్నారో తానూ అలాగే మోస్తాడు! అంతే ఇక ఎవరికీ ఏనాడూ సలాం కొట్టాల్సిన అవరం పడలేదు. మొదట్లో బొగ్గు తట్ట నెత్తినెత్తుకోగానే మెడనరాలు జువజువ లాడినాయి, కాళ్ళూ చేతులూ గజగజ పణికినాయి. కొన్నాళ్ళకు, అలవాటు పడిపోయాక గనిలో అన్ని సౌకర్యాలంటే తట్ట మోయడం పెద్ద ఇబ్బంది ఏం కాదనుకున్నాడు. కానీ కాలం గడిచిన కొద్దీ గనులు లోతుకు వెళ్ళడం - పీల్చడానికి సరిపడా గాలి లభించక ఇబ్బందుల పాలవడం, కాలి బూట్ల దగ్గర్నుంచి మోసే తట్టలదాకా ప్రతిదీ గొడవలతో తప్పమేనేజిమెంటు ఇవ్వని పరిస్థితులు. అటువంటి పరిస్థితుల మెరుగుకోసం యజమాన్యాన్ని నిలదీయడం!

వరుసగా చేదు అనుభవాలు జ్ఞాపకానికి వస్తుంటే నాకెందుకో చిన్నగా నవ్వు వచ్చింది. అలుకటి పని సంపాదించుకోవడం గానీ, ఆరోగ్యం చెడకుండా ఉంచుకోవడంగానీ తన ఒక్కడి వల్ల ఏమవుతుంది?

పొద్దు పడమటి కొండల్లోకి జారుతోంది చుట్టూ చిన్న చిన్న గుట్టబోర్లు -

తుప్పలు - వాగులు - రైలు నిమ్మళంగా సాగుతోంది. ఏదో స్టేషన్ వస్తున్నట్టుంది. చిన్న స్టేషన్! ఆ పక్క ఈ పక్క చిట్టడవి - స్టేషన్లో పెద్దగా ప్రయాణీకులు ఎక్కిందీ లేదూ, దిగిందీ లేదు రైలు ఎంతకూ కదలడం లేదు. ఎర్రజెండా పచ్చజెండా పుచ్చుకున్న స్టేషన్ మాస్టరు అటూ ఇటూ తిరుగుతున్నాడు. బరానీర వాళ్ళు, పండ్ల వాళ్ళు ఈ డబ్బాలోంచి ఆ డబ్బాలోకి, ఆ డబ్బాలోంచి ఈ డబ్బాలోకి ఎక్కి దిగుతున్నారు. ఎత్తైన ప్లాట్‌ఫారం లేకపోవడం వల్ల చాలామంది ప్రాయణీకులు క్రిందికి దిగలేక డబ్బాలోనే కూర్చున్నారు. చాతనైన వాళ్ళు కొందరు ప్లాట్‌ఫారం మీదికి దుముకుతున్నారు. ప్లాట్‌ఫారం మధ్యలో 'నెమలినార' చెట్ల నీడ, క్రింద పచ్చని గరిక, దిగుదామా వద్దా అని ఆలోచిస్తూ ఉండిపోయేంతలోనే రావాల్సిన ఎస్ప్రెస్సో రైలు పచ్చి దణదణలాడుతూ పోనేపోయింది. అయినా మారైలు కదలకపోయేసరికి చినుగనిపించి కిందకు దిగాను. పాదాలకు మెత్తగా చల్లగా గరిక తగిలింది. చేతులు జీబుల్లో దోపుకుని నిలబడి రైలు కొసా మొదలు చూస్తూ నిలబడి వున్నాను. చేతులు నడుంపై ఆనించుకున్న జూయన ఎవరో నన్నే చూస్తున్నట్టుగ అనిపించింది. ఎవరబ్బా అతను? కండపట్టిన చెంపలు, పెరిగిన క్రాపు, కళ్ళకు నల్ల కళ్ళద్దాలు ఎవరితనూ?

అంతలోనే గార్డు విజిల్ ఊడిండు. ఒకర్నొకరు తోసుకుంటూ ఎవరి పెట్టోల్లోకి వారెక్కారు. రైలు మెల్లగా కదిలింది. నేను మళ్ళీ ముందుకు చూస్తే అప్పుడు తట్టింది. అతను నిరంజన్! అవును నిరంజనే!! కొంచెం లాపు అయ్యాడు. అతను నన్నే చూస్తున్నాడు. నేను ఆనందం పట్టలేకపోయాను. "నిరంజన్" అని గట్టిగా పిలిచాను. ఒక్కసారిగా పిలవడంతో నాప్రక్క నిలబడ్డవారు ఆశ్చర్యంగా చూశారు. నిరంజన్ చెయ్యిత్తి ఊపిండు. ఏదో అంటున్నాడు. బపబపరైలు క్రాసేంగులు దాటుతున్న చప్పుడు. నాకేదీ వినించలేదు. స్టేషన్లో దిగినాక కలుసుకుందామన్నట్టుగ చేతి పై గల్పి బట్టి అర్థం చేసుకున్నాను.

నా మిత్రుడు - బాల్యం నుంచి నా మిత్రుడైన నిరంజన్ దారిలోనే కలిసినందుకు నాకు ఆనందమైంది. డబ్బాలోపలికి వచ్చి కిటికీ ప్రక్క నా సీట్లో కూర్చున్నాను. రైలు షక్‌పక్‌మని సాగిపోతోంది. చెట్లని గుట్టల్ని కాలువల్ని బర్రెల్ని అన్నింటినీ వెనక్కి తోసేస్తూ రైలు గర్వంగా తీవిగా వెళ్తోంది. పైన ఆకాశంలో పక్షులు అలవోకగా పళ్ళిమానికీ వెళుతున్నాయి. నా మనసు ఉద్వేగభరితమైంది. రెండు సంవత్సరాలు అయింది నేను ఊరును విడిచి, నా స్నేహితున్ని విడిచి. తిరిగి వెళుతున్న రోజే దారిలోనే నిరంజన్ను కలుసుకోగలిగినందుకు హఠాత్తుగా నా కళ్ళలోకి దుఃఖం పొంగుకు వచ్చింది. తెంపి వేయబడ్డ సంబంధాల తాలూకు విషాదం.

చిన్నతనాన అతనూ నేనూ కలిసి ఆదాం, పాదాం. దినమెలల్తోనే పడిపోతున్న మొండిగోడల మధ్య - వాననీటికి అడ్డుకట్టలు కట్టేవాళ్ళం - కాలువలు తీసేవాళ్ళం - చిన్నచిన్న మళ్ళు చేసేవాళ్ళం - పరినారు బండ్లలోంచి జారిపోయిన నారు పడచల్ని తెచ్చి నాలు పెట్టేవాళ్ళం - మక్కపెరళ్ళ పిట్టల కావలి - ఎండుపుల్లలు ఏరడం - కంకులు కార్చడం - ఒక చేత్తో కంకి మరో చేత్తో ఒడిశెల - అద్దాలు పరిచినట్టున్న వాననీరు నిండిన

బీటు పాలాల్లోని నీటిని చెక్‌ప్‌కుని తన్నుకుంటూ పరుగెత్తడం - ఎండ్రకాయల్ని దారాలకు కట్టి ఆడించటం - గాలపుచేపలు పట్టడం - చెరువుల్లో దొరుపుల్లో తపళ్ళు కాళ్ళు చేతులూ కొడుతూ ఈడులాడటం - మెత్తని దుక్కుల్లో సులిమెత్తగా నడవటం - మొక్కలు మొలిచినవో లేదో రోజూ చూడటం - ప్రేమగా వాటి మొదళ్ళకు మట్టిని తోయడం - పైరుల్ని కౌగిలించుకోవడం వాటి లేత ముఖాలను పదిలంగా ముద్దాడటం - “హూ! సెట్టులెక్కగలనే సెంచిత గుట్టులెక్కగలనే సెంచిత అరెరె.... కుక్కలు దునికిన చోటరా భోగ స్రావు దునుకూచుండెరా!” గంట బాగోతుల నాటకాలు - వెంకట్రాజం ఆరెమరాళిల బుర్రకథా - అనేక రాత్రులు పొరుగుాళ్ళకు కూడాపోయి చూసేవాళ్ళం - వినేవాళ్ళం.

అట్లా మా బాల్యం పచ్చపచ్చని మొక్కల లేలేత మొఖాల వంటి మా బాల్యం పెనవేసుకుని సాగింది అటువంటిది అతనూ నేనూ కలుసుకుని ఎంతకాలమైంది?! రెండేళ్ళ కిందిదాక అతడు నా ఏకైక మిత్రుడు - రహస్యాలంటూ మా ఇద్దరి మధ్యా ఏమీ ఉండేవి కావు ఒకేవాడ - ఎదురెదురిళ్లు, వాడెక్కడుంటే నేనక్కడ, నేనెక్కడుంటే వాడక్కడ.

మా ఊళ్ళో చదువు అయిపోగానే మేం పొరుగుార్లో చదువుకోవడానికి పోయాం. అక్కడా కలిసే! వస్తే ఊళ్లో కలిసే! చెట్టాపట్టా లేసుకుని చేన్లూ చెలకలు తిరిగేది చదువుకంటే మాకు పాలాంపిదనే ద్యాస ఎక్కువగా ఉండేది. ఆ చదువేమిటో అంతు చిక్కకపోయేది. తెలంగాణా ఎజిటేషన్ అన్నారూ - గొడవలు - హల్లాళ్లు - క్రమంగా మా చదువుకు స్వస్తి చెప్పాల్సి వచ్చింది. ఎలాగూ వ్యవసాయం ఉండికదానే దిలాసా కూడా వుండేది. అలా మేం వ్యవసాయంలో దిగబడ్డాం. దిగబడ్డామని ఎందుకనడం అంటే అప్పటిదాక చుట్టం చూపుగా మాత్రమే మాకు వ్యవసాయం గూర్చి తెలుసు. చదువు గురించి మా తల్లిదండ్రులకు పడే వేదనకు మేం విసుక్కునేవాళ్ళం. కాని వారి వారి అభిప్రాయం వ్యతిరేకంగా వారిలాగే మేం “ఎద్దు ముడ్డి పాడవడానికి” పనికి వచ్చాం.

అప్పటికే కాలం మునుపటి తీరుగా లేదని మా పెద్దలు వాపోతుండటం నాకు స్పష్టంగా జ్ఞాపకం. ముఖ్యంగా పనిపాటల వాళ్ళ విషయంలో ‘మందలియ్యవళంగా కుంట ఉన్నదనే’ అభిప్రాయం వ్యక్తపరిచేవారు

నిరంజన్ వాళ్ళ తాతగారి హయాంలోనైతే వ్యవసాయం చేయించడానికి కూడా ఒక పెగేదారు ఉండేవాడట. నిరంజన్ తండ్రి కాలం వచ్చేసరికి అతను కూడా స్వయంగా వ్యవసాయం చేసుకుంటే గాని గడవని స్థితి వచ్చింది. ఇక మా కుటుంబం విషయానికి వస్తే మొదట్నుంచీ మాది కష్టపడి పని చేసుకు బతికే చిన్న రైతు కుటుంబం మాత్రమే. ఒక నాగరికి సరిపడా భూమి మాత్రం ఉండేది. నేనూ నిరంజన్ వ్యవసాయంలోకి వచ్చేసరికి ఖచ్చితంగా నడుం వంచి పనిచేస్తేనేగాని గడువని స్థితి వచ్చింది. కనీసం వ్యవసాయంలోనై నా సమర్థులం అనిపించుకోవాలని పట్టుదల. మాకో చిన్న పాలేరు ఉండేవాడు. అతనూ నేనూ మా నాయనా కలిసి చేసుకునేవాళ్ళం. నిరంజన్ వాళ్ళకు నలుగురు పెద్దపాలేర్లు - గొర్లకు

ఒకరు, గొడ్లకు ఒకరూ - నిరంజన్ పై పనులకోసం తిరిగేవాడు.

రోజంతా పనిపాటలు ముగించుకుని రాత్రి కాగానే మూడు బజార్ల దగ్గర కుప్పకూడేవాళ్ళం. అప్పుడు మామధ్య చరకురాని విషయం ఉండేది కాదు. ఆమెరికా శత్రు దేశమని, రష్యా మిత్రదేశమని తలా తోకాలేని తీర్మానాలు చేసేవాళ్ళం.

అంతకు ముందే వ్యవసాయం 'ఆరుకోసే' మూడు అతుకుడు'గా ఉన్నది. తిండి కోసంగా వున్న వ్యయసాయం మార్కెట్టు కోసంగా మారింది. అంతకు ముందున్న జొన్న, మొక్కజొన్న, పెసర పంటలస్థానే మిర్చి వచ్చింది. అసలే వర్షాలు తక్కువ. మిర్చికోసం కొత్తగా బావులు తోడటం, మోటలతో సీళ్ళ సరిపడక ఆయిల్ ఇంజన్లు - ఆ తరువాత కరెంటు మోటర్లు - వాటికోసం లంచాలు - పై రవీలు - మిర్చిపంటకు కావాల్సిన ఎరువులు కొనడానికి తగిన పెట్టుబడి కావాల్సి రావడం బ్యాంకుల చుట్టు తిరగడం - లంచాలు పోను వచ్చిన కాడికి మిర్చిపై పెట్టడం - బ్యాంకుల చుట్టు తిరుగలేక బయట అప్పులు చేయడంవల్ల పడ్డీలు అసలు కలిపి తడిసి మోపెడు అప్పుల్లో మునుగడం -

విత్రనాల్ని సకాలంలో విత్తి - తగిన పెట్టుబడి పెట్టగలిగిన ఒకరిద్దరు రైతులకు పంట అందరికంటే ముందుగా చేతికి వచ్చేది. అదే సమయంలో వారా పంటను మార్కెట్టుకు తోలి లాభపడేవారు. పంటల సీజన్ జోరు కాగానే మొదట్లో ఉన్న ధరలు ఒప్పున పడిపోయేవి. రైతులు గందరగోళంలో పడిపోయేవారు. ఎవరో ఉన్న ఆసాములు ఒకరిద్దరు పంటను తగిన ధర వచ్చేదాక ఆపగలిగేవారు. సాధారణంగా చాలామంది రైతుల పరిస్థితి 'కర్రమీది గింజ పస్తేనే కంచం లేచేది' అన్నట్టుగా ఉండేవారు. అటువంటి రైతుల పరిస్థితి చెప్పనలవి కాదు. అడ్డగోలు ధరలకు పంటల్ని అమ్ముకోవాల్సి వచ్చేది. అట్లా ధరలున్నప్పుడు పంటలు లేవు పంటలున్నప్పుడు ధరలుండవు. వీటికి తోడు వర్షాలు అధికంగా కురిసినేడు ఒక బాధ! కురవనేడు ఒక బాధ. నేను వ్యవసాయం చేసినంతకాలం పట్టుమని నాలుగు ఎందల రూపాయల్ని కళ్ళ కూడా చూడలేదు. రైతులంత మిర్చి పంటవేసే నష్టపోతుంటే ఒకరిద్దరు ముందు చూపుకలిగిన ఆసాములు పాగాకు వేసే లాభపడేవారు. మరుసటేడు రైతులంతా పాగాకు పంట వేసేవారు. నాకింకా జ్ఞాపకం వుంది. మేం మార్కెట్టుకు తీసుకుపోయిన పాగాకు మీద పేడనీళ్లు చల్లి 'ఇది పనికిరాదు' అని నిర్ణాక్షిణ్యంగా చెప్పేశారు పాగాకు వ్యాపారులు. అట్లా ఆ సంవత్సరం రైతులంతా గొడగొడ ఏడుస్తూ అమ్మకం కాని పాగాకును పొలాల అడుక్కు ఎరువుగా తొక్కుకోవాల్సి వచ్చింది. దున్నిన బురదపొలంలో పాగాకును పరిచి తొక్కాలంటే నాకు కాళ్ళురాలేదు. ఆ పాగాకు పెంచడం కోసం మేం పడ్డ యాతన జ్ఞాపకానికొచ్చింది.

వీటికి తోడు ఆడపిల్లల పెండ్లిళ్ళు పెద్ద సమస్య. వ్యవసాయదార్ల కిచ్చి పెళ్ళిళ్ళు చెయ్యకూడదనే మా తల్లిదండ్రుల పట్టుదలతో ఏదో ఒక చిన్న ఉద్యోగమైనా సరే! అటువంటి వారికిచ్చే పెళ్ళిళ్లు చేయవలసి రావడంతో అప్పులు చేయాల్సి వచ్చింది. అట్లు వారు కల్లుకానుకలు భారీగా అడిగేవారు. నిరంజన్ వాళ్ళ కుటుంబం చాలా భూమిని ఆడపిల్లల పెండ్లిళ్ళకోసం అమ్ముకోవాల్సి వచ్చింది. మేం మా ఒక్కగానొక్క చెల్లెలి పెళ్లికోసం

ఇల్లంతా ఊడ్చి ఊడ్చి పోయాల్సి వచ్చింది. అందుకుతోడు నోములు - కొరుపులు - చావులు - పులుకలూ - ఇలా ఊపిరి సలుపలేనన్ని అప్పులు. చివరి సంవత్సరం కాబోలు! పాగాక్కు ధర కాస్తా పలికింది. అయితే ఏమైంది? క్రితం ముందటేడు అయిన అప్పులకు వడ్డీ కూడ రాలేదు.

ఈ గందరగోళాన్నింటిని ఎండాకాలపు వెన్నెలరాత్రులూ చలికాలపు దీర్ఘరాత్రులూ - చేన్ల దగ్గరో - కొడార్ల దగ్గరో పండుకుని చెప్పుకునేవాళ్ళం. ఈ కష్టాల్లోంచి వ్యవసాయాన్ని గట్టెక్కించడం ఎలాగా అని మేం ఆలోచించేవాళ్ళం.

గతాన్ని చెదరగొడుతూ పెద్ద కుదుపుతో రైలు ఆగింది. అప్రయత్నంగా తల బయటకు పెట్టి ఏమిటా అని చూశాను. స్టేషను బయటే సిగ్నల్ కోసం ఆగింది. కొంతమంది ప్రయాణీకులు అక్కడివక్కడే దిగి తమతమ గ్రామాలవైపు పోతున్నారు. అలంతో పడిలేస్తున్న పచ్చ నముద్రంలాగ పరిపాలాలు బీళ్లలో మేస్తున్న గొడ్డాగోదా, గొర్రె మేకా, చేలల్లో పనిపాటలు చేసుకుంటున్న వాళ్ళ రైలును ఆసక్తిగా చూస్తున్నారు. పెట్టెలోపల ఇద్దరు దేశ రాజకీయాల గురించి పెద్దగా చర్చించుకుంటున్నారు. ఒకామె చిన్నబోయిన ముఖంతో కొడుక్కు అరటిపళ్ళు కొనివ్వలేక నమ్రదాయించ చూస్తోంది. కొద్దిసేపటికిరైలు కదిలింది. తలదాపుతూ పోయి రమ్మంటున్నపైర్లు - చేతులదాపుతున్న పల్లెజనం -

అట్లా మా కుటుంబాలు అప్పులమధ్య కూరుకుపోతున్న ఆకాలంలోనే మా ఊర్లో పరిస్థితులు చాలా మారినయి. పాలేర్ల జీతాలదగ్గర మొదలైన వ్యవహారం కూలిరేట్లు పెరగాలని, వెట్టి పనులు బందని, ఆఖరుకు బంజరు భూముల్ని దున్నుకోవడం దాకా వచ్చింది. ఈమధ్య నిరంజన్ దొరింటికి నడపటం - దొర లాలుకాకు నడపటం ఎక్కువైనాయి. పోలీసులు అప్పుడప్పుడు రావడం. 'యందాక ఊళ్లకు పోలీసు రాకుంట గడిచింది' అని కొందరు నిట్టూర్చేవారు. 'ఇవాళ బంజరుభూములు అన్నోళ్ళు రేపు పట్టాభూములు అనరన్న గ్యారంటీ ఏముంది?' అని కొందరు అనేవారు.

మొత్తం మీద గ్రామం గ్రామం తీరుగ కాకుండా ఒక కొత్త వాతావరణం నెలకొన్నది.

వ్యవసాయంలో మిర్చి రోగాలకు తట్టుకోని పండుటం తగ్గింది. ఏ పంటవేస్తే పండుతుందో తెలియని అయోమయం రైతుల్లో కలిగింది. మా అమ్మ ఎప్పుడూ విచారిస్తుండేది. ముఖ్యంగా నా గురించి. "మేమంటే ఎల్లనో నెగ్గకచ్చినం బిడ్డ! నువ్వీ రొంపిల పడద్దా అంటే పడితివి - ఏ చిన్న నొఖరి దొరికినా బాగుండిపోవు' అంటుండేది.

కాని నేను చదివిన చదువుకు ఏ నొఖరి దొరుకుతుంది? ఎప్పటిమాటో! కాలేరు (కాలరీ) మీదున్న మా చిన్నాయనింటికిపోతే ఆయన బలవంతం మీద ఎంప్లాయ్మెంట్ ఆఫీసులో పేరు నమోదు చేయించుకుని వచ్చిన. నా మలుకు నాకు ఏ నొఖరి దొరుకుతుందన్న నమ్మకం లేకుండేది.

సరిగ్గా ఆ సమయంలోనే కాలేరుమీది మా చిన్నమ్మా, చిన్నాయనా మా ఇంటికి వచ్చారు. ఆరోజు ఇంకా ఇప్పడేప్పుడు గడిచి పోయినట్టుగా నాకు జ్ఞాపకం వుండేపోయింది.

ఆరోజు - ఎండాకాలపు పిండివెన్నెల రాత్రి - ఇంటిముందు ఎండబోసిన మొక్కజొన్న కంకులపై మంచం వేసుకుని బోర్లా పడుకున్నాను. వెన్నెల కంకులపై బడి ఎర్రగా మెరుస్తోంది. పాడవు పాడవు కంకులతో - జారిపోతున్నా అడ్డం పాడుగూ పందిరి వేయడానికి విశ్వప్రయత్నం చేస్తున్నాను. ఇంట్లోకి ఓ చెవికూడా వేశాను. మా నాయనకూ - మిగతా ముగ్గురికీ వాదోపవాదాలు జరుగుతున్నట్టుగ అర్థమైంది. చర్చనీయాంశం నా భవిష్యత్తేనన్నది స్పష్టం.

నేను చాలాసేపు ఆలోచిస్తూ ఉండిపోయాను. ఆ తరువాత మరికొంతసేపటికి మా చిన్నాయన నా దగ్గరికి వస్తూ 'పన్నవా బిడ్డా!' అంటూ మంచంలో కూర్చున్నాడు. దాదాపు నేను ఆసరికే సిద్ధపడ్డాను. చిన్నాయన కాసేపు మాటలకోసం వెతుక్కుంటున్నట్టుగ ఉండిపోయిండు. ఆ తరువాత తన చేయి నా వీపు మీద వేస్తూ "బిడ్డా! ఈపాటికి నీకు ఎగుసం చేసుడంటే ఏందో తెలిసి వుండాలె! యిన్నేండ్లు మీ నాయన ఎల్లనో చేసు కచ్చిండు, రైతుకు కానికాలం దాపురమైంది" అని కొద్దిసేపు చెప్పి నా మొఖంలకు చూస్తూ "బాయిపనికి (బొగ్గుగని) నీకు కాల్ అచ్చింది! ఇక్కడుంటే బతుకలేవు" అన్నాడు. బాయిపనంటే బొగ్గుతట్ట మోయడం, వెనుకటికి నైజాం కాలంలో కూలినాలి చేసుకు బ్రతికేవారు మాత్రమే బాయిపనికి పోయేవారు. యిప్పుడో!

"ఏదో నాలోజులు తిప్పలు పడాలె! తరువాత ఏదన్న అలుకటిపని చూసుకోవచ్చు" చిన్నాయన మాటలు. నేను అన్నింటికీ సిద్ధపడే ఉన్నానన్న విషయం ఆయనకు తెలియదు. ఆయనంకా అంటూనే ఉన్నాడు. "ఎవరో ఏదో అంటరని చూడకు. ఇదరూ - ఖాందాన్ మనకు కూడా పెట్టాయి. యిన్నవా బిడ్డా రేపొద్దున్నే లేసిపోదాం" అని చెప్పి ఇంట్లోకి పోయిండు.

నాకా రాత్రి ఇక నిద్రరాలేదు. గతానికి సంబంధించిన అనేక విషయాలు కందిరీగల తుట్టెలాగ నా మనసులో తిరుగునారంభించినయి. అప్పటికే మా చిన్నాయన మాకు ఎంతో డబ్బు సాయం చేశాడు. చిన్నాయనకు తెలియకుండా చిన్నమ్మా ఇచ్చింది. వారు ఇవ్వడమే కాని మేం తిరిగి తీర్చలేకపోయాం. బాయిపని చెయ్యడమంటే మాటలుకాదు. పోనీ ఇక్కడే వుంటే బ్రతికే వీలులేదు. అట్లా ఎన్నడో నమోదు చేయించుకున్న పేరు మీద ఇట్లా 'కాల్' వస్తుందని నేను అనుకోలేదు.

తల్లిని, తండ్రిని, పుట్టి పెరిగిన ప్రియాలిప్రియమైన ఊరుని విడిచి ఎక్కడికో దూరంగా దుర్భరమైన బొగ్గుగనుల్లోకి పోవాల్సి వస్తున్నందుకు నా మనసులోంచి దుఃఖం ఎగిసి ఎగిసి వచ్చింది. మట్టిని తలక్రిందులు చేస్తూ పచ్చని పొలాల మధ్య స్వేచ్ఛగా జీవించాలనుకున్న కలల్ని - మొక్కల లేలేత చివుళ్ళవంటి నా కలల్ని ఎవరో నిర్ణాత్యంగా నరికి వేసినట్టు వెక్కి వెక్కి ఏడ్చాను. ఏడ్చి ఏడ్చి చివరకు నన్ను నేనే సముదాయించుకున్నాను. అప్పులు తీర్చుకోవచ్చు. వ్యవసాయం సజావుగా చేసుకోవడం కోసం నాలుగు డబ్బులు సంపాదించుకోవచ్చు అని నిర్ణయించుకున్నాను.

ఆ విధంగా తెల్లవారకముందే లేచి సిద్దమై - కన్న తల్లితండ్రుల్ని ఉన్న ఊరునూ - నా జీవన సమస్తాన్ని విడిచి మా చిన్నమ్మా, చిన్నాయనల వెంట బొగ్గుగనుల్లో పనిచేయడంకోసం బయలుదేరాను. ఆ తెల్లారుతున్న వెలుగులో మా ఊరును మిరి మిరి చూస్తూ నేను వెళ్ళిపోయాను. ఆఖరుకు నిరంజన్ కు కూడా చెప్పలేదు. 'గాబాయిపనికి మనం వెళ్ళడమేంది' అని నా నిర్ణయాన్ని ఎక్కడ సడలించజేస్తాడో అన్న భయం వల్ల.

ఇక ఆ సోపడం - మా ఊరికి ఇదే తిరిగి రావడం మధ్యలో రెండుసార్లు మా అమ్మనాయనలు వచ్చిపోయారు. అంతకు మిసహా ఊరు గురించిన ఏ విషయమూ తెలియకుండా పోయింది ముఖ్యంగా నిరంజన్ గురించి

బొగ్గుగనుల ప్రాంతం పోయాకా తిరిగి మా ఊరికి రాకపోవడానికి మొదట్లోనే తే నేను చేసే తట్ట మోతపని నామోషగా భావించే! తరువాత తరువాత కొత్త జీవితపు ఉరవడిలో నేను కొట్టుకుపోవడం చీటికి మాటికి సమ్మెలు చేస్తారని, లాగి కాంట్రాక్టునోల్లను గాడిదలకు తినిపిస్తారని బొగ్గుగని కార్మికుల గురించి సాధారణంగా పల్లెల్లో అనుకుంటూ వుంటారు. నేను కూడా పై రెండు అభిప్రాయాలు నిజమనే అనుకునేవాన్ని నిజం కూడా! కాని ఆ కఠోర వాస్తవాల వెనుక ఎన్నో కారణాలున్నాయని నాకు తరువాత్రహుతా తెలిసింది.

బొగ్గుగని లోపల చూస్తే ఏముంది? భూగర్భంలోకి రోజూ మైక్రోకోస్టి సడవలం - పుట్టెడు బండకింద - కడుపుల పేగులు తెగి నోట్లకి వచ్చేటట్లుగా బ్లాస్టింగ్ పొగవల్ల దగ్గుతూ - ముక్కుల్లో మూతుల్లో కడుపులోని పేగులవెంట పరుగుపోయిన బొగ్గు దుమ్ముతో - కుమ్మరివాములో కుండలు కాలినట్లుగ పర్మింగు ప్లేసుల్లోని వేడికి, శరీరాలు సలసల వేడెక్కిపోతుండగా - మెడనరాలు జావజావ గుంజంగా - గంటల తరబడి బొగ్గుతట్ట మోస్తూ బబ్బలు నింపడం - కళ్ళు బైర్లు కమ్ముతోంటే నాలుక పిడుచగడుతోంటే ఎక్కడో పున్న మంచినీటి పంపుకోసం పరుగులు పట్టడం - పంపు కింద వెల్లికిలా పండుకుని 'తేలగిల' పడిపోవడం - తిరిగిలేచి కడుపుల పేగులు తెగేలా బబ్బల్ని దొబ్బి దొబ్బి హార్ట్ తాడుకు అందించడం - దిమ్మెక్కిన తలలతో - నిస్సృహ శరీరాలతో - గంటలకు గంటలు నడుస్తూ పైకి ఎక్కి, వచ్చేసరికి తలప్రాణం తోకను వచ్చేది.

గని లోపల పని పరిస్థితులు బాగు చెయ్యాలని, పర్మింగు ప్లేసులో గాలి సప్లయ సరఫరా చెయ్యాలని, బొగ్గు మోసే తట్టలు, బూట్లు ఇవ్వాలనిన పద్ధతిలో ఇన్వెస్ట్, ఇలా ఎన్నో విషయాలకు మేం అధికార్లతో గొడవపడాల్సి వచ్చేది. పనిముట్లు కిందవీయడే మాకు ఏ సమస్య తీరేది కాదు.

మా గని ఉపరితలంపై తిరుగుతున్నంతసేపు నేనెప్పుడూ దుడ్డిగాండ్లై పుగా ఎత్తయిన రామగిరి పర్వతంవైపు చూస్తుండేవాడిని. ఆ పర్వతం కావలిగా పున్న నా ఊరు నాకప్పుడూ జ్ఞాపకం వచ్చేది. వెంటనే నా కండ్లల్లో గుబుగుబాని నీళ్లు ఊరేవి. పొలాల్లోంచి గనుల్లోకి బలవంతంగా తరమబడ్డానని భావించుకునేవాన్ని. అందుకు నాకు దేనిమీదో కోపం, ద్వేషం, దేన్నో సాదించాలనే కసి.

సహజంగానే అనివార్యంగానే నేనూ అందరితోపాటు సమ్మెల్లో పాల్గొనేవాన్ని. ఆక్రమంలో నాకు ఆనేకమంది పరిచయమయ్యారు. అద్భుతమైన కార్మిక మిత్రులు. అట్లా కొత్త పరిచయాలు - కొత్త అనుభవాలు - కొంగ్రొత్త అధ్యయనాలు, ఈ సమస్త భూగోళాన్ని చిన్న గోళికాయగా చేసుకుని నా అరచేతిలో పెట్టుకుని దాని ఓపరంగాన్ని దాని అంతరంగాన్ని, దాని గతాన్ని, గమనాన్ని ఆగమనంతో సహా అన్నింటిని అణువణువునూ శోధించడం నేను ఇక్కడే నేర్చుకున్నాను. నా పాత జీవితాన్ని జ్ఞాపకం తెచ్చుకుని కుమిలిపోవడం తగ్గింది. నాగేటి చాళుఖ్యుల బొగ్గు పొరల్లోకి ఈడ్చబడటం నా జీవితంలో పెద్ద మార్పు ఎలాగైతే అయిందో అదే విధంగా బొగ్గు గనుల్లోకి వచ్చిన తదుపరి క్రమ క్రమంగా నా మనస్తత్వం పూర్తిగా మారింది. హఠాత్తుగా జరుగకపోయినా ఇది నా జీవితంలో రెండో మార్పు. స్వయంగా వ్యవసాయం చేసుకుంటూ, పనివాళ్ళతో చేయించుకునే రైతు దళ నుంచి కేవలం రెక్కల కష్టాన్ని అయినకాడికి తెగనమ్ముకునే కార్మికుడి స్థితిలోకి నేను మారడం అన్నింటికీ మూలమని నేను తరువాత తరువాత తెలుసుకున్నాను.

అట్లా వచ్చవచ్చని పైరుల్లోంచి నల్లని బొగ్గు పెళ్ళల మధ్యకుపోయిన చాలాకాలానికి మా ఊరు వస్తోంటే రైల్వేనే నేను నా చిన్ననాటి స్నేహితున్ని నా పాత స్నేహితున్ని కలుసుకోగలగడం జరిగింది.

నిరంజన్ నా కీటికి దగ్గరకు వచ్చి పిలిచేదాకా నాకు స్టేషన్ వచ్చిందని కాని, రైలు ఆగిందని కాని తెలియనే తెలియలేదు. రైలు దిగి ప్లాట్ ఫారం దాటుతూ నేనతన్ని "ఎక్కడికి పోయి వస్తున్నావు?" అని అడిగాను. "పాలేరు పైసలు ఎగబెట్టి సింగరేణికి పోయిండు. పైసలు వసూల్ కు బెల్లంపల్లిదాక పోయి వస్తున్నా" అని అతనన్నాడు. ఏవో ప్రశ్నలు, జవాబులు, ప్లాట్ ఫాం దాటాం. ఎదురుగా చౌరస్తాలో నల్లబడ్డ గాంధీబొమ్మ! కుడివక్క సందులో తడికలు బీసీ రేకులు మార్చిన సీనిమా టాకీసు - నూనె, బియ్యం మిల్లుల ఎత్తైన పాగొట్టాలు, తళతళలాడే షావుకార్ల ఎత్తయిన మేడలు - బీట్స్ ధాన్యాలు అమ్ముకుని అవసరమైన సామాన్లకోసం దుకాణాల ముందు తిరుగుతున్న రైతులు - ఎడ్లబండ్లు.

ఒకప్పుడు యిదే రోడ్లమీద నేనూ, నిరంజను ఆ రైతుల మాదిరే బండ్లలో నిలబడి వాహనాల వంక ఎత్తైన షావుకార్ల మేడలవంకా చూసేవాళ్ళం. మా ధాన్యదాసులకు ఆడ్లగోలు ధరలు నిర్ణయిస్తుంటే గుడ్ల నీరు కుక్కుకుంటూ నిస్సహాయంగా నిలబడి చూసింది ఇక్కడి బీటు గడ్డెంపై నేనో! అట్లా ఎన్నెన్నో చేదు జ్ఞాపకాలు చుట్టు ముడుతుంటే నేనూ నిరంజన్ బస్టాండు వైపు నడిచాం. అప్పటికీ చీకటి కానే అయింది.

అంజనేయుని ఆలయ నిర్మాణం కోసం చందాలు - బ్యాంకు ఎన్నికలూ - సబ్సిడీలు - పోయిన ఆసెంబ్లీ ఎన్నికలు - ఎమ్మెల్యేతో తనకున్న దగ్గరితనమూ - అట్లా నిరంజన్ నాలో మాట్లాడుతుండగానే బస్సు రావడం అందరం దానిపై ఎగబడటం ఎలాగో ఎక్కి బస్సులో ఆ చివర ఒకరం ఈ చివర ఒకరం నిలబడ్డాం. గడబిడ గండ్రగోళం - ఉక్కపోత - దిగకారే చెమటలు. బస్సులో మా ఊరివాళ్ళ కూడా చాలామందే అగుపించారు.

బస్సు మెల్లగా కదిలింది. రైలుగేటు - రైలుమిల్లు - ఆయిల్ మిల్లు -కూపీసానమై

ఉన్న ఆయిల్ ఇంజన్ వర్క్ షాపు - ప్రక్కనే వెలిగిపోతున్న కరెంటు మోటార్ల వర్క్ షాపు - కట్టకోత మిషన్లు - సున్నపు బట్టిలు రోడ్డుకు రెండువైపులా ముసలి తుమ్మలు - గుట్టపై పచ్చగా వెలిగే మైక్రోవేవ్ స్టేషన్ లైట్లు - పల్లెలు - పంటసాలాలు - మెల్లమెల్లగా నా జన్మస్థలానికి చేరుకుంటున్నాననే భావన !

బస్సు దిగేసరికి చీకటి బాగానే అయింది నిరంజన్ కోసం నేనాగితే నిరంజన్ పాన్ షాపులో సిగరెట్లు కొంటూ ఆలస్యం చేస్తున్నట్లు అనిపించింది నాకు నా కోసం ఆగిన మా ఊరివాళ్లు కొందరు పోదాం రమ్మని పిలుస్తున్నరు నన్ను. “ఆయినేదేంటి ఆయనే వత్తడు” “మీరు రాండి” అని అంటున్నారు. చివరికి మండితో నేను నడుస్తుంటే మా వెనువెంటే నిరంజన్ వస్తున్నడు.

చీకటి పూట గతుకుల బాట - పడుతూ లేస్తూ నడక పైగా వీళ్లు నా గురించి, అక్కడి పనిపాటల గురించి అక్కడి మనుషుల గురినంది ఆసక్తిగ అడుగుతున్నారు. వారు చాలా ఆదరంగా మాట్లాడుతున్నట్లు తోచింది. అంతసేపూ నిరంజన్ నడకలో ఎవరితోనూ మాట్లాడలేదు - ఎవరూ ఆయనతో కూడా మాట్లాడలేదు - నా కేమిట్ అనవబడంగా తోచింది.

ముడుసుకుంట కట్ట - తాడిచెట్లు - మామిడితోటా - కల్లుమండప కల్లువాసన మండువకాడ యింకా సందడి తగ్గలేదు. చెట్లమీద పక్షుల చప్పుడు - తానీ కొమ్మల గలగల శబ్దాలు - బోయ్ ముని వీచే చల్లనిగాలి - అంతా గమ్మత్తుగా - చిరిపిరింతమైన ఊపిరిని మళ్ళీ పిలుస్తున్నట్లు -

చేను చెల్లెల మీది నుంచి తులూరై తున్నాయి ముట్టలతో, గడ్డి మోపులతో, ఎడ్ల ముందేసుకుని వస్తున్నారు కొందరు ఆ చీకట్లో సైతం నన్ను గుర్తింపు పలికరించారు. మా కుంటెంకయ్యగారి లచ్చమ్మ పదిన్నతే తన సహజ పద్ధతితో “నీ తలపండు పలుగ, పోయిన కాన్నుంచి ఊర్చే మరిసిపోయినపు” అని స్వాగతం చెప్పింది.

“పొద్దున కలుద్దాం” అంటూ నిరంజన్ వాళ్ళింటికి వెళ్లిపోయాడు. నేను మా ఇంటికిపోయాను.

మరునాటి రాత్రి - పిండి కురిసినట్లు వెన్నెల - మిలమిల మరిసే చుక్కలతో, దూదిపింజల తీరుగ కదిలిపోతున్న మేఘాలతో ఆకాశం ఎంతో మనోహరంగా వున్నది. నన్ను తోలుతున్న పైరగాలి శరీరానికి ఆహ్లాదం కలిగిస్తున్నది.

ఎక్కడో దూరంగా ఎవరికొట్టంలోంచో మేస్తున్న పశువు మెడలోంచి లయబద్ధంగా బొనుగ చప్పుడు వినిపిస్తోంది. మూడు బజార్ల దగ్గర ఎవరో ఒకరు కూర్చున్నారు. బజారునిండా కావళ్లు భుజాల కేసుకుని గొండ్లవాళ్లు - తొగబోయినవాళ్ళు వెళ్తున్నారు. ఎవరి దోరణిలో వాళ్ళు ఎడతెగకుండా మాట్లాడుకుంటూ పోతున్నారు.

ఎవరో ఆడగొంతుతో “పోదమా పనసీమల-చెలి చూదమా పనసీమలా” అని మై నావతి నాటకంలో పనవిహార సందర్భంలోని మై నావతిలాగ పాడుతున్నడు.

నిత్యం దిబిదిబి చప్పుళ్ళుమధ్య - ఉక్కిరిబిక్కిరిచేసే బొగ్గుపాగల మధ్య - కండ్లు కప్పుకుపోయే బొగ్గు దుమ్ముదూళిల మధ్య - మురుగు కాల్యం వాసనల మధ్య గడిపి రావడం వల్లనో ఏమో నాకు ఎంతో ప్రశాంతంగా తోచింది.

రాత్రి భోజనాలు కాగానే బయట మంచాలు వాల్చాను. అమ్మ వంటిల్లు సర్దుకో వడంలో మునిగిపోయింది. నాయన బ్రెహ్మలు పిండుతున్నాడు. పాయ తీసి కట్టేసిన దుడ్డ తల్లి దిక్కు గుంజుతోంది.

నిన్న రాత్రి మా అమ్మ అనేక సంగతులు చెప్పింది. మధ్యలో నిరంజన్ గురించి కూడా చెప్పింది. కాలం మునుపటి తీరుగా లేదని, మారకపోతే బతుకలేమని ఆపాటి జ్ఞానం నిరంజన్ కు ఎందుకు లేదోనని మా అమ్మ విచారపడ్డది.

నేనట్లా విచారిస్తూ కూర్చుండగానే “ఎప్పుడవిండ్రు” అని ఎవరో అంటే నేను చూసిన. ఒకప్పుడు మా చిన్నపాలేరు సాయిలు. చిన్నప్పుడు! యిప్పుడు బాగా ఎదిగిండు, “బాగేనా” ని నేనంటే “బాగే” అన్నాడు. నెత్తిమీద తువ్వాల తీసుకుని కిందేసుకుని కూర్చుంటూ నా పని గురించిన వివరాలు అడిగిండు. మొదట్లోనే తే నేను చేస్తున్న పని చెప్పడానికి సంకోచించేవాన్ని. కాని యిప్పుడు? వివరాలు చెప్పిన మీదట “మీరు చేసే బాయికే (గవిలోనే) మా బావ పనిచేస్తాడని” చెప్పిండు. “ఏం పేరని” నేనంటే, మిట్టపల్లి మల్లేశమని చెప్పిండు. నేను నవ్వుతూ మేం ఇద్దరం కలిసే పని చేస్తామని చెప్పినప్పుడు చూడాలి సాయిలు సంతోషం! మరింత దగ్గరికి జరిగి వాళ్ళ బావ గురించి, ఆక్క గురించి క్షేమ సమాచారాలు అడిగి తెలుసుకున్నాడు.

మా సంభాషణ గ్రామం వైపు మళ్ళింది. అతను చెప్పాన్నాడు. నేను అడుగుతున్నాను. నిరంజన్ గురించి మాట్లాడుతూ “ఆయన గట్లనే చేస్తుంటే ఎవరో దొడబొక్కలిరుస్తారని” లేచిండు. “పాడ్డుపోయింది ఉంటరుకద రేపు కలుత్ర” అంటూ సాయిలు లేచి వెళ్ళిపోయాడు. సాయిలు కోపంతో అన్న మాట ఒక్క సాయిలు కోపంగానే తోచలేదు నాకు. అది వారందరి సామూహిక కోపంగా తోచింది.

నిరంజన్ పట్ల నా మనసు ఆందోళన చెందింది.

నేనతని కోసం ఎదురుచూస్తూ చాలాసేపు కూర్చున్నాను. అప్పటికే మా అమ్మ నాలుగుసార్లు పిలిచింది. “ఆయనేడ వస్తాడు బిడ్డా నువ్వచ్చిపండుకో” అని. అన్యమనస్కులగానే నేవెళ్ళి బయట మంచంలో పడుకున్నాను. నిద్ర రావటంలేదు. నిర్మలమైన వెన్నెలరాత్రిలో పైకి ఆకాశంలోకి చూస్తుంటే నాకేదో అంతులేని అగాధాల్లోకి చూస్తున్నట్టు తోచింది. అప్పటికే ఊరుడుకు మగ్గింది. కుక్క ఒకటి దూరంగా ఎక్కడో విషాదంగా ఏడుస్తోంది. ఆ ఏడ్పు ఎంతో దూరం వినిపిస్తోంది.

క్రమక్రమంగా నాకెప్పుడు నిద్రపట్టిందో తెలియదు. మా అమ్మ ఆదరా బాదరగా నను తట్టి లేపుతూ “నిరంజన్ను మాదిగిండ్లళ్ళ కొడుతున్నరల” అని చెప్పింది. నేను మంచందిగి అట్లాగే లుంగీ బనీను మీద మాదిగిండ్ల వైపు ఉరికాను. అప్పటికే భవభవ

తెల్లారింది. పనిపాటలకు బయలుదేరే పాలేర్లు అందరు క్షౌర్య మధ్య (హరిజనులకు కట్టించిన క్షౌర్యపు) గుమిగూడింద్రు. అరుపులు, తిట్లు, కేకలు తోసుకోవడం అంతా కలిసి నానా గండ్రగళంగా వుంది. మధ్యలో నిరంజన్ తలమీద కొన్ని చేతులు బరిగానే పడ్డాయి. మరికొందరు అందర్ని విడదీస్తున్నారు. నాకు ఎవర్ని వద్దనాలో - ఎందుకు జరుగుతోందో తోచలేదు. అంతలోనే గ్రామంలోంచి ఇద్దరు ముగ్గురు రైతులు కూడా వచ్చారు. “ఏదన్నంటే పరిష్కరించుకోవాలేగాని ఇదేం లొల్లి” అని అందర్ని సముదాయిస్తున్నారు. ఆ గుంపులోంచి నిరంజన్ను బయటకు లాక్కువచ్చారెవరో. ఆయన నోట్లోంచి నెత్తురు కారుతోంది. నా మనసు వికలమైంది.

ఊళ్ళోంచి వచ్చినవారు నిరంజన్ను మెల్లమెల్లగా నడిపించుకుంటూ గ్రామంలోకి పోయారు. నేనక్కడే నిలబడిపోయాను. ఎదురుగా క్షౌర్య ముందు చింత కింద ఒక పదేండ్ల పిల్లవాడు జ్వరం వచ్చిన వాని తీరుగ నేలపై కూర్చున్నాడు. అతని ఒంటపై పాతచీర నిండుగా కప్పింది తల్లి. శోకాలు తీస్తుంది. మధ్యమధ్యలో నిరంజన్ను శాపనార్థాలు పెడుతోంది. సంగతి బోధపడి బోధపడనట్టుగా వుంది. నిరంజన్ను తిడుతూ అంత తొందరగా వదిలి పెట్టినందుకు తమలో తామే ధుమధుమలాడుతూ ఎటువాళ్ళు అటు వెళ్ళిపోయారు. అందాక నిలబడి చూస్తున్న సాయిలు కూడా నా దగ్గరికి వస్తూ “నాలుగు రోజుల్నుంచి అగో - ఆడకూసున్న పోరడు - జరంతోని గజగజ పగుకుతాండు. ముసల్తాని చేతుల దమ్మడిలేక పోరనికీ మందులేదు. మాకు లేదు. పొద్దున పొద్దునే ఎగోళం తీరుగ అచ్చి ఇంట్లసాచ్చి పోరన్ని రెక్కబట్టి ఇవతలికీ గుంజుకచ్చిండు. వాంది వగల జరమట! పనికి రాకుంట తప్పిచ్చుకునే ఏషమట! వాన్ని అల్ల గొరగొర ఇగ్గుకత్తంటే ముసల్తి వద్దు వద్దని అడ్డం తిరుగుతే ముసల్తాన్ని ఇయ్యర మయ్యర గుడ్డుతాంటే అచ్చెటోళ్ళు పోయెటోళ్ళు ఆయినె పని చూసింద్రు” అని చెప్పిండు.

“ఏందీ ఈ మనిషి పూర్తిగ ఇట్లా అవుతున్నడు” అనుకుంటు నేను ఇంటికి వచ్చిన. వెంటనే నిరంజన్ దగ్గరికి పోవాలనిపించలేదు. వికలమైన మనసుతో ఆరోజు చేస్తు చెల్లాల కలె తిరిగి వచ్చాను. సాయంత్రమైంది. భోజనం పూర్తి చేసుకుని నిరంజన్ ఇంటికి బయలుదేరాను. నిరంజన్ వాళ్ళమ్మ సబ్బండ వర్ణాలవారిని మూడు బజార్లకాడే దుబ్బితో సత్కరిస్తోంది. తండ్రి ఉండీ ఉండీ తిట్లతో దీవిస్తున్నడు.

అప్పటికే ఆరెంపి డాక్టర్ రాచ్చి తలకు కట్టుకట్టి ఇంజక్షను గోళీలిచ్చి పోయిందట. నిరంజన్ ఇంటివెనుక మల్లెపందిరి కింద ఒంటరిగ పండుకున్నడు. నేను వెళ్ళి మంచం ప్రక్క నిలబడ్డాను. నిరంజన్ పై నీడ పడేసరికి కళ్ళు తెరిచి నావైపు చూసిండు. తరువాత ముఖావంగా చీకట్లోకి చూస్తుండిపోయిండు. అట్లా కొద్దిసేపు ఇద్దరం మౌనంగానే గడిపాం. ఆ కాసేపు నాకు దుర్బరంగా తోచింది. సంభాషణ ఎట్లా ప్రారంభించడమా అని నేను ఆలోచిస్తూ చివరికి -

“ఏమిటిది? పూర్తిగ మంచీ చెడు తెలియనివాని తీరుగ అయిపోయినవు? ఏమిటి

నిరంజన్?" అన్నాను. ఆ ఒక్క మాటతోనే అతనికి ఎంతో బోధపడినట్టు చిప్పున తల నావైపు తిప్పి చీత్కార భావంతో "నీది నీకే మంచి - నాది నాకే మంచి" అన్నాడు.

ఆ మాటలతో నేను స్థాణువునై పోయాను. నా మనసంతా ఎట్లాగో అయిపోయింది. చేదు మాత్ర మింగినట్టు అనిపించింది. ఆ రెండు మాటలతో మా ఇద్దరి మధ్య ఏర్పడ్డ అఘాతం పై ని ముసుగు ఒక్కసారిగ గుంజి చూపించినట్టు అయింది.

కలిసి పుట్టకపోయినా, కలిసి పెరిగాం, కలిసి ఆడాం. కలిసి పాడాం.

ఏమీ తెలియని అమాయక కాలంలో ఇద్దరం ఒకటే అనుకున్నాం. కానీ నిజానికి బతుకులోకి వచ్చేసరికి ఆలోచన వచ్చేసరికి ఇద్దరి మధ్యా ఎంత అఘాతం? ఇంతకాలానికి గాని ఒకరి మంచి మరొకరికి మంచి కాకుండా పోయింది.

మంచంలో పండుకుని నిరంజన్ - ప్రక్కన నిల్చుని నేను. ఇక ఏం మాట్లాడాలో నాకు తోచలేదు. నిజానికి ఇంక ఏం మాట్లాడగలను. ఆ గోడల మధ్య గాలి ఆడటమే కష్టమైంది. పై న వెన్నెల పందిరి కింద వికృతంగా నీడలు పాములతీరుగ అటూ ఇటూ కదులుతున్నాయి.

మరీ దుర్బరంగా తోచగానే ఏవో రెండు మూడు పాడి పాడి ప్రశ్నలు - జవాబులు పరస్పరం విదల్యుకోగానే నేను లేచి నిలబడ్డాను.

"నిరంజన్ ఇక నేను వెళ్ళివస్తాను" అన్నాను.

"మంచిది కలుద్దాం" అతనన్నాడు.

నిజానికి ఆ మాటలు అసాధ్యం అనిపించాయి.

ఈ చోటుకు నేను మళ్ళీ రాకపోవచ్చు.

నిరంజనూ నేనూ కలుసుకోకపోవచ్చు. ఆ భావన రాగానే నా శరీరంలోంచి ఏదో భాగం తెగిపోయినటువంటి బాధతో వడివడిగా ఆ ఇంట్లోంచి బయటపడ్డాను. మా ఇంటి వైపు.

- స్వజన, జనవరి 1990

మనీదుపాపురం

దాదాహయల్

అది కప్పు విప్పి చూసేసరికి దాని చిన్ని గుండెలో కలిగిన మొట్టమొదటి భావం భయం.

రోజూ తెల్లారుజామున మైకులో వినిపించే ప్రార్థనాహ్వనం దాని ముటుకు దానికి అలారం టైంపీసు మోత లాంటిది. అదారోజు దాన్ని మేలుకొలపలేదు. అది లేచేవేళకే దాని ప్రెంట్స్‌నీ లేచి కోలాహలం చేస్తున్నాయ్. చివరికి రోజూ బద్దకంగా నిద్రలేచే దాని జతపాపురం కూడా దానికంటే ముందే లేచి తాపీగా గబ్బుం గబ్బుం అనే శబ్దాలు చేస్తోంది.

సరిగ్గా వారం రోజుల క్రితం ఆ మగపాపురంతో దానికి జతకలిసింది. అంతకు ముందు మరో మగపాపురం దానికి జోడిగా వుండేది. అయితే ఆర్మెల్లపాలు తనతో జల్నాగా కాపురం చేశాక ఆ మగపాపురం మరో ఆడపాపురంతో చక్కా లేచిపోయింది.

ఆ మగపాపురం లేచిపోయిపోజన దీనికి జీవితం మీదే విరక్తి పుట్టింది. మనీదు కొలనులో దూకుదామా లేక ఆత్మహత్య చేసుకోవడానికి వేటగాడి వలలో చిక్కిపోదామా అని ఆలోచించింది. తను చిక్కితే చాలు, యెంచక్కా నిప్పులమీద కాల్చుకు తింటానికో కుర్రకుంక సిద్ధంగా వున్నాడు. రెండుమూడుసార్లు వాడు దొంగవాటుగా మనీదులో కొచ్చి తనని పట్టుకుపోవడానికి ప్లానేశాడుగానీ తనే వాడికి బస్సాయిచ్చేసి అందకుండా యెగిరిపోయింది.

అయితే బాగా ఆలోచించిన మీదట ఆత్మహత్య చేసుకోవడం ఘడ్డండగనిపించింది. చీ, అది మగబుద్ధి చూపించి మరో పాపురంతో యెగిరిపోయినంత మాత్రాన తనెందుకు బేలగా ఆత్మహత్య చేసుకోవాలి? తనూ మరో జోడి వెతుక్కుంటుంది.

ఆ ఆలోచన పుడుతూనే అంతవరకూ ఆ లేచిపోయిన మగపాపురం కోసం అంగలారుస్తూ చెట్టూ పుట్టూ పట్టుకు తిరిగిందల్లా ఆ వెతుకులాట మానేసి తిన్నగా మనీదు గోపురం మీదికి యెగిరి పోయింది. ఆ మనీదు గోపురం మీద దానికి ఒకటి కాదు, రెండు మగపాపురాలు కనిపించాయి. తన మచ్చలేని తెల్లరంగు చూసి అవి రెండూ కప్పు తిరిగి బోల్తాపడబోయి నిలదొక్కుకున్నాయి. తనేమో ఆరెండింట్ల దేంతైనా సరే జతకట్టడానికి

సంసిద్ధత వ్యక్తం చేస్తూ నునులేత సిగ్గుతో ఓసారి అందమైన నల్లని కళ్ళు రెపరెపలాడించి వాటిలోపాటు రెక్కలు కూడా నైస్ గా బపబప లాడించింది.

ఒక్క వొరలో రెండు కత్తులు యిమడవు కదా! ఆ రెండు మగపావురాలూ తనకోసం మసిదుగోపురం మీదే బరిలోకి దూకాయి. పావుగంటసేపు ఆ రెంటిమధ్యా హెరారాహెరారీ పోరాటం జరిగింది. చివరికి యీకలన్నీ వూడగొట్టుకుని భంగపాటుతో మగపావురం పలాయనం చిత్తగించింది. గెలిచిన మగపావురం విజయగర్వంతో తోక నిక్కుబెట్టుకుంటూ రెక్కలాడించి తనని దగ్గరికి రమ్మన్నట్టుగా చూసింది. తనేమో బోలెడు సిగ్గుపడిపోతూ నెమ్మది నెమ్మదిగా పక్కకు బరిగి దాని సరసన వెళ్ళి కూచుంది. అది సగర్వంగా ఓసారి తల పైకెగరేసి ముక్కుతో తన మెడరాస్తూ ప్రేమ ప్రకటించింది.

అది మొదలు తను దాంతో కలిసి మసిదు ఆవరణంతో ఆనందవిహారాలు సాగించింది. మసిదు కొలనుపక్కన కాసేపూ, అదే ఆవరణలోవున్న మగ్గిరాల మీద కాసేపూ, అక్కడికి చేరువలోనే వున్న చార్మినార్ మీద కాసేపూ, ప్రేమతో గడిపేసింది.

అయితే రెండుమూడు రోజులు గడిచాక తనకి ఆ మగ పావురంలో వున్న లోపాలన్నీ బాగా తెలిసిపోయాయి. దాన్లో అన్నింటికన్నా పెద్దలోపం యేవిటంటే అన్ని విషయాలకి బద్దకం. పాద్మున్నే నిద్రలేపడం దగ్గర్నుంచీ తిండిగింజలు సంపాదించుకోవడం వరకూ దానికి అంతా బద్దకమే. అయితే తనతో శృంగారం చేయడానికి మాత్రం యెక్కడలేని హుషారు పుట్టుకొచ్చేస్తుంది. వారంరోజులకే దాని బద్దకంతో తనకు మొహం మొత్తింది. సమయం చూసుకుని ముక్కుతో దాని నెత్తినోటి గట్టిగా యిచ్చుకుందామనని ఆలోచిస్తుండగానే అనుకోకుండా యీ వుపద్రవం జరిగిపోయింది. రోజూ మోగే లౌడోస్పికర్లు ఆరోజు మోగలేదు!

అది నెమ్మదిగా తన గూట్లోంచి బయటికొచ్చి భయంభయంగా ఓసారి అలూ యిలూ చూసింది. తన జతపావురం యెదురుగానే కనిపించేసరికి దాని దగ్గరికి యెగురుకుంటూ వెళ్ళి లౌడోస్పికర్లు మోగకపోవడానికి కారణం యేవిటన్నట్టు ప్రశ్నార్థకంగా మొహం పెట్టింది. అయితే దాని జతపావురం, 'ఈరోజు నీకంటే నేనేముందు లేచాను చూశావా?' అన్నట్టు గీరగా మొహం పెట్టింది తప్ప తన కళ్ళలోని భయాన్ని మాత్రం పట్టించుకోలేదు.

ఇలా లాభంలేదనుకొని అది తిన్నగా లౌడోస్పికర్లకు యెగురుకుంటూ వెళ్ళింది. అమ్మయ్య! లైడోస్పికర్లకేం కాలేదు. అవి వుండాల్సిన చోటే వున్నాయ్. అయితే పాద్మునే అవి మామూలుగా యెందుకు మోగలేదో దానికర్థం కాలేదు. అది ఓ లౌడోస్పికర్ దగ్గర్నుంచి మరో లౌడోస్పికర్ దగ్గరికి యెగుర్తూ ముక్కుతో ఒకటి రెండు సార్లు వాటిని తట్టి చూసింది. అప్పటికి యేమీ అర్థం కాలేదు రోజూ జరగాల్సినవి టైంప్రకారం జరక్కపోతే దానికి చాలా భయం వేస్తుంది. ఇప్పుడు కూడా అలాగే దాని మనసేదో కీడు శంకించడంతో ఓ లౌడోస్పికర్ పక్కన దిగులుగా కూర్చుండిపోయింది.

తరతరాలనుంచీ దాని వంశానికి మక్కామసిదులోని పావురాయిగూళ్ళలోనే నివాసం. తన వయసెంతో దానికి తెలీదుగానీ, గుడ్డుపగలగొట్టుకుని బైటికొచ్చింది మొదలు అదెన్నడూ ఆ లౌడోస్పికర్లు మూగపోవడం చూడలేదు. యేదో వుపద్రవమే ముంచుకొచ్చింది.

లేకపోతే ఈ లౌడస్పీకర్లు వున్నట్లుండి దేనికి మూగవోతాయి?

అది యెండ బాగా నెత్తిమీది కొచ్చేంతవరకూ అలాగే దిగులుగా కూచుండి పోయింది. నెమ్మదిగా దానికి ఆకలి దప్పులు రెండూ ప్రారంభమై పోయాయి. ఇక లౌడస్పీకర్ల గురించిన ఆలోచన మానేసి కడుపాత్రంతో రెక్కలాడించుకుంటూ మసీదు కొలను దగ్గర దిగింది.

అక్కడికి దిగివెళ్ళేసరికి దానికి మరో విడ్డూరం యెదురైంది. దాని తోటి పాపురాలన్నీ అప్పటికే ఆందోళనగా కొలను మీద యెగురుతున్నాయి. ఆ ఆందోళనకు కారణం తెలుసుకోవడానికి దానికి క్షణం పట్టలేదు.

మసీదు ఆవరణలో మానవమాత్రుడన్నవాడు లేడు!

చాలా విశాలమైన ఆవరణ అది. ఆ ఆవరణలో వుండే పాపురాల వైభవమే వైభవం. హాయిగా యెగరడానికి కావల్సినంత స్థలం. ఆకలిదప్పులకు కలకలలాడాల్సిన అవసరం యెప్పుడూ లేదు. ఆ మసీదు చూడ్డానికొచ్చేజనం తమకు మేత వేస్తూనే వుంటారు. ఇక దప్పిక తీర్చుకోవడానికి కొలనులో కావాల్సినంత నీరు.

ఈ రోజెందుచేతనో ఒక్క మానవమాత్రుడు లోనికిరాలేదు! అంటే యీరోజు తమకింక తిండిగింజలు దొరకవన్నమాటే!

తిండిగింజల గురించి ఆలోచించడానికి ముందు దప్పిక తీర్చుకోవాలి. అది నేరుగా కొలనుదగ్గరికెళ్ళి కడుపు నిండా నీళ్ళుతాగింది. నీళ్ళతో తాల్కాల్సికంటా కడుపు నిండేసరికి కొలనిగట్టున కూచుని ఆరోజున జనమెందుకు రాలేదో ఆలోచనలో పడింది.

యేవిటో యీరోజంతా విపరీతంగానే వుంది!

మొదట లౌడస్పీకర్లు మోగలేదు, యిప్పుడు జనం తమకు తిండిగింజలేయడానికి రాలేదు.

యేం జరుగుతోంది?

ఆ ప్రశ్నకు సమాధానం తెలీక చివరికి బద్దకస్వామి అయిన తన జతపాపురం కూడా కంగారు పడిపోతోంది.

యెందుకీలా జరుగుతోందో తెలుసుకోవడానికి మసీదు ప్రవారీగోడ మీదికి యెగురుకుంటూ వెళ్ళింది తను.

ఈ సారి అది పూర్తిగా తికమక పడిపోయింది. మసీదువెలుపల రోడ్డుమీద కూడా ఒక్క మానవ మాత్రుడు కనిపించలేదు. అది చూస్తూనే దానికి కడుపులో యేదో ఖాళీ యేర్పడినట్టే యింక కుదురుగా కూచోలేక ఒకేసారి ఆకాశంలో కెగిరింది

యెదురుగా చార్మినార్ నాలుగుకొమ్మల భూతంలా కనిపించింది. అది ఆ నాలుగు కొమ్ముల్లో కొమ్ముమీది కెగిరి కూచుంది. అంతెత్తునుంచి ఆ చుట్టుపక్కల ప్రాంతాలన్నీ దానికి స్పష్టంగా కనిపిస్తున్నాయి.

రోజూ జననముద్రంలో మునకలు వేసే చార్మినార్ ప్రాంతం నలువైపులా పూర్తిగా బోసిపోయింది. అంగళ్ళన్నీ మూసేసివున్నాయ్ వీధుల్లో జనం తిరగడంలేదు. చేతుల్లో తుపాకులు పట్టుకుని అక్కడ గస్తీ కాస్తున్న పోలీసుదళాలు మాత్రం దానికి కనిపించాయి

వాళ్ళంతా యెవరో తెలుసుకోగల జ్ఞానమైతే దానికి లేదుగానీ, వాళ్ళు రోజూ తనకు కనిపించే సామాన్యజనం మాత్రం కాదని అది అర్థం చేసుకోగలిగింది.

దాని మనసులో రకరకాల భయాందోళనలు మెదిలాయి

ఇక్కడి జనమంతా ఒకేసారి యెలా మాయమై పోయారు యెక్కడికి మాయమై పోయారు?

అక్కడి భయంకరమైన నిశ్శబ్దం చూసి దానికి అంతులేని బెదురుపుట్టుకొచ్చింది. జనమంతా మాయమై గోచిహ్నంగా వున్న కూడలిలో ఒంటిగా ఆకాశాన్నంటుతూ నిలబడ్డ చార్మినార్ నిజంగా నాలుగుకొమ్ముల భూతంలా వుంది. అదింక చార్మినార్ మీదెక్కువసేపు కూచోలేక మళ్ళీ యెగురుకుంటూ వెళ్ళి తన తోటి సాపురాల మధ్య వాలిపోయింది.

అప్పటికే అక్కడి సాపురాల పరిస్థితి చాలా దయనీయంగా తయారైంది. యెప్పుడూ తిండిగింజంకోసం కష్టపడాల్సిన అవసరం రాకపోవడం వల్ల ప్రస్తుతం అది సామాన్యం తిరుగుబాటుకు గురైన భూస్వాముల్లా వున్నాయ్. యేం చెయ్యాలో తోచక చకచకా మెడతిప్పతూ ప్రతిసాపురం ఆందోళన కనబరుస్తోంది.

అది తన జతసాపురం దగ్గరికి వెళ్ళి దిక్కులేనట్టు నలువైపులా దీనంగా చూస్తూ నిలబడింది. దాని జతసాపురం ఆకలికి తట్టుకోలేక తింటానికేవే నా దొరుకుతుందేమోనని నేలమీద అటూయిటూ చూస్తోంది. నేలంతా పుభంగా తుడిచేసినట్టుంది.

కాసేపటి తర్వాత వాటిలో ఒక్కోటి ఒక్కోటి ఆకాశంలో కెగరనారబించాయ్. తను చూస్తుండగానే తన జత సాపురం కూడా వాటితో పాటు ఆకాశంలోకెగిరి పోయింది.

యెగిరేముందు తన జతసాపురం కనీసం మొహమాటానికై నా ఓసారి తనకేసి చూడకపోవడంలో తనకు ఆత్మాభిమానం దెబ్బతినేసింది. ఛ, యీ మగజాతంతా యింతే! తమస్వార్థం తాము చూసుకుంటారు తప్ప పెళ్ళామనేది వుందన్న ఆలోచన కూడా వాళ్ళకురారు. తనేపిచ్చిది. తన మొగుడు తిండిగింజలేరుకోవడానికి బద్ధకించినప్పుడు తను యెన్నిసార్లు దాని చుట్టూ యెగిరి తనతో పాటు దిగిరమ్మని రెక్కలాడించి హెచ్చరించలేదు! ఇప్పుడేమో అది తనని పట్టించుకోకుండా దాని మానాన అది యెగిరిపోయింది. ఇంకెప్పుడూ దాన్తో జతకట్టగూడదు.

మొగుడి మీద కోపంతో అది చాలా సేపటివరకూ కొలనిగట్టున ముభావంగా కూచుండిపోయింది. మళ్ళీ తలతిప్పి చూసేసరికి చుట్టవక్కల ఒక్క సాపురం కూడా దానికి కనిపించలేదు.

అది విరక్తిగా తలపంకించింది. ఈ లోకంలో యెవరికి యెవరుతోడు? యెవరికడు సాత్రం గురించి వాళ్ళలోచించాల్సిందే. కష్టాల్లో మరొకరెవరూ జతకు రారు. మొగుడి మీద మంటతో భోజనం మానుకుంటే కాలేది తన కడుపేగానీ వాడి కడుపుకాదు. వాడికేం, తనగురించి ఆలోచన లేకుండా జల్నగా తిని తిరుగుతాడు.

అది నెమ్మదిగా యెగురుకుంటూ వెళ్ళి మసీదు ప్రహరీ గోడమీద వాలింది. గేటుదగ్గర కొందరు పోలీసులు తుపాకుల్తో కాపలా కాస్తున్నారు. గేటు మూసివుంది. వాళ్ళలో యెవరైనా తనకు తిండిగింజలు విసరకపోతారా అనే ఆశతో అది కొద్దిసేపు

అక్కడే కూచుండి పోయింది. అయితే వాళ్ళలో ఆ రక్షణాలు యేకోశానా కనబడకపోవడంతో మరోసారి తలపంకించి యిక లాభం లేదనుకుంటూ హుప్మంటూ ఆకాశంలో కెగిరిపోయింది.

దానికా అనుభవం కొత్త. యెప్పుడైతే సరదాగా పికారుకెళ్ళడమే తప్ప యిలా తిండిగింజలకోసం పాట్టచేతబట్టుకుని ఆకాశవీధిలో పడాల్సిన ఖర్మ తనకెప్పుడూ కలగలేదు.

చూపులన్నీ నేలమీదే పరిచి తిండిగింజల కోసం చూస్తూ అది చాలాదూరం యెగిరింది. ఒక యింటి కప్పుమీదనుంచి మరో యింటికప్పుమీద వాలుతూ దిచ్చగతైలా తిరిగింది. అదేం ఖర్మో, దానికి తిండిగింజలు దొరక్కపోగా వీధుల్లో ఒక్క నరమానవుడు కూడా దర్శనమివ్వలేదు. అయితే చాలా చోట్ల పోలీసులు మాత్రం తుపాకులు పట్టుకునుండడం మాత్రం కనిపించింది. వాళ్ళలో యెవరూ తనకు తిండిగింజలు వేయరని ముందే నిర్ణయించేసుకోవడంతో అది వాళ్ళున్న చోట యెక్కడా ఆగలేదు.

అలా యెగరగా యెగరగా చివరికో చోట దానికి బోలెడుమంది జనం కనిపించడంతో ప్రాణాలు లేచి వచ్చాయ్. అమ్మయ్య! ఇంక తనకు తిండిగింజలు దొరికినట్టే!

అయితే త్వరలోనే దాని ఆశ నిరాశగా మారిపోయింది. ఆ జనంలో యెవ్వరూ తనకు తిండిపెట్టే మూడ్లో లేరు. రెండుగుంపులుగా విడిపోయి ఒకళ్ళలో ఒకళ్ళు యుద్ధం చేస్తున్నారు. కొందరు రాళ్ళు విసురుతుంటే కొందరు పెట్రోలు సీసాలు అవతలి వాళ్ళమీదికి విసురుతున్నారు. పెట్రోలు సీసాలు పగుల్తూనే కొందరు అగ్గిపుల్లలు గీసి ఆవైపు మునివేశ్వతో సంధించి కొడుతున్నారు. ఆ అగ్గిపుల్లలు వెళ్ళిపడుతూనే భగ్గున నలువైపులా మంటలు కమ్ముకుంటున్నాయి. పసిపిల్లలు ఆడవాళ్ళు ముసలివాళ్ళు హాహాకారాలు చేసుకుంటూ దిక్కుతోచనట్టు నలువైపులా పరిగెడుతున్నారు.

కేకలు!

పెడబొబ్బలు!

ఏడుపులు!

గందరగోళం!

భయంకరమైన గందరగోళం!

ఆ అలజడి అంతా చూస్తూనే దానికి గుండె కంపించి పోయింది. ఒక్కక్షణం కూడా అక్కడ నిలవకుండా మళ్ళీ యెగిరిపోయింది.

ఆ రోజంతా అది పస్తులుండిపోవలసి వచ్చింది.

చీకటి పడబోతోంది.

ఆ మసక చీకట్లో యెక్కడికీ వెళ్ళాలో తోచక ఓ చిన్న గుడిగోపురానికున్న గూట్లో ఆ రాత్రికి తలదాచుకుంది.

మసేదు పావురం గుడికొచ్చిందేమని దాన్నెవరూ అక్షేపించలేదు. దేవుడికి సకలప్రాణాలు సమానమో కాదో ఆ దేవుడికే తెలుసుగానీ దానికి మాత్రం గుడిగోపురం, మసేదు మినారూ, చర్చిఖరం అన్నీ ఒక్కటే. వాటికోసం కొట్టుకు చచ్చేన్నీ తెలివితేటలు మనుషులకు మల్లే దానికి లేవు.

ఆ రాత్రంతా దానికి కాళరాత్రిగానే గడిచింది. కన్నుమూతబడుతున్న క్షణంలో

దూరంనుంచి యెక్కడో భయంకరమైన కేకలూ, ఆర్తనాదాలూ వినిపించాయి. అంతలోనే మరో వైపున మంటలు భగ్గున లేచాయి. అవన్నీ చూసి అది గజగజా వణికిపోతూ గూట్లో మరింత లోపలికి ముడుచుకు పోవడానికి ప్రయత్నించింది.

యెలాగో తెల్లవారింది. తూర్పుకిరణాలు సోకుతూనే అది మెల్లగా గూట్లోంచి బయటికొచ్చింది. ఓసారి బిక్కుబిక్కుమంటూ చుట్టూ చూసింది. యెక్కడయెలాంటి కేకలూ వినిపించడం లేదు. ఆ ప్రదేశమంతా పూర్తిగా నిర్మానుష్యమై పోయింది.

తోటిపాపురాలకోసం మనసు అప్పటికే అంగలార్చనారంభించింది. తన జతపావురం చేసిన తప్పుదాన్ని యెప్పుడో క్షమించేసింది. వాటికోసం వెతుక్కుంటూ అక్కడ్నించి బయల్దేరింది.

అయితే దానికి తోటిపాపురాలు యెక్కడా కనిపించలేదు. వెతికినంతసేపు వాటికోసం వెతికి చివరికి ఓ చెట్టుమీద వారింది. అకస్మాత్తుగా దానికి బోలెడు దిగులు ముంచుకొచ్చేసింది. దిగుల్లో పాలు ఆశ్చర్యం కూడా వేసింది.

యేవైంది యీ పాడుమనుషులకి?

హఠాత్తుగా యేం మాయరోగం ముంచుకొచ్చింది?

ఇంతకీ తన తోటిపాపురాలన్నీ యేమై పోయాయి?

అదలా దిగులుగా కూచుని ఆలోచిస్తుండగానే పున్నట్టుండే పెద్దపెట్టున యెవరిదో వెర్రికేక వినిపించింది. దాంతో అది పులిక్కిపడి తల అటువైపు తిప్పిచూసింది.

యెవరో ఆడపిల్ల. నిండా పన్నెండేళ్ళు కూడా వుండవు. భుజం మీదనుంచి వేలాడుతున్న తుండుగుడ్డలో యేదో మూటగట్టుకుని వెర్రికేకలు పెట్టుకుంటూ తన కూచున్న చెట్టువైపు పరిగెత్తుకుంటూ వస్తోంది. ఆమె పెడుతున్న కేకలకు తన వంట్లోని రక్తమంతా గడ్డకట్టుకపోతున్నట్టునిపించింది దానికి.

ఆ పిల్లవెనకే నలుగురు దున్నపోతుల్లాంటి మగాళ్ళు పెడబొబ్బలు పెట్టుకుంటూ వస్తున్నారు. ఆ నలుగురి చేతుల్లోనూ బారాటి కత్తులున్నాయ్.

“కొట్టండి....నరకండి....చంపండి.....” ఇవీ ఆ నలుగురూ పెడుతున్న పెడబొబ్బలు.

ఆ పిల్ల వాళ్ళకందకుండా పరిగెడుతోంది.

అయితే ఆమె ఆ చెట్టుకిందికొచ్చేసరికే వాళ్ళ చేతుల్లో చిక్కిపోయింది. వెంటనే వాళ్ళ కరవాలాలు పైకి లేచాయి.

చివరిసారిగా ఆ పిల్ల ఒక్క వెర్రికేక పెట్టింది.

హృదయవిదారకంగా వినిపించిన ఆ కేక మధ్యలోనే ఆగిపోయింది.

ఆ పిల్ల తలా, మొండెం వేరు వేరుగా నేలమీద పడ్డాయ్.

వెంటనే ఆ నలుగురూ పిశాచాల్లో నవ్వుతూ ఆ శవం చుట్టూ కరవాలాలు తిప్పుకుంటూ కాసేపు రాక్షసతాండవం చేశారు. ఆ తర్వాత అధ్యశ్నమై పోయారు.

అంతవరకూ ఆ చెట్టుమీద మంచుముద్దలో గడ్డకట్టుకుపోయిందల్లా కాసేపటికి దాని వంటిమీద తెలివొచ్చినట్టుంది. తక్షణం అక్కడ్నించి పారిపోవాలన్న ధ్యాసలో గబుక్కున రెక్కలు విప్పింది.

అయితే అంతలోకే దాని చూపులు నేలమీద ఓ చోట అట్టే నిలిచిపోయాయి.
ఆ పిల్ల శవం పక్కనే నూకలు చెల్లా చెదురై పడున్నాయి.

ఆ నూకలకోసమే ఆ పిల్ల ప్రాణాలకు తెగించి తన యింటల్లోంచి బయటికొచ్చింది.
యెలాగో అవి సంపాదించగలిగిందిగానీ వాటిని తుండుగుడ్డలో మూటకట్టుకుని యింటికి
తెస్తుండగానే ఆ నలుగురు రాక్షసులు చేతుల్లో చిక్కిపోయింది. చివరిక్షణం వరకూ ఆమె
ఆ నూకల్ని మాత్రం వదలేదు. ఆమె ప్రాణాలు పోతూనే ఆ నూకలన్నీ చెల్లా చెదురై
కిందపడిపోయాయి.

చనిపోయిన ఆ పిల్ల మతం యేదై నా కావచ్చు ఆమెను చంపిన నలుగురి మతం
యేదై నా కావచ్చు. కానీ, మృత్యువుకు మాత్రం మతం లేదు ఆమెపక్కనే నేలమీద పడున్న
ఆ నూకలక్కూడా మతం లేదు.

ఆ నూకల్ని చూస్తూనే అది చెట్టుమీదనుంచి రిప్పున దిగిచ్చి ఆపురాపురమంటూ
వాటిని యేరుకొని తినెయ్యడం మొదలెట్టింది. ఆ పక్కనే రెండుముక్కలై పడున్న ఆ పిల్ల
శవం దాన్నింక యెంతమాత్రం భయపెట్టలేదు.

ఆకలిమీడుండడంతో ఆ నూకల్వేరుకు తింటుంటే యెంతగా అది మునిగిపో
యిందంటే వెనకనుంచి తనవై పే చప్పుడు చేయకుండా పస్తున్న గండుపిల్లిని యెంతమాత్రం
గమనించలేక పోయింది. ఆ గండుపిల్లి కూడా బహుశా దాన్లాగే ఆకలిమీడుండేమో
ఒక్కసారిగా వచ్చి ప్రళయంలా దానిమీద పడిపోయింది. యేంజరుగుతుంటే అర్థం చేసు
కునే లోపలే దాని మెడ గండుపిల్లికోరలకు చిక్కిపోయింది.

తప్పించుకోవడానికి అది గిజగిజలాడింది.

అయినా లాభం లేకపోయింది.

రెక్కలు బపబపా కొట్టుకుంది.

అయినా లాభం లేకపోయింది.

కాళ్ళు రెండూ తన్నుకుంది.

అయినా లాభం లేకపోయింది.

ఆ పిల్ల శవంపక్కనే దాని యీకలు కుప్పలుగా పడ్డాయి.

తెల్లని దాని రంగు యెర్రగా మారిపోయింది.

యెవరి నోటికీ అందని ఆ నూకలు మట్టిలో కలిసిపోయాయి.

నాలుగుకాళ్ళ మండపం

మధురాంతకం నరేంద్ర

నగరం నుంచి ఇంగ్లీషు దినపత్రికల్ని మోసుకొచ్చిన పేపర్ వాన్ నాలుగు కాళ్ళ మండపం దగ్గరికి రాగానే హారన్ మోగించడం మొదలెట్టింది. అక్కడి నుంచి ఆ పేపరు ఏజంటు కార్యాలయం అరపల్లాంగు దూరంలో ఉంది. ఆ అరపల్లాంగు దూరం పాడవునా హారన్ మోగిస్తూ వెళ్ళడం ఆ వాన్ డ్రైవరు కలవాటు. నిద్రపోతున్న పేపర్ కుర్రాళ్ళకు అదే మేలుకొలుపు.

నాలుగుకాళ్ళ మండపం దగ్గర, పాత చావడి మొండిగోడల పక్కన పడుకున్న రంగమ్మ పేపరువాన్ హారను వినిపించగానే విసుగ్గా ఒళ్ళు విరుచుకుంటూ లేచి కూర్చుంది. కనురెప్పల్ని విడివడనివ్వకుండా అడ్డం పడుతున్న కంటిపుసుల్ని రెండు చేతుల్లోనూ తుడుచుకుంటూ, సగం కనురెప్పల్ని బలవంతంగా పైకి కదల్చి రోడ్డుకేసి చూపులు సారించింది.

ఆకాశం నుంచి నేలకు దిగిన నునులేత మంచుతెరలకవతల, నాలుగు రోడ్ల కూడలిలో తీగలకు వేలాడుతున్న సోడియం వేపర్ లైటు చుట్టూ నాలుగైదు రెక్కల పురుగులు గిరికిలు కొడుతున్నాయి. పట్టర్లు దించిన అంగళ్ళ పక్కన మూరెడు పాడవున్న సిమెంటు చప్టాలపైన కొన్ని మానవ శరీరాలు ముడుక్కుని పడుకుని గురకలు తీస్తున్నాయి. వాళ్ళ మధ్య అక్కడొకటి అక్కడొకటిగా ఆవులు, దూడలు కొన్ని పడుకుని, మోరలు పై కెత్తుకుని, నెమరేసుకుంటూనే జోగుతున్నాయి. ఎడమ వైపున్న మురికి కాలవ పక్కన పందిపిల్లలు రెండు బురదమట్టిని తెలుకుతున్నాయి. పాత చావడి గోడ చివర్లో నిలబెట్టిన రిక్షాలో రిక్షావాలా తూగుతున్నాడు.

రంగమ్మ తానంతవరకూ కప్పుకున్న బొంతలోంచి తన శరీరాన్ని ఈవలికి లాగి, తన పక్కన పడుకున్న శాశీనోసారి కుదిపి చూసింది. చీకటి రంగు దుప్పటిలో దూరి నిద్రపోతున్న ఆ శరీరం అటూ ఇటూ పొల్లింది. ఉచ్చాస నిశ్వాసాలతో ఉవ్వెత్తుగా ఎగిసిపడుతున్న ఆ శరీరానికి పక్కన పొత్తిళ్ళలో పడుకున్న వసికందు రొమ్ము కరుచుకుని చీకుతూ నిద్రపోతోంది.

తన కడుపులో పేవులు అరుస్తున్న శబ్దం రంగమ్మకు స్పష్టంగా వినిపిస్తోంది. అరిచేతితో కడుపుపైన రుద్దుకుంటూ “టీ దేగ్గు దయాళింకా రాలేదు టీ కడుపులో పడితేగానీ ఒంట్లోకి త్రాణరాదు” అంటూ గొణుక్కొంది ఆమె.

గంట గణగణలాడించుకుంటూ రిజ్జా ఒకటి రైల్వేస్టేషను వైపు పరుగులు తీస్తోంది. కిరోసీన్ వాసనల్ని విరజిమ్ముతూ ఆటో ఒకటి బస్టాండ్పైపు ఉరకలు పెడుతోంది.

చుట్టూ నిద్రపోతున్న వ్యక్తులందరినీ పరకాయించి చూసింది రంగమ్మ. మందులషాపు పట్టరు పక్కన ముక్కుముసలాయన నిద్రపోతున్నాడు. అతడెప్పుడొచ్చి పడుకున్నాడో గుర్తుకు రావడం లేదామెకు. అంటే రాత్రి మలిజాము గడచిన తర్వాత కాసేపు తాను ఆదమరచి నిద్రపోయి ఉండొచ్చున్న విషయం మాత్రం ఆమెకప్పుడు స్ఫురించింది.

మందులషాపు పక్కన నూనెబంకు ముంగిటిలో, రోడ్డు, పైన, దుమ్ములోనే పడుకుని ఉన్నాడు నామాలాయన. ముక్కుముసలాయన లాగే నామాలాయన కూడా దాదాపు నెలదిసాల నుంచి అక్కడికే చేరుకుంటున్నాడని రంగమ్మకు తెలుసు.

నూనెబంకు పక్కనున్న ఫోటో స్టూడియో గ్రీన్ నానుకుని అయిదారు మంది మగవాళ్ళు వరుసగా పడుకుని నిద్రపోతున్నారు. రోడ్డు కలువైపున టీ అంగడి తలుపుల పక్కన మరో అయిదారు శరీరాలు గురకపెడుతున్నాయి. కూడలికిబువైపున, చావడి, పక్కనున్న అద్దాలబండి మెట్లపై న బేల్ దారీ బక్కాయన కుటుంబం నిద్రపోతోంది. రోడ్డు కలువైపున వరుసగా ఉన్న అంగళ్ళ పట్టర్ల పక్కన ఒకరి వెంట మరొకరుగా వరుసగా కొంతమంది వ్యక్తులు పడుకుని ఉన్నారు. కూడలి నుంచి తూర్పునైపుకెళ్ళే బండ్ల వీధిలో రెండువైపులా గుంపులు గుంపులుగా కొందరు ముసుగులు కప్పుకుని నిద్రపోతున్నారు. ఉత్తరపు దిశకెళ్ళే మునిసిపల్ ఆఫీసు రోడ్డుకొకవైపున మురికికాలవ పొంగి ప్రవహిస్తోంది. ఇంకోవైపున రోడ్డులోకే చొచ్చుకొని వచ్చినట్టున్న హనుమంతుడి గుడి పక్కన ఎవరూ పడుకునే సాహసం చేయలేదు.

రంగమ్మ పడుకున్న చోటునుంచి బండ్ల వీధిని తప్పించి మిగిలిన మూడు వీధులూ స్పష్టంగా కనిపిస్తున్నాయి. దాదాపు నిర్మానుష్యంగా ఉన్న వీధుల్లో చీకటిని రోనికి రొనివ్వకుండా కాపలా కాస్తున్న సైనికుల్లా బ్యూట్లైట్లు వెలుగుతున్నాయి.

నిద్రపోతున్న మనుషుల్ని చూస్తే రంగమ్మకు చాలా కోపంగా ఉంది. నిన్నటి రాత్రి రెండు పాలిలిన్ కపర్లు ఖాళీచేసి ఉంటే, తాను కూడా మిగిలిన వాళ్ళలాగే ఒళ్ళుమరచి నిద్రపోగలిగి ఉండేదన్న విషయం గుర్తుకురాగానే పైసా అయినా తన దగ్గర లేదన్న సంగతి జ్ఞాపకం రావడంతో ఆమెకు ఒళ్ళు మండిపోయింది. తన పక్కన పడుకున్న వ్యక్తినీ మరో సారి విసవిసా కుదుపుతూ “ఏయ్ రాణీ! తెల్లారిపోయింది. లే పైకి” అంటూ విసుక్కొంది.

ఇంతలో పెద్ద బాడి ఉన్న లారీ ఒకటి కారుబారు చేసుకుంటూ కూడలి మధ్యలోకి వచ్చి నిల్చుంది. లారీలోంచి నెక్కురు తొడుక్కున్న క్లీనరు కుర్రాడు రోడ్డుపైకి దూకేశాడు. ఫోటో స్టూడియో దగ్గర పడుకున్న గుంపు దగ్గరికెళ్ళి అందరినీ లేపే కూచోబెట్టాడు. వాళ్ళ మధ్య సంప్రదింపులు జరిగాయి. తరువాత వాళ్ళందరూ లారీపై కెక్కారు. లారీ పెద్దగా శబ్దం చేస్తూ వెళ్ళిపోయింది.

పాత చావడి గోడ పక్కన రిక్షాలోనే పడుకుని తూగుతున్న రిక్షావాలా ఉలిక్కిపడి నిద్రలేచి, తలకు పాత బవలు చుట్టుకుని రిక్షాను రైల్వే స్టేషను వైపు కదిలించాడు.

“ఓసే నిద్రమొగమా, లెయ్యేపైకి.... నాలుగుకాళ్ళ మండపం కాడ తెల్లారి జాము బేరాలు మొదలై పోయినాయి....” అంటూ రంగమ్మ రాజీకి సుప్రభాతం పాడింది. రాజీ బలవంతంగా కళ్ళు విప్పి, పాపాయి నోట్లోంచి రొమ్మును వేరు చేసింది. తరువాత దాని బుగ్గమీద పెద్దగా శబ్దం చేస్తూ ముద్దు పెట్టుకొంది.

రంగమ్మ రొంటిలోంచి చిన్న గుడ్డసంచిని ఈవలికి లాగి చేతినందులోకి జొనిపి, పాగాకుకాడ నొకదాన్నిపైకి తీసింది. పడకపక్కన పెట్టుకున్న చెంబులోని నీళ్ళతో నోరు పుక్కిరించి ఊసి, పాగాకు కాడను పళ్ళ మధ్య ఇరికించింది.

దూరంగా రోడ్డుపైన వీధి దీపాల వెలుతుర్లో నీడని జాలువారుతూ ఓ ఆకారం నాలుగుకాళ్ళ మండపంకేసి రావడం కనిపించింది. తడేకంగా అటే చూడసాగింది ఆమె. చావడి దగ్గరికొచ్చాక నాలుగురోడ్ల కూడలిలో నిల్చుని చుట్టూ కలయజూశాడతను.

అతడు ముఖం చుట్టూ చుట్టుకున్న నల్లరంగు ముస్లరు శరీరపు రంగుతో కలిసిపోయింది. దుబ్బు మీసాలకు అగ్గి తగులుతుందేమోననిపించేలా బీడి పెదవుల మధ్య రగులుతోంది.

“నువ్వా మునిరాంరెడ్డి! ఈ పొద్దు ఎందరు గావాలి?” అంటూ రంగమ్మ పలకరించింది.

మునిరాంరెడ్డి చావడికేసి నాలుగడుగులు వేసి, “నీకంటబడిపోయినానా రంగమ్మత్తా! జాబ్బంతా ముగ్గుబుట్టమాదిరిగా తెల్లబడిపోయినా, నీకంటే చూపు మాత్రం తగ్గలేదు” అంటూ బిగ్గరగా నవ్వేసి, “ఈ పొద్దు చానామంది వల్లేదులే! నలుగురు చాలు. అట్లాంటిట్లాంటోళ్ళు లాభం లేదు. సరైన మనుషులు గావాలి. నువ్వే చెప్పు ఎవరిని లేపమంటావు?” అని ప్రశ్నించాడు.

రంగమ్మ వెనక్కు తిరిగి పాగాకు రసాన్ని చావడి గోడపైన ఉమ్మేసి, గొంతు సవరించుకుని “దిట్టమైన మనుషులు గావలినోడివి బాగా తెల్లారినాంక రాగూడదా అల్లుడూ! నాకవుతే ఈ డుండేవాళ్ళల్లో తెలిసింది ఇద్దరు ముగ్గురే! ఆముక్కుముసలాయినా, నామాలాయినా, బేర్దారీ బక్కాయిన కుటుంబరమూ తప్పితే ఈ డుండే మిగిల్లోల్లందరూ కొల్త్రోళ్ళే గదా! ఈ నీకట్లో ఎవుడు బలంగా ఉండాడో, ఎవుడా ఊనాసోడో ఎవుడికి తెలిసింది?” అంది.

“ఆ సంగతి చెప్పేదానికేనా వక్కాకు బెట్టి పలకరించినావు?” మునిరాంరెడ్డి విసుగ్గా వెనుదిరగబోయాడు.

“ఉండుండు రెడ్డి! ఒక మాట!.....” రంగమ్మ పైకి లేచి, కూడలిలోకిళ్ళి మునిరాంరెడ్డికి దగ్గరగా నిల్చుంది.

బీడి పీకను దూరంగా విసిరేసి, ఏమిటని ప్రశ్నిస్తున్నట్టుగా కళ్ళెగరేశాడతను.

“జయలక్ష్మి ఎట్లుండాది?” అని అడిగింది ఆమె.

“నువ్వు సరైన పెద్దమనిషేలే రంగమ్మా! భలే గిరాకిని తగిలించినావు. పొమ్మంటే

పోకుండా బంకమాదిరి తగులుకొనింది. నూటిరై ఇచ్చేదాంకా నా ప్రాణం తీసేసింది..." చెబుతున్న దోరణిని బట్టి అతడు కోపగించుకుంటున్నాడో లేక ఆనందిస్తున్నాడో తెల్పి చెప్పడం కష్టంగా కనిపిస్తోంది.

"అయితే, అదిప్పుడు నీతో లేదా? ఆ మాట చెప్పు ముందు. అది సరేగానీ, పన్నోకి ఆడకూలోళ్ళుపడ్డా నీకు? అదో, నా కాడనే ఉందొక పిల్ల..."

"చాలు చాల్లే రంగమ్మా! నీతో లావాదేవీలు పెట్టుకునే ఓపరికం లేదు నాకు. " విసుగ్గా ఆమె మాటలకు అడ్డు తగిలడాడు మునిరాంరెడ్డి. "ఒకసారి రుచి జూసినాంక గూడా నాకు బుద్ధి రాలేదనుకుంటూ ఉండావా నువ్వు! వస్తూ తల్లీ! రంగంపేట కాన్పించి కడగలరాళ్ళు తోలుకోనిరమ్మని పెద్ద రెడ్డి చెప్పినాడు. పదికంతా రాళ్ళతో ఇంటి ముందు కనబడకపోతే అగ్గయి పోతాడు. నా సంగతి నేను చూసుకుంటానుగానీ, నా ఎనక బడద్దు. ఆ జయలక్ష్మి ఉన్నన్నాళ్ళూ నా పెండ్లాం నన్ను ఆ పొయిలో పెట్టి, ఈ పొయిలో తీసి చంపేసింది. నీ గొర్రేలు నాకొద్దు. ..."

"ఒట్టి బెదురుగాడ్డు మాదిరి మాట్లాడద్దు రెడ్డి! ఒకసారి మనపెట్టుందాదో సరిగా జూసిపో. మల్లంక నన్ను నిష్టారం చేస్తే లాభం లేదు?" అంటూ రంగమ్మ అతడిని ఊరించడానికి ప్రయత్నించింది.

అతను గిరుక్కున వెనుదిరిగి, బండ్లవీధి వైపుకెళ్ళిపోయాడు

ఒకటి రెండు నిమిషాలసేపు ముందుకెళ్ళిపోతున్న అతడివై పే తదేకంగా చూసి, ఆ తరువాత బిగ్గరగా నిట్టూర్చి వెనుదిరిగింది రంగమ్మ. దుప్పటి కప్పుకుని తనకేమి పట్టనట్టుగా నిద్రపోతున్న రాణీని చూడగానే ఆమెకు ఒళ్ళు మండిపోయింది. కోపంతో వళ్ళు పలపలలాడించి, "దొంగలంజ.... బసివిముండ...." అని రెండు మూడు తిట్లు ప్రసారం చేసి, విసుగ్గా రాణీకేసి కాలు జాడించింది.

రాణీ ఉలిక్కిపడి నిద్ర మేలుకొంది. ముఖంపై నుంచి దుప్పటి తప్పించి, బిత్తర చూపులు సారించింది.

"ఇంత తూగుమూతితో ఎట్లు బతికి బట్టగడతావే పెద్దమ్మా! చాలనిదానికి దగువుగా ఒక బిడ్డను గూడా కనుక్కుని కూచోనుండావే! ఆ బయమైనా లేదు గదా నీకు!" అంటూ రంగమ్మ తన యథాస్థానంలో గొంతుక్కుచుంది.

తానేదో పెద్ద పొరబాటే చేసి ఉంటానన్న నమ్మకం కలగడంతో రాణీ బిక్కుమొహం పెట్టుకుని లేచి కూర్చుంది. పొత్తిళ్ళలోని బిడ్డపైన గుడ్డను సవరించుతున్నట్టుగా నటిస్తూ రంగమ్మ కేసి కొనచూపుల్ని సారించింది.

పాగాకు నవతలికి ఉమ్మేసి, రంగమ్మ గొంతు సవరించుకుంది. "నాలుగు దినాలుగా ఈడ మనం అగోరిస్తూ ఉండామని తెలుసు. చేతిలో ఉన్న దుడ్డు నిన్న మాపిటేలతో అయిపొయిందని తెలుసు. ఈ పొడ్డు పని దొరక్కపోతే మద్దానం ఏం తిందామనుకోనుండావు నువ్వు అని అడగతాఉండాను. ఆ దిగులుంటే నీకు నిద్రెల్లా పడతాదో? నీకోసరమని నేను వచ్చేపొయ్యే వాళ్ళనంతా కాపెట్టుకోనుంటే, నువ్వు బెల్లం కొట్టిన రాయి మాదిరిగా నిగడదీసుకొని పండుకుంటే జరిగేదెట్లు? మూతీ గిలి కడుక్కుని

కూచుంటే గదా, ఈడొకనపురుండాదని అందరికీ తెలిసేదీ? నేను చెప్పి నప్పుడే లేచి రేడిగా ఉండుంటే మునిరాంరెడ్డి చూసుండును గదా! మునిరాంరెడ్డంటే ఎల్లాంటోడో తెలుసునా నీకు? తెలియదు. తెల్లారితే నూటాపదకొండు పనులు జరగతాయి వాని చేతులమీదుగా. ఏదో ఒకదాన్లో నిన్నిరికించేసుండును. అల్లాంటోన్ని నమ్ముకోనుంటే నీ బతుకు పచ్చగా జరిగిపోయ్యుండును గదా! మొన్నబకీ మొన్న...." మునిరాంరెడ్డి, జయలక్ష్మిల ఉదంతం జ్ఞాపకం రావడంతో రంగమ్మ తన ఉపన్యాసాన్ని ఆపేసింది.

బండ్ల వీధిలోంచి నలుగురైదుగురు వ్యక్తుల్ని వెంటబెట్టుకుని, వాళ్ళ ముందే నడుస్తూ రైల్వేస్టేషను వైపుకెళ్ళిపోయాడు మునిరాంరెడ్డి.

మెడికల్ షాపు ముందు పడుకున్న వాళ్ళల్లోంచి ఇద్దరు నిద్రలేచి బీడీలు వెలిగించుకుంటున్నారు. వాళ్ళు మాట్లాడుకోవడం వినిపించి నిద్ర మేలుకున్న మరో ఇద్దరు పాత టైరుకు నిప్పంటించి చలికాచుకుంటూ కూర్చున్నారు. గాంధీ రోడ్డులోని మార్కెట్టు దగ్గర మెల్లమెల్లగా సవ్యడి మొదలయింది.

ఇనుప తీగల చట్రంలో బిగించిన టీ డేగిశాను రగులుతున్న కుంపటితో బాటు ఒకచేత పట్టుకుని, మరో చేత్తో నీళ్ళబకెట్టు నెత్తుకుని ఒక వ్యక్తి నాలుగుకాళ్ళ మండపం దగ్గరికొచ్చేశాడు.

"దయాళన్నా! నీకోసరమే చూస్తా ఉండాను. నా ముఖానో టీకొట్టు...." అంటూ ఆహ్వానించింది రంగమ్మ.

దయాళ్ టీ సరంజామాను నేలపైన పెట్టి, బకెట్లోని నీళ్ళతో గాజుగ్లాసును కడుగుతూ, "ఈ పొద్దు జనమెందుకో తక్కువగా కనబడతా ఉండాను" అంటూ గొణిగాడు.

"ఇంకా మొబ్బుగానే ఉండాది. తెల్లారీ తెల్లారక ముందే నీకోసరమని జనాన్నేడనుంచి తెచ్చిపెట్టేది? ఎంతసేపులే! చూస్తూ ఉండంగానే తెల్లరిపోతాది. ఇసికేస్తే రాలనట్టుగా మనుసులు కూడా వచ్చేస్తారు. చిటికేసేంత సేపులో టీ అంతా ఖర్చయిపోతాది." టీ గ్లాసు చేతికొచ్చాక మాట్లాడడం ఆపేసి, టీనీళ్ళు చప్పరించసాగింది రంగమ్మ.

దయాళ్ మరో టీ గ్లాసును రాజీ వైపు చాపాడు.

రంగమ్మకు తన దగ్గర ఒకే ఒక రూపాయ మిగిలి ఉందన్న సంగతీ, రెండు టీగ్లాసులకూ తానే దబ్బుల్ని చెల్లించాలన్న సమాచారమూ స్ఫురించాయి. అడగకుండానే రాజీకి కూడా టీ ఇచ్చిన దయాళ్పైన ఆమెకు చెప్పలేనంత కోపం వచ్చింది. కానీ, తన కోపాన్ని వెలిబుచ్చడానికది అదును కాదని మౌనంగా ఉండిపోయింది.

ఎప్పుడు నిద్రలేచాడో ఏమో, నామాలాయన టీ కుంపటి దగ్గరికొచ్చి నేలపైనే గొంతుకూచుని, "నాక్కూడా టీ" అంటూ అర్జరిచ్చాడు. గువ్వ తొక్కిన కొబ్బరికాయలా పొట్టిగా, పీలగా, వక్రంగా, వింతగా ఉన్నాడతను. "ఏం రంగమ్మా! రెండు మూడు దినాలుగా చూస్తూ ఉండాను. ఎవరి కొత్త పిల్ల? చుట్టమా?" అని వాకబు చేశాడు.

"చుట్టమూగాదు, సొంతమూగాదు, ఈ బాసాలి సంగతేమని చెప్పుదునులేన్నా! నాలుగు దినాల ముందు తెలిసినోళ్ళ పిల్ల ఒకతి తీర్థమాడితే గవర్నెంటాసుపత్రికి పోయినాళ్లే! ఆడ తగులుకున్న గచ్చారం ఇది. అయినా, ఒకరని లాబం లేదన్నా! నన్ను

నేను చడాపుల్లో గొట్టుకోవాల్లా...." ఖాళీగ్లాసును నేలపైన పెట్టి, చివరి రూపాయిని దయాళ్ వేతిలోకి గిరవాటేసినట్టుగా విసిరికొట్టి మరోసారి నిట్టూర్పుంది రంగమ్మ. "ఆ పిల్లకు కడుపులో బిడ్డ తిరక్కపోయిందని ఆపరేషను చేసినాల్లే! చూసుకునేదానికి మనిషి లేదని వాళ్ళు అంగలారిస్తే, పోతే పోనీ అని రెండు రాత్రుళ్ళు అడనే అగోరించినా, ఊరికే కాదనుకో. అన్నం బెట్టి దినానికి పదిచ్చినారు. పోయిన బేస్తవారం, సరింగా రెండో ఆట ఇడిసీపెట్టే బయిం, గేబుకాడ కాలాంబులాం అని గలాటా! ఏందబ్బా అని పాయి చూసినా, చేతుల్లో పసికందునెత్తుకొని ఈ పిల్ల ఒక మొగమనిషితో పోరకలాడలా ఉంది. ఉన్నమాట ఉన్నట్టుగా చెప్పాలగదన్నా! వాడసలు మొగుడు గాదేమోనని నాకు అనుమానం. లేకపోతే అదంత గట్టిగా పట్టక మల్లాచ్చిన వనేముండాది? మొగుడయినోడు యాడికి పోతాడు? గుటానికి కట్టేసిన గొడ్డుమాదిరి తిరిగి తిరిగి మళ్ళా తాపు చేరకపోతాడా? వాడసలు మొగుడేనా అని ఆడిగితే, ఈ పిల్ల జబాబు చెప్పనంటేదే?"

నామాలాయన రాజీకేసి చూశాడు. రంగమ్మ చెబుతున్న సంగతితో తనకేమీ సంబంధం లేదన్నట్టుగా ఆమె ఎటో చూస్తోంది.

"ఆ ఆర్థరాత్రిపూట వాచ్మేన్కు ఒకటో రెండో చదివించి, దొంగతనంగా వార్డులోకొచ్చినాడంటు వాడు. ఎందుకొచ్చినాడో ఏమో నాకు తెలవదు వాడు పోతానంటే ఇది వదిలిపెడతేగదా! బిన్నాగా బయటికి పొమ్మని వాచ్మేనూ, తెల్లారిలో మళ్ళా వస్తానని ప్రమాణాలు చేస్తావాడూ, చచ్చి గోపెట్టినా వదలనని, కాలంటే అప్పటికప్పుడే వానితో వచ్చేస్తానని ఇదీ.... ఎప్పుడు బడితే అప్పుడు బాలింతరాల్ని పంపించేస్తే డాక్టర్లు తంతారని వాచ్మేన్లూ.... అదీ జగడం వాచ్మేన్ ఇల్లు కాదురా అని వాని చేయి పట్టుకోని బరబరా లాక్కుంటూ పోయి గేబుకాపక్కలోనేసినాడు. అదే పోవాటం. ఆ మొగుడయినోడు మళ్ళా ముఖం జూపించలేదు. ఈ బాసాలి కండ్లల్లో నీళ్ళు పెట్టుకుని ప్రాణాచారం చేస్తా కూచునింది. పోతేపోనీ మనమే ఒక దోవ చూపిద్దామని ఇల్లు తోడుక్కొచ్చినాను. మూడు దినాలుగా ఈడ్చే అంగలారస్త ఉండాము. వృథాగా తిని తిరగలాడలా ఉండాం. మన దగ్గిరుం డేది దొంచిపెట్టుకుంటే చూసేవాళ్ళ కెట్ల తెలస్తాది? ఒళ్ళు మినమినా మెరస్తా ఉండేటప్పుడు కొంచెం తెలివిగా బతికేతే మళ్ళ బయపడాల్సిన పని ఉండదు. జోరీగ మాదిరి దీని చెవుల్లో గీ పెడతా ఉండాను. దీని చెవికెక్కాటం లేదు...."

నామాలాయన ఖాళీ చేసిన గ్లాసును చేతికి తీసుకుని, అతడందించిన చిల్లర డబ్బుల్ని భుజానికి వేలాడుతున్న పాడుగుదారాల నీలిరంగు సంచిలో వేసుకుని, టైరు కాలుతున్న వైపు కదులుతూ ఓసారి బిగ్గరగా "టీయ్" అంటూ కేకేశాడు దయాళ్.

"ఆమాట నాకు ప్రత్యేకంగా చెప్పిల్లా రంగమ్మా! పుట్టి భూమ్మీద పడినప్పటినుంచీ ఈ ఊర్లోనే పడి దొర్లాడినోడిని. నువ్విప్పుడు చూస్తా వుండే సీన్మాకోటాయిల కాన్నించీ రైలుటేషనూ, బస్టాండులూ అన్నీ నా కండ్లముందర్నై కట్టినారు. అయినా, దినబత్రెం కోసమని ఇప్పటి మాదిరిగా అంగలారిస్తాడెప్పుడూ లేదనుకో. ఈడేమో తిరణాల జరగతా ఉన్నట్టు చుట్టుపక్కల పల్లెల నుంచీ గుంపులు గుంపులుగా జనం ఒకటే రావటం, ఎంత వానలు పడకపోతే మాత్రం భూమి బుట్రా పరిగిలదోలేసి, ఇల్లా మన మీద పడితే

న్యాయమేనా? ఇక్కడ మాత్రం నీళ్ళెక్కడుండా? ఆ గాంధీనగరమోళ్ళు రైల్వే కాలనీ నుంచి నీళ్ళు మోస్తూ ఉండారు. ఈడేమైనా కూలీపన్లు కుప్పబోసుకోనుండారా? ఆ మేస్త్రీలకూ, గుమాస్తాలకూ ఎప్పుడు ఈ ఊరోడో, ఎప్పుడు పరాయోడో ఇరతం పరతం తెలిస్తూ ఉండాలి? వచ్చినోడంటా రాలికూసాల మాదిరి బలంగా ఉన్నవాళ్ళనే తొడుక్కోని పోతా ఉంటే మిగిలినోళ్ళేమై పొయ్యేదని? అట్లా చూడు. పెద్ద మిత్రవ మ దిరిగా గోయింద రాజుల గాలిగోపురం ఎగజూసుకోనే ఉండాలి.. ఈడేమో ధర్మగోపు ఒంటికాలిమీదే నడస్తా వుండాలి ..” తన గోడు వెళ్ళబోసుకున్న తర్వాత నామాలాయన అక్కడినుంచి పైకి లేచి తన స్థానం వైపు వెళ్ళిపోయాడు.

కూడలి దగ్గర చీకటి మెల్లమెల్లగా పరిచబారుతోంది ఎర్రని సోడియం వేపర్ దీపం క్షయరోగిలా పాలిపోయి కనిపిస్తోంది. దొంగల్లా అడుగు పెట్టిన ప్రభాత వాయువులు అప్పుడప్పుడూ మెల్లగా కదులుతున్నాయి. గాలి వీచినప్పుడల్లా దీపం కింద రాలిన పురుగుల రెక్కలు పైకెగురుతున్నాయి దూరంగా మార్కెట్టు ముందు ఆగిన లారీలోంచి కూలీలు బుట్టల్ని దింపుతున్నారు. నాలుగుకాళ్ళ మండపం దగ్గరికి మెల్లమెల్లగా జనం చేరుకుంటున్నారు.

జనెడు పాడవున్న వేపపుల్లల కట్టలు రెండింటినీ చేతబట్టుకుని అద్దాలాయన రంగమ్మ దగ్గరికొచ్చాడు. పాత కాషాయరంగు లుంగీ కట్టుకున్నాడతను. బట్టతల పుల్లలా ముఖానికంటుకున్న వెంట్రుకలు. ప్రేము విరిగిన కళ్ళజోడును దారంతో చెవులకు కట్టుకొని ఉన్నాడు. నరాలన్నీపై కుదీకిన కట్టె చేతులతో రెండు వేపపుల్లల్ని రంగమ్మవైపు చాపాడతను. ఒక పుల్లని రాజీకిస్తూ “చిల్లర లేదు పెద్దాయనా! రేపిస్తాన్నే” అంది రంగమ్మ. ఆమె సమాధానంతో సంబంధమేమీ లేనట్టుగా ముందుకు కదిలిపోయాడు అద్దాలాయన.

వేపపుల్లని కచకా రెండుసార్లు నమిలి, పైకి లేచి కచేరి గోడల పక్కన ఉమ్మిన “మనిషంటే అద్దాలాయన మాదిరుండాల్” అంది రంగమ్మ. “ఇంత మునిలోడయినా ఇంకో మనిషి రుణంలో పొయ్యేదానికి ఆ ప్రాణం ఒప్పుకోదే! ఏడేడ తిరగలాడో, ఏడ పెరుక్కొస్తాడో ఏమో! తెల్లారేకాడికి ఇన్ని పళ్ళుదోము పుల్లలు తెస్తాడు. దుడ్డిస్తే తీసుకుంటాడు. ఈయకపోయినా ఏమనడు. రెండు మూడు రూపాయలుంటే దినం గడిపేస్తాడు. ఏ పార్లయినా ఎప్పుడీ ముందరైనా చెయ్యి చాపున్నా?...!” రెండు దినాలుగా ఈ రాజీ తన మీదే ఆధారపడి ఉంది కాబట్టి ఎంతగానో రుణపడిపోయింది. ఆ విషయం ఆమెకింతకన్నా స్పష్టంగా ఎలా చెప్పాలో తోచక రంగమ్మ మౌనంగా ఉండిపోయింది.

కూడలిలోని నియాన్లైట్ వెలగడం మానేసింది. వీధి దీపాలు కూడా ఆపాయిపోయాయి. చీకటి పూర్తిగా నిష్క్రమించడంతో భళ్ళున తెల్లారి పోయింది. తెరిచిన టీకొట్టులో బైలరు ముందు ఎర్రటి బిసెను తొడుక్కున్న పయిల్వానులాంటి వ్యక్తి గ్రాసులు కడుగుతున్నాడు. గుంపులు గుంపులుగా వస్తున్న జనానికి స్టలమివ్వడంకోసమన్నట్టుగా పశువులు పైకి లేచి ఎగో వెళ్తున్నాయి. మురికి కాలవ దగ్గరి పందిపిల్లలెప్పుడు మాయమయ్యాయో తెలియడం లేదు. బొత్తాలాడిన చొక్కాలు, చినిగిన పంచలు, నలిగిన జాబ్బాలు, మాసిన గడ్డాలు, చెదిరిన జాబ్బు వెలసిన పోయిన చీరలు, జిడ్డోడుతున్న

ముఖాలు, బీడీల పాగ, చుట్టరి కంపు - నాలుగుకాళ్ళ మండపం దగ్గర సంరంభం ప్రారంభమై పోయింది.

దాగా పొట్టిదైన పైజామాపైన తనదిగాని చొక్కాని తొడుక్కున్న లావుపాటి వ్యక్తి ఒకడు రొడ్డుపైన తచ్చాడుతూ రంగమ్మకు కనిపించాడు.

“మస్తానూ.....ఇక్కడ.... రా రా!” అంటూ అతడిని ఆహ్వానించింది ఆమె.

“ఈ పొద్దు నన్ను పిలిచినా గుణం లేదు రంగమ్మా చిన్నా చితకా పని గాదు. రోడ్డుపని. ముసీలీ ముతకా లాభం లేదు .. ..” మాట్లాడుకుంటూ ముందుకొచ్చిన మస్తాను సోహాబు రంగమ్మ పక్కన మరో వ్యక్తి కనిపించడంతో ఆగిపోయి, ఆ వ్యక్తిని పరకాయించి చూడసాగాడు.

రంగమ్మ వంకర నవ్వుని వెదజల్లుతూ “చూస్తే ఏమిస్తుంది సాయిబన్నా! పని ఉంటే చెప్పు. ఎన్ని దినాలయినా వొక్రం లేకుండా పనిచేసే పిల్ల” అంది.

మస్తాను సోహాబు రాజీ కేసీ కళార్చకుండా చూస్తూ “రోడ్డుపని ..... కావల్సింది ఆడకూలోళ్ళే! ఒకరు గాదు ఇద్దరు గాదు. ఆరు మంది. గుల్లకొట్టే పని మా సుబ్బరామ చౌదరికి కాంట్రాక్టుచ్చింది. ఊర్లో నాలుగు రోడ్లు మనవే! లారీల్లో గుల్ల తెచ్చితోలేసినాం.... పదిరైదినాం పని ....” అంటూ ఓ నిమిషం సేపు ఆగిపోయి, “ఆ పక్కనుండే పసిబిడ్డెవరు?” అని ప్రశ్నించాడు.

అతడి ప్రశ్న వినగానే ఉలిక్కిపడి రాజీ బిడ్డపైన గుడ్డ కప్పింది.

“బిడ్డతల్లిని చూడద్దన్నా! ముక్కుమని మూలగన్నెనా మూలక్కుండా చీమిడి చీదినంత సుళువుగా బిడ్డను కని పక్కన పెట్టిన పిల్ల .....

“బాలింతరాల్ని నా ఎదన తోలితే ఎట్ల రంగమ్మా! ఎండలో చేయాల్సిన పని. కండ్లు తిరిగి పడిపాపియందంటే అప్పత్రి చుట్టు తిరిగేదానికి నా వల్ల కాదు. ఇంకో ఆరు నెలలు పొయినాకయితే చెప్పు. బిడ్డ కొంచెం పెద్ద దయ్యంబుంది. తల్లి పసి పాటా చూసుకోవచ్చు. అప్పుడు పిలుపు నన్ను. ఏదయినా ఒక పనిలో దూర్చేస్తాను. నీకు పని కావాలని అడిగితే అది మాత్రం నా వల్ల గాదు. చిటికేసినంత సేపు పని చేస్తే గంటసేపు రెస్టు కావాలంటావు. పొయిన తడవ మోల్చింగు పని పెట్టుకున్నప్పుడు పోరంబోకు పనోళ్ళని పిలచకపొయినానని మా పెద్దాయన కాసరబీసరమన్నాడు.”

రంగమ్మ పిలుస్తున్నా వినిపించకోకుండా అక్కడి నుంచి వెళ్ళిపోయాడు మస్తాను సోహాబు.

రాజీని మరోసారి శల్యవనీక్ష చేసి చూసింది రంగమ్మ. నేరేడుపండులా నిగనిగలాడుతున్న శరీరం, నన్నగా ఉన్నా దృఢంగా కనిపిస్తున్న ఆకారం, బీరైన నిమోన్నతాలు - పుట్టినప్పటి నుంచీ కాయకష్టాలకూ, పస్తులు రగడలకూ లోనైన శరీరమే అయినా, పయసు రావడం చేత వక్రానికొచ్చిన వండులా పెట్రేగిపోతున్న పిల్ల. ఇప్పుడే గిరాకీ లేకపోతే ఇంకెప్పుడుంటుంది? రంగమ్మ కొక్కసారిగా కొండంత దైర్యం కలిగింది. మూడు రోజుల తన పెట్టుబడి వృథాగా పోదన్న నమ్మకం కలిగింది. “ఎయ్ రాజీ! ఎంతసేపని ఆ పుల్లను నమలొచ్చావు. ఆ పక్క బోరింగుకాడకీ పోయి మూతి గడుక్కోని రా పో! నీ అనుంటదానికి

పనిచూపించలేకపోతానా నేను? ఇన్ని సమస్యలుగా ఎందురెందురికి దోప చూపించలేదు. నీకేమీ బయమొద్దులే తల్లా! కొంచెం ఆ తల్లో దూబానే పెట్టు. కంటికి నాణ్యంగా కూర్చో. మిగిలించంతా నేను చూసుకుంటాను" అంటూ రాజీకి భరోసా ఇచ్చింది.

కూడలి దగ్గర జనసమ్మర్థం పెరిగిపోయింది. పదపై దిరవై ఏళ్ళ నుంచీ యాభై అరవై ఏళ్ళ వరకూ రకరకాల వయసున్న రకరకాల వ్యక్తులక్కడ గుమికూడిపోయారు. అక్కడక్కడా కొందరు ఆడవాళ్ళు కూడా ఉన్నారు. నలగొట్టిన తాటిపట్టు నొకదాన్ని పాత డబ్బాలో వేసుకుని, గోడలకు వెల్లవేసే వాళ్ళు ఎక్కడపడితే అక్కడ కనిసిస్తున్నారు. కూలీలు కావలసినవాళ్ళు వచ్చి చూసే నచ్చిన శాస్త్రీలను ఎన్నిక చేసుకుని, బేరాలు కుదిరితే వెంటబెట్టుకుని వెళ్తున్నారు.

ముఖం కడుక్కున్నాక రాజీ తల దువ్వుకుంటూ కూర్చుంది.

మాసిన నాలీసు పంచలు కట్టుకున్న ఇద్దరు వ్యక్తులు అద్దాల అంగడి దగ్గరకొచ్చి నిల్చున్నారు. వాళ్ళ ఒంటపైన చొక్కాలు లేవు. భుజాలపైన తుండుగుడ్డలు మాత్రం ఉన్నాయి. మాసిపోయిన గడ్డలు. జందెంపోగులు వేలాడుతోన్న బక్కచిక్కిన శరీరాలు.

"ఏం సామీ! ఈ పొద్దు మంచిదినమేనా?" అని అడిగింది రంగమ్మ.

ఆ ఇద్దరిలోనూ బాగా ముసలివాడుగా కనిపిస్తున్న వ్యక్తి చివలన ఆమె వైపు తిరిగి, నీకిదే తగిన శాస్త్ర అన్నట్టుగా "అష్టమి-వేలు పెడితే కష్టాలే" అన్నాడు.

రంగమ్మ ముఖం ముడుచుకీని ఇవతలికి తిరిగి కూచుంది. బ్రాహ్మణులిద్దరూ మళ్ళీ తమ లోకంలోకి వెళ్ళిపోయారు.

"నిన్నక్కడికెళ్ళావు? కనిపించలేదు." అడుగుతున్నాడు ముసలాయన.

"భవానీ నగర్లో తద్దినం. ఇంటికాడికే మనుషులొచ్చినారు" అన్నాడు పడుచువాడు.

"పోనీలే! నీ కోసం చాలాసేపు చూశాన్నిన్న....బైరాగి పట్టెడలో తద్దినం .... వస్తానన్న బ్రాహ్మణుడు ఎగ్గడితే వెతుక్కుంటూ వచ్చినారు. గ్రాండ్గా జరిగిందిలే! యాభై దాకా గిట్టింది" అన్నాడు ముసలాయన.

"నిన్నటి సంగతి సరేలే! ఈ పొద్దు సంగతి చూడండి. ఇంత పెద్ద ఊర్లో ఒకరిద్దరైనా గుంతకల్లుకు టికెట్లు కొన్నేదా? వ్రతాలూ, ముహూర్తాలూ లేకపోతే పోనీ, తద్దినాలైనా దొరకవా అని ఆశ...." అంటున్నాడు పడుచువాడు.

విన్నంతసేపూ విని రాజీకి చేరువగా వచ్చి రహస్యం చెబుతున్నట్టుగా స్వరాన్ని తగ్గించి, "ఉపాతకం సాములు....శాస్త్రం సరిగ్గా చూసే విద్వే ఉంటే ఈడికెందుకొస్తారు? పాట్లీలు ఇంటికాడికే వచ్చి ఉండవా? కంఠ్రీలు....చూసే వాళ్ళు ఏమారితే, మూటలు మోసేదానికి గూడా రెడీ అయిపోతారు....నాలుగై దేండ్లుగా చూస్తా ఉండాన్నే వీళ్ళని...." అంటూ సాగదీసింది.

రోడ్డుపైన రాకపోకల సంరంభం బాగా ఎక్కువై పోయింది. సైకిళ్ళూ రిక్షాలూ, వాన్లూ టోను బస్సులూ రకరకాల శబ్దాలతో అక్కడ చేరిన జన హైషకు వాద్య సహకారాల్ని అందించసాగాయి. కూలీలందరూ పాట్లీల కోసం ఎదురు చూస్తున్నారు. అయిదుమంది ఆడవాళ్ళను సమీకరించుకొని మస్తాను సాహేబు సున్నపు వీధి వైపు నడుస్తున్నాడు.

“అ పస్తారు యిబుకెంత గిమాకో చూసినావా రాణీ మనమిద్దరమూ పనికిరాముంబు. ఆ కొత్త కట్టుబాగుండాయుంబు. చేతిలో రెండు రూకలు గలగలమంటూ ఉంటే మాత్రం మనుషులకింత పెగ్గి పెరిగిపోవాల్సా? వీని బతుకెంతో నాకు తెలవదా? మొన్నటికి మొన్న ఆ కవిలిపిగ్గు మోలకల చెరువుకాడినుంచి గుడ్డ భుజానేసుకోని, పెళ్ళాం బిడ్డలను తోలుకోని ఈ నాలుక్కొళ్ళు పూడపం కాడికొచ్చినోదేగదా వీడు కూడా! నువ్విప్పుడు కువో నుండే తాపులోనే కూర్చోని గుక్కొళ్ళు మింగతా ఉంటే ధయిర్ష్యం చెప్పింది చేనే గదా! ఆ ముచిరాంబెడ్డిగారీ కూడా మనం చెల్లని కాసులై పోయినామా? ఆ జమ్మలమడుగు పక్క కొత్తూరు నుంచి వచ్చి రిద్దా లొక్కొకంటా బతికిన దినాలిప్పుడు గవనముందాయా వాటి? లోకమెట్లుందాదో బాగా కండ్లు తెరిసి చూసుకోండి రాణీ! నాయనలో ఉండేటన్నండువ నానానందం నీ బాటకు గూడా నా మాదిరే తల్లెవారిలింబు.....” చెప్పడం ఆపి కాసేపు దాం ముఖంలోనే సాగుతు కేంద్రీకరించింది రంగమ్మ. కమలమ్మలు అడడం తప్పితే ఆమె ముఖంలో మరో రకమైన చలనమేదీ కనిపించడం లేదు. రంగమ్మ బతుకెలా తెల్లారినదో తెలుసుకోవాలన్న ఉత్సాహం సైతం ఆమెలో కనిపించకపోయేసరికి రంగమ్మకు ఒళ్ళు నుండి బయటి. ఇక నీ ముఖం కూడనన్నట్లుగా పక్కకు తిరిగి కూచుంది.

ఎప్పుడొచ్చి కూర్చున్నాడో తెలియదుగారి. ముక్కా ముసలాయన ఎదురుగా కనిపించాడమెకం. అతడు తిలునున్న ఆహారాన్నంతా తానొక్కతే దోచుకుంటున్నట్లుగా అతడి ముక్కు విక్రళంగా పెరిగి ఉంది. ముఖంలోని మిగిలిన అవయవాలన్నీ ముక్కును చూడలేక భయంతో ముడుచుకుపోయినట్టు కనిపిస్తున్నాయి. రంగమ్మ తనపై పు తిరగగానే అతడు “ఇహహా” అంటూ పట్టేసింది. “కొంచెం పావార్సర్వెట్లు ఉంటే ఇస్తావా అల్లా?” అంటూ చేయి చాపాడు.

రంగమ్మ తన గుడ్డ సంచిలోంచి చిన్న పాగాకు కట్టె తీసి అతనికిచ్చింది. పాగాకు రసం గొంతు దిగిన తరువాత ముసలాయన అద్దనిమిలిత నేత్రుడై “పాట్లంత పై కొచ్చింది. ఎండింకా రాణీదే! చూసేదానికి మొబ్బు పట్టినట్లుగా ఉందాది ఈ పాట్లేమైనా వాన కురుసునా?” అంటూ ప్రశ్నించాడు.

రంగమ్మ తూర్పుపైపు తిరిగి ఆకాశం కేసి చూసింది. నల్లటి మేఘం గుంపు ఆకాశమంతా కనిపిస్తోంది.

“ఈ పాపం చేసుకున్న కొంచెలో పనుల్ని పొగొట్టే వానలు మాత్రం పడతానే ఉండాయి. ఏండ్ పెద్ద మేలు చేసే మాదిర పాడ్లున్నే రొండుచినుకల్ని బపాబపా రాల్చి. అందర్నీబెడరగొట్టేసి, పనుల పంపించినాక పక్కా. ఎండదిగొస్తుంది” అంటూ గొణుక్కున్న తర్వాత, అంతపని బరిగి వర్షం పడితే ఈరోజు గడవడమెలాగిస్తున్నా శని సుగించిందామెకు. ఇలాంటి సందేహాన్ని రేకెత్తించిన ముక్కు ముసలాయనకు పాగాకు కట్టనిచ్చిపండుకు తనను తానే తిట్టుకోసాగింది రంగమ్మ.

“ఏం రంగమ్మా! ఎవరీ కొత్తపల్ల?”

గళ్ళగళ్ళ ద్రాయరు కనిపించేలా పంచ పైకెత్తి కట్టుకుంటూ కనిపించాడు మేడ్రి

కుప్పస్వామి, జెండాకొయ్యల సన్నగ ఉన్న అతని శరీరానికి, లావుగా పొట్టగా ఉన్న అతడే చేతివేళ్ళకూ, కాలివేళ్ళకూ సామ్యం కుదరడం లేదు.

రంగమ్మ దుమికనట్టుగా లేచి నిలుస్తూ “రా కుప్పస్వామి! చచ్చిపోయి నీకోసం మరే కాసుకోని కుచ్చోనుండాను. రాత్రి రెండో ఆట ఇడిసే పెట్టేదాంకా రైలుపైనున్న పండుకోనుంటేమి. నువ్వేద చెయ్యదొరక్కపోతావో అని, గుర్కా కట్టే కొట్టుకుంటూ పొయినాక ఈ చావడి దగ్గరికొచ్చి పండుకొంటేమి....” అంది రంగమ్మ.

“నాకోసరమే చూస్తూ ఉండేదానిమార్గంగా మెడమెచ్చల మూలలు చెప్పాద్దా. నీకు ఎప్పురైనా కొత్తేళ్ళు తగిలినప్పుడు ముందుగా కనబడే మనుషులు వరే ఉండారని నాకు తెలుసు అందరూ వద్దగా కదలబడనోళ్ళుంటే అప్పుడు కదా నేను నీకు కనబడేదో అన్నాడు కుప్పస్వామి.

“నువ్వందుకట్ల మాట్లాడతా ఉండవో నాకు అలాంటి కుప్పస్వామి! ఆ రిహమత్ లీని తొలగా చూపించలేదనే నీకు కోపం. ఆకాడికి నీకోసం మరేమీమీదాని మూడు దినాలు శుక్రంమకీసే తరిగినాను. నువ్వెప్పుడైనా బయ్యానక కనబడితే గదా! అయినా, జరిగిపోయిన కతంతా ఇప్పుడెందుకు? ఇప్పుడు ఇంకదేమైనా ఉంటే చెప్పు...”

“చెప్పేవానకే ముందాది? డీలర్ష దియేటరుకాడ వ్లాట్లు కడితా ఉండాము. అరేడు నెలల పని. వానా మంది కూలీళ్ళూ వాళ్లు. నువ్వేమో భారీ పనులకు పనికిరావు. ఇదేమో పసిబిడ్డ తల్లి ....” అంటూ ముందుకడుగేసి “ఈ పిల్లకేమైనా మూగా? మూలలు రావా? ఏం పిల్లా, నీ పేరేంద్?” అని అడిగాడు అతను.

రంగమ్మ అతడికి, రాజీకే మధ్యలోకొచ్చి నిలుస్తూ “బంగారంగా మూలలో వచ్చి ముందు పనిస్తావో లేదో అది తేల్చు” అంది.

కుప్పస్వామి కళ్ళెగిరిసి అదోలా నవ్వుతూ “ఆత్రం వద్దు. ముందు కొంచెం నదురుగా ఉండేలోళ్ళని పనిలోకి చేర్చుకోసి, సందు జూసి మమ్మల్ని గూడా దూర్చేస్తాను మళ్ళా వస్తాలో!” అంటూ వెళ్ళి జనంలో కలిసేపోయాడు.

మేనూన్ని చీల్చుకుని బయటపడ్డ మొదటి సూర్య కిరణం నాలుగు కాళ్ళ మండపం దగ్గర తెరవలు తెరవలుగా ఎండని సరపరా చేసినది. రోడ్డు పక్కనున్న అంగళ్ళన్నీ తెరిచేశారు. సాంబరాళి వ్యాధాన్ని చేతబట్టుకున్న పకీరు అంగళ్ళన్నీ పరామర్శించి వస్తున్నాడు. ఇంకా డ్యూటీ ఎక్కుని బ్రాఫీక్ పోలీసు టీ కొట్టు ముందు నిలబడి సగరెట్టు కాలుస్తున్నాడు.

నీలి రంగు స్కూటర్ కంటే ముక్కుముసలాయన ముందుకొచ్చి ఆగింద స్కూటర్ అప్ చేసి, అలాగే నీలుపైన కూర్చుని ఓ కాలు నేలపైన ఆనించి, తానుద్రమ్మలించి ఆకారమున్న వ్యక్తి చుట్టూ నిలుస్తూ మనుషుల్ని సరిగిరించు చూడనాగాడు.

“ఏం పని సారో?” అని అడిగాడు ముక్కుముసలాయన.

ఆగంటుకుడు అతని వైపుక నా చూడకుండా “నువ్వు పనికిరావులే” అని అద్దాలంగి ముందున్న బేరేదారీ బక్కాయనను ఇలా రసంబంటు కేకేశాడు.

“నున్నం గొట్టే పని. ఈ అద్దాలంగడి అంత ఇల్లు రెండు అంతస్తుల రెండు దినాల్లో పని ముగించేయాలి. ఇంకో మనిషిని కావాలంటే పిలుచుకో”

“ఇతరా మనుషులొద్దు సార్. నేనూ, నాకొడుకూ, మా ఆడోళ్ళూ వస్తాం. రెండు దినాల్లో ముగించేస్తాం....” అన్నాడు బక్కాయన.

“మీ సంసారాన్నంతా తోలుకొస్తే నేనొప్పుకోను. వాడేనా నీ కొడుకు? ఆ చేతులు జూడు పుల్లం మాదిరుండాయి. కాళ్ళుజూడు గొల్లబామ పురుగు మాదిరుండాడు. వాడేం పనిచేస్తాడు. వేరే ఇంకెవ్వరై నా బలంగా ఉండే మనిషి తోడుక్కోని వచ్చేటట్లయితే రా! లేకపోతే వద్దు. అన్నం పెట్టి దినానికి ముప్పయ్యి ఇస్తాను. రాననగర్ పోస్టాఫీసు పక్కనే ఇల్లు....”

“నలభై ఆయినా ఇయ్యండి సార్. సున్నంలో పని. ఒళ్ళు తినేస్తాది....”

“అదే వద్దనింది. బేరం గీరం ఒప్పుకోను కదా మాట. ముప్పయ్యి అయిదు. ఇష్టమా? కష్టమా?....”

బేరదారీ బక్కాయన పాత డబ్బానూ, తాటిపట్టనూ చేతికెత్తుకుని “పద సార్. వస్తా ఉండాం” అన్నాడు.

స్కూటర్ ముందుకు దొడు తీసింది.

“ఈడనే కుర్చోసుండే రాజీ! ఆ కుప్పసామెట్ల పోయినాడో చూసుకోనాస్తాను” అంటూ రంగమ్మ అక్కడి నుంచి బయటైంది.

నాలుగు రోడ్ల కూడలిలో ఎర్ర రంగు బోర్డు చేతబట్టుకుని బ్రాంక్ పోలీసు విన్యాసాలు ప్రారంభించేశాడు. బైరాగిపట్టెడలో ఇల్లు మార్చింగ్ పనికోసం మేడ్చి ఒకతను కూలింతో బేరం సాగిస్తున్నాడు. చూడగానే ఆసీసరు కొడుకులా కనిపిస్తున్న యువకుడొకడు వాళ్ళింటి చుట్టూ ఆడవిలా పెరిగిన పిచ్చి మొక్కల్ని సరికి చదరం చేయగల భుజబలశాలి కోసం వెతుకుతున్నాడు. డబ్బాలను తాటిపట్టలను నేలపైన పెట్టి చుట్టూ గూర్చున్న అయిదారు మంది నడివయసు మగవాళ్ళు బీడి పాగలతో పొట్టల ఆగమనం కోసం అవాహన చేస్తున్నట్టు కనిపిస్తున్నారు. బాగా గడ్డం పెరిగిన బక్కవలచని వ్యక్తి శ్మశానంలో గొయ్యి తవ్వే మనుషులెవరై నా దొరుకుతారా అని విచారిస్తున్నాడు. నోళ్ళనిండా వక్కాకు దట్టించిన ఆడవాళ్ళ గుంపు వెదురుబట్టలనీ, పాత తంగుడ్డలనీ సర్దుకుంటున్నారు. హనుమంతుడి గుడికి ఉత్తరపువైపున వరుసగా నిల్చున్న మగవాళ్ళు దారినపోయే వ్యక్తినల్లా పార్టీ ఏమోనని తరచి చూస్తున్నారు. బోరింగు పంపు దగ్గర ఖాళీ అయిపోయిన టి గుండా కడుగుతున్నాడు దయోశ్

బోరింగు పంపుకూటవైపున కూలింతో మంతనాలాడుతూ కనిపించాడు కుప్పస్వామి. వాళ్ళ దగ్గరినుంచి వైదొలగి రంగమ్మతో మాట్లాడడానికి అరగంట వట్టింది అతడికి. ఆనవసరపు విషయాలు మాట్లాడడానికి తీరిక లేదన్నట్టుగా “ఇప్పుడు చెప్పు. ఎవరూ పిల్ల?” అని ప్రశ్నించాడు కుప్పస్వామి.

“చూసినావుగదా? మంచి వయసులో ఉండే పిల్ల. ఏడేడ కండ పట్టి ఉంటే బాగుంటాదో దాన్ని చూసే తెలుసుకోవాలి. వారందీనాలు కొంచెం చూసే చూడనట్టుగా ఉన్నావనుకో, మల్లంక దాని కష్టంపై నేనీ బతికిపోతింది. ఇంకొకరి కష్టంపైన బతికే జన్మం గారు....”

“ఆసంగతులు కాదు ఏ ఊరినుంచి వచ్చింది? ఎందుకొచ్చింది? మొగుడుంటాడా? ఎల్లాంటి కేసు? పోలీస్‌ాళ్ళు ఎతుక్కుంటా వస్తే నాగతేమయ్యేట్టు?.....”

“అయ్యయ్యా! అట్లాంటి పిల్లను నీ దగ్గరికి తొడుక్కొస్తానా నేను? ఈ రాజీ ఉండాదే అది లోమనిషి ఇట్లా అని నోరు విప్పి చెప్పలేదనుకో కానీ, నేను వొదిలిపెట్టకుండా కాళ్ళావేళ్ళాబడి కొన్ని సంగతులు తెలుసుకుంటేని. వచ్చిందేమో పడమటి పక్కనుంచి.... బురకాయలకోట పక్కనేదో ఊరు...వాళ్ళకుటుంబరమంతా అందురిమాదిరే వానల్లేకుండా పైరైండబెట్టుకునే తావునించే ఈ ఊరికొచ్చినారు. ఆడా ఈడా పనిచేసుకుంటూ ఉండంగానే ఆడెవుడో దీనికి తగిలినాడు. నమ్మింది. వానికంతకు ముందే పెండి పెటాకులు జరిగినాయని తెలిసింది. తల్లిదండ్రీ తన్ని తరిమేశారు. ఇంకో దోవ లేక ఆ మొగోడినే నమ్ముకొనింది. తీరా తీర్థమాడినాక ఆస్పత్రిలో దొంగల్తోలేసి వాడు ఈ ఊరినుంచే మకామెత్తేసినాడు. ఏదయినా ఒక దోవ చూపిస్తే పుణ్యమై నా వస్తాడని నేను పాకులాడతా ఉండాను.”

కుప్పస్వామి ముందుకు నడుస్తూ “ఏమే రంగమ్మా! నీ మాటలు వింటా ఉంటే అయ్యోస్రాపమనే ఉండాది. కానీ, నెలల తరబడి బాలింతరాల్ని కుచ్చోబెట్టి పోషణ జేసే శక్తి నాకు లేదు” అన్నాడు.

కుప్పస్వామి రాజీనె పుక్తేనా చూడకుండా బేర్దారీ బక్కాయన పెళ్ళాన్ని కేకేసి “ఇల్లు కట్టే పని. ఒళ్ళు దగ్గర పెట్టుకోని బయింగా పని చేస్తే నాలుగు నెలలు ఆడేసి ఉండచ్చు...” అని ముక్తసరిగా తన కోటేషను వివరించాడు.

నాసరకం రబ్బరు బొమ్మలా కనిపిస్తున్న బక్కాయన పెళ్ళాం తెచ్చిపెట్టుకున్న ఉత్సాహంతో “మా ఇంటాయన బేర్దారీ పనిలో పడి లేచినోడు. కొంచెం ముందూ రాకపోలివిగదన్నా! ఎవ్వరో నున్నం కొట్టేదానికి మనిషికవాలని తొడుక్కొనిపోయినారు. ఇంటి పనంటే మాకొకరు చెప్పాల్సిన పనేలేదు. నాకూ, నా కొడుక్కూ ఆ పనంటేనే ప్రాణం లేచొస్తుంది...” అంది.

“సరే పద. అందరూ రైల్వేస్టేషను గేటు ముందుకు చేరండి. చానా దినాల పని. కూలీ అట్నో ఇట్నో చూసుకోని ఇస్తాను...”

కుప్పస్వామి ముందుకు పరిగెత్తుకొచ్చి “ఘా సంగతి అయిసా పయిసా తేల్చినేలేదు” అంది రంగమ్మ.

“ఉండు రంగమ్మా! లేడికి లేచిందే పరుగంటే ఎట్లా? నన్ను కొంచెం గుక్క తిప్పకోనీ....” అంటూ వెళ్ళిపోయాడు కుప్పస్వామి.

ఎండ బాగా ఎక్కువపడంతో కచేరీ ముందు మూరెడు పాడవు నీడ మాత్రమే మిగిలి ఉంది. ఆ నీడలోనే ముడుక్కుని కూర్చుంది రాజీ. ఆమె ఒడిలోని బిడ్డ పాలు తాగుతూనే ఉంది. ముఖంపైన పడుతున్న ఎండకడ్డంగా అరిచేయి అడ్డుపెట్టుకుని ముక్కుముసలాయన కూర్చుని ఉన్నాడు. పార్టీలతో బేరాలు కుదిరించుకున్న కూలీలు తమ తమ గమ్యాల్లోనే సాగిపోతున్నారు. బోనుబస్సుల కోసం ఎదురుచూసే మధ్యతరగతి మనుషులు సందంభం పెరగసాగింది. అంగళ్ళలో బేరసారాలు ఉపందుకున్నాయి. ఇస్త్రీ

మడతలు నలగని బట్టలతో తిరిగే మనుషుల శాతం పెరగసాగింది. మధ్య మధ్య అక్కడక్కడా ఇంకా పనులకోసం ఎదురుచూస్తున్న కూలీలు ఎరువు అందని ప్రదేశాల్లోనక్రమంగా పెరగని పైరు మల్లే వెలవెలబోతూ కనిపిస్తున్నారు.

తానూ వెళ్ళి అద్దాల అంగడి పక్కన మిగిలిన జానెడు నీడలో కుదించుకుని కూర్చున్న తర్వాత “ఉపి చలం మొగ్గుడు .... గుక్క తిప్పకోవాలంట. ఏంది వీడు ఆలోచన చేసేది? ముండమోపి ముండాకొడుకు మొగాన మీసాలుంటే సరా?” అని నోటికొచ్చిన తిట్లు తిట్టసాగింది రంగమ్మ.

రాజీ ముఖమైనా ఆవిడకేసి తిప్పలేదు. ముక్కుముసలాయన కచేరీ పక్కన గోడకుర్రీ వేస్తున్నాడు.

ఎవరు వినకపోయినా పర్వాలేదన్నట్టుగా స్వగతంలో గొణుక్కోసాగింది రంగమ్మ “ఇవరాలనేవిఈ ముచ్చమొగానికి వక్కాకు పెట్టి చెప్పాలన్నా? పుట్టిన ఊర్ని, ఆయినోళ్ళనూ వాదిలిపెట్టి వీడి తొనుకెందుకొచ్చినాడో గవనంలో పెట్టుకున్నాడా అని? ఇనేదానికి రంజుగా ఉండేట్టుగా కావమ్మ కథో, శరణిదిరాజు కథో చెప్పాలన్నా వీని మొగానికి? పై గుడ్డ భుజానేసుకోని, కడుపు చేత్తో పట్టుకోని ఊరిగాని ఊరికొచ్చినోళ్ళకు ఇవరాలెక్కడనుంచి తెచ్చిపెట్టేది నేను? వానికి మాదిరిగా నాకు సరిగ్గా రాలరాలయలేదు కాబట్టి, మావోళ్ళంతా తలా ఒక దిక్కుకు పల్లకులు పాలై నారు కాబట్టి ఇల్లా నేను అగోరిస్తా ఉండానని చెప్పాలన్నా? నారాతా, ఈ పిల్ల రాల ఒకటేరా అంటే అర్థంగాదే ఎదవ నాయాలుకు! స్వాక్షికం చెప్పేవానికి కట్టుకున్నోడ్ని, కన్నవాళ్ళనూ ఎక్కడినుంచి తెచ్చేది నేను?”

నాలుగుకాళ్ళ మండపం దగ్గర మిగిలిన కూలీలు ఇక రోజుకు కూలీపనులు దొరకవని నిర్ణయించేసుకున్నారు. పెన్నిధిలా దాచిపెట్టిన పాత గోతాల్ని భూజాల నేసుకుని కొందరు పాత కాగితాల కోసమూ, పాడై పోయిన ప్లాస్టిక్ పస్తువుల కోసమూ దిబ్బల్ని, మురికికాలవనీ గాలించుతూ ఊరిలోకెళ్ళిపోయారు. ఇద్దరు ముగ్గురు ముసీ కూలీలు పాత ఇనుప పెనాలతో మురికి కాలవలోని ఇనుకను గాలించి లోహాల్ని వెలికి తీయడం కోసం పయనమై పోయారు. ముక్కుముసలాయన జేబులోని చిల్లర డబ్బుల్ని లెక్కపెట్టుకున్న తర్వాత పాత చెప్పుల్ని కొంటానని ప్రకటించుకుంటూ బయల్దేరేశాడు. నామాలాయన కావడి భుజానికెత్తుకుని హఠోంహఠమని బిడ్డాటనకు పూనుకున్నాడు.

ఇంతలో బేల్దారి బక్కాయన పెళ్ళాం పనేదో మరిచిపోయి వెళ్ళినదానిమల్లే నాలుగుకాళ్ళ మండపం దగ్గరికి వచ్చింది.

“ఏం వదినా? కుప్పసామి నిన్ను గూడా దొంగల్లోలేసినాడా?” అంది రంగమ్మ.

బక్కాయన పెళ్ళాం రంగమ్మకేమీ సమాధానం చెప్పకుండా రాజీ దగ్గరకెళ్ళి పక్కనే కూర్చుంది. రంగమ్మ కళ్ళు పెద్దవి చేసుకుని సంగతేమో తెలుసుకోవడం కోసం చెవులు రిక్కించింది. బక్కాయన పెళ్ళాం రాజీ చెవుల్లో గుసగుసలాడసాగింది.

ఏదో జరగబోతోందన్న విషయాన్ని రంగమ్మ పసిగట్టేసింది. పైకి లేచి “ఒసే నాసవితీ! అక్కడ గుణగుణలేందే? చెప్పు. ఆ మేస్ట్రీగాడు ఏం చెప్పింపాడు నీతో? దయిర్నం ఉంటే నాతో చెప్పే ముందు?” అంటూ రొప్పసాగింది.

నీతో నాకు పనేమి లేమ్మన్నట్టుగా బక్కాయన పెళ్ళాం తాపీగా తన హితబోధను పూర్తిగావించి పైకి లేచి నిలుస్తాది.

రంగమ్మ కోపంగా బక్కాయన పెళ్ళాం చేతులు గట్టిగా పట్టుకుని “చెప్పే దొంగ ముఖందానా! ఏం వర్తమానం మోసుకొచ్చినావే బేవర్నా?” అంటూ ఊపి పారేసింది.

బక్కాయన పెళ్ళాం విసురుగా రంగమ్మనోసారి వెనక్కు తోసింది. మొదలు నరికిన మానులా రంగమ్మ వెనక్కు విసురుకుపోయింది. “నీకు చెప్పేదానికి నాకు బయమేందే లంఖిణీ! నీ గుంతనక్క బుద్ధి నాకు తెలవదా? ఎట్లున్నా ఈ బిడ్డను పనిలో పెట్టి, దాని ప్రాపకంలో ఆడుండే పుల్ల ఈడెయ్యకుండా బతకాలని నీ ఎత్తు. ఇంకో మనిషి కష్టంపైన బతకాలంటే ఎప్పుడొప్పుకుంటాడే బాడేకోవ్. ఒంటిగా, నిన్ను దొంగల్తోలేసి, పనిలోకి వచ్చేట్టయితే రమ్మనమని మేస్త్రీ రాజీకి చెప్పమన్నాడు. ఈ పిల్లకొంగు పట్టుకోని నువ్వాపక్కకు అడుగు పెట్టినావంటే నీ మక్కెలించేస్తానని నీకు చెప్పమన్నాడు. ఆ సంగతి గవనంలో బెట్టుకో నువ్వు.” చెబుతూనే బక్కాయన పెళ్ళాం రైల్వేస్టేషను వైపు పరుగే నడకగా దూసుకెళ్ళిపోయింది.

రంగమ్మ పైకి లేచి చేతులోసారి తిప్పి చూసుకుంది. మోచేతులపైన రక్తపు డాగులు కనిపించాయి. “రాక్షసిముండ. ఎంత పనిచేసిందో చూసి నానా రాజీ! మూడు దినాలుగా కన్నబిడ్డ మాదిరిగా కాపెట్టుకోనుండనే నిన్ను. మనిద్దరి మధ్య కొరివి పెట్టాలని చూసిందే బక్కాయన పెండ్లాం. న్యాయమేనా? కాకపిల్లకు పెట్టినట్టుగా నా తిండి నీకు పెట్టి కాపాడినానే నిన్ను. నువ్వా సంగతి మరచిపోతావని మేస్త్రీ ముండాకొడుకనుకుంటా ఉండాడు. ఆ మాయదారిదాని మాట వినద్దు నువ్వు...” రాజీ ధోరణెలా ఉందో తెలుసుకోవడం కోసం రంగమ్మ ఆగింది. తాను మట్టిలో పడిదొర్లుతున్నాపట్టించుకోకుండా, రాయిలా కూర్చున్న రాజీ పైన చెప్పలేనంత కోపం వచ్చిందామెకు. పళ్ళు పటపట లాడిస్తూకో పొన్ని అణచుకుని, “నువ్వేమీ బయపడద్దు తల్లా” అంటూ మళ్ళీ మొదలుపెట్టింది ఆమె. “ఆ పొరంబోకు మేస్త్రీగాడు కాదంటే మనకు పొయిందేమీ లేదు. అందరూ ఈ మాదిరి మిడిమాళం మనుషులే ఉంటారా? నువ్వట్లకుచోనుండు. మిగిలిన కతంతా నేను చూసుకుంటాను. నన్ను నమ్మి చెడిన మనిషి ఈ ఇలాకాలోలేదు. మేలు చేసినోళ్ళను మరవద్దు. దేవుడు నీకు మేలు చేస్తాడు.”

పాపాయిని పాత గుడ్డలతోబాటు ఒక్కొక్కేత్తుకుని, రాజీ పైకి లేచి రెండడుగులు ముందుకు వేసింది. రంగమ్మ కంగారుగా పైకి లేచి రాజీ భుజాన్ని గట్టిగా పట్టుకొంది. “ఆ పాపిష్టిముండ మాటలు నమ్మద్దు రాజీ! వాని సంగతి నీకు తెలియదు. చూసేదానికి అట్లా కనబడతాడుగానీ, వాడు పెద్ద కిలాడి. వాని దెబ్బకు తాళలేక పెండ్లామే ఎప్పుడెత్తోనో లేచిపోయింది. వాన్ని నమ్ముకున్నోళ్ళంతా అర్ధంతరంలోనే గంగలో కలిసిపోయినారు. ఆ పక్కకు పొయినావంటే నిన్ను కాపెట్టుకోనుండే దిక్కుండరు. నేనాపక్కకు రాను ఆ కసాయోడు చెప్పిన మాట ఇనలేదని కన్న తల్లినే సడుగులిం చేసినాడని అందరూ చెప్పుకుంటా ఉంటే ఇన్నాన్నేను.....” కాస్తేవు మెల్లగా పెనుగులాడిన తరువాత, విసుగ్గా కుడిచేత్తో రంగమ్మను వెనక్కుతోసింది రాజీ. ఆమె కచేరి గోడ పైకి విసురుకుపోయి

పడింది. రాజీ తిరిగియినా చూడకుండా రైల్వేస్టేషనువెళ్ళు వినవిసా నడచిపోసింది.

“పోపోయే కంటిరీముండా! నా దుడ్డు తిని నాకే బోకరా ఇస్తే నిన్ను పై నుండేవాడు ఊరికే వాదిలిపెట్టడు. నా రుణంలోనే పోతావు. ఆ మేష్ట్ర ముండాకొడుకు సున్నంలోకి ఎమికలేకుండా ఇంచినారేస్తే అప్పుడు నెత్తినోరూ కొట్టుకో! నన్ను నట్టేట్లో ముంచేసిపాయి నట్టుగాదు. నువ్వెల్ల బతికి బట్టకడతావో అదీ చూస్తాను. దూమెచ్చి నిన్నూ నీ బిడ్డను ఎత్తుకోనిపాకపోతే అప్పుడడుగు.... నా ఉసురు ఊరికే పోదు.”

కడుపులో రగులుతున్న ఆకలి ఒకవైపు, రాజీ పదిలి పెట్టి వెళ్ళడంతో కలిగిన భార మరోవైపు. ఆమెకు శరీరమంతా మండుతున్నట్టుగా తోచింది. కళ్ళలో నీళ్ళు తిరగసాగాయి. పెదవులు వణకసాగాయి. నాలుగుకాళ్ళ మండపం దగ్గర కూలిపోవరూ లేరు. రంగమ్మ గోడు వినే నాడుడెవడూ కనిపించలేదు.

కూడలిలో ఎర్రబోర్డు పట్టుకుని నిల్చున్న పోలీసు ఆ క్షణంలో ఆపద్బాంధువుడిలా కనిపించాడామెకు. నాలుగువైపులా దూసుకెళ్తున్న వాహనాల మధ్యలోంచి పడుతూ లేస్తూ పోలీసు దగ్గరికి పరిగెత్తింది ఆమె “చూడు సా! నా దుడ్డు తినేసి చక్కాపోతా ఉంది. నా దుడ్డు ఇచ్చేసి ఎట్లయినా పొమ్మను. నా దుడ్డు నాకిమ్మను సా!” అంటూ అతడి కాళ్ళు రెండూ వాటేసుకుంది.

చేస్తున్న పనిని కాస్తేపు ఆపి, ఆమె చేతుల్లోంచి తన కాళ్ళను దూరంగా లాక్కోవడానికి ప్రయత్నించాడు పోలీసు. అతను సిగ్నల్ చూపెట్టకపోవడంతో బస్సులూ కార్లూ కొంప మునిగిపోయినట్టుగా హారస్టు మోగి సాగాయి.

కొవంతో పోలీసు ఎర్రరంగు బోర్డుతో రంగమ్మ నెత్తి పైన రెండు తగిలింది రోడ్డుపై న్నంచీ ఒక తోపు తోశాడు.

ఆమె మురికికాలువ గట్టుపైన మూటలా పడింది శరీరమంతా బురద గొట్టుకుపోయింది. తల దిమ్మతిరిగి పోయింది. భయంతో వణికిపోతూ బైర్లు కమ్మడానికి సిద్ధంగా ఉన్న కళ్ళతో చుట్టూ తిరిగిచూసింది.

కచేరీ ఘుండు కాలేజీ అమ్మాయిల గుంపు బోను బస్సు కోసం ఎదురు చూస్తోంది బ్రాఫీక్ పోలీసు వినయంగా బోర్డు చూపెడుతుండగా ఎర్రరంగు మారుతి కారు తీవిగా ముందుకు పరిగెడుతోంది. ఒకదాని వెంట ఒకటిగా బోను బస్సులు కవాతు చేస్తున్నాయి. ఆపీసుకెళ్ళే ఉద్యోగులతో రోడ్డు క్రిక్కిరిసిపోయి ఉంది.

మూడు గంటల క్రితం రంగు వెలిసిన నీటిరంగుల చిత్రంలా వెంవెం బోయిన ఆ దృశ్యం ఇప్పుడు ఆయిల్ పెయింటింగులా మెరిసిపోతోంది. ఆ వర్ణచిత్రంలో దిష్టిబొమ్మలాంటి తనకు స్థానంలేదని రంగమ్మకు అర్థమై పోయింది.

కాళ్ళెక్కుడికి తీసుకెళ్తున్నాయో తెలియకపోయినా, ఆసురుసురని గులుబోసుకుంటూ నాలుగుకాళ్ళ మండపం దగ్గరినుంచి వీలయినంత దూరంగా పారిపోవడం కోసం పడుతూ లేస్తూ పడుతూ లేస్తూ పరుగే నడకగా సాగిపోయింది రంగమ్మ.

పాలపాదుగు

నామిని సుబ్రమణ్యం నాయుడు

బంక చేనులో ఎనుము (గేదె)ను విడిచిపెట్టి, నన్నంగా మూరడు యెడం ఉండే కాలిబాట మీద గొంతుకూచున్నది కర్రెక్క, మోచిప్పల మీద మోచేతులు వేసుకొని తల పట్టుకొనింది. అది పండగనెల గావడంవల్ల, అంతకు ముందర బహుశంపండగప్పుడు బూమిమీద వాన సయించి నట్టు కురిసి వుండడంవల్ల, ఆ బంకచేనులో చీకి చెట్లకింద, అద్దారపాకు పొదలకిందా, బలుసకంపచెట్లకిందా - పచ్చికనువు మొలిచివుందాది. ఆ చెట్ల సందున ఆ కనువు (గడ్డి)కు ఎప్పుడూ నీడ దాపు ఉండడంతో, అదీగాక అక్కడంతా ఊరి ఆడోళ్ళు దొడ్డికి పోవడంతో, మాలా మాదిగోళ్ళు అప్పుడప్పుడూ అక్కడనే గొడ్లను గూడా కోసుకోవడంతో - నీసునీసుగా వుండాది ఆ చోటంతా. అక్కడ ఎనుముమెడ వంచి కనీసం నేలనుగూడా మూచూడలేదు. ఒక చెట్టుకింద చీకి కాయలు రాలి వుండడంతో నాలుగిట్టి ఏరుకొని పరపరమని నమిలింది ఎనుము. అసలది ఎనుమును మేపడానికి కాని చోటు. ఎనుముకు కాళ్లయినా సాగుతాయి గదా-అని వూరికినే తోలుకొనివచ్చింది కర్రెక్క. అక్కడికి దగ్గిరల్లనే ఉండే మాదిగి పల్లిని దాటుకుంటే బస్సులు తిరుగులాడే రోడ్డు బాట - మట్టిది - వస్తోంది. అది పచ్చికకాలం గావడంవల్ల, రోడ్డు బాటకు ఆ పక్కా-ఈ పక్కా కల్లం (కంచెల) కింద పచ్చికనువు వుంటోంది. రేపా ఎల్లుండో ఈనబడిన గొడ్డును అంత దూరం తోలుకుపోయి ఉడకాడిపించడం ఎందుకులే - అని ఇక్కడికి తోలుకొని వచ్చింది కర్రెక్క.

చెట్టు, జేనుతో, బోదగడ్డితో నిండి పోయిన నల్లటి గుట్ట మాదిర కంటికి నిండుగా వుండాది ఆ ఎనుము. అది రెండు రోజుల నుంచి ప్రియంతో కనువు తినకపోయినా నీళ్లు తాగకపోయినా - దాని నీళ్ల దొక్క, కనువు దొక్క విధుడుగా వుండాయి. అది దొక్కలను దిగవేసుకొని, బొడ్డులోకి పాలుదించి వుండాది. గంటకు నాలుగు మాల్లు తోకపైకెత్తి, ఉచ్చ (పేడ) పుర్రూ పోయడంతో దాని యెనక కాళ్లు రోతరోతగా వుండాయి. కర్రెక్క చూస్తూచూస్తూ వుండగానే ఎనుముది వెదురు పొదను జేరి గబుక్కున బొక్కడుతో బొక్కడాకు పెడ్చుకొని నమిలేసింది. 'యెదురాకు తినే కర్మ నీకెందుకే హిసపు ముండా' అంటూ ఎనుము

దగ్గరిపోయి, కడుగా తోలేసి యెదురుపాద దగ్గరే కూచునింది కర్రెక్క.

అప్పుడు కర్రెక్కకు ఒక సంగతి గుర్తుకు వచ్చింది. సరిగ్గా రెండేండ్లకు ముందర కర్రెక్క అంటు దప్పింది. అప్పటికే ఆమెకు ఒక కొడుకునాలుగో తరగతిలో, కూతురు ఒకటిలో వుండారు. దున్నేవానికి (ఒక కొండ్ర) బూసు లేకుండా, దూకే సచ్చేదానికి బావుల్లే కుండా కనాగడ్డం బతుకు బతకతా వుండారా. ఉండే ఇద్దరు బిడ్డల్ని సాకడానికి పడ్డను మోసి నంత అగచాల్లు పడిపోతా వుండాను. దేముడికి నామిద ఎగలాళి గాకుంటే ఇంకెందుకు నాకు బిడ్డలు? అని ఆమె ఒక రోజు దొడ్డికి వచ్చినట్టుగా వచ్చి దొసెడు యెదురాకును ఇదే పాదలోనుంచి దూసి ఒళ్లో పోసుకుని ఇంటికీ పోయింది. యెదురాకు బలే ఉడుకు గదా. ఆ ఆకును అన్ని నీళ్లలో ఉడకబెట్టుకొని ఆమె తాగిసింది. మూడోరోజుకల్లా ముట్టయిపోయింది. మళ్ల నెలగూడా ఆమెకు ఎంతకూ అంటుగాకపాయ్యే సరికి, 'దేముడికి ఈ కర్రెక్క మీద ఎగలాళిగా వుండారా. బిడ్డలు గావారా సేమదా - అని వరపడే వాళ్ళ కడుపున కాయ గాయించకుండా, నా యెనకాన ఎందుకు పడినట్టు ఆ కురిపోయిన దేముడు?' అని ఆమె దేముడుమీద నిష్టారం పోయి మళ్లా యెదురు పాద దగ్గరికి వచ్చింది. 'ఈ రీతిగా లాబులేదని జెప్పి, ఆమె ఆవరేషను చేయించుకోవాలనుకొనింది. వాళ్ల మాటా వీళ్ల మాటా విని ఆమె అందుకు బయపడింది. 'ఆవరేషను జేసుకుంటే బతువులు మొయ్యగూడదు. ఒంటికీ మించిన కష్టం పడగూడదు. పానీయం, గొడ్డెక్కు, పొద్దుగా మంచి ఆగారం తినాలి. రెక్కల కన్నా మన దోబోళ్ళు ఆవరేషన్లు గివరేసన్ను చేసుకుంటే మళ్ళీ మన వేడుక దేముడు దాస్తాడు' అని కర్రెక్క మదన పడింది. ఆమె అందుకు మొగుడు రానుచంద్రమ నాయుడిపై ఎగదోలింది. ఆయన వ్యభిచారి కెప్పినట్టుగా వినుకొని, కర్రెక్క దగ్గర మూసు చూసాయలు తీసుకొని తిరుమలపోయి, ఆవరేషను చేయించుకోని, తొందై చూసాయలు చేతిలో వేసుకొని వచ్చినాడు.

ఎనుము వీపు పైనుంచి పగ్గం నేరుజాలి, ఎనుము బాళ్ళకు అడ్డం పడింది. కర్రెక్క వెదురు పాద దగ్గర నుంచి పైకి లేచి, పగ్గన్న పొందిగ్గా మళ్ళీ దాని వీపుమీదనే వేసింది. పాద్దు గూట్లో పడడానికి ఇంక రెండు బారే ఉండడంజూసి, కుదురుగా ఎనుమును తోలుకొని ఇంటికీ ఎలబారింది.

మెడ కంఠంకింది మూరడు పాడుగు తెల్లని వార వుండి ఆ ఎనుము కర్రెక్కది గాదు. ఈ మాట అంటే కర్రెక్కకు కోపం వస్తోందిగాని, ఆ ఎనుము కర్రెక్క కొట్టంలో పుట్టింది గాదు. కొన్ని నూర్లు దారబోసి కూడా ఆమె ఆ ఎనుమును కొనలేదు. ఎట్టయినా సరే అయిదారు నూర్లు జవజేసి ఒక ఎనుమును పట్టుకోవాలని ఆమెకు నాలుగేండ్లనుంచి మనసు వుండిందిగాని, రెక్కల కష్టంజేసి పాట్టబోసుకొనే ఆమె కాపరానికి అది వల్లపడలేదు. ఏ ఊరి గొడ్డో అని ఇప్పటికీ తెలవని ఆ ఎనుము ఒక అవరాత్రిపూట మదాన్ని అణచుకోలేక, మెడతాడుతో సహా తెంపుకొని, అడ్డం వచ్చిన పైర్లను తొక్కుకుంటూ, కొనలను మేసుకుంటూ - తెల్లారే సరికంతా కర్రెక్క ఊరు చేరుకొనింది. కడుపు పుబ్బవేసుకొని, మెడతాడుతో సహా బురదకాళ్లతో కళ్లాపి చల్లి ముగ్గులు పెట్టి వున్న వీధుల్లో అది

తిరుగులాడుతూ ఉంటే చూసే ప్రతి అమ్మ అక్క, “దొంగ కూలిపోయిన గొడ్డు. ఎపురి పైరునో నోళ్ళో పెట్టుకొని నీళ్లు పోసుకొనింది” అని అనడమే పనిగా పెట్టుకున్నారు. కర్రెక్క. పక్క ఇల్లయిన కమలమ్మ కొట్టంలో దూరి కుడితినీళ్లు తాట్టిని సగానికి సగం తాగేసింది. అది గమనించిన కమలమ్మ, బారడుపాడుగు దుడ్డుకట్టతో - వచ్చేపాపం రానేవస్తేందని ఆ ఎనుము వీపుమీద చాపగొట్టేసింది. బితరపోయిన ఎనుముది-కర్రెక్క కొట్టంలో దూరేసింది. అప్పుడు కర్రెక్క-కొట్టంలో ఒక్కెద్దల కింద పేడా చెత్తతోసి తట్టలో వేస్తావుండేంది. కమలమ్మ దెబ్బలకు ఒళ్లు అరిసిపోయిన ఆ ఎనుము-కర్రెక్క కొట్టంలో పడకవేసేసి, నెవారు వేయడం మొదలుపెట్టింది. కర్రెక్క ఆ ఎనుమును దయదలచిన దాని మాదిర కొట్టంలో నుంచి బయటకు తోలేయ్యకుండా గమ్మున వుండింది. పాద్దు నాలుగు బార లెక్కసరికి కూడా పడుకొన్న ఆ ఎనుము లేవకపోవడం జూసిన కర్రెక్క మొగుడుచేతికి ఒక పాత చేంతాడు ముక్కు ఇచ్చి దాన్ని ఒక కట్టుగూలానికి కట్టెయ్యవనింది. సందేబాకా ఆ ఎనుము మాదంటూ ఎవరూ రాకపోవడం జూసి “ఈ ఎనుము దరిద్రం మనింట్లో ఎందుకు? ఉండే రెండు గిత్తలనే పొస్తులుబెట్టి చంపతావుండోం కనువు లేక. దీని గోష్ట (పాపం) కూడా మనం నెత్తినవేసుకోవాలా? విడిచిపెట్టి తోలేద్దాం” అన్నాడు రామచంద్రమ నాయుడు. మొగుడి మాటలకు కర్రెక్క “పాపం, మనకొట్టాన్ని యెతుక్కుంటా వచ్చింది. యెందుకు తోలేస్తావు? దాని గర్లొళ్లు వచ్చేదాక అది ఈడనే వుంటేందితే గాని - ” అనింది.

కర్రెక్క వూరికి చుట్టూ దగ్గిరి దగ్గర్లోనే పది ఊర్లదాకా ఉండాయి. మరీ మైళ్ల కవతల నుంచి పారిపోయివచ్చి వుండదుగదా అది ఈ చుట్టుపక్కల పూర్లల్లోదే అయివుంటేంది. నాలుగైదు నాళ్లల్లోనన్నా దాన్ని యెతుక్కుంటా ఎవరన్నారా? అనుకొని కర్రెక్క నాలు గైదు నాళ్లు ఆ ఎనుముమీద శ్రద్ధ జూపలేదు. రామచంద్రమనాయుడు రాత్రి పూట ఎద్దల గాడితో నాలుగు కనువు పోచలను విడిలిం చేబుప్పగుడు ఆ ఎనుము ముందర గూడా పిడికిడు విడిలిస్తే కర్రెక్క ఒద్దొద్దు అని గూడా అనేది. అదేమి యిచ్చిత్రమోగాని నెలనాళ్లుదాటినా దాని జాడ యెతుకులాడుకుంటా ఎవరూ రాలేదు. ఆ ఊరికి మూడుమైళ్ల దూరాన వుండే యెంగటాపురం అయిస్కూల్లో ఆరుచదివి, సందేబ అయిదూ అయిదున్నరకల్లా ఇల్లు చేరుకునే ఆమె కొడుకు బనాద్రినాయుడి చేతికి ఒక కట్టె ఇచ్చి “మన ఎనుమును విడిచి పెట్టి, ఊరిబైట దాకా తోలుకొని పోయి తిప్పకొని రారా నాయినా” అనడం గూడా మొదలుబెట్టింది కర్రెక్క. వాడు అమ్మకల్లా అదొక రకం చూపుజూసి సందేబ సందేబ ఎనుమును విడిచిపెట్టేవాడు. వాళ్లదిగాని ఆ ఎనుము వెంట, మేవడానికని నాడూ పోతూ వుంటే వూళ్లో ఒకరిద్దరు ఆడొళ్లు వాడ్ని ఎగతాళి జేసేవాళ్లు. “ఏమిరా నా బట్టా, సొంత ఎనుమును మేపి నట్టు మేపతావుండావు?” అనే వాళ్లు ఒక నెల పోయినాక ఆ ఎనుము కట్టుకొచ్చి ‘ఓ’ అని అరిచింది. అది పలమైందని అర్థం చేసుకొన్న కర్రెక్క కొట్టంలోకి ఒక దున్నపోతును తోలుకొని వస్తావుంటే అందరికీ ఎగతాళిగా వుండింది. ఆ ఎనుము మళ్ళీ అరవలేదు. అది కట్టిపోయింది. అది సూడిదైన మూడు నెలలకు నలుగురు మగవాళ్లను పిలిచి కర్రెక్క ఆ ఎనుము ముక్కుకు తాడు కుట్టించింది. కర్రెక్క ఆ ఎనుముకు ఇంత జేస్తావంటే ఊరి

ఆదోష్ట కండ్లన్నీ ఆ ఎనుము మీదనే పడినాయి. ఒకరోజు కర్రెక్క పక్కింటామె అయిన కమలమ్మ కర్రెక్కను పిలిచి, నిజం ముకంతో "ఒసే బస, కర్రా! మా ఎనుము తప్పి పోయిందంటా, వడవలూరునించి ఇద్దరు మొగోళ్లు పూళ్లొకీ వచ్చినారు. వాళ్ల ఎనుమేనేమో ఇప్పుడు మీ కొట్లంలో వుండే ఎనుము?" అనింది. నిజంగానే వడవలూరు రెడ్లు ఎనుముకోసరం వచ్చినారేమోననుకొని కర్రెక్క గుండెపోయలు నీళ్లయిపోయినాయి. నల్లంగా అయిపోయిన కర్రెక్క మొగోళ్లు జూసి కమలమ్మ పకవకముని నవ్వి, "ఊరికేనే అన్నా, నిన్ను ఎగతాళి జేద్దామని. ఆ ఎనుము మీద నువ్వు పెట్టుకొని వుండే ఆశను జూసి నాకు నవ్వు వచ్చింది. ఈ రోజునుకు ఎనుముకోసరం ఎవరూ రాలేదులే. నువ్వేమీ ఉచ్చ బోసుకొని కోకను తడుపుకోవద్దు" అనింది. కర్రెక్కకు కోపంతో ఉచ్చి మీది వెంట్రుక చివక్కన పైకి లేచింది. కర్రెక్క మొకం చిన్న బట్టుకొని, "ఆ ఎనుము గల్లొళ్లు వస్తే ఉచ్చ బోసుకోవాల్సిన కర్మ నాకేం బట్టిందక్కా? నిజంగానే దాని గల్లొళ్లు ఎపురన్నా వస్తే తోలుకొని పోతారు నేను కాదంటానా? ఎందుకు ఈ రకంగా నన్ను బట్టుకొని ఆగుమానించేది? నీ ఒప్పుందం బూములు బాపులు లేవనే గదా- నన్ను యెంటికతో సమా నంజేసి ఈ రీతిగా ఎగతాళి పడతావుండావు? అనేసి ఇంటికి వచ్చింది దాని లావు వుంటే దాని వరకే వుంటింది. పెట్టుకొని జాడించేద్దాం అనుకొనింది కర్రెక్క. కానీ, కోపంతో వచ్చే గమమ పట్ల బలవంతాన అణుచుకొని బయట పడింది. కర్రెక్క యెడం పక్క ఇంటామె ఈ రీతిగా ఎగతాళి పడతామంటే, కర్రెక్క కుడిపక్క ఇంటామె అయిన తులిశమ్మ, ఆయి స్కూలు చదువులు చదుపుకొని ఆ ఊరి మీదుగా గంగిరెడ్డి పల్లికిపోయే పిలికాయలను పిలిచి కర్రెక్కకు వినపడేవిట్టుగా! "ఒరే, మా పూరికి ఒక దొంగ గొడ్డు వొచ్చి మూడు నెలలవతావుండాది. అది మీ పూరిదేమో కొంచెం మీ పెద్దొళ్లకు జేప్పండి" అనేది. రామ చంద్రమనాయుడు కమ్మకులంలో పుట్టినాడేగాని సెంటు కయ్యలేని వాడు. తెల్లారిలేస్తే కర్రెక్క, రామచంద్రమనాయుడు-కమలమ్మ, తులిశమ్మ బాముల్లోకిపోయి ఒంగాల్పిందే గదా? వాళ్లు ఎన్ని అన్నా మనం వాళ్లకు నెడ్డుయిపోగూడదని కర్రెక్క మనసుకు కష్టంవేసే అటువంటి మాటలకు కూడా తలవంచింది. ఒకసారి కర్రెక్క (కూలి) పనికిపోయి సందేళ నాలుగు కంపకట్టలను పొయ్యిలోకి అని చెప్పి, సందిబ పెట్టుకొని ఇంటికి వస్తావుంటే, ఊర్లోనుంచి ఒక సీసాలో అర్దరూపాయికి కిరసనాయిలు పోయించుకునికాలు రూపాయికి నాలుగు మిరపకాయలు చేత బట్టుకొని మాదిగపల్లె కల్లా పోతావుంటేన ఒక మాదిగది నిలబడి, "కర్రెక్కా! శ్రీ రామాపురం నుంచి ఇద్దురాడోళ్లొచ్చి వాళ్ల ఎనుమును వాళ్ల తోలుకుపోయినారు. మద్యానం పూట జరిగిందామని, ఆ ఎనుమును పసిబిడ్డను జూసుకున్నట్టు జూసుకుంటేవి. అంతా రుథా గదా?" అని ఎగతాళి పడింది. వొళ్లంతా అదిరిపోయే కోపంతో, కర్రెక్క కన్నా పెద్దొడ్ల పెద్దదైన మాదిగామెను పెట్టుకొని "పెనడలంజా, వెల్లాల కల పడేసి పచ్చబోసేస్తానంటా నా సరి కమ్మనా సపుతులంటే నన్నంటారే నేను వింటాను. మాదిగ పుట్టక పుట్టిన నీకు గూడా నా బతుకు నీటికన్నా పలసంగా, దూదికన్నా సులకంగా కనిపిస్తావుండాదంటే--" అని ఇష్టంవచ్చినట్టు తిట్టేసి కర్రెక్క అక్కునునంతా తీర్చుకొనింది. మాదిగామెని అన్ని తిట్లు తిడతా వుండేనా కర్రెక్కకు ఒక పక్క జరం కాస్తానే వుండింది.

ఇంటికి వచ్చి కొట్టంలో నెమరు వేస్తావుండేన ఎనుమునుసూసేదాకా నిమ్మళం లేకపోయింది. ఒకసారి మాత్రం కూపు చంద్రవేట నుంచి ఒక ముసీలాయన ఎనుమును వెతుక్కుంటానే వచ్చినాడు. పూళ్లో వాళ్లు ఇరవై మందయినా కర్రెక్క ఇల్లును చూపించి వుంటారాయనకు. ఆయన కర్రెక్క ఇంటి దగ్గరికి వచ్చి ఆ ఎనుమును జూసి “ఇది గాదు” దీని కొమ్ములు ఒకదాన్ని జూసినట్టు ఒకటి వుండాయే. ఇది గాదు మాది. మాది బోడి కొమ్ముల ఎనుము. అదీ గాక మాది వాలుగీతల ఎనుము. ఇది పడ్డ ఎనుమే! (ఇంకా తొలీత కూడా ఈ నని ఎనుము--పడ్డ ఎనుము) అనేసి ఆ ముసీలాయన కర్రెక్క గుండెల మీద బారాన్ని దించేసి పోయినాడు. పోతున్న ఆ ముసీలాయనకు కర్రెక్క కంటికి ఎంతో నాయస్తుడుగా కనిపించినాడు. ఆ వీధి మలుపు తిరిగేసిన ముసలాయనతో కర్రెక్క, “ముసీలాయనా! నువ్వన్నా నా కొట్టంలోవుండే ఈ ఎనుమును తోలుకొని పోతావా-అని ఈ ఊరోళ్లు గంపి దాళ పెట్టుకున్నారు. ఈ కొట్టంలో ఈ ఎనుము ఇంక ఒడ్డు. నీదిగాకపోయినా నీదేనని అపద్దం జెప్పేసినా తోలకపో. ఆ ఎనుము కోసరం ఎవరూ రాలేదే, ఆ ఎనుము కర్రెక్క సొంతమే అయిపోతా వుండాదే-అని ఈ పూళ్లో వుండే కొంతమంది ఆడోళ్లు మొగుళ్ల పక్కన గూడా పడుకోకుండా దిగులు బెట్టుకొని కుంగిపోతుండారు. నువ్వుగాన ఈ ఎనుమును తోలకపోయినావంటే- మా ఊళ్లో ఇద్దరు ముగ్గురన్నా తిరుమల కొండకు పోయి మొక్కు తీర్చుకొని, దై వదరిశనం జేసుకొని గుండు కొట్టించుకుంటారు” అంటూ కర్రెక్క వాళ్లమీదా వీళ్లమీదా వుండే నిష్టారాన్నంతా ఈ రకమైన ఎగతాళి మాటలతో వెళ్లబోసుకొనింది --బంకచేను దగ్గిరున్నచి కర్రెక్క ఎనుమును ఇంటికి తోలుకొని వచ్చి కట్టేసింది. పూరికి పడమరగావుండే అడ్డవంక మిట్టదగ్గర మొగుడు చెక్కుకొని వచ్చిన పచ్చి కనుపును తీసి కొంచెం ఎనుము ముందర వేసింది. ఈనబడిన ఆ ఎనుము పండ్లతో సగించి సగించనట్టు పచ్చి కనుపును కొరకతా వుండడంజూసి ‘దీని కెప్పుడో నేను రుణపడి వుండినాను. నా దగ్గర సేవలు జేయించుకునే దానికే నన్ను వెతుక్కుంటా వచ్చింది యెర్రీ నా కూతురు! అనుకొని కర్రెక్క నిమ్మళంగా, పాడుగ్గా గాలి పీల్చుకొనింది.

2

ఇంటి ముందర వుండే మట్టి తిన్నె మీద అమ్మలు బిడ్డలందరూ కూర్చుని వుండారు. అమాశి మబ్బు (చీకటి) వల్ల పైన ఆకాశంలో చుక్కలు తేటగా కనిపిస్తా వుండాయి. అయిము అప్పటికే తొమ్మిది గంటలను మీరి వుండాది. అయిదు ఇళ్లు వుండే ఆ వీధిలో జనమంతా అప్పుడే నిద్దర్లు పోతా వుండారు.

జనాద్రినాయుడు తిన్నెమీద నుంచి ఒక్క దూకు దూకి కొట్టంలోకి పోయి రెండు నిమిసాలు నింబడుకొని “అమ్మా, అమ్మా ఎనుము పడుకోనూ లేవనుగా వుండాది. అది- ఎప్పుడెప్పుడు ఈనబోతామా అని కలవరిస్తా వుండాది” అన్నాడు. వాడికి, కుశాల వల్ల ముక్కుల గుండా, నోటి గుండా సందిట్లావు గన వస్తా వుండాది. కర్రెక్క కొడుకు కులుకును జూసి ముచ్చటపడి, నోట ఏ మాట పెట్టుకోకుండా వుండింది. ఇంతలో ఆమె ఒడిలో - తిన్న మీద నుంచి కింద పడిపాయ్యేటట్టుగా - కూర్చుని వుండేన వాడి చెల్లి

అంజలి, అమ్మ మూతికల్లా ఎగజాసి “అమా, అమా, వీడే మన ఎనుముకు సగం దిష్టి దాని బయిమొస్తే అది ఈనదా, అమా? దానికి నువ్వు నేనూ చెప్పాలన్నా ఏమి? వీడెందుకు మాటిమాటికి ఎనుము దగ్గరికి పోయి చూసి వచ్చేది?” అంటూ అమ్మచేత అన్నకు దొబ్బులు పెట్టించాలని చూసింది. కర్రెక్క ముదిగారం నిండిన గొంతుతో “ఒరే, జనాద్రిగా! ఇది మొగుడికి కాపరం చేసే ఆదది గాదు. అత్రగారింటికి పోయిన మూడున్నాళ్లలోనే ఇది మొగుడి నెత్తిమీద కుండా చట్టి యేసేసి - అమ్మగారిల్లు వెతుక్కుంటూ వచ్చేసే లంజగా వుండొంది ఇది” అంటూ ఆమె కొడుకు పక్క మాట్లాడింది. నల్లదై పోయిన అంజలి మూతి-యింతై పోయింది. ఆ అమ్మి, అమ్మ ఒళ్లో నుంచి మెల్లగా జారి, బారడకు దూరంగా వీధిలో నిలబడి, “కర్రి నా సవితీ, నా కాపరం నాకు ఎట్ట చేసుకోవాలనో తెలుసులేసేయ్! మొగుడు నెత్తిన కుండా చట్టి వేస్తానంట? ఒసే, వేసినా గూడా నీ ఇంటికి రానులేగాని, నువ్వేమి బయపడుద్దులే! లంజి నా సవితి” అంటూ ఆ అమ్మి నవ్వు మొకంతో గొణిగింది. దాని తెలివికి ఎప్పుడూ యిచిత్రపోయే కర్రెక్క చిన్న గొంతుతో, “పెదబ్బా, ఇది బలే తెలివైన పాపం. దాని గురించి చింత నాకు లేదు. నువ్వే తిక్కలోడివి. ఎట్ట బతకబోవా...” అనింది.

పదిటికి ఒక మాట మాట్లాడే రామచంద్రమనాయుడు తిన్నె మీద నుంచే వొంగి కొట్టంలోకి తొంగిచూసి, ఆ మబ్బు (చీకటి)లో ఎనుము కనబడకపోయ్యేసరికి, “యిప్పుడా మబ్బులోనా ఎనుము ఈనదొయ్యేది? చేసే కష్టమంతా, బూడిదలో ఉచ్చబోసినట్టు పోతా వుండేగాని ఏమన్నా పలితం వుండదా? ఇన్ని ఏండ్ల నుంచి కాపరం చేస్తా వుండాం. ఒక లాంతరు కొనుక్కునేది లేదా?” అంటూ ఆయన పెళ్లం మీద నిష్ఠూరపోయినాడు. ఈ మాటలకు కర్రెక్క గూడా కోపం నిండిన గొంతుతో గాకుండా యదాప్రకారం గొంతుతోనే “నువ్వు సందేళ అయ్యేసరికి బండ్లతో తోరుకోచ్చే సంపదనంతా నేను తెల్లారేసరికల్లా లారీలు మాట్లాడి మా అమ్మ గారింటికి తోలేస్తా వుండాను గదా! అటుమంటప్పుడు నీ పెళ్లం నీ యింట్లోకి ఒక లాంతరు కొనిపెడదామనే ఆలోసన జేసునా” ఎత్తిపాడిచినట్టుగా మాట్లాడింది. రామచంద్రమనాయుడు, “నేనీ ఆపరాత్రి పూట నీతో తగారుకు దిగలేదు నాల్లా” అన్నాడు. మళ్ల కర్రెక్క గమ్మున వుండిపోయింది. ఎనుము మాత్రం రాత్రి నడిజాముకన్నా ఈనేస్తందేగాని ఈనకుండా పోదు. అది తెల్లారి నుంచి తీగలు కూడా వేస్తా వుండింది. అది మెడికి గూడా చేసింది. ఆ కొట్టంలో అది ఈనినా, ఆ మబ్బులో దాని దూడ దానికి కనిపించునా? లాంతరు లేకుండా మాత్రం పని జరగదు. నట్టేంట్లో వేప చమురు దీపం తప్పించి, కనీసం బుడ్డి దీపం కూడా లేకుండా ఇన్నాళ్లూ కాపరం చేసేసింది కర్రెక్క. ఆమె ముక్కుం గుండా పాడుగ్గా గాలి వీల్చి ‘మీ’ అని మూరిగి ఎదురుగుండా కూతురు ఒకటికి రెండు మాట్లు ఆవిలించడం జూసి “ఇంకబోయ్, పండుకోబోకసేయ్” అనింది. ఆ అమ్మిలో మాట్లాడిన అమ్మను జూసి, ఇదే అదనుగా “వాడ్ని గూడా రమ్మను. నాకొక్క దానికే ఇంట్లో బయం గదమా” అని అంజలి గడప మీద కూర్చోనింది. ఈ ఎనుము ఈనే కుశాలలో పడిపోయిన పెదబ్బ (జనాద్రినాయుడు)కు ఇప్పుడల్లా నిద్రరాదనిపించిన కర్రెక్క, “నాడు పాడుకోదులే. నువ్వేబోయి పడుకో. నీ పెదమాదిగోడొచ్చి నిన్ను ఎత్తక పాడుగాని-” అనేసి ఆమె లేచి నిలబడింది. కమలమ్మ ఇంట్లో, తులిశమ్మ ఇంట్లో ఇద్దరిండ్ల

లో గూడా కరంబు వుండది. నాల్గిద్దరికీ లాంతర్లు గూడా వుండాయి. ఈ లంజ నా సపు తుల్ని అడిగినా, ఒక మంచి పనికి లాంతరు ఇయ్యబోతారా? అడిగి నోరు కడుక్కోవలసిందే గదా. ఆయినా, ఒకరిని ఒక వస్త్రవ అడక్కుండా మనం అంత మానంగా గూడా బతకతా వుండాలి? ఒక మాట అడిగి చూద్దాం. అవీ బిడ్డలు కనిపి ముండలైతే యిస్తాయు. కిరాతకపు ముండలైతే యియ్యవు” అనుకొని కరెక్క తులిశమ్మ యింటికి నడిచింది. మొగుడు ఎప్పుడో చచ్చిపోయి ముండమోపిగా వుండే తులిశమ్మ ఇంట్లో లైట్లు ఆర్పుకొని బిడ్డల పక్కన పడుకొని వుండది. ఆమె తలుపులన్నీ బారగా తీసేసే పడుకొని వుండింది. ఎంతో యెచ్చరిక గలిగిన తులిశమ్మ నిద్దర్లోనే కరెక్క అలికిడికి పులిక్కిపడి బిత్తరపోయిన దాని మాదిర “ఎవురాడ, ఈ ఆపరాత్రి పూట ఎవురాడ? ఆ ఎవురాడ, అడిగేది యినపల్లా” అని గొంతు పెంచింది. “తులిశక్కా, నేను గదా, నేను” అని కరెక్క ఒకటికి పదిసార్లు అన్నాక తులిశమ్మకు నిమ్మళం గలిగింది. తులిశమ్మ, ‘దొంగ దొంగ’ అని ఎక్కడ అరిచేస్తాదోనని బయపడి చచ్చింది. కరెక్క తులిశమ్మ ఆగడం జూసి ‘ధూ మాటిమాటికి ఒకరి మింద ఆదార పడే ఈ మానం చెడ్డ బతుకు బతకగూడదబ్బా’ అనిపించింది కరెక్కకు. తులిశమ్మ నిమ్మళమైన గొంతుతో, “కర్రా, వాసె కర్రా! నువ్వు నిలబడుకొని వుండేకాడ సీచ్చి వుండది. లైటు యెయ్” అనింది. కరెక్క లైటు వేసింది. “అక్కా, ఎనుము ఈనబడింది. ఈ రాత్రికే ఈనేస్తేంది. లాంతరు గాలిని” అనింది కరెక్క. “కర్రదానా! నేను నీ కంటికి బమ్మరాచుసిగా కనిపిస్తా వుండానా ఏంది? కనాగజ్జం లాంతరుకు నిద్రపోతా వుండిన దాన్ని రోపడగాల్దా? నా యింట్లో నీకు అడ్డమేంది? పాయ్య గడ్డ మీద వుండది లాంతర, ఎత్తకపోయి జరుపుకో బో. కిరసనాయిలు గూడా నిండికి వుండాలి” అనింది తులిశమ్మ పడకలో నుంచే. లాంతరును చేతికి తీసుకొని, లైటు ఆర్పి బయటపడింది కరెక్క. ‘పోకిరి పోకిరిగా ఒక మాట తూలితిందే గాని ఇది మెతక ముండే, కమలమ్మ అట్టా లంజినా సవితి గాదు’ అనిపించింది కరెక్కకు. లాంతరు కొట్టంలో తగిలించిన కాసేపటికి ఎనుము ఈనబడింది. అది నిలుచున్న చోట నిలుచుకోకుండా చుట్టూరా తిరిగి ఆపసోపాలు పడతా వుండింది. కొంచేపట్లనే దాని మెడిమి గుండా దూడ కాళ్ళు కనిపించినాయి కరెక్కకు “ఇంక కొంచేపు వార్చుకో కూతరా! ఈనేస్తావు. నీ నెత్తి బరువు నేల దిగిపోతింది” అనింది కరెక్క. ఎనుముది పడుతున్న ఆపన్న జూసి. అక్కడే నిలబడి చూస్తావుండడం మంచిదిగాదనిపించి, జనాద్రి నాయుడుని గూడా తోడుకొని కొట్టంలో నుంచి తిన్నెమీదికి వచ్చింది. ఉత్తరంగా తిరమల కొండ మీద దగడ్డమానంగా వెలిగిపోతా వుండిన పాల బల్బుల సోలుపు (వరస)ను జూసి, కరెక్క రెండు చేతులు జోడించి, “మహాన్నబావా! బారం అంతా నీవే సామీ, ఎనుమూ దూడా సక్కరంగా వుంటే, ఈనిన వారం రోజు లోగ్ల నీ వుండేలో సాలిగెడు నెయ్యి పోసి, నిన్ను దరిశనం చేసుకుంటాము సామీ” అని చేతులు జోడిచ్చి స్వామి కొండకు మొక్కుకొనింది. అమ్మ ఆ రీతిగా చేతులు జోడిచ్చడం జూసి జనాద్రినాయుడు గుడా తిరుమల కొండకు చేతులు జోడిచ్చినాడు. అది చూసిన కరెక్క వాడ్ని పక్కలోకి జరుపుకొని ముదిగారం పోయింది. గడప మీద కూర్చునిన మాటకారి అంజలి అక్కడే నిద్రతో తూగడం

జూసీ యింతకు ముందరే రామచంద్రమనాయుడు, కూతుర్ని గుడిసీలో చావమీద పడుకోబెట్టినాడు. కర్రెక్క తిన్నె దిగి మల్లీ కొట్టంలోకి పోతుంటే వెనకన్నే వచ్చినాడు జనాద్రినాయుడు. మెడిమి లోనుంచి సగం దూడ కంటికి కనిపించిందమ్మా గొడుక్కీ. ఎనుము వాళ్ల కండ్లముందర్నీ ఎంతో చురుగ్గా ఒక్క చుట్టు తిరిగే సరికి-దూడ కింద పడిపోయింది. ఎంతో పిరింతో దూడను చూసుకుంటూ ఎనుము నాలుకతో నాకడం మొదలు బెట్టింది. కర్రెక్క దూడ తోకను పైకెత్తి-ఒరే, పేగుదూడ అనింది కుశాలతో. దున్నపోతు పుట్టుకుండా పేగుదూడ పుట్టడంతో జనాద్రినాయుడు కిందా మీదా పడిపోతూ, నాయినను జేరి “మూగెద్దు మాదిర తిన్నె మీద కూచోకుంటే కొట్టంలోకి పో ఏమి? ఎనుము పేగుదూడ ఈనింది, చూడుబో” అన్నాడు అందుకు రామచంద్రమనాయుడు, “ఇంకేమీ దిగులు లేదులే, ఎనుము పేగుదూడ ఈనేసింది గదా, యింక మనకే దిగులూ లేదులే” అని ఎగతాళి అడిగాడు, ఎనుము పేగుదూడ ఈనినంతలోనే మన యెంతలు తీరునా? అన్నట్టుగా. కర్రెక్క కొట్టంలోనే చేరుకొని దూడ గిట్టలను కొంచి గిల్లి, ఎనుము నోటికి అందించగా అది నమిలి మింగేసింది. ఎనుము ఈనిన ఒక గంటకంతా, దూడ నేలమీద నిలదొక్కుకొని లేచింది. ఇప్పుడే దూడ ఎన్ని ముద్రలూ తాగినా మంచిదేగదా- అని తెలిసిన కర్రెక్క, రొమ్ములను దూడనోటికి అందించింది.

జనాద్రినాయుడు నిద్రను తట్టుకోలేక చెల్లిపక్కలో జేరి నిద్రపోయినాడు. రామ చంద్రమనాయుడికి కూడా కండ్లు మూతలు పడి ‘ఓ’ అని ఆపులింతలు రావడం మొదలు బెట్టినాయి. ఆయన చుక్కలను జూసీ, ‘అమ్మో, వొంటి గంట దాటుండదాటుము?’ అనుకొన్నాడు. నిద్రపోతే, పెళ్లాం ‘నీ కన్నా పసిబిడ్డ సుమారు గదా!’ అని దొబ్బలు పెడుతుందని బయపడి మేలుకుని వుండే అందుకు తంటాలు పడతా వుండినాడు. ఆయన నిద్ర మొకంతో కాళ్లు ఈడ్చుకుంటూ వచ్చి “పేగుదూడంటగదా? నువ్వు కోరిన కొండ మీద వాన కురిసింది పో” అన్నాయన, గొంతు కూర్చుని వుండిన పెళ్లాంతో. మొగుడి అగచాట్లు చూడలేక, “నన్ను మచ్చిక జేసుకొనే మాటలు ఎందుకు గాని, నువ్వు పోయి పడుకోబో, పిల్లకాయల పక్కన, నీ నిద్దర కండ్లను నేను జూడలేను. నా గుక్కెదూపిరి బోతే ఎట్ట బతక బోతానో గదా” అనింది కర్రెక్క నవ్వుమొకంతో. రామచంద్రమనాయుడు ఆ మాట చాలన్నట్టుగా, కాళ్ళిడుక్కుంటూ గుడిసెవైపు పోతుండగా “కాళ్లను కొంచెం ఎత్తి నడుపు, కాళ్లు తగులుకోని పడబోయ్యేవు. పూళ్ల పించరు గూడా లేదుసామీ” అనింది ఎగతాళిగా. పెళ్లాన్ని ఒక్కసారి యెనిక్కి తిరిగి జూసీ ‘నాతోనా నీ యాసందర (ఎగతాళి?) అనేసి ఆయన పిలకాయల పక్కన జేరినాడు.

కర్రెక్కకు గూడా మూడేచి కమ్మడంతో ఆమె రెండుసార్లు ఆపులించి, నోటి దగ్గర చిటికలు వేసుకొనింది. గొడ్డుకు ఈనడం వొక కష్టమైతే, మాయ వేయడం యింగొక కష్టం అనుకొనిందామె. కడుపుతో కడుపుడు వుండిన ఎనుము ఒక్క నిమిషంలో డొక్కులను దిగేసుకొని, బోలుబోలుగా అయిపోయింది. కర్రెక్క పైకిలేచి, కొట్టంలో ఒక మూలవుండిన తట్టలో నుంచి చెక్కుడు కసుపు వచ్చిది -- వేసింది, ఎనుము ముందర,

బక్కెడ్లు కర్రెక్క కల్లా నిష్కారంగా, “యింగమాకల్లా చూడవుగదా!” అన్నట్లు చూస్తే సరికి, ఆగిత్రం గాడిలో కూడా కొంచెం కసువును విదిలించింది. ఎనుము ఆ పచ్చికసువును చూడనేలేదు. పరి కసువు-ఎండుది-గాన వేస్తే పరపరమని నమిలి తింటే, గంటలో వేసే స్తుంది మాయ- అనుకొనినది కర్రెక్క. నాలుగు పోచల గడ్డివామి కూడా ఆమెకు లేదు. యాడ నుంచి వుంటింది- గడ్డివామి? పాపం, కొండబూమి లేకుంటే యాడ నుంచి వస్తుంది గడ్డివామి? ఇప్పుడెట్టు? ఎండు కసువు లేకుంటే అది మాయ వేయడం కష్టమే- అనుకొని కర్రెక్క మదన పడింది. తులిశమ్మకు పాపం మగదిక్కు లేక పోవడంతో ఆమెకు కలిగిన రెండెకరాల కయ్యనూ వారానికి (కౌలుకు) ఇచ్చేసింది. అందుకని ఆమెకు గొడ్డా గోదా లేదు. పరిపోచల అవసరమే తులిశమ్మకు వుండదే. ఎక్కడన్నా ఒక కట్ట ఎండు కసువు సంపాదించకుంటే ఎట్టబ్బా-- అని దిగులు పెట్టు కొనింది. కమలమ్మను ఈ వేళప్పుడు నిద్దర లేపి అడిగినా, నోరు కడుక్కోవాలనిందే. ఒక కట్ట ఎండు కసువును దానం చేసే మంచి బుద్ధి దాని దగ్గర యాడిది? అని పించిందామెకు. కర్రెక్క ఒక్క క్షణం గూడా ఆలోచించకుండా కమలమ్మ కొట్టంలోకి నడిచింది. కమలమ్మ గాడి ముందర పడుకొని వుండిన ఎద్దులు కర్రెక్కను చూసి బుసకొట్టి కొమ్ములు విసిరినాయి ‘మీరు గమ్మున వుండండే నా బట్టా ఎద్దులారా’ అని గొణిగి ఆమె చెయ్యెత్తితే అందేబట్టుగా వుండే అటకలో ఒక కట్టను కిందికి లాగింది. అప్పుడనగానే కమలమ్మ-దేముడే లేపిన రీతిగా- కొట్టంలోకి వొంటలు పోసుకుందామని వచ్చి కర్రెక్కను జూసి “ఏమే కర్రా! ఎనుము ఈనిందా ఏమి? ఏమి దూడ?” అని ఆత్రంగా అడిగింది. రెప్పపాలు గుండెల్లో రాయి పడిన కర్రెక్క కమలమ్మ గొంతులోని నిమ్మలూన్ని జూసి “పేగుదూడ ఈనిందక్కా. ఎంతకీ మాయ వేయకుంటే పిడికిడు కసువు తీసక పోదామని వస్తేని. నిద్దర పోయే మనిషిని లేపేదెందుకులే అని నిన్ను లేపలా” అనింది. “కసువే గదా, అదేమన్నా బంగారా? తీసుకపో” అనింది కమలమ్మ. కర్రెక్క నమ్మలేనట్టుగా ఆ కట్ట కసువు తీసుకొని వచ్చేసింది. ఏ వుబ్బు (మూడే) మీద వుండిందో గాని, దీని బుద్ధి ఇప్పుడు బాగుండింది. లేకుంటే ఈ పాటికి నన్నయెంటిక్కి కట్టుకొనిగిరగిరా అప్పాలు తిప్పేసి వుండదా? - అనుకొనింది కర్రెక్క మొత్తానికి మన బయం బాగుండాది ఈ రోజు-అనిపించిందామెకు. ఎనుము ఎండు గడ్డిని వంచిన మూతి లేపకుండా తినేసింది. అది తెల్లవారు జాము నాలుగు గంటలకంతా మాయ-చాబడు- వేసేసింది. కర్రెక్క కొట్టం చూట్టారనే నక్క మాదిర తిరుగాడతా వుండిన ఒక కుక్కను రాయిలో తీసి కొట్టి, యింటిలోకి పోయి పార తీసుకొని వచ్చింది. చాబలోని మాయను, పారను తీసుకొని, ఇంటికి దక్షణం పక్కగా పది బారల్లోనే వుండిన పూరవతల కొంకి పాద దగ్గరికి వచ్చింది. మొగుడ్ని, లేపుకొని వద్దాం-- అనుకొనింది గాని, తెల్లవారి లేస్తే పాపం ఆయన ఆ బక్కెడ్లుల యెనకాన పోయి (బాడుగ కోసం) మడక (నాగలి) దున్నాల గదా- అనిపించి కనికరం కలగడంతో లేపలేదు. కర్రెక్క కొంకి పాద కింద వుండిన పుట్టను చేతెడు లోతు తవ్వింది. మాయను ఆ గుంతలో పోసేసి, మట్టితో పూడ్చేసి చాటా పారతో ఎనుము దగ్గరికి వచ్చింది. దూడ అప్పుడే తల్లి చుట్టూరా తిరగలాడడం కూడా నేర్చుకునే

సింది. మళ్ళ కర్రెక్క పడుకుని కాసేపు నడుము వాల్చిందిగాదు. పాయి్యి రగలేసి బానడు నీళ్లను కాగబెట్టింది. తెల్లవారి నాక ఎనుము పాలను పిండింది. ముర్రుపాలు గదా-అది అర్థ శేరు మాత్రమే యిచ్చింది. ఎనుమును నడివీడిలోకి తోలుకొని వచ్చి, దాని మీద ముంత లో వుడుకునీళ్లను కుమ్మరించింది. దాని ఒళ్లు ఆరక ముందే బూడిదతో, దాని వీపు మీదా, ముణుకుల మీదా పట్టలు గీసింది. రామచంద్రనాయుడు రాత్రే పేని పెట్టిన వెంట్రు కల తాడుతో కాల్చిన టెంకాయ చిప్పను దూర్చి దానిమెడలో కట్టింది. అప్పుడు అమ్మ పక్కనే నిలబడుకొని వుండిన అంజిలి, "అమా అమా, రాత్రి నువ్వు పడుకొనేసరికి యాళ ఎంతయిందమా?" అప్పుడే గుర్తుకు వచ్చినట్టుగా అడిగింది. "నీకు నీ అమ్మ వుండాది. నీ నాయనకు పెళ్లాం వుండాది. పడుకుంటారు. పోవాలసినంత నిద్దర పోతారు. నాకెప్పురు వుండాదుకూతరా? నేను పడుకొంటే నాకు జరుగునా?" అనింది. కర్రెక్క నవ్వుమొకంతో.

ఆ తెల్లవారి ముర్రు పాల జాన్నును కర్రెక్క కాసంత కూడా పిలకాయలకు పెట్టలేదు. ఆ పూట పిలకాయలకు కడుపునిండా చడ్డిపోసి, కర్రెక్క చడ్డి తాగకుండా, జాన్నునే తినేసింది. రెండు రోజులూ ఎనుముపాలు జాన్నే అయింది. రెండో రాజు సాయంకాలం మాత్రం కొడుక్కి, కూతురుకి జాన్నులో కొంచెం చక్కరిని కలిపి, తినమని యిచ్చింది. పిలకాయలకు జాన్నుమంచిదిగాదు, పైత్యం జాస్తే, నడుములు పట్టుకుపోతాయి - అని అనుకోవడంతో ఆమె బయపడి జాన్నును పిలకాయలు కోరినంతగా పెట్టలేదు. కర్రెక్క ఈ రెండు రోజులు జాన్నునూ ఇంటి గడప దాటలేదు. ఇక్కనా పక్కనా వాళ్లయిన తులిశమ్మకు, కమలమ్మకు కూడా యింత తుంచి పెట్టలేదు. ఈపూరి కోడలుగా వచ్చి పన్నెండు పద్మాదేంద్రవతా వుండాది. డెబ్బె ఎన్నటి గడపవుండే ఈ పాడు పూర్లో నమచ్చరానికి నంపై ఎనుముల లెక్కన ఈనతానే వుండాయి. నాకు జాన్నంటే అమ్మా అబ్బుమ చూసినట్టే గదా. ఏ నానవి తన్నా 'కర్రెక్క, పట్టు' అని నా చేతిలో యింత జాన్ను పెట్టి వుండునా? ఇందమ్మా తియ్యగూర అంటేనే గదా ఇందమ్మా పుల్లగూర అని అంటాం. నేను మాత్రం ఎందుకు పెట్టార జాన్నును, ఒక నా నవితకి, ఒక నా లంజికి? అనే కసిలో ఆమె జాన్నును ఇతరులకు వాసన కూడా చూపించలేదు.

3

కర్రెక్క ఎనుము కాళ్ల దగ్గర గొంతు కూర్చొని, చెంబులోని నీళ్ళను చేరడు ఎగర జల్లి, వేళ్ళతో రొమ్ములను సరిదిద్దింది. అందాకా వదులువదులుగా వుండిన ఎనుము రొమ్ములు ఒక్కసారి కుడుములు మారిరి బిర్రుగా అయిపోయినాయి. 'అమ్మ, చేపు విడి చిందిరా!' అని అనగానే జనాద్రినాయుడు దూడను ఎడమ మంచి కడగా లాగేసి కట్టేసి వాడు. ఆ శేత దూడకు తాడు మెడకు గాకుండా కాలికి వుండాది. కర్రెక్క రెండు రోజుల నీళ్ళను చెంబులో పెట్టుకొనే పాలు పిండడం మొదలు బెట్టేసింది. పొంచుక్కలు ఆ నీళ్ళ లో నరక్ నరక్మని శబ్దం జేస్తావుంటే అమ్మకల్లా యిచ్చిత్రంగా చూసినాడు జనాద్రి నాయుడు. అప్పుడనగానే లింగులింగు మని పైకిలు బెల్లు మోగించుకుంటా పాలాయన- నహదేవరెడ్డి-వచ్చి కొట్టం ముందర అగినాడు, కర్రెక్క పాలు పిండతా వుండడం జూసి,

సహదేవరెడ్డి మొకాన్ని కందగడ్డగా జేసుకొని, “ఇదేం అన్నాయం కర్రెక్కా? ఇది నీకు నాలుగో యావత్తు చెప్పటం. ఇంగనుంచి నువ్వు నా ముందర చెంబులోవేసి చూపించదేపాలు పిండొడ్డు. ఇదే కడుమాలగా చెప్పటం అన్నాడు. కర్రెక్క సహదేవరెడ్డి నిష్ఠారానికి బదులుగా ఏ మాటా అనకుండా పాలు పిండతానే వుండిపోయింది. వారంనుంచి ఈ పాలోడు ఇదేరకంగా తగరారు పెట్టుకుంటూనే ఉండాడు. కర్రెక్క మాత్రం ఆయన వచ్చే సరికే పాలు పిండిపెట్టేస్తావుండాది. పాల చెంబుతో కొట్టంబయటకు వచ్చిన కర్రెక్క ‘నామీద నీకు అంత అనుమానంగా వుంటే డిగిరీ తెచ్చి యేసుకో సహదేవన్నా! పాలెల్లో ఏదన్నా మిస్టేకు గన వుంటే, నీ ఎడంకాలి చెప్పుతో నా పాపిటదీసి పదారు యేట్లు (దెబ్బలు) కొట్టు, అప్పుడు తలొంచతా” అని బెట్టుగా మాట్లాడింది. ఈ మాటలకు ఒళ్ళంతా రగలకపోయిన పాలాయన, గోరువెచ్చగా వుండిన చెంబులో చూపుడు వేలుబెట్టి, ఒక పాలచుక్కను బులుగురంగులో వుండే సైకిలు సీటుమీద వేసి, “చూడు కర్రామె! పాలు ఉత్తరంగా నీళ్ళు దచ్చినం.... ఒకదానికి ఒకటి సమంగా లేకుండా పోతుండాయి?” అని అక్కసుగా మాట్లాడినాడు. చిన్నతనమై పోయిన కర్రెక్క అనుకోకుండా, “సహదేవన్నా! పాల సుక్కకాడ అబద్ధాలు జెప్తానా? నేనేమీ ఒట్టిగాలేను, ఒకరికీ ఇద్దరు బిడ్డల్ను పెట్టుకొని వుండాను. నేను--యెంగటెస్సరసామి స్నానమాడే పాలసుక్కకాడ అపద్ధం జెప్తానా?” అనేసింది. (జనాద్రినాయుడికి అక్కడ వుండను సగించక బజన గుడికాడికి బలీనమైన నడత నడుచుకుంటూ పోయి నాడు). సహదేవరెడ్డి గొంతు ఏ మాత్రం తగ్గించకుండా, ఎక్కించే, “కర్రెక్కా! ఈ సంగిమాలం వల్ల కాసు ఆదాయం లేదు. నీకూ నాకూ దినుమ్మూ రచ్చదేనికి ఇక్కవక్కనోళ్ళు ఇట్లాగే పిండతా వుండరా అడిగి కనుక్కో -- నన్ను ఎదురు గుండా పెట్టుకొనే ఎనుము దగ్గర కుచ్చుంటా వుండారు, ఇది పాల యాపారం, పాలెల్లో ఏదన్నా పాల్టగాన వచ్చిందంటే తిరపతి టీ అంగిడోళ్ళు మా అమ్మను అంతపాడ్డుకాడ ఒంగినబెట్టి చేస్తారు తల్లా!” అన్నాడు కరుగ్గా, కర్రెక్క నోటి మాటెత్తకుండా శేరు పాలమా కేసులో పోసేసి, ‘నా బట్టా, నువ్వు ఊరిక బయటకు పోయి ఆ కేసులో బిందిడు నీళ్ళు పోసుకొనే సంగతి ఎప్పుడికి తెల్ల?” అని అనుకుంటూ ఇంట్లోకి పోతావుంటే పాలాయన, “చెప్పింది మరిప్రాయ్యేవు తల్లా!” అని మళ్ళీ యెచ్చరిక జేసేసి సైకిలేసుకొని పోయినాడు, ఇంట్లోకి వచ్చిన కర్రెక్కకుమనసుకు చిటామనిపించి రోత బుట్టింది. ‘ఆ మొండి నాబట్ట ఒప్పుకొనే పుటమా? ఈ రోజుకాకున్నా రేపుట్టింవన్నా వాడ్ని దగ్గర పెట్టుకొనే పాలు పిండాల గదా! ఇంతలో మాత్రానికి ఈ పియ్యలినే నోటికి అపద్ధాలిందుకు? ధూ, అనావ శింగా బిడ్డం మీద కూడా సాచ్చిం చేస్తేనే! హీనపు ముండను, అని ఆమెలో ఆమె తిట్టుకొనింది. ఎనుము తెల్లారీ సందో శేరులెక్కన పాలు ఇస్తావుండాది. సందేవ పాలను కర్రెక్క అరశేరు-రామచంద్రా పరం టీ అంగిడోళ్ళకు పోసేసి, మిగతా అరశేరును కాగబెట్టి, చేమిరి వేసి మజ్జిగ చేసుకుంటా వుండాది. కర్రెక్క ఎక్కడ నీళ్ళల్లో పాలు పెట్టేస్తేందేమోనని బయపడి రామచంద్రాపురం టీ అంగిడామె ఎంతో కరట్టుగా నెల రోజుల పాలకు ముందే అరవై రూపాయలు అడమాన్స్ కూడా ఇచ్చి దగ్గరుండి పిండించు కుని పోతాది. ‘ఈ కాలం

యాపారం చేసే ఒక నా బట్టా ఒక నా సవిత్రీ మనల్ని నమ్మతారా?" అనుకొనింది కర్రెక్క. ఒట్టి చెంబులోకి పాలు పిండాలంటే మనసు చిచ్చుకు మంటాది కర్రెక్కకు, ఇదెక్కడి చట్టమో!" అనుకొని ఆమెకు రోత కలిగింది.

పెరుగుచట్టలో కవ్వం పెట్టి చిలకతా వుంటే, ఎగిరిపడే మజ్జిగ చుక్కలవక్కనే కూర్చుని ఉంది అంజలి. అమ్మ మూతి నల్లంగా పెట్టుకొని ఉండడంవల్ల ఆ పిల్ల ఉలుకూ పలుకూ లేకుండా గమ్మున కూర్చునింది. రెండు మజ్జిగ చుక్కలు ఎగిరొచ్చి అంజలి కండ్లల్లో పడినాయి. కుశాంతో యింతెత్తు ఎగిరిందా అమ్మి. "అమా అమా, మజ్జిగచుక్కలు కండ్లల్లో పడతా వుండాయి. బలెవుండాది నా కిప్పుడు" అని అమ్మతో ముదిగారంగా చెప్పింది. అప్పుడవంగనే కర్రెక్క గడప మీద ఒక చాలు, వీధిలో ఒక చాలు వేసుకొని నిలబడిన కమలమ్మ, మూతి మూరడు పాడుగు పెట్టుకొని, ముక్కులగుండా కోపంతో పంది ట్లావవు గనను విడుస్తూ, "ఒసె కర్రిదానా! ఎనుమును - సంపాయిందిన దానివి - కొట్టంలో కట్టెనుకొనేది తెలవదా? ఆ కూలిపోయిన గొడ్డును, దాని దొమ్మిరోగం వచ్చి దాన్ని ఎత్తుకు పోనానీ - యింగన్నా దాన్ని కట్టెనుకో, నా కొట్టంలో కుడితినీళ్ళను సగం తాగేసింది. ఒక కట్ట కనుపు తినేసింది! దాని ముదిగోళ్ళు దాన్ని కోసుకొని తిననానీ-" అనింది. "ఒసె అంజలి ఆ ఎనుమును కొట్టంలో కట్టెసేరాయే" అనింది కర్రెక్క. అంజలి ఎనుమును కొట్టంలోకట్టెసే వచ్చి "అమా.. ఆకమల లంజి ఎనుమును వాచ గొట్టేసింది. వీపు మీద వాతలు దేలిపోయి వుండాయి" అని చెప్పింది. ఎనుమును వచ్చి చూసుకున్న కర్రెక్కకు కడుపు కాలిపోయింది. 'పాలు పిండతానే కట్టెసేదెందుకని కట్టెయ్యలా, గొడ్డుగదా, దానికి తనామనా తెలుసునా? దాని కొట్టంలోకి పోయిందే అనుకో, ఈ రీతిగా కొట్టవచ్చునా!' అని మదన పడిందామె. కమలమ్మను తిడతా వీధిలో ఒక్కమూల కూడా అనలేక కర్రెక్క, యింట్లోకి వచ్చింది. బజనగుడి దగ్గర్నించి వచ్చిన జనాద్రినాయుడు సంగతి తెలుసుకొని, "లోదికి నాలు గందాలా సప్తమంటే యిదేనే, ఈ నపునాయాలీ ముండా, పాలు పిండతానే కొట్టంలో మన ఎనుమును మనం కట్టెనుకొనేది తెలవదంటే లంజినాయాలీ ముండా. ఊరోళ్ల కొట్టంలోకి పోయి గడ్డితని, కుడితినీళ్ళు తాగేసి రానీలే- అనే దురుద్దెతోనే నువ్వు ఎనుమును కట్టెయ్యవు. నాకు తెలుసుగదా నీబుద్ధి! యిప్పుడు బాగుండాదా, నీకు?" అని వాడు అమ్మను బాగా దొబ్బులు పెట్టినాడు పాపం కర్రెక్క కాదుకు నోటికి బయపడి గమ్మున వుండిపోయింది.

'నడివీధిలో కుచ్చోని 'వొసె కమలా!' అని దానిపేరు పెట్టే, నా పాడును కడవం కొద్దీ దాని గొంతులో పోస్తే ఎంత బాగుండును! అది గొడ్డును కొట్టినా నేను దాన్ని ఒక్క మూల అనలేక పోతా వుండనుగదా! ఎంత ఈనం బతుకు!' అని ఆమె కుల్లిపోయింది. కర్రెక్క ఇంట్లోవుంటే తులికమ్మ అరిజంటుగా ఏదో పని తగిలినట్టుగా, "కర్రె, వొసె కర్రా! ఏమే కర్రిదానా!" అని వరసబెట్టి నాలుగుకూతలు పిలిచేసింది. మజ్జిగ కూడా తింటా వుండిన కర్రామెకు ఈకూతలన్నీ చెవులకు వినిపించినా పలకకుండా గమ్మున వుండిపోయింది. 'ఇది మాత్రం తక్కువైన లంజా! దీన్ని తియ్యాల్సిన పనిలా, దాన్ని (కమలమ్మను) తియ్యాల్సిన పనిలా, రెండూ రెండే లంజలు దాని కొప్పు జూడు! అది పిలిచే తీరుజూడు.

అది, 'వౌస కర్రా!' అని పిలిస్తేనేను దాని ముంగిట వారి మడిజేతులు కట్టుకొని వొంగి, 'ఏమక్కా, అక్కా, ఓ తులిశక్కా! నీ అంతటి దానికి ఈ దీనురాలితో ఏం పని బడిందక్కా!' అని నేను అడగాలేమో! ఒక్కొక్క దాని కొవ్వు జూస్తూ వుంటే... అనుకొని కర్రెక్క ఆమె మానాన ఆమె వుండిపోయింది కొంచేపట్లో తులిశమ్మ కొడుకైన పదేండ్ల పిలగాడు, చేతిలో ఒక చెంబు ట్టుకిని కొచ్చి, "వోమ్మో! మా అమ్మ నీ దగ్గర మజ్జిగ పోయించుకొని రమ్మనింది". అని నిలబడిన చోటున్నే నిలబడినాడు. వాణ్ని అక్కడ నిలబెట్టే కర్రెక్క కావాలని మజ్జిగా కూడును నిదానంమీద తింటావుండిపోయింది. అయిదు నిమిసాల తరవాత చేతులు కడుక్కొని లేచింది. 'మజ్జిగ ఈరోజు పోనీగదా అని పోస్తే మనమే వొక తోవ ఏర్పరచినట్టు. దానికేమన్నా సిగ్గు శరమా? రోజూ పంపించదా? ధూ, దరిద్రపు నా సవితి! ఇప్పుడెందుకు దానికి మజ్జిగ! ఒక్క కోడిగుడ్డ కూరతోనే నాలుగు గిన్నెల కూడు మింగేస్తోందే! దానికెందుకు మజ్జిగ కావాలని... నన్ను ఏడిపించి వేడుక జూడాలని? పోస్తోందో పాయ్యదో టెస్ట్ చేసి చూద్దామని!' తులిశమ్మ మొకాన తుప్పుక్కుమని ఎంగిలించ దామన్నంత కోపం వచ్చింది. కర్రెక్కకు. పసిపిలగాణ్ని అయిదు నిమిసాలు నిలపెట్టుకొని వొట్టి చెంబుతో పంపడం బాగుండక కర్రెక్క ఆ చెంబులో మజ్జిగ పోసి, "మా కెక్కడివిరా మజ్జిగ? మేము పాలను ఎక్కడ కాగబెడతా వుండాం?" అని వాణ్ని పంపించేసింది. కర్రెక్క టయిం పదిగంటలయి నాక ఎనుమును విడిచి ఊరికి వుత్తరంగా వుండే వరి మళ్లల్లోకి తోలుకొని పోయింది. సన్నంగా రెండు మూరల యెడం వుండే ఒక నీళ్ల కాలవలోకి ఎనుమును తోలింది. ఈ కాలవలో ఆయిదార్పు పవరు మోటారు నీళ్లు పోతావుండా. అది ఎప్పుడూ నీళ్లు పారే కాలవ గాబట్టి, కాలవకు ఆ పక్కా-ఈ పక్కా పచ్చికనువు వుండాది. ఎనుము బునకొడతా, కనువును పెరుక్కుతంటా వుంటే కర్రెక్క ఎండ తగలకుండా కొంగును నెత్తిమీద వేసుకొనింది. ఆమె ఆ ఆలోసినా ఈ ఆలోసినా చేసుకుంటా వుండ గానే. దూరంగా నుంచి ఒకాయన, "ఏమే కర్రా! ఓ కర్రదానా! ఎనుమును కడగా తోలే నీ కడుపుకాలా! నీళ్లు పారే కాలవగదా అది! ఎనపగొడ్డును తోలి ఆ మాదిరిగా యిష్టం వచ్చి నట్టు తొక్కిచేస్తే ఆ కాలవ మళ్ళీ పనికొస్తాదా!" అని గెట్టంగా అరిచాడు. కర్రెక్క ఆయన అరుపును విని, సమాదానంగా, 'తోలేస్తా, కొంచేపు మేపుకొని యింటికి పోతా' అని అక్కడే ఎనుమును మేపుకుంటా వుండింది. ఆయన ఒకటంటే ఒకటే నిమిసం టైమిచ్చి, మళ్ళీ, "చెప్పేది నీకు గాదంటే కర్రదానా! అక్కడికి కొచ్చితోలేస్తేనా నీకు మరేద? తోలు తోలు" అని మళ్ళీ అరిచినాడు. 'ఈ ఆడంగుల నాబట్ట యింక వదలదు అనుకొని కర్రెక్క ఎనుమును ఆ కాలవలో నుంచి యింకొంచెం ముందుకు తోలింది. ఇప్పుడు కర్రెక్క మేపతా వుండిన గనిమ తులిశమ్మది. ఈ గనిమగల్ల కయ్యలో వరి పై రువుండాది. ఎనుము వరిపై రును పెరికి తినకుండా, గడ్డే పెరుక్కుని తినేటట్టుగా జాగ్రత్తపడి ఎనుమును మేపతా వుండాది కర్రెక్క. దూరానుంచి తులిశమ్మ గనిమాల మీద పడతా లేస్తా రాపడం కర్రెక్క కంటికి కనిపించింది. 'ఎప్పుడూ పై రు మొకం చూడని లంజి. ఈ పార్డు ఎందుకు వస్తా వుండాదబ్బా మడికాడికి?' అని యిచ్చిత్రపోయింది ఆమె .పదిబారల దూరం నుంచే చురుకైన గొంతుతో,

“కర్రదానా, తోలు, ఎనుమును నా కయ్యలో నుంచి కడగా తోలు” అని తగరాడుకు దిగు తున్నట్టుగా అరిచింది. కర్రెక్కను నోటిమాటను ఎత్తనీయకుండా, “ఏమి సేయ్, నీకూ నాకూ ఏమి చుట్టరికం అని నా కయ్యలో తోలి ఎనుమును మేపతా వుండావు? నువ్వే మన్నా నా పెద్దమ కూతిరివా, పిన్నమ కూతిరివా? లేకుంటే నా అయ్యవేమన్నా పుట్టినావా నువ్వు? తోలు, మరేదగా ఎనుమును కడగా తోలు, దొంగనా సవితీ, సేతిలో టికాణా(కాసు) లేనిదానిని నీదగ్గరే యింత పనితనం వుంటే యింక మాబోటివాళ్ల దగ్గర ఎంత చాతుర్యం వుండా! నా సవితీ, బిడ్డ మజ్జిగా కూడు అని ఏడుస్తావుంటేగదా నీ దగ్గరికి సగ్గువిడిచి వాడి చేతికి చెంబుయిచ్చి పంపించింది! ఆ చెంబులో లోటాడు మజ్జిగ నీళ్లు పోయ్యారా? వాడ్ని రెండు జాములు ఇంట్లో నిలుపుగాళ్లతో నిలపెట్టి చెరడంటే చేరడు చేమిరికి అన్నట్టుగా పోసి పంపుతావా సవితీ, నేను లాంతర యిచ్చే దాకా నీకు గతి లేకపోయగదే (బతుకు) ముండా! జున్నయ్యిందిగదా.. నా బిడ్డని నీ ఇంట్లో కన్నా పిలిచి చీమంత తుంచి పెట్టినావా? పోయ్యిమింద ఎసురుబెట్టి, బియ్యం కోసం నా గడప ఎన్నిసార్లు తొక్కు లేదు నువ్వు?” అని తులిశమ్మ కర్రెక్కను పై న్నుంచి కిందికి కడిగి పారేసింది. కొంచెం బయ పడిన కర్రెక్క, “తులిశక్కా, ఈ బీదరాలిని ఎందుకిన్ని మాటలంటావు, రెండు లోటాల మజ్జిగ పోసి పంపితే... చేరడు కూడా పోయ్యలేదని అంటావుండావే, ఇంక నీతో మాట్లాడేది ఏముండాది?” అంటూ ఎనుముని తోలుకొని పూరిమొకం పట్టింది. తులిశమ్మ మడికాడ చెయ్యాల్సిన పనంతా అయిపోయి నట్టుగా కర్రెక్కను తొలగదోసుకొని ఇంటికి పోయింది కర్రెక్కకు మనుసు చివుక్కుమనింది. ‘అది దాని బిడ్డను మజ్జిక్కి పంపించగానే మనం పెరుగుచట్టినంతా వాడిచేతిలో పెట్టలేదని దాని అక్కునంతా! నా సవితీ... నీకు మొగుడు బిడ్డన్నా గొడ్డరాలవే అనుకుంటానే నేను. నువ్వు దినుమ్మా సుయ్ సుయ్ మని పెను మీద దోసులు పోసుకుంటా వుంటే నా బిడ్డ.. నీ గడపముందర ఎన్నిసార్లు నింబడు కోలా? నువ్వే పాద్దన్నా నా కూతురి చేతిలో అంత తుంచి పెట్టుండువా? కూలిపోయిన బిడ్డలా! మీ గుండ్ర(ఇల్లు)లోకి మీరు పోండి. అని ఎన్నిసార్లు నా బిడ్డల్ని గుండ్రెల్లోకి నెత్తురు దిగేటట్టు గుడ్డలేదు నువ్వు? అప్పుడంతా ‘యిదే మని’ నేనడిగినానా? అడుగ గూడదు. మీరు వుండినోళ్లు, మీరేంజేసినా నేను పడాల. కానీ నేను మాత్రం మీ దగ్గర బయంగా, బక్తగా మనులు కోవాల’. అనుకొని ఆమె బతుకుమీద రోత పడింది. ఎనుమును తోలుకొని ముందుకు కదులుతూనే, ఉత్తరంగా తిరిగి, స్వామి కొండకల్లా జూసి ‘మనిషి మానంగా బతికితే నువ్వు ఓరుక్కోలేపంబరా కూలిపోయిన నాబట్టా దేముడా! ఒక మనిషి ముందర యింగొక మనిషిని ఎందుకింత నోట్ల నాలిక లేకుండా బతకనిస్తావు! అది నన్ను అన్ని మాటలనింది, నేను దాన్ని ఒక మాట అనలేక పోతిని గదారా, నీ ముండ మొకాన ఎండకాయ” అని కర్రెక్క దేముడ్ని అక్కుసుతో తిట్టింది.

4

కర్రెక్క ఎనుమును వెంటబెట్టుకొని కూలికి ఎగబారింది. ఎనుమును ఇంటి దగ్గరే కట్టేసి పోతే అది తినను కనువులేక, తాగను నీళ్ళు లేక-చచ్చి మన్నమై తింది. ఆమె

మొగుడు రామచంద్రమనాయుడు - బాడుగ మడకకు పోయినాడు, కొడుకు పరావూర్లో వుండే ఆయిస్కూలుకు, కూతురుపూళ్ళోనే వుండే ఇస్కూలుకు పోయివారు. కమలమ్మ పరిమడిలో కలుపుతియ్యడం- ఆ రోజుపని. అది నాలుగు గంటల కయ్యగాబట్టి కమలమ్మ - వొక్క కర్రెక్కను తీసిపించి మిగతా ఎవ్వరినీ పనికి పిలవలేదు. కయ్య దగ్గరికి వచ్చినాక, అక్కడ ఒక వేపచెట్టు వుంటే దాని మొదులుకు ఎనుమును కట్టేసి కలుపు తీయడానికి వాంగింది కర్రెక్క. అప్పటికే మునంపట్టి కలుపు తీస్తావుండిన కమలమ్మ, పనికి దిగిన కర్రెక్కతో, "కర్రా! ఎనుము మీద కలవరం పెట్టుకోకుండా కలుపు మీద కలవరం పెట్టుకొని తియ్. పనికి వస్తా వస్తా-పిల్లని చంకలో పెట్టుకొని వచ్చినట్టు ఎనుము ఎందుకు నీతో కూడా? పదకొండు గంటల పాద్దు ఎక్కుగానే - నేను సంగటి చేసుకొనిరావడానికి ఇంటికిపోతా. ఆ కాసేపు కయ్యలోనే వుండు. ఎనుమును విడిచి కయ్య గనిమలకు పట్టి మేపేపు తల్లా!" అనింది. ఈ కానీగాని మంటలకు కర్రెక్కకు మూతి ఇంతై పోయింది. కర్రెక్క నోట్ల నాలిక లేని దాని మూదిర అయిదు నిమిషాల సేపు ఏం మాట్లాడకుండా గమ్మన వుండిపోయింది. కర్రెక్కకు ఎనుమును భరియించడం బలే కష్టంగా వుండేది. ఈ రోజుకు కూలికి పోగూడదు. ఎనుమును మేపుకుంటే చాలు లే, పాలన్నా ఎక్స్ట్రాగా ఇస్తుంది అని నిమ్మళపడే దానికి కూడా లేదు. చీమంతకయ్య లేకుండా ఆమె, ఆమె మొగుడు ఈ బామండలాన పడినారు గదా! ఎక్కడ మేపుకోవాలి ఎనుమును? పూరోళ్ళ కయ్యల్లోకి తోలుకొని పోతే మేపుకో నిస్తారా? ఇన్ని రోజులూ ఏ ఆటో ఒక ఆట ఆడి ఎనుముకు మేత అందిస్తా వచ్చింది కర్రెక్క. మొన్నమొన్నటి దాకా చెరుకును చక్కెర మిల్లలకు తోలినారు పూళ్ళోవాళ్ళు. కర్రెక్క నిద్రపడకతోనే లేచి చెరుకు తోట లోకి పోయ్యేది. ఒక మనిషి మోసే అన్ని చెరుకు సోగలను కోసుకునేది. ఆ సోగలను పూరికే కోసుకొని వచ్చెయ్యెచ్చునా, ఏమి? కుదరదు. మొదళ్ళ కొట్టాల, చెరుకులకు అంటుకొని వుండే ఎండాకులను కొడవళ్ళతో చెరిగాల. ఆ చెరుకును లారీలు ఎక్కడ నిలిపి వుంటే అక్కడికి మోసుకొని పోవాల. ఈ మూడు పనులూ చేస్తేనే -సోగను మనం ఇంటికితెచ్చుకోవచ్చు. పూళ్ళో చెరుకుతోటల పని వున్నన్నాళ్ళు కర్రెక్కకు దిగులే లేకుండా వుండింది. కూలికి పోయ్యే వేళ దాకా చెరుకు తోటల్లో పనిచేస్తే-దండిగానే అయ్యేవి సోగలు. చర్దివేళకంతా సోగల కట్టను తెచ్చి ఇంట్లో వేసి, కూలిపనికి ఎరిబారేది. అప్పుడు ఎనుమును కొట్టంలోనే కట్టేసి వొక్కటే పనికి పోయ్యేది. సందెడు సోగలు ఎనుము ముందర వేస్తే అది సందేళదాకా సగించినట్టుగా తినుకుంటా వుండేది. ఎవ్వరికి కూలికి పోయినా, మద్యానం సంగటి తిన్నాక, ఒక గంట రెక్కార్చుకొనే దానికి బయిం పుంటిందిగదా! ఆ కాసేపట్లో కర్రెక్క ఇంటికి వచ్చి ఎనుమును విడిచి, నీళ్ళు తాపి, మళ్ళీ దాన్ని కట్టేసి కూలికి పోయ్యేది. నాలుగు రోజులుగా నిండా కష్టమై పోతావుంది. మొన్న ఆయితే-పేడదిబ్బలో పేడమరకలు అంటుకొని వుండే కనుపునంతా బీజారి-సందెడు ఎత్తుకొనిపోతే ఆ కనుపును కూడా తినేసింది, ఎనుముది. కర్రెక్క నడుము పైకిలేసి, కలుపు తీస్తావుండిన కయ్యలో నుంచే వెనక్కి తిరిగి ఎనుముకల్లా జూసింది. మునంలో కమలమ్మకన్నా

మూరడు ముందే వుడాది కర్రెక్క. ఇంలసేపటికి కర్రెక్క నోరు తెరిచి, నిష్కారంగా, “ఎందుక్కా మనిషి వాతలు వేసినట్టుగా మాట్లాడేది నువ్వు?” అని, మళ్ళీ మునంతోకి వొంగిది. “వాసె నా నవితీ? ఇప్పుడు నేనేమన్నానే! ఇండావా ఆ మాటనే కడుపుతో పెట్టుకొని కుళ్ళిపోతా వుండావా ఏంది?” అని నవ్వు మొకంతో అనింది కమలమ్మ. కర్రెక్క నిష్కారం నిండిన గొంతుతో, “ఏమన్నా అనాలన్నా? కొట్టాలన్నా, తిట్టాలన్నా? ఒక మాట జాలగదా, శూలం మూదిరిగా-” అనింది. మళ్ళీ ఇద్దరూ వొకరుకోకరు ఏం మాట్లాడుకోకుండా పని కానిచ్చినారు. కలుపు తీయడానికి వాళ్ళు వంగుతున్నారంటే పొడుగ్గా పెరిగి పోయిన పైరు వాళ్ళ కండ్లకు తగలతా వుండాది. ఈ రోజు తీర్థం లే, రేపు తీర్థం లే. అనుకుంటూ కలుపు తీయడం తాంచారం చేసి నట్టుండాదు. కలుపేదో, పైరేదో తెలవకుండా అయిపోయింది. కలుపు కూడా మూరడు పొడుగు అయిపోయివుండాది. మత్తెండా వుండే ఆ కలుపును పెరికి, బురదలోనే పూడ్చి పెడతా వుండాదు. ఈ కలుపు మొక్కలన్నీ గాని, కయ్యగనిమి మీదికి వినీరేస్తే బాగుండును. నీళ్ళల్లో నానీసి, బురదా గిరదా అంతా కడిగేసి ఎనుము ముందరగానే వేస్తే-రద్దు తినినట్టు తినును గదా, వోయిమ్మా. ఈ లంచె నా నవితీ అందుకు వొప్పుకున్నా, ఏమి? కలుపు కూడా కయ్యలోనే పూడ్చిస్తే నాలుగు నాళ్ళల్లో అదంతా మురిగిపోయి, ఎరువైపోయి పైరుకు సత్తవ అయిపోతింది. ఈ సంగతి దీనికి తెలవదా ఏమి? - అనుకొనింది కర్రెక్క. పచ్చంగా నవనవలాడతా వుండిన ఆ కలుపు మొక్కలను బురదలో తొక్కెయ్యడానికి కర్రెక్కకు మనసే వొప్పలేదు. ఆమె పొద్దు ఎక్కడుండాదోనని పైకిలేచి చూసింది: ‘బయిం పడక’ండు అపతా వుండును. ఈ లంజ సంగటి చేసుకొని రావడానికి ఇంక ఇంటికొకటి పోదా ఏమి? - అని అనుకుంటూ వుండగానే “కర్రా! నేను ఇంటికి పోతావుండా. నువ్వు కలుపు తీస్తావుండు. నువ్వు తల్లివైందానివని అనుకుంటావేగాని పుత్ర అమాంయకురాలివే కర్రదానా! ఆ కలుపును బురదలో ఎందుకు తొక్కెస్తావు? గనిమమీద వినీరేస్తా. నీ ఎనపగొడ్డుకన్నా పనికిస్తాది గదా!” కమలమ్మ ఈ మాటలను అని గనిమ నెక్కిసింది. ఈ ముంటకు కర్రెక్క ముగం నవనవలాడి పొయ్యింది. “నాకు ఆ అయిడియే రాలేదక్కా! ఆ ఆలోసనగాని నాకు తట్టుంటే నేను నువ్వు బెప్పిన పనే చేసుండనా? ఈ కలుపు మొక్కలేమన్నా బంగారా?” అనింది కర్రెక్క. కమలమ్మ ఇంటికి పోయింది. కనీసం మూడు తట్టం కలుపు మొక్కలన్నీ నానీసి బురదను కడిగేసి ఎనుము ముందర పోసింది. ఎనుము రెండు తట్టం కలుపును కడుపు నిండికి తినేసింది. మిగతా తట్టడు, సందేశ పన్నె పోయినాక ఇంటికి పన్నె తెచ్చుకొనింది. ఈరోజు బక్కెడ్తులకు కూడా కలుపు కరువు తీరిపోతింది అనుకొనింది కర్రెక్క. ఎనుమును తోలుకొని, నెత్తిన కలుపు మొక్కల తట్ట పెట్టుకొని కర్రెక్క నడుస్తావుంటే, “కర్రదానా! నీ పనే మేలుగా వుండాది. సందేశ దాకా నా కయ్యలో పొద్దు పోగొట్టినావు. ఇంటికి పోతానే నాలుగు రూపాయలు చేతిలో వేసుకొంటావు. పది రూపాయలు పెట్టి కొనుంటే వొస్తేందా నీ కంత పచ్చికనువు? దీన్నంతా కయ్యలోనే తొక్కేసి వుంటే నా కయ్యకి ఎంత సత్తవ పచ్చి వుండును? పైరుకు ఈరియా కూడా చల్ల కుండానే

పోయిందిము. పది రూపాయల కనువైనా ఎత్తకపోతా వుండావుగదా! ఏమో నమ్మా, మళ్ళీ చెప్పలేదనుకొనేవు- నీకు కూలి యియ్యబోయ్యేది లా." అని కమలమ్మ నవ్వు మొకంలోనే బెదిరించింది. 'లంజా! తూనీకట్టెతో కకుతాడుగట్టే ఆడించినట్టు ఆడిస్తావుండావు గదే కీరాతకపు లంజా!' అనుకొని, గమ్మున వుండి పోయింది కర్రెక్క.

కర్రెక్క ఇంటికి వచ్చేసరికి మొగుడూ పిలకాయలూ అందరూ చేరిపోయి వుండారు. అన్నం వార్చి కూరచెయ్యబోతుండగా-పూర్ణ వేటనుకోస్తావుండినట్టు చెవిలో పడింది. అడివిలో ఒకరి మేకను పాట్టినక్క మెడ కొరికేసిందంట. మేక చావను గూడా లేదంట. ఇంక బతకదు గదా-అని మేక గల్లోళ్ళే కొనస్తావుండారు. కేజి మింద నాలుగు రూపాయలు తగ్గిచ్చి అమ్మేస్తావుండారు-అని తెలిసింది. కర్రెక్క జనాద్రి నాయుడ్ని పిలిచి, చేతికి డబ్బూ, గిన్నె యిచ్చి 'అరకేజీ తేబోరా!' అనింది. వాడూ, వాడి చెల్లీ ఆ కుశాల్లో పడేదీ లేచేదీ తెలవకుండా పరిగెత్తినారు. జనాద్రి నాయుడు అరకేజీ కూరను ఇంట్లోకి తెస్తూ ఉంటే వాళ్ల ఇంటి ముందర కూర్చుని వుండిన తులిశమ్మ, ఈరోజు వానాస్తాదిరా జనాద్రిగా! మీ అమ్మ అరకేజీ కూర- పండగపూట గాక పోయినా- తెచ్చిదంటే.... ఈ రోజు చాటంత మబ్బులోనుంచి చెరువాన దిగిపోతిందిరా జనాద్రిగా! అని ఎగతాళి పడి, ఇంట్లో వుండిన కర్తామెను నోరారా పిలిచి 'కర్రిదానా! ఈ రోజు నాకుకూడా కూరెయ్య! దిగులు పడి చావొద్దులే, వొక గెంటిడు కూర నాకు గూడా వెయ్' అని అరిచింది. కర్రెక్క లోపల్లోపల తులిశమ్మ ఎగతాళికి పండ్లు నూరుకొని పైకి మాత్రం, 'అయ్యో నువ్వడగాలే' గాని. ఎయ్యకుండా పోవడానికి నాకెంత ధైర్యం అక్కా?' అనింది. ఇంట్లోకి కూర తెచ్చి, లోపల పండగ మాదిరి జరగతా వుండేనా రామచంద్రమనాయుడు మాత్రం తిన్నెదిగి యింట్లోకి రాలేదు. ఆయన ఏందో పొగొట్టుకున్న వాడి మాదిరి దిగులుగా వుండి తిన్నె దిగనే లేదు. పిలకాయలిద్దరికీ చియ్యల కూరతో అన్నం వేసేసినాక, వాళ్ల గిన్నిలు కడిగేసి- తిండికి మొగుడూ పొళ్లలూ కూచున్నారు. చియ్యల కూరతో అద్దుకొని తింటా వుండిన మొగుడ్ని రెప్పార్చకుండా చూస్తూ వుండిన కర్రెక్క, ఏమబ్బా, రామచంద్రమనాయుడా! ఆ నోరు కొంచిం తెరిచి మంచి చెడ్డా మాట్లాడబ్బా! అట్టగూడ ముత్యాలు దొర్లి కిందపడిపోతే ఏరుకొని కొంగులో పోసుకుంటానులే!' అనింది ముదిగారంగా, వాళ్ల కొట్టంలో వుండే బక్కెడ్లులు పన్నెండు సంవత్సరాలుగా ఆ ఇంట్లోనే వుండి సేడ్డిం చేస్తూ వుండాయి. వొంటి మీద చురుకులేకుండా అయిపోయినాయి. ఆ వూళ్లో అవితే ఆ ఎద్దులను దున్నడానికి ఎవరూ పిలవరు. నడవలారి రెడ్లకు బూములు ఎక్కువ వుండటం వల్ల, ఈ ఎద్దుల సంగతి వాళ్లకు తెలవకపోవడం వల్ల- రామచంద్రమనాయుడ్ని బాడుగకు పిలుస్తారు. బాడుగమడకకు పోకుంటే కర్రెక్క 'ఓ' అని ననపెట్టి చంపేది. 'కర్రు దిగనీకుండా సులువుగా దున్నితే గదా మడక. కర్రును జానడు లోతు దిగనిస్తావు. అవిదున్న గలుగతాయా? నాకే తెలవని మనిషి సువ్వు, అని గూడా మొగుడ్ని చేతులమోపున బాడుగ మడకకు పంపేది. తెల్లారి ఆరు గంటలకు కట్టిన మడకపన్నెండుకు విప్పాలి. ఆ బక్కని పది గంటలవతానే కయ్యలో పడక వేసేసేవి. పది మంది మొగోళ్ళు మడకదున్నతావుంటే-

ఒక్క రామచంద్రమనాయుడి బక్కెడ్లులు మాత్రం దున్నలేక కయ్యలో పడక వేసేస్తుంటే అది ఎంత అగుమానం ఆయనకు? - కర్రెక్క మదనపడింది. 'నేను చెప్పినట్టు గాన వినుకుంటే మనం వొకరికింద వొంగి బతక్కుండా, తలెత్తుకొని బతకచ్చు. నువ్వు వింటే గదా! మానం చెడ్డ బతుకే నాకు గావాలి!' అనింది మొగుడితో నిష్ఠూరంగా, 'ఆ ఎడ్డుల్ని కోతకు మాదిగోళ్లకు అమ్మేద్దాం. అవెందుకు దండగ?' అంటింది కర్రెక్క. అందుకు ఆరు నెలలనుంచి వొప్పకోడు ఆయన. ఈ రకమైన తగరాదులో వుండాది ఎడ్డుల కత, అన్నం అంతా తినినిచ్చినాక, 'నాకు నువ్వు ఎదురు చెప్పద్దు. అందులో తప్పేమి వుండాది! మూడు నూర్లకు మాదిగ యెంగలుడు అడగతా వుండాడు గిత్తలను, కోతకు. రేపు నరకంలో నేనే శిచ్చ అనుబోగిస్తానులే.' అని కర్రెక్క ఆ మాట ఈ మాట చెప్పి మొగుడ్ని ఎట్టనో ఒకట్ట వొప్పించేసింది.

5

"నీవుచ్చ తాగబట్టి ఈ మాత్రం బయకన్నా బతకతా వుండాం. తెల్లరీ సందేహా నీ కాళ్ళకాడ జేరి నీ గుండెల్లోకి నెత్తురు దిగేటట్టుగా, వొక్క చుక్క మిగల్చికుండా అంతా పిండుకొనేసి, నీకు తినే అంత కను వెయ్యకుండా తాగే అన్ని కుడితినీళ్ళు పెట్టకుండా నిన్ను ఎండగట్టే... అగ్గో ఈ మాత్రం కోకలు రైకలు కట్టుకొని నేనూ ఒక ఆడదాని నన్నట్టు వీధుల్లో తిరగతావుండాను-కనాగష్టం డిపిరిపెట్టుకొని ఇన్నూబా నల్లపై రూపాయల దాకా నిండుకొని వుండిన మట్టి వుండిన చేతిలో పెట్టుకొని, కర్రెక్క మనుసులో గాకుండా పైకే, ఆమెమీద ఆమె నిష్ఠూరపోయి రోతపడింది. బక్కెడ్లులు అమ్మేసినాక, ఖాళీగా వుండిన గాడలో ఒక్క కనుపు పోవలేదు. పేరుకు కొట్టంలో కుడితి తొట్టి వుండడే గాని దాంట్లో కడుగునీళ్ళు గాకుండా చేందజాయి నీళ్ళు బిందెడు తేటగా వుండాయి. 'యింగ ఏ కొట్టంలోనన్నా వుండుంటే నువ్వెంత రాణివాసం చేసుండువే కూతరా!' ఎనుము వీపు మీద చెయ్యేసి మదనపడింది కర్రామె. అమ్మ ఇంట్లోకి వచ్చి ఎప్పుడెప్పుడు వుండిన పగల గొట్టి, అందులోని దుడ్డును ఎంచుతుందా అని కర్రెక్క కాళ్ళ కాడనే నిలబడి వుండాది ఆంజిలి. ఎనుము సూడిదిగా వుండినప్పుడే కర్రెక్క ఎన్నో ఆలోచనలు చేసి పెట్టుకొనింది. ఆకొంపలో ఈ రోజుకీ పొంత మట్టిదే. ఒక పెద్ద ఇల్లలి అండాను కొనుక్కోవాలనుకొనింది.

ఆంజిలి చూస్తూ వుండగానే ఎదిగి మూల కూర్చోదా? వచ్చేవాడు ఏమి జూసి దాని మెళ్ళో బొట్టు గడతాడు? ఇంట్లో ఈతాకు చాప తప్పించి శిరిచాప వుండాదా? నొక్కులు బోయిన సత్తులోలా తప్పించి నిగ నిగలాడే ఒక బీలు గలాసు వుండాదా? అన్నీ సమకూర్చుకొంటేనే గదా రేపు దానికి పెండ్లి? యెంగటా పరంలో అయిస్కూలు చదివే జనాదినాయుడికి పదారు నొక్కులు బోయిన సత్తు కేరీరు వుండాది. అది ఎప్పుడన్నా జారి కింద పడినప్పుడు, వాడితో కూడా చదువుకొనే యెదవ నా బట్టలు (బీలు కేరీర్లు వుండేవాళ్ళు) దాన్ని ఎగతాళిగా తన్నుకుంటా పోతారంట. వాడికి ఎంత అగుమానం? 'అమా, ఎనుము ఈనంగనే తొలినెల పాల దుడ్డుతో నాకొక బీలు కేరీజీ తీసియ్యాల.

లేకుంటే....' అని వాడు ఎనుము చిక్కినప్పుడే చెప్పేసినాడు. వుండేతో సహా నట్టింట్లోకి వచ్చి దీపం పెట్టింది కర్రామె. అప్పుడు పగలగొట్టింది వుండీని, పదినిమిసాలు డబ్బును పిసుకులాడతా వుండీ పోయింది. 'దొంగిలించి, ముచ్చిలించి, వాడికి ఈడికి కొంగు పరిచి సంపాదించిన డబ్బు గాదిది. ఎంతో మానంగా, నాయంగా, కన్న బిడ్డకన్నా ఎక్కువగా ఎనుమును జూసుకొని, సంపాదించిన డబ్బిది.' కర్రామె డబ్బు మీద అరిచేతులు పెట్టి అంజలి కండ్లకు అద్ది. ఆమె కండ్లకు అద్దుకొనింది. కర్రెక్క ఎంత మానస్సురాలంటే, పాలాయన సహదేవ రెడ్డే, పాడబ్బు-నెలది- కర్రెక్క చేతికి యిస్తా 'నీయట్ట మనిషి ఈ ఎండలుకాసే బూ మండలం మీద లేదు కర్రెక్కా!" అని నవ్వినాడు. ఒక బోడిగాడు దగ్గిరమాట ఎందుకు పడాల-అని కర్రెక్క నెలనాళ్ళుగా సహదేవ రెడ్డిని దగ్గిర పెట్టుకొనే పిండతావుండాది పాలు. 'ఒకరి సేత మనం ఎందుకు యేలేత్తి నూపించుకోవాలి? బతికినంత కాలం మానం మీద గుప్తి (దృష్టి) పెట్టుకొని గదా బతకాల.' అని మనసుకు స్తిమితం జేసుకొనింది ఆమె.

కర్రెక్క పుట్టింట్లో డబ్బును ముందర పెట్టుకొని వుండగానే రామచంద్రమనాయుడు వచ్చినాడు. ఆయన గిత్తలను అమ్ముకున్నాక మాలామాదిగోళ్ళతో కలిసి బావి (తవ్వే) పనికి పది దినాలకు పోతా వుండాడు. 'కమ్మ పుట్టక పుట్టి, మాదిగోళ్ళతో కూలిపని జేసేరాత నీకేందుకు వచ్చిందిసామీ!' - ఎంతో పాడగరైన మొగుడ్నిజూసి కర్రామె కండ్లలో నీళ్ళు గమ్మినాయి. 'ఈ కర్రిది సామాన్ని రాలుగాడు. ఒక ఆరునెల్లు కండ్లు మూసుకొని వుండు. ఎనుము వొట్టిపాయ్యేసరికల్లా రూకలు మిగిలేసి, నీకు ఎద్దుల్ని పట్టియ్యకుంటే అప్పుడడుగు. మడక దున్నడం సులువే గాని, వొళ్ళంతా అదిరిపాయ్యే పనిగదా బావి పని? నువ్వు ఎట్ట వోర్చుకుంటా వుండావు? అంత కష్టానికి నువ్వు ఎట్ట వోర్చుకుంటా ఉండావు? అని మొగుడి కష్టాన్ని తలుచుకొని ఆమె బూమి లోతుకు కుంగిపోయింది. మోకాళ్ళ సందున తలపెట్టుకొని వుండిన రామచంద్రమనాయుడు, తలపై కెత్తకుండానే, "మరిచిపోయినావో? కర్మరాలా, నువ్వా సంగతి మరిచి పోయినావా ఏమి?" అనడిగినాడు. ఎనుము ఈని నెల అయింది. ఎనుము ఈనిన రోజున్నే కర్రెక్క మొక్కుకొనింది- ఎనుమూ దూడ బుద్రంగా వుంటే స్వామి కొండకు వచ్చి మొక్కు తీర్చుకుంటానని. కర్రెక్క, "ఇన్నాళ్ళూ ఎక్కడ కుదిరింది? నువ్వు చూస్తానే వుండావు గదా! మన మానం చెడ్డ బతుకు ఆ యెండి కొండమీద చేరుకొని వుండే సాములోరికి తెలవదా ఏమి? నేనేమి మరిచిపోలా. ఈ ముప్పయి రూపాయలూ సామికొండకు అని డబ్బులో నుంచి ముప్పై రూపాయలు ఎత్తికడగా పెట్టింది. "రేపు ఆ మాదిగోళ్ళతో గూడా బావిపనికి పోకుంటే ఏం బోదులే, రేపు కొండకు పోయి మా అందరి తరపన మొక్కుతీర్చుకోని, దరిశనం జేసుకొని రా." అనింది కర్రెక్క గొంతును ఎంతో తియ్యంగా పెట్టుకొని. రామచంద్రమ నాయుడికి వొళ్ళంతా ఈపులు పడిపోయినాయి. చెప్పకోగూడదు గానీ తొడలమీద వుండే యెంటికల్లో, మోచేతులమీదా అంతా ఈర్లు పడిపోయినాయి. ఇదంతా మొక్కుకున్నాకే జరిగింది. 'ఎన్ని సమ్మచ్చరాలై య్యిందో, స్వామి కొండకుపోయి బోడిగుండు కొట్టుకీనియ్యాల.

తల ఇశిలాయంగా, సుబ్బరంగా వుండును. వొంటికి ఎంతో తేలికగదా! అనుకొని రామ చంద్రమనాయుడు ఎక్కడ లేని కుశాల పడినాడు. ఈ లోపల అంజలి దైర్ఘ్యం జేసి అమ్మ మోకాళ్ళను అరిచేతుల్లో కొటి "అమా అమా, బస్సోడు నాకు శార్జీ గూడా అడగడు కదా! మా అయ్యతో గూడా నేంగూడా కొండకుబోతానమ్మా." అని ముదిగారానికి పోయింది. 'అదీ నిజమేగదా' దానికి శార్జీ వుండదు. సామిని దరిశనం చేసుకుంటే దానికి పట్టిన దరిద్దరం అన్నా ఈడేరిపోవును' అనుకొనిన కర్రెక్క కూతురుతో, "అవితే సుప్రస్ కొండకు పోయి బోడి కొట్టుకుంటానంటే - నిన్నూ మీ అయ్యతో గూడా అంపిస్తా" అనింది. ఈ మాటతో కుక్కిన పేను మాదిరిగా గమ్మున అయిపోయింది అంజలి. ఆ అమ్మకి ఎంతో లావుగా పాడుగ్గా జడపడతాది. అమ్మ పోలికతో పుట్టిన అంజలికి దండిగా వుంటాయి యెంటికలు. తీరుబాటు లేదు. నీకు జడలేస్తా కుచ్చునేదానికి- అని అంటావుండినా, అమ్మచేత పల్లబలవంతాన రెండుజడలూ వేయించుకొనేది ఆ అమ్మి. ఆ జడల్లోకి చెండుమల్లి పూలకోసం పరాయివాళ్ల మిరప తోటల్లోకి పోయి రెండుపూలను తెచ్చుకొని, జడల్లో పెట్టుకొని మురిసిపోయ్యేది ఆ అమ్మి. దాని తెలివికి యిచ్చిత్రపోయిన కర్రెక్క, ఆ అమ్మిని ఒళ్ళోకుచ్చున పెట్టుకొని, "కూతరా! చెప్పిన మాట యిను. ఎప్పుడో నమ్మ చర్రం బిడ్డగా వుండినప్పుడు- నీకు గుండు కొట్టించినాను. ఈ ఒక్కసారి గుండు కొట్టించుకో. మళ్ళీ నమ్మచర్రంలో నవనవలాడతా పెరిగిపోవా నీ యెంటికలు? దేముడే దగ్గరికి పోయిన నీబోటి పసిబిడ్డ యెంటికలతో రాగూడదమ్మా"! అని కూతుర్ని ఓప్పించింది.

ఆ మరసటిరోజు అబ్బాగూతురు కొండకు ఎలబారిన్నారు. సందేహ మొగుడు వచ్చేసరికి- కర్రెక్క శాసననుచేసి పెట్టేసింది, మొగుడు యిచ్చిత్రపోవాలని, ఆ పూరికి పక్కనే వుండే మచ్చేరెడ్డి పల్లికి పోయి రెండు బండ్ల కసువును- నూటావనపై రూపాయలకు కొనేసింది. ఈ మాదిరిగా తెగింపు చెయ్యకుంటే లాబంలేదు. కొట్టంలో ఈనిన గొడ్డును పెట్టుకొని, దాని పాలు పిండుకొని అమ్ముకొని, చీమంత కసుపుగూడలేక వాళ్ళ కాళ్ళూ ఈళ్ళ కాళ్ళూ పట్టుకొని ఎన్ని రోజులని అగుమానం పడాలి? - అని తెగింపు చేసుకొని కర్రెక్క కసువును కొనేసింది. 'మనమన్నా పస్తులుందాం. గొడ్డుకు మాత్రం కొదవ చెయ్యగూడదు' అనుకొని పదిరూపాయలిచ్చి ఒక మూట తవుడు, ఇంకోక పదిరూపాయలు పెట్టి రెండు కేజీల శెనగపిండిని- రైసుమిల్లులో కొనేసింది. మిగిలిన డబ్బుతో (తొమ్మిదే తొమ్మిది రూపాయలు పెట్టి)టిలు సామాను ఆయన దగ్గర జనాద్రీ నాయుడి కోసరం అని జెప్పి ఒక టెయిన్ లెస్ టీలు కేరీరు కొనింది. దాన్ని జూసి జనాద్రీనాయుడు, "ఎల్లా కొంటావుండినావు, వొకేసారి టీలు కేరీజీ కొనేసి వుండగూడదో." - అని యాప్తపోయినాడు. "వారే పెదబాబ్! ఒకేసారిగా ఎవురన్నా పడుకుంటారా! కుచ్చోని గదా పడుకోవాల. వుండు ముందు కుచ్చుందాం, మళ్ళీ పడుకుందాము" అని బుద్ధిమాలలు జెప్పినాడీ నిష్కారాన్ని పోగొట్టింది. గీతలను అమ్మగా వచ్చిన మున్నూరు రూపాయలు మాత్రం టంకు పెట్టిలో బద్రంగా వుండాయి. ఎన్నికస్తాలు వచ్చినా వాటిలో కర్రెక్క యేలు పెడుతుందా, ఏమి?

కమలమ్మ అదలాబదలా కర్రెక్క యింట్లోకి పోయి, “ఎలబారు. పొద్దు నాలుగు బారలు ఎక్కి పొయ్యింది గదా! యింక ఎలబారు. చద్ది కూడా తాగేస్తే, యింగ తాంచారం ఏంటికి? మద్యానం అయినాక నాకయ్యలో అడుగుబెట్టి, వొక రోజుకంతా కూలి దొబ్బేద్దామని అనుకుంటుండ వా ఏంది?” అని కర్రెక్కను తొందర బెట్టింది. అంత గబగబా మాట్లాడిన కమలమ్మను కర్రెక్క నిదానం మీద చూసి, నిమ్మళమైన గొంతుతో, “ఈరోజు నీకు కూలికొస్తానని నేనెప్పుడు బాండు కాళికం రాసిచ్చినాను కమలక్కా?” అనింది. ఈ మాటతో కమలమ్మకు నోటి మీద వాత వేసినట్టయింది. ఆమె మూతి నల్లంగా పెట్టుకొని “పొర బాట్ట పొయ్యింది కర్రామె, పొరబాట్టే పొయ్యింది. నన్ను వొదిలీ తల్లా, వొదిలీ నిన్నా మొన్నా నువ్వు కూలిజేస్తా వుంటే నిన్ను కూలిదాన్ని అనుకొని బమతజెంది ఈ కూలికి పిలిస్తే. ఈ లోపల్నే ఈ యింట్లో అలివిగాని సంపత వొచ్చి పడినట్టునువ్వు కూలికి పోకుండా రాణివాసం జేస్తా వుండినట్టు తెలవక నీ గడప తొక్కి నిన్ను కూలికి పిలిస్తే. యింగెప్పుడూ పిలవను. యింగగాని పిలిస్తే నీ ఎనుము పేడను, చెత్తను తోసి పోసే పొరక కట్టతో నన్ను వొంగన బెట్టికొట్టు. వొస్తానమ్మా యిందిరీగాందీ, వొస్తాను....” అని సిలిమాల్లో ఆడవి నిస్వారంగా వొకదాన్తో వొకటి మాట్లాడుకొన్నట్టు మాట్లాడేసి పోయింది. ‘నేను మాట్లాడింది ఎట్టుండాది, అది మాట్లాడింది ఎట్టుండాది?’ కమలమ్మ మాట తీరుకు కర్రెక్క మదన పడింది. ‘నా వొంటికి వచ్చి వుండే సంకటం దానికి తెలుసునా? అదేమి నాశినమో రొండు దినాలుగా ఎర్రగుడ్డ పోతా వుండాది. మనిసిని ఎంత బలీనం అయిపోయి వుండా? కుచ్చోగుండలా, నిలబడగ వుండలా! నా వొళ్లు నా సోదీనంలో వుండారా? ఒక్క పక్క నా వొంటిలో నుంచి నెత్తురు కాలవలు గట్టి పోతా వుండినా, ఆ రాణి మాలినీదేవి కూలికి పిలిచిందిగదా అని పోయి మునం పట్టాల్సా? ఊ ఇది బలే దదిద్రపు బతుకు తల్లా!’ అని కర్రామె బతుకు మీద ‘ఊహా’ అని రోత పడింది. ‘ఊహా వొకరికింద వొంగి బతకడం ఎంత కనాగష్టం?’ అనుకొని ఆమె ఇంటిలో మొన్నెప్పుడో అలికి వుండిన నేలమీద తుప్పుక్కుమని కేకరించి ఎంగిలూంచింది. ‘మూడు మొకాలు తెలవని ఒక ముండమొకం వాడ్ని కట్టుకొని, పూరికే వుండకుండా వాడ్ని పక్కలో యేసుకొని జిల అణచుకొని, వొకరికి యిద్దరు బిడ్డల్ని కని, వాళ్లని సాకలేక ఈ మానం చెడ్డ బతుకు బతికే కన్నా నేను నీళ్లులేని బాయిలో దూకి, నడుము విరిగి చస్తే నన్నెప్పుడు అడ్డం పెడతాడు?’- అనుకొని ఆమెలో ఆమె అక్కుసనంతా వెళ్లబోసుకొనింది. ‘నిన్నమాత్రం నా వొళ్లు బాగుండిరా? అయినా తొడంసందున తడుపుబోత (గోచిపాత) పెట్టుకొని, పచ్చని పైరులో వొంగి పని జేస్తినే! నా వొంట్లోకి వచ్చిన ఈ సంకటాన్ని నేను ఎప్పురికి జెప్పుకుందును? ఒక మొగుడికి పెళ్లాంగా యిద్దరు బిడ్డకు తల్లిగా నేనుండనేగాని, నాకెప్పుడు వుండారు? కష్టం, సుకం యినే అందుకు నాకు దిక్కివురు? నా అంత దీనురాలు ఎప్పురుండారు లోకం మీద? ఈ రోగాన్ని కమలతో చెప్పుకుంటే అది

'అయ్యో పాపం' అని అనునా? నా రోగం విని అది పకపకమని నవ్వి ఎగతాలి పడదా?'- ఈ మాదిరిగా ఆమె ఏదిపడితే అది మనసులో అనుకొని దుఃఖాన్ని తెచ్చుకొనింది. మొగుడు మాదిగ వాళ్లతో బావి పనికి పోగా, పిలకాయలు యిస్కూలుకు పోగా యింట్లో ఒంటిగా మిగిలిన కద్రామె ఎక్కళ్లతో ఎగదీసుకుంటూ ఏడుపు పాట ఎత్తుకొనింది. కొంచేపు తాలినాక ఆమె వొళ్లు దూదికన్నా సులకంగా తేలిక అయ్యింది. ఆమె మొకం కడుక్కొని, దిగులు దిగులుగా వుండే ఆమె మొకం మీద పెద్ద కుంకుమ బొట్టు పెట్టుకొనింది. దీగూడులో వేలెడు పాడుగు డబ్బా వుంటే, దాంట్లో నుంచి చిటికెడు నీబూదిన నోట్లో వేసుకొని, తిరుత్తణి కొండవుండే తూరుపు దిక్కుకట్లా తిరిగి, చేతులు జోడించి దండం పెట్టి, "మహన్నబావా! ఈ బీదరాలి మింద ఎందుకు కత్తికట్టినావు సామీ. నేనేదన్నా ఒక గతి అయిపోతే (చచ్చిపోతే) మళ్లీనా బిడ్డలకు, నామొగుడికి దిక్కెపురు తండ్రీ! కడంత గారం నా సంసారంలో నన్ను వుండనియ్య దేవరా! నాకి ఎర్రగుడ్డగాని ఒకమని నిలిచిపోతే నీ వుండిలో ఈ దీనురాలు కేజీ కరుపారం యేసే నీ రుడం తీర్చుకుంటాను తండ్రీ!" అని ఆమె మనసులో గాకుండాపై కే అనుకొని చెగల్రాయ స్వామికి మొక్కుకొనింది. ఇంక మంచయినా, చెడ్డయినా దేముడి మీదనే బారం అంతా వేసేసి ఆమె గడపదాటి వీధి లోకి వచ్చింది.

పదివాళ్ల కిందట ఆమె రెండు బండల కసుపు కొని, కొట్టంలో వుండే అలకలో కట్టలు కట్టలుగా కట్టి, బిలుపుగా పేర్చి పెట్టేసింది గదా! అలక మీద నుంచి ఒక కట్ట కసుపు దించి ఎనుము ముందర వేసింది. ఇంక మధ్యానం దాకా ఎనుము మొకం చూడాల్సి పనిలేదనిపించి, ఆమె కొట్టం నుంచి బయట పడింది. వాళ్లకాళ్లు, వీళ్ల కాళ్లు పట్టుకొని అడుక్కున్న కసుపు గాకుండా, సొంత కసుపును ఎనుము ముందర వెయ్యడంలో వుండే దర్జాను, కుశాలను ఆమె అనుబోగించింది. కర్రెక్క - యింటికి దగ్గర్లోనే వుండే- చింత చెట్టు కిందికి వచ్చి నిమ్మళంగా నీడన కూర్చోనింది. ఆమె మోకాళ్లు వాపేసి జారుముడిగా వేసుకున్న తల యెంటికలను విప్పేసి, అలివిగాని యెంటికలను మెడ మీదనుంచి అట్టనొక పాయ, యిట్ట నొక పాయ ఎదాన విరబోసుకొని, రెప్పార్రకుండా యెంటికలను చూసుకుంటా వుండేపోయింది. 'ఈ యెంటికలు గాన లేకుంటే నేనూ వొక అడదాన్నేనా? నా అందగింపు అంతా ఈ యెంటికల్లోనే గదా వుండేది!' అని అనుకుంటూ వుండగా ఆమె మొకం తేటగా అయిపోయింది ఇంతలో మడికాడా, యింటి కాడా ఏ పనీలేని తులిశమ్మ చింత చెట్టు కాడికి వచ్చి, కర్రెక్క తీరుబాటుగా వొక చోట రొండుగాళ్లు పెట్టి వుండడం జూసి, "శెనుగులు తిని చేతులు కడుక్కున్నట్టు నీవనే యిలిలాయంగా వుండాడే కద్రా! ఏ పాడ్డయితే నీ యింటికి ఎనుము వచ్చి చేరిందో, ఆ పాడ్డే నువ్వు లోకాన్నే కేరెబాబ్ అనేసినావు గదా! లేకుంటే కూలి దొరక్క ఎంత అల్లాడిపోయ్యేదానివి! అటువంటి దానివి... పాపం కమల నీయింటికొచ్చి, బొట్టుపెట్టి పిలిచినా.. రాననేసి తెగేసినట్టు చెప్పేస్తే... నీ దైర్ఘ్యం తలుచుకుంటా వుంటే నాకు మూర్చ వస్తావుందాడే కద్రదానా? ఈ ఎనుమును జూసుకొని మనుసుల్ని దూరం చేసుకోబాక. యింగ అరెల్లకన్నా అది వొట్టి

పోదా! మళ్లన్నా నువ్వు కూలికి పోవాల్సిందే గదా! ఈ లోగా అందరి సేతా రాణిని అనిపించుకో బాక" అని పుస్తకం చదివినట్టు చదివి గొంతు కూర్చోసింది. "ఈ విడిచి పెట్టిన లంజితో మనం ఎందుకు నోరు జేసుకోవాలి?" అనుకొనిన కర్రెక్క, గొంతులోకి కోపాన్ని రానివ్వకుండా జేసుకొని, నిమ్మళంగానే, "తులిశక్కా, తలకాయ వాకే నొచ్చతా వుంటే... వొళ్లంతా తుమతమ అని ఏమీ బాగ లేకుండా వుంటే...." ఈరోజు కూలికి పోకుండా యింటి కాడనే మిగిలిపోతి" అనింది. ఈ మాటలని నాక, ఆమె గొంతులోకి ఎక్కడలేని అక్కసు తోసుకు రావడంతో, "నేను వొక పక్క చస్తావుండినా, యింగొక పక్క కూలికి పోవాల్సిందే గదా! ఈ రోజు కూలికి పోకుండా వుండిన నేరానికి ఈ పూర్వోత్తరా కలిసి వడమాల పేటకు పోయి పోలీస్థలను పిలచకొచ్చి, నన్ను జెయిన్లో తోసేటట్టుండారు. ఇదే బయంగా వుండాది నాకు-" అనింది ఎగతాళి నిండిన గొంతుతో. ఏమనుకొనిందో ఏమో తులిశమ్మ ఒక నవ్వును నవ్వేసి యింటికి పోయింది.

పది దినాలు తాలినాక, దేముడి మహత్వం వల్ల కర్రెక్కకు ఎర్రగుడ్డ నిలవనే నిలిచి పోయింది. ఆమె వొక రోజు తెల్లవారి పాంతడు నీళ్లు కాగబెట్టింది. పిలకాయలకు తలంటి పోసింది. మొగుడ్ని గూడా ఆరోజు కూలిపనికి పోనివ్వకుండా, యింటికాడనే వుండమని జెప్పి, ఒంటికి నీళ్లు పోసుకోమనింది. కర్రెక్క తలంటి పోసుకొని, యెంటికలను జారుముడి వేసుకోకుండా జడవేసుకొనింది. ఆ రోజునంగా పూర్ణాకి మల్లెపూలాయన వస్తే నాలుగణాలు యిచ్చి వొక మూరకొనుక్కొని జడలో పెట్టుకొనింది. కర్రెక్క చాకలాయనకు ఒక యిరవై రూపాయలు మొన్నెప్పుడో అప్పుగా యిచ్చి వుండింది. కర్రెక్క, చాకలాయన దగ్గరికి పోయి, 'వొక అమిరికను జారిజట్టు చీర వుంటే, దానికి మేచీ ఆయ్నెరైక వుంటే ఈయి'మని అడిగితే ఆయన ఇచ్చినాడు (అవి తిరుపతి గుడ్డలు). ఆ కోకా రైక కట్టుకొ నింది. కర్రెక్క, ఎనుము ముందర రెండు కట్టల కనుపు వేసి, కుడితి తొట్టిలో చాటడు తవుడు, దోసిడు శెనగపిండి వేసి ఎనుమును విడిచి పెట్టి, "సందేల దాకా రాము కడుపు నిండికి తాగు" అనింది. కర్రెక్క, ఎనుమును కట్టేసి, మొగుడ్ని బిడ్డల్ని తోడుకొని సిలిమా చూసినవ్దామని తిరుపతికి వెల బారింది. కమలమ్మ తులిశమ్మతో "చూస్తూ దాని టెంపర మెంటు? అది కోక లోపల పావడ గట్టి, రైక లోపల లోబాడే వెయ్యడం చూస్తావా? తిరుపతి కర్నూల వీదిలో వుండే లంజికకూ దానికి ఏమన్నా తేడా వుండదా? ఆక్కో, దానికి సెంటు బూమి లేకపోబట్టి సరిపాయ్యింది గాని, అది వుండుంటే దాని దగ్గర యిందరిగొందో నిలబడి సలాము చేసి వుండదా?" అని చెవి కొరికిందే గాని, కర్రెక్క తీరుజాసి గట్టిగా అనడానికి జంకేసింది.

7

పొద్దుగూట్లో పడబోతుండగా, కర్రెక్క గుండు చెంబుతో కొట్టంలోకి పోయి పొద్దుగు దగ్గర గొంతు కూర్చోసింది. ఎనుము ఉరికురికి పడతా వుండాదేగాని రొమ్ముల్లో చెయ్యిని పెట్టినీయడం లేదు. ఎనుము చేష్టలను జూసి "ఒసే, నీ ముండ మొకాన ఎండగాయ!" అనింది కర్రెక్క నవ్వుమొకతో. ఎనుము దగ్గర లాబంతేక, ఆమె యింట్లోకి

వచ్చి, నిన్నా మొన్ననే కొత్త నులకతో అల్లిన మంచం మీద వెలికిలా పడుకొని వుండిన రామచంద్రమ నాయుడుతో, “మన కోరిక (ఎనుము) సందేహపూట పాలు ఎగరేసింది” అని చెప్పింది. ఆ మాట విని, రెండు నిమిషాలు దాకా గమ్మునే వుండి, మళ్ల ప్రయాసపడి నోరు తెరిచి, “ఎనుము ఈని మూడు నెలలు కావస్తా వుండొది గదా! ఇన్ని దినాలు సందేహ పాలుపిండిందంటే మేలే అనుకో!” అన్నాడాయన. మొగుడు నోరుతెరిచి ఆ మాత్రం మాట అనినందుకు కుశాల పడిన కర్రెక్క, “చూడబోతే నువ్వు బెప్పిందే నిజ్జంగా వుండొది. మన ఎనుము సంపర్తయికం కలిగిన గొడ్డు గాకపోతే, మూడు నెలలుగా తేరుపాలు లెక్కన సందేహ సందేహ పిండునావీమి?” అనింది. పెళ్లాం ఒడ్డికగా వుండడం జూసి రామచంద్రమ నాయుడు, “లెక్కా పక్కా నాకు చెప్పేది లేదో? తొలినెల ఏమో - ఎనుముకు కనువూ తప్పుడూ అని కొంటివి. ఈ రెండు నెలల దుడ్డు దుగ్గాణి ఏం జేస్తేవి? అగ్గో, యిట్టు వచ్చి కూర్చోని కొంచెం యిలావరిగా జెప్పు. అని మంచం మీద జరిగి పెళ్లానికి చోటు చూపించినాడు. సంసారం గురించి ఇంత ఆత్రం చూపిస్తా వుండే మొగుడ్ని జూసి కర్రెక్క పదారెండ్ర పిల్ల మారిరి చురుగ్గా అయిపోయింది. ఆమె వక్క కోరికినంత సేపటిలో మంచం మీద వారి, మొగుడి నడుముకు ఆ పక్కన వుండే కోడుమీద చెయ్యివేసి, మొగుడి కండ్లల్లోకి చూస్తూ, “పెండ్లయి పదీ పదైదు యేండ్లు అవతా వుండొది. ఎప్పుడూ లెక్కలడగనోడిని, ఈ రోజు ఏమట్లా పూసగుచ్చినట్టు లెక్క జెప్పమంటా వుండొవు? ఈ కర్రెదాని మీద రామచంద్రమనాయుడికి నమ్మకం పాయ్ నట్టు వుండొది! అప్పునుగదా?” ఈ మాటలకు ఎలిక పడ్లగింజ కొరికినట్టుగా నవ్వి నవ్వనట్టు వుండి, రామచంద్రమ నాయుడు మొకాన్ని అట్ట లిప్పుకొన్నడు. “ఈ సందేహ పూట నేను నీతో యసండానికి (ఎగతాళికి) దిగలేదు” అన్నాడు నవ్వి, యింక ఎగతాళికి పోతే మొగుడు మూట్లాడడం మానేస్తాడని జంకిన కర్రామె, “పెయ్యితివో, పిడకలు యేరో.... నామానం చెడ్డ బతుకును నేను బతకబట్టి... ఈ రెండు నెలల్లో మున్నూరు రూపాయలను సీరమానం (పాడుపు)లో వుంచితిని. గిత్తలను కోతకు అమ్మగా వచ్చిన దుడ్డు మున్నూరు రూపాయలు, ఈ పాల దుడ్డు మున్నూరు రూపాయలు... మొత్తం ఆర్నూర్లు... ఇప్పుడు తెమ్మంటే యిప్పుడు తెచ్చి చూపిస్తా నీకు.” ఈ మాటలంటూనే కర్రెక్క బంకు పెట్టిని తెరిచి, మద్యన వుండిన ఒక పసుపు రంగు ప్లాస్టిక్ కాతికం మూటను మంచం కాడికి తెచ్చింది. ప్లాస్టిక్ కాతికంలోని డబ్బును అరిచేలో తీసి నవ్వుతూ మొగుడి ఎదాన ఎట్టింది. చక్కల గిల్లి పెట్టినట్టుగా రామచంద్రమనాయుడు అదే పనిగా పకపకమని నవ్వడం మొదలు బెట్టినాడు. “నువ్వు విందు కోసరమని మా యింటికి వచ్చినప్పుడు నవ్వినావు యింత నవ్వు. మళ్లీ యిప్పుడు నవ్వుతా వుండొవు. నీ మొకాన ఈ మాత్రం నవ్వుజూసి ఎన్నేండ్లు కావస్తా వుండొదో గదా, నా యెరి సామీ!”

కర్రెక్క - యేలెడు పాడుగు యెంటికలు వుండిన- మొగుడి తలలోవేళ్లను దూర్చింది. ఇదే సమయంలో తల గీరుకుంటూ అంజిలి యింట్లోకి వచ్చింది. కూతుర్ని చూసి ఒకమాటగూడా అనకుండా, మొగుడితో మాట్లాడను, నవ్వునూగా వుండిపోయింది.

కర్రెక్క.. ఈ అగుమానంతో ఒళ్లంతా రగిలి పోయిన అంజలి, దైర్ఘ్యంజేసి, “అబ్బ, ఓ యబ్బ మొగుడు, పెళ్లాలా బలే యిచ్చుకుంటా వుండారే రేపో ఎల్లండో పండగ వస్తా వుండాది. కొంచెం దాచి పెట్టుకోండి నవ్వును. అంతా ఈ పొద్దే నవ్వుకొనేసేరు!” అనేసి ఆ పిల్ల గడప మీద కూర్చోనింది. రామచంద్రమనాయుడు, “కుశాల యింక జాలులే. కడగాతలు-” అనేసి మంచం మీద నుంచి పైకిలేచి బజనగూడి కాడికి వచ్చి కూర్చున్నాడు.

ఆయన బజన గూడికాడికి వచ్చేసరికే, అక్కడ ఉత్తర రాజ్ఞం నుంచి అమ్మకానికి వచ్చిన కోడెదూడలు జతలుజతలుగా వుండాయి. ఒక్క గంటలో జరగాల్సిన పనంతా జరిగిపోయింది. ఆ దూడలు పుట్టి సమ్మచ్చరం మీద రెండు మూడు నెలలు అయ్యుంటాది.

ఒకటి ఒకటిన్నర సమ్మచ్చరం మేపితే అవి గిత్తలు గాకుండా ఎద్దులవతాయి. ‘దున్నితే అటువంటి ఎద్దులతో గదా మడక దున్నాల!’ అనిపిస్తా వుండాది రామచంద్రమనాయుడికి. అందుకే అచ్చిరాలా ఆరునూర్ల రూపాయలకు ఆ దూడలను పట్టేసినాడు. అవి కొట్టంలో గాడి ముందర చెరోక పక్కా వుంటే ఇంటికే తళగా వుండాది. ఇంటి ముందర కోడెదూడలను జూసి జనాద్రినాయుడు కుశాలకు పట్ట పగ్గల్లేకుండా పోయినాయి. “ఏ అగచాల్లో వొక అగచాల్లు పడి, సమ్మచ్చరం మేపితే... మడకకు అంది వస్తాయి. మళ్ల ఆయన బాడుగ మడక దున్నతా పొద్దుపోగొడతా వుంటాడు. లేకుంటే ఈ కూలిపనిలో సగానికి సగమై పోతాడు” అనిపించి కర్రెక్కకు బలే సుకంగా వుండాది ప్రాణానికి.

ఆ పూరికి రెండు పల్లాంగుల దూరంలోనే ఒక గుట్ట, అడివి వుండాయి. రామచంద్రమనాయుడికి కోడెదూడల్ని అణపరించడం కష్టం అయిపోయింది. ఎనుము కోసరమని కొనిన కనుపు గూడా అయిపోవచ్చింది. మళ్లా రెండు బండ్లు కనుపు కొనాల్సిందే. ఈ బాద పడలేక ఆయన తెల్లవారి లేచి కోడెదూడలను అడివిలో తోలేసి రావడం మొదలు బెట్టినాడు. ఆయన కూలికిపోయి సందేహ యింటికి వచ్చేసరికి దూడలు గూడా అడివిలో బోదగడ్డి, మదనకట్టి (యిదొక రకం గడ్డి) మేసి యింటికి తిరిగివస్తా వుండాయి. ఆ కోడెదూడల వై బోగంజూసి, ఒక రోజు కర్రెక్క, “ఏమో, యింగలాల నుంచి ఎనుమునుగూడా దూడలతో పాటు అడివిలో తోలేసి వస్తే పోదా? ఎందుకు అది పాగలు పొద్దల గూకునా ఈ కొట్టంలో పడి అగోరించేది?” అనింది మొగుడితో, రామచంద్రమనాయుడు, ‘నేనేమన్నా దాన్ని అడివి దాకా మొయ్యబోతానా? నువ్వు తోలేసి రమ్మంటే తోలేసి వస్తా’ అని ఆరోజు నుంచి ఎనుమును గూడా అడివిలో తోలేసి రావడం ఆరంభించాడు.

అంతకు ముందు ఎనుమును అడివిలో తోలడమంటే కర్రామె బయపడి చచ్చేది. పూరోళ్లు గూడా చానామంది గొడ్డుగోదను అడివిలోకే తోలేసి వస్తారు. ‘అన్ని గొడ్డల్లో మన గొడ్డు ఏం మేస్తిందిలే యిది ముందే బెదురుగొడ్డు. మన మాదిరిగానే అదీ మానస్తూరా. కొట్టాలు దానికి తెలుసునా? ఏ మండమోసి గొడ్డన్నా పొడిస్తే, మళ్ల ఏ దేముడి మీద పడి నోరు కొట్టుకోవాల?’ అని బయపడేది. కానీ, ఆ ఎనుము అయిదారు రోజుల నుంచి అడివికి బాగా అలవాటు పడిపోయిన దాని మాదిర, కడుపార మేసి రావడం

జూసి కర్రెక్క కుశాల పడింది. పొద్దుగూట్లో పడే సరికల్లా, యింటికి వచ్చే ఎనుము ఒక రోజు కూటేళ అయినా రాకుండా వుండింది. కర్రెక్క ఆ పక్కకూ, ఈ పక్కకూ తిరగతా ఆపసోపాలు పడతా వుండింది. అమ్మ యాతన జూసి వాళ్లల్లో వాళ్లుగూడా కొట్టుకోవడం మానేసినారు జనాద్రినాయుడు, అంజిలి. తులిశమ్మను లాంతరు అడగడం సయించక, “పదాం పద, అడవిలోకి బోయి యెతకదా!” అనింది కర్రెక్క మొగుడితో ఈ మాటనుపక్కింటిలో నుంచి వినిన తులిశమ్మ, “యింక యెతికేది ఏముండాది? ఎట్ట వొచ్చిన గొడ్డు అట్టనే పోయింది” అనింది. యింగొక పక్క కమలమ్మకు యిదింతా ఒక పేడుకగా వుండాది.

“దీంతో దీని ఆటకట్టు. దీని రెట్టమదం అణిగినట్టే. ఇన్నాళ్లు ఆపీసగ్లకు లేని లెవ్వలు (లెవల్) వేసినావే, ఇంగజూడు నీకత-” అని కమలమ్మనవ్వతానే అనింది. ఈ మాటలకు కర్రెక్క కుమిలి పోయింది. ఆమె మళ్ళీ మొగుడ్ని, “కదులు, పూడుబాము మాదిర ఎందుకు మెదలకుండా ఉంటావు సామీ, కదులు!” అని మొగుడ్ని తొందరబెట్టి అడవికి ఎలబారింది. కోనలో బావిదాకా మొగుడూ పెళ్లాలు పోయినారు. ఎక్కడా ఎనుము జాడే కనబడలేదు. ‘ఆ ఎనుము అండ జూసికొని ఎంతమంచి బతుకు బతికినాం. కూరకర్పు, చింతమండు కర్పూ తగ్గిపాయ. అంతకూట్లో మజ్జిగ బోసుకొని తాగేస్తే కడుపు ఎంత నిమ్మళపడేది.? కాలునొచ్చినా, కన్నునొచ్చినా కూలికి పోక పోయినా ఎల్చిడి లేకుండా వుండింది! ఈ నాలుగు నాళ్లూ ఎంతమానంగా బతికితి! ఏమి దేముడా, నా బతుకును జూసి వోర్చలేదా నువ్వు?’ అని మదనపడతా అడవిలో తిరిగినారు. ఆ అడవి పక్కన్నే దుర్గ సముద్రం కూపు చంద్రపేట గ్రామాలు వుండాయి. ‘తెల్లారి ఆ పూళ్లల్లోకి పోయి కనుక్కుంటాలే!’ అని దైర్ఘ్యం పలికినాడు రామచంద్రమనాయుడు. మొగుడూ పెళ్ళాలూ యింటికివచ్చేసరికి- ఎనుముదికొట్టంలో వుండాది! కర్రెక్క కొట్టంలో వుండిన ఎనుమును చూసి నీళ్లు నిండిన చెరువు మాదిర నిమ్మళపడింది. అంత కూడు తినేసి పడుకున్నారు ఆ అద్దరాల్పిటాలు. కర్రెక్కకు దరిద్రరపు కలలన్నీ వచ్చినాయి. అడవికి మేతకు పోయిన ఎనుమును పురుగు నాకేసింది. ఎనుము కడుపు పుబ్బవేసుకొని చచ్చిపోయినట్టుగా కలవచ్చింది. బలవంతాన నిద్దర లేచిన కర్రెక్క అక్కు. (గొంతు)పిడచగట్టక పోయింది. ఆమె పరుగున కొట్టంలోకి వచ్చి చూస్తే ఎనుముది పడుకొని నెమరు వేస్తా వుండింది.

కర్రెక్క ఆ తెల్లారి జాము పూట, పాలడబ్బుతోనే కొనిన ఒక టీలు ప్లేట్లో కరుపోరాన్ని పెట్టకొని వెలిగిచ్చింది. ఎనుముకు ఆరతి పట్టి ఆ ఆరతిని - పిలకాయలను, మొగుడ్ని నిద్దర లేపి కండ్లకు అడ్డుకోమనింది.

ఉదయం దినపత్రిక, ఆదివారం ఆమబంధం

అమ్మా, బళ్ళోకి వెళ్ళనే

సంతుల జోగారావు

సూరిబాబుకి తెలివొచ్చి చాలా సేపయింది.

అయినా ముసుగు తియ్యలేదు.

మత్తుగా, మగతగా ఉందింకా. చలికి మూడంకె వేసుకొని ముసుగు తన్ని పడుకోవడం ఎంతో హాయిగా వుంది.

వాడికి తెల్పు. ఈ హాయి ఆట్టేసేపు వుండదు.

అమ్మ లేవమని వొకటే సతాయిస్తుంది. లేచేవరకూ ఊరుకోదు. అమ్మ కన్నీ తొందరే. గోరువెచ్చని నీళ్లు వొంటిమీద కుమ్మరించేసి, స్నానం ఆదరాబాదరాగా చేయిస్తుంది. “నేను పోసుకుంటానే, చెందియ్యవే” అంటే వినదు. తనయితే తలంతా తడిపించిసుకుంటాట్ట. స్నానం పూర్తయ్యేక నిక్కరూ చొక్కా తొందరగా తొడిగేసుకోవాలి.

మల్లీ ఆ నీలం నిక్కరే, ఆ గళ్ళ చొక్కానే.

తనకున్న మూడు బతల్లోకి అవే మంచివి. రెండ్రోజులకోసారి వాటినే పులికి ఆరేస్తుంది అమ్మ.

అవంటే తనకి అసయ్యం.

‘పాలిష్టరు చొక్కా కుట్టించవే. నాన్నలో చెప్పవే. అని సణుగుతాడు తను. ఈ అసయ్యం బట్టల్లో బళ్ళో కెళ్ళనని మొరాయిస్తాడు.

అమ్మ తన మాట పట్టించుకోదు.

“ఇప్పుడి ఖర్చుల్లో నీకేం బట్టలు తీస్తారా మీ నాన్న? వండక్కి కుట్టించు కుండువుగాని” అనేస్తుంది.

పండగంటే పెద్దపండగ.

అదొస్తేకానీ, తనకి మరో మంచి బట్టలజత రాదన్నమాట. పెద్దపండక్కి కుట్టిం చాలనెక్కడుంది? ఈ లోగా ఎన్ని పండగలు లేవు? వినాయకచవితి లేదూ! దసరాలేదూ! అన్నబ్బన్నబ్బు- దగిమి వెళ్ళొక, సరిగ్గా వన్నెండ్రోజులకి తన పుట్టిన్రోజు వొస్తుంది కదా! ఉహూ!

నాబన్నింటికీ బట్టలు కుట్టించడం అనే అలవాటు తప్పించేసి చాన్నాళ్ళయింది. మా లతక్కయ్య పెళ్ళికీ, నాన్నమ్మ జబ్బుకీ చాలా డబ్బయిపోయిందిట. అయితే ఎవడిక్కావారి?

అసలు డబ్బులయి పోవటం అంటే ఏమిటో!

ఒక్కోరోజు ఇంట్లో బియ్యం లేవని అమ్మచెబితే “డబ్బుల్లేవే” అంటాడు నాన్న. మళ్ళీ, “ఎవర్నయినా అడిగితెస్తాను. సాయంత్రం వచ్చేటప్పుడు బియ్యం పట్టించు కొస్తానై” అంటాడు.

ఎవరిస్తారో తెలీదు. నాన్న అడిగితే యివ్వనివాడు లేడు కాబోలు. సాయంత్రంకల్లా బియ్యం తెస్తాడు. మరి పొద్దున్న డబ్బుల్లేవన్నాడే?

పోనీ - అలాగే ‘ఎవర్నయినా అడిగి తెచ్చి’ తనకీ మంచి బెల్లాటం పేంటూ, పాలిష్టరు చొక్కా కుట్టించ కూడదూ నాన్న? అలా చెయ్యడంతే.

ప్రసాదుకీ, వెంకటబాబ్బీకీ బ్రహ్మాండమయిన బట్టలున్నాయి. బాబ్బీగాడి బజ్జీల చొక్కా అయితే మరీనూ! ఆ వెధవసలు వాడి చొక్కామీద చెయ్యివెయ్యనివ్వడంతే. బోడి గొప్పవాడూనూ. ఈసారి డ్రిల్లు క్లసులో వాడి నడ్డిమీద సీరా జల్లెయ్యాలి.

తనకీ వో బజ్జీల చొక్కా వుంటే బావుణ్ణు.

నాన్న కుట్టించడు గాక కుట్టించడు.

అమ్మనాన్నతో చెప్పుడుగాక చెప్పుడు.

చలపతన్నయ్య కాలేజీకి వెళ్తున్నాడనెప్పి వాడికి రెండు పేంట్లు కుట్టించారు. చిన్నక్కయ్యని మూల కూచోపెట్టినప్పుడు సీలుకు వోణీలు కొన్నాడు.

చిన్నన్నయ్య చెప్పలకోసం ఎంత గొడవచేశాడు! నాన్న తనకీరుచెప్పుల్లాంటివి చవగ్గా వస్తాయని, అలాంటివి కుట్టిస్తానంటే గోల పెట్టేసేడు. వాడి కవమానంబ. అందరూ నవ్వుతారే.

ఆ మాటకొస్తే తన కనలు చెప్పలే లేవు. ఎప్పుడో బాచి మావయ్యకొని పెట్టేడు. అవేం జోళ్ళో రెణ్ణెళ్ళు తొడిగేడో లేదో - చిరిగి, చిరిగి ముక్కలు ముక్కలయిపోయేయి. మళ్ళీ, తన జోళ్ళ గురించ సలెవరూ పట్టించుకోలేదు.

బాచి మావయ్య మళ్ళీ వస్తే బావుణ్ణు.

అవును!

బాచి మావయ్య ఎంత మంచివాడో చెప్పలేం. వచ్చేటప్పుడు తన కోసం ఏదైనా తెస్తాడు. తగరపువల్లి జీడిపప్పు తెస్తాడు. మేట్టికీతీసకెల్లాడు. వెళ్ళిపోయేటప్పుడు డబ్బులు కూడా యిస్తాడు.

అన్నిటికన్నా ముఖ్యంగా -

బాచి మావయ్య వచ్చిప్రోజున అమ్మేవయినా తినడానికి మంచివి చేస్తుంది. ఉదయం పుష్పా, కాఫీ. మధ్యాహ్నం పులిహార, సేమ్యా. ఆ రోజు భోజనం భలేగా వుంటుంది. మామూలప్పుడు అన్నం తిన్నవంటేనే తనకీ మంట. ఓ రోజు పప్పు వొండితే మరో రోజు వండదు. ఎప్పుడూ చారు నీళ్ళూ, పెసరబద్దల పచ్చడినూ. కూరుంటే

వుంటుంది. లేకపోతే లేదు. చేసినా, ప్ల! తోటకూర, తనకి నచ్చదు. తోటకూర వాండ్లాద్దని అలిగితే నాన్న తిడతాడు. తోటకూర బలంబ. పై గా దబాయంపు కూడానూ.

బాచి మావయ్య వెళ్ళిపోయేటప్పుడు తన చేతిలో రూపాయో, రెండో పెడతాడు. మావయ్య రిక్జావిక్కి వెళ్ళిపోగానే అమ్మ తన దగ్గర్నుంచి ఆ డబ్బులు కాస్తా తీసుకుంటుంది. అలాంటప్పుడు తనకెంత ఏడుపాస్తుందో!

“ఇంత డబ్బు నువ్వేం చేసుకుంటావురా? నేను దాస్తానై. ఇప్పు” అంటూ తీసుకుని తనకి ఓ పావలా యిస్తుంది. ఏం అనలేక ఉక్రోషంగా వుంటుంది తనకి, కానయితే ఆ పావలా మాత్రం మామూలుగా అమ్మ తనకెప్పుడిస్తుంది కనుక? దాంతో ఐస్క్రీం కొనుక్కోవచ్చు. తాటిబెల్లం అచ్చులు కొనుక్కోవచ్చు.

అంచేత బాచి మావయ్య వాస్తే తనకి పండగాచ్చినట్టే.

అసలు - బాచి మావయ్య అనే ఏవీటి? ఇంటికి చుట్టాలవరొచ్చినా కూడా అంతే.

చుట్టాలాస్తే తను బళ్ళోకి వెళ్ళక్కరలేదు.

భలే సర్దగా వుంటుంది. హాయిగా ఆడుకోవచ్చు. చుట్టాల వాళ్ళ పిల్లల్ని తీసుకుని కొబ్బరి తోటకెళ్ళి కొబ్బరాకు బొమ్మలూ, బూరలూ చెయ్యొచ్చును. వేణుగోపాలస్వామి కోవెలదగ్గర చెల్ల కింద యిసకలో చక్కా ఆడుకోవచ్చు.

పెసరబద్దం పచ్చడి-

అసయ్యం, అసయ్యం తోటకూర కూరా-

నీళ్ళ మజ్జిగ-

ఈ బాధ వుండదు. చద్దన్నం తిడ్డవేకాక కాఫీ కూడా తాగొచ్చు.

“అన్నాలు తినేవాళ్ళు కాఫీలు మానేయ్యాలా” అని రూల్సు పెట్టేడు పెద్దన్నయ్య. ఆమాటకొస్తే కాఫీలు తాగే వాళ్ళంతా అన్నాలు తిడ్డం మానీసినట్టు!

చుట్టాలాస్తే మేట్నీ కెళ్ళొచ్చు.

అబ్బుంచి రాగానే - పకోడీలో, బజ్జీలో రెడిగా వుంటాయి. అందుకని చుట్టాలాస్తే బావుంటుంది.

అమ్మకి నాన్నకి చుట్టాలాస్తే నచ్చదెంచేతో?

చుట్టాలవాళ్ళు పెరట్లో స్నానాలు చేస్తున్నప్పుడో - వాళ్ళింకా పక్కం మీంచి లేవ న్నడో - అమ్మా నాన్నా చాలుగా ఓ మూలకి చేరి ఏవేవో గుసగుసలు మాట్లాడిసుకుంటారు.

అమ్మేదో అంటుంది, మధ్య మధ్య నుదిటిమీద చేల్తే కొట్టుకుంటూ.

నాన్న కోపంగా చూస్తుంటాడు. అన్నయ్యెప్పుడైనా డబ్బులడిగితే దాం ధూం లాడిపోతుంటాడే- అలా పెడతాడన్నమాట మొఖం.

తనకప్పుడు భయం వేస్తుంది.

కొంపదీసి వీళ్ళు గుసగుసలాడిసుకొని చుట్టాలకి ఫులిపొర, సేమ్యా, గిట్రాలు చెయ్యకుండానే పంపించేస్తారేవీటి చెప్పా అనిపిస్తుంది.

నాన్న కోపం తెచ్చిసుకుని, రిక్జాపిలిపించి వాళ్ళని వెళ్ళిపొమ్మంటాడేవో! అమ్మ తనని బళ్ళోకి వెళ్ళమని పంపించిస్తుందేమో! అని గుండె లబలబ లాడిపోతుంది.

అలా జరగకూడదు దేవుడా! అని మొక్కుకుంటాడు.

ఉత్తేనే తన భయంకానీ- అసలలా గెప్పడూ జరగదు. జరగలేదు కూడా

అమ్మకీ నాన్నకీ వాళ్ళమీద ఎంత చిక్కువున్నా వాళ్ళదుట మాత్రం నవ్వుతూ మాట్లాడతారు. పామ్మనరు, వాళ్ళకన్నీ చేసి పెడతారు.

వాళ్ళు వెళ్ళిపోయేటప్పుడు సెంటరు వరకూ వెళ్ళి తననే రిక్షా తీసుకురమ్మని పురమాయిస్తారు యింట్లో. అప్పుడు యూమ్మని పరుగెత్తుకెళ్ళి రిక్షాలో ఒక్కడూ కూచుని రావచ్చు!

ఆ మధ్య దొడ్డమ్మ వాళ్ళు వచ్చి నప్పుడు తనకోసం బళ్ళోకెళ్ళడానికి భుజానకి వేలాడదీసుకునే సంచీ తీసుకొచ్చేరు.

అందుకే - చుట్టాలోస్తే ఎంతోబావుంటుంది తనకి.

బళ్ళోకెళ్ళి వచ్చేటప్పుడు 'దేవుడా! మా యింటికివాళ చుట్టాలు రావాలి' అని మొక్కుకుంటాడు.

ఒక్కసారి దేవుడు దయతల్చి చుట్టాల్ని పంపిస్తావుంటాడు. మరోసారి అసలెవరూ రారంతే

ఎవరూ రానప్పుడు-

మళ్ళీ ఆ పెసరబద్దల సచ్చడి--

అసయ్యం అసయ్యం తోటకూర కూరానూ...

సూరిబాబుకీప్పుడు నిద్రమత్తుపూర్తిగా వొదిలిపోయింది. ఆయినా ముసుగు తియ్యకుండా అలాగే పడుకున్నాడు.

వాడికివాళేంటో సంతోషంగా వుంది.

ఇంట్లో చుట్టాలున్నాడు.

మీసాలాయనా, వాళ్ళావిడా, ఇద్దరు పిల్లలూ- ఒకరి పేరు వెంకట నరసమ్మట. నిన్న తనతో సరదాగానే మాట్లాడింది కానీ, దానిక్కొంచెం పాగెక్కువలాగుంది. సమయం చూసి యివాళ దాన్నడ్డి వాయ గొట్టాలి. దాన్నసలు వేణుగోపాలస్వామి కోవెల్లగ్గరికి తీసికెళ్ళకూడదు.

రెండోది మంచిదే. దాని పేరు సుభద్రట. శకుంతలత్రయ్య కూతురు పేరు కూడా సుభద్రే ఆ సుభద్ర కూడా మంచిదే. ఈ పిల్లా మంచిదే.

ఇవాళ వాళ్ళంతాయింట్లో వున్నారు. ఏవయినా తను బళ్ళోకి వెళ్ళక్కర్లేదు అసలీ చుట్టాల్ని తనే సంపాదించుకున్నాడు నిన్న!

వాళ్ళసలు తను యింటికి రాలేదు. పక్క వాటాలో వుంటున్న శంకరం గారూ, కళ్ళర్డాల కరుణగారూ వాళ్ళింటి కొచ్చేరు.

నిన్న సాయంత్రం-

చీకటి పడుతున్నప్పుడు-

అప్పుడు-తను వీధి మలుపు దగ్గర బాదం చెట్టుకింద కబాడీ ఆడుకుంటున్నాడు.

ఇంతలో- సామాన్లతో రిక్షాలోమీసాలాయనావాళ్ళూ వొస్తు కనిపించేరు.

చుట్టాలు! చుట్టాలు!

ఎవరింటి కొస్తున్నారో!

ఆ రిక్షావేపు ఎంతోయిదిగా చూసేడు.

వాళ్ళు తమ యింటికొస్తే ఎంత బాగుణ్ణు! అనిపించింది.

“ఎక్కడికండి? ఎవరింటి కెళ్ళాలిండి?” అడిగేడు ఆత్రంగా.

మీసాలాయన రిక్షా ఆపించి, “జి. శంకరం గారింటికి వెళ్ళా లబ్బాయ్. వాళ్ళుండేది ఈ వీధిలోనే కద ? నీకు తెల్సా?” అనడేగారు.

జి. శంకరం గారంటే తమ పక్కవాటాయెట్లో వుండే కళ్ళజోడు కరుణగారూ వాళ్ళన్ననూట. అయ్యో, వాళ్ళిప్పుడు వూళ్ళోలేరుగా! వీళ్ళ కెలాగ? అనిపించింది. పోనీ పాపం తమ యింటికి తీసుకెళితేనో అనే ఆలోచనవచ్చింది.

వెంటనే “ఓ! తెలుసు - రంగడండి చూపిస్తాను” అని చెప్పి యింటికి తీసుకొచ్చేడు.

ఇంటికి రాగానే, రిక్షావాడి చేత సామానంతా ఇంట్లో పెట్టించేడు.

అమ్మా చిన్నక్కయ్యా వాళ్ళూ ఆవచ్చిన వాళ్ళవేపు ఆశ్చర్యంగానూ, సందేహంగానూ చూడసాగేరు. “వీళ్ళెవళ్ళరా?” అన్నట్టు తనవేపు చూసేరు.

మీసాలాయనా వాళ్ళూ కూడా ఆశ్చర్యపోయి చూస్తున్నారు.

తనకే తడుపుకోకుండా గడగడా చెప్పేశాడు, “మరేమో, అమ్మా, వీళ్ళు మన కళ్ళజోడు కరుణ గారూ వాళ్ళింటికొచ్చారే పాపం.. మరి వాళ్ళు ఊళ్ళో లేరు కదా! ఇంత రాత్రప్పుడు ఎక్కడుంటారు? - అందుకని మనింటికి తీసుకొచ్చిసేనే- ఏం?” అన్నాడు.

“అయ్యో. కరుణా వాళ్ళూ లేరూ? ఇప్పుడేం చెయ్యడం” అంది మీసాలాయనా వాళ్ళానిడ.

“అరే! పారపాటయిందండి- మరిమేం వొస్తామండి” అనేసాడు మీసాలాయన గడుక్కున. శంకరం గారూ వాళ్ళూ వూళ్ళో లేనందుకు వాళ్ళు ఎంతో బాధపడ్డారు.

తన గుండెలో రాయి పడ్డట్టయింది.

బెంగ బెంగగా అమ్మ వేపు చూసేడు.

అమ్మ ఓ నిమిషం మాట్లాడలేదు. మళ్ళీ ఏం అనుకుందో-

“పగ్గేదండి అన్నయ్యగారూ- పిల్లల్లో ఈ వేళప్పుడు ఎక్కడికెళ్ళారు? మా ఇంట్లో వుండి వెళ్ళొచ్చు. మీరొచ్చి వెళ్ళిపోయేరని తెలిస్తే కరుణ బాధ పడుతుంది. వాళ్ళ చుట్టాలకి ఆమాత్రం ఓ పూట ఆతిథ్యం యిచ్చేయకాదని నొచ్చుకుంటుంది సుమండి- మీరు మరేం అనొద్దు. మీకేం మొఖమాటం వుండక్కర్లేదు. మాదీ మీ చుట్టాం వాళ్ళిళ్ళే అనుకోండి- రండి పిన్నిగారూ కాళ్ళూ చేతులు కడుక్కుందురుగాని” అంది.

తనకి కొండెక్కినట్టయింది!

మొదట మీసాలాయన వాళ్ళూ వుండటానికి మొఖమాట పడి వొప్పకోలేదు. కాని సుభద్ర “అమ్మా ఆకలే” అని ఏడవడంతో వొప్పకున్నారు.

అమ్మ చిన్నక్కయ్యని చాలుగా పెరట్లోంచి బియ్యం కోసం కాబోలు చేటు చేతికిచ్చి మీనాక్షమ్మ గారింటికి పంపించింది.

పాలవాడొస్తే- వాడ్ని వీధి వసారా చివరికి తీసికెళ్ళి, పాతబాకీ రేపాచేస్తే పప్పుకి యిచ్చేస్తామనీ యింటికి చుట్టూ లోచేస్తానీ- ఓ లీటరు పాలు ఎక్కువ పోయించమనీ బ్రతిమలాడింది.

ఇంతలో నాన్నొచ్చేడు. నాన్నని గదిలోకి తీసికెళ్ళి అమ్మ చుట్టూ సంగతి చెప్పింది.

నాన్న పళ్ళు నూరుతూ అక్కడ్నుంచే తనవేపు కోపంగా చూసేడు. భయం వేసింది. కానీ ఆ సందడిలో అదేం పట్టించుకోలేదు తను.

నాన్నకూడా నవ్వుతూ వాళ్ళని పరికరించేడు. తర్వాత బజార్లోకెళ్ళి కూరలూ అవీ కొనుక్కొచ్చేడు.

రాత్రి భోజనాలయేక మీసాలాయన తనని దగ్గరికి తీసుకొని కబుర్లాడేరు. వూళ్ళో సినిమాలేవేం ఆడుతున్నాయో అడిగేరు.

అంటే- రేపు తనని సినిమాకి తీసి కెళతారన్నమాట.

రేపు మరి బళ్ళోకి వెళ్ళక్కరలేదు.

హాయిగా ఆడుకోవచ్చు. భలే భోజనం తినొచ్చు.

తనకి చెప్పలేనంత సంతోషం కలిగింది.

మీసాలాయన వాళ్ళ కాంతంగారు తనని ఎంత మెచ్చుకుందో! “బుద్ధి మంతుడండీ కుర్రాడు... మనముండా వుంది, ఎందుకూ! ఈ మర్యాద, మప్పితం...” అంటూ మెచ్చుకుంటూ బుగ్గలు గిల్లింది.

అప్పుడు తనకెంతో గర్వం అనిపించింది.

వెంకటనరసమ్మతోటి సుభద్రతోటి హాయిగా కబుర్లు చెబుతూనే నిద్ర పోయేడు.

★ ★ ★

“ఏరా సూరీ ఇంకా పక్కమీంచి లేవవేం? బళ్ళోకి వెళ్ళవా యేం?” అమ్మ గొంతు వినిపించింది.

సూరిబాబు తటాలున ముసుగు తొలగించేడు.

ఇంట్లో చుట్టూలుండగా సర్దాగా ఆడుకోనివ్వకుండా అమ్మబళ్ళోకి వెళ్ళమంటుందేం? అనుకున్నాడు కోపంగా.

“అమ్మా బళ్ళోకి వెళ్ళనే” అన్నాడు గారాలుపోతూ.

“ఏం-ఏమొచ్చిందిరా నీకు రోగం?” అది నాన్నగొంతు. గెడ్డం చేసుకుంటున్నాడు. లేకపోతే తగల్గిచ్చేవాడే.

సూరిబాబు బెదిరిపోయి లేచి పక్కమీద కూచున్నాడు.

“చుట్టూలున్నారు కదే! యివాళ బడి మానేస్తానే” అన్నాడు తల్లికి వినిపించేలా నణుగుతూ.

“ఇంకా ఎక్కడున్నారా వాళ్ళూ, పొద్దున్నే బండికి వెళ్ళిపోయేరు. అవును కానీ వెదవా- వేరెడంత రేపు- నీకీ పెత్తనాలూ, నిర్వాహకాలు ఏవిట్రా! వాళ్ళింటి కెవళ్ళింటికో

వాచ్చిన చుట్టాల్ని మన నెత్తిమీదకెందుకు తీసుకొచ్చేవసలు? అసలప్పుడే తగల్గిద్దమకానీ-
బావుండదని పూరుకున్నాను. రాత్రసలే బియ్యం లేవింట్లో. బియ్యానికి, పొద్దున్నే
కాఫీపాడికి దానికి ఎంత ఇబ్బందిపడాల్సివచ్చిందో నీకేం తెలుస్తుందిరా?" అమ్మ తిడుతోంది.

చుట్టాలు వెళ్ళిపోయేరా

సూరిబాబుకి గుండె ఆగిపోయినంతవసయింది. వాడి ఆశలన్నీ నిరాశలయిపోయేయి.

మనసంతా ఏదో బెంగా దిగులుతో వికలమయిపోయింది.

"వాడికి మధ్యన దరువుల్లేక అలా అడ్డగాడిదలా తయారవుతున్నాడు. వెధవ-వెదవా
అని" నాన్నకోపంగా అరుస్తున్నాడు. చిన్నక్క, అన్నయ్యలు కూడా పట్టుకొని దులిపేస్తున్నారు.

"లే. లే! బడికి వేళవుతూంది" అమ్మ కసిరింది.

సూరిబాబు అవమానం భరించలేక లేచి, ముఖం కడుక్కుని, స్నానంచేసి తెమిలాడు.

చల్లన్నం తినలేక తినలేక తిని, ఏడుపు ముఖంతో భుజాన పుస్తకాల సంచి
వేలాడదీసుకొని బళ్ళోకి బయలు దేరాడు.

నడుస్తూనే దార్లో - అసహనంగా, కోపంగా తనలో అనుకున్నాడు. "హు! తను
పెద్దయ్యాక ఎవరయినా చుట్టాలు యింటికోస్తే తెల్లారకుండానే యిలా పంపించేస్తాడేంటి?
వాళ్ళు వెళ్ళిపోతామన్నా సరే బలవంతంగా ఉంచెయ్యడూ!? వాళ్ళలో హాయిగా, సరదాగా
వుండడూ" అని

సూరిబాబుకి కళ్ళవెంట నీళ్ళు తిరుగుతున్నాయి.

వాడి కేడు పోతోంది.

స్వలి మాచవర్రెక అక్టోబరు, 1980

చూపున్న పాట

కె.యన్.వె పతంజలి

పూరితగి కాళ్ళకు చుట్టుకుని కారెను బోతు ఆగిపోయినట్టు ఆ వేణునాదం విని విశ్వనాథం ఆగిపోయాడు.

జన ప్రవాహం పై నుంచి వంతెన. దాని మీద రైలు పట్టాలు.

వంతెన గోడ కానుకుని ఒక గుడ్డిమనిషి.

అతని బండపెదవుల నానుకొని ఎప్పుడూ ఒక మురళి.

ఆ మురళి రంధ్రాల నుంచి కాలుక పాగలై, సర్పాలై జరజర పాకివచ్చే పాటలు.

విశ్వనాథానికి మోటారు సైకిలు చప్పుడులో ఆపాటలు ఎప్పుడూ వినిపించవు.

వంతెన పై నుంచి వెళ్ళిపోయే రైలూ ఆలకించడు.

వంతెన కిందనుంచి ప్రవహించే జనమూ ఆలకించరు. మోటారుసైకిల్ మీద వెళ్ళిపోయే విశ్వనాథం ఎన్నడూ వినలేడు.

గుడ్డివాడి పాటలు గరికపూలై ఆ రోడ్డు నిండా గుట్టలు గుట్టలైతే విశ్వనాథం వాటిని తొక్కుకుంటూ వెళ్ళిపోతాడు.

గుడ్డివాడి పాటలు సీతాకోకచిలుకలై మబ్బుల్లాగ వీధినంతా ఆవరిస్తే విశ్వనాథం వాటిని చీల్చుకొని వెళ్ళిపోతాడు.

ఒకరోజు వంతెన దగ్గర అతని మోటారు సైకిల్ ఆగిపోయింది.

చీదరించుకుంటూ ఆ సైకిలుకు స్టాండు వేసి నిల్చున్నాడు.

పై నుంచి చండాళింగా చప్పుడు చేస్తూ రైలింజన్ ఒకటి వెళ్ళిపోయింది.

దూరంగా వున్న ఏదో చెట్టుమీద ఒక కోకిల “న్యూనెన్సు” గా కూస్తున్నది. దానికి తోడు. ఈ గుడ్డిగాడిద కొడుకొకడు.. ప్లాటు అంటారు గావోను- ఖాకీపేంటు జేబులోంచి అతను ఖాకీ సిగరెట్టు తీసి వెలిగించి ఖాకీ పాగ వదిలాడు.

గుడ్డిమనిషి వేణువులోంచి ఒక పామొచ్చి విశ్వనాథాన్ని చటుక్కున కుట్టింది.

ఉలిక్కిపడ్డాడతను.

గుడ్డి లంజికొడుకు వాయిస్తున్నది ఏ పాట?

గద్దరుగాడి పాట!

అమ్మనాకొడక

నక్కలైటు నాకొడక

దోపిడి చెయ్యటం కాడించి అడుక్కునే పన్లో కూడా మీరే చొచ్చుకు పోయేరన్నమాట.

విశ్వనాథం చరచర నడుస్తూ ముసలాడి దగ్గరకు వెళ్ళాడు.

“ఏం రోయ్.. గుడ్డి నా కొడకా...” అని పిలిచాడు.

గుడ్డిమనిషి అది వినలేదు.

“నీ పాటా పాడుతున్నమా

నీ ఆట ఆడుతున్నామా...” అంటోంది మురళి.

వంగి అతని చేతిలోని మురళి లాక్కుందామనుకుని. -- మనకి దేవుడిచ్చిన కాళ్ళుండగా చేతులెందుకు పాడుచేసుకోవాలి-- అనుకొని ఎర్రబాటుతో ఆ మురళిని కదిపేడు.

ఆ బాటు మడమ గుడ్డిమనిషి గడ్డానికి తగిలింది.

గుడ్డి కళ్ళ గుహలనుంచి చీకటి చిమ్ముకొచ్చింది.

అతను భయంగా కంగారుగా లేచి నిల్చున్నాడు.

చేయిముందుకు చాస్తూ--

“ఎవరది... ఎవరది...” అని పిరికిగా, భయంగా అన్నాడు.

“నీ అమ్మా మొగుడ్డి... గుడ్డినా కొడకా... ఏం పాటలు పాడుతున్నావురా? కాల్జేతులు విరిచీగల్చు...”

గుడ్డి మనిషినిజానికి పుట్టుగుడ్డి. వాడికి వెలుతురంటే తెలీదు. మనుషుల ఆకారం తెలీదు. జంతువుల ఆకారం తెలీదు. కాని కుక్కాస్తే, పోలీసాస్తే అతనికి ఎలాగోగాని తెలిసిపోతుంది. వచ్చినవాడు పోలీసని అతనికి తెలిసిపోయింది.

“పోలీసా?” అని అతను భయంగా అడిగాడు.

విశ్వనాథానికి అనుమానం గట్టపడిపోయింది.

“నన్ను చూడగానే పోలీసేవు.. అంటే నువ్వు నిజంగా గుడ్డోడివి కాదన్న మాట...” అన్నాడతను.

“చూడగానే కాదు బాబు. నాకు చూపేలేదు. చప్పుడు బట్టి పోలేను...” అన్నాడు గుడ్డిమనిషి దండం పెడుతూ.

దండధారులు దండాలకి కొంత తగ్గుతారు. విశ్వనాథం తగ్గి-- “నువ్వు అడుక్కుతినీ నాకొడుకునా కాదా?” అని అడిగాడు.

“అడుక్కోని తండ్రి. నేను ఈ ముర్రి వాయిస్తాను... దయగల తండ్రులు పావలా బేడా ఇస్తారు.”

“వాయింఛగనీ.. చక్కా దేవుడి పాటలుంటాయి అయి వాయింఛకో... ఇలాంటి నక్సలైటు పాటలుగానీ పాడేవంటే చావదొబ్బుతాను.” అన్నాడు విశ్వనాథం గుడ్డి మనిషి కంటిముందు చూపుడువేలు ఆడిస్తూ.

గుడ్డిమనిషి మాట్లాడలేదు.

విశ్వనాథం అక్కడ్నుంచి ఒచ్చిసేడు.

మరో నాలుగురోజులు పోయిన తర్వాత ఆ దోపన వస్తుంటే ఆ గుడ్డిమనిషి మురళి వాయిస్తూండటం కనిపించింది.

“మన శిశువు ఏటి వాయిస్తున్నాడో సూద్ధారి.” అనుకుని అతను మోటార్ సైకిల్ ఆపు చేశాడు.

“దండూ దండూకు నేను ఎర్ర జండా నొడు

భారతీ గిరియాల

కూలినాలన్నాలు

నా కూలీనాలన్నాలు

దండులేరంగో

దండూడు దండూ నేను ఎర్ర జండనోదో...

క్షతగాత్రంతో మురళి పాడుతోంది.

విశ్వనాథం పడగవిప్పాడు.

సైకిల్ స్టాండు వేసి, గుడ్డివాడి రెక్క పట్టుకొని అదాట్టున సైకిలేసేడు. వళ్ళంతా తూట్లుపడిన వెదురుముక్క కింద మట్టిలో పడిపోయింది.

“పదరా ప్లేషన్... నీ గుడ్డికళ్ళు పీకేయకపోతే నేను పోలీసునై పుట్టలేదు...” అన్నాడు విశ్వనాథం.

గుడ్డికళ్ళనో, అందులో నుంచి చుంచెలు కల్లాగ తొంగిచూస్తున్న భయాలనో దాచడానికి అతని రెప్పలు రెక్కలు రాల్చేయి.

బండ పెదాలు భయంగా రోకలిబండల్లాగ ముడుచుకున్నాయి.

“ఎందుకండి బాబు...” అన్నాడు గుడ్డి మనిషి.

“మొన్న నీకేం చెప్పేనా?”

గుడ్డివాడు పెదాలతో గాలి మాత్రం వూదగలడు అది మురళి గొంతులో మాత్రం శబ్దమౌతుంది. శక్తిమంతమౌతుంది.

అందువల్ల అతనేమీ అనలేదు.

“దేవుడిపాటలు పాడుమన్నానా లేదా?” అని కోపంగా అడిగాడు విశ్వనాథం.

గుడ్డిమనిషి వెర్రినవ్వు నవ్వాడు.

విశ్వనాథం బుస్సుమన్నాడు.

“నేను సీరియస్ గా అడుగుతుంటే నీకు నవ్వుస్తున్నాదిరా లంజకొడకా” అన్నాడతను.

“పావర్తిబులిచ్చి మీరేపాటపాడుమంటే ఆపాట పాడతానండీ” అన్నాడు గుడ్డిమనిషి

చాలా మృదువుగా విశ్వనాథం చేయి విడిపించుకుంటూ.

“మరైతే నువు వాయిస్తున్న పాటకి డబ్బులు ఎవరిచ్చేరు... మావో సేటుంగ్ ఇచ్చేడా? చారుమజందారిచ్చేడా... నీ అమ్మా మొగుడిచ్చాడా? చెప్పు లంజాకొడకా? ఏ లంజాకొడుకు నీకు డబ్బులిచ్చి ఈ చెండాలపు పాటలు పాడిస్తున్నాడు....” అని చాలా కక్షగా అడిగాడు.

“ఈ పాటలు మంచియా గాదా తండ్రీ?” అని ఆ గుడ్డి మనిషి నెమ్మదిగా అడిగాడు.

“కాదమ్మా... నువు మంచిపాటలు పాడితే నేనెందుకు తిడతానమ్మా. నువ్వు శ్రీ వెంకటేశ ఈశా, పాట వాయింపు. గవర్నమెంటుతో మాట్లాడి నీకు భత్యం ఇప్పిస్తాను. మా పోలీస్ స్టేషన్ ముందుకూచుని రోజూ నువు దేవుడి పాటలు పాడు నీకు ఎన్ని డబ్బులొస్తాయో చూసుకో ఆ డబ్బులు పెట్టి నువ్వు చక్కా రిక్ష్వా కొనుక్కోని ఊర్లోకి ఎక్కడబడితే అక్కడికి వెళ్ళి అడుక్కోవచ్చు. నీ బతుక్కీ ఢోకా వుండదు నీ మంచి కోరే నేనిదంతా చెబుతున్నాను.... నువ్వు భలేగా వాయిస్తావు మురళి అసలు మురళి దేవుడిదిగదా. శ్రీ కృష్ణుడిది. నువు దాన్ని తీసుకెళ్ళి గద్దర్ గాడి చేతికిస్తే ఎలాగ?” అన్నాడు విశ్వనాథం.

“గద్దర్ ఎవరండీ?” అని గుడ్డి మనిషి అడిగాడు.

“వాడొకడున్నాడే... తెలుసుకోవడం నీకు మంచిది కాదు... అసలు నీ కీపాటలెలాగొచ్చురా?” అనడిగాడు విశ్వనాథం.

“మామురికి పేటలో ఆలకించేనండీ..”

విశ్వనాథంతలూపాడు... “అదీ కథ... అందుకే మురికి పేటలు లేకుండా చేసేయాలి. మురికంటే పెంటకదా? పేడగదా? పేడంటే సత్తువుగదా. అక్కడ ఈ పాటలు నాటేస్తాయి. అసలు అందరూ మేడల్లో వుంటే ఈ డేంజరుండదు...”

నల్లని బండ పెదాలు సాగేయి. వాటి వెనుక తెల్లని పల్వరున మెరిసింది.

“అవునుబాబూ...” అన్నాడు గుడ్డివాడు.

టివ్వి టివ్వి టివ్వి టివ్వి టీవీ

టివ్వి టివ్వి టివ్వి టీవీ

అని అరుచుకుంటూ ఒక తీతిక ఎగిరి పోయింది.

“విన్నావా?” అన్నాడు విశ్వనాథం.

“అవునండీ. తీతిక...” అన్నాడు గుడ్డిమనిషి కూర్చోంటూ.

“అదే... ఆన్సరు. నువు గద్దరుగాడంటే ఎవడని అడిగేవుగదా. గద్దర్ అంటే తీతిక..” అనన్నాడు విశ్వనాథం.

“తీతికూస్తే ఎవరికో కీడు మూడిందంటారండీ..” అన్నాడు గుడ్డి మనిషి వేణువు కోసం తడుముతూ.

“అవును మరి అపశకునం...”

“అంటే ఏ లంజాకొడుకో సస్తాడన్నమాటే గదండీ” అన్నాడు గుడ్డి మనిషి దొరికిన వేణువును. కుడిచేత్తో అందుకుని ఇసుకతులుపుతూ.

“అవునుగాని నువు రఘురామయ్య గారి రామనీల మేఘశ్యామా’ వాయించవా..”
అని అడిగాడు విశ్వనాథం.

“నాకు రాదండీ”

“నేను నేర్చుతాను”

“నేరీస్తే రాదండీ పాట... మనం ఇనీ సరికి పాట మనల్ని తగులుకోవాలండీ...
అదండీ పాటంటే... ఆ తీతిక పాట తగులు కుంటాడండీ...” అన్నాడు మొద్దు పెదాలకి
పేద వేణువు చేర్చుతూ.

“పోనీ నీకొచ్చిన పాట పాడు. దేవుడిపాట”. అన్నాడు విశ్వనాథం.

గుడ్డి మనిషి ఊపిరి పీల్చుకుని వూదటం ప్రారంభించాడు.

“నర్రెంక సెట్టుకింద నరుడో

భాస్కరుడో

నువు కన్నెర్ర చేస్తేవయ్య నరుడో

భాస్కరుడో

బర్రెంక సెట్టుకింద నరుడో భాస్కరుడా

నువు బందూకు బిడ్డివయ నరుడో

భాస్కరుడా.”

అని ప్రారంభించేడతను.

పాట అగరొత్తి పాగలాగ సాగుతోంది.

పాట మందార కొనలాగ ఊగుతోంది.

పాట రాతి గోడలోని మర్రి మొలకలాగ పెరుగుతోంది.

సగం అయ్యేసరికి విశ్వనాథానికి తెలిసి పోయింది.

గభాలున మురళి లొక్కన్నాడు.

“నిజం చెప్పు.. నువు నక్కలై టువుకదూ?”

“నక్కలై టంటే ఏటి బబూ?”

“నువు కమ్మూనిష్టువు గదూ?”

“కమ్మూనిష్టుంటే ఏటిబాబూ?”

“ఏమీ కాకుంటే ఈ పాటలెందుకు పాడుతున్నావు...”

‘అవంటే నాకిష్టం కాబట్టి...”

“ఎందుకని?”

“తెలీదు”

“నీ కిష్టమైతే అయిందిగానీ నాకు ఇష్టంలేదు. నువు మరోసారి పాడావో నరికేస్తాను,
పెదాలు చీల్చేస్తాను జాగ్రత్త... నా కొడకల్లారా... నరికేస్తాను జాగ్రత్త...” అని కేకలేసి
చేతిలోని మురళి నేలమీద పడేసి బూటుకాలితో చెడామడా తొక్కాడు.

బూటుకింద నలిగిన వేణువు చిట్టించి. దాని గాలి రంధ్రాల నుంచి ఇంత నెత్తురు

కారింది.

కళ్ళు ఇంతలు చేసుకుని చూసేడు విశ్వనాథం.

చిట్టిన వేణువు నుంచి రక్తం ప్రవిస్తోంది... ఆగకుండా...

అది ఇసుకలో ఇంకకుండా ధారకట్టింది.

ధార ఒక రక్తపాడ పాము లాగ సాగింది.

విశ్వనాథం భయంగా వెనక్కి అడుగులు వేశాడు.

ఆ ధార అతనికేసి సాగింది.

అది అంతకంతకు పెద్దదయింది.

అతనికి దగ్గరయింది.

విశ్వనాథానికి భయమయింది.

గభాలున మోటారు సైకిల్ స్టార్టు చేశాడు.

స్టార్టు చేసిన సైకిల్ గుర్రంలాగ ఒక దూకు దూకింది.

పగపట్టిన పాములాగ ఆ నెత్తుటి ధార అతని వెంటపడింది.

అది సన్నగా మొదలై, బలపడి, వెడల్పుయి, పెనువేగంతో పరిగెడుతోంది.

ముందు విశ్వనాథం మోటారు సైకిల్

వెనకాల ఆ నెత్తుటి ప్రవాహం...

పాములాగ అది అతన్ని వెంటాడుతోంది చిట్టిన వేణువు అక్కడే వుండి నెత్తురు ప్రవిస్తోంది.

నిరంతరం

అవిశ్రాంతంగా!

(మార్కెట్ మీద ప్రేమతో)

ఆంధ్రప్రదేశ్ వారపత్రిక, 17-8-84

మృత్యుమైదానం

వీరభద్రరావ్ పమ్మి

ఆ ఊరి పేరు కొండరాయపాలెం.

అది పట్నమూ కాదు. పల్లెటూరుకాదు. నగరం అంతకన్నా కాదు. దానికో చిత్రమైన చరిత్ర ఉంది. అంతకుమించిన వర్తమానం ఉంది. ఇంకా గొప్ప భవిష్యత్తు ఉందని ఆ ఊరి ప్రజలకు నమ్మకం ఉంది.

ఆ ఊరి చరిత్రేమిటంటే,

అది రాజధాని నగరానికి పదహేను కిలోమీటర్ల దూరంలో ఓ మూలగా ఉంది. పూర్వం ఆ ప్రదేశమంతా చిన్న చిన్న కొండలతో, పెద్ద పెద్ద బండరాళ్ళతో నిండి ఉండేది.

ఆ ప్రాంతంలో జనం నివసించే వాళ్ళు కాదు.

రానురాను నగరం ఇరుకై పోయి ఫ్యాక్టరీల్లో పనిచేసే కూలీలు ఇళ్ళ అద్దెలు భరించలేక, ఇళ్ళు దొరక్క కొత్త ప్రదేశం కోసం అన్వేషణ ప్రారంభించారు. అలా వెతగ్గా వెతగ్గా కొలంబస్ కి ఆమెరికా దొరికినట్లు వాళ్ళకి ఆ ప్రదేశం దొరికింది.

ఆ ప్రాంతమీద ఎవరికీ హక్కు భుక్తులు లేనందువల్లా, ఏ రాజకీయ నాయకుడూ, కబ్జాదారుడు దాన్ని ఆక్రమించుకోనందువల్లా పది మంది కూలీలు గుడిసెలు వేసుకుని అక్కడ నివాసం ఉండటం ప్రారంభించారు.

ఇది చాలా సంవత్సరాల క్రితం సంగతి....

రానురాను ఆ ఊరి విషయం తెలిసి ఆ ఊళ్ళో ఉన్నవారి బంధువులు, మిత్రులు కుటుంబాలతో అక్కడికి వలసరావడం ప్రారంభించారు.

అలా పెరిగి పెద్దదై ఆ ఊరు విస్తరించింది. అవసరం అన్వేషణకి తల్లిలాంటిదన్న సామెత ఆ ఊరుకే వర్తిస్తుంది. మెల్లమెల్లగా ఆ ఊరిలో ఓ కిరాణా షాపు, ఓ బట్టల కొట్టూ వెలిసాయి.

ఇంకొన్ని సంవత్సరాలు పోయాక అక్కడ పంచాయితీ ఏర్పడింది. రోడ్లు వేశారు. ఎలక్ట్రిసిటీ పెట్టారు. రేఫ్ షాపు, మందులషాపు పెట్టారు. చివరికి ఆ ఊరి చివర ప్రభుత్వ

సారాయి దుకాణం కూడా పెట్టారు.

ఆ ఊళ్ళో చాలామంది ప్రజలు నగరంలోని ఫ్యాక్టరీల్లో పనిచేసుకుంటూ సైకిళ్ళమీద నగరం వెళ్ళి కూరగాయలు, సరుకులు అమ్ముకుంటూ, సాయంత్రానికి ఇళ్ళకి తిరిగి వచ్చేవారు.

ఇలా చాలాకాలం జరిగింది.

గర్బ్ దేశాల్లో చమురు దొరుకుతుందని ఎవరో మహానుభావుడు కనిపెట్టి ఉంటాడు. దాంతో గర్బ్ దేశాల చరిత్రే కాదు, ప్రపంచ చరిత్రే మారిపోయింది.

అలాగే కొండరాయపాలెం చరిత్ర కూడా మారిపోయింది. దాన్ని మార్చి వేసిన మహానుభావుడిపేరు దేవదాసు. అతనా ఊరికి వలస వచ్చి చాలా కాలమైంది. మొదట్లో ఫ్యాక్టరీ కూలీగా జీవితం ప్రారంభించి కూలీల్ని సప్లై చేసే మేస్త్రిగా ఎదిగాడు.

మనిషి మంచివాడు.

పెళ్ళిడుకుచ్చిన కూతుర్ని తెలంగాణాలో ఓ చిన్న పట్నంలో కుర్రాడికిచ్చి పెళ్ళి చేశాడు.

ఆ పెళ్ళితో ముందు దేవదాసు జీవితం, తర్వాత ఆ ఊరి జనం జీవితం మారిపోయింది.

దేవదాసు వియ్యంకుడు మొదటిసారి కొండరాయపాలెం వచ్చినప్పుడు ఆ ఊరు ఓ గర్బ్ దేశంలా అనిపించింది. నగరానికి దగ్గరగా ఉంది. అలాగని మెయిన్ రూట్లోకాని, నేషనల్ హైవేలోకాని లేదు. ఓ మూలగా ఎవరి కళ్ళూ పడకుండా ఆకు వెనకాల పక్షిలా ఉంది.

“నువ్వు ‘ఊ’ అంటే నీ జీవితం మారిపోయే ఆలోచన చెప్తాను. కుడిచేత్తో, ఎడంచేత్తో సంపాదించే మార్గం చెప్తాను” అన్నాడు వియ్యంకుడు.

ఒక్కసారికాదు. నాలుగసార్లు ‘ఊ’ అన్నాడు దేవదాసు. లోకంలో డబ్బాశలేనిదెవరికి? అందులోనూ రెండు చేతులా సంపాదించే మార్గం చెప్తానంటున్నాడు.

వియ్యంకుడు మార్గం చెప్పాడు.

దేవదాసు కొన్ని సందేహాలు, భయాలు లేవనెత్తాడు.

మహాజ్ఞాని శిష్యుడి సందేహాలు తీర్చినట్టు వియ్యంకుడు సమాధానాలు చెప్పాడు.

అంతేకాదు. దేవదాసుకి కావల్సిన పెట్టుబడి కూడా ఇచ్చాడు. దేవదాసు ఓ శుభముహూర్తాన పాయి్యి వెలిగించి తన వ్యాపారం ప్రారంభించాడు.

అది...

దొంగసారా తయారు చెయ్యడం...

తయారు చేసిన సారా నగరానికి సరఫరా చెయ్యడం.... దేవదాసు తయారుచేసిన సారా ప్రభుత్వం వారి సారాకన్నా ఎక్కువ మత్తునిస్తుంది. ధర తక్కువ. అందువల్ల గిరాకి పెరిగింది.

సారా తయారు చెయ్యడానికి డబ్బులు వసూలు చేసుకునేందుకు దేవదాసుకి రెండు చేతులు చాల్లేదు. పదమందికి ఉద్యోగాలిచ్చి ఉపాధి కల్పించాడు.

దేవదాసు మంచివాడు. మంచి మనసున్నవాడు. ప్రపంచంలోని సంపదంతా తానే పోగేసుకోవాలన్న ఆలోచన అతనికి లేదు. ఆ ఊళ్ళో మరో ముగ్గురు ఉత్సాహం చూపిస్తే వాళ్ళ చేత బట్టలు పెట్టించాడు. పెట్టుబడి కూడా పెట్టాడు. వాళ్ళు తయారుచేసిన సరుకు తానే తీసుకుని నగరానికి సరఫరా చేసే బాధ్యత తీసుకున్నాడు. అలా చేసినందుకు అతనికి కమీషన్ కిడుతుంది.

కాలం గడిచే కొద్దీ.. ఒకటి రెండై, రెండు మూడై, మూడు ఆరై, ఆరు ఇరవై నాలుగై ఆ ఊళ్ళో దాదాపు అన్ని ఇళ్ళల్లోసారా బట్టలు వెలిసాయి.

పూర్వం తాటాకు పాకల్లో ఉండేవాళ్ళు తాటాకు ఇళ్ళలోకి తాటాకు ఇళ్ళవాళ్ళు పెంకుటిళ్ళలోకి మారారు. కొందరు మోపెడ్లు, స్కూటర్లు, మోటార్ సైకిళ్ళు కొనుక్కున్నారు. మట్టిగాజులు, పసుపు తాళ్ళు పేనుకునే ఆడాళ్ళు బంగారు గాజులు, బంగారు గొలుసులు వేసుకుంటున్నారు.

ఆ ఊరికి, సారా బట్టీలకి నాయకుడు దేవదాసు. అతనా ఊళ్ళో తయారయ్యే సరుకు కమీషన్ పద్ధతిమీద నగరానికి సరఫరా చెయ్యడమే కాదు, పోలీసుల్ని, ఎక్సైజ్ వాళ్ళని డబ్బుతో కొనేసి, కట్టేసి వాళ్ళ నుంచి ఆ ఊరుకి బెడద రాకుండా చూసుకుంటాడు...

అతను తెల్లని మారుతీ కారులో వెడుతుంటే ఆ ఊరి ప్రజలు రాజాని గౌరవించినట్టు గౌరవిస్తారు. తమనీ, తమ ఊరుని బాగు చెయ్యడానికి అవతరించిన దేవుడిలా చూస్తారు.

ఆ ఊళ్ళో ఉన్న సారా బట్టీలన్నిటినీ ఆడవాళ్ళే నడుపుతారు. మగవాళ్ళు ముడిసరుకులు తేవడం, తయారైన సరుకుని బట్వాడా చెయ్యడంలాంటి పనులు చేస్తుంటారు.

సాధారణంగా ఆ ఊరికి పోలీసుల్నించిగాని, ఎక్సైజ్ డిపార్టుమెంటు నుంచి గాని ఏ బెడదా రాదు...

ఒకవేళ ఏ కారణంగానైనా తప్పనిసరి పరిస్థితుల్లో వాళ్ళు రైడింగ్ చెయ్యాల్సి వస్తే ఆ విషయం ముందుగా దేవదాసుకి తెలుస్తుంది. అతను గోవర్ధన పర్వతం ఎత్తి తన ప్రజల్ని రక్షించిన శ్రీకృష్ణుడిలా ఆ ఊరి ప్రజల్ని రక్షిస్తాడు. అతి తక్కువ నష్టంతో, ఎక్కువ ఖర్చుతో రైడింగ్ పూర్తవుతుంది.

చాలా సంవత్సరాలు ఆ ఊళ్ళో సారా తయారీ మూడు పుష్పలు ఆరు కాయలుగా సాగింది. ఆ ఊరి ప్రజలు బాగుపడ్డారు. పూటగడవడం కష్టంగా ఉండే వాళ్ళ జీవితాలు పూర్తిగా మారిపోయాయి.

కాని-మొన్న మొన్ననే ఆ ఊరికి ఓ సమస్య వచ్చి పడింది. కొన్ని నెలలపాటు ఆ సమస్య ఆ ఊరుని, ఆ ఊరి ప్రజల్ని ఊపేసింది.

ఆ సమస్య గాంధీ అనే రూపంలో వచ్చింది. గాంధీ తండ్రి వెంకటస్వామి అయిదేళ్ళ క్రితం కొండరాయపాలెం వలస వచ్చాడు. అక్కడ సారా బట్టీ పెట్టి రెండు చేతులా సంపాదించవచ్చన్న ఆశతో తన వూళ్ళో ఉన్న పాలం అమ్మేసి ఆ ఊరుకి వచ్చాడు. ఆ ఊరి జనం అతన్ని ఆదరించారు. అక్కన చేర్చుకున్నారు. దేవదాసు అతనికి స్వాగతం పలికాడు. సారాబట్టీ పెట్టడంలో ఉన్న సూక్ష్మాలు వివరించాడు తన సహాయ

దేవదాసు మంచివాడు. మంచి మనసున్నవాడు. ప్రపంచంలోని సంపదంతా తానే పోగేసుకోవాలన్న ఆలోచన అతనికి లేదు. ఆ ఊళ్ళో మరో ముగ్గురు ఉత్సాహం చూపిస్తే వాళ్ళ చేత బట్టలు పెట్టించాడు. పెట్టుబడి కూడా పెట్టాడు. వాళ్ళు తయారుచేసిన సరుకు తానే తీసుకుని నగరానికి సరఫరా చేసే బాధ్యత తీసుకున్నాడు. అలా చేసినందుకు అతనికి కమీషన్ కిడుతుంది.

కాలం గడిచే కొద్దీ.. ఒకటి రెండై, రెండు మూడై, మూడు ఆరై, ఆరు ఇరవై నాలుగై ఆ ఊళ్ళో దాదాపు అన్ని ఇళ్ళల్లోసారా బట్టలు వెలిసాయి.

పూర్వం తాటాకు పాకల్లో ఉండేవాళ్ళు తాటాకు ఇళ్ళలోకి తాటాకు ఇళ్ళవాళ్ళు పెంకుటిళ్ళలోకి మారారు. కొందరు మోపెడ్లు, స్కూటర్లు, మోటార్ సైకిళ్ళు కొనుక్కున్నారు. మట్టిగాజులు, పసుపు తాళ్ళు పేనుకునే ఆడాళ్ళు బంగారు గాజులు, బంగారు గొలుసులు వేసుకుంటున్నారు.

ఆ ఊరికి, సారా బట్టీలకి నాయకుడు దేవదాసు. అతనా ఊళ్ళో తయారయ్యే సరుకు కమీషన్ పద్ధతిమీద నగరానికి సరఫరా చెయ్యడమే కాదు, పోలీసుల్ని, ఎక్సైజ్ వాళ్ళని డబ్బుతో కొనేసి, కట్టేసి వాళ్ళ నుంచి ఆ ఊరుకి బెడద రాకుండా చూసుకుంటాడు...

అతను తెల్లని మారుతీ కారులో వెడుతుంటే ఆ ఊరి ప్రజలు రాజాని గౌరవించినట్టు గౌరవిస్తారు. తమనీ, తమ ఊరుని బాగు చెయ్యడానికి అవతరించిన దేవుడిలా చూస్తారు.

ఆ ఊళ్ళో ఉన్న సారా బట్టీలన్నిటినీ ఆడవాళ్ళే నడుపుతారు. మగవాళ్ళు ముడిసరుకులు తేవడం, తయారైన సరుకుని బట్వాడా చెయ్యడంలాంటి పనులు చేస్తుంటారు.

సాధారణంగా ఆ ఊరికి పోలీసుల్నించిగాని, ఎక్సైజ్ డిపార్టుమెంటు నుంచి గాని ఏ బెడదా రాదు...

ఒకవేళ ఏ కారణంగానైనా తప్పనిసరి పరిస్థితుల్లో వాళ్ళు రైడింగ్ చెయ్యాల్సి వస్తే ఆ విషయం ముందుగా దేవదాసుకి తెలుస్తుంది. అతను గోవర్ధన పర్వతం ఎత్తి తన ప్రజల్ని రక్షించిన శ్రీకృష్ణుడిలా ఆ ఊరి ప్రజల్ని రక్షిస్తాడు. అతి తక్కువ నష్టంతో, ఎక్కువ ఖర్చుతో రైడింగ్ పూర్తవుతుంది.

చాలా సంవత్సరాలు ఆ ఊళ్ళో సారా తయారీ మూడు పువ్వులు ఆరు కాయలుగా సాగింది. ఆ ఊరి ప్రజలు బాగుపడ్డారు. పూటగడవడం కష్టంగా ఉండే వాళ్ళ జీవితాలు పూర్తిగా మారిపోయాయి.

కాని-మొన్న మొన్ననే ఆ ఊరికి ఓ సమస్య వచ్చి పడింది. కొన్ని నెలలపాటు ఆ సమస్య ఆ ఊరుని, ఆ ఊరి ప్రజల్ని ఊపేసింది.

ఆ సమస్య గాంధీ అనే రూపంలో వచ్చింది. గాంధీ తండ్రి వెంకటస్వామి అయిదేళ్ళ క్రితం కొండరాయపాలెం వలస వచ్చాడు. అక్కడ సారా బట్టీ పెట్టి రెండు చేతులా సంపాదించవచ్చన్న ఆశతో తన వూళ్ళో ఉన్న పాలం అమ్మేసి ఆ ఊరుకి వచ్చాడు. ఆ ఊరి జనం అతన్ని ఆదరించారు. అక్కను చేర్చుకున్నారు. దేవదాసు అతనికి స్వాగతం పలికాడు. సారాబట్టీ పెట్టడంలో ఉన్న సూక్ష్మాలు వివరించాడు తన సహాయ

ఇల్లంతా కలియ తిరిగి వెనుక వైపున్న పెడలోకి వెళ్ళాడు. కూలీలు చకచకా పని చేస్తున్నారు. అక్కడ ఏం జరుగుతోందో అర్థం చేసుకోవడానికి అతనికి కొంత సమయం పట్టింది.

సారా బట్టి!

తండ్రికేసి చూశాడు.

తండ్రి అతన్ని ఇంట్లోకి తీసికెళ్ళి తను చేస్తున్న వ్యాపారం. అందులో వచ్చే లాభాలు, ఆ ఊరి ప్రధాన వృత్తి, దేవదాసు చేసే సహాయం అన్నీ చెప్పాడు.

గాంధీకి ఆశ్చర్యం వేసింది. ఒక ఊరు ఊరంతా సారా తయారు చెయ్యడం అనే వృత్తిలో బతుకుతున్నారు. అదీ ప్రభుత్వం కళ్ళు గప్పి...

అతనికేదో అర్థం కానట్టుగా అనిపించింది.

మరికొంత సేపు పోయాక “ఇంతకీ అన్నయ్యేడీ?” అనడిగాడు.

తండ్రి తల్లి మొహం కేసి చూశాడు. తల్లి పెద్దకోడలి మొహంలోకి చూసింది. ఆమె నేల కేసి చూసింది.

గాంధీ మార్చి మార్చి అందరి కళ్ళల్లోకి చూశాడు.

“వాడికి మధ్య ఒంట్లో బాగుండటంలేదు. ఆ గదిలో పడుకున్నాడు.”

గాంధీ ఆ గదిలోకి వెళ్ళాడు.

అన్నగార్ని చూసేసరికి అతని కళ్ళలో నీళ్ళు తిరిగాయి. గుండెల్లో బాధ మెలి దిరిగింది....

అన్నగారు చిక్కిశల్యమై పోయి జీవచ్ఛవంలాపడి ఉన్నాడు. ప్రాణం ఉందా లేదా అన్నట్టుగా ఉన్నాడు.

“ఇదేమిట -- ఇంత దారుణంగా ఉంటే హాస్పిటల్లో ఎందుకు చేర్చలేదు?”

ప్రక్కనే ఉన్న తండ్రి నడిగాడు.

తండ్రి ఏమీ సమాధానం చెప్పలేదు.

“తాగుడికి అరివాటు పడ్డాడా?”

“అవునా మొదట్లో బాగానే ఉన్నాడు. రాను రాను తాగుడికి అరివాటు పడ్డాడు ఎంత చెప్పినా వినిపించుకోడు స్పృహ లేకుండా పడుండటం”.

గాంధీకి అర్థమైంది.

ఆ రాత్రి తండ్రితో అన్నాడు.

“మీరు డబ్బు సంపాదిస్తున్నాననుకుంటున్నారే తప్ప విలువైన పాణాలు పోతున్న విషయం గ్రహించడం లేదు. ఇప్పటికీ సంపాదించింది చాలు. ఇక్కడున్న ఆస్తిపాస్తులు అమ్మేసి మళ్ళీ మన ఊరు వెళ్ళిపోండి.”

గాంధీ మాటలకి తండ్రి నవ్వాడు.

“ఊళ్ళో అందరూ ఇలా లేరు. మన దౌర్భాగ్యుడే ఇలా అయ్యాడు. దీపం ఉందనుకో దాన్ని మంచితో ఉపయోగించుకోవచ్చు - చెడుకీ ఉపయోగించుకోవచ్చు. ఆ తప్పు దీపానిదికాదు. దాన్ని ఉపయోగించేవాడిది.”

“నువ్వు దేన్నైతే దీపం అంటున్నావో! అది దీపంకాదు నాన్నా కొరివి. అది మనుష్యుల్ని తగలెయ్యడానికి మాత్రమే ఉపయోగపడుతుంది.” తండ్రి కొడుకులకి ఆ విషయమై చాలాసేపు వాదోపవాదాలు జరిగాయి. కొడుకు వాదనతో తండ్రి ఏకీభవించలేదు.

మరో వారం రోజులుండేసరికి గాంధీకి ఆ ఊరి విషయాలు చాలా తెలిశాయి.

ఆ ఊళ్ళో ఏ ఇంట్లోను డబ్బుకి కొదువలేదు. సుఖాలకి, డాబు దర్పాలకి కొదువలేదు.

కాని చాలా ఇళ్ళలో తన అన్నలంటి జీవచ్ఛవాలు ఉన్నాయి. ఆ వారం రోజుల్లో తాగుడు వల్ల ఇద్దరు చనిపోవడం అతను కళ్ళారా చూశాడు. చనిపోయిన వాళ్ళకుటుంబసభ్యుల రోదనలు చెవులారా విన్నాడు.

అతను ఈ విషయమై తీవ్రంగా ఆలోచించాడు.

ఆ ఊళ్ళో ఎవరికీ ఉద్యోగాలు చెయ్యాల్సిన అవసరంలేదు. ఆడవాళ్ళు బట్టిల్లో సారా తయారు చేస్తారు. దేవదాసు మనుష్యులు వచ్చి నరుకు తీసికెడతారు. ప్రతిఆదివారం దేవదాసు ఇంటింటికీ డబ్బు పంపిస్తాడు.

మగాళ్ళకి వేరే పనీపాటా లేదు.

ఎదురుగా సారా ఉంది.

మెల్లిగా అలవాటు పడతారు.

ఆ వ్యసనానికి బానిసలౌతారు.

బాగా ఆలోచించి -- ఆలోచించి..

ఓ రోజు గాంధీ వెళ్ళి దేవదాసుని కలిశాడు. తన మనసులో భావాలన్నీ అతనికి తెలియజేసాడు. ఆ ఊళ్ళో వెంటనే సారా పరిశ్రమ మూయించకపోతే ఊళ్ళో ప్రతి ఉంటల్లో విధవలే మిగుల్తారని చెప్పాడు.

గాంధీ మాటలు విన్న దేవదాసు నవ్వాడు. పకపకా నవ్వాడు.

ఓ అమాయకుణ్ణి చూసి ఓ మహారుషి నవ్వి నట్టు నవ్వాడు. నవ్వి “మరైతే- నేనుండుకు తాగుడికి అలవాటుపడలేదు. మీ నాన్నెందుకు అలవాటు పడలేదు?” అనడిగాడు.

“మీ ఇద్దరికీ డబ్బు మాత్రమే మత్తు కలిగిస్తుంది. సారా వల్ల మత్తు రాదు.” కోపంగా అన్నాడు.

“ఒప్పుకున్నావ్ కదా- మీ అన్నయ్యకి, అలాంటి వాళ్ళకి కూడా డబ్బు మత్తు అలవాటు చెయ్యడానికే ప్రయత్నించాను కాని వాళ్ళు సారా మత్తులో పడిపోయారు. ఇంకో విషయం చెప్తాను. జాగ్రత్తగా విను. ఈ ఊళ్ళో అందరికీ మొదలునుంచి ఒకటే విషయం చెప్పాను. సారా తయారు చెయ్యండి. కాని దాన్ని తాగకండి. నేను చెప్పింది విననివాళ్ళు అలా అయిపోయారు.”

దేవదాసుతో వాదించి ప్రయోజనం లేదనిపించింది గాంధీకి.

అతను మర్నాడు బైల్టేరి నగరం వెళ్ళాడు.

సెక్రటేరియట్ కి వెళ్ళి అధికారుల్ని కలిశాడు కొండరాయపాలెంలో ఎంత విచారించిడిగా దొంగ సారా తయారు చేస్తున్నారో, ఎక్సైజ్ అధికారులు వాళ్ళతో కుమ్మక్కై, ఎలా కళ్ళు

మూసుకుని ఊరుకుంటున్నారో వివరించి చెప్పాడు.

సెక్రటరీయట్లో ఫోన్ డయల్స్ తిరిగాయి. ఎక్కడో ఫోన్లు మోగాయి.

పది జీప్లు ఆ రాత్రి కొండరాయపాలెం వైపు దూసుకెళ్ళాయి.

మర్నాడు పతాక శీర్షికల్లో పత్రికలు వార్తలు రాశాయి.

ఎక్స్ప్రెస్ అధికారులు కొండరాయ పాలెం మీద దాడి చేసారని- కొన్ని వేల లీటర్ల సారాను మిగిలిన సామగ్రిని ధ్వంసం చేసారని వార్తలు ప్రచురితమయ్యాయి.

కానీ...

ఎక్స్ప్రెస్ అధికారులకు, కొండరాయపాలెం వారికి తెలిసినది ఒక విషయం ఉంది.

అధికారులు సారా కుండల్ని పగులగొట్టిన విషయం వాస్తవమే. కానీ సారా నేల పాలు కాలేదు. కాంక్రీటులో కట్టిన అండర్గ్రౌండ్ బ్యాంకుల్లోకి వెళ్ళిపోయింది. దేవదాసు ఊరి తరువున అధికార్లకి మామూళ్ళు చెల్లించాడు.

నాలుగు రోజులు పోయాక బ్యాంకుల్లోని సారాని మళ్ళీ కొత్త కుండల్లోకి మార్చుకున్నారు.

మళ్ళీ కథమామూలు...

ప్రభుత్వం నిక్షేపంగా ఉంది. అధికారులు నిక్షేపంగా ఉన్నారు. ఆ ఊళ్ళో సారా వంటకం, వ్యాపారం నిక్షేపంగా సాగిపోతున్నాయి.

దేవదాసు గాంధీని పిల్చి ఆ ఊరి తరువున హెచ్చరిక చేశాడు.

“నువ్వెక్కడో బొంబాయిలో ఉండేవాడివి. ఇక్కడి గొడవలు నీకెందుకు? మాలో ఒకడైన వెంకటస్వామి కొడుకువని ఈ తప్పు కాసాం. మరోసారి ఈ ఊరి వాళ్ళందరినీ నర్తి చేప్పే అవకాశం, అవసరం నాకుండదు.” అన్నాడు.

వెంటస్వామి కూడా గాంధీని కేకలేశాడు.

గాంధీకి ఆశ్చర్యమూ, బాధ కలిగాయి.

డబ్బుసంపాదించాలనే యావత్ప ఆ ఊరివాళ్ళు ఒక్కొక్కరే చచ్చిపోతున్నారన్న విషయం ఎవరూ గ్రహించడంలేదు.

కొన్ని సంవత్సరాలు ఇలా సాగితే...

ఆ ఊళ్ళో యువకులెవరూ మిగలరు. విధవలు మాత్రమే మిగులారు.

ఆ ఊరి ఆకాశం మీద రాబందులు ఎగురుతున్నట్టుగా అనిపించింది. ఆ ఊరంతా శ్మశానంలా కనిపించింది.

అతను కలతపడ్డాడు.

ఆలోచించేకొద్దీ అతనికి పంతం ఎక్కువైంది. ఓ పదిరోజులపాటు ఏమీ పట్టనట్టుగా ఉన్నాడు. ఓపక్కనుంచి భార్య “బొంబాయి వెళ్ళిపోదాం- ఈ గొడవలన్నీ మనకెందుకు?” అని పోరు పెడుతోంది.

ఓ రోజున ఆ ఊళ్ళో మరో శవం లేచింది. మరో యువతి విధవరాలైంది.

గాంధీ వెళ్ళి దేవదాసుని కలిసి మళ్ళీ తన వాదన వినిపించాడు.

దేవదాసు ఆలోచనలో కానీ- మాటలో కానీ మార్పులేదు.

“అసలీ గొడవంతా ఎందుకు? నువ్వే ఓ బట్టి పెట్టుకో కావల్సిన డబ్బు ఇస్తాం. రెండు జేతులా సంపాదించవచ్చు”. అన్నాడు దేవదాసు.

గాంధీ మొహం జేపురించింది.

ఏవీ మాట్లాడకుండా బైటకు వచ్చేసాడు.

మరో పదిరోజులకి గాంధీ అన్నగారు బోస్ కన్ను మూసాడు.

అన్నగారి శవం శ్మశానంలో కాల్చుంటే- అతనికి ఆ ఊరంతటికీ నిప్పు పెట్టాలన్న ఆలోచన కలిగింది. మరో నాలుగు రోజులు గడిచాయి.

గాంధీ మళ్ళీ నగరానికి బైల్డేరి వెళ్ళాడు.

ఓ పత్రికాఫీసుకి వెళ్ళి ఎడిటర్ని కలసి తన గోడు వినిపించాడు. అంతే!

తర్వాత మూడు రోజులపాటు ఆ పత్రికలో కొండరాయపాలెంలో జరుగుతున్న దొంగ సారా తయారీ గురించి విపులంగా వార్తలు వెలువడ్డాయి. సరిగ్గా అదే సమయానికి అసెంబ్లీ సమావేశాలు జరుగుతున్న కారణంగా నిష్పంబుకుంది.

ప్రతిష్ఠాాలు ప్రభుత్వాన్ని ఉతికి ఆరేసాయి.

అసలే పైకమాండ్ దగ్గర వీక్ గా ఉన్న తన పాజిషన్ కాపాడుకోవాలని ముఖ్య మంత్రికి తాపత్రయం పెరిగింది. ఆయన ఎక్స్ ప్రెజ్ మంత్రిని పిల్చి నిలదీసారు. ఆయన అధికారుల్ని నిలదీసారు. వారు కింద వార్చి, కిందవారు ఆ కిందవార్చి....

కొండరాయపాలెం సమస్య ఎంత విలువని సంతరించుకుంది. ఎవరి పదవులు వారు కాపాడుకోవాలనే ప్రయత్నంలో ఇన్నాళ్ళు కొండరాయ పాలెం అందించిన నిధుల్ని మర్చిపోయారు. వారివారి విధులు జ్ఞాపకం వచ్చాయి.

వారం రోజులపాటు ఎక్స్ ప్రెజ్ వారు, పోలీసువారు కలిపి కొండరాయ పాలెం మీద దాడి చేసారు. ఈ సారి జరిపింది ఉత్తుత్తి దాడి కాదు. నిజం దాడి!

సారా బట్టిలన్నిటిని ధ్వంసం చేసారు. అండర్ గ్రౌండ్ ఉన్న బ్యాంకులన్నీ పగులగొట్టారు. అనేకమందిని అరిష్టుచేసి కేసులు పెట్టారు. ఇన్నాళ్ళు కొండరాయపాలెం గురించి తమకి తెలియనట్టుగా అమాయకత్వం నటిస్తూ పత్రికా ప్రకటనలు చేసారు. సారా బట్టిలు ధ్వంసం చేస్తున్న ఫోటోలు పత్రికల్లో ప్రచురించారు....

దేవదాసు ఎత్తులన్నీ చిత్తయిపోయాయి. అతను అసహాయశూరుడిలా బేడీలతో పోలీసు జీపు ఎక్కాడు

నాలుగు రోజులు తర్వాత దేవదాసుతోసహా అందరూ బెయిల్ మీద విడుదలై బైటికి వచ్చారు.

జరిగిన విధ్వంసానికి కారకులెవరో అందరికీ తెలుసు. ఆ విషయమై సమావేశాలు జరిగాయి. వాదోపవాదాలు జరిగాయి ఆవేశకావేషాలు ఎగజిమ్మాయి.

చివరికి సమస్యను దేవదాసుకి వదిలెయ్యాలని సమావేశంలోని అందరూ ఏకగ్రీవంగా నిర్ణయించుకున్నారు.

ఆ రోజు గాంధీ చాలా తృప్తిగా నగరం నుంచి కొండరాయపాలెం బయల్దేరాడు.

ఇక ఆ ఊళ్ళో సారా బట్టిలు ఉండవు. తన అన్నలాంటి వాళ్ళు ఇక ముందు

చనిపోరు. తన వదినలాంటి వాళ్ళు పసుపు కుంకుమలు పోగొట్టుకోరు. ఇహముందు ఆ ఊరి ప్రతి ఇంట్లోను విధవలుంటారనే భయం లేదు.

అతనికి చాలా గర్వంగా ఉంది.

రెండురోజుల్లో భార్యను తీసుకుని బొంబాయి వెళ్ళిపోవాలనుకున్నాడు. ఈలోగా తండ్రిని ఒప్పించి తన సొంత ఊరుకి మకాం మార్పించాలనుకున్నాడు.

అతను ఎక్కిన బస్ కొండరాయపాలెం ఊరి శివార్లకి వచ్చింది రాత్రికి అదే ఆఖరి బస్. బస్ లో పెద్దగా జనంలేరు.

సడెన్ గా బస్ ఆగింది.

ఆలోచనల్లోంచి తేరుకోడానికి గాంధీకి కొంత సమయం పట్టింది. ఏం జరుగుతుందో గ్రహించేసరికి నలుగురు మనుషులు బలవంతంగా అతన్ని బస్ దింపారు. అరవకుండా నోట్లో గుడ్డలు కుక్కారు. నలుగురూ కళ్ళి అతన్ని మూటలా మోసుకుంటూ చేలల్లోకి తీసికెళ్ళారు. ఎంత పెనుగులాడినా లాభం లేకపోయింది. వాళ్ళ పశుబలం ముందు అతను ఓడిపోయాడు. అతన్ని కిందపడేసి నలుగురూ కత్తులతో పాశవికంగా పాడిచారు. అతను వేద్దామనుకున్న కేకలు గొంతులోనే పూడిపోయాయి.

ఆకాశం మీద పడుతున్నట్టుగా అనిపించింది.

అతనికి మైకం కమ్మింది.

అంతే! ఈ లోకంతో అతనికి సంబంధం తెగిపోయింది.

ఆ ఊళ్ళో మరో యువతి విధవరాలైంది.

ఈనాడు ఆదివారం, 25 జూలై 1993

గుండెల మీద కుంపటి

డి. ప్రభాకర్

పందిట్లో పెళ్ళివుతోంది.

చూసేవాళ్ళకి కనువిందవుతోంది.

చేసేవాళ్ళకే -- కంట్లో నలుసు పడ్డట్టు, కార్లో ముల్లు గుచ్చుకున్నట్టు కంగారు కంగారుగా వుంది.

అయితే చూసేవాళ్ళకి అంతగా కనువిందు చేస్తోంది, సుజాతా సుబ్రహ్మణ్యంల పెళ్ళి? లేక ఆ పెళ్ళి చేస్తున్న వాళ్ళ కంగారా??

చూసేవాళ్ళలో ఆడ పెళ్ళివారున్నారు, మగ పెళ్ళివారూ వున్నారు.

ఆడ పెళ్ళి వారికి పెళ్ళిపందిరి ఆకాశమంత లేకపోయినా అందంగా కన్పిస్తోంది.

మగపెళ్ళివారి కది - "పెళ్ళనగానే ఆకాశమంత పందిరి, భూదేవంత అరుగూ వుండాలి. కాని యిదేమిటి.... ఆకాశమంత వున్నదన్నమాటేగగాని మరో ఆకాశమంత తెల్లగుడ్డికి ఇంత వెడల్పు నల్లగుడ్డ మాసికేసినట్టులేదూ!"

ఆడ పెళ్ళివారికి సుజాత అప్పుడే కడిగిన ముత్యంలా వుంది. పెళ్ళి కొడుకు సుబ్రహ్మణ్యం మిషన్ దారంలా నాజుగ్గా కాకుండా పొట్లారి దారంలా మోటుగా వున్నాడు.

మగ పెళ్ళివారికి పెళ్ళి కొడుకు తలపాగా, బాసికంతో 'రాజ్యమే లేదుగాని వుంటే ఏకచక్రాదిపత్యంగా ఏలనూ, అని తీవిగా అంటున్న మహారాజులా వున్నాడు. పెళ్ళికూతురు సుజాత స్వయంవరం ప్రకటించిన పెద్ద దేశపు యువరాణిలా కాకుండా సామంతరాజు కూతుల్లా వుంది!

ఆడపెళ్ళి వారికి మగపెళ్ళివారికి సుజాత తండ్రి కుటుంబరావూ, తల్లి సౌభాగ్యమ్మా కంగారు కంగారుగా తిరగటం కన్పిస్తూనేవుంది.

వాళ్ళన్నానైనా ఆడపెళ్ళివారు 'పాపం' అనుకుంటున్నారు.

మగపెళ్ళివారు తూనీగతోకకి దారం కట్టి అడుకునే పసిపిల్లల్లా సంబరబడ్తున్నారు.

పురోహితుడు తనకష్టాన్ని గమనించి సంభావన కాస్తైక్యవగా ముట్టచెప్తారన్న నమ్మకంతో గొంతు చించుకుమంత్రాలు చదువుతున్నాడు - వాటికి రాల్చన్న చింతకాయల్లా

అతని చేతిలోని అక్షంతలు తడవ తడవకి వధూవరుల మీద పడ్తున్నై.

భజంత్రీలు పెళ్ళి మేళమయినా ఒకటే, చావుమేళమయినా ఒకటే నన్నట్టు నిర్వికారంగా కూచున్నారు.

పెళ్ళికొచ్చిన ఆడవాళ్ళు పట్టునీరెల్తోటి, ఎరువు నగల్తోటి బరువుగా తిరుగుతున్నారు.

వాళ్లనీ, వాళ్ళ అందాల్నీ చూస్తున్న మగవాళ్ళు బరువుగా శ్వాసతీస్తున్నారు.

అంతమంది జనం మధ్యనవున్న కుటుంబరావుమాత్రం ఏదో అడవిలో చిక్కడి పోయినట్టు, బెరుకు బెరుగ్గా వున్నాడు. బయటపందిట్లో నిలబడితే ఎవరు ఏక్షణాన ఏంకావాలని అడుగుతారో... అవి లేగలమో లేమో నన్న బెంగతో ఇంట్లోకి పరుగెడ్తున్నాడు. తీరా లోపలికెళ్ళేక బయట పందిట్లో ఏం జరుగుతుందో ఏమోనన్న బెంగతో బయటికి పరుగెత్తుకొస్తున్నాడు. అతని భార్య సాభాగ్యమ్మ పురోహితుడు అడిగినవి అందించలేక సతమతమవుతోంది.

(ఇక్కడొక్క నిమిషం ఆగు పాఠక మహాశయా! ఏదన్నా కొత్తవూరు వెళ్ళాలంటే ముందు మనవూరి పాటిమేరలు దాటాలి. అలాగే కథలో ఏదన్నా కొత్త మలుపు చూడాలంటే ముందు కథని కొంతదూరం మామూలు పద్ధతిలో నడవ నివ్వాలి. అంచేత యీకథ ఇక్కణ్ణించి కొన్ని పేజీలు మీకుతెల్లిన మార్గంలోనే నడుస్తుంది. ఆ తర్వాత అన్నికదల్లా కంచి కెళ్ళదు... మీరు కోరుకునే మంచి మలుపు తిరుగుతుంది.)

పురోహితుడు “వాయించండ్రా భజంత్రీలు” అన్నాడు. రాగయుక్తంగా భజంత్రీలు ‘ఆనందమానందమాయేనే’ అనసోగేరు సన్నాయిల్తో.

పెళ్ళికూతురి చెల్లెలు సుశీల, పెళ్ళికూతురు సుజాత వాలుజడ యెత్తి పట్టుకుంది.

పెళ్ళికొడుకు సుబ్రహ్మణ్యం ప్రసీద్దులై నవారికి బంగారు పతకం అరింకరించే రాష్ట్రపతిలా హుందాగా లేచాడు మాంగల్యం పట్టుకుని.

పురోహితుడు పెళ్ళికొడుకుతో మూడు ముళ్ళు యెలా వెయ్యాలో మూడు ముక్కల్లో చెప్పి ‘మాంగల్యం తంతునా...’ అందుకున్నాడు.

పెళ్ళికొడుకు పసుపు తాడుతో బొంగారంలాంటి పిల్లను స్వంతం చేసుకుంటున్న సంబరంలో (మరే! వాళ్ళనన్న అతన్ని చీటికి మాటికి ‘తాడూ బొంగరం లేని వెదవా’ అంటుంటాడు. ఇహనమను!) ముందుకు వంగేడు.

“ఆగండి!” పెళ్ళిపందిరి దద్దరిల్లింది.

“సుశీల చేతిలోని పెళ్ళికూతురి వాలు జడ జారిపడింది.

తల వంచిన పెళ్ళికూతురు తలెత్తి చూస్తుండిపోయింది.

పెళ్ళికొడుకు చేతిలోని పసుపుతాడు పామై తన చేతులకే చుట్టుకున్నట్టు కొయ్యలా నిలబడిపోయేడు.

అందరూ “ఆగండి” వినవచ్చిన వైపు తిరిగేరు.

అక్కడ రామనాథం వున్నాడు!

అతడికి గుమ్మడికాయలంత నిమ్మకాయల్ని నిలబెట్టే గుబురు మీసాలున్నై.

వాటిపైన “వేరే నిమ్మకాయలెందుకు మేముండగా” అవి తీవిగా కదిలే కళ్ళున్నై. అవి

కావల్సినప్పుడల్లా నిప్పులు చెరుగుతుంటే.

అవి అలా నిప్పులు చెరిగినప్పుడు దానికి తగ్గట్టు బ్యాగ్గింగ్ మ్యూజిక్ అందించేందుకు పటపటలాడే పళ్ళున్నాయి.

అతడు గళ్ళలంగీ కట్టి, దిగుతు లాల్సీ వేసుకుని, మెళ్ళో మళ్ళరు చుట్టు కుంటే కోసిన పీక కోయకుండా వంద పీకలు కోసేరొడిరంగడులా వుంటాడు.

అలాకాకుండా నల్లసూటువేసుకుని, నల్లకళ్ళజోడు పెట్టుకుంటే అమెరికానే స్మగుల్ చేసి ఇండియాలో అమ్మే “కింగ్ స్క్వగ్గర్”లా వుంటాడు.

కాని అతడు ఆ రెండూ వేసుకోడు. ఎప్పుడూ ఖద్దరు పంచె, ఖద్దరు లాల్సీ కట్టుకుని జరిఅంచు వుత్తరీయం వేసుకుంటాడు - చూడగానే వాళ్ళారి పంచాయితీకి పర్మనెంటు పెద్ద అని పిస్తాడు.

అతడు వాళ్ళ నాన్న పోగుచేసిన పది ఎకరాల మాగాణికి వారసుడు.

తన పెద్దకొడుకు - ఇప్పటి పెళ్ళికొడుకు - సుబ్రహ్మణ్యంకు తన యాభై అయిదో ఏట ఓ తమ్ముణ్ణి కని కానుకగా ఇచ్చిన సరసుడు!

అతను ఇంట్లోవాళ్ళతో మాట్లాడడు, పోట్లాడతాడు.

బయట వాళ్ళతో అదీచేయడు -- అన్నీ కోర్టులోనే తేల్చుకుంటాడు.

అయితే అతనేం చేసినా ముందు ఓ సారి గర్జిస్తాడు.

ఇంట్లాట్ట ‘ఆగండి’ అంటూ చేసిన గర్జన ఆయనదే!

ఆ గర్జనకి కుటుంబరావు పెళ్ళి పందిరి ఆకులా గజగజపణికిపోయేడు.

యజ్ఞయాగాదులకు రాక్షసు లడ్డం పడ్డప్పుడు వణికిపోయే అర్చకమునిలా వణికిపోయేడు కుటుంబరావు.

శ్రీరాముడి సాయంకోసం ప్రార్థించే మునిలా కాబోయే అల్లుడికేసి దేవురింపుగా చూసేడు.

అల్లుడు నిటారుగా నిలబడ్డాడు - కాని శ్రీరాముడిలా బాణం సందించలేదు - చేతులు కట్టుకుని తల వంచుకు నించున్నాడు.

(పెళ్ళి) కూతురు శివధనుర్బంగం అయీ కాగానే రావణాసురు డెత్తుకెళ్ళిన సీతమ్మవారిలా కూచుని కుమిలి పోతోంది.

దాంతో శ్రీరాముణ్ణి ప్రసన్నం చేసుకోవటంకంటే రాక్షసుడి మనసు కరిగించటం తేలిక అని తెల్చుకున్నవాళ్ళా కుటుంబరావు వణికే చేతుల్తో, వాటితో పోటీపడ్తున్న గుండెల్తో రామనాథం దగ్గరికెళ్ళేడు. “బావగారూ” అన్నాడు రాళ్ళు కరిగించే స్వరంతో.

రామనాథం రాయి కాడుగనుక కరగలేదు.

మనిషి గనుక మరింత బిర్రబిగుసుక్కుచున్నాడు. అంతలోనే వేళాకోళంగా “ఏం బావగారూ! చేసిందంతా చేసి ఇప్పుడివి చేతులుకావు కాళ్ళనుకోండి అంటారు అంతేగా మీరు చెప్పేది?” అన్నాడు.

“అదికాదు బావగారూ! సమయానికి అనుకున్న డబ్బు చేతికి రాలేదు. దాంతో ఓ వెయ్యి తక్కువ యివ్వకతప్పలేదు. కానీ... బాకీ బాకీయే బావగారూ. ముందీ శుభకార్యం

జరగనీండి. రెండ్రోజుల్లో మీ డబ్బు పువ్వుల్లో పెట్టి మీకిస్తాను”-- కుటుంబరావు ప్రాధేయపడ్డాడు.

“అనుకున్నదానికి వెయ్యితక్కువచేసినని ఇప్పుడు చెబుతున్నావ్. ఇండాక ఎందుకు చెప్పలేదూ? యీ వెధవాయ్ డబ్బు లెక్కెట్టుకోడులే... యీలోగా ఆ మూడు ముళ్ళూ పడితే యీహ యీ ముసలిమీసగు ఆరచిగిపెట్టినా చేయగలిగేదేముండదు అనుకున్నావ్. అవునా? ఏమయ్యోవ్... మూడుముళ్ళూ వేయించటానికి యీ బాజాభజంత్రీలూ, మంత్రాలూ, తంత్రాలూకావాలి... కాని విప్పించటానికి అబ్బలేదు. నేను డబ్బు విషయంలో నిక్కచ్చిమనిషిని. కూడి కల్లో తేడా వస్తే అయిన పెళ్ళికూడా రద్దు చేయించగలను... ఏమనుకున్నావో!”

“అయ్యా! తవరు అంతకి సమర్థులే నని తెలుసు. అసలు డబ్బు విషయంలో మీరు అంత నిక్కచ్చిమనిషి అని తెల్పు గనుకనే వెయ్యి తగ్గిందని ముందుగా చెప్పలేదు. చెప్తే... మొట్ట మొదటిసారిగా యీ యింట్లో జరుగు తున్న శుభకార్యం ఆగిపోతుందని చెప్పలేదు బావగారూ! అది నా పొరపాటే. నా పొరపాటుకి నా కూతుర్ని శిక్షించకండి. నన్ను మన్నించి కాస్త తతంగం పూర్తి కానీండి. ఈ రోజు డబ్బు సర్దుతానన్న మిత్రుడు వూళ్ళో లేడు. అతడు ఎల్లండి రాగానే... మీ డబ్బు...”

రామనాథం అసహనంగా కదిలేడు. “చూడు కుటుంబరావ్! నేను నీకు ముందే చెప్పేను డబ్బంతా సమకూర్చేకనే ముహూర్తం పెట్టుకోమని. విన్నందుకు అనుభవించు! డబ్బు ఎల్లండి అందుతుం దన్నావుగా...ఎల్లండి మంచి ముహూర్తం మేమన్నా వుందేమో కనుక్కో.. అండాకా మేం యీవూళ్ళో వుండాలంటే ఖర్చులన్ని నువ్వే భరించాలి” అన్నాడు కుటుంబరావుతో. తర్వాత తన కొడుక్కేసి తిరిగి “ఇంకా అలాగే నిలబడి వున్నావేంరా తాడు బొంగరంలేని వెధవలాగ... జేబులో కాణివుంటే పదికాణిలు ఎదురిచ్చి నిమిషానికి ఇద్దరు పెళ్ళి లొస్తారా ఈ రోజుల్లో. ఇంకా ఆ పిల్ల కొంగు పట్టుకు వేళ్లాడవేం... రా ఇవలతికి” అని గర్జించేడు.

“సుబ్రహ్మణ్యానికి వాళ్ళ నాన్నంటే భక్తిలేదు - భయం వుంది.!

అంచేత అతను చేతిలోని మంగళ సూత్రాన్ని ఏం చేయాలో తోచక కాస్తేపు ఆలోచించి చివరికి దాన్ని పర్లు జేబులో వేసుకుని పెళ్ళిపీట దిగబోయేడు.

అంతలో పెళ్ళికూతురు వెనకవున్న సుశీల “తాడు బొంగరం లేని బావగారూ ఒక్కమాట” అంది.

సుశీల సిగపట్టుకె నా సై కుస్తీకె నా సై అనే ఆడవస్తాదులా వుండదు

సన్నగా రెవటగా సన్నజాజి పువ్వులాగా వుంటుంది.

మొహంలో గులాబీ అందముంది గాని అది కోపంతో మరింత ఎర్రగాబడింది. ముక్కు గులాబీని మించి ఎదిగిన ముల్లులా సాగింది.

రామనాథం ‘ఆగండి’తో పెళ్ళి ఆగిపోయిందని ఎవరి సామాన్లు వాళ్ళు సర్దుకో చూసినవాళ్ళంతా సుశీల మాటతో ఆగిపోయేరు - యుద్ధంలో చనిపోయేడనుకున్న రాజా తిరిగి లేచి కత్తి పట్టినట్టు ఆశ్చర్యపోయేరు.

పెళ్ళిపీటమీంచి దిగబోయిన సుబ్రహ్మణ్యం దిగలేదు.

తన మాట విని తాళికట్టకుండా పీట దిగబోతున్న కొడుకున్నాసి మీసం మీద చెయ్యివెయ్యబోయిన రామనాథం వేయలేదు.

రామనాథం కాళ్ళు పట్టుకునే ప్రయత్నంలో వున్న కుటుంబరావు ఏంజరుగుతుందో తెలీక, తెల్పుకోలేక అవాక్కయి పోయేడు.

మొత్తానికి పెళ్ళిపందిరి ఆపరేషన్ థియేటర్లా నిశ్శబ్దంగా వుంది.

సుశీల పెళ్ళికూతురు వెనకనుంచి ముందుకొచ్చింది.

“క్షమించండి బావగారూ! మీరు తాడూ బొంగరం లేనివారని నే నన్నేడు. మీనాన్నగారే అన్నారు. ఆయనామాట యిప్పుడేగాదు, పెళ్ళిచూపుల్లోకూడా యదాతాపంగా అన్నట్టు గుర్తు. అంత పెద్దమనిషి మీ కా నట్టిపకెట్టిచ్చేక మా నాన్న మా అక్కని మీకు కట్టబెట్టాలనుకోవటం పొరపాటే. అందుకు సుంకంగా పదివేలు కట్టగా యిస్తానన్నాడు... కాని ఒక వెయ్యి తక్కువీచ్చేడు. ఆ మాత్రానికే ఇంత తొదర పడాలా? సంతలో పశువుని కొనుక్కోవాలనుకున్నప్పుడు ముందు బయానా ఇస్తారు చూస్తారూ... ఆతర్వాత పశువు సొంతమయ్యేక పూర్తిపైకం యిస్తారు. మీరు మా అక్క సొంతం కావటానికి చాలా తంతు జరగాలి - పదహార్రోజుల పండుగ కావాలి.. అందాకా యీ తొమ్మిదివేలూ బయానా అనుకోండి... ముందు తాళికట్టండి!”

సుశీల మాట్లాడుతుంటే సుబ్రహ్మణ్యానికి ఫెళఫెళ వురుముతున్నట్లుని పించింది. దాంతో అతడు “అర్జునా అనవే నాన్న” అన్నట్లు రామనాథం కేసి భయం భయంగా చూసేడు.

రామనాథం ఆకారానికి కొందరు భయపడితే అతన్దగరున్న నోట్లకి చాలా మంది భయపడ్డారు. అతని నోటికి అందరూ భయపడతారు. అలాటిది ఓ ఆడపిల్ల ఏభయమూ లేకుండా తన కొడుకుని పట్టుకు దులిపేస్తుంటే రామనాథంనోరు మెదపలేకపోయాడు. నొసలు చిట్టించి కుటుంబరావుని కొరకొర చూసేడు!

ప్రసన్నుడవుతాడనుకున్న రాక్షసుడు మళ్ళీ వ్రళయరుద్రుడవుతున్నాడు. కుటుంబరావుకి మళ్ళీ చలి వచ్చింది. చలిజ్వరంతో అపస్మారంలో వున్నవాడిలా “అమ్మా సుశీలా” అన్నాడు బొంగురుగా.

సుశీల “నువ్వుండు నాన్నా” అంది తాపీగా. సుబ్రహ్మణ్యంకేసి తిరిగి “బావగారూ! మీరూ వినండి రామనాథం మావగారూ! ఆడపిల్లల బరిహాసతల్పి, ఆడపిల్లల్ని గన్న తండ్రుల దౌర్భాగ్యస్థితిని ఆసరాగా తీసుకొని కట్నాలు గుంజటం నేరం ! దానికి నీడ్డపడి వున్నదాంట్లో అంతో యింతోయిస్తుంటే ఇలా పేచీలు పెట్టి పెళ్ళి ఆపటం దారుణం! మీరు మర్యాదగా యీ పెళ్ళి జరుగనిస్తారా సరేసరి లేక పోతే యీపెళ్ళి పురోహితుడు కాదు పోలీసువారు చేయిస్తారు జాగ్రత్త!” అంది ఆవేశంగా.

పోలీసులనేసరికి రామనాథం పులిక్కిపడ్డాడు. వెంటనే వెన్నుతట్టుకుని “చూడ మ్మామ్! ఇందాకట్టుంచిచూస్తున్నాను. చిన్నపిల్లవని వదిలేస్తుంటే తెగ మాటలు మీరు తున్నాన్. పదివేలిస్తానన్న పెద్ద మనిషి తొమ్మిదివేలు చేతిలో పెడతే తప్పలేదా... నేను

పెళ్ళి ఆపమంటే తప్పించిందా? పైగా పోలీసుల్ని పిలిస్తావా...పిలువ్...ఏ పోలీసాచ్చి యీ పెళ్ళి చేయిస్తాడో చూస్తా” నన్నాడు బింకంగా.

“ఏ పోలీసూ అఖర్లేదండీ! బావగారు ఎంతో మంచివారు. నాలుగురోజుల్లో కృష్ణారామా అనుకుంటూ నరకాన్ని వెతుక్కుంటూపోయే మీకోసం భూమీదే స్వర్గాన్ని సృష్టించే భార్యను వదులుకునే అవివేకీకారు బావగారు! కాకపోతే మీకడుపున పుట్టినందుకు మీమాట జవదాలుకుండా శ్రీరామచంద్రు డనిపించుకోవాలనుకుంటున్నారు. కదూ బావగారూ,” నర్సరీ క్లాసులో పిల్లల్ని లాలిస్తూ బావగారు ‘అవునవున’న్నంటూ తలూపేరు అమాయకంగా పాఠాలు చెప్పే టీచర్లా అంది సుశీల

“కాని శ్రీరాముడు ఏక పత్నివ్రతుడు బావగారూ! మీలాగా ఓ పిల్ల నెత్తిన జీలకర్ర బెల్లం పెట్టి మరోపిల్ల మెళ్ళ తాళికట్టలేదు. ఇప్పుడు మీరు కట్నం కోసం మా అక్కను కాదనివేరే అమ్మాయిని చేసుకుంటే శ్రీరామచంద్రులు కారు సరికదా రావణాసురుడు కూడాకలేరు! ఏమంటారు?”

శ్రీరామచంద్రుడికేం చెప్పాలో తోలేదు.

“మగవాడు ఎక్కిన పెళ్ళిపిల అతనికి ఆడతోడు - అది పనికిరాదనుకుంటే మరో దిక్కుమాలిన ఆడతోడు దొరుకుతుంది బావగారూ! కాని ఆడది ఒక పెళ్ళిపిల ఎక్కితే మగవాడి చిటికెన వేలు పట్టుకుదిగాలి. దానికా చిటికెన వేలు అసరా దొరక్కపోతే అది అత్తింటికీ, ఇలు పుట్టింటికీ కాకుండా పోతుంది. దాన్నికనీసం మగశవమైనా పెళ్ళాడేందుకు ముందుకురాదని చెప్పండి. మా అక్క జీవితాంతం పెళ్ళి కాక, చేసుకోలేక మీ జీవానపడి కుళ్ళి వాలానుకుంటున్నారా మాట్లాడరేమండీ!”

సుబ్రహ్మణ్యం మారుమాట్లాడలేక చలుక్కున మంగళనూత్రం జేబులోంచి తీసి సుజాత మెళ్ళో మూడుముళ్ళు వేసేసేడు!

అప్పటిదాకా కొయ్యబారి వున్న పెద్దలు ఒక్కసారిగా చిన్నపిల్లలై చప్పల్లు కొట్టేసేరు.

రామనాథానికి తన కొడుకు తన తలతీసి అందర్లోనూ ఫుట్ బాల్ ఆడుకున్నంత అవమానమైంది. కోపంతో “నా కడుపున చెడబుట్టావ్ రా” అన్నాడు. అసహ్యంతో. “ఈ క్షణం నుంచి నువ్ నా కొడుకువీ గావు నేను నీ తండ్రినీ కాను” అని బయటకు నడిచేడు.

“మరే! ఈక్షణం నుంచి ఆయన మీకొడుకుకాడు- మా అక్కభర్త” అంది సుశీల అల్లరిగా నవ్వుతూ.

కుటుంబరావుకి కళ్ళముందు జరుగుతున్నది కలో నిజమో అర్థం కాలేదు ఓ క్షణం. అంతలోనే పెళ్ళిబట్టల్లో వున్న సుబ్రహ్మణ్యం, సుజాతవచ్చి అతని పాదాలకి నమస్కరించేసరికి జరుగుతున్నది నిజమేనని నిర్ధారణ చేసుకున్నాడు. ఆనందంతో కూతుర్ని అల్లుణ్ణి చేరదీసి “ఈ పెళ్ళి చేసింది నేను కాదమ్మా... సుశీల... ఈరోజున అదే లేకపోతే నా తల్లీ.. నీ బ్రతుకేమయివుండేదమ్మా” అన్నాడు సుజాత తల నిమిరుతూ.

వాళ్ళపక్కనే నరకాసురుణ్ణి చంపిన సత్యభామలా రీవిగా నిలుచున్న సుశీల ముఖాన్ని రెండు చేతుల్లోకి తీసుకొని “నాబంగారు తల్లివి...నాకులేని ధైర్యసాహసాలు నీకున్నాయమ్మా..

నిజానికి నువ్వు సుశీలవికావు.. నా యింట వెలసిన కనకదుర్గవి” అన్నాడు ఆప్యాయంగా, ఆనందంగా, ఆవేశంగా!

జరగదనుకున్న సుజాత పెళ్ళిజరిగి నందుకు సాభాగ్యమ్మకు ఆనందంగానే వుంది. కాని నిండుపందిట్లో అంతమంది మగవాళ్ళని తలదన్నేలా మాట్లాడిన సుశీలని పెళ్ళాడేందుకు ఏ మగవాడన్నా ముందుకొస్తాడా అన్న బెంగ ఆమెని వేధించసాగింది. దాంతో భర్త దగ్గరికివెళ్ళి “ఏమండీ! దాని సాహసం ఆనోబా ఆనోబా అందరికీ తెలిస్తే దానికి సంబంధాలేమన్నా వస్తాయా” అంది అనుమానం అనుమానంగా.

కుటుంబరావు “పిచ్చి అనుమానాలు పెట్టుకోక” అని భార్యని కసిరేడేగాని ఆమె అన్నదాంట్లో ఎక్కడో నిజముందనిపించింది. ఆ నిజం గుండెల్లో గుండుసూదిలా గుచ్చుకోగా “నా తల్లికి అలా జరగ్గాడదు. నేను జోలికట్టుకు రోడ్డుమీద నిలబడ్డాసరే దానికి ఫస్ట్ క్లాస్ సంబంధం చూసి చేయాల్సి.. చేస్తాను” అనుకున్నాడు దృఢంగా.

★ ★ ★

పెద్దకూతురు పెళ్ళికిముందు కుటుంబరావు నర్తికుటుంబరావే!

పెళ్ళి చేసేక అతను అప్పారావయ్యేడు!

అప్పులు చేసేటప్పుడు అతనికున్నది మొండిదైర్యం!

ఇప్పుడు వాటిని తల్చుకుంటుంటే, వాటిని ఎలా తీర్చుకొనా అని ఆలోచిస్తుంటే గుండెల్నిండా భయం!

దానికితోడు చిన్నకూతురు సుశీల పెళ్ళిబెంగ.

ఆ పిల్ల ఆరోజు పందిట్లో దైర్యంగా మాట్లాడటంవల్లే సుజాత పెళ్ళి జరిగింది.

అచూసిన వాళ్ళందరికీ ఆ క్షణంలో ఎంతో సంతోషమైంది.

కాని అందు గురించి విన్నవారే “హవ్వు! ఆడదానికి అంత సాహసమా” అని బుగ్గలు నొక్కుకున్నారు - ఆ తర్వాత చెవులు కొరుక్కున్నారు.

దాంతో సుశీలకి నాలుగైదు సంబంధాలు వచ్చి వచ్చిందానినే పోయినై.

ఆడపిల్ల పుట్టిందంటే విష్ణుమూర్తి బొడ్డోని పద్మంలా నట్టింట లక్ష్మీదేవి వెలిసిందనుకున్నాడు కుటుంబరావు.

అతడలాంటి ఆనందంలో వుండగానే ఒకటి రెండు పద్మాలైనై.

అవి పెరుగుతూ పెరుగుతూ గుండెల పైకి ఎగబాకి కుంపట్టైనై

పెళ్ళి వయసాచేసరికి నిప్పురాసుకుని గుండెల్ని మండించసాగినై

అప్పు సప్పు చేసి ఓ కుంపటి దించుకోగలిగేడు

మరి రెండోది?

అతన్నా దిగులు ఎప్పుడూ వెంటాడుతుంటుంది. ఓ రోజుతను వెంటాడుతున్న దిగుల్ని కనపడితే నిలిదీసే అప్పులాళ్ళనీ ఆప్రమత్తంగా తప్పించుకుంటూ ఇల్లు చేరుకునేసరికి సాభాగ్యం రెండు కవర్లు తెచ్చిచ్చింది.

కుటుంబరావు ఓ కవరు చింపేడు “మహారాజశ్రీ నాన్నగారికి మీ కుమార్తె సుజాత నమస్కరించి....” కుటుంబరావు అసహనంగా ఆ వుత్తరం పక్కనే పెట్టేసేడు.

“ఎక్కణ్ణుంచండి ఆ పుత్రరం” సౌభాగ్యమ్మ అడిగింది.

“నీ పెద్దకూతురు దగ్గర్నుంచి” “మరి చదవకుండా అవతలపడేసేరెందుకు”

“ఏముంటుందే చదివేందుకు మా పెళ్ళై ఇన్నాళ్లైంది. మా కివ్వాలిసిన వెయ్యి రూపాయలూ ఇంకా ఇవ్వలేదు మా కెంత వడ్డీ నష్టమో మీకు తెలుసుగదా.. నేను మళ్ళీ నీళ్ళు పోసుకున్నాని యిప్పటికీ నాలుగు ఉత్తరాలు రాసేను. జవాబులేదు. సూడిద లెప్పడిస్తారో తెలియపర్చవలెను. ఇంతే సంగతులు... ఏలా నీళ్ళు పోసుకునే దానికి సూడిదలు గాడిదలూను!”

“అదేంమాటండీ! దానికి దేవుడిస్తున్నాడు పురుళ్ళు పోసుకుంటోంది. గొడ్లాల్ని కనమంటే కంటుండా ఏడాదికో బిడ్డనీ!”

“అది కనబం తప్పనటంలేదే కాని మనకష్టం గమనించదేమని నాబాధ... పోయినాగరి అది పురుడు కొచ్చినప్పుడు దానికనీ దీనికనీ ఏదెనిమి దొందలు ఖరైస్తే. ఆ సంగతి దానికి తెలుసు. కాని మీరు మాకు ఇవ్వాలిసిన బాపతు వెయ్యిరూపాయలు యివ్వాలి అన్నపాట వదలేం? రెక్కలుమీద బ్రతికేవాడు ఇంత డబ్బు ఎక్కణ్ణుంచి తేగలడన్న ఆలోచన లేదేం దానికి? జాలి లేని మనిషికంటే పశువులేనయం! దానికి ముందు ఇంత గడ్డిపెట్టి తర్వాత పాలు పీతుక్కుంటారు. ఈ ఆడపిల్లలు అలా కాదే- ఏ పెట్టుబడి లేకుండానే తండ్రి రక్తమాంసాలు పీల్చుకు తినాలని చూస్తారు!”

సౌభాగ్యమ్మ బిక్కమొహం వేసింది. “ఏమిటలా చూస్తావ్! ఫో.. పోయి నీ పెద్దకూతురుకి ఏం రాస్తావ్ రాసుకో! చూడు ఆ పుత్రరంలో కన్నతండ్రిని కనికరించటం నేర్చుకోమని రాయి... అలా కనికరించటం చేతకాకపోతే కనీసం సుశీలని చూసేనా నేర్చుకోమని చెప్పుదానికి.”

కుటుంబరావు అలా కసురుకునేసరికి సౌభాగ్యమ్మ మారుపలక్కుండా లోపలికి వెళ్ళిపోయింది.

కుటుంబరావుకి కక్కగా మిగిలిన కోపాన్ని ఏం చేయాలో తోచలేదు. ఎదురుగా మరో కవరు. కసిగా చించేడు.” శ్రీ కుటుంబరావుగార్ని నమస్సులు, ఇంకా మీ రెండో అమ్మాయి సుశీల పెళ్ళికూలేదనే వుద్దేశ్యంతో యీ పుత్రరం రాస్తున్నాను. నాపేరు రాజశేఖరం. మీ పెద్దబావగారి తోడల్లుడు వెంకట్రామయ్యగారు మీకు తెలిసే ఫుంటారు. నేను ఆయన పెద్దకొడుకుని. మా నాన్నగారికి ఆరోగ్యం సరిగా వుండక మీ పెద్ద స్నేహితు సుజాత పెళ్ళికి నేనే వచ్చాను. ఆ పెళ్ళిలోనే సుశీలని చూసేను. కల్పంకోసం వెళ్ళినట్టు కూచున్న రామనాథంగార్ని, సుబ్రహ్మణ్యంగార్ని సుశీల దారికి తీసికొచ్చినవై నం నాకు బాగా వచ్చింది. కానీ కల్పం పుచ్చుకోకుండా వ్యక్తిత్వంగల మీ సుశీలని పెళ్ళాడాలని ఆనాడే నిశ్చయించుకున్నాను: కాని అప్పటికే నేనింకా నిరుద్యోగిని. కాగా మా పెళ్ళి మా పెద్దలకు వచ్చుచు, నచ్చకపోవచ్చు. అందుకని నాకాళ్ళమీద నేను నిలబడేవరకూ పెళ్ళిమాట తలపెట్టకూడదనుకున్నాను. నెలక్రితమే నాకు వుద్యోగం వచ్చింది. నెలకే అయిదొందలు పైన జీతం. ఇందులో నాఫాటో పంపుతున్నాను. మీకూ, మీ అమ్మాయికి యిష్టమైతే వెంటనే లెటరాయండి. పెళ్ళిఖర్చులకి బెంగపడొద్దు. ఇట్లు రాజశేఖరం.

కుటుంబరావు ఆ పుత్రరం చదివి పులిక్కిపడ్డాడు.

తర్వాత తన చేతిని గిల్లుకుని మళ్ళీ చదివేడు. మళ్ళీ చదివేడు. మళ్ళీ చదివేడు!
ప్రపంచంలో ఇలాంటి ధర్మాత్ములుంటారా?

“పున్నారనేగా నిరూపిస్తాందాపుత్రరం! తర్వాత సంగతి ఆలోచించు” అని తొందర పెట్టింది మనసు.

ఇంక ఆలోచించేందుకేముంది. ఈ సంబంధం ఖాయమే అనుకున్నాడతను భార్యనిసుశీలని పిలిచి, ఆనందంతో మనసు కరగగా, అలా కరగాగావచ్చిన నీళ్ళని కళ్ళలోనింపుకుని ఆసంబంధం గురించి చెప్పేడు.

పోట్ సుశీల చేతికిచ్చి “నీ అభిప్రాయ మేమిటమ్మా” అనడిగేడు. “ఔనను తల్లీ” అన్నట్టు వేడుకోలుగా చూసేడు.

సుశీల “ఔ”నన లేదు. ఉబికి వస్తున్న సంతోషాన్ని పెల్లుబుకుతున్న సిగ్గుతో కప్పకుంటూ “నీ ఇష్టం నాన్నా” అంది.

అంతే.. రెణ్ణెల్ల తిరిగి సరికల్లా సుశీల, రాజశేఖరంల పెళ్ళి సుజాత పెళ్ళికంటే పునంగా జరిపించాడు కుటుంబరావు . ఆ పెళ్ళికి అతను చేసిన కొత్త అప్పలు పాత అప్పల్ని కొట్టుకుపోయినై, అలా పోతూ పోతూ వున్నపెంకుటింటిని పట్టుకుపోయినై.

అయినా కుటుంబరావుకి బాధేయలేదు. అప్పుచేస్తేనా అనుకున్న యాగం పూర్తిచేసిన వాడిలా తృప్తిగా వున్నాడు. సుశీలకి తగిన వరుడొచ్చాడన్న సంతోషంలో పెట్టిన నాలుగోరోజున పందిట్లో కూచుని చుట్ట కాల్చుకుంటూ తన స్త్రీయానందం చెందుతున్నాడు. అప్పుడే సౌభాగ్యమ్మ అక్కడికి వచ్చింది “ఏమండీ” అంటూ.

“పూ!” అన్నాడు కుటుంబరావు ‘అమ్మాయి అల్లుడు యీ రాత్రికే వెళ్తుంట’ అనడిగాడు.

“అవునుగానీ మీ ముద్దల కూతురు ఏమంటుందో విన్నారా?”

“ఎవరితో?”

“ఇంకెవరితో!! అల్లుడిగారితో!”

“అల్లుడూ అమ్మాయి లక్షా తొందై మాట్లాడుకుంటారు. మధ్యన నువ్వేమిటి, వినటమేమిటి బుద్ధిలేకుండా!” కుటుంబరావు నోట్లోంచి చుట్టతీసి కోప్పడ్డాడు.

“వాళ్ళు వాళ్ళగురించి మాట్లాడుకుంటున్నప్పుడు వినటం తప్పేకాని వాళ్ళు మాట్లాడుతోంది మనగురించే నండీ!

“ఏమంటున్నారు?”

‘అతనేమనటం లేదు మన అమ్మాయే

“ఏమంటుందే ఇంతకీ?!!

“మీరేవచ్చి వినండి!” - సౌభాగ్యమ్మ కుటుంబరావుని దాదాపు రెక్కపుచ్చుకు లాక్కుపోయి అల్లుడూ కూతురూ వున్న గది కిటికీ దగ్గర నిలబెట్టింది.

గదిలోంచి సుశీల గొంతు వినిస్తోంది

“ఏంటున్నారా లేదా?”

“ఆ....అహ!....ఆ...వింటున్నా చెప్ప!” - రాజశేఖరం నిజానికి సుశీల మాటలు వింటున్నట్టులేదు - తడబడ్డాడు.

“సుజాతక్క, బావల పెళ్ళి జరిగినదగ్గర్నుంచీ మా నాన్న వాళ్ళకి ఎంత దోచిపెట్టాడో తెల్సా! పండగలకి పబ్బాలకి, పురుళ్ళకి పుణ్యాల నోములకి ఇద్దరూ ఇక్కడికి రావటం, బెదిరించి వాళ్ళక్కానాల్సింది పట్టుకుపోవటం. ఇంతచేసి కట్నంతాలుకూ బాకీ ఇంకా తీరలేదనే అంటున్నారు వాళ్ళు!”

“దుర్మార్గులు!”

“కాదు తెలివైనవారు! పుట్టింటి వాళ్ళకి ఆడపిల్లల్ని చూడగనే అప్పులు గుర్తొచ్చి దాంతో ప్రతిదానికి పెడమొహం పెడతారు. దానికి కరిగిపోకుండా అల్లుళ్ళు పట్టుబట్టినప్పుడే ఏదన్నా గిట్టుబాటయ్యేది. అంతేగాని మీలాగా ప్రతిదానికి మొహమాటపడి “ఎందుకండీ” అంటే కాదు!”

“చూడు సుశీ! నేను కట్నాలూ కానుకలూ ఆశించి నిన్ను పెళ్ళిచేసుకోలేదు.”

“ఆ సంగతి నాకూ తెలుసు, మాన్నకి తెలుసు! కాని అంతా తెల్సిన మాన్న చేసిందేమిటి? పదిహేను వేలు ఖరీదుచేసే అల్లుడు కానీ ఖరీదు లేకుండా వస్తున్నప్పుడు మిగతా లాంచనాలన్నీ పునంగా జరిపించాలన్న ఇంగితం ఆయనకుందా? పెళ్ళికూతుర్ని నాకో ఖరీదైన పట్టుచీరన్నా పెట్టాడా? అసలు మీ అలుసు చూసుకునేకదూ ఆయన పెళ్ళికూడా తూతూమంత్రంలా జరిపించిందీ!” సుశీలగొంతు జీరవోయింది.

“అబ్బసుశీ ఇప్పుడీ సోదంతాదేనికి”

“సోది విన్నాకన్నా మీకు కర్తవ్యం బోధపడుతుందని! నామాటవిని మీరు కాస్తబెట్టుగా వుండండి. మాన్న దగ్గర్నుంచి స్కూటర్ కొట్టేసే పుషాయం నేను చెబ్తాను. వింటున్నారా?”

సుశీల మాటలు విన్న కుటుంబరావు ముఖంలో రంగులు మారినై. గబుక్కున సౌభాగ్యమ్మ చేయి పుచ్చుకుని పందిట్లోకి లాక్కెళ్ళి పెళ్ళున నవ్వేసేడు!

బిత్తరపోయింది సౌభాగ్యమ్మ.

‘ఎందుకే అలా కంగారు పడతావ్! నాకు ఏచెత్తలేదు. జ్ఞానోదయమైంది! ఆడపిల్ల గుండెల మీదకుంపటిలాంటి దంటారుకదా. ఇద్దరాడపిల్లల పెళ్ళిళ్ళుచేసి నా గుండెలమీదున్న రెండు కుంపట్లు దించుకున్నానన్న ఆనందంలో వున్నాను ఇప్పుటిదాక. కాని నా గుండెలమీదున్న కుంపటినిదింది మరొహడి గుండెలమీద పెట్టేనని ఇప్పుడే .. సుశీల మాటలు విన్నాకే తెల్సింది!’

కుటుంబరావు నవ్వుతూ అన్నాడు. నవ్వుతూనే వున్నాడు!

స్వీతి మాచవల్రక

సుశీల

పాపినేని శివశంకర్

తప్పదు. ఒక్కసారి మన కెంతో ఆత్మీయులైన వాళ్ళని బాదించాల్సి వస్తుంది.

నరేంద్ర నాకు బావమరిది అనటం కంటే ఆత్మీయుడంటే బావుంటుంది.

నాకు పెళ్లయిన కొద్ది రోజుల్లోనే వాడు మా మధ్య కొత్తగా ఏర్పడ్డ చుట్టరికాన్ని చెరిపేసి స్నేహితుడయ్యాడు. నా శ్రీమతి నళిని తత్వానికి వాడి తత్వానికి ఎంతో తేడా వుంది. నళిని ఎప్పుడు నాతో మాట్లాడినా ఆ మాటల వెనుక నేను తన భర్తననే గౌరవ భావం వుంటుంది. నరేంద్ర మాటల్లో గౌరవం కాక స్నేహం మాత్రమే కన్పిస్తుంది. తనతో ఏ విషయం చర్చించినా క్షణంలో ఆ విషయాన్ని నా నుంచి వేరు చేసి స్వేచ్ఛగా పరిశీలిస్తాడు. సూటిగా నిన్నుకోచంగా తన అభిప్రాయం చెబుతాడు. వాడి తత్వం నాకు నచ్చినా నేను మాత్రం అలా ప్రవర్తించలేను. ఎదటి వాళ్ళని బట్టి అభిప్రాయాలు 'రిజర్వ్' చేసుకోవటం నాకలవాటు.

ఇంతకీ ఈ కఠోర వార్త వాడి చెవినెలా వెయ్యాలో తోచకుండా వుంది. ప్రయాణ మంతా నాకీదే ఆలోచన. అసలు నేను గాజాలూరు వెళ్ళకుండా వుంటేనే బావుండేదేమో నన్నించింది. కాని వెళ్ళకుండా ఎలా? బావమరిది పెళ్ళి సంబంధమాయే. పైగా వాడే స్వయంగా బతిమాలాడాయే.

★ ★ ★

“బావా! నువ్వే వెళ్ళి సంగతులన్నీ కనుక్కురావాలి” అన్నాడు వాడు.

“సంగతులంటే? కట్నం ఎంతిస్తారు. ఆడపడుచు లాంఛనాలు - ఇవేనా?” అడిగాను నేను, వాణ్ణి కాస్త రెచ్చగొడుతూ.

నరేంద్ర నవ్వాడు.

“మొదటిది నాకవసరం లేదు. ఇక రెండోది అవసరమేమో అక్కనే అడగాలి” అన్నాడు.

“ముందు సంబంధం కుదరనివ్వండి” అంది నళిని లౌక్యంగా విషయాన్ని దాటేస్తూ.

కాని వాడి సంగతి నాకు బాగా తెలుసు. కట్నం కాదన్నవాడు లాంచనాలకి ఒప్పుకుంటాడా?

“నాకు సెలవుల్లేవు. పోనీ నీ పెళ్లి విషయం నువ్వే వెళ్లి తేల్చుకుంటే పోదూ?” అన్నాను నేను.

“అదేమిటండీ? వాడు వెళ్లి నేరుగా ‘మీ అమ్మాయిని నాకిచ్చి పెళ్లి చెయ్యండి’ అని అడుగుతాడా ఏమిటి? పెద్ద వాళ్ళు ఉన్న దెందుకో?” అంది శ్రీమతి.

వెంటనే నా పెద్దరికం గుర్తుకొచ్చి సరేనన్నాను. ఆఫీసులో మేనేజర్ని బతిమాలుకుని రెండు రోజులు లీవు సంపాదించాను. ఆరోజే బయల్దేరి గాజులూరు వెళ్ళాను. అక్కడ మా ఫ్యామిలీ ఫ్రెండ్ సుధాకరరావు ఉంటున్నాడు. ఇద్దరు కొడుకులు వాడికి. ఇద్దరికీ పెళ్లిళ్లు చేసి, పాలాలు కౌలుకిచ్చి నిశ్చింతగా కాలం గడుపుతున్నాడు. ఆయన చిన్న కొడుక్కీ మా నరేంద్రకి మంచి స్నేహం.

హఠాత్తుగా నన్ను చూసి సుధాకరరావు ఆశ్చర్యపోయాడు. మాటా మంతి అయింతర్వాత అసలు విషయం ప్రస్తావించాను.

“ఈ మధ్య మా నరేంద్ర మీ వాడి కోసం ఇక్కడికి వచ్చాడుగా? అప్పుడు ఇక్కడో అమ్మాయిని చూశాడట. చాలాసార్లు మాట్లాడుకున్నారట. ఆ అమ్మాయి తనకి నచ్చిందనీ, ఏవరాలు తెలుసుకు రమ్మనీ నన్ను తోలాడిక్కడికి” అన్నాను.

“అహ! మొత్తానికి మీవాడు ఘటకుడే. ఏదో మా వాడూ, మీవాడూ కలిసి తిరుగుతున్నారనుకున్నాను గాని ఇంత వ్యవహారం ఉందనుకోలా. అలాగే కనుక్కుందాం. సమయానికి మా వాడు ఊళ్లో లేడు. ఇంతకీ ఎవరా అమ్మాయి?” అడిగాడు సుధాకరరావు

“ఈ పక్క ఇల్లేనట. దళరథరామయ్య గారి పెద్ద కూతురన్నాడు” చెప్పాను నేను.

సుధాకరరావు ఉలిక్కిపడ్డాడు “ఆ అమ్మాయి?” అన్నాడు తెల్లబోతూ.

“ఏం? అమ్మాయి బావుండదా?” అడిగాను నేను సందేహిస్తూ.

“అబ్బే అమ్మాయికేం బంగారపు బొమ్మ. సుశీల. డిగ్రీ పాసయ్యింది. తెలివైన పిల్ల కానీ...”

నాకేం బోధపడక ప్రశ్నార్థకంగా చూశాను.

“ఎలా చెప్పాలో అర్థం కావటం లేదు. మీ వాడి ఎన్నిక ఒక రకంగా సరేందే కానీ... మూడేళ్ళ కిందట ఆ అమ్మాయి మీద అత్యాచారం జరిగింది.”

నేను దిమ్మెర పోయాను సుధాకరరావు కొనసాగించాడు.

“మూడేళ్ళ కిందట ఇంట్లో ఎవరూ లేని సమయంలో పాపం, ఆ పిల్లని వాళ్ల బంధువుల కుట్రాడే బలాత్కరించాడు. వాణ్ణి దేహ శుద్ధిచేసి పంపించేశారు. ఊరంతా గుప్పుమంది. తర్వాత వాడికే ఇచ్చి పెళ్లి చేద్దామని పెద్ద వాళ్ళు ప్రయత్నించారు. కాని ఆ పిల్లే ఒప్పుకోలేదు. ‘వాడి మొహం చూడను పాముంది.’ అప్పులున్నచీ ఆ పిల్లకి పెళ్లి కావటం కష్టంగా ఉంది. రెండో పిల్లకూడా పెళ్లికి ఎదిగి కూర్చుంది. కాని ఏం లాభం? ఎన్ని

సంబంధాలు వచ్చినా విషయం తెలియగానే వెనక్కి పోతున్నాయి. పోనీ, విషయం దాచి పెట్టి ఎవడికైనా కట్టబెడదామా అంటే సుశీల ససేమిరా ఒప్పుకోవటం లేదు. అదీ సంగతి."

నేను మాట్లాడలేక పోయాను. మనస్సు పరి పరి విధాల పోయింది. పాపం, ఆ అమ్మాయి మనసు బాగా గాయపడి వుంటుంది. ఆడపిల్ల శీలం కోల్పోయిందని తెలిస్తే ఇక పెళ్ళాలా జరుగుతుంది?.... ఈ సానుభూతి సరే. నరేంద్ర సంగతేమిటి? వాడికి విషయం ఎట్లా చెప్పాలి? ఎంతో ఉత్సాహంగా తనంతట తనే పిల్లని ఎన్నుకున్నాడు. ఈ విషయం తెలిస్తే చాలా బాధపడతాడు. కాని చూస్తూ చూస్తూ ఆ అమ్మాయి నెలా పెళ్ళాడతాడు? నేను మాత్రం ఎలా ఒప్పుకోగలను?

నా ఆలోచనలు తెగేలోగా ఎవరో అమ్మాయి గబగబా లోపలికి వచ్చింది, 'అంకుల్' అంటూ. ఎంతో అందంగా చలాకీగా వుంది. కొత్తవాణ్ణి నన్ను చూసి మొహమాటంగా ఆగిపోయింది.

"ఫర్వాలేదు రామ్మా! నరేంద్ర తెలుసుగా? వాళ్ల బావ" అంటూ సుధాకరరావు నన్ను పరిచయం చేశాడు. "మన పక్కంటి అమ్మాయి. సుశీల" అంటూ తనని పరిచయం చేశాడు.

తలవని తలపుగా ఆ అమ్మాయే కన్పించేసరికి ఆశ్చర్యంతో అలాగే చూస్తుండే పోయాను.

"నమస్తే అంకుల్ నరేంద్ర బాబున్నాడా?" అని అడిగింది సుశీల.

నేను మానంగా తలూపాను. తనకీ నరేంద్రకీ బాగానే పరిచయమై ఉండాలి.

"ఏంటమ్మా పని మీద వచ్చావు?" అడిగాడు సుధాకరరావు.

"ఏం లేదంకుల్! ఈ లాండ్స్కేప్ చూపిద్దామని" అంటూ సుశీల చేతిలోని పటం సుధాకరరావు కిచ్చింది.

నేను కుతూహలంగా చూశాను. ప్రకృతి చిత్రం అది, అయిల్ పెయింటింగ్ విశాలమైన మైదానం. కొండల వెనుక అస్తమిస్తున్న సూర్యుడు. పచ్చిక బయల్లో గొర్రెల మంద. అంత వరకు అది మామూలు బొమ్మే. కానీ ఆ వెనక్కి ఒక గొర్రెపిల్ల నెత్తుకొని నడుస్తున్న గొర్రెల కాపరి మూర్తి ఆ మామూలు బొమ్మని అసాధారణ చిత్రం చేసింది. గొర్రెపిల్ల కన్నుల్లోని అమాయక మృదుత్వం, కాపరి కన్నుల్లోని కారుణ్యం - నిజంగా గొప్ప చిత్రం.

ఎలా వుందన్నట్టు సుశీల సుధాకరరావు వైపు చూస్తోంది. రావు నావైపు చూశాడు.

"చాలా బావుంది. మనీషీ ప్రకృతికి మధ్య సంబంధం చక్కగా చిత్రించావు. నా ఉద్దేశం కరెక్ట్ అయితే నువ్వుప్పటికీ చాలా బొమ్మలు గీసి వుండాలి అవునా?" అన్నాను నేను సుశీల వంకే చూస్తూ.

సుశీల తల ఊపింది.

"అన్నీ లాండ్స్కేప్ లేనా?"

సుధాకరరావు అందుకున్నాడు.

“కాదు, కాదు, సరైయలిస్టిక్ బొమ్మల దాకా చాలా వేసింది. నాకంతగా తెలీదనుకో కొన్ని ఎగ్జిబిషన్లకి కూడా వెళ్ళాయి... నిలబడే వున్నావు. పర్వాలేదు కూర్చోమ్మా!”

సుశీల నావక్కనే వున్న కుర్చీలో కూర్చుంది. ఆమె మొహంలో అసాధరణ ప్రజ్ఞ ఏదో దాగి వున్నట్టునిపించింది. ఆమె చిత్రకారిణిగా నాకు పరిచయం కాకపోయినా ఆ మాట చెప్పగలిగే వాణ్ణి. సుశీలతో కాసేపు మాట్లాడదా మనిపించింది.

“ఏం చదువుతున్నావు?”

“ఎం.ఏ., ప్రైవేటుగా రాస్తున్నానండీ. ఇంగ్లీషు తీసుకున్నాను. అప్పుడప్పుడూ కాలక్షేపం కోసం పెయింటింగ్స్ వేస్తుంటాను.”

“మీ సిలబస్లో ఏమేం ఉంటాయి?” కొన్ని పుస్తకాలు చెప్పి “షేక్స్పిరియన్ డ్రామా కూడా వుందండీ. మాక్బెత్తో అంది సుశీల.

“అలాగా, షేక్స్పియర్ అంటే నాకు చాలా ఇష్టం. నేనో ప్రశ్న అడుగుతాను, జవాబు చెబుతావా? మాక్బెత్ నాటక ప్రారంభంలో ముగ్గురు మంత్రగత్తెలు ప్రవేశిస్తారు గదా? శుభమా అంటూ మంత్ర గత్తెల్ని ఎందుకు ప్రవేశపెట్టాడంటావు రచయిత?” కుతూహలంగా అడిగాను.

నా కుతూహలం తెచ్చిపెట్టుకున్నది. నిజానికి నాకు షేక్స్పియర్ కన్నా ఇబ్సన్, షా నాటకాలే నచ్చుతాయి. అయితే ఏదో ఒక వంకతో ఆ అమ్మాయిని మాట్లాడించటమే నా వుద్దేశం. నా వుద్దేశాన్ని అంతో యింతో పసికట్టి సుశీల చిరునవ్వు నవ్వింది.

“బ్రాజెడ్ కదండీ? ఆ బ్రాజిక్ బోన్ కి అనుగుణంగా, ఒక్కసారిగా ప్రేక్షకుల మనస్సును మరిచదలచుకున్నాడు షేక్స్పియర్. మొత్తం నాటకం కీ-నోట్ మంత్రగత్తెల ప్రవేశం లోనే వుంది. నాటకమంతటా నేరం, దుర్మార్గాలకు సంబంధించిన ఏ వాతావరణం కన్పిస్తుందో అది మంత్రగత్తెల ప్రవేశంతోనే మొదలవుతుంది” అని చెప్పింది సుశీల, నా వంకే చూస్తూ.

“బావుంది” అన్నాను నేను గంభీరంగా, సుశీల సూక్ష్మబుద్ధిగా తోచింది. కేవలం డిగ్రీ కోసం గాక ఒక తపనతోనే చదువుతూ వుండాలి. యధాలాపంగా మాట్లాడినట్టు పాలిటిక్స్ గురించి, సోషల్ కల్చర్ గురించి కొన్ని విషయాలు ప్రస్తావించాను. సుశీలకి కొన్ని ఖచ్చితమైన అభిప్రాయాలున్నాయి. అయితే వాటిని శాశ్వత సత్యాలుగా భావించకుండా సాపేక్షంగానే ప్రతిపాదిస్తుంది. అది నాకెంతో నచ్చిన అంశం. అభిప్రాయ కారిత్యం వల్ల మనిషి చాలా కోల్పోతాడు. తన అభిప్రాయాల చట్రంలోనే కాస్త అటూ ఇటూ కదలగల వెసులు బాటు వున్ననాడు సంతోషంగా జీవించగలడు. పక్కవాళ్ళని సంతోషపెట్టగలడు. ఇక్కడ వెసులు బాటు అంటే మాటి మాటికి ఓపీనియన్స్ చేంజ్ చేయగలగటమని కాదు. మార్పుకు అవకాశం ఉంచుకోవటం.

అలా ఓ అరగంటసేపు సుశీలతో మాట్లాడి వుంటాను. కాదు, మాట్లాడించి వుంటాను. అంతసేపూ సుధాకరరావు - నా ఆంతర్యం గ్రహించి - నిశ్శబ్దంగా ఉండిపోయాడు.

సుశీల వెళ్ళడానికి లేచింది. “వెళ్ళొస్తానంకుల్! నరేంద్రనడిగినట్టు చెప్పండి. అన్నట్టు ఈస్టటిస్ మీదకొన్ని పుస్తకాలు పంపిస్తానన్నాడు. వెంటనే పంపించమనండి” అందిసుశీల.

“అలాగే” అన్నాను నేను. సుశీల వెళ్ళిపోయింది, పెయింటింగ్ తీసుకొని. ఒక చల్లని పరిమళం గది దాటి వెళ్ళిపోయి నట్టనిపించింది.

“చాలా తెలివైంది కదూ?” అడిగాడు సుధాకరరావు నా వంక చూస్తూ.

“అవును అంతే కాదు. ఆడపిల్లల్లో కన్పించే అనవసరమైన సిగ్గు కూడా లేదు” అన్నానేను.

“అయితే నీకూ నచ్చిందన్నమాట అమ్మాయి?”

“ఈ నచ్చటం వేరు. నరేంద్ర పెళ్ళి విషయం వేరు.” అన్నాను ఖచ్చితంగా.

నాకు తెలుసు, సుశీల మరింత అందగత్తె అయినా, మరింత తెలివి గల పిల్ల అయినా నరేంద్రతో పెళ్ళి జరిపించలేనని. ఆ అమ్మాయితో అంత సేపు మాట్లాడడానికి కారణం, నరేంద్ర కిష్టమైన పిల్ల తెలివి తేటలేమిటో పరీక్షించదలచు కోవటమే. అందమూ, తెలితేటల్తో పాటు శీలమూ ముఖ్యమేనని నా అభిప్రాయం. అయితే అందం, తెలివీ నిరూపణకు నిలచినట్టు శీలం నిలుస్తుందా అంటే జవాబు చెప్పలేను.

ఆ సాయంత్రమే బయల్దేరి పట్నానికి తిరిగొచ్చాను. విషయమంతా నరేంద్రకి స్పష్టంగా చెప్పాను. ఆ విధంగా బాధించాననే అనుకున్నాను.

★ ★ ★

కానీ నరేంద్ర బాధపడలేదు. ఆలోచనలో పడ్డాడు. వాడి ఆలోచన చూసి నేను గాభరా పడ్డాను. వాడింకా ఆలోచించటానికేముంది? లోకంలో ఎవరైనా చెడిపోయిన పిల్లని పెళ్ళి చేసుకుంటారా తెలిసి తెలిసి? ‘చెడిపోయిన పిల్లా?’ అంటే కాకపోవచ్చు. కానీ ‘చెడగాట్టబడిన పిల్లే’ గదా? రెండింటికీ ఏమంత తేడా వుంది?

తన ఆలోచన తెగిం తర్వాత నరేంద్ర నన్నడిగాడు, “బావా! నీ అభిప్రాయం ఏమిటి?”

ఇందులో అభిప్రాయానికేవుంది? ఆ పిల్లనింకా ఇష్టపడుతున్నావా ఏమిటి?” అడిగాను నేను ఆశ్చర్యపోతూ, నళిని కూడా తెల్లబోతూ నరేంద్ర వంక చూసింది.

“ఆ విషయం నిర్ధారించుకోవటానికే నీ అభిప్రాయం అడుగుతున్నాను. సుశీలని ఇష్టపడకపోవటానికి బలీయమైన కారణం వుందా అని నా ఆలోచన” అన్నాడు నిదానంగా నరేంద్ర ఆ మాటలతో ఇక నళిని ఆగలేకపోయింది.

“అదేమిట్రా అలా అంటావు? చూస్తూ చూస్తూ చెడిపోయిన పిల్లని చేసుకుంటావా ఏమిటి?” అంది కాస్త ఉద్రేకంగా.

నరేంద్రలో ఆ ఉద్రేకం లేదు. వాడి తత్వం నాకు బాగా తెలుసు. వట్టి మొండి ఘటం. ఒక సంగతి పట్టుకున్నాడంటే దాని అంతు చూసే దాకా వదలడు. వాదమైనా అంతే, వ్యవహారమైనా అంతే, ఆ మధ్య నెవడో ‘పిలాస’పి గురించి నీకేం తెలుసోయ్?”

అన్నాడట. ఆ వంతున నాడు ఆరు పెలల పాటు హెరాక్లిటస్ నుంచి జిడ్డు కృష్ణమూర్తి దాకా పుస్తకాలన్నీ నూరేసాడు.

“ఇక్కడ రెండు సంగతులున్నాయి.” అంటూ నరేంద్ర చర్చకు దిగాడు. “ఒకటి సుశీల చెడిపోయిందా? అనేది. రెండు, చెడిపోయిన అమ్మాయిని తే మాత్రం చేసుకోగూడదా అనేది. బావా! చెడిపోవటం అంటే ఏమిటి?”

“అంటే శీలం లేకపోవటం” అన్నాను నేను వెంటనే.

“శీలం అంటే ఏమిటి?” అడిగాడు వాడు, అసలుకే పెసరు పెడుతూ.

“శీలం అంటేనా? అంటే.. పోనీ నువ్వు చెప్పు నళినీ!” అన్నాను నాకేమీ తోచక.

“నాబొంద ” అంది నళిని తీవ్రంగా.

తనకి సరైన సమాధానం దొరకలేదని అర్థం. వాదనలో ప్రాథమిక ప్రమాణం దగ్గరే మేం బోల్తా కొట్టాం. ఇక ప్రత్యర్థి ఊరు కుంటాడా?

“భర్తని తప్ప పరపురుషుణ్ణి మనసా, కర్మణా కోరుకోకుండా పవిత్రంగా ఉండటమే శీలమను నుకుంటాను” అన్నాడు నరేంద్ర తనే నిర్వచనం అందిస్తూ.

“అంతే, అంతే” అన్నాను నేను, నాకు తోచని నిర్వచనం వాడికి తోచినందుకు ఆశ్చర్యపోతూ.

“ఎన్నడూ పరపురుషుణ్ణి గురించి మనసా-కాసేపు కర్మణా తీసేద్దాం - ఇష్టంగా ఆలోచించని స్త్రీ లెంత మందుంటారు? పెళ్ళి కాకముందు వేరే ఎవర్నీ ఇష్టపడకుండా ‘కాబోయే భర్తని మాత్రమే ఇష్టపడదాం’ అని ఏ స్త్రీ అయినా మనస్సు బిగదీసుకొని ఉండగలదా? అలాగే మగడానై నా. అంటే ఈ స్త్రీ పురుషులందరికీ శీలం ఉన్నట్టా లేనట్టా?” ప్రశ్నించాడు నరేంద్ర.

నళిని నరేంద్ర వంకే గుర్రుగా చూస్తుండిపోయింది. వాడి వరస తనకే మాత్రం సచ్చలేదని ఆమెహామే చెబుతుంది. నరేంద్ర మళ్ళీ అందుకున్నాడు.

“కాబట్టి మానసిక పవిత్రత మీద నాకంత నమ్మకం లేదు. శారీరక పవిత్రత అయినా అంతే. స్త్రీ అయినా పురుషుడై నా తన కిష్టమైన వ్యక్తిని కాంక్షించటంలో తప్పులేదు. ఆ కాంక్షతో మనశ్శరీరాల సమతౌల్యాన్ని బట్టి దాని మంచి చెడ్డలుంటాయి. అంటే ఒక వ్యక్తి ఎదటి వాళ్ళ మనస్సులో పని లేకుండా శరీరాన్నే కోరుకోవటం తప్పునుకుంటాను. అంతేగాని వేరుగా శీలం అనే పవిత్ర పదార్థం ఎక్కడుంది? పవిత్రత, అపవిత్రత అనేవి చాలా పెద్దమాటలు. ఈ పవిత్రతని నిర్ణయించటానికి పెళ్ళి పెటాకులు ప్రమాణాలే కావు.”

నరేంద్ర మాటల్లో ఎక్కడో సబబున్నట్టే తోస్తుంది. అది కేవలం వాది బలం కాదు. వాద బలమే. వాడి మాటల్లో దేన్ని ఎలా ఖండించాలో నాకు తోచలేదు. వాడే మళ్ళీ అందుకున్నాడు.

“ఒక స్త్రీకి మానభంగం జరిగితే...నో, మానభంగం అనే మాట సరేంది కాదు. మనిషికి అభిమానమే గాని మానం ఎక్కడుంది? ఒక వేళ ఉంటే అది స్త్రీకి మాత్రమే మానం లేదా శీలం అనే దాన్ని కల్పించి, ఆమె దాన్ని తన పురుషుడి కోసం కాపాడుకోవాల్సిన

అంశంలాగా పవిత్రతరంగు పూశాం. మరి మగాడి సంగతేమిటి? నిజానికి స్త్రీ మీద అత్యాచారం చేసినపుడు 'పవిత్రత' కోల్పోతున్నది స్త్రీయా పురుషుడా?"

నరేంద్ర మంచి పాయింటు పట్టుకున్నాడనిపించింది నాకు, నళిని మాత్రం నోరు తెరుచుకొని వింటూ వుంది. తమ్ముడి వాదనకు దిమ్మెరపోయి వుండాలి.

"నా వుద్దేశంలో ఇక్కడ పురుషుడే పవిత్రత కోల్పోతున్నాడు - అసలు 'పవిత్రత' అనేది వుంటే. అత్యాచారాల విషయంలో ఏ విధంగానూ స్త్రీని తప్పు పట్టనవసరం లేదు. తన ప్రమేయం లేకుండా తన మీద జరిగిన దాడికి అమె నెందుకు తప్పు పట్టాలి? అందు వల్ల సుశీల చెడిపోయిందన్నా, చెడగొట్టబడిందన్నా నేనొప్పుకోను." అన్నాడు నరేంద్ర భిచ్చితంగా.

"అంతా వితండవాదం, నీతో వాదించలేనుగానీ నేను పోతున్నాను. అవతల వంట చేయాలి" అంటూ నళిని చర చరా లోపలికి వెళ్ళింది.

నరేంద్ర వాదన బాగానే వున్నా లోకం దృష్టిలో శీలం కోల్పోయిన పిల్లని చూస్తూ చూస్తూ ఎలా ఇంటికి తెచ్చుకోవటం? అయితే కళ్ళ ముందు సుశీలే నిలబడి వుంటే ఆ అమ్మాయిని 'చెడిపోయిన పిల్ల' అనగలనా? పోనీ అనుకోగలనా? చెప్పలేను. ఒక విషయం మాత్రం నాకు స్పష్టమైంది, నరేంద్ర వాదన ద్వారా. అదేవింటే అత్యాచారానికి గురైన స్త్రీ విషయంలో మన కేర్పడే భావాల్లో ఏదో లోపం ఉందని. పురుష జాతి స్త్రీ జాతికేదో అన్యాయం చేసింది.

మొత్తానికి సుశీలని పెళ్ళాడే విషయంలో నరేంద్ర మనస్తేమీ మారలేదు. పైగా ఆ విషయం గురించి నాతో వాదించే క్రమంలో వాడి అభిప్రాయాలు వాడికే మరింత స్పష్టమై బలపడ్డాయేమో కూడా. నళిని మాత్రం తమ్ముడి ప్రయత్నాన్ని విఫలం చెయ్యటానికి పోరుకులాడింది గానీ ఫలితం కలగలేదు.

"మీరై నా వాడితో ఇలాంటి పిచ్చి పిచ్చి ఆలోచనలు పెట్టుకోవద్దని చెప్పరాదూ? ముందూ వెనకా ఇంకెవరున్నారు చెప్పేటందుకు?" అంటూ నన్ను ఉద్దేశించింది.

కానీ నరేంద్ర దగ్గర నా పప్పులు ఉడకవని తేలిపోయింది. వాడు జగమొండి. తను నమ్మిన దాన్ని ఎవరి కోసమూ వదులుకొనే రకమూ కాదు. కనీసం, అలా నటించే రకమూ కాదు. ఉండి ఉండి ఒక రోజువాడు 'నా పెళ్ళి విషయం నేనే తేల్చుకుని వస్తాను బావా!' అంటూ ప్రయాణమయ్యాడు.

"ఏం తేల్చుకొస్తావోయ్?" అడిగాను నేను.

"నువ్వో క్రొత్త విషయం తీసుకొచ్చి చెప్పావుగదా? ఆ విషయంలో సుశీల భావాలెలా వున్నాయో, పెళ్ళి గురించి ఆమె అభిప్రాయం ఎలాంటిదో ముఖాముఖి మాట్లాడితే గాని తేలదు" అన్నాడు నరేంద్ర.

నేను వద్దని చెప్పలేదు. చెడితే విననప్పుడు ఎవరి మంచి చెడ్డలకి వాళ్ళనే బాధ్యత వహించనిస్తే బావుంటుంది. నళిని మాత్రం, తమ్ముడు చెయ్యి దాటి పోతున్నందుకు దిగులు పెట్టుకుంది. నరేంద్ర గాజులూరు వెళ్ళిపోయాడు.

నరేంద్ర తిరిగి వచ్చేదాకా మా యిద్దరి లోనూ టెన్షన్ పెరిగిపోయింది. వెళ్ళిన నాల్గోరోజు వాడు తిరిగి వచ్చాడు. మొహం దేదీప్యమానంగా వెలిగిపోతోంది. ఒక్కొక్కటి సంగతులన్నీ చెప్పుకొచ్చాడు. నరేంద్ర నేరుగా సుశీల ఇంటికే వెళ్ళాడట. పెద్దవాళ్ళను కలుసుకొని సుశీలతో మాట్లాడాలన్నాడట. అంతకు ముందు కొంత తెలిసిన మనిషి కాబట్టి వాళ్ళూ అడ్డు పెట్టలేదు. తనకీ సుశీలకీ మధ్య సంభాషణ ఇలా జరిగిందని చెప్పాడు.

★ ★ ★

“నిన్ను గురించి నేనో సంగతి విన్నాను. సుశీలా! ప్రన్నయి పోయాననుకో” అన్నాడు నరేంద్ర.

“ఏ సంగతి?” అడిగింది సుశీల.

“అదే...ఎవరో నీ మీద అత్యాచారం చేశారటగదా? అయ్యామ్ వెరి సాగి”

“నన్ను చూసి జాలిపడుతున్నావా?” సూటిగా నరేంద్ర మొహంలోకి చూస్తూ అడిగింది సుశీల.

“ఆలోచిస్తే... అలాంటి భావమే ననుకో” అన్నాడు నరేంద్ర.

“పోస్ట్, ఎగతాళి చెయ్యలేదుగా. అంత వరకు నయమే” అంది సుశీల పెడ మొహం పెడుతూ.

“అదేమిటి సుశీలా అలా అంటావు? అలాంటి సంఘటన ఎవరికైనా బాధాకరమే కదా?”

“బాధని సహించగలనుగానీ జాలినే సహించలేను. ఆ సంఘటనవల్ల సమస్తం కోల్పోయాననుకోవటం లేదు.”

“అయితే జరిగిన దానికి నీకేమీ విచారం లేదా ఏమిటి?” ఆశ్చర్యపోతూ అడిగాడు నరేంద్ర.

“ఒకండుకు విచారం. అప్పుడు నేను పిరికి తనంతో ఎందుకు అబలనై పోయానా అని. ఇప్పుడైతే ఏ పరిస్థితి నెదుర్కొనేందుకైనా చాలినంత ధైర్యం ఉంది.”

“అది సరే, శీలం కోల్పోయిన ఆడదానికి సంఘంలో ఏ మాత్రం విలువ లేదు గదా?”

“మీరనే శీలం మన జీవితంలో కలిగించగల మార్పులేదు. ఇక సంఘం దృష్టిలో విలువ అంటారా? తాళి బొట్టు చాటున వ్యభిచరించే పతివ్రత లెంత మంది లేరు?”

‘కానీ ఈ విషయం తెలిస్తే నినెవ్వరూ పెళ్ళి చేసుకుంటారు?’

“తెలియకుండా నన్నెవరైనా పెళ్ళి చేసుకోవటానికి నేనంగీకరించను. తెలిసి, చేసుకోనంత మాత్రాన ముంచుకు పోయిందేమీ లేదు. ముక్కు మొహం తెలియకుండా, భావాలు కలవకుండా ఎవరినైనా ఎందుకు పెళ్ళాడాలి?” ఎదురు ప్రశ్న వేసింది సుశీల.

ఆపైన నరేంద్ర వ్యతిరేక వాదన చెయ్యలేదు.

“మరి నా ముక్కు మొహం నీకు తెలుసు గదా? చాలా సార్లు మనం మాట్లాడుకున్నీ

పున్నామాయె. నీ భావాలతో నావి కలిసి నట్టేనా?" అని నవ్వుతూ అడిగాడు.

సుశీల ఆశ్చర్యంతో అతని వంకే చూస్తుండి పోయింది. నరేంద్ర ఆమె వైపుతన చెయ్యి చాపాడు. సుశీల మెల్లగా అతని చేతిలో చెయ్యి వేసింది.

★ ★ ★

ఏ విషయమంతా నరేంద్ర చెప్పిన తర్వాత నేను మెత్తబడ్డాను. సుశీల పట్ల నాకు ప్రత్యేకించి వ్యతిరేకత లేదు. కానీ ఏది నేను స్త్రీ జీవితంలో ముఖ్యం అనుకుంటూ వచ్చానో దానికి రవ్వంత విలువ లేదని నరేంద్ర ఒకరకంగానూ, సుశీల మరో రకంగానూ తేల్చిపారేశారు. నా అభిప్రాయాల్ని వెంటనే మార్చుకోవటానికి నేను సిద్ధంగా లేకపోయినా నరేంద్రని వారించ లేకపోయాను. సుశీల వ్యక్తిత్వం గొప్పదని నాకూ నమ్మకం కలిగింది.

నళిని మాత్రం శత విధాల తమ్ముడి మనస్సు మార్చటానికి ప్రయత్నించింది. అయితే నరేంద్ర సహస్ర విధాల అక్కభావాల నెదుర్కోగలిగాడు. చివరికి నళిని తమ్ముడి ప్రతిపాదనకి 'ఊ' అనక తప్పింది కాదు. నెల తిరక్కుండానే సుశీలా నరేంద్రలు భార్య భర్తలయ్యారు. నళిని మొదట్లో ముభావంగా ఉన్నా సుశీల చాలా తొందరగానే తన మనస్సు నాకర్పించగలిగింది. ఆ పిల్ల తెలివి తేటలల్లాంటివి.

మనిషి సుఖంగా బతకటానికి రై ర్యమూ సాహసమూ అవసరమనుకుంటాను. అవి సుశీలా నరేంద్రల్లో ఉన్నాయి. పరస్పర విశ్వాసమూ ఉంది. వాళ్ళు సుఖపడగలరనే నా అనుమానం!.

రచన మాచవలిక

జీవన వెరుధ్యాలు

పాలికోడేటి సత్యనారాయణరావు

జీవనయాత్రసాగించటానికి ఎన్ని మార్గాలు లేవు చెప్పండి - కొందరు రోజంతా శ్రమిస్తారు. కొందరు రోజులో కొంతసేపు కష్టపడతారు. మరికొందరు తమ కోసం ఇతరులను నష్టపెడతారు. బతకటానికి ఎన్నెన్నో మార్గాలు మరి!

గోపాలరావు ఎంచుకున్న మార్గం మాత్రం నాకు చిత్రంగా తోచేది - టూరిస్టు బస్సులను నడపటం అతని జీవితం. 'పుష్కరాల్సాస్తున్నాయి, పడండి రాజమండ్రీకి అని ఒకసారి, శివరాత్రికి శ్రీకైలం చూడకపోతే ఎలా? అని ఇంకోసారి ఏవేవో చెప్పేవాడు. ఓ అర్జు డెబ్బయ్యమందిని పోగేసేవాడు. ఏ అర్ధరాత్రి వేళో టూరిస్టు బస్సును బయలుదేరదీసేవాడు. పది రోజులు పదిహేను రోజులు సాగేవి ఆ యాత్రలు. మళ్ళీ అందరినీ క్షేమంగా తిరిగి వాళ్ళ గూళ్ళకు చేర్చి నిట్టూర్చుకొనేవాడు.

“ఎందుకురా ఇంత శ్రమపడతావ్!” అనడిగానోరోజు.

నవ్వేశాడు గోపాలరావు - “ఎందుకంటే, నా టూరిస్టు బస్సులో వచ్చిన వాళ్ళకు పుణ్యం, నాకు మిగిలేది పురుషార్థం!” అని జవాబిచ్చాడు.

గోపాలరావు బరువు బాధ్యతల గురించి నాకు తెలీందిగాదు - రోగిష్టి భార్య, భర్త వదిలేసిన పెద్దమ్మాయి, పెళ్ళికి ఎదిగి కూర్చున్న మరో ఇద్దరమ్మాయిలు, తండ్రీకి తనవంతు ఊతమివమవటానికి మరో పదేళ్ళయినా వేచిచూడాల్సిన కుమార రత్నం....మరి జీవితకోసం ఏదో ఒకటి చెయ్యక తప్పదుగదా!

“ఈ సారి మేం కాశ్మీర్ వెడుతున్నాం, నువ్వు రావాలిరా!” అన్నాడు గోపాలరావు నాతో. నేను నవ్వేశాను - “కాశ్మీర్ కో? ఏంనాయనా! నా మీద నీకంత కక్ష - చంపటానికి అక్కడి వరకు తీసుకెళ్లా చెప్పు!” అన్నాను.

“పోనీ కలకత్తా వై పొస్తావా చెప్పు?” అనడిగాడు.

“ఉహూ, లాంటేదు! అక్కడా చాలా గొడవలున్నట్లు మన పేపర్లు చెప్తున్నాయి. ఎందుకో గానీ, ఉన్న ఇల్లుదాటి బయటకు రావటం క్షేమంకాదనిపిస్తున్న రోజులివి!” అన్నాను

నేను.

గోపాలరావు క్షణం ఆగి అన్నాడు - “నిజమే! పరిస్థితులలాగే ఉన్నాయ్, కాదనను! కానీ మన సొంతదేశంలో కూడా మనం తిరగలేకపోవటం ఏమిటి, చెప్పు! పుస్తకాల్లో చదువుకోవటమే తప్ప మన దేశం గురించి మనకేం తెలుసో చెప్పు! నాకూ ప్రాణభయం లేకపోలేదు, అయినా నాకు మనదేశమంటే ఇష్టం. చచ్చేంత ఇష్టం! చావు తప్పనప్పుడు ఇక్కడే చావాల్సిన ఖర్చేమిటి! హాయిగా ఏ ఫార్లమిరోజునో ఆగ్రాలో తాజ్ మహల్ ముంగిట ముగించవచ్చుగదా ఈ జీవనం! అలా కాకుంటే, గంగానదికి ఆ ఒడ్డున ఇసక తిన్నెల మీద అలాగు బకెట్ తన్నేయొచ్చుగదా!! అలాంటి చావు రాకపోతే పోనీ, సంతోషమేగదా!” అంటూ నాకు సంజాయిషీ ఇచ్చాడు.

‘పిరికివాడికి రోజూ చావే’ నన్నది సూక్తి. నా మనసులోని పిరికితనాన్ని స్పృహితుడి ముందు బయటపెట్టాను నేను. ఆ పిరికితనాన్ని పారదోలే ప్రయత్నం చేస్తున్నాడు గోపాలరావు. ఆ ప్రయత్నంతోబాటుగానే, నాకూ గోపాలరావుంటే ఏమిటో కొద్దికొద్దిగా అర్థం కాసాగింది - ‘అర్థం’ కోసమే టూరిస్టు బస్సుల్ని నడుపుతున్న గోపాలరావుకు ఈ దేశమంటే చాలా ఇష్టం. ఇక్కడి అందాలంటే ప్రాణం! దేశమంతా తిరుగుతూ, ఆ అందాలన్నీ ఒకటికి వందసార్లు చూస్తూ, ఆ అందాలను అందరికీ చూపిస్తూ...గోపాలరావు నిజంగా అదృష్టవంతుడు!

తనకు నచ్చిన జీవన విధానాన్ని తనే ఎంచుకున్నాడు. ఎక్కడా రాజీలేని జీవితం అతనిది అనిపించింది. అలా అనిపించాక అన్నాను. “సర్లేరా, కాశ్మీరూ కలకత్తా కాదుగానీ, ఇటు దక్షిణాదివైపు వెడుతోంటే చెప్పు, వస్తాం మేంకూడా!”

గోపాలరావు ఎగిరిగంటేనే నన్ను కావలించుకొన్నాడు - ఇన్నాబ్లిక్ మంచి పనిచేస్తానంటున్నావ్ రా! ఈ సారి నీకుమాత్రం టోటల్ చార్జీలో టెన్ పర్సెంట్ డిస్కాంట్!” అన్నాడు

నాకు టెన్ పర్సెంట్ డిస్కాంట్ ఇస్తున్నాడంటే, వాడికి ఎంత లాభం ఉంటుందో ననుకొన్నాను. కానీ ఆ ఆలోచనకు వెంటనే సిగ్గుపడ్డాను. స్పృహంతో వాడేదో నాకు చేస్తానంటే, నేను వాడి సహృదయత తనకు స్వార్థాన్ని పరిశీలించే ప్రయత్నం చేస్తున్నాను!!

ఇది సహజమేనేమో - ఒక మనిషి ఎదుగుతోంటే, ఎదుటనున్న వాళ్ళు తెలిసో, తెలికో కుంచించుకుపోతారేమో!

వారం తిరగకుండానే వచ్చాడు గోపాలరావు చేతిలో ఓ పాంప్లెట్ తో - “ఇదిగో, ఇదీ మనటూర్ ప్రాగ్రం! మామూలుగా అయితే కులూ, మనాలి వేడ్తామనుకొన్నా! కానీ, నువ్వొస్తానన్నావుగదా, నీ మూడ్ మారే లోపు నిన్ను బయలుదేరదీయటం మేలని సాల్వే పు వేశానుటూర్! రామేశ్వరం వరకు వెడదాం. తిరుపతి, మద్రాసు, కంచి, కన్యాకుమారి, రామేశ్వరం...పూర్తి సొంతలా ఒక్క దెబ్బతో చూసి వచ్చేద్దాం! నీ ఆపీసులో యల్ టిసీ గొడవలన్నీ నువ్వుపడు... రేపటినుంచే! సరేనా!” అన్నాడు.

ఇక తప్పదు, రథం కదలాల్సిందే!

కానీ కుటుంబ రథం కదలటమంటే మాటలతో పనికాదు. పిల్లాజెల్లాకు కావల్సిన బట్టలు సిద్ధం చేసుకోవాలి. వాళ్ళు అనారోగ్యాలపాలు కాకుండా జాగ్రత్తలు తీసుకోవాలి. ఎక్కడ ఎలాటి విపత్సర పరిస్థితి ఎదురయినా ప్రయాణం ఆగిపోకుండా డబ్బు ఏర్పాట్లు చూసుకోవాలి...

గోపాలరావు పెట్టిన ముహూర్తబలం ఏమిటో మరి, అన్నీ అనుకున్నట్లు సమకూరాయి. అతను చెప్పిన రోజునే భగవన్నామస్మరణతో మా బస్సు కదిలింది.

ఒక్కో ఊరికో ప్రత్యేకత. మజిలీకో మహత్యం. గుడి వెనుకోగాధ. మా ప్రయాణం అందంగా, అద్భుతంగా ఆనందంగా సాగుతోంది.

తిరుపతిలో గోవిందరాజుల్ని సందర్శించుకొన్నాం. కొండమీద శ్రీవారిని సేవించుకొన్నాం. తర్వాతి మజిలీ మద్రాసే మరి!

చెన్నపట్నం చేరినప్పటినుంచీ క్షణం తీరికలేకుండా తిరుగుతూనే ఉన్నాం. సెయింట్ జార్జ్ హోస్టల్ దగ్గర్నుంచి మద్రాసు పోర్టు వరకూ అన్నీ చూశాం. అటు మొసళ్ళ పార్కు, ఇటు పాముల పార్కు చూశాం. మనుషుల మధ్య మృగాల్ని మృగాంశుధ్య మనుషుల్ని కూడా చూశాం. మెరీ నాబీచ్ లో పిల్లలు గుర్రాలెక్కారు. మేం అలల ఊయలమీద ఊరేగాం. మా వెనుక సముద్రం హెరారు విసిపిస్తోంటే, ఆ ఇసుక తిన్నెల మీద కూర్చుని జీవితంలోని కష్టసుఖాల్ని వేరుశనగ పప్పుల మధ్య చప్పరించుకొన్నాం. చర్చించుకొన్నాం. గుండెల్లో కొండంత భారాన్ని మోస్తూ కూడా, తీర ప్రాంతంలో క్షణం విశ్రాంతికి వచ్చిన వారిని చూసి ధైర్యం తెచ్చుకొన్నాం. సజీవంగా ఉండగానే శనగ పిండిలో స్నానమాడి వేడి నూనెలో బజ్జీగా మారి పోయే బుల్లిబుల్లి చేపల్ని చూసి జాలిపడ్డాం. ఎన్ని కష్టాలున్నా బతికుండగానే అలా వేడి నూనెలో కష్టాల కొలిమిలో కాలిపోనందుకు సంబరపడ్డాం.

జీవితంలో వైరుధ్యాలన్నీ కళ్ళకు కట్టినట్లు కనిపిస్తున్నప్పుడు, గోపాలరావు వచ్చి మమ్మల్ని మళ్ళీ మామూలు ప్రపంచంలోకి లాక్కెళ్ళాడు.

లాడ్జ్ లో అందరం సహపంక్తి న భోజనం చేస్తోంటే అందరికీ వినిపించేలా ప్రకటించాడు - “రేపు ఉదయం విజిపి గార్డెన్స్, మహాబలిపురం అందరూ ఉదయం ఎనిమిదికల్లా సిద్ధంగా ఉండండి!” అంటూ.

మా పిల్లలు ఎగిరి గంతేశారు - ఏ సినిమా చూసినా సరే. ఈ మధ్యకాలంలో విజిపి గార్డెన్స్ ప్రత్యక్షమవుతూనే ఉన్నాయి. అలాంటి అందమైన దృశ్యాన్ని కళ్లారా కూడా చూడొచ్చుననే సంబరం వాళ్ళది!

“రేపక్కడ ఘాటింగ్ కూడా జరుగుతూఉంటే ఎంత బాగుంటుందోగదా! అటు ఘాటింగూ చూడొచ్చు, ఇటు గార్డెన్స్ కూడా చూడొచ్చు!” అంది మా పెద్దమ్మాయి.

“వెంకటేష్ ఉంటే నేను ఆటోగ్రాఫ్ తీసుకొంటా!” అంటున్నాడు మా బాబు. బహుశా నాడికళ్ళకు అక్కడ ‘ఘాటింగ్ కూడా జరుగుతూ కనిపిస్తూ ఉంటుందేమో!!

మర్నాడు ఉదయమే అందరమూ గోపాలరావు చెప్పినట్లుగా సిద్ధమయ్యాం.

మాకన్నా ముందేలేవాడు గోపాలరావు. అక్కడ తినటానికి అందరికీ టిఫెన్లు సిద్ధం చేయించాడు - “లోపల కూడా టిఫెన్లు ఉంటాయనుకో! కానీ అవి మనకు సరిపోవు!” అంటూ సంజాయిషీ ఇచ్చాడు.

నాకు గోపాలరావును చూస్తుంటే ఆశ్చర్యం కలుగుతోంది - రాత్రిమా అందరికన్నా ఆలస్యంగా పడుకోంటాడు. బాగా తెల్లవారిన తర్వాత లేచే మాకు, అందరికన్నా ముందు సాక్షాత్కరిస్తాడు. ఎంత ధనదాహం ఉన్నా ఎన్ని బాధ్యతలున్నా - అంత యంత్రంలా పనిచేయగలగటం... అసాధ్యం అనిపిస్తోంది నాకు!

బస్సు బయలుదేరింది - విజిపీ గార్డెన్స్ ముందు బస్సు ఆగిన వెంటనే గోపాలరావు దిగి టిక్కెట్లు కొనుక్కొన్నాడు - “లోపలికి వెళ్ళగానే మీకో విచిత్రం కనిపిస్తుంది - రాజాగారి కోటలాంటి ఆకారం ఉండే బురుజులు కనిపిస్తాయి. ఆ బురుజుల మధ్య ఒక సైనికుడు ఉంటాడు. మనలాటి మనిషే అతను - వేషం వేసుకున్న సైనికుడిని నవ్వించినా, మాట్లాడించగలిగినా మీకు - మీలో ఎవ్వరికైనా సరే - వెయ్యి రూపాయల బహుమతి ఉంటుంది. ఇక మీ అదృష్టాన్ని, మీ శక్తిని, పరీక్షించుకోండి.” అన్నాడు.

బస్సులో అందిరిలోనూ ఆశ్చర్యం!

మరీ చిత్రంగా ఉంది గోపాలరావు చెప్పన్నది.

మనలాటి మనిషేనట - నవ్వించినా, మాటలాడించినా చాలు, వెయ్యి రూపాయల బహుమతి!!

ముందుకు కదిలాను.

దూరంగా ఎక్కడినుంచో సముద్రపు హెరు వినిపిస్తోంది. కాళ్ళకింద ఇసుక కరకరమంటోంది. గోపాలరావు చెప్పిన బురుజు రానేవచ్చింది - నిజమే, సైనికుడి వేషంలో ఓ వ్యక్తి నిలబడివున్నాడు. ఆ వస్త్రధారణ చూస్తే పల్లవుల నాటిదో కాకుంటే చోళకాలంనాటిదో అయిఉంటుంది. ఆ యూనిఫాం అనిపిస్తోంది - ఇటుక గోడల మధ్య ఎర్రరంగు ఇటుక బొమ్మలా నిలబడి ఉన్నాడు. కళ్ళరుస్తున్నాడు కానీ మాట్లాడటంలేదు. నోరు అపుడప్పుడు కదులుతోంది గానీ నవ్వటంలేదు.

అతని ముందు, అతన్ని ఎలాగైనా నవ్వించాలనే కాంక్షతో మాబాబు నాలుగైదు డొక్కు జోకులు పేల్చాడు. పట్టిలు కొట్టాడు - ఫలితం లేకపోయింది.

“మనిషిదేమోరా - బొమ్మను పెట్టి మనల్ని మోసం చేస్తుండొచ్చు!” అంది మా పెద్దమ్మాయి.

పక్కనే ఉన్న గోపాలరావు నవ్వేశాడు. పిల్లలిద్దర్నీ ఆ ఇటుక గోడ వెనక్కు తీసుకెళ్లాడు. ఉత్సుకత పట్టలేక నేనూ, మా అవిడ కూడా అటుకదిలాం.

అక్కడ - సైనికుడి వేషం వేసుకొంటున్న మరో వ్యక్తి కనిపించాడు - “వీళ్ళకిక్కడ షిట్టుడ్యూటీలు ! అతను డ్యూటీ దిగితే, ఇతను డ్యూటీలో ప్రవేశిస్తాడు. వీళ్ళ మనుషులే కానీ మరబొమ్మలు కావు!” అన్నాడు గోపాలరావు నవ్వుతూ

అందరమూ వెనక్కువచ్చాం.

ఆ బురుజులాటి కోటగోడలకు ఎదురుగా ఉన్న కొబ్బరి చెట్ల నీడన కూలబడ్డాం.

“చాలా తమాషాగా ఉంది - మనిషై ఉండి కూడా అంత నిశ్చలంగా ఉండగలగటం గొప్ప కదా!” అంది మా పెద్దమ్మాయి.

“నాకూ అదే ఆశ్చర్యంగా అనిపిస్తోంది” - ఆ సమయంలో, అప్పటివరకు నోరువిప్పని మా అవిడ నెమ్మదిగా అంది - “ఇందులో ఆశ్చర్యం ఏముందీ! అతను జీవితంలో అన్నివిధాలా ఓడిపోయిన మనిషి అయిఉంటాడు. కాకపోతే భార్యాబిడ్డలకు పట్టెడు అన్నంపెట్ట బతికించుకోవటానికి తాను శవంలా నిలబడి ఉంటానికి సిద్ధమయిఉంటాడు - అలాంటి వ్యక్తికి నవ్వేలా వస్తుందో, చెప్పండి!”

నేను నివ్వెరపోయాను. మంజుల అదే మా అవిడ అన్నమాటలు నాలో ప్రతిధ్వనిస్తున్నాయి ఎంతచక్కగా విశ్లేషించి చెప్పిందోగదా ననిపించింది.

మరోసారి, ఆ నిశ్చలంగా ఉన్న వ్యక్తికేసి చూశాను. అతను రెప్పలారచక గోపాలరావు కేసి చూస్తున్నాడు. గోపాలరావు ఎక్కడా క్షణం ఆగక, యంత్రంలా కదులుతూ తనపని తాను చేసుకుపోతున్నాడు. గోపాలరావు - కదలికకు, చలనానికి, చైతన్యానికి ప్రతీక అయితే, ఆ సైనిక వేషంలోని వ్యక్తి - మనిషిలోని దృఢ నిర్ణయానికి ప్రతీక అని పించింది.

తాను కదులుతూ అందర్నీ కదిలిస్తూ అందులో తన జీవితను చూసుకొన్నాడు గోపాలరావు.

తాను కదలక, ఎదుటి మనిషి కదిలించే యత్నంచేస్తూ... ఎదురుగా ఆ సైనికుడు.

విరుద్ధ దృశ్యాల మధ్య జీవన వైరుధ్యాలు నాకు ఒకేసారి కనిపించసాగాయి. అర్థికపరమైన అవసరాలు మనిషిని ఎలా కట్టిపడేస్తాయో ఎలా కదిలిస్తాయో నాకిప్పుడే అర్థం అవుతోంది.

ఈనాడు ఆదివారం, 9 జూన్ '91

శంకరం అనే ఆర్.ఎస్.కథ

జి.ఆర్.మహర్షి

“నాథా’ స్పష్టలోకెల్లా అత్యంత సహనం కలిగిన జాతి మనదేనంటారు నిజమేనా?”
పేపర్లు పరపర నములుతూ ప్రశ్నించింది అడగాడిద, తన పతిదేవుడిని.

“చీ చీ” నాన్నెన్! ఏమిటా గ్రాంథికం? ఆ తెలుగు డిపార్ట్మెంట్ వద్ద పక్ష పేపర్లు
తినొద్దని ఎన్నిసార్లు చెప్పాల్సికు? నాలా ఇంగ్లీష్ పేపర్లు తిను, నాలుగు ముక్కలు
ఇంగ్లీషైనా వంటపడుతుంది.” కసురుకుంది మగగాడిద.

“ముందు నా ప్రశ్నకు సమాధానం చెప్పతారా? రెండు వడ్డించమంటారా?”
అంటూ వెనుక కాళ్ళను అటెన్షన్ లోకి తెచ్చింది అడ గాడిద.

దాంతో మగ గాడిద జడుసుకొని, భార్యవద్దకు వచ్చి అప్యాయంగా చెవి కొరికి
“పిచ్చిదానా, ఇన్నాళ్ళుగా యూనివర్సిటీ క్యాంపస్ లో కాపురముంటున్నావ్! ఇంకా నీ
మైండ్ లో ఇలాంటి ప్రశ్నలు పుట్టడమేంటి? పిటి కాకపోతేనూ!” అంది.

“విషయం చెప్పండి”

మనకంటే ఎక్కువ ఓపిక, సహనం వున్న నిలువు గాడిదల జాతి వేరే వుంది. వారినే
రిసెర్చ్ స్కాలర్లు అంటారు.”

“ఎవరా రిసెర్చ్ స్కాలర్లు? ఏమా కథ?”

“కొశ్చెన్లు వేయకుండా విను, నీకు శంకరం ఈనే ఒక ఆర్.ఎస్.కథ చెప్పతా”

“చెప్పండి నాథా” అంటూ చెవులు బపబప లాడించి ఆనందంగా ఓండ్రపెట్టింది
అడ గాడిద.

★ ★ ★

అనగా అనగా అని మనం ఫ్లాష్ బ్యాక్ లోకి వెడితే శంకరం అనే యువకుడు
కనిపిస్తాడు, అతన్ని మంచి వాడని, బుద్ధిమంతుడని, భయస్తుడని ఇలా రకరకాల దుష్టనామాలతో
స్పీహీతులు పిలిచేవారు!

శంకరం నోట్స్ వేలు పెట్టినా కొరకలేడని ప్రతీతి, ఈ విషయాన్ని కొందరు

ప్రాక్టికల్ గా రుజువు చేస్తూ సురక్షితమైన తను వేళ్ళను పదిమంది ఎదుట ప్రదర్శించారు కూడాను.

అతను అస్తమానం పుస్తకాలను చక్కెలాల్లాకరకరా నమిలేవాడు. ఎప్పుడూ కుతకుత వుడుకుతూ, అతలా కుతలమయ్యే యూనివర్సిటీ రాజకీయాల గురించి అక్షరముక్కు తెలుసుకోకుండా అతను రెండేళ్ళ ఎం.ఏ. కోర్సు (ఇంగ్లీష్) పాసయ్యాడు. సబ్జెక్టుని సంతృప్తిగా తిన్ననేరానికి అతనికి ఫస్ట్ క్లాస్ వచ్చింది.

ఎం.ఎ.గట్టెక్కిన తర్వాత ఒకానొక దుర్మహుర్రంలో రిసెర్చి చేయాలని కోర్కె పుట్టింది శంకరానికి.

సరాసరి తన సీనియర్ వద్దకెళ్ళి సలహా అడిగాడు.

సీనియర్ పకపకా నవ్వి, బుస్ మని నిట్టూర్చి, శూన్యంలోకి నిర్లిప్తంగా చూస్తూ! “స్టేవర్! అంటూ గొణుక్కుని “ఎంతకాలం బానిసగా వుండాలను కుంటున్నావ్? ఏడాదా? లేక మూడేళ్ళా?” అని ప్రశ్నించాడు.

శంకరం వెల్ మొహంతో “అంటే?” అని ప్రశ్నాకొక్కాన్ని వదిలాడు.

“అహ! మరేంలేదు. ఎం.ఫిల్. చేయాలంటే ఒక సంవత్సరం పాటు గైడ్ కి అరవచాకిరి చేయాలి. అదే పి.హెచ్.డి అయితే మూడేళ్ళకు పైగా వెట్టిచాకిరి! దేన్ని ఎంచుకుంటావో నీ ఇష్టం” అయినా ఈ ప్రాథమిక సూత్రాల పరిజ్ఞానం లేకుండా నువ్వు ఎం.ఎ. ఎలా చదివావు తిక్కశంకరయ్యా” అన్నాడు సీనియర్ జూలీగా.

తిక్కశంకరయ్య వెర్రిమొహమేసి “అంతే నంటారా?” అని బేలగా అడిగాడు.

“ఉన్న విషయమింతే, అందరు గైడులు ఆర్.ఎస్.ఐ పాలిట యముశ్యలాగా, వుండి చెండుకు తింటారు. కాకపోతే గంజాయివనంలో తులసిమొక్కల్లాగా కొందరు మహాను భావులు కొండొకచో వుండవచ్చు. గైడ్లబాధలు పడలేక ఆత్మహత్యలు చేసుకున్న ఆర్.ఎస్.ఐ కథలు వినలేదా?” అంటూ రిసెర్చ్ పనిపల్ గురించి బోధించాడు సీనియర్.

శంకరం డీలాపడిపోయాడు.

కానీ రిసెర్చ్ మీదున్న తమకాన్ని చంపుకోలేక ఎం.ఫిల్.కి అప్లికేషన్ పడేశాడు.

సీటాచ్చింది. పీజా కట్టి చేరిపోయాడు.

ప్రాసెసర్ విశ్వామిత్రను శంకరానికి గైడ్ గా వేశారు.

విశ్వామిత్ర గురించి శంకరానికి కాస్త తెలుసు.

తాను పట్టిన కుండేలుకి కాఫ్ఫేలేవనేరకం విశ్వామిత్ర.

‘రొమియో అండ్ జూలియట్’ని ఆర్.కె.నారాయణ్ రాశాడని వాదించగలదిట్ట ఆయన. సాధారణంగా వాదనల్లో విశ్వామిత్రే గెలుస్తుంటాడు.

ఎందుకంటే వాగ్వివాదంలో ఆయన అరిచే అరుపులకు, చూపే హావభావాలకు, అవతలి వ్యక్తి చచ్చినట్టు తోకముడిచి ఉదాయించాల్సిందే.

శంకరం విశ్వామిత్రవద్దకెళ్ళాడు.

గొంగలిపురుగుమీసాలు దువ్వుకుంటూ “ఎవర్నూవ్వు?” అని గర్జించాడు విశ్వామిత్ర.

“నేను శం...శంకరాన్నిసార్, మీ స్టూడెంట్ ని” అన్నాడు శంకరం వణికిపోతూ.

“అయితే ఏంటి?”

“ప్రస్తుతం నేను రిసెర్చ్ స్కాలర్ని, మీరు నాకు గైడ్”

“రిసెర్చ్ స్కాలర్ వా, అయితే వెళ్ళి ఓ గ్లాసు మంచినీళ్ళు తీసుకురా” శంకరం మంచినీళ్ళు తెచ్చి ఇచ్చాడు.

“ఇప్పుడు నమ్ముతున్నా, నువ్వు రిసెర్చ్ స్కాలర్ వేనని- సరే నీకు టైప్ చేయడం వస్తుందా?”

“వస్తుంది సార్, హయ్యర్ పాసయ్యాను. టైప్ మిషన్ రిపేరీకూడా...”

“ఇక ఆపు, ఈ కాలంలోవి అసలు టైప్ మిషన్లేనా? మాకాలంలోవే ఆసలైన టైప్ మిషన్లు. వాటిని మొయ్యాలంటే ఇద్దరు మనుషులు అవసరమయ్యేవారు. ఆ పద్ధతే వేరు, ఆ పాండే వేరు” అంటూ గతంలోకీ జారుకొని తన్మయంత్యంతో కళ్ళుమూసుకున్నాడు.

ఓ మూడు నిమిషాల తరువాత విశ్వామిత్ర గురక పెట్టసాగాడు.

శంకరం పిచ్చిమొహంతో నిలబడ్డాడు.

ఓ అరగంట తర్వాత విశ్వామిత్ర కళ్ళుతెరిచి “అద్భుతమంటుడివి, తొందరగా మెలకు వచ్చింది. రోజూ మూడు గంటలపాటు రూంలో నిద్రపోవటం నా హాబీ, ఇంతకూ నీకు గోలీలాడ్డం వచ్చంటావు” అన్నాడు.

“గోలీలు కాదుసార్, టైప్ వచ్చంటాను”

వెంటనే విశ్వామిత్ర బీరువాలోంచి ఓ బండెడు కాయితాలు తీసి శంకరం ముందు కుప్పపోసి “ఇవన్నీ తప్పిలు లేకుండా టైప్ చేసుకురా” అని ఆజ్ఞాపించాడు.

“మరి టైప్ మిషన్...’ గొణిగాడు శంకరం.

“మన డిపార్ట్ మెంట్ లో వుందిగా”

వారం రోజులు వచ్చిచెడి టైప్ కార్యక్రమం ముగించాడు శంకరం. ఆ కాయితాలను మోసుకొని విశ్వామిత్రవద్ద కెళ్ళాడు.

“తప్పలేం లేవుగా?” అడిగాడు విశ్వామిత్ర.

“లేవుసార్ చెప్పాడు శంకరం.

“సరే, ఇక వెళ్ళు”

“సార్...మరి నా రిసెర్చ్ టాపిక్...”

“తొందరముందోయ్, కాస్త ఓపికవట్టు. రిసెర్చ్ స్కాలర్ కి బుర్రున్నా లేకపోయినా ప్రధానంగా ఓపికుండాలి. మేమంతా రిసెర్చ్ కోసం ఎంత కష్టపడ్డామని . రేపొసారి ఇంటికిరా. టాపిక్ గురించి డిస్కస్ చేద్దాం”

★ ★ ★

మరుసటిరోజు విశ్వామిత్ర ఇంటికెళ్ళాడు శంకరం.

ఇంటిబయలు ఒక యువకుడు స్కూటర్ తుడుస్తూ కనిపించాడు.

“మీ ఆయ్యగారున్నారా?” ప్రశ్నించాడతన్ని శంకరం.

“మీరు నన్ను పనివాడిగా భావిస్తున్నారా?” ఆనందంతో తబ్బిబ్బువుతూ అడిగాడు

యువకుడు.

“అవును”

“కానీ కాదు. అదే నా బ్యాడ్లెక్, పనివాడు ఎప్పుడుపడితే అప్పుడు పనివదిలేసి వెళ్ళిపోతాడు. నాకు ఆ ఛాన్స్ లేదు, నేను రిసెర్చ్ స్కాలర్షిప్”

“నేను కూడా రిసెర్చ్ స్కాలర్షిప్”

“అయితే ఈ టెక్కు ఎన్నాళ్ళులే, మూడు రోజులు కూరగాయలు సంచులు మోసేసరికి దిగిపోతుంది, వెళతాను వెళ్ళి నీళ్ళు తోడాలి”

శంకరం ఇంట్లోకి అడుగు పెట్టాడు.

విశ్వామిత్ర భార్య ఎదురొచ్చి “ఎవర్నాయనా?” అని అడిగింది.

“ఆర్.ఎస్.నంది” భయంభయంగా అన్నాడు శంకరం.

“ఆహ! ఇప్పటికీ తీరిందా నాయనా! మిమ్మల్నిని ఏం లాభం?”

కట్టుకున్నోడికి వుండాలి బుద్ధి, ఆ కామర్స్ ప్రాసెసర్ భార్య చూడండి. చేతికింద నలుగురు ఆర్.ఎస్.లను పెట్టుకొని ఎలా ఆడిస్తూవుందో అని లక్షసార్లు చెప్పాను. చెవికెక్కితేనా, క్యాంపస్లో తల కొట్టేసినట్టుందయ్యా”

విశ్వామిత్ర కుర్చీలో కూచోని ఇదేం పట్టనట్టు పేపర్ చదువుకుంటున్నాడు.

“సార్, నా టాపిక్ మొల్లగా అడిగాడు శంకరం

“పోచికోలు కబుర్లకిది సమయం కాదు నాయనా, వెళ్ళి కూరగాయలు తీసుకురా, వంటకి వేళయ్యింది. ఇంతకు కూరగాయలు బేరమాడ్డం వచ్చా” అడిగింది లేడి విశ్వామిత్ర.

“రాదండి” తప్పచేసినోడిలా చెప్పాడు శంకరం. “తెలుసుకో నాయనా, ఆర్.ఎస్.కి ముందు తెలియాల్సిన ముఖ్యమైన విషయమిది” అంటూ హనుమంతుడి తోకంత లిస్ట్, ఒక నాలుగు సంచులు శంకరం మొహంపై పడేసింది.

శంకరం బజారు కెళ్ళి కొట్టువాడు చెప్పిన ధరకే కూరగాయలు కొన్నాడు. కాని విశ్వామిత్ర భార్య వద్ద ధరలు తగ్గించి చెప్పాడు. తన జేబుకి చిల్లుపెట్టి మిగిలిన మొత్తాన్ని బిమచేశాడు.

అపసోపాలు పడుతూ వచ్చి శంకరం కూరగాయల సంచులు పడేసిన వెంటనే, విశ్వామిత్ర కూతురు వచ్చి తన చంట్లోని శంకరానికి తగిలించి వెళ్లి పోయింది.!

“వీడిని ఏం చేయాలి?” అడిగాడు శంకరం కంగారుగా.

“ఏం చేయడమేంటి? కొంపదీసి అమ్మకొస్తానా ఏమిటి? అలా ఏకారు తీసుకెళ్ళు, చంట్లో సరదా తీరుతుంది” ఆర్డర్ వేసింది విశ్వామిత్ర భార్య.

“నేను రిసెర్చ్ స్కాలర్షిప్” అని తన ఉనికిని చాట బోయాడు శంకరం

ఇంతలో చంట్లోడు అరున్నాక రాగం లగెత్తుకొని, తన ముక్కులోని ద్రవపదార్థాన్ని సమూలంగా శంకరం చొక్కాకి రుద్ది ముచ్చటపడ్డాడు.

కాసేపటికి తన కాలకృత్యాలను కూడా శంకరం మీదే కానిచ్చి వాడు నిశ్చయించాడు.

★ ★ ★

రెండు నెలల కాలం చూయింగ్ గంలా సాగింది శంకరానికి. హాస్టల్లో భోజనం చేయడం, వెళ్ళి ప్రాసెసర్ ఇంటి వద్ద ద్యూటీలో చేరడం ఇలా గడిచిపోయింది.

శంకరం డ్యూటీ ఇలా వుండేది. రోజూ కూరగాయలు తేవడం, గేడ్ ఇంటికి వచ్చిన బంధువులను రిసీవ్ చేసుకోవడం, టికెట్లు రిజర్వు చేయడం, వారిని స్టేషన్ వద్ద వదిలిరావడం, గేడ్ ఇంటిని పిల్లలను ఎత్తుకొని మోయడం.

అప్పుడప్పుడు వారికి గుర్రంగాను, ఏనుగుగాను వ్యవహరించడం

అప్పుడప్పుడు “నా రిసెర్చ్” అంటూ గొణిగేవాడు

విశ్వామిత్ర ఉగ్రంగా చూసి గుడ్లురివి, శంకరాన్ని దారిలోకి తెచ్చేవాడు

ఓరోజు విశ్వామిత్ర, శంకరాన్ని పిలిచి

“నీ కిష్టమైన రచయిత పేరు చెప్పనోయ్” అన్నాడు

“తెలుగా, ఇంగ్లీషా” సంబరంగా అడిగాడు శంకరం

“మన సబ్జెక్ట్ ఏంటి?”

“ఇంగ్లీష్”

“మరి, తెలుగువూసు ఎత్తావంటే తోలువలుస్తా”

“హెమింగ్వే”

“సరే! వెళ్ళి హెమింగ్వే రచనలపై ఒక ఆర్టికల్ రాసుకురా, నీ రిసెర్చికి ఇదే నాంది”

శంకరం ముషారుగా వెళ్ళి లైబ్రరీని ఓ వారం రోజులు తొలిచి ఆర్టికల్ తయారుచేసి విశ్వామిత్ర వద్దకు వచ్చాడు.

విశ్వామిత్ర ఆ వ్యాసాన్ని పూరికే ఎగాదిగా చూసి “అమ్మాయ్ మన బుజ్జిగాడున్నాడా?” అని కూతుర్ని కేకేసాడు.

బుజ్జిగాడికి, హెమింగ్వేకి ఏం బాదరాయణ సంబంధమో శంకరానికి అర్థం కాలేదు.

“లేదు నాన్నా! స్కూలు కెళ్ళాడు”

“మరేం లేదు. వేరుశనగకాయలు చుట్టుకోడానికి పేపర్లు కావాలన్నాడు. ఇది ఇద్దామని” అని శంకరం రాసుకొచ్చిన పేపర్లు చూపించాడు.

శంకరం ఖంగుతిని “సార్, మీరు చదవకుండానే జడ్జ్...”

“చదవకుండానే చెప్పగలను నువ్వు రాసింది చెత్తని, ఆ మాటకొస్తే నేను హెమింగ్వేని కూడా చదవలేదు. కాని అనుభవమా, మజాకానా?”

శంకరం కళ్ళనీళ్లు పర్యంతమై వెళ్ళిపోయాడు.

ఆ తర్వాత ఆ వ్యాసం ‘ఇండియన్ లిటరేచర్ పత్రికలో’ అచ్చయ్యింది విశ్వామిత్ర పేరుతో, అది వేరే సంగతి.

★ ★ ★

ఒక నెల రోజులు మామూలుగానే గడిచాయి.

ఓ రోజు విశ్వామిత్ర మంచి మూడోలో వుండగా చూసి “సార్ నా రిసెర్చ్” అంటూ కదిపాడు శంకరం

“ఆ! అదే చెప్తారనుకుంటున్నా, నీకో మంచి టాపిక్ సెలెక్ట్ చేశానోయ్ శంకరం” అన్నాడు విశ్వామిత్ర

శంకరం ఆనంద బాష్పాలు జలజలలాల్చాడు

“ఇండియన్ రూరల్ ఫిక్షన్ అంటే నీ కిష్టమేనా?”

“ఇష్టమేసారో” ఇష్టానుష్ఠానంతో నిమిత్తం లేకుండా ఏదో ఓ బాపిక్ పై బండిలాగిస్తే సరి అనే నిర్ణయానికి ఇదివరకే వచ్చేసాడు శంకరం

“రూరల్ ఫిక్షన్ లో పుల్లారావు రాసిన నవలలపై రిసెర్చ్ చెయ్”

శంకరానికి మిడిగుడ్లుపడ్డాయి. పుల్లారావు అనే రచయిత పేర అతను ఇదివరలో వినలేదు.

“పుల్లారావు ఎవరు సారో!” అడిగాడు ఆశ్చర్యంగా

దాంతో విశ్వామిత్ర ఒంటెత్తుమీద లేచి “ఇలా తగలజ్జాయి మన చదువులు. పుల్లారావు ఎవరు అని అడగడానికి సిగ్గెయ్యడం లేదు. పుల్లారావు మహానుభావుడు, నా బాల్య స్నేహితుడు. కల్చర్ ఈజ్ నథింగ్ బట్ అగ్రికల్చర్ అనే నవల్లో ఆవులు ఎలా పేడవేస్తాయనే విషయాన్ని వాడెంత అద్భుతంగా వర్ణించాడని!

చిన్నప్పుడు ఓ రోజు మా ఇద్దరి మధ్య గోలీల తగాదా వచ్చింది. వాడు తొడచరిచాడు. నేను జబ్బకొట్టాను. ఇద్దరం గీత గీసుకున్నాము. గీత దాటితే నిన్ను పెద్దల్లో కలిపేస్తా అన్నాడు వాడు. గీత దాటకుండానే అన్నాను నేను. అప్పుడేమయిందంటే”

విశ్వామిత్రని బాల్య ప్రవాహంలోనే వదిలిపెట్టి శంకరం లైబ్రరీకి పరిగెత్తాడు. క్యాబులగులన్నీ వెతికాడు. ఎక్కడా పుల్లారావు పేరే కనిపించలేదు.

బుక్ స్టాల్స్ అన్నింటిలోనూ విచారించాడు.

పాత పుస్తకాలమ్మే ఫుట్ పాత్ లను భూతద్దమేసి మరీ గాలించాడు. ఇంగ్లీషు పుస్తకాలు చదివే అలవాటున్న వారందరిని ప్రాధేయపడి అడిగాడు.

తను జీవిత కాలంలో సదరు పుల్లారావనే రచయిత పేరు ఎన్నడూ వినలేదని వారు ఘంటాపథంగా తేల్చి చెప్పారు.

దిక్కుతోచక విశ్వామిత్ర వద్దకొచ్చి విషయం చెప్పాడు శంకరం

విశ్వామిత్ర కాసేపు ఆలోచించి, పెళ్ళాన్ని పిలిచి “ఏమే అటకమీద మన పుల్లారావు గాడి నవలలేమైనా వున్నాయా?” అని అడిగాడు.

“వాటిని మీ థీసిస్ తో కలిసి, ఎన్నడో చిత్తుకాగితాల కింద అమ్మేశాను” అందావిడ.

“మరి ఇప్పుడు నేనేం చేయాలి?” అడిగాడు శంకరం ఏడుపు మోహంతో

“తిరుపతి కెళ్లాలి”

“ఎందుకు, గుండు కొట్టించుకోడానికా”

“కాదు, అక్కడ యూనివర్సిటీలో గరళకంఠుడు వున్నాడు. వాడిని కలుసుకుంటే నవలెస్తాడు.” శంకరం వెళ్లి గరళకంఠున్ని కలుసుకున్నాడు

ఆయన శంకరాన్ని ఎగాదిగా చేసి “జీవితం మీద విరక్తి పుట్టిందా?” అని అడిగాడు.

“ఇప్పటి వరకూ లేదు. ఇక మీదట చెప్పలేం”

“అసలు పుల్లారావు కథాకమామీషు తెలుసా నీకు”

“కథా కమామీషు లక్కరలేదు నవలలు చాలు”

“పుల్లారావు, విశ్వామిత్ర, నేను బాల్య స్నేహితులం. పుల్లారావుకి ఓనమాలు రావు,

ఓ రోజు వాడిని కుక్క కరచింది. దొరలకుక్క. దాంతో వాడికి ఇంగ్లీష్ నేర్చుకోవాలనే పిచ్చి పట్టింది. “లెర్న్ ఇంగ్లీషు ఇన్ ధర్టీ మినిట్స్ పుస్తకం చదివి. తమ దొడ్లోని ఆవులు, కుక్కలు, ఎద్దుల మీద వాడు మూడు నవలలు రాసి పడేశాడు. అయితే వాడి నవలలు ఎలా పబ్లిష్ అయ్యాయంటావ్? అంతా ఉక్కు పిండం మహిమ....”

“ఉక్కు పిండమెవరు?”

“ఆయనో దుక్కలాంటి పబ్లిషర్. మానవ మాత్రుడి కెవడికీ అర్థంకాని బ్రహ్మపదార్థం లాంటి నవలలను మటుకే ఆయన అచ్చేసేవాడు. పుల్లారావుకి విషయం తెలిసి ఆయన్ని కలిసి నవలలిచ్చాడు. వాటిని చదివి ఉక్కుపిండం మూడురోజులు మంచం పట్టాడు. నాలుగోరోజు ఆనందంతో లేచి కూర్చోని వాటిని దభీదభీమని అచ్చేసాడు. ఆ తర్వాత నెల తిరగకుండానే దివాళా తీసి, ప్రస్తుతం గోవిందరాజులస్వామి గుడివద్ద ‘పుల్ టైం బెగ్గర్’గా పనిచేస్తున్నాడు. ఓసారి నాకు, విశ్వామిత్రుడు, పుల్లారావులకు మధ్య గోలీల తగాదా వచ్చింది...”

కెప్పుమని కేకేసి అక్కడ నుంచి బయటపడ్డాడు శంకరం.

బయటకొచ్చిన శంకరానికి గట్టిగా నవ్వాలనిపించింది. నవ్వాడు. విజిల్ వేయాలనిపించింది వేశాడు. తలకిందులుగా చేతులపై నడవాలని పించింది. వెంటనే అమలుపరిచాడు.

యూనివర్సిటీలో తలకిందులు వ్యవహారాలు మామూలే కాబట్టి ఎవరూ అతన్ని అభ్యంతరపెట్టలేదు.

ఓ పెద్దమనిషి మటుకు జాలి తలిచి శంకరాన్ని ‘స్ట్రైయిట్ గా నిలబెట్టి, పూరు పేరు కనుక్కొని శంకరం జేబులోని డబ్బుతో టికెట్టుకొని రైలెక్కించాడు.

★ ★ ★

“ఆ తర్వాత” ప్రశ్నించింది గాడిద

“తర్వాత .....

“తప్పుకో తప్పుకో ఎవరో సాధువులు వస్తున్నారు” మొగుణ్ణి హెచ్చరించింది.

సాధువుగారు వచ్చారు. గడ్డాన్ని సవరించుకున్నారు. మీసాన్ని తాడులాగా పేనడానికి ప్రయత్నించారు.

ఉన్నట్టుండి “జై గై డు గురునాథా” అని గావు కేకవేశారు.

ఆకాశం వైపుకి చూసి “ఆర్.ఎస్.ల ఆత్మలకి శాంతి” అని ఉచ్చాటన చేశారు.

నాలుగు దిక్కులకు తిరిగి యూనివర్సిటీని బండబాతులతో అభినందించి వెళ్ళిపోయారు.

“శంకరం ఏమయ్యాడో చెప్పనే లేదే” ప్రశ్నించింది ఆడ గాడిద.

“నేరే చెప్పడమెందుకు, చూశావుగా కళ్ళతో” అంటూ సాధువు వైపు చూపించింది మగ గాడిద

ఆడ గాడిద నిర్ఘాంతపోయి, స్త్రీం ఇంజన్ లా నిట్టూర్చి యూనివర్సిటీ దద్దరిల్లేలా ఓండ్రపెడుతూ నిరసన వ్యక్తంచేసింది.

బేసిన్ బ్రిడ్జి దగ్గర

మహేంద్ర

మునస్వామినాయుడు మూలసత్రం బస్టాండులో బస్సు దిగేటప్పటికి మద్రాసులో ఎండ నిప్పులు చెరుగుతూ ఉంది.

బస్టాండు దగ్గరున్న నాలుగు రోడ్ల కూడలిని దాటి బంకశాల వైపు నడవసాగాడు మునస్వామినాయుడు. సిటీ బస్సు స్టాపుల దగ్గరున్న పెల్లిర్ల క్రింద ఓపినంత మంది జనం ముసురుకుంటున్నారు. రోడ్డు కిరువైపుల ఉన్న టింబర్ డిపోలలో ట్రాకు వ్యాపారం హుందాగా జరుగుతోంది.

బంకశాల గడియార స్తంభం దగ్గరికి వచ్చేటప్పటికి మునస్వామినాయుడుకు ఆయాసం ముంచుకు వచ్చేసింది. ఒకవైపు సేద్యం, మరోవైపు వడ్డీ వ్యాపారం, చాలని దానికి ఊర్లో పంచాయతీ గొడవలు. అరవై ఏండ్లు పైబడ్డ వయసు, వయసుతో బాటు పెరుగుతున్న బబ్బులు - ఆయ నిప్పుడు అట్టే శారీరక శ్రమను తట్టుకొనే పరిస్థితిలో లేడు. మింట్ దగ్గరున్న సిటీబస్టాండు ఇంద్రజాలం చేస్తున్నట్టుగా బస్సుల్ని లోనికి మింగుతూ, మళ్ళీ రోడ్డుమీదకు కక్కుతూ ఉంది. మోటారు వాహనాలు, రిక్షాలు, ఎద్దుల బండ్లు వన్నార్ పేట వోవర్ బ్రిడ్జిపైకి క్రిముల్లా ప్రాకి అటు పక్కకి జారి అదృశ్య మవుతున్నాయి. నగర మాయావ్యూహంలో పడి మునస్వామినాయుడు కొంతసేపు చలనరహితంగా నిలబడి పోయాడు.

గడియారస్తంభం ఎండకు తలవొగ్గి రెండు చేతులు జోడించినట్టుగా గంట పన్నెండు అయింది. సేద తీరడానికి దగ్గరలో కాస్త నీడకూడా లేదు. అయినా ఇది నీడపాటును వెదుక్కుంటూ వెళ్ళవలసిన సమయం కాదు. వెదుకవలసినవాడు చంద్రయ్య. చంద్రయ్య తండ్రి రాగప్పనాయుడు, మునస్వామినాయుడు దాయాదులు. భూముల పంపకాల్లో బంధుత్వాలు గంగలో కలిశాయి. కొన్ని సెంట్ల భూముల దగ్గర పట్టెంపులవల్ల కొన్ని సంవత్సరాల పాటూ కోర్టుల్లో కేసులు జరిగాయి. దాదాపు రెండు సంవత్సరాల క్రితం మునస్వామినాయుడు చంద్రయ్యకు ఇచ్చిన అప్పు అసలు వడ్డీలతో కలిపి ఇప్పటికి ఏదై

వేలు దాటింది. అసలు, వడ్డీల మాట అటుంచి చంద్రయ్య మునస్వామినాయుడుకు కనిపించి ఇప్పటికీ ఆరు నెలలు దాటుతోంది. కొన్నాళ్ళవరకు చంద్రయ్య తల్లి ఆపరంజమ్మ అయినా ఊర్లోనే ఉండి, అప్పుడప్పుడు కొడుకు పాలకున జేప్పేది. ఇప్పుడు ఆమె కూడా సొంత ఊర్లో ఇల్లు పాడుబెట్టేసి, చేస్తు బీడుబెట్టేసి కొడుకు దగ్గరికి వచ్చేసింది. మునస్వామినాయుడు మదరాసులో తెలిసిన మనుషు లందరితోను చంద్రయ్య జాడ గురించి వాకబు చేసి చూశాడు. ఒకరు చెప్పిన మాట ఇంకొకరు చెప్పలేదు. చివరికొక చిన్న తీగ దొరికింది. తీగ లాగితే డొంకంతా కదలవచ్చు. కానీ చివరకు కుందేలు దొరుకుతుందన్న భరోసా ఏమీలేదు. మానవ యత్నానికి మునస్వామినాయుడు పూనుకున్నాడు. అంతర్గతమైన ఈ సంక్షోభం నుంచీ, బహిరంగికమైన నగర సంరంభం నుంచీ ఎవరిదో తెలిసిన గొంతుక వినిపించినట్టే ఉలిక్కిపడి సర్దుకుని ఎదుట పడ్డ ఆకారాన్ని తేరిపారి చూశాడు.

వచ్చినవాడు కొత్త కొండయ్య. అతడు బంకాల నాలుగు రోడ్ల కూడలి దగ్గర తార్పాలు గుడారం వేసుకుని చెప్పులు కుట్టుకుంటున్నాడు.

‘ఓరి కొండయ్యా! ఎక్కడోడు ఎక్కడ తేల్చావురా’ మునస్వామినాయుడు నోరు తెరిచాడు.

“సర్కార్ శుభ కట్టించిన ఇంటిని పరిగిలి బెట్టేసి సబ్బిడి గొర్రెల్ని అమ్మి తినేసి కడాకు ఈ బంకసాల గుడారం కింద కూసాని సెప్పులు కుట్టుకుంటూ ఉండావు గదరా. సింహాసనం ఎక్కిస్తే మళ్లా తోలు గరస్తావుండావు గదరా” అన్నాడు నాయడు.

కొండయ్య కాకీ నిక్కరు జేబీల్లో వెదుక్కుంటూ, చెప్పల్ని నలుపుకుంటూ, జాబ్బు బరబరా గొక్కుంటూ నాయుడు మాటలకు నానా ఇబ్బందులు పడిపోయాడు. నాయుడిని తీసుకెళ్ళి తన గుడారంలో పీట వేసి కూచోబెట్టుకుని, ఒకపక్క తన పని జేసుకుంటూనే తన కత చెప్పసాగాడు కొండయ్య.

“ఆ కత ఎందుకులే సామీ. మేమూ ఒక కయ్యాకాలవగ, గొడ్డు గోడగా ఉంటే. మా ఊర్లో వాళ్ళకి వోర్తదా. మేము బాగుపడిపోతే మళ్ళీ వాళ్ళకు కూలీ నాలీ చేసే వాళ్ళవురు. మొన్న జరిగిన ఎలక్షన్ లో తగరాల్లయిపోయి వాళ్ళు మమ్మల్ని ఎన్నెన్ని గతులు బట్టించాలనో అన్నన్ని గతులు పట్టించినారు. నీకు తెలవంది ఏముండాది సామీ. మొత్తం మాని ఇరవై ఎనిమిదిండ్లు నే నొచ్చేనాటికి ఎనిమిదుండె. ఇప్పటికీ మ్నండాయో, ఏమో! కుంటెన్నోళ్ళ శ్రీరాములు కాళాస్త్రిలో రిక్తా తొక్కుకుంటా ఉండాడు. లచ్చుములుగాడు నగిరిలో సినిమా టాకీసులో టికెట్లు చింపతా ఉండాడు. రాజమ్మ, దాని మొగుడు మురగయ్య తిరిప్తిలో బండిమీద నలవగుడ్డలు ఇస్తీ చేసుకుంటా ఉండారు. నేను ఈ పట్నం జేరి ఈ మింటుకాడ మణిస్థంభం కింద కూసాని చెప్పులు కుట్టుకుంటా ఉండా. నా భార్య నా కొడుకుని పిల్చుకోని రాజాల కండ్రీగ కాడ దాని పుట్టిల్ల జేరిపోయ్యింది... ఇదే పట్నాన ఎంతమంది బిచ్చగాళ్ళు బదకడంలే. ఎంత మంది కూలీ నాలీ బదకడంలా. వాళ్ళలో నేనూ ఒకడు...” అని పెద్దగా నిట్టూర్చి, పైకి లేచి నోటిలోని వక్కకును ఉమ్మేసి వచ్చి మళ్ళీ కూచుంటూ - “అయినా మీరు పట్నంలో యాడికి వచ్చుందారు సామీ”

అన్నాడు కొండయ్య.

“మీకేమిరా. ఆయినకాడికి అప్పులు జేసేసి ఉండూ రొదిలి పరారై పోతారు. మేము గదా, మీకు అప్పులిచ్చేసి మిమ్మల్ని వెదుక్కుంటూ ఊరూరు అగోరించుకుంటూ ఉండాము” అని ఆరంభించి మునస్వామినాయుడు చంద్రయ్య అప్పుగురించి, ఆరు నెలలై అతడు తనకు కనిపించకపోవడం గురించి, ఎక్కడో గాలిపోవిడగా ఒక వార్త తెలిసి తాను ఇప్పుడు వెదుక్కుంటూ రావడం గురించి కొండయ్యకు చెప్పాడు. చంద్రయ్య ఆడ్రసు కనుక్కునే డిటెక్టునీలో కొండయ్య మునస్వామినాయుడుకు అసిస్టెంట్ హోదాలో బయలుదేరాడు.

మింట్ బస్సు డిపోను దాటుకుని వారిద్దరూ వన్నియార్ పేట వోవర్ బ్రిడ్జిని ఎక్కి సాగారు. బ్రిడ్జిపై న పుట్ పాల్ లపై కొంతమంది చిన్న చిన్న టెంట్లలోనూ, మరికొంతమంది మండే ఎండలోను టమోటాలు, ఎర్రగడ్డలు, గెనిసిగడ్డలు మొదలయినవి కుప్పలు బెట్టి అమ్ముతున్నారు. తోపుడు బండ్లపై న అమ్ముతున్న అరటి, సపోటా పండ్లు - అమ్ముతున్న వారు కూడా ఎండ వేడికి వాడిపోయి నీరసంగా ఉన్నారు. చలవద్దాలు నింపుకున్న ఎర్రటి, నల్లటి, బూడిదరంగు కార్లు బ్రిడ్జి వెక్కి నున్నగా కిందికి జారుకుంటున్నాయి. గులకరాళ్ళు, సిమెంటు, ఇసుక తీసుకొస్తున్న లారీలు, డ్రై వర్లు లోడ్లతో సహా మట్టిగొట్టుకొని దారంతా దుమ్ము వెదజల్లుకొంటూ పోతున్నాయి.

మునస్వామినాయుడు బ్రిడ్జి దిగి క్రిందనున్న ప్రతి షాపు దగ్గర ఆగి బోర్డులు చదువుకుంటూ నడవసాగాడు. కొండయ్య అప్పటివరకు పట్నంలో తాను తెలుసుకున్న ప్రాంతాల గురించి, మనుషుల గురించి, మెలకువల గురించి నాయుడితో ఏకరుపు పెడుతున్నాడు.

అదృష్టవశాత్తు, ‘మురుగప్ప మొదలి టిన్ బ్రేడర్స్’ అనే చిన్న బోర్డుతో సన్నటి సందులాంటి అంగడి తొందరగానే కనిపించింది. షాపు యజమాని లేడు. గుమస్తాలాగా ఉన్న అతను చంద్రయ్య కాడు. విచారీస్తే చంద్రయ్య ఆ షాపు నొదిలేసి చాలా రోజులయిందనీ, ఇప్పుడతడు అక్కడికి నాలుగో వీధిలోని ఒక బిల్డింగు కాంట్రాక్టరు దగ్గర పని చేస్తున్నాడనీ జవాబు వచ్చింది. నాలుగయిదు గుడ్డి గుర్తులు చెప్పి ఆ కాంట్రాక్టు పని దగ్గరికి వెలితే అతగాడి ఆడ్రసు దొరకవచ్చునని చెప్పాడు గుమస్తా.

దారి పొడుగునా ఉన్న హెబులచ్చ దగ్గర, సినిమా టాకీసుల దగ్గర, బస్ స్టాపుల దగ్గర రద్దీ ఎప్పటికప్పుడు తగ్గుతూ మళ్ళీ ఉన్నట్టుండి విపరీతంగా పెరుగుతోంది. రోడ్లంతా చెత్తా చెదారం పేరుకుపోయి ఉంది. నిర్ణీత స్థలం చేరేలోపల ఇద్దరూ పూర్తిగా చెమటతో తడిసిపోయారు. దారిలో ఒక షాపు దగ్గర చల్లగా ఉన్న రంగునీళ్ళు కొన్ని కడుపులో పోసుకున్నా దప్పిక తీరలేదు.

సిమెంటు, ఇసుక, గులకరాళ్ళు కలిసి పెద్ద పెద్ద స్తంభాలు లేపుతూ, ఏడెనిమిది అంతస్తులపైకి దడులుగా కట్టిన కొయ్య నిచ్చెనల్లపై గోతం పట్టలు కట్టుకుని పూత పని చేస్తూ, నీళ్ళు ఇటుకలు, జెల్లి మెట్లపై పైకి చేరుస్తూ- కాంట్రాక్టు పని సంరంభంగా

జరుగుతోంది. పాత బిల్డింగును కూల్చేసి ఆ స్థానంలో ఏదో పెద్ద భవనం కడుతున్నారు. వారు బాంకులనుండి నీళ్ళు తెస్తున్న ఆడవారిని, వారితో పరాచికాలాడుతున్న మేస్ట్రీలను అడిగి చంద్రయ్య గురించి తెలుసుకొనేప్పటికీ మునస్వామినాయుడుకు తల ప్రాణం తోకకు వచ్చినంత పనయింది. చంద్రయ్య పని చేస్తున్నది అక్కడే. అయితే ప్రస్తుతానికి అత డక్కడలేడు. నలభై ఏభై కిలోమీటర్లు దూరం నుంచీ అత డిప్పుడు కాంట్రాక్టు పనికోసం లారీల్లో ఇసుక తోలుకొస్తున్నాడు. వెళ్ళిన లారీ రావడానికి నాలుగయిదు గంటలు పట్టవచ్చు. చంద్రయ్య ఇంటి అడ్రసు చెప్పవలసిందిగా నాయుడు మేస్ట్రీలతో మళ్ళీ కొంతసేపు సంప్రదింపులు జరిపాడు. తమ కాంట్రాక్టరు లారీ డ్రైవరుకోసం వెదుక్కుంటూ వచ్చి అడ్రసు తెలియక చిక్కుల్లోపడిపోయిన ముసలాయనకు ఒక దారి చూపించడంకోసం నలుగురయిదుగురు మేస్ట్రీలు ఇంచుమించు ఒకేసారి సిద్ధపడ్డారు. కొంతసేపటికీ వారు ముసలాయన సంగతి మరిచిపోయి మద్రాసులోని ప్రాంతాల, మీదల, సినిమా టాకీసుల, హోటళ్ళు పేర్లపైన అక్కడి కెళ్ళే దగ్గరి దార్లపైన, సీటీ బస్సుల సంబంధపైన పేచీ పెట్టుకుని ఒకరోజుకరు బూతులుతిట్టుకోసాగారు. చివరి కొక పని పన్నెండేండ్ల పిల్లవాడు చంద్రయ్య కాపురముంటున్న ఇంటిని చూపించే బాధ్యతను స్వచ్ఛందంగా తానే వుచ్చుకుని బయల్దేరాడు. తన బాధ్యత మరొకరి మీద పడ్డంతో కొండయ్య నాయుడి దగ్గరున్నండి సెలవు దీసుకుని వెళ్ళిపోయాడు.

అంతవరకు అపరిచితుడయిన ఆ పిల్ల వాడి వెంట వన్నియార్ పెటలోని సందు గొండుల గుండా నడవసాగాడు మునస్వామినాయుడు. కొన్ని సందుల్లో ఇళ్ళకు వెల్లెవేసి రెండు మూడు దశాబ్దాలు అయినట్టుగా ఉంది. చెత్తా చెదారం ఊడ్చి రెండు మూడు నెలలు అయినట్టు ఉంది. చెత్త కుండీలలో చెత్త పూర్తిగా నిండి రోడ్డుమీద కొన్ని దిబ్బలు తయారయ్యాయి. నల్లటి, ఎర్రటి రంగుల ఎలక్షన్ బానర్లు, సినిమా పోస్టర్లు చినిగిపోయి సర్వత్రా వేలాడుతున్నాయి. రిక్షాల, అయిస్క్రం బండ్ల గంటల ధ్వనులు, ఆటోల, మోటార్ బైకుల హోర్న్లు, మధ్య మధ్య టీ ఆంగళ్ళలో నుంచీ వినిపిస్తున్న సినిమా పాటలతో చెవులు హొరెత్తి పోతున్నాయి. సైడు కాలువల దగ్గర కొంతమంది చిన్నపిల్లలు సామూహిక మలమూత్ర విసర్జన జేస్తూ సినిమా యాక్టర్ల గురించి చెప్పుకుని నవ్వుకుంటున్నారు. కాలువలు నిండి రోడ్డుమీదకు వచ్చేసిన మురుగునీళ్ళతో రోడ్లంతా చారికలు చారికలుగా దుర్వాసనగా ఉంది. ఒక కొత్త దేశాన్ని కనుగొన్నంత ఆనందం ముఖంలో తాండవిస్తుండగా పిల్లవాడు 'ఇంగేదా' అంటూ అగిపోయాడు.

తలుపు తెరుచుకోగానే కనిపించిన ఇండ్లు ఎండల యెడారిలో వేసుకున్న గుడారాల్లా ఉన్నాయి. మనిషి మాత్రమే నడవగలిగినంత నన్నగా ఉన్న దారికి అటూ ఇటూ పదిపన్నెండు భాగాలుగా ఉన్నట్టుంది ఇల్లు. నాలుగయిదు ఇండ్లలో వాకబు చేసిన తరువాత ఆసలు ఇల్లు దొరికింది. తల వంచి ద్వారం గుండా ఇంట్లోకి చూశాడు మునస్వామినాయుడు. సగం రాలి నెరిసిపోయిన వెంట్రుకలతో, బలహీనంగా, నీరసంగా, దైన్యంగా ఉన్న ముఖంతో, వెలిసి మాసి చీలికలపోయిన చీరను ఎముకల గూడులాంటి ఒంటికి చుట్టుకుని ఒక

మూలగా కూర్చోని ఉంది అపరంజమ్మ.

మునిస్వామినాయుడు చిన్నగా దగ్గడు. ద్వారంకేసి తలెత్తి చూసి దిగ్గున లేచి నిలబడింది అపరంజమ్మ. కరెంటు షాకు కొట్టిన భావం ఆమె ముఖంలో కనిపిస్తోంది. మూలమన్న కుర్చీని గోడపక్కన వేసి “కూచోయ్యా, ఇదేనా ఊర్నించి రావడము, ఎట్టు కనిపెట్టిన ఈ కొంపను, ఊర్లో అందరూ బాగుండారా” అంది.

“ఏం బాగోలే మా బాగు. ఊర్లో వాళ్ళ కందరికీ అప్పు లిచ్చేసి వాళ్ళ నెదుక్కుంటూ దేశమంతా దిరుక్కుంటూ ఉండాము. అంతా గాచ్చారం. ఎవరికీ తప్పింది. ఇల్లు కనుక్కునే దేముండాది. దుడ్డు మీ కిచ్చేసి దాని వసూలు జేసుకోవాలంటే మీరు చెన్నపట్నంలో ఉండినా రావాలి. పరాదేశం పొయ్యినా రావాలి. సాటి బంధువులని జెప్పి కనికరంతో సగాయం జేసినందుకు మాకు తగిన శాస్త్రే జరగతా ఉండాది. దుడ్డు తీసుకొని ఇప్పటికీ రెండేండ్లయింది. దానికి వడ్డీ ఏమయింది, అసలు ఇంకెంత ఉండాది - అనేమన్న గవనముండాదా మీకు? కడాకు మడుసులు కూడా కంటికి కనపడకుండా తిరగతా ఉండాది. మీ నాయం మీకు సరిపోతాదా... !” మునిస్వామినాయుడు కోపంతో ఉడికిపోయి వణకసాగాడు.

అపరంజమ్మ ఇతడి బిందెనుండి నీళ్ళు ముంచి లోటాను కొంగు చేత్తో పట్టుకుని నాయుడికి ఇచ్చింది. “ఏంజేసేదయ్యా, నువ్వే జూస్తా ఉండావు గదా. వాడి నెత్తిన శని కూచోనుండాది. వాడు బంగారం పట్టినా మట్టైపోతా ఉండాది. కొంచె ఓపిక బట్టు సామీ. అంతా పోగొట్టుకున్నాము. నీకు మాత్రం ఎగ్గొట్టి ఏమి బాముకోబోతాము. కొంచెం ఓపిక బట్టు సామీ. తలకాయ తాకట్టు బెట్టిన నీ రూకలు నీకు కట్టిచ్చేస్తాము.” అంగలారింది అపరంజమ్మ.

“ఎంతని ఓపిక పడ్తాము జెప్పు. రెండేండ్లయింది. వడ్డీ నయ్యాపై సా కట్టేదానికిలే. అసలు సంగతే మర్చిపోలివి. ఇంతెందుకు జరిగేమాట జెప్పు. అయ్యేది లేనిదీ జరిగేమాట జెప్పు. మా సాత్తు మీ కిచ్చేసి మీ దగ్గర పాణాచారం బడేట్టుండాలే. ఏడ నీ కొడుకు? ఈడి కెత్తుక్కోనివచ్చినా ఇంకా కండ్ల బడటంలేదు. ఇంకోసారి నేను మనిషిగా రాబోయ్యేది లేదు. వస్తే గిస్తే కోరట్టు నోటిసే. లేకపోతే కోరట్టు అమీనే, మీరే తేల్చుకోండి” - మునిస్వామినాయుడు పై సవకంతో చెమట తుడుచుకుంటూ వగర్చసాగాడు.

“దాంకోనుండేందుకు వాడేమన్నా దొంగతనం జేసినాడా. ఖానీ జేసినాడా. ఆప్పే గదా చేసినాడు. వాడు ఈడేడ దాంకోని లేదు సామీ. వాడి కడుపాత్రం కోసం వాడు పొయ్యుండాడు. ఇన్నిగాదు, ఇంకిన్ని కష్టాలొచ్చినా, కంఠమ్మిద కత్తేటు పడిపోతా ఉన్నా మేము ఒకరి సాత్తు ఎగరేసేవాళ్ళము గాదు సామీ. ఎట్టా ఇంకా ఒక పద్దెడు గుంటలు మడికయ్య మిగులుండాది. దాన్ని నువ్వే ఏదో ఒక యెల వేసుకొని రిజిస్ట్రేషను జేసుకొని మిగిలిన ఒకటో రెండో మాకు పారెయ్య ఈ రుణం దీరిపోతే సాలు. తరువాత తింటిమో, పస్తులుంటిమో మా తలపాడు మాది” అంది అపరంజమ్మ.

సమస్యకు తాను ఆశించిన పరిష్కారమే లభించడంతో మనస్సు కొంత శాంతపడి,

మరుగునపడ్డ చుట్టరికం జ్ఞాపకం వచ్చింది నాయుడికి. “ఇంతకీ ఏందమ్మా మీ చంద్రుడు జేస్తా ఉండే యాపారం. ఇంతకీ నీకోడాలు ఏడుండాది. లారీ అమ్మితే అమ్మినాడు మిగిలిన రూకలు బెట్టుకొని మాలాడ అంగిడిలోనో, రెడోహౌల్స్లోనో అంగిడి పెట్టుకున్నా దినబత్తెం జరిగిపోతాది గదా. ఇంత బతుకూ బదికి కడాకు ఇప్పుడు ఇసిక లారీలు దోలుకుంటూ ఉండాడే - వీడేడ బాగుపడబోయ్యేది.” పెద్దరికంతో నాయుడు హితవు చెప్పాడు.

చాలా దినాల తరువాత తమ క్షేమ సమాచారాలకు సంబంధించి ఒక ప్రశ్న వినిపించడంతోనే ఆపరంజమ్మ నిలుపునా చలించిపోయింది. “సావాస మట్టాంటిది సామీ. వాడు చెప్పుడు మాటలే ఇని చెడిపోయినాడు. ఇంకా వాని బుద్ధి వానికి రాలేదు. ఇప్పటికన్నా మనూరు బోయ్యి సొంతమో, వారమో, కూలో జేసుకోని, నాలుగు పాలగొడ్లు పట్టుకొని లచ్చనంగా బదకదాము రారా అంటే చెప్పల్లో ఏసుకోవడంలా, వాని కేందో పుట్టిన ఊరిమీదే, రోత బుట్టిపోయిండాది. బదికినా వచ్చినా ఈడనే సస్తాను కానీ ఆ ఊరి పాలిమేర తొక్కనంటూ ఉండాడు. ఊర్లో ఎవరిమాటా లెక్కకెత్తుకోకుండా బోయ్యి గూడూరు కాడ పెండ్లి జేసుకొని వచ్చినాడు గదా. వాని బావమరిదే ఇంత చెడుపుకు కారణం. వాడి మూలంగానే వీడు దున్నే భూమిని అడమానం పెట్టె. ఇంట్లోని నగా నట్రా అమ్మేసె. లారీ కొని ఆంధ్రనుండి బ్లాక్ లోడ్లుగా వొడ్లు, బియ్యం రెడోహౌల్సుకు తోలి మరిగినాడు. యాపారం బాగా జరిగినన్నాళ్ళు వాడ్ని వాడి బామ్మర్రినీ పట్టేదానికి పదిమంది, సాల్లేదు. బామ్మీద నిలబడకుండా ఆడిరి. కేజీలు కేజీలుగా మాంసం, కోళ్ళు దిని తాగి తందనాలు ఆడేసిరి. ఆ బండికి రెండుసార్లు ఆస్పిడెంట్లయిందని ఆయినకాడికి ఆమ్మేసి మళ్ళీ ఒక ఇరై ఏలు అప్పుజేసి కొత్త బండి కొనిరి. దాన్ని కూడా తిరత్రణి చెక్పాస్టు కాడ ఇజిలెన్స్‌ళ్ళు పట్టి కోర్టు కేసేసిరి. దానిమింద ఇప్పటికీ మళ్ళాక యిరై ఏలు అయ్యుండాది. కేసు ముగిసి లారీ వచ్చేసేందో, లేదా అప్పులోళ్ళు దాన్ని కూడా తోలుకోని పూడ్చినారో నాకేమి ఇంతవరకు గోచరానికి రాలేదు. దొరికింది దొరికినట్టు తినేసి రేపు మాపేమని జాడకుండా తాగి తందనాలాడేసి సంపాదించిదంతా నీళ్ళమాదిరి కర్చు జేసేసిరి. మన తాహత్రేమి, మన వొరవేమి, కర్చేమి అని జాడకుండా ముడ్డి మూడుసుట్లు అప్పులు జేసుకోని, ఉన్న బండి అమ్ముకొని బికారోళ్ళమాదిరి ఈ పట్నం జేరిపోయినాము...

అయ్యా! ఊర్లో వాళ్ళుగాక పొయ్యిరి. బయటోళ్ళు మోసం జేసేసిరి. సావాసకాపులు పగోళ్ళయిరి. సొంత బామ్మర్రి తప్పు దోవ పట్టించే. కడాకు కట్టుకున్న దానిక్కూడ వాడి మీద యిస్వాసం లేకపోయ్యింది. దాని మాయలో బడే వాడు బదుకు బుగ్గి చేసుకుండే. వాడి బండి సాగినన్నాళ్ళు పెరక్క దిని - అది నిల్చిపోయినాక అదీ, దాని తోడబుట్టిన్నోడు నా కొడుకును మెట్లతోనూ, శాట్లతోనూ కొట్టి ఈదిలోకి తోసేసిరి. ఇంకా మున్నె ఏండ్లు కాలా. ఈ వాయిసుకే నా కొడుకు ఇన్ని కస్తాలు పడిపోయినాడు. ఇంతమంది మోసం జేసినారు గదా, ఇప్పటికీ వాడు తనను తాను తిట్టుకుంటాడే గాని ఇంతవరకు ఒక రొన్నక మాట అనబోతాడు, నేను వినబోతాను. దేవుడే మాతో పరాసికం ఆడతా వుండాడు సామీ, ఒకర్ననేది ఏమిటికి! వాడికి ఎప్పుడు మంచికాలం వస్తాదో ఏమో, అది రాకముందే నా కట్టె

కడలేరిపోతాదో ఏమో...." అపరంజమ్మ గుడ్ల నీరు కుక్కుకుంది.

చంద్రయ్య మధ్యాహ్నం భోజనాని కైనా ఇంటికి వస్తాడేమో ననే ఆతలో మున స్వామి నాయుడు అపరంజమ్మ మాటలు వింటూనే వీధి ద్వారం కేసి చూస్తూ కూచున్నాడు. విపరీతంగా ఎండగాసి ఉమ్మగించడం వల్ల సాయంకాలానికి మబ్బు లెక్కి నాలుగు చినుకులు రాలేట్టుగా ఉంది.

టైము మధ్యాహ్నం రెండున్నర గంటలవుతోంది. అపరంజమ్మ స్తవ్య ముట్టించి ఎసరుబెట్టింది. వైర్లు తెగిపోతున్న ప్లాస్టిక్ మంచం ఒకటి, కొద్దిపాటి పాత సామగ్రి అక్కడక్కడ ఉండలు ఉండలుగా మాసిన గుడ్డలు - ఇల్లంతా దరిద్ర కళ కనిపిస్తోంది. నుసి రాలుతున్న గోడకు చంద్రయ్య తండ్రి రాగప్ప నాయుడు ఫోటో వ్రేలాడుతోంది. రాగప్పనాయుడు బడికినన్నాళ్ళు తన ఊరు, తన ఇళ్ళు, తన మడికయ్యలు లేప్పించి నాలు గూర్లు తిరిగిన వాడు కాడు. చలికాలంలో సయితం అతడు దుప్పటి కప్పి ఎరగడు. ఎండా కాల మెప్పుడూ పెరట్లోని కొబ్బరి చెట్ల క్రింద నులక మంచం మీద పడుకొని నిద్రబోయేవాడు. పైరు పచ్చల క్రింద పచ్చపచ్చగా గడిచిపోయింది అతడి జీవితం. మరణాంతరం అతడి ఫోటో మాత్రం ఇప్పుడు ఈ బనారణ్యంలో, ఈ మురికి వాడలో ఈ పాడుబడిన ఇంటిలో కూలిపోతున్న గోడను పట్టుకుని వ్రేలాడుతోంది.

"ఇంటి కెంత బాడిగ?" మునుస్వామి నాయుడు పై కప్పు కేసి చూస్తూ అడిగాడు.

"దాని మాట ఎందుకులే. డెబ్బై రూపాయలు. మళ్ళీ కరెంటు సార్టీ మనదే. వాయిసంతా లంకంత ఇంట్లో సంసారం జేసి కానగ సెల్లు నీడల్లో సల్లంగా దిని - ఈ ఉడిగిబోయిన కాలంలో ఈ దర్బేసి కొంపలో పొద్దల గూకులూ ఉబ్బ బానలో పెట్టినట్టు ఉడికి పోతా ఉండాను. చంద్రుడయితే తల కడిగి నీళ్ళు పోసుకొని రెండు నెల్లయింది. సిగరెట్లు సారాయి తాగి తాగి ఎమిక తెమికలుగా దిన దినానికి తీసి పోతా ఉండాడు. చుట్టూ సాయిబులు. ఒకటే చేపల నీను. ఈ పన్నెండు ఇండ్లకూ ఒకే కొళాయి. బాతురూములు, కక్కుసులు మూడు మూడుండాయి. కొళాయి దగ్గర ఒక బిందె నీళ్ళు పట్టుకోవాలంటే ఈ పటంగి బాళాలు దగ్గర దిన మొక శమగా ఉండాది. ఆ కక్కుసు ఒక బూలోక నరకము. నరమానవుడు దాంట్లోకి పోతే పద్దినాలు అన్నం సగించడు. ఏం బడుకో నాయినా, సస్తీ గిస్తే కూడా పీనిగను లాగి పారేసే దానికి ఈడ నలుగురు మడుసులు పలకరు. మొన్న ఆ పక్క ఆరో ఇంట్లో దానం చేసేందుకు దుడ్డు లేక రెండునాళ్ళు పీనిగను ఇంట్లోనే పెట్టు కొనిఉండిరి.." అపరంజమ్మ ఆక్రోశంతో మునుస్వామి నాయుడు గుండెలు అవసిపోసాగాయి.

తన కష్టం, తన అప్పు తీరే యోచన మరిచి, ఊర్లో వాళ్ళ కష్టాల్లోకి తల దూర్చడంతో మునుస్వామి నాయుడుకు తల దిమ్మతిరిగి బొప్పిగట్టినంత పనయింది. కనీసం ఎదుటి 'మనిషిని ఓదార్చడానికైనా అతడి మాటలు చాలడం లేదు. లేవడానికి ఉద్యక్తు డయ్యాడు మునుస్వామి నాయుడు.

అన్నం తినండి గాక పోగూడదని అపరంజమ్మ దోవకు అడ్డం నిల్చుకునింది. మొన్న మొన్నటిదాకా పదిమందికి వండి వడ్డించిన చెయ్యి - భోజనం సమయానికి ఇంటి

కొచ్చిన చుట్టం పస్తుబోవడం ఆమెకు కడుపులో చెయ్యి పెట్టి దేవినట్టుగా ఉంది. వచ్చేట పుడు పోటల్లో భోజనం చేసేసే వచ్చానని మునుస్వామి నాయుడు ఆపద్ధర్మంగా బొంకాడు.

“తినే దేముండాది తల్లీ, మీ ఇంట్లో మేము, మా ఇంట్లో మీరు కాలానికి తినకనే బోతామా. దిగవూరు వొంకలో అయినకాడికి ఇసిక ఎత్తేసి పట్నం తోలేస్తా ఉండారు. బావుల్లో నీళ్ళు ఒకేసారి రెండు మూడు మట్ల క్రిందికి పాయ్యుండాయి. అయిదార్చు పవరు మోటారు ఏమిటికి పనికిరావటంలా. ఏడున్నర ఆర్చు పవరో అంతకు మించిందో ఎయ్యార. ఊర్లో కూలోళ్ళు మనకాడికి రావటంలేదు. మనమే వాళ్ళ కాళ్ళకాడికి పాయ్యి అంగలార్చేటట్టుండేది. శానా మాట్లాడితే వాళ్ళిండ్లు వాళ్ళే అంటించుకునేసి మన మీద పోలీసు కంప్లయింటు ఇచ్చేటట్టుండారు. శెనిగి చెట్టుకు, వరి పైరుకు దేనికి జూడు తెగులే. ఎరువులకు, పురుగు మందులకు పోంగా ఏ పలితంలోనూ సేతిలో రూక మిగలటంలే. నాకు బయిమవతాది. మోటారు జూడను లింగిసెట్టి వీదికన్నా బొయ్యి రావాలి. నేను ఇంటికి పోబోయ్యేది ఏడుగంటల బస్సుకే. చంద్రుడొస్తే ఆ బయింకన్నా పచ్చి బస్టాండు లో కలబడమను. బాండుకు బయిమవతా ఉండేది. బాండు తిరగ రాసుకునేదో, నేల సంగతి ముదివి జేసుకునేదో ఏదో వొకటి సెయ్యండి. ముసిలోన్ని నేను మళ్ల మళ్లా రాలేను. నన్ను తిప్పి సంపద్దండి.”

వీధి మలుపుదాకా నాయుడు వెనకనే వచ్చింది అపరంజమ్మ. కార్నరులోని బంకులో పోడా తీసి నాయుడి కిచ్చి ఆతడు తాగినాక వెనుదిరిగింది.

ఏడుగంటల బస్సుకోసరం సాయంత్రం అయిదు గంటలకే బస్టాండు చేరుకున్నాడు మునస్వామి నాయుడు. రాత్రయి దీపాలు పెడితే ఆయనకు చూపు సరిగ్గా ఆనడు. మిరిమిట్లు గొలిపే దీపాల మధ్య ఆయన మరింత దూరం నడవలేడు. ఉదయం వన్నియార్ పేట వీధులన్నీ గాలించి గాలించి మూడు గంటలకు పోటల్లో భోజనం ముగించేటప్పటికి ఆయన కాళ్ళు పచ్చి పుండ్లలా తయారయ్యాయి. అందుకే చివరకు లింగిచెట్టి వీధికి వెళ్ళడం కూడా మానుకున్నాడు. పోనీ మూడు గంటల ప్రాంతంలో కేకేనగర్లోని మనమరాలు ఇంటికై నా తాను వెళ్ళి ఉండవలసింది.

అక్కడికి కూడా వెళ్ళక పోవడానికి దూరం ఒకటే కారణం కాదు. మనమరాలి ఇల్లు మూడో అంతస్తులో అదొక అపార్టుమెంటు ఇల్లు. పదే పదే వీధిలోకి వచ్చి పోవడానికి సాధ్యం కాదు. ఇంట్లోంచి బయటకు వచ్చేవరకు ఆకాశం కూడా కనిపించదు. కరెంటు పోయి ఫాస్టు తిరక్కపోతే ఉమ్మత్లో ఉడికిపోవాల్సిందే. మనవరాలికి ఇద్దరు పిల్లలు. వారు ఇంట్లో మాట్లాడే భాష తెలుగు. వీధిలో కెళితే మాట్లాడే భాష అరవం. స్కూల్లో ఇంగ్లీషు మీడియం. పిల్ల లింకా అరుదుగా వచ్చే మునుస్వామి నాయుడు లాంటి పల్లెటూరి ముసలి చుట్టంతో ఏ భాషలో మాట్లాడాలో తేల్చుకోలేకపోతున్నారు. ఉదయం లేచిన దగ్గర్నుంచి ఆఫీసులకు, స్కూళ్ళకు, మార్కెట్టుకు, బజారుకు వెళ్ళడానికి నానా పైరానా పడిపోవడము, సినిమా ముందో, చౌక దుకాణాల ముందో, సిటీ బస్టాండ్ల వద్దో ఏదో ఒక క్యూలో గంటలు

గంటలుగా వెళ్ళదీయడము - తప్పించి ఆ ఇంటి సభ్యుల కున్న ఒకే ఒక ముఖ్యమైన వ్యాసకం టిపి. రాదాని బంధువులు వెదుక్కొని ఇంటికి వస్తే వారి బాగోగులను సాకల్యంగా విచారించడానికి కూడా టిపి వారి సమమతించదు. ఆ మొదటి తరగతి జైలు శిక్షకంటే ఈ ఆరుబయలు జైలే మేలనిపించింది మునస్వామి నాయుడికి.

మూలసత్రం బస్టాండు - పదినిమిషాలు కూడా తాపీగానూ, హాయిగానూ నిలబడి బస్సు కోసం ఎదురు చూడతగినంత శుభ్రంగా లేదు. ఒకవైపున గోడల నుంచీ వస్తున్న కంపు, మరోవైపు రోడ్డు మీద నుంచి వస్తున్న ఉప్పుచేపల కంపు, బస్టాండంతా వ్యాపించిన పెట్రోలు, ఇతర ఆయిళ్ళ వెగటు వాసన, వాడి క్రుశ్చిన పూల, పండ్ల దుర్వాసన, బస్టాండు దుర్బరంగా ఉంది. మునస్వామినాయుడు గాలి మార్పుకోసం బస్టాండు పక్కనున్న బేసెన్ బ్రిడ్జి పైకి నడిచాడు. బ్రిడ్జి క్రింది నుంచీ రైలు దార్లు పోతున్నాయి. బసింగ్ హామ్ కెనాలో, లేదా అలాంటి కాలువ మరొకటో నిండుగా మురుగు నీళ్ళతో నల్లగా కదులుతోంది. మునస్వామి నాయుడికి నానాటికి ఇసుక తీసేకట్టె ఎండిపోతున్న తమ ఊరి వాగు జ్ఞాపకం వచ్చింది. దిగంతాల వరకు వ్యాపిస్తున్న విశాల నగర వలయంపై అక్కడక్కడ లైట్లు వెలగడం మొదలుపెట్టాయి. మురుగు కాలువపక్కనున్న మురికి వాడల్లో చీకట్లు వ్యాపిస్తున్నాయి. బ్రిడ్జిపై శరవేగంగా దూసుకుపోతున్న కార్లకు, బస్సులకు అడ్డంపడి చింపిరి జాట్లు, చీలికలు పేలికలయిన బట్టలు, మురికి కూపమయిన దేహంతో పిచ్చిదొకతె గోళ్ళమైన అవయవాల్ని బాహులుగా ప్రదర్శిస్తూ రోడ్డుమీద నిర్లజ్జగా నిదానంగా, తీవిగా, నడిచిపోతోంది.

ఆసరికి నాయుడి కోసం కొండయ్య బస్టాండంతా గాలించి వెదుక్కుంటూ బ్రిడ్జిపైకే వచ్చేశాడు. సరైన సమయానికి సరైన స్థలానికి వచ్చినట్లుగా ఆనందపడిపోతూ కొండయ్య మురికివాడ కేసి చెయ్యి జూపి స్తూ "ఆడే సామీ నా ఇల్లు ఇప్పుడుండేది. ఆడ నల్లగా ఈత చెట్టు మాదిరి ఉండాడే, దాని పక్కనుండాడే" అన్నాడు. అక్కడ ఒకేమాదిరిగా పందలాది పాకలు కనిపిస్తున్నాయి. ప్రత్యేకించి దేన్ని గుర్తించడం సాధ్యం కాదు. చీకట్లు కూడా ముసురుకుంటున్నాయి. నాయుడికి పట్టుమని పది గజాల దూరానికి కూడా చూపు ఆనదు.

"దిగవూర్లో జాత రెప్పుడు సామీ. నాయాల్లి వోట్లలో తిని తిని నోరు నవి సెడి పోయ్యుండాది. సాటు పెట్టారా, ఇంకా లేదా? ఏ ఇనయం ఎవరి దగ్గరో ఒకరి దగ్గర సెప్పంపు సామీ. మింటు మణిస్తంభం కాడి కొచ్చిన ఏ మడిసీ నా కన్ను దప్పి పోలేడు" అన్నాడు కొండయ్య. అతడి నోరు సారా కంపు కొడుతోంది. దూరంగా పైరింజనాకటి గంట కొట్టుకుంటూ పోతోంది. గభాల్ని బ్రిడ్జి క్రింద కనిపిస్తున్న తన గుడిసె కేసి చూసుకుని "మన చోటు గాదులే" అంటూ పెడ నవ్వు నవ్వాడు కొండయ్య.

బస్సు రాగానే నీట్ల కోసం చిన్న సైజు దొమ్మి జరిగింది. కొండయ్య చొరవతో పోరాడి నాయుడు కోసం ఒక టిపికి చివరి నీటు సంపాదించాడు. బస్సు ఎక్కాక కూడా మునస్వామినాయుడు చంద్రయ్య కోసం ఎదురు చూడసాగాడు. చంద్రయ్య రాలేదుకాని

ఆ సమయానికి అపరంజమ్మే మళ్ళీ నాయుడ్ని వెదుక్కొని వచ్చింది. తెల్లవా రనంగా వెళ్ళిన కొడుకు ఇంతవరకు భోజనానికి కూడారాలేదని, వస్తూనే వాడికి బుద్ధి చెప్పి ఊరికి పంపిస్తానని, తమ కష్టాల్ని, చుట్టరికాన్ని మనసులో పెట్టుకొని భూమి రేటు వగదెంచి అప్పు వర తట్టుకుని, రిజిస్ట్రేషను చేసుకొమ్మని బస్సు బయల్దేరి దాకా ఆమె నాయుడితో చెప్పింది. చివరిగా సుందరమ్మ కూతురు తీర్థమాడంగానే జాబు రాయమనీ, తమ ఇంట్లోని పెరట్లో ఉన్న టెంకాయ చెట్టుకు అప్పుడప్పుడు నీళ్ళుపోసి పుణ్యం కట్టుకోమని ఆమె నాయుడిని వేడుకొని వెళ్ళిపోయింది.

క్రికీరిసిన భవనాల మధ్య నుంచీ, అల్లిబిల్లిగా అల్లుకున్న బిడీ రోడ్ల మధ్య నుంచీ, పూనకం వచ్చినట్టు పరిగెత్తుతున్న వాహనాల మధ్యనుంచీ, మిరిమిట్లు గొలిపే రంగురంగుల దీపాల నుంచీ, జన సమూహాల మధ్య నుంచీ, జన సమ్మర్థం మధ్య నుంచీ బస్సు దూసుకుపోతూ ఉంది. నాయుడు నిర్లిప్తంగా వెలుపలికి చూస్తూ కూచున్నాడు.

రోడ్డు కిరువై పులా ఉన్న వంట చెరకు డిపోలు, సామిల్లులు, అడితీలు కొయ్యలతో నిండుగా ఉన్నాయి. చాలని దానికి ప్రతిదినం కొన్ని ఎకరాల చెట్లు నరికి కొయ్యల్ని లారీల్లో పట్నం చేరవేస్తున్నారు. ఇంత చేసినా చలికాలం చలికి కాచుకోవాలంటే టైర్లు కాలవలసిందే.

వీధి కళాయిల వద్ద జనం కొట్టుకుంటున్నారు. వాటరు టాంకులు మైళ్ళ నుంచి నీళ్ళు తెస్తున్నాయి. బోరింగులు నూర్ల అడుగులకు పోతున్నాయి. ఇసుక తవ్వి చుట్టుపట్ట నున్న ఏర్లు ఎండిపోతున్నాయి. చెరువుల్ని పూడ్చి స్లాట్లు వేసి ఇళ్ళు కట్టుకుంటున్నారు.

బస్సు వ్యాసరప్పాడి దాటింది. మూలకడై దాటింది. గ్రాండ్ బ్రంక్ రోడ్డు మీద నున్నగా సాగిపోతూ ఉంది. మంచి వెన్నెల, వచ్చే పోయే వాహనాల లైట్లలో వెన్నెల తెలియడం లేదు.

'కొట్రలియారో, కొరతలారో' బ్రిడ్జి క్రింద పెద్ద కాలువొకటి అగాధంలోకి జారి ఉంది. కూలీలు కొందరు లారీలో పెద్దగా రోద జేసుకుంటూ నగరం వైపు వెళ్ళిపోతున్నారు.

భవిష్యత్తు తలచుకుంటూ భయం భయంగా కళ్ళు మూసుకున్నాడు మునుస్వామి నాయుడు. జీవనదులు, పంటకాలువలు, సెలయేళ్ళు ఇంకిపోతున్నాయి. ద్రయినేజీలు, మురికి కాలువలు పొంగిపొర్లుతున్నాయి.

ఆంధ్రప్రదేశ్ వారపత్రిక, 13-12-1989

మౌనరాగం

కె.కె.మీనన్

“గంట అయిదు కొట్టింది, సాబ్! లేవండి.”

బరువుగా ఉన్న కనురెప్పల్ని బలంగా ఎత్తి చూశాడు వెంకట్రావు.

తోటి, వార్డుబోయ్ ఎవరి అస్రాలు వాళ్ళ చేతుల్లో పట్టుకుని నించుని ఉన్నారు.

పక్కన బ్రాళి వుంది.

మల్లీ కళ్ళు మూతలు పడుతున్నాయి.

మెత్తటి పరుపు, వెచ్చటి దుప్పటి, మనుష్యుల మధ్య జీవితం - ఇవన్నీ కలిసి మత్తుగా, ఒళ్ళు తెలియని నిద్ర ఇస్తున్నాయి.

“ఆపరేషనుకు తయారు చెయ్యాలి. లేవండి, సాబ్!”

“అవును కదూ? ఈ వేళ ఆపరేషన్ అనుకున్నాడు వెంకట్రావు.

అప్పుడుకాని నిన్న డాక్టర్ చెప్పిన మాటలు గుర్తుకు రాలేదు. నిన్న ఆడ్మిషన్ కాగానే అన్నాడు డాక్టర్ - “భయపడకండి. రేపే థియేటర్. ఆపరేషన్ చేస్తాను” అని.

అవును. ఈ రోజు జరగబోయే మహాయజ్ఞానికి సమిధలవేళ ఇది.

“లేవండి.”

“లేవగలనా? ప్రయత్నిద్దాం” అనుకున్నాడు వెంకట్రావు.

సర్వశక్తులూ కూడగట్టుకుని పక్కకు తిరగటానికి చేసే ప్రయత్నమంతా వ్యర్థమై పోయింది.

తనకు తెలుసు - తను లేవలేడు.

తనకు తెలుసు - తను బతకడు.

ఇవన్నీ తెలిసీ బతకటానికి ఎందుకీ వృథా ప్రయత్నం?

అది జీవి లక్షణం. పుట్టిన ప్రతిప్రాణి బతకటానికి చేసే ప్రయత్నం పెనుగులాట.

“పెరిటోనిటీస్”.

ఆ పేరులోనే ఉంది ప్రమాదం. భయంకరమైన ఈ రోగం నుంచి బయటపడాలంటే ఎంతో పరిణతి చెందిన వైద్య పరిజ్ఞానమంతా సాయపడితే తప్ప వీలకాదు. అందుకే

వెంటనే ఆపరేషన్ చెయ్యాలన్నాడు డాక్టర్. అప్పుడు ఆపరేషన్ అవసరం కాబట్టే తను ప్రాణాలకు తెగించి వచ్చి ఈ హాస్పిటల్‌లో చేరాడు. చేరాడు కాబట్టే ఈ కర్మకాండ అంతాను.

హాస్పిటల్‌లో చేరాడానికి తను పడ్డ అవస్థ తలుచుకుంటే ఈ దేశాన్ని మార్చగలమా, అసలు మారుతుందా అనిపిస్తుంది.

ఆటోలో వచ్చి కాజావాట్టి డిపార్టుమెంటు ముందు దిగాడు. అవుట్‌పేషెంటుకు వెళ్ళాలి. వెళ్లే స్థితిలో తను లేడు. ఎవరైతే నా తన్ను నడిపించుకెళ్ళాలి. లేదా వీల్ చెయిర్‌లో వెళ్ళాలి.

ఎంతోమంది తోటిలూ, ఆయాలూ తన ముందునుంచే వెళ్ళిపోయారు. 'ఒక చక్రాల బండి కావాలి' అని ఎంతమందిలో మొరపెట్టుకున్నా తన్నెవ్వరూ పట్టించుకోలేదు. ఏమిటి దౌర్భాగ్యం? ఎవరి కోసం వీళ్ళంతా? ఎంత వాపోయినా ప్రయోజనంలేదు. ప్రజలు అలవాటు పడ్డ మార్గాన్నే, తను కూడదనుకుంటున్న మార్గాన్నే తనూ నడవ వలసి వచ్చింది.

పక్కనుంచి ఒక ఆయా వెళుతోంది. జేబులో చేయిపెట్టి చూశాడు. కాగితం నాలుగు మడతల రూపంలో తగిలింది. తనకున్న ఆస్తి, ఎవరికైతే నా తను ఇవ్వగలిగే ఆస్తి ఆ రూపాయి మాత్రమే! దాన్ని పైకి తీసి ప్రదర్శించి, "ఆయా! ఇది పుచ్చుకుని నన్ను ఒ.పి.కి తీసుకెళ్తావా?" అనడిగాడు

ఆమె తడుముకోకుండా - "ఏక్ మినిట్, సాబ్" అని వెళ్ళిపోయి, వీల్ చెయిర్‌తో తిరిగివచ్చింది.

డాక్టరు పరీక్ష చేశాడు.

వైద్యశాస్త్రం ఎన్ని విధాల పరీక్షించనునీ ఆదేశించిందో అన్ని విధాల పరీక్షించాడు.

"ఇటీజ్ వెరీ సిరియస్. ఆపరేషన్ ఈజ్ ఇనెవిటబుల్" అన్నాడు పక్కనున్న జూనియర్‌తో.

"అడ్మిషన్ ఈజ్ నెనసరీ"

"దబ్బుకే. బట్ బాస్ ఈజ్ నాట్ ప్రెజంట్." తన అశక్తతను వ్యక్తం చేశాడు.

"మరేం చేస్తారు?"

"మెడికల్ కేసని తో సేద్దాం"

"పాపం !" అన్నాడా జూనియర్.

తన నిర్ణయానికి ఆలంబనం చేకూర్చుకుంటున్నాడు అసిస్టెంటు సర్జన్.

"ఏ వూరయ్యా నీది?" అడిగాడు వెంకట్రావును.

"భద్రాచలం."

"మరిక్కడి కెందు కొచ్చావు?"

"రోగం బాగు చేయించుకోవాలని."

కొన్నేపు ఆలోచించాడు డాక్టర్.

"ఇప్పుడొక నూది ఇస్తారు. అది తీసుకుని మళ్ళీ సోమవారం కనిపించు."

‘నాకిక్కడ ఎవరూ లేరండి’

“మరేం చెయ్యి? ఇక్కడ బెడ్స్ కూడా లేవు”

అతని వేడికోలుకు అంతకంటే సమాధానం లేనట్టు తన ధోరణిలో తను వెళ్ళిపోయాడు. చేతులు కడుక్కుని, తెల్లటి బొచ్చు తువాలితో ఒయ్యారంగా చేతులు వత్తుకుని కుర్చీలో కూర్చున్నాడు. అతని ఆజ్ఞ అనుసరించి జూనియర్ ఎద్ చీటీ వ్రాసి తోటి చేతికిచ్చాడు. అతను బలవంతంగా కుర్చీలో కూర్చుంటే బయటకు నడిపించాడు వెంకట్రావును. బయట బల్లమీద కూలేసి తన దారిని తను పోయాడు. తనలాంటి వాళ్ళే ఎంతోమంది తన స్థితిలోనే వెళ్ళిపోయారు. తను మాత్రం ఆ బల్ల వదలలేదు.

రోగులు క్రమంగా పరిచబడిపోతున్నారు.

తన చావు ఆ బల్లపైనే అనే నిర్ణయానికి వచ్చాడు వెంకట్రావు

పక్కనే ఒక నర్సు పోతూ అడిగింది “ఏమయ్యా, పొద్దుటి నించీ ఇక్కడే వున్నావు. చూపించుకోలే?” అని.

సమాధానంగా చేయెత్తి ఆమెను దగ్గరకు పిలిచాడు. విషయమంతా చెప్పాడు.

“రోగం ప్రమాదకరమైందని వాళ్ళు అనుకోగా విన్నాను, సిస్టర్! ఆపరేషన్ చెయ్యకపోతే చచ్చిపోతాననికూడా అన్నాను.”

“మరెందుకు అడ్మిట్ చేసుకోలేదు?”

“ఎమో ! అది వాళ్ళకే తెలియాలి!”

ఆమె లోపలి వెళ్ళిపోయింది. పది నిమిషాల తరువాత డాక్టర్ తో తిరిగి వచ్చింది.

“ఇతనేనా? లాభంలేదు, సిస్టర్! బాస్ లేరు. అడ్మిట్ చేసుకుంటే ఆయన కోప్పడతారు.”

“అలాంటప్పుడు మీరు ఒ.పి.లో ఎందుకు కూర్చుంటారు? కూర్చున్నప్పుడు మీకూ కొన్ని హక్కులూ, బాధ్యతలూ ఉంటాయి: చచ్చిపోతున్న పేషెంటును రక్షించలేకపోయాక ఇక మనవృత్తి ప్రయోజనం ఏమిటి?”

ఆమె ముందు తలవంచక తప్పింది కాదు.

హక్కులూ, బాధ్యతల ప్రసక్తి రాగానే తనేదో ఓడిపోతున్నాడులా, ఓడిపోకూడదనే నిర్ణయం తీసుకున్నాడు వాడులా కనిపించాడు.

“ఆర్డర్ బి! ఐ విల్ టేక్ ది రిస్క్.”

అలా అడ్మిట్ అయ్యాడు.

కావలసిన కర్మాకాండంతా కానిచ్చి చేతులు చాపారు వాళ్ళిద్దరూ. ఏముంది తన దగ్గర? సణుక్కుంటూ వెళ్ళిపోయారు.

ఆ వేళ జరగవలసిన మొట్టమొదటి ఆపరేషన్ తనది.

తొమ్మిది గంటలకే శవంలా పడుకోబెట్టి బ్రాలీలో థియేటర్ కు లాక్కుపోయారు.

ఆపరేషన్ థియేటర్ డెట్టాల్, ఈథర్ వాసనలతో గుబాళిస్తూంది.

పరికరాలు సిద్ధంచేస్తున్న సిస్టర్ల వాడావిడి కళ్ళ ముందు కనపడతూంది. ఫైరిలైట్ చేసిన కావిరంగు తెల్ల బట్టలు వేసుకుని అలూ ఇలూ తిరుగుతున్నారు జూనియర్ డాక్టర్లు.

రోగుల తాలూకు మనుషులంతా బయట భయం భయంగా కూర్చుని, కూర్చోలేకా అటూ ఇటూ తిరుగుతూ కొంత మంది వేచిఉన్నారు.

అకస్మాత్తుగా ఆసిస్టెంట్ మాటలు వినిపించాయి.

“బాస్ వచ్చే వేళయింది, ఇక సిద్ధం చెయ్యండి.”

చక్రాల ప్రేమీద సిలిండర్ దగ్గరి కొచ్చింది. ఎనిస్టీషియా ముక్కుదగ్గర పెట్టి “బాగా పీల్చు” అన్నాడు అనీస్టీసిస్టు.

ఒక బలమైన, బరువైన ఉచ్చాస!

అంతే.

అంతా తేలికైన దూదిపింజరా ఎక్కడికో తేలిపోతున్నట్లుగా ఏవో అర్థంకాని పరికరింపులూ, గుసగుసలూ, నవ్వులూ, ఏమీ తెలియని కోలాహలం.

ఆ తరువాత ఏమైందో తెలియదు.

స్పృహ వచ్చేటప్పటికి తను వార్డులో పక్కమీద ఉన్నాడు.

పాట్ల తడిమి చూసుకున్నాడు. ఎక్కడా ఆపరేషన్ చేసిన జాడలేవు. బాధా లేదు.

తలనొప్పి, నాసియా.

తెలివి వచ్చిందని తెలికాక తోటిలు మళ్ళీ ఓ బ్రాలీ తీసుకొచ్చి ఎక్కించారు.

“ఎక్కడికి?”

“మెడికల్ వార్డుకు.”

“ఎందుకు?”

“ఇది మెడికల్ కేసు. ట్రాన్స్ఫర్ చేశారు.”

మెడికల్ వార్డు అశ్రద్ధ చేయబడ్డ మునిసిపల్ మార్కెటులా ఉంది. ఎక్కడా నింకోటానికి స్థలం లేదు. మంచానికి, మంచానికి మధ్య ఖాళీస్థలంలో పరుపులు వేసి రోగుల్ని పడుకోబెట్టారు. ఖాళీగా ఉన్న ఒక నేలపరుపు మీద వెంకట్రావును పారేసి వెళ్ళిపోయారు.

ఒంటిగంట ప్రాంతంలో వచ్చాడు ఫిజీషియన్. అతని వెనుక గొర్రెల మందలా పెద్ద పటాలం. వెంకట్రావును నానా హింసలూ పెట్టి గానీ వాళ్ళు వదలేదు.

మూడుగంటల వరకూ ఎవరి జాడా లేదు. వార్డు స్టాఫ్ మారుతూన్న హడావిడి తప్పు అక్కడ ఎలాంటి అలికిడి లేదు.

మూడున్నరకు సిస్టర్ వచ్చి ఏదో గోళీలు ఇచ్చింది. తీరా చూస్తే అవి మట్టివిలుమినవి. గ్లాసులో ఎర్రనీళ్ళు పట్టుకుని నిలిబడి ఉంది సిస్టర్.

“సిస్టర్! నా కేసు షిట్ ఒకసారి చూడనిస్తారా?”

“ఎందుకు?”

“ట్రీట్ మెంట్ ఏం రాశారో చూస్తాను”

“ప్రెషెంట్ అవన్నీ చూడకూడదు” అని కాస్పేపాగి “రాసిన మందులు ఇవ్వటం లేదనా మీ అనుమానం?” అంది.

“అదికాదు. మిమ్మల్నినేనేం తప్పు పట్టటం లేదు. వెర్చరేషన్ కేస్ కు ట్రీట్ మెంట్

మొదలు పెట్టే తీరు ఇది కాదేమోనని నా అనుమానం.”

“మరెలా?”

“వెంటనే గ్లాకోజ్, సైలెన్ ఇవ్వాలి.

“ఇంకా . . . . .”

‘లో బ్లడ్ ప్రెషర్ అని మీరే నోట్ చేసుకున్నారుగా?’

‘అవును. అందుకే ఆపరేషన్ చెయ్యలేదని సర్జికల్ వాళ్ళు రాశారు’

‘మరి అలాంటప్పుడు బి.పి. పెంచటానికి సైలెన్ లో ఎడినాలిన్ ఇవ్వాలిగా?’

‘ఇవన్నీ మీ కెలా తెలుసు?’

‘నాకెలా తెలుసున్నది కాదు సమస్య. మీకెందుకు తెలియలేదని.’

“మీకు నేనేం చెప్పలేను. డ్యూటీ డాక్టర్ వచ్చాక పంపిస్తాను. మార్లాడండి.”

ఇచ్చిన బాల్లెట్స్ వెనక్కి తీసుకుని, బండి తోసుకుని అవతలి బెడ్ దగ్గరికి కెళ్ళిపోయింది.

నర్సు తన రౌండ్స్ పూర్తిచెయ్యకముందే డాక్టర్ వచ్చినట్టుంది.

“డాక్టర్! స్లీప్ సీ బెడ్ వంబర్ ఫాటీటీ” అని పిలిచింది.

‘ఎనిథింగ్ సీరియస్?’

‘ఇట్ సీమ్స్ సో’

డాక్టర్ వచ్చింది.

‘డాక్టర్! స్లీప్ కమ్ విత్ కేస్ పీట్ అన్నాడు వెంకట్రావు.

డాక్టర్ కాసేపు ఆలోచించి, వెనక్కి వెళ్ళి కేస్ పీట్ తో తిరిగి వచ్చింది.

‘మీపేరు వెంకట్రా వనుకుంటాను?’

‘అవును’

ఆమె ముఖంలోకి చూశాడు.

ఆమె కూడా అప్పుడే పేషెంట్ ముఖంలోకి చూసినట్టుంది.

‘లీల!’ అనుకున్నాడు

‘రాధా!’ అంది డాక్టర్ నెమ్మదిగా,

‘షే! .... నాపేరు వెంకట్రావు.’

రోగులంతా మధ్యాహ్నపు భోజనాలు ముగించుకుని నిద్రలోకి జారుకుంటున్నారు.

నర్సు తన స్టానంలో స్థిరపడిందని తెలుసుకున్నాక దగ్గరగా పక్కమీద కూర్చుంది డాక్టర్ లీల.

“ఏమిటి, రాధా?”

‘ఛై పాయింట్ వచ్చింది.’

‘ఎప్పట్నుంచి’

‘ఆరోజు నీ దగ్గర్నుంచి వెళ్ళిపోయినప్పట్నుంచి’

‘వర్షంలో తడిశావు కదూ?’

‘ఆ బాగా!’

ఆమె నిట్టూర్చింది.

‘లే, బెడ్ మీంచి. ఇక్కడ లేని పోని హంగమా చెయ్యకు.’ పాచురించాడు.

‘రాధా...’ ఆమె కళ్ళలో నీళ్ళు సుళ్ళు తిరగటానికి సిద్ధంగా ఉన్నాయి. లేచి నిలడింది.

ఆరోజు.....

చీప్ ఇంజనీర్ రఘుపతినాయుడు రామప్ప చెరువు దగ్గర గెస్ట్ హౌస్ లో విడిది చేశారు. ఆయనకి పదిరోజుల క్రితమే గుండెపోటు వచ్చింది. అందుకే ఆయన ఏకైక పుత్రిక డాక్టర్ లీల కూడా ఆయనతో క్యాంపుకి వెళ్ళింది.

ఇంజనీరు గారు బయట వరండాలో కూర్చున్నారు. వర్షంలో ఆయన ముందు విశాల సాగరం పాగ మంచులో కాశ్మీర్ డాల్ సరస్సులా కనిపిస్తోంది. పలచటి తెరలోంచి కనిపించినట్టు ప్రకృతి అంతా వర్షంలో మసక మసకగా, మనోహరంగా తోస్తోంది. ముషారుగా లేచి పచార్లు చెయ్యటం ప్రారంభించారు. చల్లని తేమగాలి రివ్వున ముఖానికి కొట్టేటప్పటికి పళ్ళు జివ్వున లాగినట్లనిపించి, ‘అమ్మా లీలా!’ అని పిలిచాడు.

‘ఏం నాన్నా?’

‘కొంచెం అగ్గిపెట్టె తెచ్చి పెట్టు, తల్లీ!’

అప్పటికే బయటికి వచ్చేసింది లీల.

‘సిగరెట్లు కాలవద్దని ఎన్నిసార్లు చెప్పాలి నాన్నా?’

‘అబ్బే! నేను కాల్యటం లేదే!’

‘మరి అగ్గిపెట్టెందుకు?’

‘ఊరికేనే, తల్లీ... నీకెందుకు? ఇచ్చేసి లోపలి కెళ్ళిపో, లీలా.

‘నా దగ్గరా, నాన్నా, నీ అబద్ధాలు? నేను డాక్టర్ని’

‘అదే నేను చేసిన తప్పు’.

ఏమిటి?’

‘అదే... నిన్ను డాక్టర్ని చెయ్యటం. శుభ్రంగా పెళ్ళి చేస్తే ఈ పాటికి మనమళ్ళతో హాయిగా కాలక్షేపం చేసే వాణ్ణి’.

పెళ్ళి మాట రాగానే ఆమె మనసులో ఒక మెరుపు మెరిసినట్లయింది. ఆ వెంటనే పిడుగులాంటి భయమూ ఆమె గుండెల్ని కుదిపేసింది.

రాధాకృష్ణ ఎక్కడున్నాడో! ఈ వర్షంలో, చలిలో ఏ కొండ గుహలోనో లేక ఈ వర్షంలో తడుస్తూ ఏ అడవిదారులు వెంబడో తిరుగుతూ ఉంటాడు అనుకుంటూ అలవోకగా అలా ఆ కొండ వైపు చూసింది. ఆమె చూపుకి అడుగున పాడుపడిన ఆలయమంటపం, దాని వెనక కాలువ, స్టూయిస్, ఆపైన ఎత్తయిన కొండ, దట్టంగా అలుముకున్న చెట్లూ చేమా...

కొండ చరియలో, చెట్లమధ్య నుంచి రతల్నీ, తుప్పల్నీ తొప్పించుకుంటూ దిగుతున్న ఒక ఆకారం తెర వెనక మెదులుతున్న నీడలా కనిపించింది.

‘నాన్నా! ఇదిగో అగ్గిపెట్టె.’

‘ఈ ఒక్కసారికే, తల్లీ! చలి వణికించేస్తోంది.’

‘ఈ చలిలో కూర్చోవడమెందుకు, వణికిస్తోందని సిగరెట్లు కాలడమెందుకు? పదండి, లోపలికి.’

బలవంతంగా లాక్కుపోయి మంచం మీద పడుకోడెట్టి దుప్పటి కప్పింది.

‘వర్షం తగ్గవరకూ మీరు పక్క మీంచి లేవకూడదు.’ అని మళ్ళీ బయటికి వచ్చేసింది.

ఆ ఆకారం క్రమంగా ఆసన్నమైంది. పొట్టిచేతుల కాకీ చొక్కా, నిక్కరూ, వానకు తడిసి నల్లగా కనిపిస్తున్నాయి. వెనక బరువైన కీబ్తో అతను కొంచెం ముందుకు వంగి నడుస్తున్నాడు.

ఆమె గుండెలు ఝల్లుమన్నాయి.

పది నిమిషాల్లో అతను పైకి రానే వచ్చాడు.

‘రాధా....’

‘ఏం, లీలా, ఆశ్చర్యంగా ఉందా?’

‘ఆశ్చర్యం కాదు. కలలోలా ఉంది. ఇప్పుడే గుర్తుకు వచ్చావు. అటు చూస్తే ఒక ఆకారం కనిపించింది. అది నువ్వే కావటం....అవును, నీకెలా తెలుసు?’

‘రోగిష్టి తండ్రిని ఏ కూతురైనా - అందులోనూ డాక్టరైన కూతురు వదిలి పెడుతుందా?’

‘నాన్నగారి క్యాంపు తెలుసా?’

‘సి.ఇ.గారి క్యాంపు రహస్యం కాదుగా?’

‘అరే! పూర్తిగా తడిసిపోయావు. టవల్ తెస్తానుండు.’

‘వద్దు. ఉండు.’ ఆమె చెయ్యి పట్టుకున్నాడు.

‘ఏమటి ఇంత వేడిగా ఉంది? అమ్మో! ఎంత టెంపరేచర్!’

‘నా టెంపరేచర్ కేంలే. అవతల చచ్చిపోతున్నారు. ఉదయం కాల్యుల్లో ఇద్దరికీ గుండు దెబ్బలు తగిలాయి. ఏంటి బయాటిక్స్ లేవు. ఏమైనా తెచ్చావా?’

‘ఇస్తాను. ముందు నువ్వు తల తుడుచుకో, ఒక ఇంజెక్షన్ ఇస్తాను.’

‘నా గురించి విచారించకు, లీలా... అవతల చాలా ప్రమాదం... ఎక్కువ సేపు ఇక్కడ ఉంటే నేను పట్టబడక తప్పదు.’

ఆమె లోపలి కెళ్ళింది.

‘ఎవరితో, లీలా, మాట్లాడుతున్నావు?’

‘వాచ్మన్ కొడుక్కి బ్రహ్మం ఉందట నాన్నా’ అని సమాధానం చెప్పి మందుల పెట్టెతో బయటికి వచ్చేసింది.

అతను మరేం మాట్లాడలేదు. ఆమె వైపు ఆప్యాయంగా చూసి మందులు కీబ్తో వేసుకుని వెళ్ళిపోయాడు.....

★ ★ ★

డాక్టర్ లీల కేప్ పీట్ పరీక్షించింది.

'బై ఫాయిడ్ రెండు సార్లు తిరగబెట్టింది. వెర్నోరేషన్ అయి పెరిటోనిటస్ డెవలప్ అయింది. రో బి.పి.ఎనిమిక్. హై లీటాస్పిక్ రాడికల్ మెథడ్ పనికి రాదు. ఆపరేషన్ ఆపివేయ బడింది. కన్వర్సేబిల్ పద్ధతిలో బ్రీట్ మెంట్ రికమెండ్ చేయడమైంది. బ్రాన్చిఫర్ టు మెడికల్ వార్డ్.'

'సిస్టర్!'

'ఎస్, డాక్టర్.'

'వన్ సెలెన్ బాటర్ ఎత్ ఎడినాలిన్.'

గ్లూకోజ్ సెలెన్ ఇచ్చి 'క్లోరోమైసిన్ అర్జెంట్' అంది.

'నో, డాక్టర్. నాట్ ఆవై లబుల్.'

'పోనీ, గారామైసిన్?'

'చూస్తాను....తెలిసి ఉండి ఇంత ఆశ్రద్ధ ఎందుకు చేశావు?'

'మేం ఆశ్రద్ధ చెయ్యం. అనివార్యం అయితే తప్ప''

ఆమె కళ్ళు నీళ్ళని బలవంతంగా ఆపుకుంటున్నట్లు బరువుగా ఉన్నాయి. యిద్దరూ ఒకళ్ళ నొకళ్ళు చూసుకుంటున్నారు.

'బెంగగా ఉండా!'

'నీకు లేదా?'

'ఉహూ--'

'రాతిగుండె!'

సిస్టర్ ఇంజక్షన్ తెస్తూంది. గబుక్కున కళ్ళొత్తుకుని సిరంజ్ అందుకుని ఇంజక్షన్ ఇచ్చింది. ఖాళీ సిరంజ్ తీసుకుని వెళ్ళిపోయింది. సిస్టర్.

'ఎంతకాలం ఇలా చావు బ్రతుకుల మధ్య పోరాటం?'

'ఈ వ్యవస్థ మారేవరకూ--'

'మారకపోతే.'

'మారి తీరుతుంది. మారకపోతే చస్తుంది. చచ్చిన ఈ సమాజం స్థానంలో నవ సమాజానికి పునాదులు లేస్తాయి.'

'అది చావకముందే--'

'నీ ఆనుమానం నాకు తెలుసు. ఉద్యమం చావదు. ఒకరుపోతే వారి వెనక వేలాదిమంది, నేను పోతే నా వెనక నువ్వు ఉంటావు.'

'ఆమె బరువుగా నిట్టూర్చింది.

ఆ వేళంతా వార్డులోనే ఉంది లీల. రాత్రి పది గంటలకు తండ్రినుంచి ఫోను వస్తే వెళ్ళింది. వెళ్ళేముందు 'ఎల్లీ మార్నింగ్' అని చెవిలో ఊది వెళ్ళిపోయింది.

అతను సన్నగా నవ్వాడు.

రాత్రినిద్రలేచి లీలకు. రెండుసార్లు ఫోన్ చేసికునుక్కుంది. రోగి కోలుకుంటున్నట్లు చెప్పారు. ఉదయం ఆలస్యంగా లేచింది. ఎంత తొందరగా తెమిల్చినా తొమ్మిది గంటల

కంటే ముందు రాలేక పోయింది హాస్పిటల్ కు.

వార్డుకు రాగానే పక్కపైన రాధాకృష్ణ లేకపోవటం చూసి ఆమె గుండెలు ఝుల్లుమన్నాయి. కేస్ షీట్ వెతికి తీసింది.

‘పేషెంట్ డైడ్ ఎట్ 2-35 పి.ఎ.మ్.’ అని ఉంది..

‘సిస్టర్!’

‘ఎస్, డాక్టర్!’

‘బెడ్ నంబర్ ఫార్మిట్రీ?’

‘డెడ్...’

‘తెలుసు. శవం ఎక్కడ?’

‘ఫారెన్సిక్ డిపార్టుమెంట్...’

గబగబా మెల్ల దిగి కిందికి వెళ్ళింది. లిఫ్ట్ దగ్గర పదిమంది తోటిలు గుమిగూడి మాట్లాడుకుంటున్నారు.

‘ఫారెన్సిక్ డిపార్టుమెంటునుంచి ఒక శవం మాయమైందట.’

ఆమెకు ఏదో అర్థమైనట్లు వెనక్కు తిరిగి వార్డులో తన గదికి వెళ్ళిపోయింది. ఎంత ప్రయత్నించినా దుఖం ఆగటం లేదు. బాయిలెట్ టేబుల్ మీద పడి తనివితీరా ఏడ్చింది.

‘డాక్టర్’ సిస్టర్ పిలిచింది.

ఆమె లేవలేదు.

‘డాక్టర్’

‘ఎస్’ ఏమైంది డాక్టర్?

‘ఏమీ కాలేదు.’

లేచి కూర్చుండి డాక్టర్ లీల. ముఖం అంతా కన్నీటితో తడిసి జేపురించిపోయింది.

‘ఏడుస్తున్నారా డాక్టర్?’

‘అవును.’

ఆమె ఎందుకనీ అడగలేదు.

‘బొట్టు చెరిపేసుకున్నారు.’

‘నేను చెరుపుకోలేదు.’

‘తెచ్చేదా?’

‘పడ్డు.’

ఆమె వెళ్ళిపోయింది.

లీల చెవిలో ఎవరో నెమ్మదిగా చెబుతున్నట్లునిస్తూంది.

‘నేను పోతే నా వెనక నువ్వు ఉంటావు. నేను పోతే నేను పోతే, నావెనక నువ్వు ఉంటావు....నేను పోతే’

ఆమె లేచి చకచకా అక్కణ్ణుంచి వెళ్ళిపోయింది.

“స్వ గృహమే కదా .....

రమాదేవి. జాస్తి

“చెప్పడం మరిచేను. ప్రాద్దన వాకింగ్ కి వెళ్ళినపుడు వెంకట్రావు కన్పించేడు శాంతా”

పెరట్ల మొక్కలకి నీళ్ళు పోస్తున్న మూర్తి ఆరుగు మీద కూర్చుని కూరలు తరుగుతున్న భార్యతో చేపేడు.

“మళ్ళీ ఏదై నా అవసరం పడిందేమిటి మీతో?” శాంత ముఖంలో కోపం చూసి మూర్తికి నవ్వాచ్చింది.

“విజయనగరం బ్రాన్స్ పర్ ఆయిందట, ఎలాగా అని బెందేలెత్తి పోతున్నాడు. పిల్లల చదువు ఆఖరి సంవత్సరాల్లో వుండికదా. ఇంకా ఆయిదారేళ్ళ సర్వీసు వున్నట్లుంది. చూస్తూ చూస్తూ ఉద్యోగం వాడులుకోలేడు కదా?! ఒక్కడే వెళ్ళి రావడానికి చాల దూరమాయె. ఏం చేయాలో అర్థం కావడం లేదని బాధ పడ్డాడు.”

“చేసుకున్న వాళ్ళకి చేసుకున్నంత మహదేహా!” అని వూరికే అనలేదు పెద్దలు, ఎవరి ఖర్చు వాళ్ళదీ”

“తప్పు శాంతా! అలా అనకు. నీకింకా వాళ్ళపై కోపం పోవడం లేదు. మరో వైపు నుండి ఆలోచించు. వాళ్ళ పుణ్యమా అనే కదా ఈ రోజు మనం మన స్వంత యింట్లో “స్వగృహమే కదా స్వర్గసమ” అని పాడుకొంటూ సంతోషంగా వున్నాం?! అందుకే నాకు వాళ్ళ పట్ల కృతజ్ఞత తప్ప మరో భావం లేదు. నువ్వుకూడ మనసుని కష్టం కలిగించే పాత విషయాలు మరిచిపోవాలి” మూర్తి అనునయంగా అన్నాడు.

శాంత తలెత్తి చూసింది. చుట్టూ రకరకాల పూల మొక్కలు విరగబాసి వున్నాయి కన్నుల పండుగ చేస్తూ. మరో వేపు కూరల పాదులు- ఏదీ కొనవలసిన అవసరం లేదు. మూర్తికి, తనకి కూడా మొక్కలంటే ప్రాణం, తనకి ఇంట్లో పనితో ఎక్కువ తీరిక దొరకదు కాని, మూర్తి మాత్రం ఏదో ఒక పనిచేస్తూ మొక్కల మధ్యే కాలం గడుపుతుంటాడు. సెలవు రోజుల్లో పిల్లలు కూడ సహాయంచేస్తుంటారు తండ్రికి. తమ చిన్నితోటను చూసుకుంటుంటే

చెప్పలేని ఆనందమే కాదు, కొంచెం గర్వం కూడ శాంతకి.

“ఏమిటోయ్ ఆలోచన? ఇంతకీ చిక్కుడుకాయలు ఈ పూటకేనా?” మూర్తి ప్రశ్నకే ఉలిక్కిపడింది శాంత.

“ఏం లేదండీ. మీరన్నదాని గురించే ఆలోచిస్తున్నా. నిజంగా వాళ్ళు పుణ్యం కట్టుకోబట్టే మనకో ఇల్లు అమరింది. లేకపోతే ఇంకా అక్కడే వుండి ఆ చెట్లకి నీళ్ళు పోస్తూ ఇంటికీ కాపలా కాస్తూ పడి వుండేవాళ్ళం,” శాంతకి ఎంత వద్దనుకున్నా అవన్నీ జ్ఞాపకం వస్తే మనసులో ముల్లు గుచ్చుకుంటున్నట్లే వుంటుంది.

“సరే, సరే పద. నేను కూడ నీ వంటలో సహాయం చేస్తాను, నువ్వు రాత్రికి నాకు సహాయం చేసే కండిషన్ మీదే సుమా!” మూర్తి బావి దగ్గర చేతులు కడుక్కుంటూ చెప్పేడు.

“రాత్రికి నేను సహాయం చేయాలా?” శాంతకి అద్దం కాలేదు.

“అవునోయ్. రాత్రి నన్ను త్వరగా నిద్రపోనిస్తే చాలు” మూర్తి నవ్వులో కొంటెతనం చూసేక అద్దమైంది శాంతకి.

“ఛీ ఛీ, పాడుమాటలు మీరూను. మీరేమీ సాయం చెయ్యబట్టేదు నాకు. వంట నేను చేసుకోగలను” ఎర్రగా కందిపోయిన శాంత ముఖం సిగ్గు, నవ్వు, కోపం వగైరాల్లో ఇంద్రధనుస్సులా కన్పించింది మూర్తికి.

“ఇంత వయసాచి నా నవ్వు బానే వుంటావోయ్” చేతిలో నీళ్ళు సున్నితంగా ఆమె చెంపపై చిలకరించేడు.

“నేను మాత్రం మీకామాట చెప్తానని ఆశపడకండి” శాంత నవ్వు దాచుకుని మూర్తి తెల్లజాబ్బుకేసి వెక్కిరింపుగా చూస్తూ లోపలికి వెళ్ళింది.

శాంత ఆలోచనలని దారి మళ్ళించకలిగినా మూర్తికి మాత్రం మళ్ళీ వెంకట్రావు విషయం గుర్తుకొచ్చింది. ఆ రోజులు కళ్ళముందు తిరిగేయి.

★ ★ ★

కోనసీమలో పుట్టి పెరిగిన మూర్తికి చదివిన చదువు ఉద్యోగం సంపాదించి పెట్టినందుకు ఆనందించాలో, అదిమహానగరంలో దొరికినందుకు (పైగా బ్రాన్స్ పర్ లేనిది) విచారింపాలో అర్థంకాని పరిస్థితి. వచ్చిన ఉద్యోగం వదిలేసుకోవడం తెలివైన పని కాదు కాబట్టి వొచ్చి చేరిపోయేడు. తర్వాత సంవత్సరానికల్లా మేనమామ కూతురు శాంతతో పెళ్ళి ఆ తర్వాత ఇద్దరు పిల్లలు పుట్టటంలో నాలుగైదు సంవత్సరాలు గడిచి పోయేయి.

ఈ అయిదేళ్ళలోనూ మూర్తికి మూడిళ్ళు మారవలసి వచ్చింది. పూర్వో పెద్ద ఇల్లు, పచ్చని పొలాలు, కొబ్బరితోటలు ఆరోగ్యకరమైన వాతావరణం-అన్నీ వాడుకుని ఈ నగర జీవితంలో ఇరుకు గదుల్లో ఇమడవలసి రావడం చాలా కష్టంగా అనిపించేది మూర్తికి, శాంతకి.

“ఎక్కడేనా కాస్త పెరడదీ వున్న పెద్ద యిల్లు చూడండి ఇది మరీ జైలులా వుంది కనీసం ఓ తులసి మొక్క వేసుకుందామన్నా జాగా లేదు” అని పోరు పెట్టేది శాంత.

మూర్తికి మాత్రం మాహా బాగున్నదనా? కాని అద్దె కూడ భరించాలి కదా? మూర్తి అనుకూలమైన యింటికోసం వెతుకుతోన్న సమయంలో ఓ మిత్రుడి ద్వారా తెలిసింది వెంకట్రావు ఇంటి గురించి.

అది ఊరికి చివర అప్పుడే కొత్తగా ఏర్పడుతోన్న కాలనీ. కొంచెం దూర దూరంగా ఉన్నాయి ఇళ్ళు. ఆఫీస్ కి పదికిలోమీటర్ల దూరం. వెంకట్రావుకి అప్పట్లో కాకినాడలో ఉద్యోగం. ట్రాన్స్ ఫర్ల మీద తిరిగే ఉద్యోగమే అయినా పై ఆదాయం బాగా వస్తుండటంతో సిటీలో యిల్లుండటం ఎప్పటికైనా మంచిదని భావించి ఇక్కడ కట్టించేడని మిత్రుడు చెప్పేడు.

రెండు బెడ్రూములు, హాలు, వంటగది, అటాచ్ టాయ్ లెట్స్, పెరట్లో బావి ముఖ్యంగా ఇంటికి నాలుగు వేపులా విశాలంగా వున్న ఖాళీ స్థలం - చూడగానే మూర్తి మనసు దోచుకుంది. వెంటనే శాంతని కూడ తీసుకు వచ్చి చూపించేడు. “బావుంది కదండి ఇల్లు? చక్కగా ఎన్ని మొక్కలేనా వేసుకోవచ్చు” అంది శాంత నంబరంగా.

“అది సరే - మరినువ్వు నేనొచ్చే వరకూ ఒక్కదానివీ చిన్న పిల్లల్ని పెట్టుకుని ఉండగలవా?” మూర్తి సందేహపడ్డాడు.

“నాకేం భయమండీ? అయినా అటువేపూయిటువేపూ యిళ్ళు కన్సిస్ట్రునే వున్నాయి కదా! అన్నీ కావాలంటే ఎలా?” శాంత నిజంగానే ధైర్యవంతురాలు.

“ఇంటివాళ్ళు ఇక్కడుండరు కాబట్టి వాళ్ళకి ఇల్లు జాగ్రత్తగా స్వంత ఇంటిలా చూసుకునే వాళ్ళు కావాలి. అద్దె ప్రదానం కాదు. మీకు నచ్చితే మీకీష్టమైనంత కాలం మీరుండవచ్చు. ఇప్పట్లో వెంకట్రావుకి ఇక్కడికి వచ్చే అవకాశం లేదు” అని చెప్పేడు మిత్రుడు.

నిజానికి సిటీకి దూరంగా వున్న ఆ కాలనీకి - ఎవరేనా అక్కడ స్థలం కొనుక్కుని వుండి యిల్లు కట్టుకోవాలనుకుని వస్తే తప్ప ఇతరత్రా ఆ ప్రాంతాలకి అద్దెకి వచ్చే అవకాశం లేదు. అందుకే అద్దెకూడ తక్కువకే దొరికింది మూర్తికి. హడావిడికి దూరంగా ప్రశాంతంగా కన్పించడంతో ఆకాలనీ చాల నచ్చింది మూర్తికి, శాంతకి. మరో ఆలోచన లేకుండా ఆ ఇంట్లో దిగిపోయేరు.

★ ★ ★

శాంత ఇంటినంతా చక్కగా సర్దేసింది.

ఇద్దరూ కలసి ఇంటి చుట్టూ ఏమేం మొక్కలు వేయాలో వారంరోజులు ఆలోచించి మరీ నిర్ణయించేరు.

ముందుగా వంటగది గుమ్మాని కెదురుగా తులసి చెట్టు, పడుమటి వేపు బెడ్రూముల్లోకి ఎండ ఎక్కువగా పడుతుంది కాబట్టి అటువేపు కొబ్బరి, మామిడి, జామ, సపోటా వంటి

పెద్ద చెట్లు, తూర్పు వేపు, యింటి ముందు భాగంలోను పూల మొక్కలు - పెరట్లో కరివేపాకు, కూరపాదులు-

ఆర్నెల్లలో ఎంతో అందంగా కళకళాడుతూ తయారైన ఇంటిని చూసి మూర్తి మిత్రుడు ఆశ్చర్యపోయాడు. వెంకట్రావు పైదరాబాదు వచ్చినపుడు తీసుకొచ్చి చూపించేడు.

వెంకట్రావు కూడ మూర్తి దంపతుల మర్యాదకి ముగ్ధుడయ్యాడు. ఈ రోజుల్లో కూడ ఇంత మంచి వాళ్ళున్నారా అని ఆశ్చర్యపోయాడు. నిజానికి తామున్నా కూడ ఇల్లంత చక్కగా వుంచుకోలేమని నిజాయితీగా ఒప్పుకున్నాడు కూడ.

ప్రతినెల మొదటి వారంలో అతని ఆఫీస్ అడ్మిన్ కి మూర్తి ఇంటదైక్రింద 'చెక్' పంపించేవాడు. 'ఇల్లు మంచివాళ్ళ చేతుల్లోనే పడింది ఎక్కడెన్ని సంవత్సరాలు తిరిగినా బాధ లేదీంక' అనుకున్నాడు వెంకట్రావు నిశ్చితంగా.

చూస్తూ చూస్తూ పడేళ్ళ గడిచిపోయినయ్. ఈ మధ్య కాలంలో ఎన్నో మార్పులు - కాలనీ బాగా పెరిగిపోయిందిప్పుడు. బస్ సౌకర్యం కూడ పెరిగింది.

మూర్తిది, శాంతిది స్నేహ స్వభావం కావడంతో కాలనీలో అందరికీ వాళ్ళంటే అభిమానమే. మూర్తి దంపతులు స్నేహాభిమానాలే కాదు ఇంట్లో పూసిన పువ్వులు, కాసేకాయలు కూడ అందరికీ పంచేవారు.

అసలు మూర్తి వాళ్ళు తామా యింట్లో అద్దెకుంటున్నామన్న విషయమే మరచిపోయేరు. తమ స్వంత యింటికన్నా ఎక్కువ మమకారం పెంచుకున్నారు.

సాయంకాలాలు ఆ మొక్కల మధ్య భార్యాపిల్లలతో గడపటం మూర్తికెంతో యిష్టం శాంతికి కూడ బయట సినీమాలకి, షికార్లకి తిరగడం కన్నా మూర్తి కెదురుగా కూర్చుని జాజీపువ్వులు మాల కట్టుకుంటూ అతను చేప్పే కబుర్లు వినడమే యిష్టం.

అలా వాళ్ళ జీవితం చాలా సాఫీగా హేవీగా గడిచిపోతున్న సమయంలో వెంకట్రావుకిత్వరలో ఇక్కడకి బ్రాన్స్ పర్ కాబోతున్నదన్న విషయం తెలిసి మూర్తి దంపతుల గుండెల్లో రాయి పడింది.

కాని తర్వాత మూర్తి మిత్రుడు వచ్చి చెప్పేడు వెంకట్రావు ఇంటిపైన న మరో పోర్షన్ కట్టించుకుని అందులోకి రావాలన్న అభిప్రాయంతో వున్నాడని.

మూర్తి దంపతులు తేలిగ్గా నిట్టూర్చేరు.

ఆ తర్వాత వెంకట్రావు అనుకున్నట్లుగానే పైన పోర్షన్ కట్టించేడు. సిమెంటు అడీ పడి, పనివాళ్ళు తొక్కేసి మొక్కలు ఎక్కడ పాడై పోతాయోనని చాలా జాగ్రత్తగా వెయ్యి కళ్ళతో కాపాడుతుండేది శాంత.

వెంకట్రావు వచ్చినపుడు అతనికి అతిథి మర్యాదలన్నీ చేసేవారు. అతను మొదట్లో మొహమాటపడినా తర్వాత తర్వాత తనే చనువుగా 'చెల్లెమ్మా కాఫీ యిస్తావమ్మా?' అనడం దశ కాచేడు.

ఇల్లు పూర్తికావడం, అదే టైంకి వెంకట్రావుకి బ్రాన్స్ పర్ కూడా రావడం, శ్రావణ మాసంలో గృహప్రవేశం - చకచక జరిగి పోయినయ్.

“చూసేరా మామిడి చెట్టు కొమ్మలన్నీ ఎలా విరిచి పడేసారో?” శాంత మొదటిసారి నొచ్చుకుంది మూర్తి దగ్గర-

“పోనీలే. గృహప్రవేశం కదా, గుమ్మాలకదీ తోరణాలు కట్టడానికి విరిచేరు కాబోలు” అన్నాడు మూర్తి.

“చిన్న కొమ్మలు తెంపుకోవచ్చు కదండీ? మరీ అంత పెద్దవి విరిచేసి వృధాగా పారేసేరు గోడవతల” అంది శాంత.

మూర్తి ఏమీ చెప్పలేకపోయేడు. ఆ క్షణం అన్పించిదతడికి ‘అది తమ యిల్లు కాదు, తామేం చెప్పగలరు?’ అని. తర్వాత అతనా విషయాన్ని ప్రతిక్షణం గుర్తు చేసుకుంటూనే వుండవలసి వచ్చింది వెంకట్రావు వాళ్ళ ప్రవర్తన వల్ల.

మూర్తి ఎప్పటినుండో వుండటం వల్ల సంవత్సరానికి యాభై చొప్పున అద్దె పెంచి యిస్తు వున్నా - మిగతా వాళ్ళతో పోల్చితే అద్దె తక్కువ క్రిందే లెక్క. కాలనీలో ఇప్పుడు ఇళ్ళకు మంచి డిమాండ్ వుంది. వెంకట్రావుకి నెలకి నాలుగైదు వందలు నష్టం. ఒక్కసారిగా అంత అద్దె పెంచమననడానికి వెంకట్రావుకి నోరు రావడం లేదు.

ఇంతకాలం స్వేచ్ఛగా తమ యిల్లు ‘ఎంజాయ్’ చేసారని వెంకట్రావు భార్యకి అక్కసుగా వుంది. పైగా గృహ ప్రవేశానికి వచ్చిన బంధువులంతా - ఏపుగా పెరిగి విపరీతంగా కాస్తాన్న కొబ్బరి చెట్లు, మామిడి, జామ వగైరాల్ని చూసి వాటిని మూర్తి వాళ్ళే వేసి అంత చక్కగా పెంచారని తెలుసుకుని - తెగ ఆశ్చర్య పోవటమే కాకుండా మూర్తి దంపతుల్ని చాల మెచ్చుకుని వెళ్ళేరు. అది చూసి వెంకట్రావు భార్య ముఖం మాడ్చుకుంది.

“కాలనీలో అందరికీ పూలు, పళ్ళు అప్పనంగా పంచేసి శాంత, మూర్తి మంచిపేరు సంపాదించుకున్నారు” అని మొగుడి దగ్గర చాల సార్లు వాపోయిందావిడ.

అంతే కాదు, ఇక మీద ఇల్లు తమది కాబట్టి తమ హక్కుల్ని ప్రదర్శించి మూర్తి వాళ్ళని కేవలం తాము అద్దెకుంటున్న వాళ్ళమే నన్న జ్ఞానం కలిగించాలని తీవ్రంగా నిర్ణయించుకుంది కూడ. వెంకట్రావు తను కూడ సహకరిస్తానని భార్యకు వాగ్దానం చేసేడు.

★ ★ ★

ఒక రోజు సాయంత్రం మూర్తి ఇంటి వచ్చేసరికి శాంత చిరునవ్వుతో ఎదురొచ్చి పలకరించలేదు - రోజూ మాదిరి.

ఎర్రటి కళ్ళతో, ముఖమంతా వాచిపోయినట్లున్న శాంతని చూసి మూర్తి ఖంగారు పడిపోయేడు. అతనెప్పుడూ శాంతనలా చూడలేదు.

“ఏమైంది శాంతా?” చాల ఆదుర్దా పడుతూ అడిగేడు.

శాంత చాల ప్రయత్నం మీద దుఃఖాన్ని ఆపుకొంటూ చెప్పింది - “ఎక్కడైనా యిల్లు చూడండి, వెళ్ళిపోదాం.”

“ఏం బరిగింది శాంతా?”

“మధ్యాహ్నం అవ్వ వచ్చి కరివేపాకు అడిగిందండీ”

అవ్వ అదే కాలనీలో యిల్లిల్లు తిరిగి ఆకు కూరలవీ అమ్ముకుంటూ వుంటుంది.

ఓసారెప్పుడో మూర్తి కరివేపాకు కోసుకుని అమ్ముకోమని చెప్పేడు. ఆ చెట్టు వృక్షమల్లే, ఎదిగిపోయింది. ఎంతకోసినా తరగదు. అప్పుడప్పుడూ మనుమడిని తీసుకువచ్చికోయించు కెళ్తుంది. ఈ మధ్య చాల కాలమైంది ఆమె వచ్చి.

“అయితే ఏమైంది?”

“చెట్టు మీద చెయ్యి వేయగానే పైనుండి ఇంటావిడ గలగలమని అరిచేసిందండీ. ఇక్కడ తినడానికి లేదు కాని చెట్టేసింది దానధర్మాలు చెయ్యడానికా? ఇన్నాళ్ళు పైత్రనం వెలగబెట్టారు, ఇంక చాలు ఎవరూ చెట్లమీద చేతులెయ్యడానికి వీల్లేదు అని ఏమేమో మాట్లాడే సందండ్, అవ్వ చిన్నబుచ్చుకుని వెళ్ళిపోయింది”

శాంత కళ్ళు మళ్ళీ చెరువులయ్యాయి.

మూర్తి నిర్ఘాంతపోయేడు. మనుష్యులు ఆకారణంగా, అంత అమర్యాదకరంగా మాట్లాడుతారా? అసలే స్వాభిమాని అయిన శాంతకి అలా నిష్కారణంగా మాటలు వినవలసి రావడం ఎంత కష్టం కలిగించి వుంటుందో మూర్తి వూహించగలడు.

శాంతని ఒక ఉదుటున దగ్గరకు లాక్కుని ‘అయామ్ సారీ,’ అని గొణగుతూ కళ్ళు తుడిచేడు.

శాంత అప్పుడప్పుడూ చెప్తునే వుంది, ఎక్కడైనా స్థలం కొనుక్కుని చిన్న యిల్లు కట్టించుకుంటే బాగుంటుందని. తనే పట్టించుకోలేదు. తనకే నగర జీవితం ఇప్పటికీ ఇష్టం లేదు. రిటైర్మెంట్ నాక మళ్ళీ తమ వూరెళ్ళిపోయి హాయిగా పాలం చూసుకుంటూ తమ మండువా లోగిట్లో చివరి రోజులు ప్రశాంతంగా గడపాలని తన కోరిక.

ఆ రాత్రే మూర్తి ఓ నిశ్చయానికి వచ్చేడు. వారం రోజుల్లో ఇల్లు ఖాళీ చేసేడు. వాళ్ళ గురించి పూర్తిగా అందరికీ తెలుసు కాబట్టి ఇల్లు దొరకటం సమస్య కాలేదు.

కాని ఇంత కాలం వున్న ఆ యింటిని, ముఖ్యంగా ఆ చెట్లన్నింటినీ వొదిలేసి రావాలంటే మూర్తికి చెప్పలేనంత బాధ కలిగించింది. శాంతే ఓదార్చవలసి వచ్చింది మూర్తిని.

“పిల్లల్ని, పెద్దల్ని వదిలి, సంపాదించుకున్న ఆస్తుల్ని వదిలి పైవాడి పిలుపు రాగానే వెళ్ళిపోమాండీ? వీటి గురించి బాధపడి ఏం చేస్తాం?” అని చెప్తాన్న శాంత గీతా బోధ చేస్తున్న కృష్ణుడిలా కనిపించింది మూర్తికి.

★ ★ ★

మూర్తి వూర్లో తన వాటాకి వచ్చిన పాలం అమ్మేసేడు. ఆఫీస్ లోను తీసుకుని సంవత్సరంలో ఇల్లు కట్టించుకుని గృహ ప్రవేశం చేసేడు. గృహ ప్రవేశానికి వెంకట్రావు కుటుంబాన్ని కూడ పిలిచేరు.

కాలనీలో అందరికీ వెంకట్రావు వాళ్ళు కావాలని మూర్తి వాళ్ళని అవమానించి ఇల్లు ఖాళీ చేయించిన విషయం తెలిసిపోయింది. మూర్తి ఖాళీ చేసిన యింట్లోకి వచ్చిన వాళ్ళవరూ ఆరెల్లకి మించి వుండటం లేదు.

వచ్చిన వాళ్ళు వీళ్ళకి నచ్చక పోవడమో, లేదా వీళ్ళు వచ్చిన వాళ్ళని నచ్చకపోవడమో ఏదో ఒక కారణం మొత్తం మీద ఎవర్నీ ఎక్కువ కాలం నిలవనీరన్న పేరు వచ్చేసింది వెంకట్రావు వాళ్ళకు.

ఇప్పుడు మళ్ళీ 'ట్రాన్స్‌ఫర్' వచ్చింది వెంకట్రావుకి. ఏం చెయ్యాలో తోచక కొట్టు మిట్టాడుతున్నాడు - అదీ విషయం.

"ఇంకా ఆలోచిస్తూనే కూర్చున్నారా? నా వంటెప్పుడో పూర్తి అయింది. భోజనానికి లేవండి"

శాంత పిలుపుకి ఈ లోకంలోకి వచ్చేడు మూర్తి.

★ ★ ★

పిల్లలిద్దర్నీ హాస్టల్లో చేర్పించి వెంకట్రావు, భార్యతో నహా విజయనగరం వెళ్ళిపోయినట్లు తెలిసింది మూర్తికి.

ఇంటి బాధ్యత తీసుకోవడానికి ఇరుగు పొరుగు ఎవరూ ముందుకు రాకపోవడంతో ఒక బ్రోకర్‌కి ఇల్లు అద్దెకిచ్చే బాధ్యత అప్పగించేట్ట.

మరో రెండు సంవత్సరాలక్లాబోలు - వెంకట్రావు అద్దె యిల్లు వుంటే చూసి పెట్టమని వచ్చేడు మూర్తి దగ్గరకు మూర్తి ఆశ్చర్యపోయేడు.

వెంకట్రావు రిటైరయ్యేడు. తిరిగి వచ్చేద్దామంటే ఆ బ్రోకరు రెండు లక్షలీస్తే కాని ఇల్లు తిరిగి స్వాధీనం చెయ్యనంటున్నాడట - ఆ వ్యవహారం తేలేవరకూ అద్దె ఇల్లు కావాలని కన్నీళ్ళు పర్యంతమౌతూ చెప్పేడు.

"హతాస్మి, ఇలా కూడ వుంటారా? జాలిగా అనుకుంటూ మూర్తి వెంకట్రావుతో కలిసి ఇంటికోసం బయల్దేరేడు.

కిష్కింధ నీతి

వారాల కృష్ణమూర్తి

గురవయ్య చూపు నింగిలో వున్నా మనసు సముద్రంలా ఎగిసి పడుతుంది. రోజురోజుకు పెరిగి పోతున్న కసి నిస్సహాయత మీద వుమ్మేస్తుంటే ఎక్కడో నరాల అంతరాల్లో మిడిక్...మిడిక్ మండుతున్న ఆత్మాభిమానం అంతై ఇంతై దావానలంలా నిలువెల్లా వ్యాపించి దహించి వేస్తుంది.

“పిందయ్యా! ఎంత కాలమిట్లా కూసుంటావ్... పులకపు పలకపు... నా ఒక్కడి వల్లా ఏమవుతుంది. నువ్ కూడా సెయ్యేస్తే ముగ్గిరి కడుపులు నిండుతాయి”

కొడుకు మాటలు విన్నా విన్నట్టే వున్నాడు గురవయ్య. గంపలో తెచ్చిన అంకుడు కొయ్య ముక్కల్ని మొగిడి ముందు పోసి “మావ మనసు బాగోలేదు గండా... ఎందుకాయన్ని సాదిస్తావో?” అంది మాలచ్చిమి.

“సాధింపా.. పేదోల్లకు సాధింపు లుండవే.. కన్న తండ్రి నా పెల్లామై నా.... సీవరకు పుట్టిన బిడ్డలై నా బతికినంత కాలం ఏదో ఒకటి చేస్తేనే నోటికింత పోయేది. ఏ ఒక్కరు సెయ్యాడించకున్నా అందరి కడుపులూ ఎల్లై!... ఎలితి బతుకులు ఎంతకాలం.. అయ్యా! నిన్నంటున్నానని కాదు. నీకు తెలియందీ కాదు. నలుగురూ కలిసి నాలుగు బొమ్మలు సేసి అమ్మకొచ్చిన రోజుల్లోనే బతుకులు అంతంత మాత్రంగా సాగె...ఈ రోజు మే మిద్దరం ఎన్ని బొమ్మలు సేసేమూ.. ఎన్నమ్మేము.. ఏం తినేము. దానికొకా సెక్కడం రాదాయె. నేను సెక్కిన బొమ్మలకు రంగు లేయడం, పాలీసెయ్యడం, బజార్లో కూలబడి అమ్మడం దాని పనాయె. నేసేసే బొమ్మలే జనానికి నచ్చడంలా. నీలా నేను కొత్త కొత్త బొమ్మలు సెక్కలేము. సెయ్యి తిరిగి నోడివి సెయ్యాడించి ఆరు నెల్లాయె.. ఎవరెన్ని సెప్పినా నీ రోకం నీదే... పోయినోల్లు రాదు. వున్నోల్లన్నా బతకాలా!.. నువ్ కాదంటే సరే.. అందరం కట్టకట్టుకుని సముద్రంలో పడి పడ్డాం!”

గురవయ్య మలక మంచం నుండి లేచి తుండుగుడ్డ భుజాన వేసుకుని వీధిలో పడ్డాడు. తండ్రి ఆలా నిర్భీషంగా లేచి పోవడం చూసి ‘అయ్యన బాధపెట్టానా!’ అని ఒకింత

యాతన పడ్డాడు రావుడు.

“మనసులో బాధ తెలిసే అన్నావ్.. ఏం కొడుకువో.. సివుక్కుమన్న మనసుతో లేసి పోనాడు గండా!” మూతి విరుస్తూ అంది మాలచ్చిమి.

“లోకంలో ఎంత మంది పోవడం లేదు. సచ్చివోల్లందరినీ మరవక ఎంతకాలం సత్తారీ జనం.. అంతా మామూలుగానే మనలు కుంటున్నారు. ఒక్క అయ్య తప్ప” మనసులోనే అనుకున్నాడు రావుడు.

నిజానికి లోకంలో రోజూ ఎందరో తల్లల్ని, భార్యల్ని, మొగుళ్ళని, వాళ్లు వీళ్లు అని ఏముంది ఎందరో పోగొట్టుకున్నా ఆ వెలితి తీర్చేది కాకున్నా...బతుకు చాలిస్తున్నారా...బండగా మొండిగా బతకేస్తున్నారు. కానీ గురవయ్యలా బతక లేక పోతున్నాడు.

వీధిన పడ్డ గురవయ్య జనారణ్యాన్ని చీల్చుకుంటూ భారంగా అడుగు లేస్తూ సముద్రం ఒడ్డుకు చేరుకున్నాడు. సమయం మధ్యాహ్నం కావడం మూలాన సముద్ర హెష తప్ప జన హెష వినిపించడంలేదు. ఆకాశం నిండా మబ్బులు ముసరడం వల్ల ఎండ తీవ్రత కనిపించడం లేదు. రోడ్డు మీద వచ్చే పోయే సీటీ బస్సులు కార్లు, స్కూటర్ల మోతలు సముద్రపు అలల అరుపుల్లో కలిసి పోతున్నాయి. గురవయ్య రోడ్డు దిగి ఇసుకలో సముద్రం అంచుల వెంట నడుస్తున్నాడు. ఇసుకలో పడిన పద చిత్రాల్ని ఎగిసిపడుతున్న అలలు చెరిపేస్తున్నాయి. అలాగే మనసులో పడిన మరకల్ని చెరిగేస్తే బావుండు. కానీ అలా జరగదు. ఈదురు గాలి సముద్రం మీద నుండి దూసుకు వస్తుంది. ఆ తాకిడికి అబూ ఇబూ ఒరుగుతూ ఒగురుస్తూ నడచి ముత్యాలు బొమ్మల ముతూతూచూచునే చోట కూలడ్డాడు గురవయ్య.

సాయంకాలం అక్కడే విశాఖ నగర వాసులందరికీ ఆట విడుపు. పిల్లల కేరింతలు..జంటల విలాసాలు.... వయసు మళ్లిన వాళ్ళ తీసి గురుతులు అన్నింటికీ కల్పితరువది. వచ్చిన జనం కోనంమిర్చి బజ్జీలు...మిక్చర్.... ఐస్ క్రీం.... గవ్వలు..శంఖాలు..బొమ్మలు అన్నీ ఒడ్డున కిరసనాయిల్ దీపాల వెలుగులో కనిపిస్తుంటాయి.

కూతురు ముత్యాలు బొమ్మలమే చోటు సాగర తీరానికి స్వాగతం పలికే మెల్ల దగ్గర కూర్చుని ఎగిసి పడే అలల్ని ముసురు కొస్తున్న మబ్బుల్ని లెక్క చేయకుండ సాగరం ఆకాశం అంచుల సరిహద్దుల్లో చూపు నిలిపాడు. ఆ నుదూర ప్రాంతంలో ఎన్నెన్నో గుర్తులు చెరిగి పోని జీవిత చిత్రాలు కనిపిస్తున్నాయి.

“గురవయ్యా! నీ సేతిలో ఏటుందో గానినాయాల్లా ఏ బొమ్మ వేసినా జీవం పోసుకుంటుందిరా!” పని తనాన్ని గురించి సాటి కులపోళ్ళ మెచ్చుకోలు.

“నీయవ్వు! ఏదే ఈ కోతి బొమ్మలు సెయ్యమంటావ్!” గురవయ్య తండ్రి మీద విసుగు.

“ఓరయ్యా కోతుల బొమ్మలనకరా... అవినీతుల బొమ్మలు.. సెడు సూడకు.. సెడు సెప్పకు...సెడు వినకు.... ఈ నీతి తాత సెప్పిన నీతి. అదే దారి సూపంది బతకను. ఆ రోజుల్లో తాత సెప్పిన మాటకు బొమ్మలు సెక్కి నాలుగు రోడ్ల చంబర్లో పెడితే

సిటిలో అన్నీ అయిపోయాయి. ఆ రోజుల్లో ఆ బొమ్మల కంటా ఎగబడే వారు. ఆ బొమ్మల మీదే మన సంసారం నిలబడింది. అందుకే రోజులు మారినా... జనానికి కావలసిన బొమ్మలు వేరయినా ఇవిసేసి... ఏ అయ్యనీతి మీద మనసు పడి అడిగినా బేర సారాల్లేక ఈ బొమ్మలమ్మాలని నా మతం. రోజుకొక్కడైనా ఆ బొమ్మ అడుగుతాడనే ఆశ... దేశంలో ఇంకా నీతి సావలా... కనపడ కుండా పోతున్న నీతిని మనమూ నిలపాలి... అందుకే నీ సేత ఈ బొమ్మలు సేయిస్తున్నా... ఈ బొమ్మలు సెక్కడ మొస్తే అన్నిబొమ్మలూ వస్తాయి. ఎన్ని కొత్త బొమ్మలు సేసినా ఇవి సెయ్యడం మానకు. అమ్మడం మానకు. ఇది మన ఇలువరస బొమ్మ కావాలి." కోతులు బొమ్మతో ఓనమాల దిద్దిన అయ్య చెప్పిన సుద్దులు.

"మావా నే నస్తే మల్లి మనువాడకు! వచ్చేది నిన్ను సూస్తేంది గాని పిల్లల్ని సూడదు" దీనంగా అర్థిస్తున్న భార్య.

భార్య కిచ్చిన మాట కోసం... పిల్ల కోసం బొమ్మలు చెక్కే చెయ్యి, కుండలు కడగడమూ నేర్చుకుంది. రావుడిని ముత్యాల్ని రెండు కళ్ళలా చూసుకుంటూ... పిల్లలకు చిన్న చిన్న పనులు నేర్పుతూ పదిహేనేళ్లు నెట్టుకొచ్చాడు. ఆ వాడలో ఎవర్రడిగినా "గురవయ్య శానా మంచోడు!" అంటారు.

ఎందుకంటే...

అతనెప్పుడూ ఒకరి గురించి చెడు చెప్పడు. చెడు పనులు చెయ్యడు. ఎవరైనా వాడి మీద వీడి మీద ఏమైనా చెప్పినా నవ్వేసి వెళ్ళిపోతాడు. ఈ గుణాలు తండ్రి చెప్పిననీతులు. తమ బతుకులు నిలిపిన నీతులవే అనే విశ్వాసం. అవి తన్నూ తన పిల్లల్ని తప్పక పుద్దరిస్తాయనే ఆశ. తను చేస్తున్న బొమ్మల్లో కనిపించే నీతి తనలోనూ కనిపించాలనే నీతి గురవయ్యనలా తీర్చింది.

సింవా చలంగాడు ఒకడ్ని కత్తితో పాడిసి చంపింది చూసి కళ్లు మూసుకున్నా... రోజూ అతని కళ్ళల్లో మెదులు తూనే వుంది.

"ఒరేగురవాసూడకూడంది సూసేపు... సూల్లేదనుకో బతికి పోతావ్...." సింవాచలం పాచర్రిస్తూ చూసిన చూపులు.

"సింహాచలం మా సెడ్డ ముండావాడు. వాడెవరో గుంటని కిడ్నాపింగ్ సేసి లాడ్డింగ్లో అమ్మేసేడంట!" శంఖాలు గవ్వలూ అమ్మే అప్పల కొండ మాటలు వినకూడదనుకున్నా చెవులు చిల్లులు పడేలా వినపడుతూనే వున్నాయి.

సింవాచలంగాడి సంగతలూ గురవయ్య నోట ఏనాడూ రాలేదు.

అందుకే బతికి పోయాడంటాడు సింవాచలం.

ఒకరి జోలికి పోక తన బతుకేదో తను బతుకుతున్న గురవయ్య జీవితంలో తుపాను రేగింది.

"ఒరే అయ్యా! ముత్తేల్ని ఆ సింవాచలం గాడట్టుకెల్నాడంట" కంగారుగా ఒగురుత్తూ బొమ్మలమ్మకుంటున్న సూపర్ బజార్ సెంటర్కు రావుడు వచ్చి పెప్పినప్పుడు, కింది

భూమి కదిలి పోతున్నట్టనిపించింది.

“సింవాచలంగాడు ఈ పిల్లని ఏడకెత్తికెల్నాడో!”

“ఆ యదవ పడుసు గుంటల్ని అయిదారాబాడు, బొంబాయిల్లో ఆమ్మేస్తాడంట!”

“లాడ్జింగ్ లో దాసేనుంటాడు!”

నలుగురూ నాలుగు రకాలుగా చెప్పుకున్నారు. గురవయ్య ఒకరి జోలికి పోనోడు. సింవాచలం దుర్ మార్గ ముండావాడని తెలిసినా ... వాడినందరూ తిడుతున్నా సొంత తమ్ముడల్లే మాట్లాడేవాడు.

“కూనీ కోరు నా కొడుకు.. వాడితో నీకు మాటలేందే!” అని నిలదీసిన జనాన్ని చూసి నవ్విస్తూ గురవయ్య, ఆ రోజునిలువునా కృంగిపోయాడు.

సింవాచలం జాడగాని ముత్యాలు జాడగాని మూడు రోజుల్లాక తెలియక పూరూవాడా అంతా తిరిగి పోలిను ప్లేషను కెళ్లారు. వారం రోజులు తప్పుకుని చివరకు “సముద్రంలో పడి సచ్చిందినీ కూతురు” అంటూ తేల్చిన పోలీస్ ఆఫీస్...వాళ్ళతో లాలూచి పడుతున్న సింవాచలం గాడిని చూసినప్పుడు గురవయ్య గుండె చెదిరిపోయింది.

నెల రోజులు తరువాత.

“ఒడలోకి తీసుకెళ్లారంట. ఆడ ఎంతమంది...ఏం...సేసేరో...సింవాచలం గాడా గార్డెన్ లో ఒకేలు నడుపుతున్నాడంట...మాయదారి నాయాలు సంపాదించడం తెలుసుకున్నాడు” గుస గుసలాడిన వాడ జనం సానుభూతి గురవయ్య చెవిన పడ్డరోజు ఇంట్లో అమ్మమ్మ పోని మూడుకోతుల బొమ్మలు ప్రాణమెచ్చి నవ్విస్తట్టనిపించి, ఆ బొమ్మ లన్నింటినీ నేలకేసి కొట్టి విరిచేశాడు.

అంతే ..... ఆ రోజు మొదలు బొమ్మలు చెక్కడం మానేశాడు. దిగులు పడ్డ మొహంతో పగలు ఇంట్లోనూ రాత్రి గుడిసె ముందూ నులక మంచం మీద గతాన్ని తలపోసుకుని గుండెను మండించేవాడు.

చినుకులు టప...టప...టప...మని శబ్దం చేస్తూ ఇసుకలో ఇంకి పోతున్నాయి. ఆకాశం వికృతంగా గర్జిస్తూంది. సముద్రం బుసలు కొడుతూంది. వర్షం ధార, ఎదురుగా వున్న సముద్రాన్ని మరుగు పరుస్తూంది. వర్షంలో నానుతున్నా చలనం లేదు గురవయ్యలో. అలా తడుతూనే సముద్రాన్ని చూస్తున్నాడు. గాలి హెరారు...వాన హెరారు...సముద్రం హెరారు అన్నీ కలిసినా గురవయ్య గుండెల హెరారు ముందు బలాదూర్ లా వుంది.

తాత చెప్పిన నీతి. తన తండ్రి నమ్మిన నీతి...తను ఇన్నేళ్ళు నమ్మిన నీతి...మూడు కోతుల నీతి. లోకమంతా చెడే...ఇంక ఈ కళ్లెందుకు? ఈ చెవులెందుకు? ఈ నోరెందుకు?

గుడ్డి చెవిటి మూగలాగామాత్రమే బతకాలా ఈ లోకంలో...

చెడుని నిరసించాద్దా!

ఈ వక్ర నీతికి కాలదోషం పట్టింది!

ఆ కోతుల నీతులు చాటితే, ముత్యాల్లాగే..

ఎదురుగా మూడు గండు కోతులు. ఒకటి కళ్లు మూసుకుని....ఒకటి చెవులు మూసుకుని...మరొకటి నోరు మూసుకుని కూర్చున్నాయి. వాటికంత దూరంలో ముత్యాలు నగ్నంగా... జాబ్బు విరబోసుకుని ఏడుస్తూ చేతులతో మానాన్ని కప్పకుని కనిపించింది.

గురవయ్య ఆదృశ్యం చూసి “ముత్తేలూ!” అని అరిచాడు.

ప్రతిగా ఆకాశంలో ఓ మెరుపు మెరిసింది. ఆ వెలుగులో

నాలుగు కోతులు వరసగా నోరు మూసుకుని, చెవులు మూసుకుని, కళ్లు మూసుకుని...చివరిది ఇలా చేస్తే మానం కూడా మిగలదన్నట్టు మానాన్ని చేతులతో కప్పకు కనిపించింది.

తన ముత్యాలు చాటిన సత్యం!

ఈ రోజు జనానికి అనసరమైన సరికొత్త నీతి.

గురవయ్య లేచి ఇంటిదారి పట్టాడు.

“యాడికి పోతివి మావా!” అన్న కోడలి మాటకు జవాబు చెప్పకుండా గంపలోని అంకుడు కొయ్య ముక్కుల్ని ముందేసుకుని బొమ్మలు చెక్కడం మొదలు పెట్టాడు.

అతని గుండెలలో రగులుతున్న జ్వాలల్ని ఆ చేతుల్లో చెక్క బడుతున్న బొమ్మల్ని చూస్తుండే పోయారు

“అయ్య! నాలుగు కోతులు పెట్టావే....”

“ఔను.... ఆ నీతికి కాలదోషం పట్టింది. అలా నోరు మూసుకుని అవిలాడిలా నాలా బతికితే ఈ లోకంలో పోగొట్టుకునేది మానం...అని చాటే కొత్త నీతి బొమ్మలు” ఆ కంఠంలో గంభీరత...దృక్కుల్లోని తీక్షణత గురవయ్యకు కొత్త రూపునిచ్చాయి.

ఇప్పుడతను నవ సమాజాన్ని మలుస్తున్న శిల్పి!

ఆదివారం ఆంధ్రజ్యోతి

అస్మదీయుడు

వెంకటేశ్వర్లు భమిడి

పీడకల రావటంతో నిద్ర చెదిరిపోయింది. కిటికీ అద్దంలోనుంచి వీధిదీపాల వెలుగు కనిపిస్తోంది. మామూలుగా విశ్వపతికి ఎప్పటికోగాని నిద్రపట్టదు. ఈ మధ్య ఏడాది నుంచి నిద్రకు కరువయ్యాడు. ఏదో నిరాశ, నిర్లిప్తత, భయం, ఆందోళన, విచారం తరుముతున్నాయి. అనంతరామయ్య మరణం ఆతన్ని మరింత ఒంటరిని చేసేసింది. ఆయనది ఊహించనిది, అనుకోని చావు అయిపోయింది. విశ్వపతికి అనంతరామయ్య చావు రోజుకి ఇరవై అయిదుగంటలు గుర్తుకొస్తుంది.

అవును... అనంతరామయ్య తనకు బంధువు చుట్టం, ఆపుడు, మిత్రుడు... అన్నింటికీ మించి... తనకు వంట్లో బాగుండటంలేదని విశ్వపతికి ఉత్తరం రాశాడు - ఏడాది క్రితం చూసేందుకు వెళ్లాడు. అక్కడి పరిస్థితి చూశాక, ఆ వూళ్లో ఆయనకు సరియైన వైద్యపడుపాయం అందటం మాట అటుంచి, అందించటంలేదని అర్థమయింది విశ్వపతికి. అప్పటికీ వారం పదిరోజులున్నాంచి చికాకుతో ఉన్న అయిదుగురు కొడుకులు, విశ్వపతి రాగానే సంతోషించి తప్పుకున్నారు. “ఏంచేసినా మీ యిష్టం..... అయితే కాస్త ఖర్చు తక్కువయ్యే మార్గంలో నడపండి” అంటూ.

విశ్వపతి అనంతరామయ్య వైపు జాలిగా చూశాడు, ఆయన బతికున్న శవంగా మంచంమీద పడుకున్నాడు. పక్కనే వారి భార్య అనవాయంగా ఉంది.

“మీకేం అభ్యంతరం లేకపోతే, మావూరు తీసుకెడతాను” అన్నాడు విశ్వపతి, అనంతరామయ్య కొడుకులతో.

“ఇప్పటికే మాకు డాక్టరు బిల్లు బోలెడు అయింది. ఇప్పుడు మీకు బాన్సీ ఖర్చు ప్లస్ మట్టి ఖర్చు అవుతుంది. ఏదోవిధంగా ఇక్కడే కానిచ్చేస్తాం” అన్నారు కొడుకులు.

“ఏం పర్వాలేదు... తీసుకెడతాను” అన్నాడు విశ్వపతి.

“మీ యిష్టం” అన్నారు కొడుకులు.

అనంతరామయ్య విశ్వపతితో వచ్చాడు. నాలుగురోజుల తరువాత ఆయన

చనిపోయాడు. అదిగో, అప్పట్నుంచి, విశ్వపతి ఒంటరి అయిపోయాడు. దాదాపు వారం పదిరోజులు ఏడవబంపల్ల కళ్లు ఎర్రబడ్డాయి. వారి మధ్య ఇరవై ఏళ్ళ ఆత్మీయత, అభిమానం, స్నేహం ఉంది. అది మరిచిపోనిది మరువలేనిది... అన్నింటికీ మించి.... విశ్వపతి ఆరోగ్యం అనారోగ్యంగా మారింది. ఫలితంగా ఆసుపత్రులు, డాక్టర్లు, మందులు, ఇంజక్షన్లు, పీజాలు... తడిసి మోపెడో... మోసింది తడిసిందో... అటువంటి పరిస్థితిలో అతనికి ప్రభుత్వ ఆసుపత్రిలో డాక్టర్ శ్రీదేవితో పరిచయమైంది. చిత్రంగా, విచిత్రంగా ప్రభుత్వ డాక్టర్లలో నిర్లక్ష్యం రక్తంలో జీర్ణించుకుపోయింది. అశ్రద్ధ అలవాటు అయిపోయింది. అజాగ్రత్త రివాజు అయిపోయింది. వీటికి భిన్నంగా శ్రీదేవి చికిత్స చేస్తుంది. అందుకే విశ్వపతి ఆమె పేషంట్ అయ్యాడు. వారంలో రెండు రోజులు అతను ఆసుపత్రికి వెళతాడు. శ్రీదేవిని చూస్తే కొంత ఆమె మందులు వాడితే మరికొంత ఊరట కలుగుతుంది అతనికి. రోగి చెప్పే లక్షణాలు వినకుండా, ఆసుపత్రిలో ఉండే మందులతో వైద్యం చేసే డాక్టర్లున్న ఈ రోజుల్లో శ్రీదేవి ఒప్పే శ్రద్ధగా పేషంట్ని పరీక్షించి, చికిత్స చేయడం అపూర్వం, అబ్బురం... ఆశ్చర్యమే...

ఒకసారి శ్రీదేవి అడిగింది “మీరు సీనిమాలు బాగా చూస్తారా... వత్రికలు చదువుతారా... మీది ప్రేమ వివాహమా... శ్రీమతితో మీ అటాచ్మెంట్ ఎలాగుంటుంది” అంటూ “ఒకప్పుడు వారానికి ఎనిమిది. తొమ్మిది సీనిమాలు చూసేవాడిని, ఇప్పుడు ఏడాదికీ అయిదారు. కారణం మీరు ఊహించుకోగలరు. అలాగే వత్రికలు, కథలు, నవలలు చదవడం నిద్రరాదు. మాది ప్రేమ వివాహం కాదు. ఇకపోతే నా శ్రీమతితో అటాచ్మెంట్ విషయం.” అంటూ శ్రీదేవి వైపు చూశాడు. ఆమెకు వివాహం కాలేదని అర్థమయింది.

“ఏమిటి చూస్తున్నారు” అని నవ్వుతూ అడిగింది.

“ఎంతేదు. మీ ప్రశ్నకీ జవాబు చెప్పాలంటే మీరు వివాహాతురాలై ఉండాలికదా” అన్నాడు విశ్వపతి నవ్వుతూ.

“ఆల్టైట్... నేనర్థం చేసుకోగలను” అంది డాక్టర్ శ్రీదేవి. ఆమె ప్రశ్నకు సంసారపక్షంగా జవాబు చెప్పా “మరి యీ టెన్షనుకు కారణం ఏమంటారు” అని అడిగాడు.

“డబ్బు గురించి ఆలోచిస్తున్నారా” అడిగిందామె.

“ఎంత డబ్బుంటే ఏం లాభం.... బతికేందుకు అదొక్కటే చాలదుకదా. అంతకు మించిన విషయాలున్న సమాజం ఇది. అయినప్పటికీ డబ్బుకోసమే మనుషుల పరుగు ఆరాటం, తాపత్రయం, తొందర. ఇక్కడ మనిషిని డబ్బు శాసిస్తోంది. లొంగదీసుకుంటోంది. ప్రపంచంలో జరుగుతున్న గొడవలకు, ఆందోళనలకు దౌర్జన్యాలకు, అన్యాయాలకు డబ్బు మాత్రమే కారణం. మరోవైపు అధికారం, హెబ్బా, పదవులు, పలుకుబడి కోసం డబ్బుని వినియోగిస్తున్నారు” అవేశంగా అన్నాడు.

“అనవసర విషయాలు ఆలోచించకండి” అంది శ్రీదేవి ప్రిస్క్రిప్షను రాస్తూ.

‘అవును డాక్టర్.. పక్కవాడితో మాట్లాడిని యీ మనుషులు, ఎదుటివాడిని విమర్శించే యీ మనుషులు, సమాజసేవ కోసం పుట్టినట్లుగా చలామణి అయిపోతున్నారు....

వీటన్నిటి ముందర నాలాటివాడు పనికిరాని మనిషియిపోతున్నాడు.”

“మీరు అభిమానించే మనిషి ఎవరైతే నా చనిపోయారా” అని అడిగింది శ్రీదేవి.

“అవును డాక్టరుగారూ... అనంతరామయ్యగారని... ఆయన పోయాడు. అప్పున్నాంచి యిలాగుండి పరిస్థితి” అంటూ జేబులోంచి ఫాట్ తీసి చూపించాడు విశ్వపతి.

“ఆయన ఉంటే నా జీవితం మరోవిధంగా మారేది. నా సమస్య ఆయన పరిష్కరించుకొనేవాడు. ఆయన గురించి ఎంత చెప్పినా తక్కువే...” గర్వంగా చెప్పాడు అతను తరువాత.

శ్రీదేవి అనంతరామయ్య ఫాట్ చూసి యిచ్చేసింది. ఈ విధంగా వారిమధ్య ఆరు నెలల పరిచయం స్నేహంగా కొనసాగింది. శ్రీదేవి డ్యూటీలో లేకపోతే, మరో డాక్టర్ని చూడడు విశ్వపతి.

విశ్వపతి రోడ్డుమీద నడుస్తున్నాడు. అతని భుజంమీద ఎవరిదో చెయ్యి పడటంతో వెనక్కు తిరిగాడు. “ఎవరు మీరు” అడిగాడు తను.

ఆయన నవ్వేశాడు. “నువ్వు నన్ను ఎప్పుడూ చూడలేదు. కాని నువ్వు నాకు తెలుసు” అన్నాడాయన తన పేరు శంకరయ్య అని చెప్తూ.

ఎవరీ అపరిచిత వ్యక్తి - అనుకున్నాడు విశ్వపతి.

“చూడు విశ్వపతి... మనిషిలో ఉండే దుఃఖానికి, విచారానికి, భయానికి కారణం కేవలం ఆశ, స్వార్థం. ఇది రాజకీయ నాయకులు, పాలకుల్లోనే కాదు మామూలు మనుషుల్లోను ఎక్కువయిపోతోంది” శంకరయ్య చెప్తున్నాడు.

విశ్వపతికి ఆయన ధోరణి నచ్చలేదు.

“ఇప్పుడు సామాన్యజీవితకు దుర్భరంగా తయారయింది. ఎదుటివాడి అవసరాన్ని అవకాశంగా మార్చుకునే స్వభావం మనిషిలో జీర్ణించుకుపోతోంది.”

“మీరు చెప్పేది నాకు అర్థంకావటంలేదు” అనేకాడతను చలుక్కున.

“అర్థంకాదు. ప్రయత్నంచేస్తే దీనింత తేలికైన విషయం మరొకటి లేదు. ఇంతకీ మీ ఆవిడా, పిల్లలు కులాసాగా ఉన్నారా... పిల్లలు ఏం చదువుతున్నారు... సంబంధాలు చూస్తున్నావా వారికి డాక్టర్ శ్రీదేవి బ్రీట్ మెంటు ఎలా ఉంది” ప్రశ్నల వర్షం కురిపిస్తోంటే ఆశ్చర్యపోతున్నాడు విశ్వపతి - తనగురించి ఎలా తెలుసా అన్నట్లు.

“ఇంతకీ మీరు ఎవరు” అని అడిగాడు విశ్వపతి.

“మనిషి జీవించేందుకు ఉపిరి అవసరం. అయితే జీవితానికి అదృష్టం చాలా అవసరం. మనిషిని ఉపిరి జీవించేసినా, అదృష్టం అతన్ని నడిపించినా మరోశక్తి కూడా ఉండాలి. అప్పుడే జీవితానికి నిండుతనం, స్థావరత, సంతోషం, తృప్తి, ఆ శక్తి డబ్బు. నిద్రలేచింది మొదలు వడుకునేవరకూ డబ్బు వివిధరూపాల్లో అవసరమవుతుంటుంది. ఏమంటావు” అని ఓ క్షణం ఆగాడు శంకరయ్య జవాబు కోసం ఎదురుచూస్తూ.

విశ్వపతి అవునన్నట్లుగా తలూపాడు.

“అయితే యీ మూడే అవసరం కాదు ఇంకొన్ని విషయాలు కూడా చాలా

అవసరమవుతున్నాయి నేటి రోజుల్లో అన్నాడాయన.

“ఏమిటి అడిగాడు విశ్వపతి.

“మనల్ని చూసి ఎదుటివాడు భయపడాలన్నా, మనల్ని గుర్తించాలన్నా, గౌరవించాలన్నా, మనగురించి, ఆలోచించాలన్నా మనదగ్గర పుష్కలంగా ఉబ్బుండాలి, నోరుండాలి, అధికారం, హోదా ఉండాలి. మన వెనుక ఉండే వ్యక్తుల గురించి వారికి తెలిసుండాలి. మనతో వారికి అవసరం ఉండాలి. వారిని ఆకర్షించేవిధంగా బురిడీ కొట్టేలా సమయస్ఫూర్తిలో మాట్లాడాలి” అన్నాడు శంకరయ్య జీవితం నేర్పిన అనుభవాన్ని గుర్తుచేసుకుంటూ.

విశ్వపతికి ఆయనపట్ల నమ్మకం ఏర్పడింది. శంకరయ్యను ఇంటికి ఆహ్వానించాడు వెంటనే. ఇద్దరూ ఇంటికి వెళ్లారు. శంకరయ్యకు డెబ్బయ్యేళ్ల వయసుంది. దృఢంగా ఆరోగ్యంగా కనిపిస్తున్నాడు. కాని మాటల్లో ఏదో నిర్లిప్తత వినిపిస్తోంది.

భర్తకోసం గుమ్మంలో ఎదురుచూస్తోంది రమణి. విశ్వపతి శంకరయ్యను లోపలకు ఆహ్వానించాడు. గోడకు వేలాడుతున్న అనంతరామయ్య ఫోటో చూసి అన్నాడాయన “ఎవరై నా ఎన్నాళ్లని బతుకుతారు... ఇప్పటికై నా ఆ పూళ్ల వాళ్లు నిశ్చింతగా బతుకుతారు” అని

విశ్వపతికి అర్థంకాలేదు. ఆ మాటే అడిగాడు తను “ఏమీలేదు... ఒకరు గెలవాలంటే మరొకరు ఓడాలి. పదిమంది సంబంధాలు చెబ్తారు, కాని అందరినీ వివాహం చేసుకోలేముకదా... అందుకు బోలెడంత వ్యవహారం నడపాలి. అది అందరికీ సాధ్యం కాదు. దాన్నే వ్యవహార దక్షత, లౌక్యం అంటారు. అది అనంతరామయ్యకు ఉంది. కాబట్టే బతికేశాడు. అది అతని రూటు... అందరూ ఆ రూటులో నడవలేరు...” శంకరయ్య చెప్పన్నాడు.

విశ్వపతి రమణి వైపు చూశాడు.

“అనంతరామయ్య ఎక్కిన రైలు అతని గమ్యస్థానంలో ఆగింది కాబట్టే దిగిపోయాడు. మనందరం కూడా ఏదో సమయంలో రైలు దిగవలసిందే... అంతవరకూ ప్రయాణం తప్పదు” అంటూ రమణిని ఓదార్చాడు ఆయన.

విశ్వపతికి మాపగారి రూపం మరోసారి కళ్ళముందు కదిలింది. ఆయనతో పరిచయం, మాటలు గుర్తుకొచ్చాయి.

శంకరయ్య ఏదో చెప్పాలని ప్రయత్నించాడు. కాని చెప్పలేదు. ఆయనలోనూ ఆందోళన, విచారం, భయం లేకపోలేదు. మనలోని భాదను కంగారుని ఎదుటివారికి చెప్పుకుంటే కొంత ఉపశమనం కలుగుతుంది. కాని అలా చెప్పేందుకు కొంత సమయం, అనుభవం, నమ్మకం అవసరం. విశ్వపతి రమణితో చెప్పాడు “శంకరయ్యగారు మనింట్లోనే భోజనం చేస్తారు. వంటచేయి” అంటూ శంకరయ్య కాదనలేదు.

“మీదేవూరు... పిల్లలేం చేస్తున్నారు.....” అంటూ మాటల మధ్యలో అడిగాడు విశ్వపతి.

“నాకు అయిదుగురు ఆడపిల్లలు. మొదటి ఇద్దరికీ వివాహాలు కాలేదు. మిగిలిన

పిల్లలు వారే చేసుకున్నారు, యీ చేతకాని తండ్రి పట్ల నమ్మకం లేక...నేనూ నా అనుభవాన్ని గుర్తుచేసుకుంటూ వారికి అడ్డుతగలలేదు" అన్నాడాయన. "ఇలా ఎందుకు జరిగింది" అని అడిగింది రమణి భర్తవైపు చూస్తూ.

"ప్రపంచంలో బతుకుతున్నవాళ్ళంతా హాయిగా, సుఖంగా ఉన్నట్లు కాదు. కొన్ని పరిస్థితులు, సంఘటనలు మన ప్రమేయం లేకుండా జరిగిపోతుంటాయి, మనుషులు ఒకలావున్నట్లు కనిపించినా మనస్తత్వాలు మాత్రం భిన్నంగా, వక్రంగా ఉంటాయి. మాటల్లో మంచితనం, న్యాయం, నీతి, ధర్మం కనబరచేవారు చేతల్లో భిన్నంగా ప్రవర్తిస్తారు. ఇది నాగరికత, ఆధునికత, స్వార్థం, స్వప్రయోజనం ముసుగులో కొందరు ఆడుతున్న వైకుంఠపాళీ."

విశ్వపతి ఆయన ధోరణికి అడ్డుపడ్డాడు. "ఏమిటో చెప్తున్నారు నాకేం అర్థంకావలసిందేదు. ఇదంతా నాకెందుకు చెప్పండి" అంటూ.

"నిన్ను చూశాక చెప్పాలనిపించింది. నువ్వేమైనా అనుకో... ఇది నీకు జీవితంలో ఉపయోగపడుతుంది. ఇప్పటిరోజుల్లో చాలా అవసరమైన విషయం."

విశ్వపతి మౌనంగావింటున్నాడు.

"నా పెద్దకూతురి వివాహ విషయంలో పెద్ద అనుభవాన్ని రుచిచూశాను. అది పెద్దదెబ్బ. నేను ఆడపిల్లల తండ్రినని, నా కూతిరిని పెళ్లాడితే ఆడపిల్లలే పుడతారని, పండుగలకు పిలిచి సంతోషపెట్టలేనని, ఓ మహానుభావుడు ప్రచారం చేశాడు. అంతే కథ ముగిసింది" అంటూ కళ్లు ఆద్దుకున్నాడు శంకరయ్య.

అర్థంకానట్లుగా చూశాడు విశ్వపతి.

"అవును.. వెనుకటిరోజుల్లో ఓ సంబంధం చెప్తే దానికి కట్టుబడి ఉండేవారు. కాని ఇప్పుడు ఎందరిని చూస్తే అంత గొప్ప, క్రెడిట్, కాబట్టి యిప్పటికీ నా పెద్దకూతురు అవివాహితగా ఉండిపోయింది. ఆమె మనసులోనుంచి 'తొలి' రూపం తొలగిపోలేదు" శంకరయ్య విచారంగా చెప్పాడు.

విశ్వపతి షాక్ తిన్నాడు. "మరొక సంబంధం చూడవలసింది. .... సూశారా. ఆమె జీవితం అలా చీకట్లోనే ఉండాల్సిందేనా... తన భవిష్యత్తు ఎలా..." అని అడిగాడు. "పెద్దమనుషులకు కొన్ని స్పెషల్ క్వాలిటీసు, సూపర్ ఆలోచనలుంటాయి. బాబూ..." అన్నాడాయన.

"ఇంతకీ ఎవరండి ఆ పెద్దమనిషి".

"ఎవరైతేనేం... సంస్కారం, విజ్ఞత ఉన్నవారు. నడిచే రాజమార్గం అదే కదమ్మా" అంటూ రమణి వైపు చూశాడు శంకరయ్య.

ఆయన బయలుదేరేందుకు సిద్ధమయ్యాడు.

"మన పరిచయం అపూర్వం....చాలా సంతోషం" అంటూచేతులు బోడించారు విశ్వపతి.

"అప్పుడప్పుడు వస్తూండండి" అంది రమణి.

శంకరయ్య వెల్లిపోయాడు.

దాదాపు ఇరవై రోజుల తరువాత విశ్వపతికి శంకరయ్య ఉత్తరం రాశాడు.

చిరంజీవి విశ్వపతికి...ఉభయకుశలోపరి... ఎదుటివాడికి ఉప్పు అందించలేనివాడు ఇంట్లో పంచభక్త్యపరమాన్నంతో భోజనం చేస్తాడా, పెడతాడా అనే విషయం నీకు తెలుసో లేదో..

నేను మొదట్లో నా పెద్దకూతుర్ని నీకు ఆపరు చేశాను. ఈ విషయం మీ ఫాదరుకి, తాతగారికి తెలుసు. మధ్యలో అనంతరామయ్య అడ్డుపడి, తన సహజ మాటకారితనంతో, లౌక్యంతో వ్యవహారం నడిపి నిన్ను అల్లుడిగా చేసుకున్నాడు. తనకు కొడుకులకంటే అల్లుడే గొప్ప, మంచివాళ్లు అని చెప్పడం, చెప్పుకోడం ఆయన స్పెషల్ అట్రాక్షన్లు. అలా చెప్పుకోకపోతే కూతుర్ని సరిగా చూడడేమోనని భయం కదా... కొడుకు అల్లుడులా ఎలా ఉంటాడు! ఎవరి పాజిషను వారిదే! నువ్వు నాకు అల్లుడు కాలేకపోయినా, నాకూతురి భర్త కాకపోయినా మా భావాలు మారిపోలేదు. మాలో నీ మంచితనం, వ్యక్తిత్వం ఎప్పటికీ ఉంటుంది. ఇక రెండో అమ్మాయి డాక్టర్ శ్రీదేవి అక్క అడుగుజాడల్నే ఎంచుకుంది. ఈ పరిస్థితులకు తట్టుకోలేక నా భార్య ఏడేళ్ల క్రితం మమ్మల్ని ఒంటరిచేసి వెళ్లిపోయింది. రెండుమూడుసార్లు నిన్ను నేను ఆసుపత్రిలో చూశాక, నా కూతురినే సంప్రదించడం గమనించాక ఆమెకు ఆసలు విషయం చెప్పాను. అనంతరామయ్య జీవించివుంటే నీ పిల్లల విషయం నీకు సమస్య కాదేమోనని భావించి ఉంటావు. ప్రస్తుతం ఉన్న వివాహ వ్యవస్థకు మీ మావగారు సరిగ్గా పథకం వేసేవాడని నీ ఆలోచనలు కాబోలు! ఏది ఏమైనా గతాన్ని మరోసారి తప్పుకోడం ఎందుకు!

నా బావమరిదికి ఓ కొడుకు, కూతురు ఉన్నారు. నా పెద్దకూతురి సంతానాన్ని వారికివ్వాలని ఎప్పుడో ఆనుకున్నాం. ఆ యోగం, అదృష్టం మాకు కలుగలేదు. నీకు అంగీకారం అయితే నేను జరిపిస్తాను. ఆలోచించుకుని, అమ్మాయి రమణితో రాగలవు.

సెలవు....శంకరయ్య.

ఉత్తరం చదువుతుంటే విశ్వపతి కళ్లు ఆప్రయత్నంగా చెమర్చాయి. అక్షరాల నడుమ శంకరయ్య విశ్వరూపం కనిపించింది. సమస్యల గురించి ఆలోచిస్తూ బెంగపెట్టుకోకుండా, అందిన పరిష్కారాన్ని అమలుపరచడం మంచి లక్షణం అని ఎవరో అన్న మాటలు విశ్వపతికి గుర్తుకొచ్చాయి.

ఈనాడు ఆదివారం, 17 ఏప్రిల్ 1994

నీటిలో నాన్ననీడ

వెంకటరమణ చౌక్కాపు

వీధి గుమ్మంలో నిలబడి శివరామ్ కోసం ఎదురు చూస్తున్న జానకి వెన్నెముకలేని మనిషిలా వంగి ఉంది. రెప్ప వెయ్యని ఆమె కళ్ళల్లో చూపు కంటే నిస్సహా ఎక్కువగా ఉంది. ఆమె భర్తకోసం కాకుండా అతడు తెచ్చే డబ్బుకోసమే ఆత్మతగా ఎదురు చూస్తోంది.

ఆమె కట్టుకున్న చీర మొన్నటిది. ఆమె కడుపులో ఆకలి వారం క్రితంది. వాళ్ళింట్లోని దరిద్రం ఏడాదినాటిది. ఆమె వయసు ఇద్దరు పిల్లల తల్లిది.

“మద్దేనానికి బియ్యం తేకపోతే ఆకలికి పిల్లలు నన్ను విరుచుకు తినేస్తారు.” బైటికి బైలుదేరిన శివరామ్ - వెళ్ళిపోతున్న హనుమంతుణ్ణి సీత చూసినట్టు దీనంగా చూసి చెప్పింది జానకి.

శివరామ్ లో హనుమంతుడి కున్నంత శక్తి ఉంది. ఆ విషయం అతనికి తెలుసు.

అతని చేతిలో బ్రష్ ఉంటే ఎలాంటి బొమ్మయినా బతికి బట్టకట్టేది. కదిలాచి కన్నుకొట్టేది. శివరామ్ వేసిన సినిమా బ్యానర్ల దగ్గర అభిమానులు బారులు తీరి నిలబడి సినిమాలో సీను చూస్తున్నట్టు పరవశించేవారు.

చిరంజీవి నుంచి చిడతల అప్పారావు వరకు శ్రీదేవి నుంచి సీల్కుస్మిత వరకు అందరూ శివరామ్ చేతుల్లో రంగు రంగుల అందాలు సంతరించుకొని, పబ్లిక్ స్టేసుల్లోనూ. రద్దీ సెంటర్లలోనూ కటౌట్లుగా, హార్డింగ్లుగా నిలబడి నేత్రానందం కలిగించేవారు. సినిమా బ్యానర్ల సీనియర్ ఆర్టిస్టుగా శివరామ్ పేరు ఆంధ్రదేశం ఎల్లలు దాటింది.

శివరామ్ రంగునీళ్ళు పారబోస్తే సప్త వర్ణాల సెలయేరులా ఉండనేవారు. బ్రష్ విదిలిస్తే ఇంద్ర ధనుస్సు సృష్టించాడనేవారు. శివరామ్ పనిచేయని సినిమా బ్యానర్లమీద టాప్ హీరోలు కూడా ముఖం చితికిపోయిన వింత మనుషుల్లా ఉండేవారు. సినిమా విజయానికి శివరామ్ వేసిన బ్యానర్లే ప్రధాన కారణమనే నమ్మకం సీనీ పరిశ్రమలో శిలాక్షరాలుగా నిలిచిపోయింది.

బ్రహ్మకి నాలుగు చేతులుంటే వీవు గోక్కాడానికి ఒక్క చెయ్యే ఉపయోగించి ఉంటాడు. శివరామ్ మాత్రం రాత్రింబవళ్ళు కష్టపడ్డాడు. రెండు చేతులా సంపాదించాడు.

కాలం వక్రించింది. శివరామ్ ని క్షయవ్యాధి కాపులించుకుంది. ఏడాదిన్నర ఏపనీ చేయలేకపోయాడు. క్షయ శివరామ్ ఆరోగ్యాన్ని తినేసింది. అతను సంపాదించిన డబ్బుంతా డాక్టర్లు తినేశారు. అతని మనశ్శాంతిని చుట్టుపక్కల వాళ్ళు తినేశారు. మనిషి మాత్రం ఎవరూ తినకుండా వదిలేశారు.

కాలం వేగంగా పరుగెత్తింది పరిస్థితుల్లో చాలా మార్పులు వచ్చాయి.

సీనిమా హీరోలు విలన్లయ్యారు. హీరోయిన్లు వేంపులయ్యారు. మంచివాడు, మంచి బాబాయ్, మంచి రోజులు లాంటి మంచి సీనిమాల కాలం చెల్లిపోయింది. ఖైదీ, గూండా, హంతకుడు, రాక్షసుడు, కర్మోటకుడు లాంటి యాంటీ హీరో సెంటిమెంట్ సీనిమాలు వస్తున్నాయి.

శివరామ్ ఆరోగ్యం కొంచెం కుదుట పడింది కాస్త ఓపిక చేసుకొని పనిచేయడానికి సిద్ధపడే సరికి, అతనికి పని ఇవ్వడానికి ఎవరూ సిద్ధపడలేదు.

శివరామ్ దగ్గర బ్రష్లు అందిస్తూ పని నేర్చుకున్న కుర్రాళ్ళంతా గొప్ప ఆర్టిస్టులుగా చలామణి అవుతున్నారు. శివరామ్ ని పలకరిస్తే అతని బాధ్యత తమకెక్కడ తగులుకుంటుందో అని అతన్ని తెలీనట్టు నటించారు. చూసీ చూడకుండా ముఖాలు చాటేసుకున్నారు.

ఎక్కే కంపెనీ, దిగి కంపెనీ, శివరామ్ కి ఎక్కడా పని దొరకలేదు. అర్నెల్లుగా కటిక దరిద్రాన్ని అనుభవిస్తోంది శివరామ్ కుటుంబం.

‘చీకటి తరువాత వెలుగొస్తుందంటారు తమ బతక్కి ఎప్పుడూ చీకటేనేమో!’ అని నిరాశ పడ్డాడు శివరామ్.

“జానకి! మనకి తిండినాకి గింజలేలాగూ లేవు. మన బిడ్డలకై నా ఇన్ని గంజినీళ్ళుంటే బాగుండు. ఏం పాపం చేసుకున్నామో గానీ, తెల్లీ ఏ పాపమూ చెయ్యొద్దు. పసివాళ్ళ కడుపులు మాడ్చి హింసించవద్దు. మన కావడికి రెండు వేపులా కష్టాలే ఉంటాయని ఇన్నాళ్ళూ తెలుసుకోలేక పోయాను. పిల్లలు ఆఖరిసారి కడుపు నిండా తిని ఎన్నాళ్ళయిందో నాకు గుర్తులేదు. నాకింకెక్కడా పని దొరికేలా లేదు. ఎవరికి నాకు పని ఇచ్చే విశాల హృదయమూ లేదు. అందుకే మనం ఇంత విషం తిని ఒక్కసారే చచ్చిపోదాం! ఈ కష్టాలుండవు!”

జానకి భర్తనారు నొక్కేసింది.

“మీరిలా అనకండి ఇల్లు లేకపోయినా బతకొచ్చు తిండి లేకపోయినా బతకొచ్చు. కానీ దైర్యం లేకపోతే బతకలేం. మీలో చిత్ర కారుడింకా చావలేదు. మీకు తప్పకుండా పని దొరుకుతుందనే ఆశ నాలోనూ చావలేదు. నాలుగు రోజులు ఆలస్యమై నా మీకు పని దొరక్కపోదు. మీరు అదైర్యపడకండి!” అని పరీక్షల్లో తప్పి నీరు గారిపోయిన కొడుక్కీ దైర్యం తెప్పిన తల్లిలాగ నచ్చజెప్పింది జానకి.

ఆలోచిస్తూ పాట్టిగా ఉన్న నులకమంచం మీద కాలు చాపుకొని పడుకున్నాడు

శివరామ్. మనిషి పాడవు కావలసిన మంచం చివర కాళ్ళు సగం గాల్గోనే ఉన్నాయి. చాలీ చాలని పాడె మీద పడుకోబెట్టిన దిక్కుమాలిన శవంలా ఉన్నాడు శివరామ్.

“మీరిలా దిగులుపడుతూ, బతుకుని తిట్టుకుంటూ పడుకుంటే లాభం లేదు. తిట్లకి తిండి దొరకదు. పడుకుంటే పని దొరకదు. లేచి వెళ్ళండి!” అంటూ పురిగొల్పింది జానకి.

శివరామ్ లేచి కూర్చున్నాడు.

పని ఇచ్చినవాడి పాదాలు పూజించేందుకు ఇవ్వనివాడి పళ్ళు రాలగొట్టేందుకు సిద్ధపడిన వాడిలా బైటికి బైలుదేరాడు శివరామ్.

ఏ వ్యాపకమూ లేకపోతే ఆకలి గుర్తొస్తుంది. అందుకే వీధిలో కెళ్ళి ఆడుకోమని పిల్లల్ని పంపేసింది జానకి.

మధ్యాహ్నం వరకూ మట్టిలో ఆడుకున్న పిల్లలికి ఆకలి గుర్తొచ్చి ఇంట్లోకి పరుగెత్తుకొచ్చారు. బట్టలన్నీ మట్టి కొట్టుకుపోయిన పిల్లలు ఒకసారి పాతి తీసేసిన పిల్ల శవాల్లా ఉన్నారు.

బతికిచ్చిన కన్నబిడ్డల్ని చూసి ఆశ్చర్యపోయిన తల్లిలా కాకుండా - తనను పిక్కు తినడానికి వచ్చిన పిల్ల భూతాల్ని చూసినట్టు భయపడింది జానకి.

“అమ్మా! అన్నం” అని వాళ్ళు అడక్కుముందే ఎక్కడో పెట్టె ఆడుగున పెట్టేసి మర్చిపోయిన సత్తుపావలా బిళ్ళతీసి ఇచ్చింది. బిస్కెట్లు కొనుక్కు తిని ఆడుకోమని మభ్యపెట్టి పిల్లల్ని మళ్ళీ వీధిలోకి పంపేసింది జానకి.

సాయంత్రమైతే శివరామ్ రాలేదు.

జానకి జీరో మీదకి ముల్లు వస్తొన్న టైంబాంబుని చూస్తున్నట్టు ఆందోళనగా ఉంది

‘ఆడుకోడానికి వీధిలోకి వెళ్ళిన పిల్లలు ఇంటికి చేరకముందే - ఉద్యోగం ఆడుక్కోడానికి ఊళ్ళోకి వెళ్ళిన భర్త ఉద్యోగం దొరికిందనే వార్తతో తిరిగొస్తే ఎంత బాగుండు’ అనుకుంది జానకి.

జానకి ఆలోచనలోంచి బైట పడింది. పడమటి దిక్కున ఎర్రగా కాలిననిప్పుపచ్చెంలా ఉన్న నూరుగడ్డు క్రమక్రమంగా కిందికి దిగిపోతున్నాడు. దాన్ని దాటుకొని విజయగర్వంతో తిరిగి వచ్చిన రాజకుమారుడిలా శివరామ్ నస్తూ కనిపించాడు. అతని ముఖంలో ఆనందం తొణికిసలాడుతోంది. జానకి మనసు కుదులుపడింది.

“జానకి! నువ్విచ్చిన దైర్యం నాకు పని దొరికేలా చేసింది. ఒక సైన్ బోర్డు పెద్దల్లో ఆర్థిస్తుగా చేరాను. ఈ వేళ చేసిన పనికి నాకొచ్చిన డబ్బిదిగో! వెంటనే బియ్యం తెచ్చి పిల్లలకి అన్నం వండిపెట్టు!” అంటూ తను తెచ్చిన డబ్బు జానకి చేతిలో పోతాడు. శివరామ్.

జానకి ఆనందానికి హద్దులేవు.

ఆరోజు నుంచీ పిల్లలకి లేదనుకుండా తిండి పెడుతున్నారు. ఒంటి మీద బట్టలుండేలా

చూస్తున్నారు. శివరామ్ జానక్కి చీరలు కూడా కొన్నాడు.

ఆరోజు లలితకి తలారా స్నానం చేయించి, ఉలికిన బట్టలు వేసింది జానకి. రెండు చాక్లెట్లు కొని పిల్లలకి చెరోటి ఇచ్చింది. అప్పటికే శివరామ్ పన్నోకి వెళ్ళిపోయాడు.

పిల్లలిద్దరూ జానక్కి చెప్పి ఆంజనేయస్వామి గుడికి వెళ్ళారు.

గర్భగుడిలోని ఆంజనేయుడి కంటే ఆరోగ్యంగా ఉన్న పూజారి భక్తుల తలమీద శతగీసం పెట్టి దక్షిణ వేయమన్నట్టు తన చేతిలోని పళ్ళెం ముందుకి చూపుతున్నాడు.

పూజారిని సంతృప్తిపరచకపోతే ఆంజనేయుడికి కోపం వస్తుందేమోననే భీతిలో భక్తులంతా తోచినంత దక్షిణలు పళ్ళెంలో వేస్తున్నారు.

ఎనిమిదేళ్ళ రఘు అప్రయత్నంగా తన నిక్కరు జేబులో చెయ్యి పెట్టాడు.

పదిరోజుల్నించీ జేబులోనే ఉండిపోయిన అమ్మ యిచ్చిన సత్తుపావలా చేతికి తగిలింది. బైటికి తీశాడు.

బాగా చితగ్గొట్టి ఉందది.

కంటి చూపు సరిగా లేని ముసలి దుకాణదారులు తప్పవేరెవరూ ఆ పావలా చెల్లుతుందని సర్టిఫికేట్ ఇవ్వరు.

ఆ పావలని, పూజారి ముందుకు చాపిన పళ్ళెంలో వేద్దామనుకున్నాడు రఘు.

“అమ్మో! పూజారి తిడతాడు” అనుకుని మళ్ళీ దాన్ని జేబులో పడేసుకున్నాడు రఘు.

రఘు, లలిత గుడి బైటికి వచ్చారు. రోడ్డు దాటి నడుస్తున్నారు.

రోడ్డుకి ఓ పక్క మనుషులు దొంతరలా జనం గుమిగూడి ఉన్నారు. ఇద్దరూ గుంపులో దూరి కుమ్మరి పురుగుల్లా దొలుచుకొని ముందుకి వెళ్ళారు.

గుంపు మధ్య తల వంచుకొని ఓ చింపిరి జాట్టు బిచ్చగాడు రంగు సుద్దలతో రోడ్డుమీద ఆంజనేయుడి బొమ్మ దీక్షగా వేస్తున్నాడు.

ఆ పాదమస్తకం మట్టికొట్టుకు పోయిన ఆ బిచ్చగాడు కదులుతున్న మట్టి బొమ్మలా ఉన్నాడు.

‘ప్రాణం వచ్చిన మట్టి బొమ్మ బొమ్మలు వేయటమే కాక ఇంకేం అద్భుతాలు చేస్తుందో చూద్దాం’ అని అబ్బురంగా చూస్తున్నట్టు చుట్టూ మూగారు జనం.

ఎప్పటికీ పూర్వపని బొమ్మకి ఇంకా రంగులు దిద్దుతున్నాడు బిచ్చగాడు.

బొమ్మ పూర్వగానే ఆ ఆంజనేయుడికి ప్రాణం వచ్చి, ఆ బిచ్చగాడికి ప్రణామం చేసేందుకు సిద్ధపడేంత అద్భుతంగా ఉందా బొమ్మ.

అందరూ ఆ బొమ్మని మెచ్చుకొంటూ తమకు తోచిన డబ్బులు బొమ్మ మీదకి విసురుతున్నారు. డబ్బంటే ఏమిటో తెలియని వాడిలా ఆ బిచ్చగాడు అక్కడ పడిన నాణేలను పట్టించుకోకుండా బొమ్మ వేయడంలో నిమగ్నమై ఉన్నాడు.

రఘుకి, లలితకి ఆ బొమ్మ బాగా నచ్చింది.

‘ఎంత బాగా వేశాడో!’ అనుకున్నారు. అందరూ బొమ్మ మీదకి నాణేలు విసురుతుంటే

తనకు కూడ వేయాలనిపించింది.

రఘు జేబులో చెయ్యి పెట్టాడు. మళ్ళీ ఆ సత్తుపావలా తగిలింది.

వెనకా ముందు ఆలోచించకుండా దాన్ని బొమ్మ మీదకి విసిరాడు. బిచ్చగాడు పట్టించుకోలేదు మళ్ళీ ఎవరై నా గమనిస్తే తిడతారేమో! “లలితా! రా...వెళ్దాం!” అంటూ అక్కణ్ణుంచి గబగబా వచ్చేశాడు రఘు.

ఇంటికెళ్ళాక అమ్మతో చెప్పాడు రఘు “అమ్మా! ఆ రోజు బిస్కెట్లు కొనుక్కోమని నువ్విచ్చిన సత్తుపావలా బొమ్మలేసే బిచ్చగాడికి వేసేశా!”

“భలే వాడివిరా! నీకు ఆ బొమ్మ నచ్చితే మాత్రం సత్తు పావలా వేస్తావా? నీకు చెల్లని ఆ పావలా ఆ బిచ్చగాడికి మాత్రం చెల్లుతుందా!” అని మందలించింది తల్లి.

“ఆ పావలా మాకెలా చెల్లుతుందని ఇచ్చావ్?” అని రఘు అమ్మనడగలేదు.

“గొప్పవాడై నా బిచ్చగాడై నా కళాకారుడు కళాకారుడే! వాళ్ళని అవమానించకూడదు. మీ నాన్నకి తెలిస్తే తిడతారు. ఆయనతో చెప్పుకు!” అంది జానకి.

ఆ రోజు రాత్రి పాద్మపాతాళ వచ్చాడు శివరామ్ ఆ రోజు ఎగ్జెక్యూటవర్క్ చేసినందుకు ఓవర్ టైమ్ డబ్బుకూడా వచ్చింది.

పిల్లలికి స్వీట్స్ తెచ్చాడు.

అలా ఓవర్ టైమ్ చేసిన రోజు శివరామ్ పిల్లలికి తలో పావలా, అర్ధా ఇస్తాడు. పిల్లల్ని దగ్గరికి పిలిచాడు.

లలితకో పావలా రఘుకో పావలా ఇచ్చాడు శివరామ్.

తండ్రి తన చేతిలో పెట్టిన పావలాని చూసి రఘు షాక్ తిన్నాడు.

అది....అది...ఆపావలాయే!

తను రోడ్డుమీద ఆంజనేయుడి బొమ్మ వేసిన బిచ్చగాడికి వేసిన సత్తుపావలా!

ఏనాడూ తండ్రి చేతిని గమనించలేదు రఘు. పావలాని తనకి ఇస్తున్నప్పుడే గమనించాడు - శివరామ్ కుడిచేతి మధ్య వేలికి వెడల్పాటి రాగి ఉంగరం.

రోడ్డుమీద తల వంచుకొని బొమ్మ వేస్తున్న చింపిరి జాబ్బు బిచ్చగాడి కుడి చేతి మధ్య వేలికి కూడా అదే రాగి ఉంగరాన్నిచూశాడు!!

మా ఫ్యామిలీ డాక్టర్, జూలై '94.

ఎంతెంతదూరం

వేదగిరి రాంబాబు

బస్ వేగంగా పోతోంది. ఆటు ఇటు ఏపుగా పెరిగిన సర్వితోటలు చూడ్డానికెంతో సరదాగా వున్నాయ్. మధ్య మధ్యలో మామిడితోటలు, ప్రతిమైలు, మైలున్నరకీ వూరు - అందులో ప్రభుత్వం కట్టించి ఇచ్చిన ఇళ్ళు ముచ్చటగా కనబడుతున్నాయ్. ఉప్పెన బాధితులకోసం కట్టిన ఇళ్ళవి.

రానాను తోటలు తగ్గిపోయినై. అన్నీ ఖాళీ ప్రదేశాలే!

ఓ చిన్న వూళ్ళో ఆగింది బస్.

వెంటనే సోదాల వాళ్ళు చుట్టుముట్టేశారా బస్ ని.

సోడా త్రాగుమని భవానిని బ్రతిమలాడసాగాడో కుర్రాడు. ఆమె వద్దని ఎంత చెప్పినా వినడంలేదు!

వాణ్ణి చూస్తుంటే జాలేసింది భవానికి. నిండా ఎనిమిదేళ్ళుకూడా వుండవేమో... అప్పుడే వాడి జీవితం రోడ్డున పడిపోయింది. వాడి బ్రతుకు వాడు బ్రతకాల్సినచ్చింది.

“ఇదిగో ఈ పావలా తీసుకో. నాకు సోడా వద్దులే.” వాడికి పావలా అందిస్తూ అంది భవాని.

వాడు తీసుకోడానికి సంశయించాడు. తనని అవమానపరుస్తున్నట్టు అనిపించింది కాబోలు - “వద్దండీ” అన్నాడు వెనక్కి తగ్గుతూ.

“ఫరవాలేదు తీసుకో....”

“ఉవూ మీరు సోడా తీసుకోండి...”

ఇక లాభంలేదనుకుని ఓ సోడా అందుకొని, తాగి, పావలా వాడి చేతిలో పెట్టినదామె వాడు తిరిగి చిల్లరివ్వబోతే “వద్దులే! వుంచేసుకో అంది. సంతోషంగా వెళ్ళిపోయాడక్కణ్ణించి.

బస్ మళ్ళీ బయల్దేరింది

టైమ్ చూసుకొంది భవాని. మధ్యాహ్నం పన్నెండవంతోంది.

ఇంకా అరగంట ప్రయాణం. అంతే! ఆ తర్వాత బస్ దిగి కొంచెం నడక. బహుశా తాతయ్య బండి పంపుతాడేమో బస్ దిగేచోటికి. అసలు తనిచ్చిన టెలిగ్రామ్ అందిందో

లేదో! చాలా కాలం తర్వాత వస్తోందీవూరికి తను. ఉప్పెన కీ ప్రాంతమంతా అల్లకల్లోలమై పోయిందని తెలిసినరోజునుంచీ ఆవూరు ఎలా వుందో చూడాలనే కోరిక తనని తినేస్తోంది. ఆ రోజునుంచీ శలవు కోసం ప్రయత్నిస్తూనే వుంది. కానీ ఇన్నాళ్ళకుగానీ శలవు దొరకలేదు. అయితే భర్తతో కలిసి ప్రయాణం చేయాలన్న తన కోరిక నెరవేరనే లేదు. శలవు దొరకటం తనకన్నా ఆయనకీ మరింత కష్టం. అందుకే వంటరిగానే బయల్దేరాల్సి వచ్చింది తను.

ఎక్కడ ఢిల్లీ ఎక్కడ దివిసీమ? గత ముప్పై గంటలుగా ప్రయాణం చేస్తున్నా తాతయ్య వాళ్ళవూరికి చేరుకోలేకపోతోంది తను.

బస్ ఆగింది. ఆలోచనల్లోంచి బయట పడి తనుదిగాల్సిన చోటదేనని గ్రహించి త్వరత్వరగా తన సూట్ కేస్ తీసుకుని బస్ దిగింది భవాని.

ఆమె వూహించిన విధంగా బండేమీ లేదక్కడ. ఆమూలకిళ్ళి కొట్టువుండాలి, ఏమైంది? చుట్టూ చూసింది భవాని.

ఎటుచూసినా మైదానమే కనబడుతోంది. అప్పటికీ, ఇప్పటికీ ఎంత తేడా! ఎటుచూసినా వచ్చటి పైరులలో కళకళలాడే ఆనాటి దృశ్యాలకూ మైదానంలా కనబడే ఈ నాటి దృశ్యాలకూ - ఎంతో దారుణమైన తేడా!

“ఎక్కడికెళ్ళాలమ్మా?” తనతోపాటే బస్ దిగిన ముసలమ్మ మాట్లాడేసరికి ఆలోచనల్లోంచి బయటపడింది భవాని.

అప్పటికే బస్ దుమ్ము లేపుకుంటూ వెళ్ళిపోయింది. ఆ చుట్టు పక్కల ఎక్కడా జన సంచారం లేదు. అది వరకు ఇలా వుండేదా? ఈ బస్ స్టాప్ దగ్గర ఎంత కళకళలాడుతుండేది? కిళ్ళి బడ్డీ, దానిముందు నాలుగు పాడుగాటి బెంచీలు, పైన తడికలతో పందిరీ, అక్కడ విశ్రాంతి తీసుకుంటూ బస్ కోసం ఎదురుచూసేజనం, రోడ్ల వెంబడి ఎప్పుడూ వచ్చేపోయే సైకిళ్ళు, రిక్సాలు, బళ్ళూ-అవన్నీ ఏమై పోయినై? ఆ జనమంతా ఏమై పోయినట్లు? తను వెళ్ళాల్సిన చోటు చెప్పింది. భవానీ.

“మాడీ ఆ వూరేనమ్మ. ఎవరింటికి వెళ్ళాలి?” తిరిగి అడిగిందా ముసలమ్మ.

“పూర్ణచంద్రరావు గారింటికి...”

అలాగామ్మా. మారాజు చేతులెత్తి దణ్ణంపెట్టాలి.... ఉప్పెనలో వూళ్ళో సగం మందిని ఆయనే రక్షించాడు. దేవుడమ్మా, మనిషికదాయన... పడమ్మా. ఆపెట్టె ఇటివ్వు నేను మోస్తాను.” ఆవ్యాయత పాంగిపోతుండగా అందా ముసలమ్మ.

“పడ్తులే అవ్వా... నువ్వు మోయలేవు, మా తాతయ్య బండి పంపుతాడే మోనని ఎదురు చూస్తున్నాను....” ఆ రోడ్డువేపే చూస్తూ అంది భవాని.

“బండెక్కడిదమ్మా ఆయనకు - అన్నీ వుప్పెనలో కొట్టుకుపోయాయిగా! ఆయన బండి, ఎద్దులు, గేదె - ఒక్కటేవిటి? సర్వనాశనం అయిపోయింది గదమ్మా! అనలది వూరుకూదమ్మ స్మశానం! మమకారం చంపుకోలేక ఇక్కడే పడివున్నాం. అంతే....”దిగులుగా అందామె.

“బండి లేకపోయినా తాతయ్య ఎవరినైనా సంపించేవాడేనే! ఒకవేళ టెలిగ్రామ్

అందలేదేమో!" ఆ ఆలోచన రాగానే గుండెలు జల్లుమన్నాయి ఆమెకి. ఒక్కరే ఇల్లా దిక్కు దివాణం లేని ప్రదేశంలో ఎదురుచూడడంకంటే ఈ ముసలామెతోపాటు వెళ్ళడమే మంచిది.

"పదవ్యా వెళ్తాం..." ముందుకు బయల్దేరుతూ అంది భవాని.

భవాని, పక్కనే ముసలవ్వ.... నడుస్తున్నారు.

ఉప్పెన గురించి కళ్ళకి కట్టినట్లు భవానికి చెప్పసాగింది ముసలవ్వ.

"హారునగాలి, వర్షం... పొద్దుగూకే సరికి మా అందరికీ అనుమానం వచ్చేసిందమ్మా, సముద్రపు హారు అంత పెద్దగా అంతకు ముందెప్పుడూ వీలేదు. మేం అనుకొంటుండగానే నీళ్లు ఎక్కువై పోతున్నాయి. వర్షంనీళ్ళు అంత ఎక్కువగా ఎలా వస్తాయి అన్న అనుమానంతో ఆ నీళ్ళని నోట్స్ పోసుకుని చూశాం. ఉప్పెనగా వున్నాయి. గుండెలు బాదుకుంటూ అందరం కల్చి పూళ్ళు వున్న రెండేరెండు డబ్బాల్లోకి చేరుకున్నాం. మేమంతా పూర్ణచంద్రరావు గారింటికి వెళ్ళాం. అందరం డబ్బామెట్ల గదిలో తలదాచుకున్నాం. ఆ రాత్రి కాళరాత్రే అయింది మాకు. ఆ ఉప్పెన కెరటాల్లో కొట్టుకు పోతున్న ఇళ్ళు, పశువులు, మనుషులు- మా ప్రాణాలమీద భయం ఓ వేపు, ఎదురుగా పోతున్న ప్రాణాలమీద జాలి, దుఃఖం మరోవేపు! రెండురోజుల తర్వాతగాని ఆ గదిలోంచి బయటికి రాలేకపోయాం. ఆ రెండురోజులూ మమ్మల్ని ఆ పూర్ణచంద్రరావు బాబే ఆదుకున్నాడు. తిండి పెట్టాడు. కట్టుకోడానికి బట్టలిచ్చాడు ఆ తర్వాత చూస్తే ఏముంది? ఊళ్ళో సగానికి సగం కూడా మిగలేదు. ఒక్కొక్కరినీ తలచుకొని ఏడ్వడంకన్నా చేయగలిగిందేముంది...." ఇంక ఆమె మాట్లాడలేకపోయింది. మధ్య మధ్యలో సూట్ కేస్ చేతులు మార్చుకుంటూ నడుస్తోంది భవాని.

"అదుగో వచ్చేశాం. పాపం! ఆ పెట్టెను మొయ్యలేక మోస్తున్నాన్..."

జాలినడుతూ అంది ముసలమ్మ.

దూరంగా తాతయ్యవాళ్ళ డబ్బా కనబడుతూనే వుంది. దాని ముందు వరుసగా వున్న తాడిచెట్లు, మరోపక్క మామిడిచెట్లు, వెనకవేపు కొబ్బరి చెట్లు-- అన్నీ పడిపోయాయి. ఊరంతా అదివరకులా కళకళలాడుతూ లేదు. దూరంగా ఓ వరుసలో కొత్తగా కట్టిన ఇళ్ళు ఒకే నమూనాలో కనబడుతున్నాయి.

ఇద్దరూ డబ్బాదగ్గరకు చేరుకున్నారు.

తాతయ్య ఆరుగుమీద కూర్చుని తాడు అల్లుతున్నాడు.

"బాబుగారూ... మీ మనమరాలు వచ్చారు..." సంబరంగా చెప్పింది ముసలమ్మ.

ఆయన ఆశ్చర్యంగా తలెత్తి చూశాడు. భవానిని చూడగానే ఆయన మొహం అనందంతో వెలిగిపోయింది.

"ఒక్కదానివే వచ్చావా? ఆమె చేతిలోవున్న సూట్ కేస్ వంక చూస్తూ అడిగాడు.

"అవును! ఆయనకు శలవు దొరకలేదు. ఇద్దరికీ ఒకేసారి శలవు దొరికిరావాలంటే ఇంకెన్ని రోజులు పడుతుందోనని ముందునేనే వచ్చేశాను..."

"పదమ్మా లోపలి కెళ్తాం...." భవాని ఆయనవెంట లోపలికి నడిచింది. పెరట్లో

నూతి దగ్గర బట్టలు పుతుకుతూ అమ్మమ్మ కనిపించింది.

“అమ్మమ్మా....” గడప దగ్గరే నిలబడి గట్టిగా అరిచింది భవాని.

“ఎప్పుడో చాప్ తల్లి...” చేతిలో పనిని వదిలి పెట్టి, ఆదరంగా భవాని దగ్గరకొచ్చి చేతులు పట్టుకొందామె.

“ఇప్పుడే, సరాసరి ఢిల్లీనుంచి వస్తున్నాను. ముందు నిన్నూ తాతయ్యను చూసేగాని అమ్మా వాళ్ళ దగ్గరకు వెళ్ళకూడదనుకున్నాను.” నవ్వుతూ అంది భవాని.

ఆ తర్వాత ముగ్గురూ కల్చి కబుర్లలో మునిగి పోయారు. ఉప్పెన గురించి వాళ్ళు కళ్ళకు కట్టినట్లు చెబుతున్న మాటలు వింటుంటే వాళ్ళు గగుర్పాడుస్తుంది భవానికి. మాటల మధ్యలో మామిడితోట కూడా పూర్తిగా, నాశనమై పోయినట్లు చెప్పాడు తాతయ్య.

ఆ మాటలు విన్న భవాని పులిక్కిపడింది!

వెంటనే మురళి గుర్తుకొచ్చాడు.

“అతనింకా ఈ పూళ్ళోనే వున్నాడా? ఏంచేస్తున్నాడిప్పుడు? అతనికి పెళ్ళయిందా?” రకరకాల ఆలోచనలు ఆమెలో సుళ్ళు తిరగసాగాయ్.

“మరి, మాకు మనవరాల్ని ఎప్పుడిస్తావే?” హఠాత్తుగా అమ్మమ్మ అడిగిన ప్రశ్నకు తుళ్ళిపడింది భవాని.

అదే ప్రశ్నని, మళ్ళీ అడిగింది అమ్మమ్మ.

భవాని సిగ్గుపడిపోయింది. కొంచెం బాధకూడా కలిగిందామెకి. తనకి పిల్లలు పుట్టరని అమ్మమ్మతో ఎలా చెప్పింది? జవాబు చెప్పకుండా నవ్వి పూరుకుందామె.

మధ్యాహ్నం భోజనాలయ్యాక “నేనలా పూళ్లో ఓ రౌండ్ వేసాస్తాను...” అని చెప్పి బయల్దేరింది భవాని.

అప్పటికింకా ఎండ తీక్షణత తగ్గనే లేదు. త్వరత్వరగా మురళి వాళ్ళింటివేపు ఆడుగులు వేయసాగిందామె.

అక్కడ వాళ్ళ పాక కనిపించలేదు, కొత్తగా కట్టిన ఏ ఇంట్లోనైనా వుండి వుంటారు. ఎవర్నడగాలా విషయం? ఆమె కేమీ పాలుపోవడంలేదు. ఆ ఇళ్ళ ముందునించి నడుస్తూంటే అందరూ ఆమె వంక విచిత్రంగా చూస్తున్నారు.

అవును! తననెవరు గుర్తించగలుగు? పదేళ్ళు దాటిపోయింది. ఈవూరు వచ్చి. అంతకు ముందు ప్రతీ సంవత్సరం వేసవి సెలవుల్లో అక్కడకు రావలసిందే. రెండు నెలలూ అక్కడ ఆనందంగా గడిపి తిరిగి తమవూరికి చేరుకోవలసిందే.

మొట్టమొదటిసారిగా ఆ వూరు వచ్చినప్పుడే తనకి మురళితో పరిచయమైంది. తమ పక్కంటి పిల్ల వనజ తను మామిడితోటలో వున్న ఇసుకలో ఆడుకుంటున్నారోరాజు తన దోసిబ నిండా ఇసుకపోసి వనజ తన కళ్ళ మూసి, ఎక్కడెక్కడికో తిప్పి, ఇసుక ఓ చోట పోయింది మళ్ళీ వెనక్కి తీసుకొచ్చి వదిలేసేది. తను ఆ ఇసుక ఎక్కడ పోసింది వెదికి అందులో వుంచిన పిన్నీసుని తీసుకురావాలి.

“నేను ఆడదా?” కాసేపు నించొని చూశాక అడిగాడు మురళి. అతని వంటిమీద

చొక్కాలేదు. చిన్న నిక్కరు. దాని మీద మొలత్రాడు...

“అడవిద్దామా?” వనజనడిగింది తను.

“పోనీలే అడవిద్దాం...” వనజ అంగీకరించింది.

రెండురోజుల్లోనే ముగ్గురికీ మంచి స్పృహమై పోయింది. శలవులు ముగియగానే తను వెళ్ళిపోతూంటే తనతో పాటు బస్టాప్ వరకు వచ్చాడతను తను బస్సు ఎక్కి కూర్చుంటే, అతను దిగులుగా చూసిన చూపులు ఇప్పటికీ తనకి గుర్తుంది!

ఆ తర్వాత శలవుల్లో తనా వూరు చేరుకునేసరికి అతనెంత సంతోషించాడో! ఆ రోజంతా తనని వదలకుండా కబుర్లు చెబుతూనే గడిపాడు.

నాలుగే దేళ్లు గడిచిపోయినై. రెండు సంవత్సరాలుగా అతను కనిపించడం మానేశాడు. చల్లపల్లి పుగర్ ఫ్యాక్టరీలో పనిచేస్తున్న తన బావ దగ్గరుండి, ఏదో కూలి పని చేసుకుంటున్నాడని వనజ చెప్పింది.

ఆ ఏడు తను వెళ్ళేసరికి వనజ కూడా కనిపించలేదు. విజయవాడలో వుంటున్న వాళ్ళ మావయ్య వాళ్ళింట్లో వుండి చదువుకుంటోందని తెలిసింది. చాలా నిరుత్సాహం కలిగింది. వనజ మురళి కూడా లేకుంటే ఇంక తనకా వూరుమీద ఏం ఆసక్తి వుంటుంది?

ఆ రోజు మధ్యాహ్నం వంటరిగానే మామిడి తోటకు వెళ్ళింది తను. ఆతోట చివరే మురళి ఇల్లు.

తన నెప్పుడు చూశాడో పరుగెత్తుకుంటూ వచ్చాడు. అతన్ని చూడగానే తనూ ఆనందంతో పొంగిపోయింది.

“నువ్వెప్పుడొచ్చావో?” అడిగింది తను

“ఇందాక. నువ్విప్పుడీవూరు వస్తావని తెలుసు... నువ్వెన్నాళ్ళయిందీ వచ్చి?” ఆనందంగా అడిగాడు.

వారం రోజులైంది.

ఇద్దరూ ఒకర్నొకరు చూసుకుంటూ కొన్ని క్షణాలు మౌనంగా వుండిపోయారు. అతన్లో చాలా మార్పు కనిపించింది తనకి. కొంచెం పాడుగయ్యాడు. అదివరకటిలా సన్నగా లేడు. ఇప్పుడు చొక్కా తొడుగుతున్నాడు. అక్కడక్కడా అతుకులున్నా బాగానే వుందా చొక్కా.

“అడుకుందామా?” అడిగాడతను.

మొదటిసారిగా ఎందుకో సంతోషం కలిగింది తనకి.

“వనజకూడా వుంటే బాగుండేది కదూ?” అన్నాడతను.

“ఊ....”

“సద అడదాం....” అమె చేయి పట్టుకొని లాగాడతను. ఆతన్తోపాటు నడిచింది తను తన దోసిట్లో ఇసుకపోశాడు.

“కళ్ళు మూసుకో...”

తను కళ్ళుమూసుకుంది.

అతను చేతులు దులుపుకొని వెనక నించీ తన కళ్ళు మూసాడు. అతను

నడిపించినట్లే నడవసాగింది తను. శరీరమంతా చక్కలిగిలి పెట్టినట్లునిపిస్తోంది. అతని స్పర్శ తనకి ఓ విధమైన గగుర్పాటుని కలిగిస్తోంది. అది కేవలం తనలో వచ్చిన మార్పు! తనివ్వుడు పెద్దదైంది. అదివరకు తెలీని కొన్ని విషయాలు తనకిప్పుడు తెల్పు. మగ ఆడ తేడాని తనివ్వుడు గమనించగలుగుతోంది. అందుకే అతని స్పర్శకే గగుర్పాటు.

“చేతులు తీసేయ్...” ఇసుక కింద పడేసి బలవంతంగా అతని చేతుల్ని తొలగించేసింది తను.

“ఎందుకని?” ఆశ్చర్యంగా అడిగాడతను.

అతనికి దూరంగా జరిగి నిలబడింది తను జవాబివ్వకుండానే.

“ఆట వద్దా?” నిరుత్సాహంగా అడిగాడతను.

“ఊహ... ”

“ఏం?”

అతని వంక చూసి చూపులు మరలుకుంది. ఏం చెబుతుందతనికి? అతన్ని చూస్తుంటేనే అదోలా వుంది తనకి- తా మిద్దరూ కెగరించుకోవాలనీ, ఏమేమో చేయాలనీ...

“పోనీ గట్టిగా కళ్ళుమూయిస్తే. వదులుగా మూస్తాను” దీనంగా అన్నాడతను. అతన్ని కాదనాలనిపించలేదు తనకి. అతని స్పర్శ మరోసారి భయించాలనిపిస్తోంది.

“సరే....”

అతను దోసిట్లో ఇసుకపోసి మళ్ళీ కళ్ళుమూశాడు. మళ్ళీ అదే స్పర్శ మెడమీద అతని వేడి పూపిరి....

ఇక భరించలేకపోయింది తను ఇసుకను వదిలేసి చలుకున్న అతనికి అభిముఖంగా తిరిగింది. అతని మెడను చుట్టేసివై తన చేతులు. గాఢంగా అతన్ని గుండెలకు హత్తుకుంది అతను పుక్కిరిబిక్కిరై పోయాడు. అతన్నో కూడా చలనం వచ్చింది. తనని మరింత గట్టిగా అదుముకున్నాడు. ఆ తర్వాత ఇద్దరకూ ఏంచేయాలో తెలీలేదు. హఠాత్తుగా తనకి భయ వేసింది. ఏదో చెయ్యరాని పని చేస్తున్నట్టు భావన

“ఇంక వెళ్తాను...” అతన్ని దూరంగా తోసేసి ఇంటివైపు పరుగెత్తింది తను ఆ రోజంతా మళ్ళీ తోటవైపు వెళ్ళకుండానే గడిపింది.

మర్నాడుకూడా అతనికి కనబడాలంటే సిగ్గువేసింది. అయినా కోరికను చంపుకోలేక మళ్ళీ మామిడి తోటను చేరుకుంది. మళ్ళీ అతని స్పర్శకోసం తన శరీరం రగిలిపోతోంది. ఎంతసేపు చూసినా అతని జాడలేదు.

ఉండబట్టలేక అతనింటివైపు నడిచింది తను. అతని తల్లి పాకబయలు కూర్చుని బియ్యం ఏరుతోంది.

“మురళీ లేడా?” అడిగింది తను.

ఆమె తలెత్తి చూసింది “లేడుకదమ్మా చెప్పకుండా వచ్చాడని చెప్పి నిన్న సాయంత్రమే వాళ్ళ బావ వచ్చి, తీసుకెళ్ళాడు...”

కళ్ళవెంట నీళ్లుతిరిగాయ్ తనకి.

“మళ్ళీ ఎప్పుడొస్తాడు?”

“ఇప్పుడిప్పుడే రాడు...”

వెనక్కి తిరిగి భారంగా నడవసాగింది తను అంతకు ముందురోజుతాము ఆడుకున్నచోట చెట్టుమీద తామిద్దరి పేర్లలా చెక్కివున్నాయి.

భవాని

మురళి

చాలాసేపు అక్కడే నిలబడిపోయింది తను మనసంతా అదోలా అయిపోయింది. ఇంటికి చేరుకొంది. ఆ తర్వాత కొద్దిరోజులు అతి భారంగా గడిచినయ్. రోజూ మధ్యాహ్నం పూట మామిడి తోటకు వెళ్ళడం, కాసేపు తమ పేర్ల వంక చూసుకోడం, తిరిగి రావడం... శలవులు పూర్తికాకుండానే ఆవూరు వదిలేసింది తను. ఆ తర్వాత మళ్ళీ ఆవూరు వెళ్ళడమే కుదరలేదు. తాము వై జాగ్ వెళ్ళడం, కాలేజీలో చేరడం, అక్కడించి తండ్రికి ఢిల్లీ బదిలీ అవడం, అక్కడే తనకు ఉద్యోగం, వివాహం ఇన్ని సంవత్సరాలు గడిచినా తను మరిచిపోలేదు. అతని స్పర్శ తననింకా అంటిపెట్టుకునే వుంది. అతని ఊపిరి తనకి అప్పుడప్పుడూ చక్కిలిగిలి కలిగిస్తూనే వుంటుంది.

మామిడి తోటలోకొచ్చింది భవాని

అందులో చెట్లు చాలాభాగం పడిపోయినై తోట బోసిగా కనబడుతోంది త్వరత్వరగా తమ పేర్లువున్న చెట్లదగ్గరకు నడిచింది అస్పష్టంగా కనబడుతున్నాయ్ అక్షరాలు ‘భవాని’ మాత్రమే వుంది ‘మురళి’ పూర్తిగా చెరిగి పోయింది.

ఆ పక్కనే కూర్చుని ఆడుకుంటున్న నాలుగేళ్ళ పిల్ల దగ్గరకు నడిచింది భవాని. ఆ పిల్ల ఇసుకులో పిన్నీసుని పెట్టి ఆ ఇసుకను అటుఇటు కలిపేస్తోంది. ఎన్నో ఏళ్ళక్రితం తను, మురళి, వనజ ఇక్కడే - ఇలానే ఆడుకున్నారు.

“ఏయ్ పాపా ! నీ పేరేంటి?” అడిగింది భవాని.

“చాం....త...”

“శాంతా! అబ్బా భలేవుండే నీ పేరు మీ ఇల్లేది?”

“అదుగో...” కాలనీ చివరలోవున్న ఇంటివేపు చూపుతూ అందా అమ్మాయి. ఆపాప కళ్ళని చూసేసరికి వచ్చు యుల్లుమంది భవానికి.

“మీ నాన్న పేరేంటి?” అడిగింది ఆత్మతగా.

“నాన్నా....”

భవానికి అంత ఆత్రం లోనే నవ్వాచ్చింది.

సందేహంలేదు. మురళి కూతురే!

“నాతో వచ్చేస్తావా మా ఇంటికి వెళ్తాం ” అడిగింది పాపని.

“లాను...”

“ఎందుకని?”

“నేనిక్కలే ఆడుకుంటాను.”

“పోనీ నేను కూడా ఆడనా?”

“ఊ...”

ఆపాప దోసిబనిండా ఇసుకపోసింది భవాని కళ్ళుమూసింది. ఇద్దరూ ముందుకు నడుస్తుంటే ఎదురొచ్చిన వృద్ధురాలు ఆశ్చర్యపోయింది. ఆమెను చూసి పాపను వదిలేసింది భవాని.

“దీనికెప్పుడూ ఆటలేనమ్మా, నన్ను చంపేస్తుంది. ఆ కళ్ళుమూసే ఆట ఆడదామని. దీంతోపాటు నేనెక్కడ ఆడను చెప్పు...” నవ్వుతూ అందామె.

ఆమెను అతి కష్టం మీద గుర్తు పట్టింది భవాని. మొహం మీదున్న ఆ మచ్చేగుర్తు. ఆమె మురళీ తల్లి.

“ఈ పాప ఎవరు?” అడిగింది భవానీ.

“నా మనమరాలమ్మా. దానికి నేను, నాకది మిగిలాం చివరికి....” దీనంగా అంది ముసలామె.

“మురళీ కూతురుకదా ఈ పిల్ల?”

“అవునమ్మా... దీన్ని నా కొదిలి వాడు కోడలు పైకెల్లిపోయారు” కళ్ళనీళ్ళు పెట్టుకుంటూ అందామె,

భవాని గుండెలు వేగగా కొట్టుకోసాగాయ్.

“ఏం జరిగింది మామ్మా! ఏమైంది వాళ్ళకి?”

“అందరికీ ఏం జరిగిందో వాళ్ళకే అదే జరిగిందమ్మా! ఉప్పెన పొట్టనబెట్టుకుంది” భవాని నిశ్చేష్టురాలై నిలబడిపోయింది.

అంటే మురళిని తను శాశ్వతంగా చూడలేదన్నమాట! తనకి శాశ్వతంగా అతను దూరమై పోయాడు!

కళ్ళవెంబడి నీళ్ళు తిరిగాయ్ ఆమెకి. మరొకసారి అతన్ని చూడాలన్న తన కోరిక సమాధి అయిపోయినట్లేనా?

“ఆలుకుందాం...” భవానిని చీర పట్టుకుని లాగిందాపిల్ల.

హఠాత్తుగా వచ్చిన ఆ ఆలోచన భవానిని కదిలించి వేసింది. అవును తను. ఈ పిల్లను తీసుకుంటే...

“మామ్మా ఈ పిల్లను నాకీచ్చేస్తావా?” ఆశగా అడిగింది.

వృద్ధురాలు ఆశ్చర్యపోయింది.

“నువ్వెరమ్మా?” అడిగింది.

“పూర్ణచంద్రరావుగారి మనుమరాలిని. నాకు పిల్లలు లేరు. నీకు ఇష్టమైతే ఈ పాపను పెంచుకుంటాను నీకూ నెల నెలా కొంత డబ్బు పంపుతాను...”

ఆ మాట వినేసరికి ముసలామె మొహం ఆనందంతో వెలిగిపోయింది. “మాతల్లి. తీసుకెళ్ళమ్మా. నీ దగ్గరే నా ఇది కూటికీ, గుడ్డకీ లోటు లేకుండా పెరిగితే నా కదే చాలు...”

భవాని సంతోషంపట్టలేక ఆ పాపను అమాంతం ఎత్తుకుని ముద్దులు కురిపించేయ సాగింది.

అవును! ఈ మురళిని శాశ్వతంగా తనింట్లోనే వుంచేసుకుంటుంది...!

అనంతం

శంకరమంచి పార్థసారథి

మధ్యాహ్నం ఒంటిగంట అయింది. ఆఫీసులో విరామ సమయం. సెక్షన్లో వాళ్ళంతా జట్లు జట్లుగా కాఫీలకంటూ వెళ్ళిపోగా, అనంతంగారు ఒక్కరూ మిగిలిపోయేరు. ఆయన పూర్తిపేరు అనంత పద్మనాభస్వామి. కాని ఇంటా బయటా అంతా అనంతంగారం బారు. భార్య అన్నపూర్ణ ప్రతిరోజూ బలవంతాన ఇచ్చి పంపించే టిఫిన్ డబ్బా ఎదురుగా టేబిల్ పై నే ఉంది. 'ప్రతి విషయానికీ బాధపడి ఆరోగ్యం పాడుచేసుకోకండి .. ఆరోగ్యం ఉంటే అన్నీ ఉన్నట్టే.. మీ కిష్టమని ఇవ్వాళ బొబ్బట్లు చేసి పెట్టాను. తప్పకుండా తినండి..' అనంతంగారు స్త్రీలు డబ్బావంక చూసి భార్యని తలుచుకుని జాలిగా నవ్వేరు.

అన్నపూర్ణ! వాట్టి పిచ్చిది... సుఖం తెలీని బతుకు. ఉదయం నించి రాత్రిదాకా యంత్రం లాగ తిరుగుతూ అందరికీ అన్నీ వేళ ప్రకారం అమర్చి పెట్టి అలిసి పాలిసిపోయి తినీ, తినక కటిక నేలపై న పడుకుని నిద్రపోతుంది. తెల్లవారితే మళ్ళీమొదలు. గత ముప్పయి ఏళ్ళుగా జరుగుతున్న కార్యక్రమం. ఎప్పుడన్నా తాను "పూర్ణా ఆడవాళ్ళకీ ఎన్నో కోర్కెలుంటాయంటారు. వాటిని తీర్చుకోవడానికి మొగుళ్ళని అనేక విధాల రాపాడు తుంటారని విన్నాను. కాని నువు ఏనాడూ నాకీది కావాలని అడిగినట్లు నాకు గుర్తులేదు. కారణం!" అనడిగితే, ఆమె తన వంక కోపంగా చూసి, ఆస్వాయంగా నవ్వుతూ "దానికి పెద్ద కారణం అంటూ ఏం వుంటుందండీ? మీరు పగలంతా ఆఫీసులో కష్టపడి వస్తేసి ఇంటికి తిరిగొచ్చేసరికి మీకు ఏంకావాలో, మీ శరీరానికి మనసుకీ విశ్రాంతి ఏ విధంగా కలగజేయాలో ఆలోచనే తప్ప...నాకు అదేమిటో వేరే ఆలోచన రాదు. నెల తిరిగేసరికి జీతం మొత్తం తెచ్చి ఇంట్లోనే ఇస్తారు. మీకు చెడు అలవాట్లు ఏంలేవు. మనకీ ఆధారం కేవలం మీ జీతమే అయినపుడు అర్థంలేని కోర్కెలు మనస్సులో కలిగించుకుని మిమ్మల్ని కష్టపెట్టడం నాకిష్టం ఉండదు. ఎంచేతనోగాని మీరు బాధపడుతుంటే నే చూడలేనండీ" అంటుంది భుజానికీ తల ఆనిస్తూ..

అనంతానికి దేవుడంటే పీకలదాకా కోపం ఉంది. కారణం తనని దురదృష్టవంతుడిగా పుట్టించాడని అభియోగం. కాని, భార్యని చూసినప్పుడల్లా విధాతపై తన కోపం కాస్త

పటాపంచలయిపోతుంది. తనకి అన్నపూర్ణలాంటి భార్యనిచ్చేడు. తనకింకేంకావాలి? భగవంతుడు మనిషికి అన్నీ ఇచ్చినట్లే ఇచ్చి, ఏదో ఒకటి మాత్రం లోటు చేస్తాడట. ఎక్కడో చదివినట్లు గుర్తు. బహుశా తనంటే ప్రాణం పెట్టే భార్యని ఇచ్చినందువల్లనే సీరిసంపదలు తనకి దూరం చేశాడు. అంటే సీరి సంపదలు, హోదాలు ఇచ్చిన వాళ్ళకి...? వ్వి...పాపం వాళ్ళంత దురదృష్టవంతులోగదా!

పాతకాలం చెక్క కుర్చీలో స్థిరనివాసం ఏర్పరచుకున్న ముసలి నల్లి నిద్రలేచి అనంతంగారి శరీరాన్ని చప్పరించి ఎంగిలి పడింది. ఆలోచనల్లో ఉన్న ఆయన తెప్పరిల్లి, తన రక్తం పీల్చి జీవిస్తున్న ఆ నల్లిని కనులారా చూద్దామని కుర్చీలోంచి లేచి పరీక్షగా చూసి, ఫలితం లేక తిరిగి కుర్చీలో ఆసీనుడవుతుండగా, కాపీ కెళ్ళిన ఒక జబ్బు తిరిగొచ్చింది. ఆ జబ్బుకి ప్రకాశరావు నాయకుడు.

ప్రకాశరావుకి నలభై ఏళ్ళుంటాయి. ఆఫీసులో జరిగే సంగతులన్నీ తెల్చుకుని వచ్చి కథలు కథలుగా చెప్తుంటాడు. “పక్కా సెక్షన్లో పారిజాతం, క్యాష్ సెక్షన్లో ఉన్న ప్రసాద రావుని పెళ్ళి చేసుకుంటోందిట” ఇలాంటి వ్యక్తిగతమైన సంగతులు దగ్గర్నించి రేపు ముగ్గురికి ఆఫీస్ ప్రమోషన్లున్నాయి. పైలు జీయమ్మగారి సంతకానికెళ్ళింది” లాంటి అతి రహస్యపు సమాచారాన్ని గూడా పట్టుకురాగల సమర్థుడు.. ఆరోజు వస్తూనే.. అనంతంగారూ.. ఇది విన్నారా? మొన్న వొళ్ళు కాలుచుకు చచ్చిపోయిన ప్రసూనాంబ.. అదేనండీ...నాగేశ్వరావు సెక్షన్లో పైన్లోగా ఉండేది.. మొగుడు రోజూ తాగొస్తాడని, అతణ్ణి బెదిరించటానికి వొళ్ళంతా కీర్తనాయిలు పోసుకుని, అంటించుకు హరీ మన్నది... అవిడ కొడుక్కి ఇక్కడ ఉద్యోగం ఇచ్చారట. ఇవాళ ఉదయమే జాయినయినాట్ట అంటూ వచ్చి అనంతం పక్కా సీటులో కూలబడ్డాడు.

“సంక్షేమ పథకాల్లో ఇదో భాగం కాబోలు. ఉద్యోగి చస్తే వారి కుటుంబంలో ఒకళ్ళకి ఉద్యోగం ఇవ్వటం”.. అన్నాడు పీటరు టైపుమిషన్ ముందుకు లాక్కుంటూ.

ప్రకాశరావు కీళ్ళీ నములుతూ గుప్ప గుప్ప సీగరెట్ పాగ వొడులూ... “ఎన్నెన్నో చెప్పండి... ఈ పథకాల్లో నాకయితే అర్హంలేదనిపిస్తుంది. నలభై ఏళ్ళు, ముప్పయి ఏళ్ళు గొడ్డు చాకిరీ చేసి రిటైరయిపోతే, ప్రభుత్వం ఇస్తున్నది ముష్టి పెన్షన్. పాతిక ముప్పయి వేలు గ్రాబ్యుటీ. అదే వాడు చచ్చేడనుకోండి. ఇన్నూరెన్స్, ఫ్యామిలీ పెన్షన్, గ్రాబ్యుటీ, అప్పులన్నీ మాఫీ, ఇంట్లో ఒకళ్ళకి ఉద్యోగం గడండీ. ఈ సదుపాయాలన్నీ ప్రభుత్వానికి నిజాయితీగా సేవ చేసి రిటైరయిన వాళ్ళగ్లాడా ఇవ్వచ్చుగాని ఉహు...చాలీచాలని పెన్షన్ తో అప్లైదరిద్రం అనుభవిస్తూ బతకమని వాళ్ళ ఉద్దేశమేమో? నువ్వుపోతే నీ కుటుంబానికి అది చేస్తాం ఇది చేస్తాం అంటూ ఎంత పీక్కున్నా ఎవడిక్కావాలి? మనం పోయేక ఏం జరుగుతుందో మనం చూస్తావా! చస్తావా!, అందుకే రిటైరవటం కన్నా బాల్చితన్నేయటం లాభం. అసలు బనాభాని తగ్గించటానికి ‘ఇదో ప్లాన్’?” అన్నాడు పీటరు మిషన్ వెనక నించి.

“నా మొహం ప్లాను. మన అనంతంగారి సంగతే తీసుకుందాం, సరీస్సులో చేరిన దగ్గర్నించి, ఇవాల్చి వరకు ఎంత నిజాయితీగా, భక్తిగా ప్రభుత్వానికి సేవ చేశారు? ఇంకో నెలరోజుల్లో ఆయన రిటైరై పోతున్నారు గదా? వాళ్ళబ్బాయి డీగ్రీ పాసయ్యి ఉద్యోగం

లేక తిరుగుతున్నాడు. అతడికి అప్రాయింట్ మెంట్ ఇవ్వచ్చుగదా. అనంతంగారు సంతోషిస్తారుగదా. కావాలంటే పెన్షన్ అక్కర్లేదని రాసిస్తారు. ఉహూ... రూల్స్ ఒప్పుకోవంటారు. అదే. సపోజ్ రేపు ఆయన... చనిపోతే.... సోరిసర్ ఓఫ్ ది ఆర్గ్యుమెంట్ సర్.. జరగరానిది జరిగితే ఆ కుర్రాణ్ణి పిల్చి మరీ ఉద్యోగం ఇస్తారా ఇవ్వరా..."

ఆ మాటలతో అనంతంగారి ఆలోచనలు కొత్త దారిని కనుక్కున్నాయి.

★ ★ ★

అనంతంగారికి నలుగురు పిల్లలు. పెద్దవాడు సోమసుందరం. డిగ్రీ పాసయ్యి ఉద్యోగాల వేటలో ఉన్నాడు. బుద్ధిమంతుడు. ఈ కాలం కుర్రాళ్ళలాగ వెర్రి వెర్రి వేషాలు వేసే రకం కాదు. పగలంతా లైబ్రరీ చుట్టూ, ఎంప్లాయిమెంటు ఆఫీసు చుట్టూ తిరుగుతాడు. సాయంత్రం దేవాలయానికి వెళ్ళి ప్రదక్షిణలు, ప్రార్థనలు చేస్తుంటాడు. తల్లింటే ప్రాణం. తండ్రంటే భయం. కుటుంబానికి ఏదో చేయాలని ఆవేశపడుతుంటాడు.

రెండో వాడు నారాయణబాబు. చదువుకన్నా, ఆటలన్నా, సినీమాలన్నా ఆసక్తి ఎక్కువ. ఒక్క క్షణం ఇంటిపట్టున ఉండడు. ఆకలేసినప్పుడు మాత్రమే ఇల్లు గుర్తుకొస్తుంది. ఇవా మూడూనాలుగూ ఆడపిల్లలు. పెద్దపిల్ల ఇంటర్ చదువుతోంది. పెద్దమనిషి అయ్యి రెండేళ్ళు కావస్తోంది. మూడోది ఎనిమిదో తరగతి వెలగబెడుతోంది. అనంతం గారికి పెళ్ళి చేసుకునే సరికి ముప్పయి రెండేళ్ళు నిండినాయి. తమ్ముడి చదువు, చెల్లెలు పెళ్ళి అయ్యేదాకా పెళ్ళి చేసుకోనని బీష్మింతుకు కూర్చోటం వల్ల ఆలస్యమయింది. ఫలితంగా తాను రిటైర్డ్ పోతున్నా ఇంకా బాధ్యతలు అలాగే ఉండిపోయినాయి.

ఆరోజు ఆఫీసులో ప్రకాశరావు అన్నమాటలు ఆయనకి మళ్ళీ మళ్ళీ చెప్పల్లో వినిపిస్తున్నాయి. అతడు చెప్పినవి కొత్త విషయాలు, తనకి తెలిసి విషయాలు కాకపోయినా, అదేమిటో తన ఆలోచనల్లో కొత్త బోధన మొదలయింది.

ఆ రాత్రి అంతా నిద్రపోయాక ఆయన కాగితం కలం తీసుకుని లెక్కలు వేయ నారంభించాడు. రిటైరయితే వచ్చి వారిగేదెంతో? వెయ్యిలోపు పెన్షన్, ముప్పయి రెండు వేలు క్యాష్... అదే... ప్రకాశరావు అన్నట్లు తను గతిస్తే... అన్నపూర్ణకి నెల నెలా పెన్షన్, నలభైవేలు ఇన్సూరెన్స్, ముప్పయి రెండువేలు గ్రాబ్యుటీ అన్నిటికన్నా ముఖ్యం సోమసుందరానికి ఉద్యోగం!

పెద్దవాడి నీతినియమాల పట్ల, ఆప్యాయతలపట్ల నైతిక విలువలపట్లా తనకెంతో గౌరవం, నమ్మకం ఉన్నాయి. వాడికి ఉద్యోగం వస్తే తల్లికి ఏ లోబూ రాసికుండా చూస్తూ, కుటుంబాన్ని పైకి తీసుకొస్తాడు. ఆ నమ్మకం తనకుంది. తనకొచ్చే పెన్షన్ అన్నపూర్ణ జాగ్రత్తచేస్తుంది. తనకి పిల్లలికి కావాల్సినవి అమర్చుకుంటుంది. తానుపోతే, రెండో వాడిలో మార్పువచ్చి బుద్ధిగా చదువుకుని అన్నగారికి సహకరిస్తాడు. తండ్రిలేని పిల్లలని జాలిపడి ఆడపిల్లలకి కట్నాలు కూడా ఎక్కువగా అడగరు. సమస్యలన్నీ ఇట్టే పరిష్కారం అయిపోతాయి.

అదే... తను మూర్ఖంగా జీవిస్తే వచ్చే పెన్షన్లో కుటుంబాన్ని పోషించలేక, పిల్ల పెళ్ళి చేయలేక, తాను అవస్థపడి, తన వాళ్ళందరినీ అవస్థపెట్టి, రోగంతో మంచం పట్టి నలుగురూ చినుక్కుని హినంగా, దీనంగా బ్రతికి చివరికి చావాలిందే? ఆ చావు ఇప్పుడే వస్తే ఏం?

ఆలోచించిన కొద్దీ తను బ్రతకటంలోని అవశ్యకతకన్నా చావులోనే ఎక్కువగా ఉన్నట్లు ఆయనకి అనిపించసాగింది. భార్య, పిల్లలూ అంతా ముందు వరసగా నిల్చుని 'దయచేసి చచ్చిపోయి మాకు సహాయంచేయి నాన్న' అని అడుగుతున్నట్లుగా అనిపించింది.

ఆ నిశ్శబ్దపు చీకటి రాత్రిలో అనంతంగారు గడియారం మూడు గంటలు కొట్టేదాకా తీవ్రంగా, భౌతికంగా, ఆధ్యాత్మికంగా, నైతికంగా, తండ్రిలాగా, భర్తలాగా, మనిషిలాగా, ఆలోచించి... ఆలోచించి, ఇక స్థిర నిర్ణయానికొచ్చి మంచంపై వాలేరు. తన నిర్ణయాన్ని ఎలా అమలు పర్చాలని ఆలోచిస్తూనే నిద్రలోకి జారిపోయేరు.

★ ★ ★

ఆమర్నాటి నించి ఆయన మాటల్లో, చేతల్లో, చూపుల్లో ఎంతో మార్పొచ్చేసింది. పెద్దవాడు సోమసుందరాన్ని పిలిచి తన ఆపీసులో ఎవర్ని నమ్మొచ్చో, ఎవర్ని నమ్మకూడదో చెప్పసాగేరు. ఆయన దోరణి అతడికి అర్థంకాక నోరు వెళ్ళబెట్టింది తర్వాత తల్లికి చెప్పాడు. రెండో కొడుకుని పిల్చి బుద్ధిగా చదుకోమని, అన్నకి సాయంగా ఉండమని జెప్పారు. అడవిల్లరికి జెప్పాల్సినవి వాళ్ళకి చెప్పారు. ఎన్నడూ లేనిది ఆ సాయంత్రం ఆపీసు నుంచి రాగానే భార్యతో "అలా బజారెళ్ళి తిరిగొద్దాం వస్తావా" అనడిగారు.

అన్నపూర్ణకి భర్తని చూస్తుంటే, పిల్లలు చెప్పిన సంగతులు వింటుంటే భయం కలగసాగింది. ఎందువల్ల ఆయనలో ఈ మార్పువచ్చిందో అవిడకి అర్థంకాలేదు.

భార్యని తీసుకుని బజార్లోకి రాగానే 'రిక్షా ఎక్కుదామా' అనడిగి సమాధానం కోసం ఆగకుండానే, రిక్షాని పిల్చి ఎక్కుమన్నారు. రిక్షావాడిని టాపువేయమన్నారు. దారిలో హఠాత్తుగా పెళ్ళయిన కుర్రాడిలాగా ఆడుర్తూ, ఆత్రం, ఆవేశం.

"ఏవండీ.. మీలో ఏదో మార్పొచ్చింది. స్పష్టంగా నాకు, పిల్లలికి కనిపిస్తోంది... కారణం ఏమిటి చెప్తారా? ఇన్నేళ్ళల్లో నేనెప్పుడయినా మిమ్మల్ని ఇలా అడిగేనా? కాని మిమ్మల్ని చూస్తుంటే నాకేమిటో భయంగా ఉందండీ... చెప్పండి... చెప్పండి..."

"ఏం లేదు అన్నపూర్ణా.. అన్నలేం లేదు.. అన్నట్లు బజార్లో మామిడి కాయలొస్తున్నాయి. పూరగాయలు పడేయరాదూ. చుట్టూలు వాళ్ళవస్తే పనికొస్తుంది. ఇన్నా రెన్స్ పాలసీ బీరువాలో ఉంది. బ్యాంకులో డబ్బు ద్రాచేసి నీవట్టు చీర మడతలో ఉంచా.. చూసుకో.. రిక్షా ఆపవోయ్.. హెబల్లో టిఫిన్ తిని కాఫీ తాగుదాం. ఇవాళ నీకు పూలు గాజాలు కొనివ్వాలని ఉందోయ్..."

ఆయన వాలకం, తీరు చూస్తుంటే అన్నపూర్ణకి దిగులు బాధ, ఆలోచనలు అధికం కాసాగాయ్. రూపంగా కొడుకుతో మొరపెట్టుకుంది. తండ్రిని ఏ డాక్టరుదగ్గరకయినా తీసుకెళ్ళమని ప్రార్థేయపడింది. కాని సోమసుందరం వేరే విధంగా ఆలోచించి కంగారుపడకమ్మా. ఇంకో పదిరోజుల్లో రిటైరవుతున్నానన్న నిజంతో నాన్నగారు రాజీపడలేక సైకలాజికల్ గా బాధపడుతున్నారు. అంతే! క్రమక్రమంగా సమాధానపడి దోవకొస్తారు. అనవసరంగా కంగారుపడక" అంటూ ధైర్యం చెప్పాడు. కాని అవిడలో ఆత్రం, ఆవేదన, దిగులూ పెరుగుతున్నాయే గాని తగ్గటంలేదు.

చిత్రంగా రోజులు గడుస్తున్నాయి యథావిధి అనంతంగారు పెట్టుకున్న ముహూర్తపు

రోజు రానేవచ్చింది. గడచిన కొద్దిరోజుల్లో అనంతంగారి రూపులో ఎంతో మార్పు చేసింది. మొహం పిక్కుపోయింది. కళ్ళక్రింద నల్లటి చారలు. గడ్డం బాగా మాసింది. నూనె రాయకపోవటంతో జాబ్బు పిచు పిచులుగా ఎగిరెగిరి పడుతోంది. పరధ్యానం, ప్రతివాళ్ళనీ చూసి కళ్ళనీళ్ళు తెచ్చుకోవటం, వస్తువుల వంక, పరిసరాల వంక ఆప్యాయంగా అదేపనిగా తీక్షణంగా చూడటం..

భర్త పరిస్థితి చూస్తుంటే అన్నపూర్ణకి అన్నం సహించటంలేదు. ఏ పనీ చేయ బుద్ధి కావటం లేదు. అలాగేదిగులుగా కూర్చుండిపోతోంది. పిల్లలే తలో పనీ చేస్తున్నారు. ఆరోజు తెల్లవారు జామున పులిక్కి పడి లేచి తన పక్కలో ఉన్న భర్తని చూసి ఆశ్చర్యపోయి, ఆయనను తట్టి లేపుతూ, ఇదేమిటండీ పిల్లలు చూస్తే... అసహ్యంగా.. వెళ్ళి, మీ పక్క మీద పడుకోండి.. మిమ్మల్నే.. భార్య మాటలతో ఇహ తప్పదన్నట్లు 'పిడకల వస్తే భయం వేసి' సన్నగా గొణుక్కుంటూ లేచి వెళ్ళారు.

స్నానానికి వెళ్లే ముందు ఆవిడే స్వయంగా రేజరూ, బ్రష్, క్రిము తెచ్చి అక్కడ పెట్టి 'ముందు షేప్ చేసుకోండి.. అలా చూడాలంటే నాకేమిటో దిగులుగా వుంది' అన్నది.

'ఎందుకు పూర్ణా' దండగ అన్నారేగాని భార్య పట్టుదల ముందు తలవంచక తప్ప లేదు. తర్వాత తనే స్వయంగా ఆయన్ని కూర్చోపెట్టి తలకి నూనె రాసింది. ఉతికి ఇస్త్రీ చేసిన ప్యాంటూ షర్టు సిద్ధంగా ఉంచింది. భార్య మాటల్ని ఏదీ ఆరోజు కాదనలేక పోతున్నారు. గట్టిగా పలకరిస్తే లోపల దాచుకున్న దుఃఖం బయటపడుతుందేమోనన్న భయం కూడా లేకపోలేదు.

అనంతంగారు అన్ని పన్నూ పూర్తిచేసుకుని ఆపీసుకి బయల్దేరారు. ఇహ తిరిగిరానని ఆయనకీతెల్పు. మొత్తం కార్యక్రమాన్ని రూపొందించుకుని సిద్ధంగా ఉన్నారు.

భవిష్యత్తుని తెల్సుకోవాలని మనిషి తాపత్రయపడతాడే కాని, అదిగాని తెల్సుకోగలిగితే రాబోయే కష్టాల్ని, సంభవించబోయే విషాదాల్ని తలుచుకుని భయంతో, దిగులుతో వర్తమానాన్ని నిర్వీర్యంగా నివేజంగా గడిపివేసి జీవితాన్ని ఓ విషాద గీతంగా మారుచుంటాడు. అందుకే మానవ జీవితంలో అడ్డు తెరలాంటి మాయ ఎంతో అవసరం.

ఇంకా కొద్ది నిమిషాల్లో తాను చనిపోతున్నానన్న ఆలోచన అనంతంగారిని మానసికంగా అప్పుడే చంపేసింది. ఆయనిప్పుడు కదుల్తున్న కట్టె. ఆపీసుకు బయల్దేరి తీరా గుమ్మండాలుబోతూ ఒక్క క్షణం ఆగి వెనక్కి తిరిగి భార్య వంక ఆఖరుసారిగా ఆప్యాయంగా చూసుకున్నారు. తనకి వయసులో ఉన్నప్పుడు పురుష సుఖాన్ని, కష్టంలో ధైర్యాన్ని, సుఖంలో ఉత్సాహాన్ని, ఇన్నేళ్ళు తాను బతకటానికి కారణాన్ని, ఉత్తేజాన్ని ప్రసాదించిన ఈ దేవతని నేచూడలేను. కానీ పూర్ణా! నీ సుఖం కోసం, పిల్లల అభివృద్ధి కోసమే నేనీర్ణయం తీసుకున్నది... నన్ను క్షమించు.. క్షమించు.

అనంతంగారు ఆలోచనల్లోంచి తెప్పరిల్లేసరికి, తన కళ్ళ ఎదుట దారాపాతంగా నీళ్ళు కారుతున్నాయ్. తన చేతిని పట్టుకుని తన భార్య ఏడ్వడం చూసి ఆయన కంగారు పడ్డారు. కళ్ళు తుడుచుకున్నారు. 'ఛ..తను ధైర్యంగా, బింకంగా ఉండాలి. ఆఖరిక్షణంలో తన పథకాన్ని పాడుచేసుకుని భార్య సుఖాన్ని, పిల్లల భవిష్యత్తుని నాశనం చేయకూడదు'.

ఆయన కళ్ళు తుడుచుకుని వెళ్ళబోతూ 'వెడుతున్నా పూర్ణా వెడుతున్నా. ఆరోగ్యం

జాగ్రత్త. పిల్లలు జాగ్రత్త. ఎవర్ని నమ్మకు. నీకు ఏది మంచనిపిస్తే అది చెయ్యి... వెదుతున్నా...' ఆయన మాటల్ని మధ్యలోనే ఆపేస్తూ 'మిరివాళ్ళు ఎక్కడికి వెళ్ళొద్దండి. ఆపీసుకి సెలవు పడేసి నాతో ఉండిపోండి. నామాట వినండి... బతిమాలుసాగింది.

'వెళ్ళాలి పూర్ణ! వెళ్ళిపోవాలి. వెళ్ళక తప్పదు. టైం కూడా అయిపోయింది..' ఆమె చేతిని విడిచింపుకుని మళ్ళీ వెనక్కి చూడకుండా వీధిలోకి వచ్చేరు.

వీధి బాగా రద్దీగా ఉంది. కార్లు, రిక్షాలూ, స్కూటర్లు, ఆపులు, గేదెలు, పిల్లలు.. అందరికన్నా ముందుగా వెళ్ళాలన్న తొందర, కంగారు ఆత్రం ప్రతివారిలో స్పష్టంగా కనిపిస్తోంది.

కాని నిజానికి అనంతంగారు అందరికన్నా తొందరగా, వేగంగా వెళ్ళాలి. కారణం- ఆయన తలపెట్టి, చచ్చిపోవాలనుకున్న రైలు రావటానికి ఇంకా పది నిమిషాలే వ్యవధి ఉంది. వీధిలో వెళుతున్న మిగతావారందరికన్నా ఆయనది అతి ముఖ్యమైన వాయిదా వేసుకోలేని పని. అంచేతనే కాబోలు, ఆయన దాదాపు పరిగెడుతున్నట్లుగా నడుస్తున్నారు. జనాన్ని తోసుకుంటూ తొక్కుకుంటూ తప్పుకుంటూ రైలు పట్టాలు ఇంకా పదిగజాల్లో కనిపిస్తున్నాయ్. ఆ పట్టాల వెంబడి ఇంకో పదిగజాలు నడిస్తే పెద్ద ఖాళీ స్థలం.. చెల్లు. చేమలు.. రైలు ఆక్కడ ఆకస్మాత్తుగా మలుపు తిరుగుతుంది. ఇప్పటికే ఆక్కడ చాలా మంది ప్రమాదవశాత్తు చనిపోయేరు. పగలూ రాత్రి ఆక్కడ కాపలాకి గార్డుని వేయమని అర్జీలు పెట్టుకోవడం ప్రభువులు పట్టించుకోకపోవడం జరుగుతూనే ఉంది.

అంతలో ఎవరో వెనకనించి చప్పట్లు కొట్టి పిలుస్తున్నారు. అనంతంగారు విన్నారు. కాని ఆగకుండా నే, వెనక్కి తిరిగి చూసేరు. చూపుమందగించిన కళ్ళకి ఆకారం స్పష్టంగా కనిపించలేదు. కాని ఎవరో తనవైపుగానే పరిగెత్తుకుస్తున్నారు. అనంతంగారు తప్పక ఆగేరు. దూరంగా రైలు కూత వినిపిస్తోంది.

పరిగెత్తుకుస్తున్న ఆకారాన్ని పోల్చుకోగలిగినంత దగ్గరగా వచ్చేక, అతడ్ని తన కుమారుడు సోమసుందరంగా గుర్తించి నివ్వెరపోయారు. తన ఉద్దేశం కనిపెట్టేసాడా? తన పథకం పాడయిపోయినట్టేనా. కాని సోమసుందరం వీలన్నిటికీ అతీతమైన స్థితిలో, ఆందోళన, కంగారు, బాధ, దుఃఖం పూర్తిగా నింపుకున్నట్లు, రొప్పుకుంటూ వచ్చి "నాన్నగారూ! అమ్మ... అమ్మకి గుండెపోటు.. త్వరగా..." ఇంకేం మాట్లాడకుండా తండ్రి చేతిని పుచ్చుకుని ఎలా వచ్చేదో అలా, ఉద్వేగంతో వెనక్కి పరుగు ప్రారంభించేడు...

★ ★ ★

మనిషిని బతికించేది బతకాలనిపించేలా చేసేది ప్రేమ. అతడ్ని దృఢనిశ్చయంతో ముందుకు నడిపించేది దైర్యం. అనంతంగారికి దైర్యం లేకపోవటం చేత ఇన్నోవేషన్ జీవితంలో చాలాసార్లు కాలం చేసి తిరిగి ప్రేమవల్ల సజీవులయ్యారు. కాని ఇప్పుడా అవకాశం ఆయనకి లేకుండా పోయింది. ఆయన జీవితంలోని ఏకైక చిరుదీపం ఆరిపోయింది.

ఆయన ఇంటికి చేరేసరికే పూర్ణచనిపోయింది.

తను ఎవరికోసం బతకాలో, కనీసం ఎవరికోసం చావాలో తెలిని స్థితి, ఆయన క్షోభ... అనంతం.

గుండెతడిసిపోయింది!

శారదా అశోకవర్ధన్

“టెలిగ్రాం” అన్న కేకవిని ఇంటిల్లిపాది పరుగెత్తారు కంగారుగా!

“ఎక్కణ్ణుంచి బాబూ టెలిగ్రాం?” మెల్లిగా మనవడి సాయంతో లేచి నుంచుంటూ అడిగింది సుభద్రమ్మ మనవడు పవన్ ని!

టెలిగ్రాం పుచ్చుకోవడానికెళ్లిన రాజుకేసి చూసి,

టెలిగ్రాం మీకు కాదుసార్ సుభద్రమ్మ గారికి “ఆమెని ఏలవండి” అన్నాడు పోస్టలను.

“అమ్మకా?” ఏది ఆశ్చర్యంగా అడిగాడు రాజు.

“ఆ మాటలు వినగానే చెమటలు పట్టిపోయాయ్ సుభద్రమ్మకి, బాబూ పవన్ టెలిగ్రాం ఎవరు పంపించారురా? మీ పెద్దనాన్నా? తాతగారు కులాసాగా పున్నారా? ఆయనకేమీ ప్రమాదం జరుగలేదుకదా?” గుండెచేతుల్తో పట్టుకొని, పవన్ సహాయంతో లేవబోతూ అడిగింది. కన్నీళ్ళు చెంవలమీదుగా వాగులా ప్రవహిస్తూ వుంటే.

“అమ్మా! అమ్మా! నీకు కలకత్తా భాషా కుటీరం వారి దగ్గర నుంచి ఇరవై వేలు బహుమతొచ్చింది. నువ్వేదో పుస్తకం రాశావటగా? వెరిగుడో! ముందు ఇక్కడ సంతకం చేసి ఈ టెలిగ్రాం తీసుకో” అన్నాడు రాజు సంబరపడిపోతూ.

సుభద్రమ్మ నమ్మలేకపోతోంది. చేతులు వొణికి పోతున్నాయ్. కన్నీరు గుడ్లనిండా నిండి ఏమి కనబడకుండా చేస్తున్నాయ్! పనిట కొంగుతో కళ్ళుతుడుచుకుని, సంతకం చేసింది సుభద్రమ్మ.

“ఒకటా, రెండా? ఇరవై వేలు బహుమతొస్తే ఎవరైతే నా సంతోషిస్తారుగానీ ఏడుస్తారా? అయినా ఏడుపెందుకు!” ఎంతో ప్రేమనివ్వాలకబోస్తూ అంది సోమ్య. ఆమెకళ్ళముందుక్రితం రోజు మహిళా మండలి పంక్షన్లో రచన వేసుకున్న కెంపుల నెక్లెసు తన తనా మెరిసింది. “అత్తయ్యా మిమ్మల్ని చూసి గర్వపడుతున్నాను” అంది ఆమెకి దగ్గరగా జరిగి టెలిగ్రాం మరోసారి చదువుతూ.

“అమ్మా! నానమ్మ ఏడువడంలేదే! అవి ఆనందబాషాలు. ఎక్కువ బాధ కలిగినప్పుడు కన్నీళ్లులా వస్తాయో, ఎక్కువ సంతోషం కలిగినప్పుడు కూడా కన్నీళ్లు, అలాగే వాస్తయిటు. నానమ్మ చెప్పింది.” అన్నాడు పవన్.

సుభద్రమ్మ పవన్ బుగ్గలమీద గట్టిగా ముద్దుపెట్టుకుంది.

రాజకళలో ఇటీవలే తనకొరీగ్ కొనుక్కున్న హిరోవోండా కళ్ళముందు కనిపించింది. ఇరవై వేలు “కాస్తో, కూస్తో, తక్కువపడితే వేసుకోవచ్చులే” అనుకున్నాడు. డెబ్బయ్యో పడిలోపడి, ఎందుకు పనికి రాదనుకున్న తల్లిపై గా మందులూ మాకులతో తనకు భారంగా తయారైన తల్లిఈరోజున ఉన్నట్టుండే లాటరీకొట్టేసినట్టు యిరవై వేలు సంపాదించేసింది. అమ్మ ఇంక ఇలాగే రాస్తూ పోతే, ఇరవై + ఇరవై + మరో ఇరవై త్వరలో ఇల్లు కూడా కట్టయ్యెచ్చు” రాజు కలలలో తేలిపోతున్నాడు.

“అమ్మా ఏం రాజవమ్మా నీకింత పెద్దబహుమతి వచ్చింది? నాతో ఇలా అని ఒక్కమాట చెబితే తెల్లకాగితాల కట్ట తెచ్చి నీ ముందు పడేసే వాణ్ణిగా!” తల్లి పక్కన కూర్చుంటూ అన్నాడు రాజు. సుభద్రమ్మ గుండె కరిగిపోతోంది! కన్నీరు ఉప్పెనలా పొంగిపోతోంది.! “ఎన్నాళ్ళకీ రాజు అలా తనపక్కన కూర్చుని మాట్లాడుతున్నాడు! పసివాడి దగ్గర నుంచి పెళ్ళి కానంతవరకు ఇలాగే కూర్చునేవాడు. కాలేజీలో చదువుతున్నా అన్నం ముద్దలు కలిపి పెట్టమనేవాడు. పెద్దాడు పనిపిల్లాడిలా వచ్చి పక్కన పడుకునేవాడు, ఏదో కబుర్లు చెబుతూ గోముగా! ఆ పెద్దాడంటే జ్ఞాపకమొచ్చింది. ఆయనెలా వున్నారో ఏమో! పెద్దాడు ఆయనకి సరిగ్గమందు కొంటున్నాడో లేదో! ఆయనకి ఏది ఆడగాలన్నా మొహమాటమే. ఏం తింటున్నారో ఏమో? ఆయనకి చేగోడింటే చాలా ఇష్టం. కోడలుకి అంత ఓపికందా? ఇవన్నీ ఎవరు చేసుకుంటారు? డబ్బుపడేస్తే అనే బజార్లో దొరుకుతాయ్ అంటుంది నీలిమ. బజార్లో చేసినవి బాగుండవే సుభద్రా చక్కగా ఇంగువవేసి నువ్వులువేసి నువ్వు చేస్తావే అని ఎంత బాగుంటాయో. అనేవారు ఆయన” మనసు మరి ఆలోచించలేక పోతోంది. తనకే రెక్కలుంటే గబుక్కున ఎగిరి అతని గుండెలమీద వారిపోయేది. బొలె డన్ని చేగాడిలు చేసి పెట్టేది! తన ఆశక్తతకి దుఃఖం పొర్లుకొచ్చింది. సుభద్రమ్మ వెక్కి వెక్కి ఏడుస్తోంది.

“ఎంత ఆనంద బాషాలయితే మాత్రం ఇంత ఇదా? ఊరుకోండత్తయ్యా” ఊరడించింది ఎన్నడూ లేనిది సౌమ్య.

“అయినా అమ్మా నువ్వు కథలూ నవలలూరాస్తావని మాకు తెలీదే! ఇంత మంచినవల ఎప్పుడు రాజవమ్మా?” రాజు ఆమెకి మరింత దగ్గరగా జరుగుతూ అన్నాడు.

వారిద్దరూ తన దగ్గర అలా కూర్చోడం మాట్లాడడం ఆమె మనసు ఉప్పొంగి పోతోంది. నోట మాట రావడం లేదు.

“నేను చెబుతానునాన్నా! నీతో రామకోటి రాసుకుంటాను. కాగితాలు తెచ్చిపెట్టమని నానమ్మ అడిగితే నువు తేనే లేదు. నేనే నా నోటు బుక్స్ యిచ్చేవాణ్ణి. దాన్లో నానమ్మ రామకోటి రాయలేదు. “బండబారిన గుండె డైరీ” అని, నవల రాసింది. నాయనమ్మకి

కాయితాన్ని నేనే పెయిర్ చేసి పెట్టేవాణ్ణి! రామకృష్ణ తాతయ్యలేడు. అతను ప్రింటుచేసి పెడతానన్నాడు. అతనే నానమ్మకి కూడా తెలికుండా ఆ పుస్తకాన్ని పాటికి పంపాట్ట! " పవన్ మాటలు రాజూ, సామ్యలు ఆశ్చర్యంగా విన్నారు.

★ ★ ★

సుభద్ర రాసిన ఉత్తరం, వేషధర్లో వార్తాచదివి పొంగిపోయారు సుబ్బారావుగారు. వెంటనే ఉత్తరం రాశారు తను బయల్దేరి వస్తున్నాననీ, ఇద్దరం కలిసి కలకత్తా వెళ్ళి బహుమతిని తీసుకుందామనీ. కలకత్తా వెళ్లాలంటే డబ్బు కావాలి. తన చెవి దిద్దులూ, ముక్కుపుడకా అమ్మేద్దామనుకుంది సుభద్రమ్మ. అక్కడ సుబ్బారావుగారు తన పెళ్ళిలో అత్తవారు పెట్టిన తులం బంగారం ఉంగరాన్ని ఏనాడూ అతను ఎటువంటి కష్టాల్లోనూ తాకట్టు పెట్టడానికయినా తియ్యలేదు. ఈ రోజున దాన్ని అమ్మేసి కలకత్తా, ప్రయాణానికి సిద్ధపడ్డారు.

"మీరెందుకు ఉంగరాన్ని అమ్మేశారు మామగారూ. మేము లేమూ టిక్కెట్లు కొనడానికి?" అంది కుసుమ! "మమ్మల్ని అడగడం నామోషియా? మేము పరాయివాళ్ళనూ నాన్నగారూ?" అన్నాడు వాసు. వాల్లిద్దరూ తననలా పలకరించి ఎన్నాళ్ళయింది? కాదు... ఎన్నేళ్ళయింది? నాన్నగారూ... అని నోరారా పిలిచి ఎంత కాలమయింది. మండు రయిపోయాయని చెప్పినా, ఒంట్లో బాగులేదని చెప్పినా, బట్టలు చిరిగిపోయాయని చెప్పినా చిరుబురులూడే ఆ ఇద్దరూ ఈ రోజు ఇలా పలకరించడం, అతడికి మతిపోయింది. అతడికళ్లు ఆనందంతో మెరిశాయి! వాసు కుసుమల కళ్ళల్లో మొన్నెవరో ఊరిచివర వున్న అమ్మతామన్న ద్రాక్షతోట మెరిసింది!

దగ్గరుండి వాసు కుసుమలు సుబ్బారావుగారిని తీసుకొచ్చారు. కానీ ఖర్చు పెట్ట నీయకుండా! రాజా సామ్యలు పుపుల్లో పెట్టి సుభద్రమ్మని కలకత్తా తీసుకెళ్లారు!

"సుభద్రా! ఏమోననుకున్నాం గానీ మనపిల్ల లెంత మంచివాణ్ణి! వాల్లిద్దరూ నిన్నూ పిల్లిద్దరూ నన్నూ ఎంత జాగ్రత్తగా తీసుకొచ్చారే ఇక్కడికి! నాకు చాలా సంతోషంగా వుంది. నవ్వు ప్రజా తీసుకుంటూవుంటే స్వయంగా దగ్గరుండి చూడాలనిపించి రాగలనో లేదోనని భయపడిపోయాను. పిల్లల్ని డబ్బడగడమొందుకుని నా ఉంగరాన్ని అమ్మేశాను. అయిదువేలొచ్చాయి. ఇదుగో ఇవి నీదగ్గరుంచు. ఏనాడు ఇంత మొత్తాన్ని నీకివ్వలేకపోయాను. కొద్దిగా ప్లాస్ట్ యిచ్చినా అది పిల్లలకోసమే ఖర్చుపెట్టేదానివి కానీ నీకొనమంటూ ఏమీ చేసుకోలేదు. అన్నట్టు నీ చెవుల దుద్దులూ ముక్కుపుడకా ఏమి?" బోసినాటితో సుభద్రమ్మను ముద్దుపెట్టుకుంటూ అన్నారు సుబ్బారావుగారు. సుభద్రమ్మ సగ్గుపడిపోతూ అతని కౌగిట్లో కుంచించుకుపోయింది.

"రాజానీ సామ్యనీ ఇబ్బంది పెట్టడమెందుకని మన రామకృష్ణ ద్వారా అవి అమ్మేశానండి రెండూ కలిపి పదివేలొచ్చాయి. ఇప్పుడు మనిద్దరి దగ్గరా మొత్తం పది హేను వేలున్నాయి. బహుమతి డబ్బు యిరవై వేలు. ముప్పై అయిదు వేలూ బ్యాంకులో వేస్తే... ఏదో చెప్పబోయేలోపల కొడుకులూ, కోడళ్ళూ, రావడంతో చెప్పడం ఆపేసి వారం

దరికేసి ఆప్యాయంగా చూసింది.

“ఎన్నాళ్ళకీ కుటుంబం అంతా ఒక్క చోట ఉండడం! ఈ సంతోషం నేను పట్టలేక పోతున్నాను”. అంది సుభద్రమ్మ భర్తవంక చూస్తూ.

“అవును సుభద్రా! నాకూ అలాగేవుంది. ఈ కాలం ఇలాగే నిలిచిపోతే! అందరూ ఇలాగే కలిసి వుండిపోతూ, ఒరేయ్ పెద్దాడా! నువ్వెలాగూ డాక్టరీవి కదరా! ఈ ప్రాప్తిసేదో రాజమండ్రిలోనే పెట్టుకోకూడదూ? నువ్వు చిన్నాడూ అందరం కలిసి పెద్ద ఇల్లు తీసుకుని వుందాం. చిన్న వాడికి ఇప్పుడు రాజమండ్రి నుంచి బ్రాన్స్ ఫర్ ఆయ్యే అవకాశం లేదుకదా!” అన్నారు సుబ్బారావుగారు.

ఆ మాటలు కొడుకులకి కొడళ్ళకి ఎవ్వరికీ నచ్చలేదు. కాబోలు మొహమొహాలు చూసుకున్నారు. సుభద్రమ్మ సుబ్బారావుగారికేసి చూసి చిరునవ్వు నవ్వింది! ఆ నవ్వులో ఎన్ని అర్థాల్లో, ఎంత బాధో ఒక్క ఆమెకే తెలుసు!

“ఇక ముందు మీరు మాదగ్గర ఆత్మగారు మరిది గారి దగ్గరావుండడం ఎందుకు? ఇద్దరూ మా దగ్గరే వుండండి. మా పిల్లలిద్దరూ సుజిత్, స్మితలని ఊటీ స్కూల్లో, వెయ్యాలనుకుంటున్నాము. నాకూ ఇంక వేరే పన్నేమి వుండవుకాబట్టి, ఊరిచివరి ఒక డ్రాక్షతోటకొని దాన్ని నేను చూసుకోవాలనుకుంటున్నాను. మీ రిద్దరూ వుంటే మాకు ఇల్లు తాళం పెట్టవలసిన అవసరమూ వుండదు, మీరు ఒకరి కొకరు తోడుగా వుంటారు” అంది కుసుమ.

“అవును నాన్నగారూ కుసుమ చెప్పింది నిజం” అన్నాడు వాసు.

“బాగుంది మీ వరస మా పవనికి ఆత్మగారంటే పంచప్రాణాలానూ! ఆవిడలేనిదే వాడుండలేడు ఆవిడతో పాటే మామగారానూ! ఇద్దరూ మా దగ్గరే వుంటారు. నేనీమధ్య మహిళాభివృద్ధి కార్యక్రమాల్లో తలమునకలై తిరుగుతున్నాను. నేను ఇంట్లో వుండని లోటు పవన్ వల్ల వాళ్ళకి తీరుతుంది. పైగా వాళ్ళకి బోరు కొట్టదు. మీ దగ్గరుంటే వాళ్ళకి కాలక్షేపం ఏమిటి? పిల్లలు ఊటికి వెళ్లిపోతారా!” అంది సౌమ్య వారి వాదనలని ముద్దాయిల్లా వినారు సుభద్రమ్మగారూ సుబ్బారావుగారూ!

అమ్మానాన్నా ఎవరిదగ్గర వుంటామని చెబుతారని ఆదూర్ణంగా ఎదురు చూస్తున్నవాళ్ళకి, ఆరోజు ఆర్గనైజర్లు లాంచనంగా పలకరించి పిలవడానికి రావడంతో ఆలోచనలకి కళ్లం వెయ్యడం జరిగింది.

★ ★ ★

ముదురు నీలం రంగు పట్టుచీరకి మెరున్ కలర్ తో కుంకుం రంగు అంచుచీర! అది పెల్లినాటి చీరే అయినా ఎప్పుడో అప్పుడప్పుడు కట్టుకోవడం వల్ల బాగానే వుంది. ఆచీరలో ఆరోజు ఆమె “పార్వతీ” అన్నారు ప్రేమగా సుబ్బారావుగారు. ఆశ్చర్యంగా అతనికేసి చూసి “నా పేరు మర్చిపోయారా? ఈ పేరేమిటి?” అంది సుభద్రమ్మ.

“నువ్వు స్వాస్థ్యాత్మ పార్వతీ దేవిలా అందంగా, అదిశక్తలా శక్తిమంతంగా కనిపిస్తున్నావు

సుభద్రా! పదో తరగతి తరువాత, ఆడపిల్లకి పై చదువులెందుకూ అని మీ పుట్టింటివాళ్లు చదివించలేదు. బడిపంతులు ఉద్యోగం చేస్తూ ఎందరికో విద్యాదానం చేసిన నేనుకూడా, కేవలం నిన్నొక భార్యగానే చూశాను కాని, నీకోరిక తెలిసికూడా చదివించడానికి ప్రయత్నం చెయ్యలేదు. కానీ ఇలా ఇంత గొప్పబహుమతి పొందిన గ్రంథాన్ని నువ్వు రచించావంటే నాకు చాలా ఆనందంగానూ ఆశ్చర్యంగాను వుంది. అంత భాషా, భావం ఎక్కడ సంపాదించావు సుభద్రా!”

“ఏబడీ, ఏగురువూ చెప్పలేని పాతాలు నాకు జీవితం నేర్పించిందండీ! నేనది కథకింద రాయలేదు. నా ఆవేదనని అక్షరరూపంలో డై రీలో రాసుకున్నాను. ఒక్కొక్కపుటా, ఒక్కొక్క రోజు సంఘటన! అవన్నీ ఒక రోజు మన రామకృష్ణ చూసినాకు తెలీకుండానే అచ్చువేయించి తీసుకొచ్చాడు. అతనే ఈ పుస్తకాన్ని బహుమతి పోటీకి కూడా పంపించాడు. అందులోని పాత్రలు, మీరూ, నేను మనసంసారం, మనపిల్లలూ అవేనండీ” అంది కళ్లుతుడుచుకుంటూ!

“వాస్తవాన్నికళ్లకి కట్టినట్టు రచించిన ఈ రచయిత్రి మహానుభావురాలు. వీరికిలంనుండి వెలువడ్డ ఈ రచన మణిపూస! మీరు ఇదే తన తొలిరచన అని చెప్పుకున్నారు చాలా ఆశ్చర్యం! తొలిరచనలోనే ఇంత సిద్ధహస్తులయిన మీరు, మునుముందు ఇంకా ఎన్నో మంచి రచనలు చేస్తారని ఆశిస్తూ. ఈ బహుమతిని అందుకోవలసిందిగా కోరుతున్నాం. వారి శ్రీవారు కూడా ఇక్కడే పున్నట్టు తెలిసింది. వారిని కూడా వేదిక మీదికి రావలసిందిగా కోరుతున్నాం” అన్నారు.

వాసు తండ్రిని చెయ్యిపట్టినడిపించి వేదిక పైకి తీసుకెళ్లాడు. రాజు తల్లి చెయ్యి పట్టుకుని వేదికమీద కూర్చోబెట్టారు.

ఇద్దరికీ శాలువలు కప్పి, గౌరవించారు ఆర్గనైజర్లు. సభ ఎంతో వేడుకగా పూర్తయింది. ఆ రాత్రి భోజనాలయ్యాక “అమ్మా ఆ చెక్కేది? రేపే మన ప్రయాణం నువ్వు మాతోనే వచ్చేస్తున్నావ్! అన్నాడు వాసు.

“చెక్కు ఎక్కడపట్టేవమ్మా! జాగ్రత్త! నాన్నగారిని కూడా మనతోనే తీసుకు పోతున్నాం” అన్నాడు రాజు

“అరే! చెక్కు కనబడడంలేదే! కంగారుగా వెతికింది సుభద్రమ్మ! అందరూ మరింత కంగారుగా ఆగదినీ, సభ జరిగిన ప్రాంగణాన్ని అంతా వెతికారు ఎక్కడా కనిపించలేదు. ఆర్గనైజర్లకు చెప్పారు. వాళ్లు ఏం చెప్పాలో తెలీక మీరొక ఉత్తరం రాసివ్వండి చెక్కు పోయినట్టు. మేము ఎంక్వయిరీ చేసి మీకు సమాధానం రాస్తాము. డూప్లీకేట్ చెక్ ఇస్తాం” అన్నారు. సుభద్రమ్మగారు, వారు చెప్పిన విధంగానే రాసిచ్చింది. కుసుమ విసుక్కుంది.!

సౌమ్య గొణుక్కుంది.!

వాసు చిటపటలాడ్తున్నాడు!

రాజు చిరాకు పడున్నాడు!

“బాబూ మమ్మల్ని ఎవరు తీసుకెళ్తున్నారు?”

అడిగింది సుభద్రమ్మ వాసునీ, రాజానీ చూస్తూ

“మీ చెక్కు రాగానే ద్రాక్షతోట కొనాలనుకున్నాను. ఇప్పుడెలా? మీరు మరిదిగారింటకే వెళ్లండి” అంది కుసుమ

“ఎంతో మోజుపడ్డాను. మహిళామండలి శ్యామల మెళ్లో లాంటి కెంపుల నెక్లెస్ కొనాచ్చని ఇరవై వేలతో! ఊ... అంతా నిరాశే అయింది. మీరు బావగారింటకే వెళ్లండి” అంది సోమ్య.

వాసూ రాజా మాట్లాడకుండా మౌనంగా ఊరుకున్నారు.

సుబ్బారావుగారు అయోమయంగా చూశారు అందరివైపు, కర్తవ్యం అర్థం కానట్టుగా! కలరిన్నీ పేకమేడల్లాకూలిపోయినట్టయింది.

“సుభద్రా! ఏం చేద్దాం” అన్నారు తడబడుతూ

సుభద్ర పకపకానవ్వింది! పార్వతి దేవిలా నవ్వింది గంభీరంగా!

గలగలా నవ్వింది ప్రహళించే గంగానదిలా! భద్రంగా జాకెట్టు మడతలో దాచిన చెక్కును పైకితీసింది. సుబ్బారావుగారి చేతిలో పెట్టింది.

“పదండి! ఇది నా స్వంత సంపాదన! ఇరవై వేలు మనదగ్గర బంగారం అమ్ముగా వచ్చినవి పదిహేను వేలు. బ్యాంకులో వేస్తే ముప్పై అయిదువేలు. ఆ వడ్డీ, మీద, మనం హాయిగా ఒక్కగది అద్దెకు తీసుకుని బతకొచ్చు! డబ్బు మనుషులు మనకొద్దు! నాకు మీరూ మీకు నేనూ తోడు మనకి భగవంతుడే - పదండి!” అంది ఆవేశంగా!

అందరూ తెల్లబోయి ఆమెకేసి చూశారు.

ఆమెలో ఆనందం! కళ్లు చెమ్మగిల్లాయి!

ఆమెలో ఆత్మస్థయిర్యం! కళ్లు మెరిశాయి!

ఆమెలో ధైర్యం! చూపులు సూదుల్లా వున్నాయి!

ఆమె సాక్షాత్తూ అది శక్తిలా కనిపించింది అందరికీ!

ఆలోచనల్లోంచి షాకుల్లోంచి అందరూ తేరుకునే లోగా, ఆమె సుబ్బారావుగారి చెయ్యి పట్టుకుని ఒక చేతిలో సూటుకేసుపట్టుకుని, అడుగు బయటకు వేసింది.!

ఆమెలో భార్యమాత్రమే కాదు, ఒక చెల్లి ఒకతల్లి, కనిపించారు సుబ్బారావుగారికి! ఆడది అబల కాదు శక్తి! ఆదిశక్తి! తనలోతనే గొణుక్కున్నట్టుగా అన్నారు.

చినుకుల్లో చిరుమంటలు

శ్రీ ధర

చిక్కబడి పోతున్న చీకట్లో సాయంత్రం మెత్తగా కరిగి పోతున్నది.

అభిసారికలా గుమ్మంలో నిలడ్డ అలివేలు రోడ్డుమీదకు చూస్తున్నది. లింగం రావటం లేదు.

వాన వచ్చేటట్లుగా ఉంది.

పాత బడ్డ గుడిసెలో, పాత బడ్డ కుర్రీలో కూర్చున్న వరహాలుకూడా రోడ్డుమీదకే చూస్తున్నాడు. లాస్టు బస్సు రావటం లేదు.

వాన వచ్చేటట్లుగా ఉంది. నల్లగా మత్తగజాల్లాంటి మబ్బులు నాలుగు పక్కల నుంచి కమ్ముకుంటూ, కుమ్ముకుంటూ వస్తున్నాయి.

లింగం వస్తే కాసేపు కాలక్షేపం అవుతుంది అలివేలుకు.

లాస్టు బస్సు వస్తే ఆ నాటి వ్యాపారం పూర్తవుతుంది వరహాలుకు.

చుట్టూ ఆవరించిన ఈ నిశ్శబ్దం ముంచుకొస్తున్న చావులా భయపెడుతున్నది అలివేలును. ఈ ఒంటరితనం నయంకాని కాన్సర్ రోగంలా బాధపెడుతున్నది.

ఏనాడూ పట్టుమని పది రూపాయలు గిట్టుబాటుగాని వ్యాపారం, వరహాలు ఓపిగ్గా కట్టుకున్న ఆశం ఓడికే అడుగున చిల్లి దోలుస్తున్నది. ఈ టీఫ్లాట్ వ్యాపారం మీద రెండు వేలు మిగిలేదెప్పుడో, పట్నంలో పోబాలు పెట్టేదెప్పుడో అని పొద్దున్న లేచి పదహారో సారి దిగులపడ్డాడు.

నీళ్లు దొరకని ఊళ్లో లంకంత ఇల్లున్న ఇల్లాలు విసుక్కుంటూ చిలకరించిన కలాపనీళ్లులా అక్కడో చినుకూ, అక్కడూ చినుకూ పడుతున్నది. చిత్తుగా తాగి ఒళ్లు విరుచుకు పడుకున్న నల్లని విలాసవతిలా ఉంది, ఎత్తు పల్లాలుగా ఉన్న తారు రోడ్డు. ఎవరో తరుముకొస్తుంటే, ఇటు పారిపోతున్న విలుడిలా, విసురుగా ఆ రోడ్డు మీద పరుగెత్తించాక లారీ.

అలి వేలు రోడ్డు చివరకూ చూస్తూ ఆలోచిస్తున్నది. 'ఈడు తనని ఊరికంపేలే బావుణ్ణి. పోనీ ఆడేనా ఎల్లి రెణ్ణాళ్లు రాకుండా ఉంటే బావుణ్ణి. లింగాన్ని తోడుంచుకొనే

పని...ఇప్పట్లో ఈడు పాయ్యేట్టు లేదు. మొన్ననే ఇంట్లో గ్లావలీసిన సరుకులన్నీ తెప్పించేసి నాడు పాలెం కెట్టేచేత..."

చాలాకాలానికి ప్రేయరాల్ని ఒంటరిగా కలుసుకున్న ప్రేయడీలాగా, చల్లగాలి అలివేలును కావలించుకుని ప్రేమగా ఒళ్లంతా నిమిరింది.

దొంగతనం చేస్తూ దొరికిపోయి, చివాట్లు తింటున్న సేవకునిలా, వంచిన తల ఎత్తటం లేదు రోడ్డు కిరుపక్కలా ఉన్న వరిచేను.

కాలం తాను ప్రసవించిన వెలుగును తానే మింగేసి, చుట్టూ, పాపం లాంటి చీకటిని పెంచుకుంటున్నది.

చెయ్యి విరిగిపోయిన చెక్క కుర్చీలో కూర్చున్న వరహాలు, ద్రాయరు సారుగు ముందుకు లాగి డబ్బు లెక్క జూసుకున్నాడు. ఎనిమిదింబావలా. ఎంతకీ కలసిరాని వ్యాపారాన్ని, ఎన్నాళ్లకీ తనతో కలిసిపోలేని పెళ్లాన్ని కలేసి తిట్టుకున్నాడు, జనతా టీస్టార్ క్లీనర్--కం--సర్వర్--కం--ప్రాప్రయిటర్ వరహాలు.

జనతా టీస్టార్ నేషనల్ పైవే మీద ఉన్నది. దీనికి కుడివైపు పదిహేనుమైళ్ల దూరంలో ఒక టౌనుంది. ఎడమ వైపుముప్పయిఅయిదు మైళ్లదూరంలో ఒక పట్టణం ఉంది. ఈ రెండింటికీ మధ్య రోజుకు నాలుగుసార్లు తిరిగే రెండు బస్సులున్నాయి. లెక్కలేనన్ని సార్లు తిరిగే లారీ లున్నాయి.

జనతా టీస్టార్ పక్కనే ఊడలు దిగిన మర్రిచెట్టు ఉంది. దానిచుట్టూ పాలా లున్నాయి. ఆ పాలాల మధ్యనుంచి నాలుగువైపులా దారులు చేసుకుని పోతే, నాలుగు ఊళ్లు తగులుతాయి. పొద్దున్న లేస్తే ఆ నాలుగుళ్ల వాళ్లు బస్సు ఎక్కటానికి మర్రిచెట్టు దగ్గరికి రావాలి. వచ్చినా ప్రతివాడూ ఎంక్యాయర్ ఆఫీసులాంటి వరహాలును అడగాలి బస్సు వచ్చిందీ, రానిదీ. బస్సు అందినా అండకపోయినా వాళ్లందరికీ వరహాలు దగ్గర వేడివేడి ఇడ్లీ, కాఫీ అందుతాయి.

ఆరెల్లె క్రిందట వరహాలు తమ్ముడుండేవాడు. చాకులా, ఎంతమంది వచ్చినా నిమషంలో అడిగింది అందించేసి, చేతులు దులుపుకుని కూర్చునేవాడు. ఏంపుట్టిందో ఏమో, ఒక రోజు నాకు విసుగు పుడుతున్నదన్నాడు. అనవసరంగా అన్నమీద పోట్లాడి, పట్నం వెళ్లిపోయాడు. వాడు పోవటంతోనే, వరహాలుకు కుడిచెయ్యి విరిగిపోయినట్లు అయిపోయింది. వాడు వెళ్లిన మర్నాడు కుర్చీ కుడిచెయ్యి నిజంగానే విరిగిపోయింది.

తమ్ముడు వెళ్లిపోయాక రెండు రోజులు దీర్ఘంగా ఆలోచించాడు. టౌనుకు వెళ్లి ఆర్థోంటుగా పిల్లను వెతుక్కుని, పిల్ల చేసుకుని వచ్చి కాపురం పెట్టాడు. 'పెళ్లం వస్తే యాపారం కల్పొస్తుందనుకున్నాను. కానీ, ఇదొచ్చి నప్పటినుంచీ అంతా నీరసమే.

ఏటో, మడిసిలో సురుకే నేడు. ఎప్పుడు జూసినా లంకణాలు జేసినదానిలా ఉసూరుమంటా ఉంటది. ఆడదాన్ని బట్టె అయిస్సెర్వం...దాని నాగే యాపారం గూడా ఉసూరుమంటా ఉంది ఇదొచ్చినప్పటినుంచి...' అని గొణుక్కున్నాడు వరహాలు. ఎనిమిదింబావలా మళ్లీ లెక్కబెట్టుకుని.

'లింగం రావటం లేదు...' అనుకున్నది అలివేలు.

‘నాస్టు బస్సు రాటం లేదు’ అనుకున్నాడు వరహాలు.

పెళ్లిగాక ముందు అలివేలు పట్టుంలో ఉండేది. మేనమామ పెంపకంలో ఉండేది.

అప్పట్లో అది ఇరుకు గదుల్లో ఉండేది. ఇరుకు సందుల్లో తిరిగేది. ఆడదాన్ని జూసి వెకిలిగా నవ్వుతుండే మకిలే మనుష్యుల మధ్య ఇరుక్కా మసిలేది. అంత ఇరుక్కా పెరగటం వల్ల, దాని మనసంటే సరిగ్గా ఎదగలేదు గాని, మనిషి మాత్రం కోత కొచ్చిన చెరుకుగడలా ఏపుగా ఎదిగింది.

మేనమామ దగ్గరున్నప్పుడు కొత్త సినిమా వచ్చిన రోజు మొదటాట కెళ్లిపోయేది. తెల్లారేటప్పటికి అందులోని నాయికకు సకిలిగా తయారయి పోయేది. ఈ సకిలి నాయిక పక్కన నాయకులై పోవాలని సకిలి మనుష్యులు చాలామంది అలివేలుకు ఎరవేసి, వలవేసి చూశారు. నిజనిజాలు ఎవరికీ తెలియవుగాని, సీతమ్మవారిలా అదీ కొన్నాళ్లు నిదలు మోసింది. ఇంతలో అగ్నిప్రవేశం చేసే అవసరం లేకుండానే వరహాలు దాన్ని అగ్నిపాక్షిగా పెట్టాడి, ఈ అరణ్యవాసానికి తీసుకొచ్చేశాడు.

అలివేలుకు చిన్నప్పటినుంచీ ఒక వ్యసనం ఉంది. కలలు కనటం. ఈ ఆడవిలోకి కాపరాని కొచ్చాక, దాని కింకోపనిలేదు. పగలూ రాత్రీ కలలే కలలు. కలల్లో, ఆశలు ఒకదాన్ని తరుముతూ మరొకటి ఉవ్వెత్తున పైకి లేస్తాయి. ఈ అలల అంచున నిలబడి, అందాల తీరాన్ని అందుకోవాలని ఆశగా ముందుకు వంగుతుంది. ఇంతలో వరహాలు కంఠం ఖంగున మోగుతుంది. అల విరిగిపోతుంది. కల చెదిరిపోతుంది. కళ్లు తెరిచి చూస్తే ఏముంది?

ఈ పరిస్థితుల గుడిసెలో తనని చైదీలా బంధించి వాస్తవం గన్నీ తిరుగుతుంటుంది. అలివేలు బాధగా నిట్టూర్చుస్తుంది. ఆ నిట్టూర్పు రోహిణీకార్తెలో ఎండగాడ్చులా ఉంటుంది.

వచ్చిన కొత్తలో పచ్చి కట్టెలు కావటాన ఎంతకీ మండని పాయియిలోను, ఊరికే మండిపోతున్న గుండెలలోను నానా అవస్థా పడిపోయేది అలివేలు. చుట్టూ అలుముకున్న పాగలోను, పాగలా కమ్ముకున్న ఆలోచనలలోను ఉక్కిరి బిక్కిరి అయిపోయేది. అంతలోనే తన చేతకాని తనం గుర్తొచ్చి, కొండంత దుఃఖం ముంచుకొచ్చేది.

గట్టిగా ఎవరినన్నాకావలించుకుని వేదననంతా కన్నీరుగా మార్చి, కార్చి హృదయభారం తగ్గించుకోవాలని చూస్తే ఆ చుట్టుపక్కల మనుష్యులే ఉండరు. ఉన్న ఒక్క మనిషికి హృదయమే లేదు. అది ఉండాల్సిన చోట, నాపరాతి బండల్లాంటి నల్లని గుండెలు! గుండెల నిండా బండెడు నెత్తురు: ఆ నెత్తురు నిండా దాహం, ధనదాహం!

కట్టెలు ఎండలో పడెయ్యమని చెప్పేది మొగుడితో. పట్నం పోయి మేనమామను చూసాస్తాననిగూడా చెప్పేది. వాడు దేనికి ఒప్పుకునేవాడు కాదు. అదేవనిగా అడిగితే చేతులు చాచి పిక్కుతినటానికి మీదకొచ్చే ఎలుగుబంటిలా, పై నపడి కొట్టటానికొచ్చేవాడు. ఆ ఎలుగుబంటిని చూస్తే అలివేలుకు చచ్చేంత భయం. అయినా అప్పుడప్పుడు అలివేలు మొండికేసేది. సర్కుసులో డ్రెస్లు చేయించే వాడిమీదకు తిరగబడి గాండ్రించే చిరుతపులిలా అలివేలు వరహాలుకు ఎదురు తిరిగేది. వెంటనే కొరడా యుళిపినట్టు వాడి మొరటు చెయ్యి దాని చెంపమీద చెళ్లుమని మోగేది. అప్పుడది గాలి తీసిన పైరులా అయిపోయేది. గుడ్లనీరు

కుక్కుకుంటూ వంటపని చూసుకునేది.

అలివేలు గుమ్మంలో నిలబడి చూస్తున్నది.

వరహాలు సారుగులోని చిల్లర లెక్కబెట్టుకుంటున్నాడు.

వాన పెద్ద దయింది. రోడ్డు నిర్మానుష్యంగా ఉంది. పెళ్లి పందిట్లో హడావుడిగా పోతూ ఇటువైపు చిలకరించిన పన్నీటి బొట్టులా రెండు చినుకులు అలివేలు ఒంటిమీద పడ్డాయి ఆ చినుకులు పడ్డచోట కన్నతల్లి చెయ్యి వేసి నిమిరినట్లు చల్లగా, హాయిగా ఉంది.

“లోనికి రారాదూ?”

ఆకాశాన్ని ఎవరో అప్పడంటా విరిచేసి నట్లు పెళపెళమని శబ్దం. అలివేలు ఉలిక్కిపడింది. వెనక్కి తిరిగింది.

“ఏలా వానలో తడుతున్నా ఆడ నిలబడి జూసేది? లోనికి రారాదూ?” అన్నాడు వరహాలు.

అలివేలు లోపలి కొచ్చింది. గుడిసెలో రెండు గదులు. రెండింటినీ వేరు చేస్తూ మధ్య ఒక తడిక. ముందుగదిలో నాలుగు పక్కలా నాలుగు బల్లలు. ఒక టేబులు, ఒక కుర్చీ. ఇదీ హోటలు. తడిక వెనక వంటిల్లు.

అలివేలు వంటింట్లోకి వెళ్లి లాంతరు వెలిగించి తెచ్చి టేబులుమీద పెట్టింది. పాగబారుతున్న ఆ దీపం వంకా, దాన్ని వెలిగించిన పెల్లం వంకా కోపంగా చూశాడు. దీపం తగ్గించాడు. అలివేలు కా ద్యోన లేదు. దాని దృష్టంతా ఎక్కడో ఉంది.

మాంచి కబురు పట్టుకొచ్చిన పాత చుట్టలారా, చల్లగాలి ముషారుగా లోపలికి దూసుకొచ్చింది. ఆ చుట్టం తాలుకు స్నేహితుడిలా వానజల్లు గుమ్మందాకా వచ్చి ఆగిపోయింది.

ఆ జల్లుతోపాటే లోపలి కొచ్చాడు లింగం. మెడకు ఉచ్చు వేసి పట్టుకొచ్చిన పాలిగన్నె బెంచీమీద పెట్టాడు.

“ఎదవ్యాన...దార్ల మయాన అట్టుకుంది. ఎన బొయ్యేదానికి నేడు. ముందు కొచ్చిదానికి లేదు. తానమే. వారసంలో తానం జేసుకుంటా వచ్చిసినాను” అన్నాడు లింగం.

వాడు నోరు తెరిస్తే మాటకన్నా ముందు నాలుసారా వాసన గుప్పమని బయటి కొస్తున్నది. ఆ సంగతి అలివేలు వెంటనే పసిగట్టింది. పాలిగన్నె తీసుకుని తడికచాలు కెల్లిపోయింది.

“నాను నీ గురించే ఆలోచనలో బడిపోనాను. వారసం మొదలయ్యే తయానికి ఇంటికాడ బయల్లెక్కపోతే ఇంక వచ్చేది నేదని కరారు చేసేసుకుంటన్నాను” అన్నాడు వరహాలు, దీపం కొద్దిగా పెద్దది చేస్తూ.

“బయల్లెళ్లే తయానికి మబ్బుతునక నేడయ్యా నెత్తి మీన. సగంలో కొచ్చి తలికి నాలుగేపుల్నించీ, ఊళ్లకు ఊళ్లు తగడి పోతంటే గుప్పన పాగ నెగిసినట్టు నెగి సొచ్చేసినయి మబ్బులు. ఇంకెంతలే అని గబగబ అంగలేస్తేనే ఉంటిని, ఇంతింత లావు సీనుకులు మీన బడతనే ఉండే...”

లింగం వర్షాన్ని వర్షిస్తూ, నెత్తిమీద గుడ్డ తీసి పిండుకున్నాడు. ఆ పిండుకున్న గుడ్డతోనే మొహం తుడుచుకున్నాడు. ఒంటిమీద గుడ్డలన్నీ నీళ్ళోడుతున్నా వాటిని విప్పేందుకుగాని, నీళ్లు పిండేందుకుగాని ప్రయంతం చెయ్యలేదు. బొడ్డో ఉన్న కత్తి వాణ్ణి ఆ పని చెయ్యనివ్వలేదు.

“నాస్ట్ బస్ ఎల్పోనాదా?” అని అడిగాడు లింగం.

“నేదు. దాని కోసమే జూస్తున్నా మీ ఊరోళ్లు ఎవరేనా ఎల్నారేటి తొనుకీ?”

“పాడ్డుటెల పోస్టు బస్సులో ఆనందరావుగారెల్లినార్లే. ఈ బస్సులో వచ్చియాలి మరి” అన్నాడు లింగం.

చొక్కా రోప లెక్కడో భద్రంగా పెట్టుకున్న చుట్టల్ని బయటికి తీశాడు. అగ్గిపెట్టె కొంచెం చెమ్మగిల్లి, రెండు పుల్లలు గీసినా వెలగలేదు.

“తూ, దీనెమ్మ...ఇదుగో యావమ్మోన్, అగ్గిపెట్టి కాత్ర ఇటుబడెయ్” అని అరిచాడు లింగం, అలివేలు నుద్దేశించి.

అలివేలు వచ్చి అగ్గిపెట్టె ఇచ్చింది. లింగం చుట్ట వెలిగించుకుని, గుప్పమని పాగ వదిలాడు.

“ఇయ్యాల కుంబపుష్టే...ఆనందరావుబాబు వొత్తాడో, నేదో” అన్నాడు లింగం, బయటికి చూస్తూ.

‘ఎల్లినోరు రారేటి? వొత్తార్లే’ అన్నాడు వరహాలు.

“రావాలి...నా సామెరంగా ఇయ్యాలతో నా జాతకం మారిపోవాల....” అనుకున్నాడు లింగం.

‘ఆనందరావును ఎలాగేనా తనతో తీసుకుపోవాలి. దారి మద్దెలో నసాచేసెయ్యాలి. ఈ బాబు నేకపోతే మునసబుగారింక అడ్డు నేకుండా పెసిడెంటయిపోతాడు. కరణం కూతురు, కామేశ్వరమ్మకి కులం తక్కువోట్టి కట్టుకునే యోగం తప్పిపోయింది. తనకి ఇంటంటా ఊడిగం చేసే కర్మ తప్పిపోయింది.

ఆనందరావు పని పూర్తి చేస్తే మునసబు ఎకరం పాలం ఇస్తానన్నాడు. కరణం శెట్టి కొట్టు పక్కన తళం, అందులో ఇల్లెనుకోటానికి రెండు వేల రూపాయలూ ఇస్తానన్నాడు.

తెల్లారేలోపున ఆనందరావుని అంతం చేసేస్తానని, లింగం వాల్లిద్దరికీ మాటిచేశాడు. లింగాన్ని పీకరిదాకా తాగించేసి పంపించేశారు.

వరహాలు ఏదో అడిగాడు. లింగం తొనుకొకటి వెల్లిపోయే ఎద్దులబండిలా, గడగడ వాగేస్తున్నాడు, పాల అమ్మకం గురించి, పాలెంలోని పాలిటిక్సు గురించి, కట్టటం పూర్తయినా ఏకావల తప్పటం పూర్తిగాని ప్రపంచంలోని ఓ పెద్ద ప్రాజెక్టు గురించి, అపోజిషన్ మెంబరులా, బయటకురుస్తున్న వర్షంలా దంచి పారేస్తున్నాడు లింగం. అర్ధరాత్రి ఒంటరిగావస్తూ కొరివిదయ్యాన్ని చూసి జడుసుకున్నా మనిషిలా అగకుండా పరుగెత్తింది లాస్ట్ బస్. అది అగలేదు గనక అందులోంచి ఆనందరావు దిగలేదు. ఎండలో పెట్టిన మంచుగడ్డలా నిలువునా నీరుకారి పోయాడు లింగం.

అలా పరుగెత్తిన బస్సు పల్లంగు దూరం పోయాక, పనికిరాని వస్తువును కిటికీలోనుంచి

గిరాటేసినట్లు, ఆనందరావును రోడ్డుమీదకు తోసేసి, పాము పిల్లలా పారిపోయింది. ఆనందరావుకి తనెక్కడున్నాడో తెలియలేదు ముందు. భగవంతుడు స్పష్టంతా తనే చేత్తో చెరిపేసినట్లు చుట్టూ చిమ్మ చీకటి. రోగంలో ఒళ్లంతా కుళ్లిపోయిన వాడి కడుపున కదిలే పురుగుల్లా, ఆ చీకట్లో రాలుతున్న చినుకులు.

అలవాటున్న రోడ్డు కావటం వల్ల ఆనవాళ్లు గుర్తు పట్టి వెనక్కి నడవటం మొదలు పెట్టాడు ఆనందరావు.

సమాజంలోని సంప్రదాయాలు పరిచిన బాబలా నున్నగా, నల్లగా ఉన్నది తారురోడ్డు, ఆచరించలేని ఆభ్యుదయ వాదుల మాటల్లా ఉన్నాయి, ఆ రోడ్డు మీద పడి చిట్టి పోతున్న చినుకులు. మెత్తని ముళ్లులా అతని కాళ్లక్రింద నలిగిపోతున్నాయి. వర్షపు నీటిబొట్లు. ముందుకు రావద్దని లాఠీచార్జి చేస్తున్నది ఎదురుగాలి. బలాన్ని, బలగాన్ని పోగుచేసుకుని విప్లవాన్ని నడిపించే నాయకుడిలా కక్షనంతా కూడదీసుకుని ముందుకు నడుస్తున్నాడు ఆనందరావు, చేతిలోని బ్రిష్ కేసుతో.

టిస్టాల్ దగ్గరి కొచ్చేటప్పటికి పూర్తిగా తడిసిపోయినాడు. ఉపైనలా లోపలి కొచ్చేసి గది మధ్యలో నిలబడ్డాడు. అతను నిలిచిన చోట నేలంతా తడిసి నీటి మడుగైంది.

శుభ్రంగా తలంటి పోసుకుని తుడుచుకోకుండా ఆక్కడి కొచ్చిన వాడిలా ఉన్న ఆనందరావును చూసి లింగం నవ్వాడు, పులి ఆకలిగా ఉన్నప్పుడు ఎదురుపడ్డ మేక పిల్లను చూసి గాండ్రించినట్లు.

వరహాలు నవ్వాడు, దేవుడు ప్రత్యక్షమైతే, భక్తుడు పారవశ్యంతో నవ్వి నట్లు.

అలివేలు నవ్వింది, పెళ్లయిన కొత్తలో ఆత్మరింటి కొచ్చిన మొగుళ్ళి ఓరకంట చూసి సిగ్గుపడిన చిన్నదానిలా.

వీళ్లందరినీ చూసి ఆనందరావు ఇబ్బందిగా నవ్వాడు—ఇద్దరూ కూర్చోవలసిన బస్సుసీటులో ఇరుక్కుని కూర్చున్న మూడో వాడిలా.

“తడిసి ముద్దయిపోనారు, బాబూ” అన్నాడు వరహాలు.

“శాన నేటయి పోనాది, బాబూ” అన్నాడు లింగం.

“తుడుసుకోండి, బాబూ” అని తుండుగుడ్డ అందించింది అలివేలు.

ఆనందరావు ముందు తల తుడుచుకోలేదు. ఒళ్లు తుడుచుకోలేదు. చేతిలోని బ్రిష్ కేసును శుభ్రంగా తుడిచాడు. దాన్ని టేబులు మీద పెట్టి, తృప్తిగా చూసుకున్నాడు. తరవాత చకచకా ఒంటి మీద తడిని ఆద్దేసు కున్నాడు తుండుగుడ్డకి.

“ఏటి యదవ్యాస, ఇలా గట్టుకుంది? ఎలిసేటట్టు నేడే? మనం పాలేనికి బయల్దేరి పోదామా, బాబూ...” అన్నాడు లింగం.

“సాల్లేవయ్యా, నువ్వొకడివి. ఆ మయిన ఏనుగు తొండాంతో జిమ్మినట్లు జోరున వాన గురుస్తా ఉంటే ఏ టెల్తారు?” అని సాగదీసుకుంది అలివేలు.

ఆరునెలల నుంచి నోరు పడిపోయిందేమో అనుకున్న అలివేలుకు ఈ పూట చెప్పరానంత సంతోషంగా ఉంది. దట్టంగా లేచిన మబ్బును చూసి నెమలి నాట్యం చేసి నట్లు, మరో మగాణ్ణి చూడగానే అలివేలులో అణగారిన ఉత్సాహం పురి విప్పి నాట్యమాడింది.

“ఇయ్యాల్లికి ఈడే ఉండిపోండి, బాబూ, ఈ సీక్టర్, వారసంలో ఎలా గెల్తారు?” అని సలహా చెప్పాడు వరహోలు. “ఈ డెలాగుంటారయ్యా? ఆ బాబు కీడ నిర్దర పట్టుద్దా? ఆకలి తీరుద్దా? ఆయనెలా గుంటారీడ? ఆరింటికి ఎల్పోవాల్సిందే. నానున్నాను గదూ, బాబూ, మీ కేటి బయం? గట్టిగా నాలుగు అడుగు లేస్తే, గంటలో ఎల్లిపోతాం” అని నచ్చచెప్పబోయినాడు లింగం. ఆనందరావును బయటికి తీసుకుపోకపోతే తన స్లాంటా తల్లిక్రిందులై పోతుందని వాడి భయం.

“నీ కంటే సీక్టర్ ఎల్లటం అలవాటు. ఆ బాబుకేటి అలవాటు?” అని రెట్టించాడు వరహోలు.

“ఈ పూటకీ ఉండి పొండి బాబూ. మాతో పాటే తిందురుగాని.. ఉందురుగాని” అని బ్రతిమలాడింది అలివేలు.

ఆనందరావు ఎలూ చెప్పలేక కొంచెం సేపు ఆలోచించాడు. గుమ్మం దాకా వచ్చి చెయ్యి బయటికి పెట్టి చూశాడు.

చూరు అంచున కారుతున్న నీటి ధారలు గుమ్మానికి అందంగా కట్టిన తెల్లని ఆ పూసల పేరుల్లా మెరుస్తున్నాయి. ఆ పూసల పేరుల కవతల వర్షం నిలబడి కురుస్తున్న శబ్దం. ఆరిపోయిన పాత గొంతుకతో భోమని అరుస్తున్నది.

బస్సు దిగిన తరువాత ఈ కాస్త దూరం రావటానికే ఎంత కష్టమైందో, ఆనందరావుకి గుర్తొచ్చింది.

“వర్షం తగ్గట్లు లేదు, లింగం” అన్నాడు ఆనందరావు చివరికి.

“ఉండిపోండి, బాబూ, ఏదో వారసం మూలకంగా ఇలా గొచ్చిసినారు గాని నేపాతే మీలాటారు తనను జేసినా మా ఇంటి కొస్తారేటి? అన్నది అలివేలు.

“అవును బాబూ, తెల్లారి ఎల్పోవచ్చు. రేల్వీకి రేల్వీ ఎల్లాల్సిన అర్జెంటేటి?” అనిముక్తాయించు ఇచ్చాడు వరహోలు.

“వర్షం వెళ్లనిచ్చేటట్లు లేదులే” అన్నాడు ఆనందరావు, చవితి నాటి చంద్రుడిలా బలహీనంగా నవ్వుతూ.

అతనికి బాగా ఆకలిగా ఉంది. నాలుగు మైళ్లు నడిచే ఓపిక లేదు ముందు.

అలివేలు గబగబా లోపలికి పోయి వరహోలు పెళ్లినాడు కట్టుకున్న పట్టుపంచె తెచ్చి ఆనందరావు ముందు పెట్టింది.

“కట్టుకోండి, బాబూ, తడి బట్టలతో నాంతన్నారు” అంది.

వరహోలు దాని కోర్కెను బలపరిచాడు. ఆనందరావు చొక్కా విప్పి పంటంటి తడికమీద వేశాడు. పట్టు పంచెను లుంగీలా చుట్టుకుని, తుండు గుడ్డని ఒంటినిండా కప్పకున్నాడు.

వచ్చని ఒళ్లు, నున్నని బిచ్చలూ, ఉంగరాల జాబ్బూ - వెరసి యౌవనంతో మెరిసిపోతున్న ఆనందరావును చూసి, రంగు కాగితాల్లా మెరిసిపోతున్న చాక లెట్టును చేతికి స్టే చూసుకుంటూ మురిసిపోయిన చిన్న పిల్లలాగా, మురిసిపోయి, కాసేపు తనని తాను మరిచి పోయింది అలివేలు.

ఇంతలో వంటమాట గుర్తుకొచ్చి, ఆ ప్రయత్నంలో మునిగిపోయింది. ఆనందరావు బ్రీప్ కేసును దగ్గరికి లాక్కుని కూర్చున్నాడు బెంచిమీద.

ఆ మగవాళ్లు ముగ్గురూ ఇందిరా గాంధీ గురించి, ఇండియాలోని దరిద్రం గురించి, పాలేనికి కంకరరోడ్డు పడక పోవటానికి గల కారణాల గురించి, తెల్లవారూ వర్షం కురిస్తే పంటకు జరిగే నష్టం గురించి మాట్లాడుకున్నారు.

రాత్రికి ఇంకో గంట వయసు పెరిగిన అలివేలు వంట పూర్తిచేసి, ఆనందరావుకి వడ్డించింది. అతని పక్కన కూర్చుని భోజనం చెయ్యగల దైర్యం లేదు వరహాలుకు. అందువల్ల లింగంతో బాతాఖానీ వేసుకున్నాడు.

“లేనోళ్ళకి పాలాలు పంచిపెడతారంటగా” అన్నాడు.

“ఏటోలే. ఆళ్లు ఇస్తే మాత్రం, దున్ని పండించుకునే శక్తి అందరికీ ఉండొద్దేటి? శతగానోడికి ఇంత పాలం ఇస్తే, ఏటి సుకం? అలివిగాని పెళ్లాన్ని అంటగట్టినట్టే గదేటి?” అన్నాడు లింగం. త్రికాల జ్ఞానిలా పద్మాసనం వేసుకుని కూర్చున్నాడు బెంచిమీద. భవిష్యత్తులో రాగల ప్రమాదాలన్నిటినీ, బ్రహ్మాంగారిలా ముందే ఊహించి చెప్పేస్తున్నాడు అనర్గళంగా.

వంటకాలు చూసిన ఆనందరావుకి ఆకలి చచ్చిపోయింది. నీరసం హెచ్చి పోయింది. నీళ్లుకారిపోతున్న చింతపండు పచ్చడితో దావాగ్నిలాంటి ఈ ఆకలిని ఎలా తప్పి పరచాలో అతని కేం అర్థం కాలేదు.

అలివేలు మాత్రం ఈ అవకాశాన్ని వృథా పోనిచ్చుకోలేదు. విస్తబ్ధ అన్నం పెట్టి, తన గుట్టంతా బయట పెట్టింది.

మొగుడు వట్టి మొరటు ముండా కొడుకంది. చావగొడుతున్నాడన్నా డంది. నమ్మకం కుదరటం కోసం ఋజువులు చూపించింది. రవిక పైకి లాగి జబ్బు మీద, చీర పక్కకు లాగి పొత్తి కడుపు మీద మానిపోయిన గాయాల తాలూకు మచ్చల్ని చూపించింది.

ముందు గదిలో మాటలు ఆగిపోయినప్పుడు అలివేలు మాట మార్చేస్తున్నది. పచ్చడి ఎలా ఉందని అడుగుతున్నది. మీ లాటోరికి నచ్చవులెండని అంటున్నది.

ఆనందరావు విస్తరిముందు నుంచి లేచేలోగా తను చెప్పదలుచుకున్నదంతా చెప్పేసింది. తనని ఎలాగైనా సరే, ఈ గుడిసెలోనుంచి, వరహాలు గుప్పిలలో నుంచి బయటికి లాగమని కోరింది. లేవబోతుంటే, చెక్కపెట్టె మీదున్న హార్టిక్స్ సీలాలోంచి మైసూరు పాక్ ముక్క ఒకటి తీసి వేసింది. ఆ పూట అతను తినగలిగిన పదార్థం అదొక్కటే అయింది.

లేచి ముందు గదిలో కొచ్చేటప్పటికి వరహాలు ఆనందరావు పెట్టెను శల్య పరీక్ష చేస్తున్నాడు.

“ఇంత సిన్న పెట్టి తీసుకున్నారేటి, బాబూ. రెండు జతల గుడ్డలయినా పడతాయా ఇందులో?” అని అడిగాడు పెట్టెను యథాస్థానంలో పెట్టి.

“గుడ్డలు పెట్టుకోవటానికి కాదది” అని నవ్వాడు ఆనందరావు.

కాదని వరహాలుకి తెలుసు. అయినా అమాయకంగా కనపడటానికి కొంతా, అనలు

విషయం కూపీ లాగటానికి కొంతా ఆలా అడిగాడు. రెండు మూడు సినీమాల్లో వాడు చూశాడు. ఇలాంటి పెట్టెల్లోనే వాళ్లు డబ్బు, నోట్ల కట్టలు పట్టుకెళ్తారు. ఈ బాబుకి మాత్రం ఏటి తక్కువ? కాబోయే పెసిడెంటు...

“అసలు మీరు నాలుగంటలు బస్సులో వచ్చివల్సింది. ఈ తయానికెళ్లా ఇంట్లో ఆయినా బోనం చేసేసి, ఎచ్చంగ దుప్పటి కప్పుకుని పాడుకునివో...” అని మళ్ళీ గుర్తు చేశాడు లింగం.

“నాలుగంటల బస్సుకే వద్దామనుకున్నా. బాంకులోనే రెండు గంటలు దాటిపోయింది. అక్కడినుంచి కలెక్టరాఫీసులో కాస్త పనుంటే అది చూసుకుని వచ్చేటప్పటికి బస్సుకాస్తా వెళ్లిపోయింది” అన్నాడు ఆనందరావు.

ఇప్పుడు వరహాలు అనుమానం పూర్తిగా నివృత్తి అయింది. ఈ బాబు బాంకు కెళ్లి ఈ పెట్టినాడబ్బు తెచ్చుకుంటున్నాడు. ఎలచ్చన్నగద! ముననబుమీన నిలబట్టమంటే మాటలేటి? ఆ పెట్టిలో ఎన్నోందలు పట్టుద్దో?...వందలేటి, ఏలల్లోనే ఉంటుంది.

వరహాలు భోజనం చెయ్యటానికి రోపలి కెళ్లాడు. లింగం చివరిసారి ప్రయత్నించాడు.

“వాన ఎల్లిపోయింది, బాబూ. ఎల్పోదామేటి?”

ఆనందరావు మాట్లాడలేదు.

“బోనం ఎలాగూ సరిగ్గా నేదు. ఇంటి కెల్లై కాత్ర కంటినిండా కునుకేనా పట్టుద్ది.”

“ఇప్పుడా బురదలో పాలం గట్ల మీద పడుతూ లేస్తూ నేను రాలేనులే, లింగం. ఈ రాత్రి కెలాగో ఇక్కడే కాలక్షేపం చేస్తాను” అన్నాడు ఆనందరావు. ఆ మాటలు లింగం ఆళ్లి కూకటి వేళ్లతో పెకలించి వేసినాయి.

లింగం వెళ్లటానికి లేచి నిలబడ్డాడు. చీకట్లోకి చూస్తూ. ఆలోచించాడు. ‘రేపొద్దున్నగాని ఈన రాడు. పగటి పూట తన పని జరగదు. తనిప్పుడు పాలెం ఎల్ పోతున్నాని జోసేసి బయట యాడన్నా దాంకుని, ఏ రేత్తిరియాలో ఈన బయటి కొచ్చినప్పుడు పని పూర్తి సేసుకుంటే సిక్కు నేదు. అదంతా. వరాలుగాడి మీద పడుద్ది...’

“పాలిగిన్నె రేపు అట్టుకెల్తాలే” అని అలివేలుతో చెప్పేసి బయటి కొచ్చాడు లింగం. మర్రిచెట్టు క్రింది కొచ్చి గుడిసెకు చేరువగాను, చాలుగాను ఉండే చోటు కోసం చూశాడు. చివరిగా గుడిసె చూరుక్రింద జేరాడు.

గుడిసెలో బల్లు కురిసి సగం నేల తడిసిపోయింది. ఈ చూరుక్రింద మాత్రం ఇంకా పాడిగానే ఉంది నేల. మర్రిచెట్టు కొమ్మ ఒకటిపైన పందిరేసి నల్లు ఉండటం వల్ల అక్కడొక్క చినుకుకూడా రాలటం లేదు.

‘ఈ మాత్రం ఉంటే చాలు. తెల్లారేలోపుగా ఒక్క పాలన్నా ఆ బాబు బయటికి రాకపోడు. తన పని పూర్తిగాక పోడు. అంతగా ఆయన రాకపోతే, తెల్లారు జామున తనే రోనకెల్లి, ఈ కత్తి ఆ బాబు గుండెల్లో దించేసి ఎల్పోటమే...’

భోజనం చేసి ఇవతలికొచ్చిన వరహాలు ఆనందరావు కన్నా ముందు అతని పక్కనున్న బ్రిష్ కేసును చూశాడు. ‘అనుమానం నేదు. అందులో డబ్బులేకపోతే ఆ పెట్టినంత బద్దంగా నూనుకోడు. పైకం దగ్గరుంటుంటే సీక్ట్లో ఆ రచ్చడి వదన ఎనకాతం

ఎల్లటానికి ఎనకాడే రీబాబు' అని ఊహించాడు వరహాలు.

వంటిల్లు శుభ్రం చేస్తూ ఆనందరావును చూడకుండా ఉండలేకపోయింది. ఈరోనాగున్నాడు. సోబనబాబు తీరునున్నాడు.' అని తనలో తనే గొణుక్కుంది.

ఆనందరావు కాపూట భోజనం చేసి నట్లే లేడు. రెండు మెతుకులు కొరికి నాలుగు గ్లాసులు నీళ్లు తాగాడు. ఆ మైసూరుపాక్ ముక్క మరోటి వేసినా బాగుండేది. ఆడగటానికి అభిమానం అడ్డొచ్చింది.

తెల్లారేలోపున ఈ బాబును కైలాసానికంపిగాని, పాలెం బోగూడదు. మునసబు గోరికి, కరణంగోరికి మాటిచ్చి వొచ్చాడు. నేకపోతే ఈనకి ఆళ్లతో తగూవేంటి? మునసబుతో పోటీ జేస్తాడా? కరణం కూతుర్ని, బాపనోళ్ల పిల్లని పెళ్లి జేసుకోవాలని జూతాడా? అర్థాయుష్షాడు గాకపోతే, ఏంటి పనులు?' అనుకున్నాడు. లింగం చుట్ట మళ్ళీ ముట్టించుకుంటూ.

"తెల్లారేలోపున ఈ పెట్టిచ్చుకుని పారిపోవాల. ఎంత నేడన్నా పాతిక, ముప్పయి వేలకి తక్కువుండదు అందులో. ఈ దెబ్బలో దరిద్దరం దీరి పోవాల' అనుకున్నాడు వరహాలు, సారుగులోని డబ్బు డబ్బాలో వేసుకుంటూ.

'తెల్లారేలోపున ఈ బాబుకి వలెయ్యాలి. ఒక్కోకి లాగాలి. ఒక పాలి పరిచయం అయ్యాక యాడికి పోతాడు? తిక్కరేగినోడిలాగా ఈ గుడిసె చుట్టూ తిరగడూ? ఆ మాత్తరం మనిసిలోడుంటే మర్నాటికల్లా తనీ గుడిసెమీన దెబ్బ గొట్టి ఎల్లిపోదూ!..' అనుకున్నది అలివేలు పక్కలు పరుస్తూ.

"తెల్లారేలోపల ఆ సీసాలోని రెండు మైసూరు ముక్కలు లాగిస్తేగాని తను తట్టుకోలేడు' అనుకున్నాడు ఆనందరావు.

"తమరు లోన పడుకోండి బాబూ. ఈ ముందు గదిలోనేలంతా తప్పిపోనాది" అన్నాడు వరహాలు

ఈ ప్రతిపాదన ముగ్గురికీ, నచ్చింది. వాళ్లిద్దరూ వెనక గదిలో పడుకుంటే, ఈ పెట్టి పుచ్చుకుని ఇటునుంచిటు జారుకోవచ్చని తలపోశాడు వాడు.

'మొగుడు బయట పడుకుని, ఈ బాబు తనతో లోన పాడుకుంటే అంత కన్నా కావల్సిందేముంది?' అనుకుంది అలివేలు.

'వంట గదిలో పడుకుంటే, ఏ అర్థరాత్రి పూటో మరో రెండు మైసూరు పాక్ ముక్కలు నోట్లో వేసుకునే అవకాశం దొరకచ్చు' అనుకున్నాడు ఆనందరావు.

'కునుకు రానిగూడదు. ఆ బాబు బయటికొస్తే ఈ బాగు గుండెల్లో దిగబడిపోవాల' లింగం.

'ఈ డబ్బు అట్టుకుపోయి దగ్గర్లో యాడా ఉండకూడదు. దూరంగా మదరాసో, అయిదరాబాద్ ఎల్లిపోవాల' వరహాలు.

'ఇసుమంటి చాన్సు మళ్ళీ రాదు. ఎంత బావున్నాడీ బాబు!' అలివేలు.

'చిన్నప్పటినుంచీ తను ఆకలి అంటే ఏమిటో ఎరగకుండా పెరిగాడు టౌనులో టిఫిన్ తీసుకోకుండా రావటం పారపాటయింది' ఆనందరావు.

ఎవరి పక్కలమీదకు వాళ్లు చేరారు. ఆనందరావు చొక్కా, లాగూ ఆ తడికి మీదే వదిలేశాడు గాని బ్రిష్ కేసు మాత్రం తీసుకెళ్లి తల దగ్గర తడికకు ఆనించి పెట్టాడు.

వరహాలు దీపం ఆర్పేశాడు. అలివేలు చిమ్మి చిన్నది చేసింది. అంతా పడుకున్నారు. ఈ రాత్రి కెప్పరూ నిద్ర పోగూడదని అనుకున్నారు.

ఈ బాబు సఫా అయిపోతే తనకి ఎకరం పొలం, శెట్టి కొట్టు పక్కన తలం, డబ్బు...ఒకడి బతుకు బాగుపడాలంటే, మరోడి బతుకు నాశనమవ్వాలిరా అంటాడు మునసబు బాబు. ఎంత గొప్పగా పెప్పిడు!

‘ఎన్ని ఇడ్లీలు, కాఫీలు అమ్ముకుంటే మాత్రం అంత డబ్బు మిగల్గగలదు! రేపు ఏటవుద్దో ఎవరి కెరుక?... అవకాశాలు అందరికీ రావురా, వచ్చినా అవకాశాన్ని వదులుకోగూడదు అంటారు రోజూ తన దగ్గర కొచ్చే పారుపల్లె పంతులు. ఏదంటంటి మాట అది!’

“ఆ బబ్బలు ఎంత నున్నగా ఉండయి! ఆ సేతులు ఎంత బలంగా ఉండయి! ఒక్కపాలి ఆ బాబు కౌగిట్లో...నీతి నేడు, నాయం నేడు. అంతా మనం అనుకోబంలోనే ఉంది అనేవోడు మేన మామ దగ్గరున్నప్పుడు తన కోసం వచ్చే రాంబాబు. ఆలోసిస్తే అంతే గడేటి, మరి!’

‘ఆకలి....ఇది మనిషి చేత దాస్యం చేయిస్తుంది. అదే మనిషిని రెచ్చగొట్టి, విప్లవాన్ని సృష్టిస్తుంది. ఈ ఆకలి అణుశక్తి కన్నా అపాయకరమైనది... ఈ వేళ తన దగ్గర డబ్బున్నది. ఎంత డబ్బున్నా ఈ క్షణంలో దానికి తన ఆకలి తీర్చగల శక్తి లేదు...’

భవిష్యత్తులా ముందు ఏముందో కనపడని చీకటి. చీకటిలా చిక్కగా చుట్టూ కమ్ముకున్న నిశ్శబ్దం. నిశ్శబ్దంగా అందర్నీ చిచ్చుకొడుతున్న ఆలోచనలు. కునుకు రానివ్వగూడ దనుకున్నా అందర్నీ ఒకసారి పలకరించి పోయింది నిద్ర. ఆ నిద్దురలో చిన్న కల.

లింగం ఊరి చివరి గుడిసెలోనుంచి, ఊరి మధ్యకు అడ్రసు మార్చాడు. రాజకీయాల్లో పేచీలోచ్చిన పెద్ద మనుష్యులకు రాజీలు చేసే స్థితిలో ఉన్నాడు. మునసబుకి, కరణానికి లింగం గారంటే వచ్చే భయం. వచ్చే ఎలక్షన్లో ప్రెసిడెంటుగా ఆయన నిలబడతారంట

వరహాలు రాజధాని నగరంలో బిజినెస్ మాగ్నెట్ అయిపోయాడు. సొంతంగా ఒక పెద్ద హోటలు కట్టించాడు. రెండు కార్లు కొన్నాడు. మళ్ళీ పెళ్లి చేసుకున్నాడు.

అలివేలుకు సినిమాలో వేషం దొరికింది. మిస్ అలీనా అంటే జనం పడి చస్తున్నారు. తెలుగు వచ్చి రానట్లు మాట్లాడుతుంది. ఆవిడ మాతృదేశం మహారాష్ట్ర అనీ, మై సూరు అని వాదులాడుకుంటున్నారు అభిమానులు. పెద్ద పెద్ద వాళ్ళంతా పగలూ, రాత్రి అనకుండా ఆవిడ దర్శనం కోసం పోటీలు పడుతున్నారు.

దేశంలో ఎక్కడ చూసినా ఆకలి, నిరుద్యోగం, కొట్లాటలు, దౌర్జన్యాలు, దేశమాత పిలుపు వినిపింది. కామేశ్వరీ తనూ తెల్ల బట్టలు కట్టుకుని దేశసేవకై ఊరూరా తిరుగుతున్నారు. దిచ్చం ఎత్తుతున్నారు! చిత్రం, దేశంలో అంతా దిచ్చం ఎత్తుతున్నారు!

వరహాలుకు మెలుకువ వచ్చింది. చప్పుడు గాకుండా బయటి కొచ్చాడు. వర్షం

పడుతున్నదో, లేదో చూశాడు.

రాత్రికి సగం వయసు దాటిపోయింది. వర్షం వెలిసిపోయింది.

లింగం చాటునుంచి ఊపిరి బిగబట్టి చూశాడు బొడ్డ కత్తి బయటికి లాగి ఎత్తి పట్టుకున్నాడు. వరహాలు వెనక్కి తిరిగాడు. లింగం వాణ్ణి గుర్తు పట్టి గు డీసె వెనక్కి జరిగాడు.

వరహాలు లోపలి కొచ్చి గదిలోకి తొంగి చూశాడు. చిమ్మీ పలుచని ఉల్లిపారలాంటి వెలుతురు పరిచింది. ఇద్దరూ నిద్దరలో ఉన్నారు. అడుగులో అడుగు వేసుకుంటూ వెళ్ళి బ్రీస్ కేస్ ను రెండు చేతుల మధ్యకు ఎత్తుకున్నట్లు జాగ్రత్తగా పట్టుకుని, ఒక సారి భార్యవంక చూసి ఒక్క ఉదుటన బయట పడ్డాడు. పల్నాసికీ దోవపట్టాడు.

పది నిమిషాల తరువాత ఆనందరావుకి మెలుకువ వచ్చింది. ఆకలి సంగతి గుర్తు కొచ్చింది. కడుపులో మంట రేగింది. లేచి మెల్లిగా చెక్కపెట్టె దగ్గరకు పోబోయి నిద్రమత్తులో అలివేలు చెయ్యి తొక్కేశాడు.

అలివేలుకు మెలుకువ వచ్చింది. దాని ఆకలి సంగతి దానికి గుర్తు కొచ్చింది. గుండెల్లో మంటల్లాంటి దేదో రేగింది. నరాల్లో నెత్తురు ఉరక లెత్తింది. ఆ మత్తులో, నిద్రమత్తులో చేతి కందిన ఆనందరావు పంచెను పట్టుకుని లాగేసింది.

పట్టుపంచె కావటాన పట్టు నిలవక జారిపోయింది. జారిపోయిన పంచెను పైకి లాక్కునే నిమిత్తం ముందుకు వంగాడు. ముందుకు వంగినవాణ్ణి మీదకు లాక్కుంది అలివేలు.

వాళ్ళిద్దరిమధ్యా జరగగూడని పెనుగులాట జరిగింది. గింజాకుంటున్న నాగరికతను అనాగరికత కాటేసింది.

ఉద్రేకానికి అమ్మడుపోయిన ఆనందరావు అలివేలుమీద అపచారం చెయ్య బోయినాడు. చిత్రంగా, ఆ సమయంలో అతని ముందు కామేశ్వరి నవ్వుతూ నిలబడింది. ఆనందరావు బిక్కచచ్చిపోయినాడు.

తనమీద పగ బట్టిన కరణంగారి కూతురు కామేశ్వరి. తన క్లాస్ మేట్. కాబోయే ఇల్లాలు. ఆ అమ్మాయి అతని గుండెల్లోనే ఉంది గాబట్టి. అతను తనకు చేయబోయిన ద్రోహాన్ని అంత తొందరగా తెలుసుకోగలిగింది.

ఆనందరావు అవమానంతో తల వంచుకున్నాడు. ఆవేశాన్ని అడుపులోకి తెచ్చుకున్నాడు మోకాళ్ళదాకా ఎత్తిన అలివేలు చీరను క్రిందకు దించేశాడు. వెళ్లి అటు తిరిగి పడుకున్నాడు.

అలివేలు ఒళ్లు తుపానులో పిచ్చిగా ఎడిసిపడే కెరటంలా ఉవ్వెత్తున లేచి పడుతున్నది. ఆ కెరటం అడుగున కస, కోపం, మేనమామ మీద. మొగుడి మీద...దేవుడి మీద...

మోకాలి దగ్గర దాని ఒంటిమీద తెల్లని మచ్చ ఉంది. అది ఆనందరావు చూసి ఉంటాడని ఊహించింది. తన బ్రతుకీలా తెల్లారిపోవలసిందేమోనని ఏడ్చింది. తూర్పున తెల్లారేదాకా.

సూర్యుడికి మెలుకువ వచ్చింది. ప్రకృతికి మెలుకువ వచ్చింది. పక్షులకు

మెలుకువ వచ్చింది. మళ్ళీ సందడి మొదలైంది. మరొక రోజు మొదలైంది. అలివేలు దినచర్య మొదలైంది. ఆలోచన...

వరహాలు కేక వినపడలేదు. మనిషి కనపడలేదు. వాడి కోసం బయటి కొచ్చింది. ఇంటి చూట్టా చూసింది. ఒక్క ఉదుటున పరుగెత్తు కొచ్చి ఆనందరావును కుదిపి లేపింది.

“ఏమిటి? ఏమైంది?” అన్నాడు ఆనందరావు బిత్తరపోయి.

అలివేలు బావురుమంది. భయంతో వణికిపోయింది. అతణ్ణి గట్టిగా చుట్టుకు పోయింది. అతను కావలసినంత ఖంగారు తిని, అబ్బరేనన్ని గుబకలు ఏమైందని అడిగాడు మళ్ళీ, దానికి నోట మాట మాట రాలేదు. గుడిసె వెనక వైపు చెయ్యి చూపించింది. ఇద్దరూ వెనక్కి వెళ్లి చూశారు.

చూరుక్రింద లింగం చచ్చిపడి ఉన్నాడు.!

వాడి ఒళ్లంతా నల్లగా కాలిపోయిన కట్టెలా ఉంది. జీవం లేని కళ్లు దిగంతాల వైపు చూస్తున్నట్లే ఉన్నాయి.

లింగం ఇంక లేదు! వరహాలు ఇక్కడ లేడు!

అలివేలు ఆనందరావును అంటి పెట్టుకుని ఉన్నది!

“ఎలా? ఏమైంది.” అన్నాడు ఆనందరావు.

“ఏమో” అంది అలివేలు.

“నీ మొగుడేడి?”

“ఏమో?”

“ఇద్దరూ లోపలి కొచ్చారు. ఆనందరావు బట్టలు తొడుక్కున్నాడు. వర్షించి వెలిసిన మేఘల్లా ఉన్నాయి అలివేలు నేత్రాలు.

“నా పెట్టె ఏది?” అని అడిగాడు.

“ఏమో? ఏముంది అందులో?”

“ఏవో ఎన్నికల తాలూకుని కొన్ని కాగితాలున్నాయి...సరే నువ్వేం చేస్తావు? మీ వాళ్లెవరూ లేరా?”

“లేరు. మీతో వస్తాను” అంది అతనికి దగ్గరగా జరిగి, ఆలిచిప్పల్లాంటి కళ్లతో ఆశగా అతని వంక చూస్తూ.

ఆనందరావు ఎక్కువసేపు ఆలోచించకుండానే అన్నాడు. “నువ్వు నాతో రావటానికి వీలేదు. ఇవన్నీ పెరగని ఊళ్లు. వీళ్లంతా ఎదగని మనుష్యులు. అడిగాక నన్ను నమ్ముకున్న కామేశ్వరి ఉంది. నేను నమ్ముకున్న ఎలక్షన్లు ఉన్నాయి. ఇప్పుడు నిన్ను నాతో తీసుకెడితే పెద్దగాలిదుమారం లేస్తుంది. మన మంచితనానికి మసి బూసి చూపించి, మనల్నే భయపెట్టే మనుష్యులు మన చుట్టూ కోకోల్లాలుగా ఉన్నారు. అందు వల్ల ఇప్పుడు నేనుగాని, నా మంచితనం గాని నీ కేమీ సాయం చెయ్యలేవు. కావాలంటే ఇప్పుడు నా దగ్గర రెండు వందలున్నాయి. తీసుకుని నీ ఇష్టం వచ్చిన చోటుకి వెళ్లు...” అని పేంబు జేబులోనుంచి పర్పుతీసి వంద రూపాయల నోట్లు రెండు అలివేలు చేతిలో పెట్టాడు.

చేష్టలుడిగి, శిలావిగ్రహంలా నిలబడ్డ అలివేలు నెమ్మదిగా తేరుకుంది. కావలసిన

వన్నీ సర్దుకుని చిన్న మూట కట్టుకుంది. బస్సు వచ్చింది. అందులో ఎక్కి కూర్చుంది. అలివేలు మేనమామ ఉన్న ఊరికి పోవటం లేదా బస్సు. అక్కడికి వెళ్లాలని గూడా అది అనుకోవటం లేదు.

ఆ బస్సులోనే రోజూ ఒక డాక్టరు టోను నుంచి దగ్గర్లో ఉన్న పల్లెలకు వచ్చి పోతుంటాడు. అతను లింగాన్ని పరీక్ష చేసి, పాముకాటు వల్ల చనిపోయినాడని వెళ్లి బస్సులో కూర్చున్నాడు.

కదులుతున్న బస్సులో నుంచి ఆనందావు వంక చూసింది అలివేలు, క్షమించమన్నట్లు. క్షమించటానికి తనెవరు అని ప్రశ్నించుకున్నాడు.

ఇందులో అంతా తప్పు చేసినవాళ్లే. కామేశ్వరి గుర్తు చేస్తే తన తప్పు ఆలస్యంగా గ్రహించాడు ఆనందరావు. ఆలస్యంగా ఇప్పుడు గ్రహించింది అలివేలు. ఇంకా గ్రహించలేదు వరహాలు. ఇంక ఎప్పటికీ గ్రహించలేదు లింగం.

బస్సు కనుమరుగయ్యేదాకా చూస్తూ అక్కడే నిలబడ్డాడు ఆనందరావు. తరువాత వెనక్కి తిరిగి చూశాడు. మృత్యువు తెరిచిన నోరులా ఉంది, ఇప్పుడా తలుపులులేని గుడిసె

మనిషిని మింగేసి మత్తుగా పడుకున్న కొండచిలువలా ఉంది తారురోడ్డు. ఆ కొండచిలువ వీపుమీద పాకుతున్న పురుగులా ముందుకు నడుస్తున్నాడు ఆనందరావు.

వీళ్లు ముగ్గురూ ఎందుకీలా ప్రవర్తించారా అని ఆలోచించుకుంటూ ముందుకు నడుస్తున్నాడు.

రాత్రి కురిసిన చినుకులు వాళ్లందరినీ ఒక చోట చేర్చినాయి. ఒక చోట చేరిన నలుగురూ వాళ్లకు దొరికిన అవకాశాల చితుకుల్ని పోగుచేసుకుని, ఆశల చిరుమంటల్ని రగిలించుకున్నారు.

చినుకుల్లో చిరుమంటల్ని వెలిగించినా ఎంతసేపు ఉంటాయి?

సర్కార్‌లో బండ్రి

పి.వి.బి. శ్రీ రామమూర్తి

“ఉసే అయ్యా! ఓపాలి బత్తిలి ఎల్లిరారా! మన కొంపెట్టాగుందో ఏటో?” అని అమ్మ ఎన్నిసార్లో చెవికి ఇల్లు కట్టుకుని చెప్పినా నేను విన్నేదు. వినక పోవటంలో బత్తిలి వెళ్ళటానికి అయిష్టతగానీ, వ్యతిరేకతగానీ ఎంతమాత్రం కాదు. ఎటొచ్చి కొన్ని వేలమైళ్ళ దూరంలో ఉండటం చేత, సెలవు కుదరకపోవటం, ఆర్థిక మాంద్యం, అంతకంటే ‘ఆలి అయిష్టత’ ముఖ్యకారణాలని మాత్రం చెప్పగలను!

బత్తిలి నేను పుట్టిపెరిగిన ఊరు!

ఇంచుమించు నాబాల్యం అంతా అక్కడే గడిచింది. చిన్ననాటి స్నేహితుల్ని చూడాలనీ, అప్పుడు మేం ఆడుకునే ప్రదేశాలు చూడాలనీ, ఏట్లో తనివితీరా స్నానాలు చేయాలని మనసులో కోరిక ఎన్నాళ్ళనుండో ఉరకలేస్తూనే ఉంది.

కానీ సుమారు రెండు దశాబ్దాల తరువాత పుట్టిన ఊరు చూస్తున్న సంతోషం, ఉబలాటం మాత్రం ఇప్పుడు నాలో రవంతయినాలేదు.

అందుక్కారణం.

‘మదర్ సీరియస్! స్టార్ట్ ఇమీడియట్లీ,’ అని అందుకున్న టెలిగ్రామే! అప్పటికి నాచేతి చెమటకి ఆ టెలిగ్రాం ఎన్నిసార్లు నలిగిందో నామనసు అంతకన్నా నలిగి తడిసి ముద్ద అయిపోయింది.

అందరి సంగతి ఏమోగానీ అమ్మ అనే రెండక్షరాల కమ్మని పదం నా మనసులో నుంచి తొలగిపోనిది చెరిగిపోనిది కరిగిపోనిది.

నాకు బాగా గుర్తే.

అమ్మ నాకోసం ఎన్ని కష్టాలు పడిందని?

అమ్మ నాకోసమే ఎన్ని త్యాగాలే చేసిందని?

ఆ రోజు తనెప్పుడూ మరచి పోలేడు.

పొయ్యిమీద దాక పెట్టింది. పొయ్యిలో కంది కంపలు పెట్టి మంట పెట్టింది.

కంపలు తడిసి ఉండటం చేత ఎండిన ఆకులు మంట కాగితం కాల్చినట్లు కాలిపోయి, పాగ మాత్రం మిగిలింది. రెండు చేతులూ నేలకిఆన్ని పొయ్యిముందు తల నేలకాన్ని నోట్నిండా గాలి తీసి 'ఉప్' అని ఊదించి, మంట రాజాకున్నట్టే రాజాకొని మళ్ళీ ఆరిపోతోంది.

“అవునో, లచ్చిమీ! అంటే నీకు సిర్రాగ్గానే ఆ పచ్చికంది కంపలేటి మండుతాయో; పెందిలెల్లిన దానివి, తాటి సెకంలో కట్టె పుల్లలో కన్నీ తెచ్చుకుంటే నీ సామేం పోయినాడే. ఆడోస్తే ఏలకి కూడవనేదని సిరాకు పడ్డామరి?” అంది తాతమ్మ.

తాతమ్మ నిజానికో దెయ్యం లాంటిది. చింపిరి జాట్లు, మైలు రాళ్లలా నోట్లో అక్కడక్కడా పళ్ళూ వేలాడుతున్న శరీరం, దాన్ని తలుచుకుంటే నాకిప్పటికీ భయమే. నాన్నాచ్చే వేళకి ప్రతిరోజూ అమ్మనేదో ఒకటి అంటుంది. అమ్మలో ఓర్పునశించి నోరు చేసినంతవరకూ ఏదో సణుగుతునే ఉంటుంది. ఈలోగా నాన్న రావటం అక్కడేదీ అందు బాటులో ఉంటే దాంతో అమ్మని గొడ్డుని బాదినట్లు నిర్దాక్షిణ్యంగా చావబాడటం అలవాటు.

ఆరోజు అదే జరిగింది.

నాన్న కడుపునిండా తాగొచ్చాడు. ‘ఒసే లచ్చిమీ కూడెట్టే’ అన్నాడు.

“ఇప్పుడే పొయ్యి మీద్దాకెట్టి నాను. ఓ సీటం ఆగు కూరుడకాల.” అంది. “ఇంతవరకెప్పుడి పక్కల్తొంగున్నావే”. అని పొయ్యిలో రాజాకుంటున్న కంప తీసి సెడామడా కొట్టాడు అమ్మని.

“నాంజెప్పనేదా? ఆడోచ్చేసరికి కూడునేపోతే ఆడొల్ల కోడే అని నామాటకి పిన రంతయినా ఇలు విచ్చినావా? అయినా ఆడదానికంత పొగరుండకూడదే” అనిమరికొంచెం నెయ్యిపోసిమంట పెంచింది. నాన్న తాగిన మైకంలో మరింత రెచ్చిపోయి ఎక్కడ తగుల్తుందో చూసుకోకుండా కొట్టాడు. “ఓరిమ్మ సచ్చిపోనానే!” అంటూ నేలకొరిగింది. ఆ తరువాత అమ్మ కుడికన్ను వాచిపోయింది. మళ్ళీ ఆ కంటితో ఈ ప్రపంచాన్ని చూడ్డానికి అమ్మకి కుదర్లేదు. పంట చేస్తున్న పొయ్యిదగ్గర మట్టిగోడకి బొమ్మలా అంటుకుపోయి అమ్మని జాతిలో చూస్తూ ఉండిపోయిన దృశ్యం తనెప్పుడూ మరిచిపోలేదు!

ఆ సన్నివేశం హృదయంలో మెదలగానే గుండెతడిసి బరువెక్కింది. బొకారో స్టేషన్లో ఆగింది. నేను దిగవలసిన స్టేషన్ వచ్చింది. గబగబా దిగాను. చుట్టూ కలయచూసాను. ఇరవై సంవత్సరాల క్రితంకీ, ఇప్పటికీ పార్వతీపురం స్టేషన్లో ఏం మార్పులేదు. స్టేషన్ బయటికొచ్చాను. రిక్టావాళ్ళు పిలుస్తున్నారు. వాళ్ళ పిలుపులు విసిపించుకోకుండా ముందుకు నడిచాను లగేజీ వీపునకు తగిలించుకుంటూ. చిన్న చిన్న చినుకులు పడుతున్నాయి. గడియో, క్లక్షాన్నో కురవబోయే మేఘాలకు మెరుపులు తోడయి బెదిరిస్తున్నాయి. అంతకు రెండుమూడు రోజుల క్రితం నుండి వర్షాలు పడుతున్నట్లుంది నేలంతా బురద బురదగా ఉంది. బాట్లు బురదలో కూరుకుపోతున్నాయి. చుట్టుప్రక్కల నుండి వెళ్తోన్న రిక్టాలూ, మోటారు వాహనాలు బురదను పిచికారీ చేసుకుంటూ పోయాయి. బుడబుడ పూర్తిగా బురదయింది. నవరత్నా టాకీసు దాటిన దగ్గర్నుంచీ నడవటం మరి కష్టమైంది. చుట్టూ పెరిగిపోయిన పెంటకుప్పలు, చెరువులాగా నిలిచిపోయిన కుళ్ళునీరు అందులోనే

టికొట్టు, అక్కడే నిలబడి టీ త్రాగేస్తోన్న జనాన్ని చూస్తే కడుపులో దేవేసినట్లయింది. బస్సుస్టాండు దగ్గరకొచ్చేసింది. 'మరెందుకు రిక్షా ఎక్కడం?' అనుకొని ముందుకు నడిచాను. అతికష్టమీద బస్సుస్టాండును చేరుకున్నాను. కలకత్తా నుండి రావటంచేతనో ఏమోగానీ, ఈ బస్సుస్టాండుని చూసేసరికి అసహ్యం ఏడుపూ వచ్చేసాయి. ఎక్కడ నిలబడడానికి చోటులేదు. పాదాలు పూర్తిగా బురదలో కూరుకుపోయి బూట్లు మట్టిరంగు కోటింగ్ వేసినట్లు న్నాయి. ఎన్ని ప్రభుత్వాలు మారినా, ఎన్ని సంవత్సరాలు గడిచినా ఈ రోడ్ల పరిస్థితి మారకపోవటం నాకాశ్చర్యం కలిగించింది. స్టాండులో బత్తిలి వెళ్లే బస్సులు రెండున్నాయి. ఒకటి ప్రయివేటుది. రెండోది ఆర్టీసీది. ప్రయివేటు బస్సులో జనం రావించెట్టుకు గబ్బిలాలు వేలాడుతున్నట్లు వేలాడుతున్నారు. ఆర్టీసీ బస్సు ఖాళీగా ఉంది. బస్సులో ఒకే వ్యక్తి కూర్చున్నాడు. పాగాకు రెమ్మకు ఈనెలు తీసి సాపు చేస్తున్నాడు వెళ్ళి అడిగాను బస్సు ఎంత సేవట్లో బయలు దేరుతుందని.

"తెల్ల, ఇది గవినెంటు బస్సు కద. దీనికో 'టై ముండడు' అన్నాడు! అతడోగావం చా కట్టుకున్నాడు. జూట్లు పీచులాగా ఉంది. వెనుక ముడి చుట్టుకున్నాడు. చెవికి రాగి పోగులున్నాయి. మనిషి నల్లరాతి శిల్పంలాగా ఉన్నాడు. పలికే ప్రతిమాట మొదటి అక్షరం, ద్విత్వం చివరి అక్షరం దీర్ఘం పలుకుతున్న అతడి తీరునుబట్టి గిరిజనుడై ఉంటాడని ఇట్టే పోల్చుకోవచ్చు.

"సరే ఈ సామాన్లు చూస్తుండు, హెబులు కెళ్లివస్తా" అన్నాను.

"ఒద్దన్నా! ఇది గవినెంటు బండి ఈల్లు మనుసులమాటలు ఇన్లు. ఆల్లు బండెప్పుడు దీస్తరో, ఎప్పుడాపుతరో, ఆల్లకే తెలీదు. సెప్పినా బండి ఆపరు" అన్నాడు.

దిగువన ఎంక్యూరీ చేస్తే ఆ బస్సు డ్రైవరూ, కండక్టరూ కనిపించారు. వెళ్ళి అడిగాను ఇప్పుడప్పుడే వెళ్ళదన్నారు. బస్సులో సామాన్లు పెట్టి అతణ్ణి చూస్తుండమన్నాను. ఆకలేస్తోంది. టిఫిన్ చేసి వస్తానన్నాను. అతడు విన్నడు "వద్దన్నా నామాట ఇనవా? సరుకులు పోతయ్" అన్నాడు. నేనతడి మాట వినలేదు. "కండక్టరుకు చెప్పాను అరగంట వరకూ బస్సుపోదు" అని సామానుపెట్టి గబగబ హెబులు కెళ్ళాను, కడుపునిండా టిఫిన్ చేసాను. హెబుల్లో కోవా ఉంది అద్దాల బీరువాలో. 'కోవా' అంటే అమ్మకీష్టమని అరకేజి కట్టించాను పొట్లాం పట్టుకొని బయటకొచ్చాను.

"అన్నా! ఎంతవని చేస్తవి. నామాట ఇనుకుంటివిగాదు. ఆడు బండి ఆపకుంటు తోలుకెళ్ళినాడు. ఇదిగో నీ సామాను. ఇప్పుడు బత్తిలికి నీకు బండినేడు" అన్నాడు నా సామాను నాకందిస్తూ.

అతనినిజాయితీ నన్నెంతగానో కరిగించింది. ఆ కండక్టరు, డ్రైవరు మీదా చెప్పరాని కోపం వచ్చింది. కాలిపాదేయాలనిపించింది. "ఇప్పుడెలా? అని సందేహిస్తుంటే ప్రక్కనే ఉన్న టికొట్టు అసామీ "ఎక్కడికెళ్ళాలి మాస్టారు?" అడిగాడు. జవాబిచ్చాను అతను పెదవి విరిచి "మీరు రిక్షాలో గేలుకెళ్ళిపోండి. ఏదో కూతవినిపిస్తోంది. గేటేసి నట్టున్నారు. దొరికితే రిక్షాగా బస్సు దొరకొచ్చు." అన్నాడు వెంటనే రిక్షాను పిలిచి "అన్నా! రిక్షా ఎక్కు."

అన్నాను “నువ్వెళ్ళు నాకెందుకులే” అన్నాడు. “పర్వాలేదు. ఎక్కా” అని అతణ్ణి రిక్షా ఎక్కించేసి నిమిషాల మీద రైలు గేటుకు చేరుకున్నాను. అక్కడ గేటువేసి ఉండటం చేత బస్సులన్నీ ఆగిపోయి ఉన్నాయి. వెతుక్కుంటూ బస్సు ఎక్కాం. ఎక్కానే కండ్లక్టరుని కొట్టినంత పనిచేసాను. నా కేకలు వృథా అయ్యాయి. అతడేం పట్టించుకోలేదు. ఎస్సార్ చూసుకుంటూ “ఇప్పటికే బండి లేటులో ఉందండీ. మీకు పారపాటున అలా చెప్పి ఉంటాను” అన్నాడు. బస్సులో బసం లేరసలు. ఈలోగా గేటుతీసారు. బస్సులు ఒక్కొక్కటి ముందు కెళ్తున్నాయి. నాకింకా కోపం పోలేదు. “ఎక్కడికి సార్?” కండ్లక్టరడిగాడు. చెప్పాను. డబ్బులిచ్చాను “అన్నా నువ్వెక్కడికి?” అన్నాను. “గుమ్మనచ్చింపురం అన్నాడు టిక్కెట్టు తియ్యబోతే ఒప్పుకోలేదు.

బస్సు ముందుకు జోరుగా పోతోంది. రెప్పలు వాలున్నాయి. కళ్ళముందు అమ్మ! “అమ్మ రోజుకు ఎన్నిసార్లు దెబ్బలు తినేదో లెక్కలేదు. తాగొచ్చినాన్న కొట్టేవాడు. ఏదో సాకుతో తెడ్డుతోనో ముంతతోనో తాతమ్మ కొట్టేది. అన్నిటిని సహించేది అమ్మ. మా పెద్దమ్మ నన్ను శ్రీ కాకుళం తీసుకెళ్ళి “ఎస్సెల్సీ” పరకూ చదివించింది. మా మేనమామ కలకత్తా తనతో తీసుకెళ్ళి జూబ్ ఫేక్టరీలో చిన్న ఉద్యోగం వేయించాడు. అమ్మను నాతో వచ్చేమంటే రాలేదు. నెలకే కొంత డబ్బు పంపేవాణ్ణి ఆడబ్బా నాన్నే అమ్మనుకొట్టి తీసుకునే వాడని తరువాత తెలిసింది. ఒకరోజు టెలిగ్రాం వచ్చింది. నాన్న తాగి బస్సు క్రిందపడి చనిపోయాడని. మొదట గతుక్కుమన్నా తరువాత “పీడ విరగడయిందని” అనిపించింది. అమ్మకు దెబ్బలు తప్పాయి కదా మంచిది అనుకున్నాను. అప్పుడెళ్ళాను బత్తిలి అమ్మను నాతో తీసుకొచ్చాదనుకున్నాను. నేనెళ్ళేసరికి అమ్మ నన్ను పట్టుకుని బాపురుమంది. నాక్కోపం వచ్చింది. “ఎందుకే ఏడుస్తావ్ ఏం మడి మాన్యాలు సంపాదించి నిన్ను సుఖపెట్టాడు. ఎప్పుడైనా ఓ ముద్దు ముచ్చట తీర్చాడా? సరదాగా కబుర్లు చెప్పాడా?” అన్నాను వయసు వేడివల్ల.

“తప్పురా, అయ్యా ఎంతయిన పెనివిటి పెనివిటేరా! అలాగనకూడదురా!” అని వారింది. అమ్మ తాతమ్మకి వండి పెట్టేవాళ్లు లేరని రానంది. ఆ తరువాత తాతమ్మ చచ్చిపోయింది. అందరూ అమ్మని వయసులో ఉన్నావు. మారు మనువాడమన్నారు. నాకు నిజమేననిపించింది. అమ్మతో అదే మాటన్నాను అమ్మ వినలేదు. ఏమనుకుందోమరి? నాతో కలకత్తా బయలుదేరింది. అమ్మ నాకు వండి వడ్డిస్తూ నన్ను సుఖపెట్టింది. అమ్మను చూస్తే మాత్రం భగవంతుడు ‘దయామయుడు’ కాదని పించింది. అమ్మే మా ప్రక్రింటి పిల్ల మా ఇంటికి రోజూ వస్తుంటే “ఆ పిల్లకి నేనంటే ఇష్టమేనని తెలుసుకొని నా పెళ్ళి జరిపించింది. ఓ నెల రోజులు తరువాత “ఒరే అయ్యా! ఇప్పుడు నీకో తోడుంది. నాను బత్తిలెలిపోతాను. అక్కడాలుమనకో ఇల్లంది” అంది. నా గుండెల్లో గునపాలు గుచ్చినట్లయింది. అమ్మ ఎంతచెప్పినా వినలేదు. కొన్నాళ్ళు బత్తిలి వెళ్ళింది.

ఇంతలో నా ఆలోచనలకు సడన్ బ్రేకు వడినట్లు బస్సాగింది. “ఎందుకాగిందీ” అడిగాను అన్నని.

“నీకు తెల్లా? ఇదో ఎవ్వరం, ఇక్కడ బిర్తి దెబ్బతింది. దీన్ని నాగావలి అంతరు. ఇది లోపసిల్లి బిర్తిమీద నుండి బస్సులెల్లకూడదు జనంతో. ఆ కొనవరకూ నడిసిపోవాలి. అక్కడ మల్లా ఎక్కాలి” అన్నాడు కొన్ని సంవత్సరాలుగా ఇలాగే జరుగుతోందని చెప్పాడు. అయినా ప్రభుత్వం ఏ చర్య తీసుకోకపోవడం ఆశ్చర్యం వేసింది. “అరే ఆ బస్సు వెళ్ళిపోతున్నదే!” అన్నా నిండుగా వెళ్తున్న ప్రయివేటు బండి (బస్సు)ని చూసి.

“అదీ పెయివేటు బండి బిర్ట్లకాల్లు మామూల్లు ఇల్లారు అందుకే అల్లకొగ్గుతారు. ఇది గవినెంట్టు బండి ఈల్లు ఇవ్వరు అందుకే మనం అవతలికి నడిచిపోవాలి” అన్నాడు.

“ఈ బస్సులు ఏంటి”

“ఎర్రబళ్ళలు లగ్జరీలు ఎయ్రు. ఆర్నర్ బళ్ళొల్లువెల్లారు. ఈడ దింపాల. కలాసీలు ఆడికి తీసుకబోయి బస్సుమీదేత్తరు. అన్నాడు. (బిడ్డి అవతల కెళ్ళి బస్సుకాను.

కళ్ళమీద కునుకు మళ్ళీ అమ్మ ఆ తరువాత గౌరీ నెల తప్పిందని రాస్తే వచ్చింది ముగ్గురు పిల్లలు పుట్టారు. ఒకరోజు నేనింటికి చేరేసరికి గౌరీ మా అత్తా ఏదో మాట్లాడుకుంటున్నాడు. “ఈ ముసిల్మీన్ చావలేదు. దీని మందులకి బోల్ట్ట డబ్బు తగలేట్టెస్తున్నాడు. నీ యజమాని” అంటోంది అత్త. నాకు గొప్పకోపం వచ్చి బాణంలా దూసుకెళ్ళాను. నన్నుచూసి అవాక్కయ్యారు. పిల్లిలా మెల్లగా జారుకుంది అత్త. “మీ అమ్మేమంటోంది” అనడిగాను. జవాబు చెప్పలేదు గౌరీ. ఆ తరువాత కొన్నాళ్ళు గడిచింది. “ఒరే అయ్యా! ఓపాలి బిత్తిలెల్లివత్తారా! ఆ ఇల్లు ఎట్టాగుందో ఏటో?” అంది ఎంత చెప్పినా వినకుండా బిత్తిలి వెళ్ళింది. అప్పుడెళ్ళినది ఎన్ని ఉత్తరాలు రాసినా రాలేదు కూడా. అది నేకెళ్ళి తీసుకురావాలంటే నాక్కుదగ్గేదు. భగవంతుడా! అమ్మ క్షేమంగా ఉండాలి!” అనుకున్నంతలో మళ్ళీ బస్సుగింది. “ఎందుకాగింది? అడిగాను

“ఇది సెక్పోస్టు అన్నా! కొండ పేంతం నుండి కొండదినుసులు తీసుకపోతుంటే సెక్ సేత్తరు. ఈల్లకి మామూల్లు ముట్టసెప్పేనోల్లకి ఒగ్గేత్తరు.” అన్నాడు. అనేసి“ అన్నా నాకు తెలక అడుగుతాను ఈల్లుజ్జేకాలు సేత్తన్నరు. సామ్మూలోత్తయి. ఈ కక్కుర్తి పల్లెందుకన్నగొప్ప ఇచ్చింతం గుంటది. నాకునిజం నీకబద్దంగుంటవి. గవినెంట్లోల్లెందులో సెయ్యెట్టినా బుగ్గే మిగుల్తది. నీకు సెపితే అబద్దం ఇదిగీ కండట్టెరు పెయివేటు బండిలో ఉన్నప్పుడు అరమైలు దూరంలో మడిసిని సూసబండావోడు. ఉప్పుడు మనుషుల్ని సూత్తే ఎర్రెత్తిపోతాడు గవినెంట్టుజ్జేగం వచ్చినప్పట్నీంచి” అన్నాడు.

“నీపేరేంటన్న”

“కవరం దొర”

“మీదే ఊరు?” అడిగాను చెప్పాడు. “మీ ఊరుకి బస్సువుందా? అడిగాను. బస్సుంక ఎయ్యిలేదు మా ఊళ్ళ పాతిక పాకలుంటాయి అక్కడేటుండదు. ఓ బడుంది.”

“అన్నా! నీకు చదువాచ్చా”

ఏదో ఎసయికాలం సదూలు”

“మరి ఎదిరించొచ్చుగద”

“గట్టిగా అడిగితే నవ్వులెట్లని మూసెత్తారుగదా మా గురువుండీవోడు. మాక్కొండంత దైర్యంగుండేది” అన్నాడు. మీ గురువెవరని అడిగేను. “సెత్తెం మేట్టోరు” అని అతడనేసరికి నాగుండె యెల్లమంది ఇతడికిన్ని విషయాలు తెలీలానికి కారణం ఇదన్నమాట అనుకున్నాను. అతడేవో చెప్పన్నాడు వింటున్నాను. నల్లటి దట్టమైన చీకట్లో బస్సు పరిగెడుతోంది. చుట్టూ చింతచెట్లు. బుర్రాకప్పుకున్న ముస్లిం వనితలా ఉన్నాయి. అతడు గుమ్మల్క్ష్మీపురంలో దిగిపోయాడు. వెళ్ళేముందు రెండు చేతులూ జోడించాడు మరి కొంచెం దూరం నడిచి బస్సు పెద్ద శబ్దంతో ఆగిపోయింది. ద్రైవరూ కండక్టరూ దిగారు. అటూ ఇటూ తిరిగారు చావు కబురు చల్లగా చప్పారు బస్సు వెనకటైరులో గాలిపోయిందనీ. స్టేషినీ ఉన్న మార్చడానికి పరికరాల్లేవట. ఇంకా బత్తిలి కొన్ని మైళ్లు నడవాలి. తోవసరిగ్గా తెలీదు. అమ్మ కెలా ఉందో ఆందోళనతో, “ఆటీసీ”ని తిట్టుకుంటూ నడవడానికి సాహసించి ముందుకు అడుగుతీసాను. ఏ ఎలుగు వస్తుందో, పులేవస్తుందో, తెలీని భయం. చేతిలో టార్చికూడా లేదు. మెల్లగా పదవుతుండగా ఊరి పాలిమేరలు చేరుకున్నాను. లైట్లు కనిపిస్తుంటే పరుగులంకించాను. గబగబా ఇంటికెళ్ళాను. గుడ్డిదీపం వెలుగు వాకిట్లో నలుగురు మనుషులు, చీకట్లో వాకతుప్పల్లా తలొంచుకుని కూర్చున్నారు. నన్ను చూసి “ఒచ్చినా పురయ్యా! అరగంటకేతం వొస్తే ముసిల్మీనిన్ను సూసే సంతోషంగా సచ్చి ఉండేది” అనే సరికి నాలో ఏమైందో ఒళ్ళంతా తెలిపోయింది. చిన్న పిల్లాడిలా బావురుమని అమ్మ శవంపై పడి ఏడిచాను.

వారం రోజులుగా కన్ను తెరవని జ్వరముట! ఆస్పిటల్లో డాక్టరు సెలవు మీదున్నాడు. కంపాండరు ఏవో మాత్రలు ఇచ్చినాడు. ఏసుకుంది. తగ్గనేదు. మీమే ఏదో జావకాసెట్టినాం. అయ్యెచ్చిందాకా పేసల ఉంతాదో ఉండదో అనుకుంటానే కన్నుమూసేసినాది అని వాళ్ళు చెప్పారు.

నాకు గొప్ప కష్టమనిపించింది. ఆ బస్సు సరిగ్గా వచ్చి ఉంటే ‘నా తల్లి ప్రాణం నాచేతుల మీద పోయిందేది’ అని పించింది. కొమరయ్య అన్న మాటలు గుర్తొచ్చాయి. ఈ గవన్మెంటు బళ్ళు ఎప్పుడొత్తాయో, ఎప్పుడు పోతాయో తెలీదు. నిజమే! అసలీ ప్రభుత్వం బండికే పంచరయింది. దీని చక్రాలు పూర్తిగా తొలగిస్తేకాని ఈ వ్యవస్థ బాగుపడదు! అనిపించింది. అలా అనుకొని చేసేదిలేక అమ్మ అంత్యక్రియలకేం కావాలో వాటిని సేకరించడానికి బయల్దేరాను నీళ్ళునిండిన కళ్ళతో, గాయపడిన మనస్సుతో.

చికిత్స

శ్రీనివాసరావు రమణముని

“మీ ఇల్లెక్కడ...?” అంటూ ఎవరైతే నా అడిగినప్పుడు....

“పాతబస్తీలో...” అని సమాధానం చెబితే.....

“అమ్మో... అదెక్కడ....?” అంటూ ఆశ్చర్యంగా తిరిగి ప్రశ్నించినప్పుడు.....

“చార్మినార్, శాలీబండ, లాల్ దర్వాజ, చత్రీనాక, ఉప్పగూడ, కందికల్ గేట్లు దాటితే “పూల్ బాగ్”... అదిగో.... అక్కడ మా ఇల్లు. మా ఇంటికి కొంచెం దూరంలో చాంద్రాయణగుట్ట, బార్గాస్ లు, ఇటువక్కన పిసల్ బం, అటువక్కన ఫలక్ నూమా ప్యాలోస్ లు ఉంటాయి” అంటూ మ్యాప్ గీసి చెప్పినట్లుగా పూసగుచ్చి చెప్తాడు మహేశ్వర్.

“పాతబస్తీలో ఎప్పుడు చూసినా కొట్లాటలు... కర్వూలు ఉంటాయి కదా... అయితే మీరెట్లా ఉండగలుగుతున్నారక్కడ?” అంటూ చాలామంది జాలిపడుతూ అడిగినప్పుడు మాత్రం మహేశ్వర్ కు ఎక్కడలేని కోపం వస్తుంది. అంతే... ఎదుటివాళ్ళు ఓపికగా వినిపించుకుంటున్నారో లేదో నన్న ద్యాన కూడా మరిచి...

“పాతబస్తీ అంటే మీరిప్పుడు ఊహిస్తున్నంత భయంకరంగా ఉండదు. హైదరాబాద్ సికింద్రాబాద్ జంటనగరాలు అని మీరిప్పుడు ముద్దుగా చెప్పుకుంటున్న నాటికన్నా ముందు అంటే ‘చార్ సౌసాల్’ కన్నా ముందు నుంచే ‘పాతబస్తీ’ని చుట్టూ గ్రామాలవాళ్ళు ‘పట్నం’ అని అనేవారు. ఇంతెందుకు గొల్లకొండ (గోల్కొండ) రాజులు, కులీకుతుబ్షాలు, నిజాంలు పరిపాలించిన కాలంలో ప్రపంచ ప్రసిద్ధి చెందిన ‘హైదరాబాద్ దక్కన్’ అంటే ఏదనుకుంటున్నారు? పాతబస్తీనే. పాతపట్నం కోటరాళ్ళతో కట్టిన గోడలు అక్కడక్కడా ఇప్పటికీ చెక్కు చెదరకుండా ఉన్నాయి. పాతబస్తీ అంటే ఇప్పటివాళ్ళకు ‘మతపరమైన పోట్లాటలు - కర్వూలకు నిలయం’లాగా కనిపిస్తుంది. అక్కడ మనుషులకు విద్య అంతంత మాత్రమే. పెద్ద చదువులు లేకపోయినా ప్రజలు, ప్రతిబస్తీలో ‘అమ్మా-నాయనా-చిన్నాయినా-చిన్ని-పెద్దనాయినా-పెద్దమ్మా-అక్కా-చెల్లె-మోల్ సాబ్-భాయీసాబ్’ అంటూ ఆత్మీయతతో కులమేదై నా, మతమేదై నా, ప్రాంతమేదై నా ఒకరొక్కరు వరుసలు పెట్టుకుని

కలిసిమెలిసి జీవిస్తారు. నిజాం నిరంకుశ ప్రభుత్వాన్ని, ఖాసీంరజ్వీ గుండాబాబాన్ని వ్యతిరేకిస్తూ హైదరాబాద్ సంస్థానంలో ప్రజలు ఉద్యమాలు నడిపినప్పుడు కూడా హైదరాబాద్ పాతబస్తీలో మత విభేదాలు లేవు. 1948లో పోలీస్ యాక్షన్, భారతదేశంలో హైదరాబాద్ సంస్థానం విలీనం, 1956లో ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రవలరణ ఆనంతరం 1978 వరకు పాతబస్తీ ప్రజలలో మతవైషమ్యాలు లేవు. కుళ్ళురాజకీయవేత్తలు, భూ బకాసురులు, అవినీతిపరులైన అధికారులు, లంచగొండులు, రౌడీలు, గుండాలు కలిసి సంఘ విద్రోహ చర్యలకు పాల్పడి పాతబస్తీని నరకకూపంగా మార్చారు తెలుసా....?” అంటూ తన విలువైన సమయాన్ని కూడా లెక్క చేయకుండా చెప్పటం మహేశ్వర్ కు అలవాటై పోయింది.

తనను పాతబస్తీవాడని ఎవరైనా తక్కువ అంచనా వేస్తే మహేశ్వర్ కు, ఇక వాళ్ళను బలవంతంగానైనా ఆపి, దగ్గర్లో ఉన్న హోటల్ కి తీసుకెళ్ళి ఛాయ్ తాగించి మరి ఈ కథంతా చెప్పి తన గుండె అంతరాంతరాల్లో ఉన్న బరువును తేలిక చేసుకోవటం మహేశ్వర్ కు వెన్నతో పెట్టిన విద్య అయింది.

పాపం! వసుదేవునికి కష్టాలు తప్పలేదని మనకు తెలుసు.

పాతబస్తీలో.... అందరితోనూ మర్యాదగా, ప్రేమగా మెలుగుతూ ఏదో చిన్నపాటి ప్రైవేట్ కంపెనీలో ఉద్యోగం చేసుకుంటూ తనకున్న తల్లి, భార్య, ఇద్దరు పిల్లలతో హాయిగా జీవితాన్ని ఈడుస్తాన్న మహేశ్వర్ కూడా కష్టాలు తప్పలేదు. తన రెక్కల కష్టం మీదే సంసారం గడవటం కష్టమని, అప్పుచేసి తన ఇంటి ఖాళీస్థలంలో రేకులు వేసి మరోగదిని నిర్మించి అద్దెకిచ్చాడు. అందులో దిగినవాడు కస్తీ వ్యాపారి బలరాం. రెండు నెలలు అద్దె సరిగా ఇచ్చాడు. మూడవ నెల నుంచి ఎగనామం పెట్టాడు. అడిగితే దిక్కున్న చోట చెప్పుకోమన్నాడు. ఎక్కువ మాట్లాడితే నూకలు చెల్లుతాయి అని బెదిరించాడు. నాలుగేళ్ళు ఇచ్చింది. బస్తీలో ఎవరూ సహాయం చేయకపోతే పోలీస్ స్టేషన్ లో కంప్లెయింట్ చేసాడు మహేశ్వర్.

★ ★ ★

“అరె ఓ సెంట్రల్! యాడ సచ్చినన్ జే...?” పోలీస్ స్టేషన్ లో వినిపించేలా అరిచాడు స్టేషన్ మాస్టర్ శ్రీవారి.

“జీ సాబ్... ఈడనే ఉన్న.... సెంట్రల్ డ్యూటీ జేస్తున్న” అంటూ మూసీ ఉన్న సి.ఐ. రూం తలుపును నెమ్మదిగా తోసుకుంటూ పులి ముందుకు పిల్లిలా నడిచినట్టు రెండడుగులు వేసి అటెన్షన్ లో నిలబడి శాల్యూట్ చేశాడు సెంట్రల్ కానిస్టేబుల్ రాజా.

ఆ పోలీస్ స్టేషన్ లో.... “సర్కిల్ సాబ్ నిద్ర లేశిండు... మాటలు జరసానిచ్చుండ్రీ... ష్....” గుసగుసలు.... మిగతా సిబ్బంది ఎక్కడివాళ్ళక్కడ అలర్ట్ య్యారు. నిశ్శబ్దం ఆవరించింది.

“ఇవ్వేంటివిరా?” తన ముందు టేబుల్ పై ఉన్న గ్లాసును ఎత్తి చూపుతూ అడిగాడు సర్కిల్.

“తాగేనీళ్ళు సాబ్” వెంటనే సమాధానమిచ్చాడు సెంట్రీ రాజా.

“తాగేనీళ్ళల్లా ఉచ్చ కంపు ఎక్కడిది బే”

ఆ గ్లాసును తీసుకుని ముక్కు వద్ద పెట్టుకున్నాడు సెంట్రీ. నీళ్ళు వాసన చూశాడు. బాగానే ఉన్నాయి. సి.ఐ. గదిని పరిశీలనగా చూశాడు. క్షణాల్లో సెంట్రీ దృష్టి సి.ఐ. ధరించిన ఖాకీ ప్యాంటుపై పడింది. ప్యాంటు తడి పూర్తిగా ఆరలేదు. సి.ఐ. అన్నట్లుగా ఉచ్చకంపు ఆ రూం నిండా వ్యాపించిన మాట నిజమే. అసలే న విషయం సెంట్రీకి బోధపడింది. మత్తు పానీయాలకు బానిసలైన వాళ్ళు మానసిక దుర్బలత్వానికి లోనై తమ శరీర అవయవాం మీద సైతం కంట్రోలును కోల్పోతారని గ్రహించాడు రాజా.

“ఏందిరా ఆ చూపులు” గర్జిస్తూ కళ్ళెర్ర జేశాడు సర్కిల్.

వాస్తవాన్ని బయటపెడితే సి.ఐ. ఇగో మరింత దెబ్బతీని తనపై విరుచుకు పడ్డాడనీ, “మాఫ్ కర్నాసాబ్.... గ్లాసు కడుక్కోని మంచినీళ్ళు మల్లా తెస్త సాబ్” అంటూ బయటికి నడిచాడు రాజా.

“ఏమయ్యింది?” అడిగారు తోటి కానిస్టేబుళ్ళు.

“ఏమై తది. నా జిందగీల సూడలేదు గిల్లాంటి సర్కిల్ సాబ్ ని. అరె.... ఈ ఫోలీస్ స్టేషన్ల పండ్రాసాల్ నుంచి కానిస్టేబుల్ గ పనిజేస్తున్న. మొదలు సర్కిల్ సాబంటే ఎంతో ఇల్వ ఉంచుకునేటోళ్ళు. ఎటుగూడ పుకల్ల తాగుడు దొరుకుతుందని పతాకం పొడ్తున్నేసిన్నుంచి పొడ్డుమీకిందాక తాగుతాబోతే యాడ ఉచ్చబోవాలోన్ని. యాడ ఏర్గలో తెల్వకుంటై తది. ఎందిరాబై... ఈ బస్తీ లీడర్ సాలేగాండ్లు మన సర్కిల్ సాబ్ ను ఇజ్జత్ లేకుంట తయారుజేస్తున్నరు. ఏ.సి.పి., డి.సి.పి., కమీషనర్ పావేలు దొరకొస్తే ఏమై తది. పోయేటై న ఆయన కొల్వపొతది. మన కొల్వులకు గూడ ఎసరొస్తుది. అవ్వ ఇంత అన్యాయమా.... ఎంత తాగిన నిషాం ఉంటే ఏంది.... కూసున్న సోబ డిరెన్ మీద ఎవరన్న ఉచ్చ పోసుకుంటారు. చెప్పుకుంటే సిగ్గుపోతది” అంటూ మెల్లిగా గొణుక్కుంటూ గ్లాసును కడిగి మంచినీళ్ళు నిండా తీసుకొని సర్కిల్ రూం వైపుకి నడిచాడు సెంట్రీ.

ఆక్కడ ఉన్న ఎస్.ఐ.లు రామారావు, జహంగీర్ అలీ, పురుషోత్తమరావులతో పాటు పదిమంది కానిస్టేబుళ్ళు సెంట్రీ మాటలు విని నవ్వుకున్నారు.

ఎస్.ఐ. రామారావుకు ఎదురుగా కూర్చుని ఉన్న ఆ బస్తీ నివాసి మహేశ్వర్ కూడా సర్కిల్, సెంట్రీ మాటలు విన్నాడు. ఫోలీస్ స్టేషన్ లో, వ్యాప్తై “మే ఐ హెల్త్ యూ” అనే రాతలు ఎందుకు కనిపిస్తాయో మహేశ్వర్ కు అర్థం కాలేదు. తనది వెరీ సింపుల్ కెజ్జు కేసు. ఫోలీసు స్టేషన్ లో కంప్లైంట్ ఇచ్చి ఆరెస్టు గడిచినా, పరిష్కారం కాలేదు. అటుపక్క ఎస్.ఐ. జహంగీర్ వద్ద తమ వీడిలో ఉండే పాపం పేదవాడు దిక్కు. మొక్కులేనివాడు సాడయ్య ఇంట్లో దొంగలు దోచుకున్నదీ, బస్తీ రోడీలు సాడయ్య కూతురు చచ్చిమిని రేప్ చేసిన కేసులు ఇంకా ఎన్నో.... ఎన్నెన్నో బస్తీలో లోకల్ లీడర్లు, దాదాలు, రోడీలు, గూండాలు సామాన్య ప్రజలను పీల్చి పిప్పి చేస్తున్న కేసులు నెలలూ.... సంవత్సరాల తరబడి... పెండింగ్ కేసులు... పరిష్కరించవలసిన స్టేషన్ మాస్టర్ తాగి తందనాలాడుతుంటే ‘ఈ

బస్ నీ రక్షించే దిక్కెవరు భగవాన్ చింతాక్రాంతుడై దిగులుతో ఆలోచించసాగాడు మహేశ్వర్.

“బజహంగీర్ భాయ్! ఆని కేసేమైందో చూసి చెప్పరాదు” అన్నాడు ఎస్.ఐ. రామారావు తన పక్కనే ఉన్న ఎస్.ఐ. బహంగీర్ అలీతో సాడయ్య వైపు చూస్తూ.

మాసిపోయిన ధోవతీ, కమీజు, తలపాగా... చూడగానే అమాయకంగా దయనీయమైన స్థితిలో చేతులు కట్టుకొని లాక్స్ రూం గోడను ఆనుకొని ఎస్.ఐ. బహంగీర్ అలీవై పే ఆశగా చూస్తూ నిలుచున్నాడు సాడయ్య.

“మళ్ళీమైందిరా... నీ కేసులు జర మెల్లగైతయిరా... తొందరెందుకు బడ్డవో అన్నాడు బహంగీర్ అలీ.

“నీ బాంచను దొరా! మా ఇంట్లో దొంగలు బడి దోస్తూపోయిరి. మా బిడ్డ లచ్చిమిని మన ఊరోల్లై పాడుజేశిరి. మా ఏడుపేందో మేమే ఏడుస్తున్నంగానీ ఎవర్నెమన్నమని దొరా.... నీ బాంచను. కాలొక్త, మమ్మురి బత్తనిచ్చెటట్టు లేరు దొర. పోలీస్ అఫ్ఫ తానికెందుకు బోయిండ్రని నన్ను, మా ఇంటిదాన్ని, మా బిడ్డను కాల్యక తింటుండ్రు. ఏంజేసేది. ఇంత ఇసం తాగి సచ్చిపోవాలనుకుంటున్నం...” బోరుమని ఏడుస్తూ చెప్పాడు సాడయ్య.

“ఎవ్వర్రా ఆళ్ళు....?” అడిగాడు ఎస్.ఐ.

“అదే దొరా! గా శివుని గుడిల సారాబట్టలు పెడ్తడు సూడు దొర నారాయణ పెద్ద కొడుకు గంగాధర్. ఇంక ఆ పిల్లగానెంబడి ఉండేటోళ్ళు పకతం కాళికాదేవి గుడిల పత్తాలాడాలె.. తాగాలె.. కనిపించిన ఆడోళ్ళనల్ల చెడుపాలె. గిదే పనీ ఆళ్ళకు. ఆళ్ళు అందరూ... నేను మీతానికి వచ్చింది తప్పంటున్నారు. నా బిడ్డను పాడుజేసిన సంగతి మా అల్లుడయ్యకు ఎట్ల దెల్పిందో ఏమో... ఇగ ఒక్కనాటికి దాన్ని మనుముకు దీస్తూపోనంటున్నాడు. ఏం జెయ్యాలె దొర. మీ కాలొక్త ఎట్టనన్న జేసి గరిబోళ్ళను కాపాడుండ్రీ దొరా.... మీకు పుణ్యమైతది” ప్రాదేయపూర్వకంగా వంగి దండం పెడ్తూ బహంగీర్ కాళ్ళ మీద పడటానికి వచ్చాడు సాడయ్య.

“అరేయ్.. నువ్వు జర పోరాబై... మా సర్కిల్ సాబ్ ఇయ్యాల ఎప్పుడులేని కోపంల ఉన్నాడు. ఆయన బయటికొస్తే నిన్ను లాక్స్ లో పెట్టిస్తాడు. ఆ గుడంబా నారాయణంటే ఎవరనుకున్నారా. మన మంత్రులూ, ఎమ్మెల్యేలకూ, మన సర్కిల్ సాబ్ కు గూడ దోస్తూ. ఆళ్ళ దోస్తీ ఇట్లాంటట్లాంటిది కాదురా. ఆళ్ళ పోరగాడు గంగాధర్... అదే గ్యాంబ్లింగ్ అడ్డా నడిపేటోడు... మాకు తెల్వందేముందే ముందిరా... ఆడు మీ బస్తీ యువజన నాయకుడు గదరా... రేపా మాపో ఎల్క్షన్ల నిలబడ్తడు... గెలుస్తాడు... మనకు హెంకాఖ మంత్రయితాడన్నా వరేషాన్ గావాల్సిన పనిలేదు. ఆళ్ళతాన డబ్బుంది. అన్నీ అయితరు. నీతాన అది లేదు. ఏమీ కావు. జర్గిందేదో జర్గిపోయింది. మా కానిస్టేబుల్ ను పంపి గంగాధర్ని పిల్చి చెప్త. మీ జోలికి రావద్దని... ఎవ్వని జోలికి పోకు పో....” అన్నాడు బహంగీర్ అలీ.

“వారెవ్వ... పోలీస్ స్టేషన్... ‘రక్షించండి.. మహాప్రభో’ అంటూ పోలీసులకు పిర్యాదు చేసుకుంటే ఇక్కడ ఇదా జరుగుతున్నది?” అనుకున్నాడు మనసులో మహేశ్వర్.

సాడయ్య కళ్ళనీళ్ళు తలపాగాతో తుడుచుకుంటూ “మీ బాంచను... ఎల్లన్న జేసి ఈ గండం గట్టెక్కించండి సామీ” అంటూ రెండు చేతులెత్తి దండం పెట్టా బయటికి నడిచాడు.

“నా కేసుమయింది సారో” దైర్యం కూడగట్టుకొని అడిగాడు మహేశ్వర్ ఎస్.ఐ. రామారావుతో. ఆయన సామ్యుడని గుర్తించాడు మహేశ్వర్.

“ఏముందీ... పరా మామూలే... మీ బస్టి మొత్తాన్నీ స్థానిక నాయకులు, దాదాలు, రౌడీలు, గుడంబా, కశ్తీ వ్యాపారులు ఏలుతున్నారని మీకు తెలుసు గదా...”

“అవును సార్... అది నిజమే. కాని పోలీస్ స్టేషన్ లో నేను ఆర్పెల్ల క్రితం చేసిన పిర్యాదు సంగతి ఏమయ్యింది. దయచేసి మీవంటి వాళ్ళయినా నాకు సాయం చేస్తారని ఆశపడుతున్నాను”

“మీ కేసు పరిష్కారమవుతుంది. కొన్ని చిక్కుముళ్ళు వచ్చి పడ్డాయి. అదీ మా సర్కిల్ సారేచేతిలో మీ ఇంటిని కబ్జా చేసుకున్న బాలరాం గాడు పదివేల రూపాయలు పోశాక కేసు తలకిందులయ్యింది. మీరేం ఫీకరు చేయకండి. దేనికైనా సమయం రావాలంటారు పెద్దలు. ఈ ఆర్పెల్లగా చూస్తున్నాను. మీరు చదువుకున్నవాళ్ళు. కొంత లోకజ్ఞానం, సంస్కారం తెలిసినవాళ్ళు. ఈ బస్టిలో ఉన్నందుకు బాధలు అనుభవిస్తున్నాయి అంతే...” అన్నాడు రామారావు.

రామారావు నిజాయితీగల పోలీసు అధికారి అని మహేశ్వర్ కు తెలుసు. తన ఇంట్లోకి కిరాయి కోసం దిగి, కిరాయి ఇవ్వకుండా ఇల్లు ఖాళీ చేయకుండా పైగా తనను చంపిస్తానని బెదిరిస్తున్న కశ్తీ వ్యాపారి బాలరాం ఇంకా ఎంతోమంది ఇళ్ళను కబ్జా చేసుకొని తన స్వంతం చేసుకున్నాడు. అయిదారు మర్దర్ కేసుల్లో కూడా ఇరుక్కొని, కోర్టులు, రాష్ట్రమంత్రుల ఆండడండలతో చివరకు నిర్దోషిగా తన పక్షాన తీర్పు ఇప్పించుకోగలిగాడు. భారత రాజ్యాంగం, పోలీసు, కోర్టు యంత్రాంగంపై అమోఘమైన భక్తిభావమున్న మహేశ్వర్ తనను నాలుగేళ్ళుగా సతాయిస్తున్న బాలరాంపై పోలీసులకు పిర్యాదు చేశాడు. కథ ఇలా మలుపు తిరుగుతుందని కలలో కూడా ఊహించలేదు మహేశ్వర్. ఆరు నెలల నుండి భార్యాపిల్లలు, ఇంటి గొడవలేవీ పట్టించుకోకుండా, తాను చేస్తున్న ప్రైవేట్ ఉద్యోగాన్నిపై తం వదులుకొని పోలీస్ స్టేషన్ చుట్టూ తిరుగుతున్నాడు. ఎవరెలాటి వాళ్ళో అర్థమై పోయింది.

“బస్టి ఖాళీ చేసి, ఉన్న ఇంటిని కశ్తీవ్యాపారి బాలరాం పేర రాసిచ్చి ముఖం నల్లజేసి వెల్చిపామ్మంటారా సారో” అడిగాడు మహేశ్వర్.

“నేనెలా అంటాను ఆ మాట. సమస్యలకు సరియైన పరిష్కారం మనం కోరిన వెంటనే దొరకదు. మనిషిగన్నా సమయం బలమైనది. పరిస్థితులకి ఎంతటివాళ్ళైనా తలవంచక తప్పదు. మీ కేసునే కాదు, ఈ బస్టిలోని బడా దాదాలు సృష్టిస్తున్న ఎన్నో

కేసులను పరిష్కరించే పూర్తి అధికారమే నాకు ఉంటే ఎన్నో రోజులు పట్టదు. రెండు మూడు రోజుల్లో పరిష్కరించగలను. నాకు ఆ అధికారం లేదే. నేను పోలీసు అధికారినింటే. నాపై అధికారులు చెప్పినట్లు నడుచుకుంటే నా ఉద్యోగం ఉంటుంది. లేకపోతే ఇంట్లో కూర్చోవాల్సిందే” చెప్పాడు రామారావు.

“మీ మాటా... తీరూ... సంస్కారం చూస్తుంటే... మీరు మాత్రం ఇంత అపవిత్రమైన శాఖలో ఎలా పని చేయగలుగుతున్నారు సారీ!” అడిగాడు మహేశ్వర్.

“పోలీసు శాఖ అపవిత్రమైంది కాదు. ఈ మాట కొస్తే ప్రభుత్వ కార్యాలయాలన్నీ మంచివే. ప్రజలకు మేలు చేయటం కోసం, పరిపాలనా సౌలభ్యం కోసం ఏర్పాటు చేసిన వివిధ శాఖలలో పనిచేస్తున్న అధికారులు, సిబ్బంది అపవిత్రంగా ప్రవర్తిస్తే శాఖల పేరు ప్రతిష్టలు భ్రష్టు పట్టిపోతున్నాయి. మా శాఖలోనే కాదు ప్రస్తుతం ఏ శాఖలోనూ చూసినా ఏమున్నది గర్వకారణమన్నట్లు నిజాయితీ పరులైన ఐ.ఎ.ఎస్., ఐ.పి.ఎస్., ఐ.ఆర్.ఎస్., ఐ.ఎఫ్.ఎస్. తదితర సివిల్ సర్వీస్ ఉన్నతాధికారులకే దిక్కు బీకానా లేదు. ఇక నాబోటి చిన్న ఉద్యోగి పరిస్థితి ఏమిటో నాకు బాగా తెలుసు. భార్యాపిల్లలు, ముసలి తల్లిదండ్రులున్నారు. కుటుంబ పోషణకోసం ఏదో ఉద్యోగం చేయాలి తప్పదు. యాభైవేలు లంచమిచ్చి జాయినవుతున్నారు”

“మీరు ఎంత లంచమిచ్చి ఈ ఉద్యోగంలో చేరారు సారీ”

“అప్పట్లో... ఇంతటి దివాలాకోరు మంత్రులూ లేరు. అధికారులు అంతకంటే ఉండేవారు కాదు. నేను స్పృహ్యమెన్సి. బాక్సింగ్ లో నేషనల్ చాంపియన్సి. ఎం.ఎ. ఫస్ట్ క్లాస్ లో పాసయ్యాను. ఎస్.ఐ.గా సెలెక్ట్ అయ్యాను. చాలా సంతోషంగా ఈ పోస్ట్ లో చేరాను. రానురాను పరిస్థితులు తారుమారైనాయి. ఓనమాలు రాని స్ట్రీట్ రౌడీలంతా రాజకీయవేత్తలయ్యారు. ఇప్పుడు మన దేశంలో ఉన్న కేంద్ర, రాష్ట్ర మంత్రులు, కుళ్ళు రాజకీయవేత్తలు, మతోన్మాద చర్యలకు పాల్పడే నేతలు ఇంకా గల్లి నుండి ఢిల్లీ దాకా ఎదిగిన స్రబుద్దులు ఎంతో శతం మంది స్థానికులను చంపుకుతిన్నవాళ్ళే. మా పోలీస్ స్టేషన్ లాక్ప్స్ లో గడిపినవాళ్ళే కదా... రౌడీ రాజయితే రౌడీలకు రాజ్యాన్నప్పగిస్తాడు. ఇదంతా రాజకీయ ప్రసంగం కాదు. జరుగుతున్న నిజం. అందుకే నా జూనియర్స్ ఎంతోమంది సర్కిల్ ఇన్స్ పెక్టర్స్ అయ్యారు. ఇంతెందుకు ఇప్పుడున్న మన సర్కిల్ శ్రీహరి కూడా నా జూనియర్ తెలుసా... లంచాలు ఇచ్చుకునే లుచ్చా సంస్కృతి మా ఇంటా వంటా లేదు. పోనీ ఇప్పుడదంతా ఎందుకుగానీ...” ఆవేశంగా చెప్పుకొచ్చాడు ఎస్.ఐ. రామారావు.

“సి.ఐ. గారిని కలవమంటారా?” అడిగాడు మహేశ్వర్.

“ఇంకెక్కడిసి.ఐ. ఎప్పుడో గాఢమైన నిద్రలోనికి జారుకొని ఉంటాడు. ఆయనిప్పుడు మత్తుగా కలలు కంటూ ఉండి ఉంటాడు. లేచాడంటే అరుపులు వినిపిస్తాయి. ఇప్పుడు సమయం మూడవుతుంది కదా... నాలుగయ్యిందంటే మన చుట్టూ ఉన్న లీడర్లు, దాదాలు, గుడంబా, కల్లీ వ్యాపారులు ఒకరి తర్వాత ఒకరు వస్తారు. అప్పుడు నిద్రలేచి వేడినీళ్ళతో స్నానం చేసి అందగాడిలా తయారై జేప్ లో బస్తలన్నీ నామ్ కే వాస్తే రౌండ్

కొట్టి వస్తాడు. తనకోసం వచ్చేవాళ్ళు ఎవడో ఒకడు రాత్రి విందూ, పొందూ కల్పిస్తారు. అంతే... ఈరోజు డ్యూటీ బర్కాస్" కసిగా చెప్పాడు రామారావు.

ఎస్.ఐ. పురుషోత్తమ రావు తలకిందులేసుకొని తెలుగు దినపత్రికను చదువుతున్నవాడల్లా అప్పుడప్పుడు రామారావు, మహేశ్వర్ తో చెప్పే విషయాలన్నీ వింటూ ప్రతిస్పందిస్తున్నట్లు మహేశ్వర్ గమనించాడు.

రామారావు మళ్ళీ చెప్పుకొచ్చాడు. "నేను మీతో చెప్పిన విషయాలు మళ్ళీ మా సర్కిల్ కి తెలుస్తాయి. అదెందుకో తెలుసా.... ఇక్కడే మా సిబ్బందిలోనే కొందరు చంచాలను మా సర్కిల్ తయారు చేసుకున్నాడు. చెప్పనీయండి. వస్తే బ్రాన్స్ పర్ వస్తుంది. పనిష్మెంట్ డ్యూటీగా బ్రాఫిక్ పోలీస్ స్టేషన్ కి మారుస్తారు. లంచగొండులకు నిలయం లా ఆండ్ ఆర్డర్ డ్యూటీ అన్న అపకీర్తి ఇప్పటికొచ్చింది చాలు. తాటిచెట్టు కింద పాలు తాగినా కల్లు తాగాననే అంటారు."

"అరె ఓ సెంట్రల్!" సర్కిల్ అరుపులు.

మళ్ళీ... పరా మామూలే...

నిశ్శబ్దం....

తూలుతూ పడిపోతాడేమో నన్నమత్తులో కళ్లు నలుపుకుంటూ ఇవతలి రూంలోనికి వచ్చాడు సర్కిల్.

అందరూ లేచి నిల్చొని శెల్యూట్ చేశారు.

మహేశ్వర్ కూడా లేచి "నమస్కారం సార్" అన్నాడు.

"అ... ఏమోయ్... ఇంగ్లీషులో పిర్యాదులు జబర్దస్తీగా రాస్తున్నావేంటి సంగతి!"

"నాకేమొచ్చు సార్ ఇంగ్లీషు... ఏదో తెలిసిన రెండు ముక్కలు...."

మధ్యలో అందుకున్నాడు సర్కిల్. "ఇగో జర హుషార్ సూపియ్యకు. మా కమీషనర్ తానికి పోయినావా నువ్వు"

"అవును వెళ్ళాను సార్"

"ఏమైతది. నీ కేసును కమీషనరాచ్చి సార్స్ చేస్తాడా! లేక మేం చేస్తమా... చెప్పు!" నిందితాడు సర్కిల్.

"మీరే చెయ్యాల్సి సార్!"

"ఇకబో.... మేం చెయ్యం పో. నీకు దిక్కున్నతాన చెప్పుకో పో.... ఇట్లనే ఇంగ్లీషులో కంప్లెయింట్స్ రాస్తూ ఉండు. నిన్ను ఎక్స్ మిస్ట్ గా బుక్ చేసి లాకప్ లో పెట్టకపోతే నా పేరు శ్రీహరి కాదు"

"నేనేం తప్పు చేశాను సార్"

"ఇంకేం తప్పు చెయ్యాల్సి బే... కమీషనర్ తానికి, మా ఎ.సి.పి. తానికి పోయినావా లేదా"

"నువ్వు ఎంతదాక సదువుకున్నావురా"

"ఎం.ఏ. ఇంగ్లీష్ లిటరేచర్"

“ఓ అదా సంగతి... అందుకే రాతల్లో ఇంగ్లీషులో లా పాయింట్స్ నరుకుతున్నావన్న మాట”

“లా కూడా చేస్తున్నాను సార్. ఇప్పుడు సైనల్ ఇయర్ లో ఉన్నాను. ఈ సంవత్సరంతో పూర్తవుతుంది” అన్నాడు... కానీ లా పూర్తయ్యాక నీలాంటి ఆసమర్థులు, అవినీతిపరులు, వ్యసనపరులైన అధికారుల అంతం చూస్తానన్న భావాన్ని ధృవనిపజేస్తూ సర్కిల్ కేసీ చూశాడు మహేశ్వర్.

“నువ్వేం చేయగలవురా నన్ను... మీ ఇంట్లో కిరాయికి ఉంటున్న బాలరాం నెలనెలా కిరాయి ఇస్తున్నా నువ్వు, నీ అమ్మా సతాయిస్తున్నారని నాకు ఫిర్యాదు అందింది. ఇప్పుడేమంటావ్. కోర్టులో కేసు వేస్తానంటున్నాడు. బాలరాం గురించి, మన కోర్టుల గురించి నీకు తెలుస్తది. యాభై ఏళ్ళ దాకా మీ కేసు సాల్వ్ కాదు. ఆడు మీ ఇల్లు ఖాళీ చేయడు పో... కమిషనర్ తొనికీ కాదు... ఇప్పుడు ఇంకెవ్వనిలోనైనా చెప్పకో.... పో...” అంటూ బాత్ రూం వైపు వెళ్ళాడు సర్కిల్.

ఇది పోలీస్ స్టేషన్ నా.... తనతో మాట్లాడుతున్నది ఒక బాధ్యతాయుతమైన, విధులు నిర్వర్తించవలసిన పోలీస్ అధికారేనా అన్న అనుమానం వచ్చింది మహేశ్వర్ కు. ఆవేశం కట్టులు తెంచుకుంది. అయినా చేసేదేముంది. తలవంచుకుని... కళ్ళు మూసుకున్నాడు. కళ్ళు తడైన సంగతి తనకు తెలియనే లేదు.

లాక్స్ రూంలో నుంచి “ఎస్.ఐ. సాబ్.... గోల్డ్ ఫ్లాక్ పెద్ద డబ్బా తెప్పించియ్యండి” అన్న పిలుపు.

“ఏయ్ ఫోర్ నాట్ ఫోర్! బాయ్ ను పంపి లాక్స్ లో ఉన్న పాండుకు ఏం కావాలో తెప్పించియ్య” ఆజ్ఞాపించాడు ఎస్.ఐ. పురుషోత్తమరావు.

రామారావు “అటు లాక్స్ వైపు చూడండి.. అందులో నలుగురూ నాలుగు కేసుల్లో బుక్ అయినవాళ్ళే... అందరూ క్రిమినల్స్. నాలుగు రోజుల నుంచి లాక్స్ లో ఉంచి మేపుతున్నాము. లాక్స్ లో ఉన్న నేరస్తులను కోర్టులో ఇరవై నాలుగు గంటల్లో ఎందుకు హాజరు పర్చలేదో... ఇంత కన్నా క్లూ ఏం కావాలి మీకు... మీరు చదువుకున్న చదువును సార్థకం చేసుకోండి. మీ ఇల్లు ఎక్కడికీ పోదు... సంఘంలో లుచ్చాలు, బద్మామలు ఉన్నంత కాలం మంచివాళ్ళకు కష్టాలు తప్పవు. మంచికి మనుషులు వంగి దండం పెట్టే రోజులు మనమే తేవాలి.

‘ద్యాంప్స్’ అక్కడి నుండి కదిలాడు మహేశ్వర్.

★ ★ ★

రెండు నెలలు గడిచాయి. ఈ రెండు నెలలు మహేశ్వర్ నిద్రపోలేదంటే అతిశయోక్తి కాదు. రాత్రనకా, పగలనకా పత్రికాపీఠం చుట్టూ, పోలీసు, సంబంధిత ఉన్నతాధికారుల చుట్టూ తిరిగాడు. తనకు తెలిసిన విలేజరులను పత్రికల్లో కలుసుకున్నాడు. ఫ్రంట్ పేజీల్లో సీరియల్ గా వార్తలు వచ్చాయి. సర్కిల్ ఇన్స్ పెక్టర్ శ్రీహరి అతన్ని అడ్డం

పెట్టుకొని బస్టిలో రాజ్యమేలుతూ సామాన్య ప్రజలకు ఇబ్బందులు కల్పిస్తున్న చోటా బడా రాజకీయ వేత్తలు, రౌడీలు, గూండాలు, గుడంబా, కత్తి వ్యాపారులు, కబ్జాదారులు, అందరి గురించి తెలుగు, హిందీ, ఆంగ్ల దిన పత్రికల్లో వార్తలు వచ్చాయి. ప్రభుత్వాధినేతలు సి.బి.ఐ.కి కేసును ఆప్పగించారు.

★ ★ ★

కొన్నాళ్ళకి.....

సర్కిల్ ఇన్స్పెక్టర్ శ్రీహరి ఏడు కేసుల్లో ఇరుక్కొని సస్పెండ్ అయ్యాడు. సారాబట్టి నడిపే నారాయణ, గంగాధర్, కబ్జాదారు కత్తి వ్యాపారి బాలరాం, రేప్, మర్డర్ కేసుల్లో ఇరుక్కున్న పాండు, లాలా ఇంకా ఎందరో జైళ్ళ పాలయ్యారు.

జరుగుతున్న మోసాలు, దౌర్జన్యాలు, అత్యాచారాలు, హత్యలను చూస్తూ ఊరుకున్నంతసేపూ.... మనుషులను భయం ఆవరిస్తుంది. తెగించి నడుం బిగించిన వారిని ఏ దుష్టశక్తులూ అడ్డుకోలేవనీ మహేశ్వర్ అనుభవం ద్వారా తెలుసుకున్నాడు. మనిషికి కావలసింది పట్టుదల, నిరంతర పరిశ్రమ, తనకు జరిగిన అన్యాయాన్నీ ఎక్కడ ఏ విధంగా ఎవరికి చెప్పుకోవాలో, సమస్యలనెలా పరిష్కరించుకోవాలో నన్న నేర్పును మహేశ్వర్ తన శాంతియుత పోరాటంలో తెలుసుకున్నాడు.

ఇప్పటికీ “ఆమ్మో.... పాతబస్తీలో ఉంటున్నారా” అన్నవాళ్ళకు పాతబస్తీ సోది వినిపించి తీర్చాడు మహేశ్వర్.

పాతబస్తీ ప్రజలంటే మహేశ్వర్ కి మహా ప్రాణం. సంఘ విద్రోహులంటే కంపరం.....

చికిత్స కోసం మహేశ్వర్ నిరంతరం సాగిస్తున్నాడు అన్వేషణ.

రంజని - నందివాడ భీమారావు

అవార్డు పొందిన కథలు

పేగుకాలిన వాసన

ఎ.ఎన్. జగన్నాధశర్మ

బిల్లు కురిసి వెలిసింది. వాతావరణమంతా తడితడిగా, చలిచలిగా వుంది. ఈ క్షణమో, మరుక్షణమో సుల్ఫీ చినుకు పుంజుకునేట్టుంది. పదిన్నరయినా పాసింజరుబండి రాలేదు. ఆకలిగా వుంది. అసహనంగా వుంది. దీపస్తంభాన్ని అంటేపెట్టుకుని వున్న పందలాది రెక్కల పురుగులు, నేల మీదికి దూసుకొచ్చి, ఆత్మత్యాగాలు చేసుకుంటుంటే జాలిగా వుంది.

తురాయి చెట్టు నీడన నిల్చుని వున్నాను. గాలి కెరటం కదిలినప్పుడల్లా కొమ్మలు కలవరపడుతున్నాయి. ఆదుముకున్న నీటిని ఆకుల వేళ్ళ సందుల నుండి జార విడుచుకుంటున్నాయి. శిరసున చినుకులు చిల్లుతున్నాయి. శరీరమంతా జలదరిస్తోంది.

పట్టాలకి అటుగా నిలిచిన జల్కా, చీకటి సముద్రంలో చిరునావలా వుంది. గుర్రం తల విదిలిచ్చినప్పుడల్లా, దాని మెడనున్న మువ్వల పేరు కదిలి, శబ్ద తరంగాలు చెవులను స్పృశించి, చెదిరిపోతున్నాయి.

సరదాపడి కొన్న మువ్వలవి. తొలిరోజుల్లో సంగీత స్వరాలను వినిపించేవి. ఇప్పుడు ఉత్త ధ్వనిని మాత్రమే వినిపించగలుగుతున్నాయి. చేతినున్న హరికెన్ లాంతరు మీద చినుకుపడి చితికిపోయింది. పురుగుల బాధ పడలేక, చిమ్ని చుట్టూ ఆకు చుట్టినేమో, వేడికి మరణయాశతో వెల్లకిలా విరుచుకుని, లుమ్మలు చుట్టుకుపోతోందది.

రై లొస్తున్నట్టుంది. పట్టాలు పలుకుతున్నాయి. చెట్టు నీడను వదిలి వచ్చాను. కనుచూపు మేర కాంతి పుంజుం కన్పించింది. వచ్చి నిలిచిన బండిలో నుంచి, ఆ ఆరుగురూ-కిరాణాకొట్టు శెట్టి, మేష్టమ్మ, పోలీసు, జబ్బు మనిషి గురుమూర్తి, కాలేజీ కుర్రోడు, టైపు నేర్చుకుంటున్న అమ్మాయి - దిగారు. గుంపుగా చేరి, నాకోసం వెతుక్కుంటున్నారు.

ఇళ్ళకి చేరాలని వాళ్ళకెంత ఆత్రంగా వుందో, నేనూ అంతగానే ఆత్రపడుతున్నాను. ఆ దేహాలను ఆయా ప్రాంతాల్లో జారవిడిచేసి, చేతులు దులుపుకోవాలని వుంది.

వాళ్ళు జల్కా దగ్గరికి దొడు తీశారు. వాళ్ళ వెనక్కి నడిచేస్తేను.

సన్నగా వర్షం మొదలయింది.

అంతా ఒకరి మీద ఒకరుగా జల్మా మధ్యలో ముడుచుకున్నారన్నాడు. లాంతర్ని వేలాడదీసి, నేనూ జల్మానెక్కాను. గుర్రం నడకలు పోయింది. వర్షం పుంజుకుంది.

ఊరికి దూరంగా నాలుగు మైళ్ళివతల వుందీ రైల్వేస్టేషన్. స్టేషన్ వరకు ఊరు ఎదగలేదు. ఎదిగే అవకాశమూ లేదు. పది, పన్నెండిళ్ళతో చిన్న చిన్న గ్రామాలుగా వుందీ ప్రదేశం. కొండ ప్రాంతం కావడంతో అభివృద్ధికి అమడ దూరంలో వుంది. పట్నం నుండి ఒకటి రెండు బస్సులున్నాయి యిక్కడికి. అయితే వర్షాకాలంలో బస్సుల జాడ కనిపించదు. మైదానాలవరకూ పరుగెత్తుకొచ్చిన బస్సులు, కొండను చూసి, గుండెలు చరచుకుని, వెనుతిరిగిపోతాయి. ఫలితంగా నా వంటి జల్మావాలాలు బతకగలుగుతున్నాడు.

గత పదేళ్ళుగా ఈ రోడ్డుని చూస్తున్నానేను. దీంతో ముచ్చల్లాడుతున్నాను. మురిపాలు పోతున్నాను. నాకు బాగా పరిచయమున్న రోడ్డిది! ఎక్కడ ఎత్తులున్నది, పల్లాలున్నది, గుంటలున్నదీ అన్నీ కంఠోపాతం. జల్మా నడపడంలో మెలకువలు చూపించనవసరం లేదు. అప్రయత్నంగా, సంకల్పితంగా బండి సజావుగా సాగిపోగలుగుతుంది. నాకంటే, నా గుర్రానికి ఈ రోడ్డంతా మరి సుపరిచితం. చిన్ననాటి స్నేహితులివి!

వొలిపిరి కొడుతోంది. గాలివాటుకి జల్లు, జల్మాలోనికి తొంగి చూస్తోంది. ముందు క్కూరున్న మేష్టమ్మ, టైపు నేర్చుకుంటోన్న అమ్మాయి తడిసినట్టున్నారు.

“నెధవ్వాన” అన్నది మేష్టమ్మ.

“చలి చలి” అన్నది అమ్మాయి.

“ఇటు రారాదా” అన్నాడు మేష్టమ్మను ఉద్దేశించి కిరాణాకొట్టు శెట్టి. పోలీసు వగలబడి నవ్వాడు. గురుమూర్తి దగ్గడు. కుర్రాడెందుకో మవునంగా వున్నాడు.

ఏడు గంటలకు రావాల్సిన పాసింజరు బండి, మూడున్నర గంటలు ఆలస్యంగా వచ్చింది. ఈ ఆలస్యం, ఈ చీకటి, ఈ వర్షం శెట్టిని, పోలీసునీ, సరదాలకు, సరసాలకూ ఊసగాలుపుతోంటే, పాపం! ఆ మేష్టమ్మని, అమ్మాయిని, గురుమూర్తినీ బాధిస్తున్నట్టు పోయి. కుర్రాడి గుండె గుబులు నేనెరుగను! నా విషాద నేపథ్యం వీళ్ళెరుగరు!

ఉన్న ఊరు నుండి స్టేషన్ కి, స్టేషన్ నుండి ఉన్న ఊరికి జల్మాలో దిగివిడిచినందుగ్గాను, వీళ్ళంతా - నెలసరి కిరాయిగా యాభయి రూపాయల్ని ఒక్కొక్కరూ చెల్లిస్తారు. పైపై జేరాలు పోను, నెల తిరిగేసరికి చేతిలో రెండువందల రూపాయలు మాత్రమే పడతాయి. శెట్టి, పోలీసు పైపా ఇవ్వరు. పోలీసు బాబుని కిరాయి అడిగే ధైర్యం లేదు. కిరాయిని, వడ్డీ కింద శెట్టి జమ చేసుకుంటాడు.

రెండేళ్ళక్రితం జల్మా బోల్తాపడింది. చక్రాలు విరిగిపోయాయి. గుర్రం కుంటదయింది. అప్పుడు శెట్టిని ఆశ్రయిస్తే అయిదువందల రూపాయలు అప్పిచ్చాడు. అప్పిచ్చి ఆనాడుకుని నేటికీ అనలు చెల్లించలేని నా జీవితమీద స్వార్థి చేస్తున్నాడు.

పట్నం తాణాలో పోలీసు బాబు పని చేస్తాడు. పక్కనే శెట్టి కిరాయి దుకాణం. ఫర్లాంగు దూరంలో స్కూల్లో మేష్టమ్మ, కాలేజీలో కుర్రాడు, ఇన్స్టిట్యూట్ లో టైపు నేర్చుకునే అమ్మాయి, అస్పత్రిలో రోజూ పరీక్ష చేసుకునే గురుమూర్తి - వీళ్ళంతా సతిరోజూ పల్నాన్ని పలకరించి, పరామర్శించి రాక తప్పదు. సెలవు దినాల్లో ఒకరిద్దరు

తక్కువయినా, మిగిలిన వాళ్ళకోసం నా వృత్తికి సెలవంటూ దొరకదు.

బురద గుంటలో చక్రం పడింది. జబ్బా తూలిపడి నిలిచింది. గుర్రం, శక్తిసంతా కూడదీసుకుని లాగుతోన్నా పలితం లేదు. తప్పదనిపించింది. కుర్రాణ్ణి, పోలీసుని, శెట్టిని జబ్బాను నెట్టేందుకు కిందికి దిగమన్నాను. నలుగురమూ సాయం పడితేనేగాని జబ్బా పైకి లేవదు.

ఇది మామూలే! వర్షాకాలంలో, దారిలో ఇటువంటి అడ్డంకులు తప్పనిసరవుతాయి.

“కావాలంటే అప్పిప్పిస్తాను. బండికి మోటారు పెట్టించ రాదురా” అన్నాడు శెట్టి.

“అవున్నిజం” అన్నాడు పోలీసు. ఆ మాటలకి బతుకు భయం కలిగిందేమో! గుర్రం వణికింది. ఒక్కసారిగా శరీరాన్ని విదిల్చింది. జబ్బా ఓ అడుగు ముందుకి నడిచి, నిలిచింది.

చేతినంటిన మట్టిని, జబ్బా అడ్డాలకు పూసి, వాళ్ళు జబ్బా నెక్కితే, మట్టి వాసనను వదల్చుకోదలచక, నేనదే చేతుల్తో కళ్ళాన్ని అందుకున్నాను. లేచింది మొదలు పడుకునే వరకూ ఇదే మట్టిలో పరుగెడతాను. దీన్ని కాదనుకునేవాణ్ణి కాదు. కాదనుకుంటే పుట్టగతులుండవు.

“దెయ్యాల వేళక్కాని ఇళ్ళకి చేరమేమో” అన్నాడు శెట్టి.

“మీరన్నది నిజం! పన్నెండు గ్యారంటీ” అన్నాడు పోలీసు.

“మరయితే రేపు మేష్టమ్మ స్కూలుకి రాదు” అన్నాడు శెట్టి.

“ఆవిడ సంగతేమోగాని, గురుమూర్తి మాత్రం రేపు ఆసుపత్రికి రాడు” అన్నాడు పోలీసు. ఆ మాటకి కేతకీతలు పెట్టినట్టుగా నవ్వాడు శెట్టి.

గురుమూర్తి చావు మీద సరస సంభాషణ సాగుతోంది. పన్నెన్న దగ్గునణచుకుని ఉక్కిరి బిక్కిరవుతున్నాడు గురుమూర్తి. తన ప్రాణంతో పరాచికలాడడాన్ని అతను భరించలేకున్నాడు.

గాలివాటు తగ్గింది. వర్షం నిలిచి కురుస్తోంది. కాలవలు కట్టి, నీరు రొదగా ప్రవహిస్తోంది.

ఈసరికి, గుడిసె నిండుగా నీరు నిలిచి వుండి వుంటుంది. గిన్నెలు, బట్టలూ తేలిపోయింటాయి. అన్నం గిన్నె గిరికిలు కొడుతూ వుంటుంది. పల్లంలో వున్న గుడిసె మీద తల్లి గంగకి ఎల్లల్లెని ప్రేమ మరి!

ఆకలిని అణగారుక్కున్నా, అలుపును మరచిపోయేందుకు, గాఢంగా నిద్రించేందుక్కూడ అవకాశం లేదు. ఏటవాలుగా నిలిచిన జబ్బాలోనే, జారుడు బల్ల మీద వాటంలా విశ్రాంతిని ఆశించాలి.

అత్తమ్మ వుంటే గుడిసెలోని నీటిని తోడి పారేసేది. ఏ వేళనయినా మంచుముద్దలా పిడికెడు అన్నాన్ని కంచంలో నుంచేది. మామయ్య చనిపోవడంతో అత్తమ్మ లేచిపోయింది. పట్టెడన్నం కోసం, శరీరాన్ని ఎరజూపుతూ పిచ్చితల్లి లేచిపోవాల్సి వచ్చింది. ఎవరిని అల్లకుని, ఎక్కడ ఆకలిని తీర్చుకొంటోందో ఏమో!

రాయి మీంచి చక్రం నడిచినట్టుంది. జబ్బా తూలిపడి నిలదొక్కుకుంది. అంతా

ఒక్కసారిగా అరిచి సద్దుమణిగారు.

“కళ్ళ మూసుకున్నావే! బాబూ” అడిగాడు శెట్టి.

“లేదు! రోడ్డు మూసుకుపోయింది” అన్నాను జవాబుగా.

“జాగ్రత్తరా బాబు! రేపు మినిష్టరుగారొస్తున్నారు. బందోబస్తుకెళ్ళాలి” అన్నాడు పోలీసు.

అతనికి బదులు పలుకలేదు. అసలా పోలీసుతో మాట్లాడాలంటేనే అసహ్యం! అతను చనిపోతే బాగున్నానుకుంటాను. పట్నంలో ఏదో ఒక దొమ్మీలో ఎవరో ఒకరు పోలీసుని చంపినట్టు వార్త రాకూడదా? అనిపిస్తుంది. అతని మీద ఎందుకనో అలవిమాలిన కసి!

గురుమూర్తి పెద్దగా ఆయాసపడుతున్నాడు. బుసలు కొడుతున్నాడు. చచ్చి పోతాడేమో! అతగాడి శవాన్ని, ఇంటికి అప్పజెబుతాననిపించింది.

శెట్టిని హత్య చేయాలని వుంది. మేష్టమ్మను తిట్టి పోయాలని వుంది. టైపు నేర్చుకుంటోన్న అమ్మాయిని తన్ని ఇంట్లో కూర్చోబెట్టాలని వుంది. కాలేజీ కుర్రాడి మీద కోప గించుకోవాలని వుంది. ఎందుకు? ఎందుకంటే జవాబు లేదు. ఈ ముఖాల్ని చూస్తూనే, వీటితో విసిగిపోయింటాను. బతుకులో కొత్తదనం లేదనిపించడం కూడా ఈ ఆవేశానికి, అసహనానికి కారణం కావచ్చును.

మొహం మెత్తేటట్టు జీవించడం ఇష్టం లేకపోతోంది. ఏదో కావాలనిపిస్తోంది.

ఈ అనుభవం నాకు కొత్తది కాదు. ఈ బాధా సరికొత్తది కాదు. బుద్ధెరిగిన నాటి నుంచీ నేనిలాగే ఆలోచనలు పోతున్నాను.

అప్పుడూ అంతే! ఇప్పుడూ ఇంతే!

అమ్మను ఆట పట్టించిన రోజుల్ని, నాన్నతో దోబూచులాడిన వేళల్ని, అక్కను గిల్లి అల్లరి చేసిన సంఘటనల్ని తలచుకుంటుంటే, ఈనాడవి, అందంగా వుండి అందరాని అనుభూతులనిపించినా ఒకనాడవి రోత పుట్టించాయి. భయాన్ని కలిగించాయి. పరిస్థితుల నుండి, పల్లెపట్టు నుండి పారిపోయేటట్టు చేశాయి.

నా బాల్యం, నన్ను నానా రకాలుగా హింసించింది. నన్ను ముక్క ముక్కలు చేసింది. నన్నెదగనీయలేదది. కళ్ళకి కలలు ముసుగేసి నన్ను నా నుండి కనుమరుగు చేసింది.

నాన్న కర్రల మిల్లలో పనిచేసేవాడు. ‘కటర్’గా వృత్తిని నిర్వహించేవాడు. నిక్కరు, బనియనూ ధరించి, తోలు పట్టానొకడాన్ని గుండెల మీద కవచంలా వుంచుకుని పెద్ద పెద్ద దుంగల్ని చీల్చి చెండాడేవాడు.

కర్రను కోసేవేళ రంపపు ధ్వని ‘అమ్మకి దండం! నాన్నకి గండం’ అని పల్లె వేసేది. మనసులో ఆ మాటల్ని ఉచ్చరిస్తే చాలు! పాటయ్యేదది. ఆ పాటలతో దుంగల మీంచి దూకుతూ ఆటలాడుకునేవాణ్ణి. జారిపోతున్న నిక్కర్ని ఎగదోసుకుంటూ, జాబ్బాను సర్దుకొంటూ జాలాయిగా వుండేవాణ్ణి.

అమ్మ, కర్ర పాట్టును గోనె సంచుల్లో నింపుతుండేది. సంచిలో పాట్టును కుక్కి నింపడంలో నా సహాయాన్ని అర్థించేది.

“ఆ గెంతులేవో, ఈ గోనె నంచి మీద గెంతరాదురా” అనేది. బ్రతిమలాడేది. అందుక పరుగెత్తే నన్ను అంది పుచ్చుకుని, పొట్టు గుట్టు మీదకి లాక్కొచ్చేది. జల్లులా కురుస్తోన్న పొట్టులో పొర్లి పొర్లి, మనిషంతా పొట్టుమయమయిన తర్వాత ‘పగటివేషగాడిలా వున్నావు’ అన్నకితాబు లభిస్తే అమ్మనప్పుడు అడుకునేవాణ్ణి. బుగ్గల్ని పొంగించి హనుమంతుణ్ణునుకుని పొట్టుబస్తాపై చిందులేసేవాణ్ణి. అలా నింపిన పొట్టు బస్తాకి అమ్మకి పావలా లభించేది. అందుకోసం ఉదయం నుంచి సాయంత్రం వరకు ఆమె నర్తించడాన్ని చూసేవాణ్ణి. బడి వేళవరకు అమ్మకి అండగా వుండి, ఆ తర్వాత నేను బడికి పయనమయితే, అమ్మొక్కర్తే ఆకాశాన్ని అందుకోవాలన్నట్టుగా ఎగిరి గెంతులేసేది. తోడుగా అక్కను మాత్రం రమ్మనమనేది కాదు. అక్క గెంతులేయడాన్ని, అక్కడంతా ఆత్రంగా చూడడాన్ని గమనించి నాన్న వద్దన్నాడు.

అక్క, దుంగల మీది బెరళును తీసి తట్టలో వేసుకునేది. మంచుకి, వర్షానికి తడిసిన దుంగల మీది బెరళును తీయడంలో అక్క ఎంతగానో శ్రమించేది. గోళ్ళలో పేళ్ళు గుచ్చుకున్నా ఖాతరు చేసేది కాదు. ఒక్కొక్కప్పుడు బెరళు నడుమ జెద్రులను, తేళ్ళనూ చూసి, బెంబేలు పడి రక్షణగా నన్ను కేకేసేది. చీమల్ని చంపినట్టుగా నేను వాటిని చంపుతోంటే, చేయిజాచి, నన్ను దగ్గరగా తీసుకునేదక్క. మెచ్చుకోలుగా నా జాత్తు నిమిరేది. తోడుంటానని బడికి వెళ్ళనని మొరాయిస్తే “వెళ్ళిరారా” అని ప్రాధేయపడేది.

ఇంట్లో ఎక్కాలు, పద్యాలూ పెద్ద గొంతుతో చదువుతోంటే అమ్మ పొంగిపోయేది. “ఆరుపావలాలు ఎంతరా” అనడేగేది. “రూపాయిన్నర” అని చెబితే, నాటి తన సంపాదనను చూసి చిన్న బుచ్చుకునేది. “దేనికి సరిపోతుంది” అని దుఃఖించేది. “వళ్ళంతా పచ్చి పుండుగా వుండి! కడుపునిండా గంజి తాగి కునుకు తీద్దామంటే నా సంపాదన నాకే చాలదు” అని నెత్తికొట్టుకునేది. “ఇందులో పిల్లలకేం పెడతాను! పెనిమిటికేం పెడతాను” అని శోకించేది.

అక్క సంపాదనంతా అణాపై సల్లో వుండేది. నాన్న కష్టం ఆయన కల్లు చుక్కలకి పోయేది.

తాగొచ్చిన నాన్నతో, అమ్మ తగవులాడేది. “ఇలాగయితే ఎలాగయ్యా” అని ఆయన్ని నిలదీసేది. అమ్మ ప్రశ్నకి, నాన్నకి జవాబు తెలియదుగాని, జబర్దస్తీ తెలుసు! ఫలితంగా అమ్మను చితకతన్నేవాడాయన.

“మళ్ళీ నోరెత్తితే సరికి పోగులు పెడతాను” అనేవాడు. నన్ను దగ్గరగా తీసుకుని హరిశ్చంద్ర నాటకంలోని కాటీసీను పద్యాలను చదివించుకుని చల్లబడేవాడు.

రంపానికి దుంగనందించడంలో ఓసారి ప్రమాదవశాత్తూ నాన్న చేతివేలు చితికి పోయింది. కుడిచేతి బొటనవేలు విరిగిపోయింది. చేపలా కిందపడి పొట్టు పాలయిందది. ‘గొల్లు’ మన్నారంతా. స్రవిస్తోన్న నాన్న రక్తాన్ని చూసి తల్లిడిల్లిపోయారు. మిల్లు యజమానిని కేకేసి వివరించారు.

“ఎక్కడ చూస్తున్నావురా” అని నాన్నని కోపగించుకున్నాడాయన. యాభయ రూపాయిల నోటిచ్చాడు.

“అన్నత్రిలో చావు” అన్నాడు. పాతిక రూపాయిల మందులు తిని, నాన్న చేయి రక్తాన్ని దిగమింగుకుంటే మిగిలిన డబ్బుతో బాధను దిగమింగుకునేందుకు నాన్న కల్లుపాకని ఆశ్రయించాడు. వారంరోజులపాటు పనిలోనికి పోలేదాయన. కుడిచేతిని కళ్ళ ముందుంచుకుని విలపించాడు. యజమాని మళ్ళీ పనిలోనికి తీసుకోడేమోనని దిగులు చెందాడు. అయితే నాన్నని ఓదారుస్తూ -

“నాకు పని ముఖ్యంరా! నీ వేలు కాదు” అని యజమాని అనడంతో నాన్న ఆనందానికి ఆనాడు పట్టపగ్గాలు లేకపోయాయి. బొటనవేలు మొలకెత్తినంతగా సంతోషించాడు. “మీరు దేవుడు బాబూ” అన్నాడు. యజమానికి పడిపడి నమస్కరించాడు. నాలుగు వేళ్ళూ నోటికి పోనున్నాయన్న ధీమాతో రెట్టించి పనిచేశాడు.

నాటి నుంచే అమ్మ దగ్గడం ప్రారంభించింది. దగ్గి, దగ్గి, గుండెలు తోడేసినట్టు గిరిగిలా కొట్టుకునేది. కెళ్ళులు కెళ్ళులుగా కపాన్ని కక్కులో కుచ్చిపోయేది. రోజుకి ఆరేడు బస్తాల్లో పాట్టును కూరగలిగే అమ్మ, రెండు మూడు బస్తాల్లో మాత్రమే కూరి, డీలా చెందేది. చేతిలో రూపాయి కూడా పడని తన శ్రమని చెడ తిట్టుకునేది. బడికిపోనని బస్తాల్లో పాట్టు కూరుతానని మొండికేసే నన్ను తిట్టి, కొట్టి బడికి సాగనంపేది.

బడి పదిలిన తర్వాత మిల్లులో దుంగల మీద కూర్చోని పాతాల్ని బట్టి పెట్టేవాణ్ణి. అక్కడక్కడే అక్క తచ్చాడుతూ వుండేది.

అక్కనేదో పురుగు కరిచి దుంగల్లోనికి పారిపోయిందో రోజు! పెద్దగా కేకేసి అక్క నిలుపునా కూలి పోయిందానాడు. మూల్గాడదు. మెలికలు తిరిగిపోతోంది. కరిచింది ఏమిటన్నది అంటు చిక్కలేదు. పాము కాటేసిందేమోనని అంతా భయపడ్డం. కాసేపటికి తేరుకుని అక్క కాదన్నది. ఆ పురుగు కందిరీగలా వున్నదన్నది. తనని కరిచి దుంగ పగులులోనికి జారిపోయిందన్నది. కసిరేగి పగులులో కళ్ళుంచి తీక్షణంగా చూశాన్నేను. ఏదీ కన్పించలేదు. పగులులో వేళ్ళు జొనిపి, దుంగంబడి నడిచాను. పురుగు దారికితే పిసికి పారేద్దామన్నంత క్షణ రేగింది.

నోటు పుస్తకాల్లేక నోట్లు రాసుకునేవాణ్ణి కాదు. ఫలితంగా మేష్టారితో చింత బరికెతో దెబ్బలు తినాల్సి వచ్చేది. రక్తం చిప్పిల్లిన చేతుల్ని ఉమ్ము తడిచేసుకుని పూరుకునేవాణ్ణి తప్ప ఆ ఊసెవరికీ తెలియనిచ్చేవాణ్ణి కాదు. అయితే నాన్నకి సంగతి తెలిసింది. తెలిసి యజమాని ఇచ్చే యాభయ రూపాయిల కోసం కుడిచేతి చూపుడు వేలుని పోగొట్టుకున్నాడు. రంపానికి ఆ వేలుని అంకితం చేశాడు.

దుంగల మీది పుట్లగొడుగుల్ని తొలగిస్తూ కూర్చోన్న నా దగ్గరగా వచ్చి చేతిలో పది నోటు నుంచాడు. “వెళ్ళి పుస్తకాలు కొనుక్కో” అన్నాడు.

ఆ రాత్రి “ఎంత పని చేశావయ్యా” అని తాగొచ్చిన నాన్నని అమ్మ నిలదీస్తే “నా కోసం నేనీ పని చేయలేదే! నన్ను నమ్ము” అన్నాడు.

“చదువుకుని వాణ్ణయినా బాగుపడనీ” అన్నాడు. నన్ను కాటినను పద్యాల్ని విన్పించమన్నాడు. ఎన్నడూ లేనిది, ఆనాడెందుకో ఆ పద్యాల్ని రాగయుక్తంగా నాన్నకి విన్పించాలనిపించింది.

ఏమరపాటునున్న అక్కను గిల్లి, పురుగుని అల్లరి చేసినా, దొరికితే కాటిసీను పద్యాల్ని విన్పించమంటాడని పెరట్లో చెట్టు మీదా, గుబురుల వెనుకా దాగి నాన్నతో దోబూచులాడినా, అదంతా నాకు నాటకీయంగానే వుండేది. సహజమనిపించేది కాదు.

అమ్మ దగ్గు విషాదం! నాన్న త్యాగం విషాదం! అక్క చితుకులేరుకోవడం విషాదం! విషాదాల్లో సరదాలాడడం కృత్రిమంగాక మరేమిటి?

పదో తరగతి పాసయ్యాను. నన్ను చూసి నా వాళ్ళంతా సంబరపడ్డారు. మిల్లు యజమాని దగ్గరకు తీసుకువెళ్ళి నేను పదో తరగతి పాసయ్యానన్నది చెప్పాడు నాన్న.

“పై చదువులు చదివిస్తానా” అని అడిగిన యజమానితో -

“ఈ చదువుకే రెక్కలు ముక్కలయ్యాయి” అనన్నాడు నాన్న.

“చదివిన చదువు చాలు! దయతలచి తమరు చిన్న నౌకరీ కల్పించండి. వాడి పాట్లకి వాడు సంపాదించుకుంటే అదే పదివేలు” అన్నది అమ్మ. కాదనలేదు యజమాని. కర్రల కొలతలు చూసే పని నాకప్పగించాడు. నెలకి యాభయి రూపాయిలు జీతమని చెప్పాడు.

అయితే ఆ మిల్లులో నౌకరీ నాకిష్టం లేకపోయింది. రాకాసి లోయలో నేను జీవించలేననిపించింది.

దగ్గు రూపేణా అమ్మను అణగారుస్తోన్న జబ్బు, అక్కని కాటేసిన విషపురుగు, నాన్న వేళ్ళని కొరికేస్తోన్న కోరల కత్తి - అన్నీ ఆ మిల్లు యజమానిని నాకు తెలిసే తెలియడంతో ఒక్కక్షణం కూడా అక్కడ నిలువలేననిపించింది. వాడికి దూరంగా పారిపోవాలను కున్నాను పరుగెత్తాను.

జబ్బానాలా వొకతన్ని ఆదరపు చేసుకుని నాన్నతో తెగతెంపులు చేసుకుని వున్న అత్తమ్మ ఊరికి పయనమయ్యాను. కన్నవాళ్ళకి, పుట్టి పెరిగిన ఊరుకి దూరమయ్యాను.

“ఆపాపు” అన్నది, పైపు నేర్చుకుంటోన్న అమ్మాయి. ఆ పిల్ల ఇల్లు దగ్గరపడింది. కళ్ళాన్ని బిగించవసరం లేకపోయింది. గుర్రం ఆగిపోయింది. వోణిని నిండుగా కప్పుకుని, ఆ అమ్మాయి కిందికి దూకడంతో నేల మీది నీరు పైకి చిమ్మింది. లాంతరు వెలుగులో నీటి చుక్కలు ముత్యాల్లా మెరిసాయి.

జబ్బా కదలనుందో లేదో, పరుగులాంటి నడకతో ఓ వ్యక్తి ఎదురొచ్చాడు. అతను నిక్కరు, లాల్పిలో వున్నాడు. పూర్తిగా తడిసి ముద్దయి వున్నాడు. యాభయ్యేళ్ళ వయసుంటుందతనికి. ఫలానా చోటుకని చెప్పి జబ్బాను ఎక్కబోయాడు. చేతనందించి, అతన్ని మీదికి లాక్కున్నాను. మేష్టమ్మ పక్కన చతికిలబడి స్థిరంగా కూర్చున్నానని నిర్ధారించుకున్న తర్వాతగాని అతను నా చేతి ఆసరాను వీడలేదు. అప్పుడతని చేతివేళ్ళ వైపు చూశాను. చూసి పొంగిపోయాను. అతని కుడిచేతికి బొటనవేలు లేదు. ఈ వయసులో ఈ దుస్తుల్లో నాన్న అచ్చం ఇలానే వుంటాడనిపించింది. నాన్నే నా ప్రక్కన జబ్బాలో కొలుపు దీరాడనిపించింది. ఆనందం కలిగింది. నాకు మరింత సమీపంగా అతన్ని ముందుకి రమ్మన్నాను. బరిగొచ్చాడతను. కల్లువాసన వేశాడు. సంబరపడ్డాను.

జడివాన జలతారు తీవ్రమనిపించింది. చలిగాలి నులివెచ్చననిపించింది. అనహనం,

అనవ్యలూ గుండెల్లోంచి ఎగిరిపోయి, హాయి హాయనిపించింది. జబ్బాలోని వారినంతా తిరునాళ్ళకి తీసుకుపోతున్నట్టుగా వుంది. చేరువున నాన్న పున్నాడన్న భావన చెప్పలేని అనుభూతి అనిపించింది. చర్చకోలాను ఝుళిపించాను. గుర్రం పరుగు శరవేగమయింది.

నాన్నలాంటి వ్యక్తిని, ఏ వివరాలూ అడగదలచలేదు. వివరాలు తెలుసుకుని ఆయన నాన్న కాదన్న నిజాన్ని అంగీకరించదలచలేదు. చలికి వణకుతూన్న అతని చుట్టూ చేతులుంచి హుషారయ్యాను.

ఇప్పుడెందుకో మేష్టమ్మకు నమస్కరించాలని వుంది. కాలేజీ కుర్రాణ్ణి అనునయిం చాలని వుంది. గురుమూర్తి నిండు నూరేళ్ళూ బతకాలని వుంది. పోలీసు మీద పగలేదు. శెట్టిని హత్య చేయాలని లేదు. మేష్టమ్మను ఆట పట్టిస్తూ శెట్టి మాట్లాడితే బాగుణ్ణి వుంది. పోలీసు పగలబడి నవ్వితే కలిసి నవ్వాలని వుంది. అణువణువు అందంగా, ఆనందంగా వుందనిపించింది. ఈలవేసి పాట పాడాలనిపించింది.

గొంతెత్తాను! బతుకంతా పాటగా సాగిపోయింది!

ఎవరిళ్ళ దగ్గర వారు దిగిపోయారు. నాన్నలాంటి వ్యక్తి కూడా నన్ను విడిచి దిగి వెళ్ళిపోయాడు. దిగి వెళ్ళిపోతూ అతను కిరాయిగా రూపాయి నోటును నాకందివ్వనంటే "పడ్డు నాన్నా" అన్నాను. నవ్వి జోగుతూ వెళ్ళిపోయాడతను. నన్ను దీవించినట్టుగా చేతినెత్తి గాలిలో ఊపాడు. ఆలోచింపజేశాడు.

గడిచిన పదేళ్ళలో ఏదో ఒక అవసరానిగ్గాను చేతులకున్న పదివేళ్ళనీ నాన్న పోగొట్టుకుని వుంటాడు. మొండిచేతుల్తో దుంగల్ని నెడుతూ, అమ్మో, అక్కో తినిపించ గలిగితేనే అన్నం ముద్దని నోటికి అందుకోగలుగుతూ వుండి వుంటాడు. దగ్గు జబ్బుతో అమ్మ శల్యమయి వుంటుంది. పొట్టుబస్తాలో తనని తానే కుక్కుకోగలిగే స్థితికి చేరుకుని ఉంటుంది. అక్కను ఏ తేళ్ళు కుట్టాయో! ఏ పాములు కరిచాయో! ఏ పేళ్ళలో ప్రాణాల్ని బలి పెడుతుందో ఏమో!

నా వాళ్ళంతా ఎలా వున్నారో! ఏమయి వున్నారో!

ఏ దృశ్యాలకు భయపడి, ఏ జీవితాల్ని అసహ్యించుకుని ఎవరికి దూరంగా పారిపో దలచానో, అది నాకు సాధ్యం కాలేదు. ఎల్లెడలా ఒకటే దృశ్యం! ఒకటే జీవితం! రాకాసీ లోయ అంతలా వ్యాపించి వుంది. క్రూర మృగాలు, మారణాయుధాలు, మంత్ర తంత్రాలన్నీ నాలాంటి కుటుంబీకుల కోసమే పొంచి వున్నాయనిపించింది.

నా వాళ్ళను నేను రక్షించుకోవాలి! అందుకు సన్నద్ధం కావాలనుకున్నాను. కొరడాను విసిరి, జబ్బాను మా ఊరివైపు పరుగుతీయించాను. ఈ దీర్ఘరాత్రిలో, మైళ్ళ దూరంలో నున్న మా ఇంటికి ఈ జబ్బాలో నేను చేరుకోగలనో లేదో! కాని, చేరుకోవాలన్న దృఢ సంకల్పం నాలో వుంది!

అవశేషం

బండి నారాయణస్వామి

కురవోల్లది పెద్ద పండగ. పండ్రెండేండ్లకు ఒకసారి చేయాల్సిన పండుగ. కాని యాభై ఏండ్ల తరువాత చేస్తున్న పండుగ.

మా ఇంటిదేవుడు కందుకూరి ఉజ్జనప్ప. ఆ గుడికట్ట పూజారి ముసిలోడు అయిపోయాడు కాబట్టి మరో కొత్త పూజారప్పను నియమించే కార్యక్రమం కూడా ఉంది పండగలో.

ముసలి పూజారప్ప మా ఇంటికొచ్చాడు. అడ్డ పంచె కట్టి మోచేతుల వరకూ అంగీ వేసుకొని ఉన్నాడు. గుడ్డలు నలిగిపోయాయి. మనిషి నల్లగా ఉన్నాడు. చేతికి కడియం, మెడలో ఏదో తాయెత్తు. తెల్లగా నెరిసిపోయిన వెంట్రుకలు. గీసుకోని గడ్డం. బాపన పూజారి మాదిరి కాకుండా జిడ్డుగా మురికిగా ఉన్నాడు. ముందే మనిషి కారు నలుపు. దుమ్ము చుట్టుకున్న కాళ్లు మరీ అసహ్యంగా ఉన్నాయి. పూజారప్పలు కాళ్ళకు చెప్పులు తొడుక్కూడదని కులాచారం!

పూజారప్పకు ఇంకా ఎన్నో నియమాలు. బీడీలు కాలికూడదు. మద్యం ముట్టరాదు. మాంసం కూడా తినరాదు. ఆవుపాలు తప్ప ఎనుము పాలు తాగకూడదు.. ఇంకా ఎన్నో

ముందు కాలంలో పూజారప్పలు తమ ఇంట్లో వండిన అన్నం కూడా తినేవాళ్ళు కాదంట. స్వంతంగా వండుకుని తినడం తప్ప! ఆ నియమం కొంచెం సడలిపోయింది ఈమధ్య. తల్లిగనీ, భార్యగనీ వండిన అన్నం తినొచ్చు అని కొంచెం మార్పుకున్నారు ఆ నియమాన్ని.

కాలం మారిపోతుంటే ఆధునిక జీవితపు స్థితిగతులు ఎంతో వేగంగా తారుమారు అయిపోతుంటే, ఒక ఆచారాన్ని ఎంత నిష్ఠాగరిష్ఠులయినా ఎంత కాలమని పాటిస్తారు పాపం!

కొంతకాలానికి పూజారప్ప అందరి మాదిరి చెప్పులు వేసుకు తిరిగినా, ఎనుముపాలు తాగినా, హెబుళ్ళలో భోంచేసినా ఆశ్చర్యం ఉండదు.

కాలానుగుణంగా మారిపోతుంటాయి ఆచారాలూ, ఆహార నియమాలూ, అన్నీ! ఆ విషయం పూర్వకాలపు మనిషి అయిన మా అవ్వకు బాగా తెలుసు. పక్కింటి బాపనమ్మతో అవ్వ గొప్పగా చెబుతుంటుంది -

‘అమ్మయ్యా! మేం శూద్రోల్లమూ, గొర్రెలు కాసేవాళ్ళమే కావచ్చు. కాని మీ మాదిరి మా పూర్వులు కూడా మాంసం ముట్టేవాళ్ళు కాదంట. జీవాలు రోగమొచ్చి సచ్చిపోతాంటే, దాన్లని ఊరకే పారవేసే దానికి మనసు రాక జందేలు తీసి జామిచెట్టుకు తగిలించి మాంసం తినడం మొదలుపెట్టినారంట. ఆ జందెం ఇప్పటికీ ఉంటుంది అమ్మయ్యా మాదేవుని దగ్గర అంటూ-

ఇలాంటివే ఎన్నో పూర్వపు ఆచారాలు మార్పులకు లోనవడం ఆమెకు తెలుసు. కానీ ఆచారాలూ, నియమాలు తన హయాంలో మారిపోతే మాత్రం ఆమెకు కంపరం కలుగుతుంది. తన అస్త్రీత్వానికి ఏదో పెద్ద దెబ్బ తగిలినట్లు కలవరపడిపోతుంది.

మా ఇంట్లో అందరితోనూ కాళ్ళకు మొక్కించుకుని, మా నుదులు బండారు దిద్ది, మేం ఇచ్చిన బియ్యమూ బేల్లా, నలభై రూపాయల దుడ్లు తీసుకుని వెళ్ళిపోయాడు పూజరప్ప. నూటపదహార్ల మీద ఉన్న పూజారప్పను నలభై రూపాయలకు దించేసరికి మా అవ్వకు తల ప్రాణం తోకకు వచ్చింది.

పూర్వం కులం వాళ్ళంతా పూజారప్ప ఇంటికి పాలుతెచ్చేవాళ్ళు. పెరుగూ, నెయ్యి తెచ్చేవాళ్ళు. పండ్లు కూరగాయలూ, దాన్యం ఏం పండితే అవి తెచ్చిచ్చేవాళ్ళు. కాని కాలక్రమంలో ఆ సదుపాయాలన్నీ అంతరించి పోయాయి.

తను ఉత్పత్తి చేసిన స్రతి వస్తువునీ డబ్బులోకి మార్చుకోవడం ప్రారంభించాక మనిషిలో మునుపటి ఉదారత్వం పోయింది. అంతేకాదు సైన్సు అభివృద్ధి చెందడంతో మనిషి అవసరాలు పెరిగాయి. ధరలు ఆకాశానికి అంటాయి. తన ఇంట్లో పాడినీ, పొలంలోని పంటనీ తన కడుపుకు కూడా సరిగా తినకుండా జాగ్రత్తగా అమ్మి సొమ్ము చేసుకుంటే తప్ప బతకలేని దుర్భర పరిస్థితులు కూడా ఏర్పడ్డాయి. ఇట్లాంటి కష్టకాలంలో ఎవరు మాత్రం ఏ సప్తై చెయ్యగలరు పూజారప్ప ఇంటికి.

యూబై ఏండ్ల తరువాత చేస్తున్న పెద్ద పండగను చూడబోతున్నాను కదా అని మా అవ్వ తెగసంబరపడిపోతోంది. నాక్కూడా ఇదే చివరి పండుగ. మరో పండ్రెండేళ్ళకు వచ్చే పెద్ద పండుగకు నేను హాజరు కాలేను. కనగానివల్లిలో పెద్ద పండుగ సంబంధం ఒక ఎత్తైన మైదానంలో.

పండ్రెండేళ్లకు ఒకసారి వివిధ ప్రాంతాలకు వెళ్ళిపోయిన వారంతా అక్కడ కలుసుకుని, తమలో బతికిన వాళ్ళెవరో చచ్చిన వాళ్ళెవరో తెలుసుకుంటూ ఉండాలని, పూర్వం సంచార జాతులు ఏర్పాటుచేసుకున్న సంకేతస్థలం.

ఒక ఎత్తైన దిన్నె మీద కులం వాళ్ళంతా విడిది చేశారు. ఎక్కడెక్కడో పల్లెలో వ్యవసాయం చేసుకునే వాళ్ళూ, గొర్రెలు మేపుకుని వృత్తి చేసుకు బతికేవాళ్ళూ, ఎక్కడెక్కడో పట్టణాల్లో, సిటీలలో స్థిరపడిపోయి ఉద్యోగాలూ, వ్యాపారాలూ చేసుకుంటున్న వాళ్ళూ... చాలా మంది వచ్చి చేరారు ఆ దిన్నెపైకి.

పూర్వం దిక్కులకొకరు వెళ్ళిపోయి సంచార జీవనం సాగించేటప్పుడు ఉత్తరం నుంచీ ఒక గుంపూ, దక్షిణం నుంచీ ఒక గుంపూ వస్తుంటే, ఆ ఎత్తైన దిన్నెపైకి ముందుగా

వచ్చి చేరిన వాళ్ళు అల్లంత దూరంలో గొర్రెల మందల్లో వస్తున్న తమవాళ్ళను చూసి 'అడుగో, అడుగోలే! మనోల్లు వస్తాండా' అని సంతోషంతో కూతలు పెట్టేవాళ్ళంట.

ఇప్పుడు దేశంలో కమ్యూనికేషన్ పెరిగాయి చూడాలని అనిపించాలేగాని ఏ బంధువు ఎంత దూరంలో ఉన్నా ఎప్పుడు పడితే అప్పుడు బస్సై రైల్వే ఎక్కి చూసి రావచ్చు. పూర్వం మూడిరి పండ్రిండేళ్ళ వరకూ కాచుకునే దురవస్థ ఇప్పుడు లేదు.

సంచారజీవనం నాటి పరిస్థితులు ఇప్పుడు లేవు. ఏటేటా గొర్రెలు అమ్మి వాటి బొచ్చు అమ్మి వచ్చిన డబ్బుతో ఇంత నేలచెక్కు కొనుక్కుని వ్యవసాయం చేసు కుంటూ ఏదో ఒక ఊళ్లో స్థిరపడిపోయిన వాళ్ళే అందరూ!

మా వీధిలోని బంధువుల పేర్లే ఇప్పుడు నాకు సరిగ్గా తెలియవు. పిన్నమ్మ అన వలసిన వాళ్ళని అత్త అనీ, అత్త అనవలసిన వాళ్ళని పిన్నమ్మ అనీ పిల్చి మా అవ్వతో చివాట్లా తింటున్నాను.

'ఈ కాలం పిల్లోల్లకి ఏ బంధువు ఏమవుతాడో వరసలు కూడా తెలివు. ముందుముందుకు ఇంకా ఎట్ల మారిపోతారో ఈ చదువుకున్న పిల్లోల్లు' అని దిగులు పడిపోయింది మా అవ్వ.

ఒకప్పుడు మనుషుల్ని గుంపుగా కూడగట్టడంలో కులం మాత్రమే ఎక్కువ ప్రాధాన్యత వహించేది. ఇప్పుడూ...? విద్యా, ప్రాంతమూ, రాజకీయపార్టీలూ, వదియాల జీలూ... ఎన్ని లేవు మనుషుల్ని గుంపులు గుంపులుగా కూడగట్టడానికి, విడగొట్టడానికి!

చాలామంది వచ్చారు జనం.

బస్సుల్లోనూ, సైకిళ్ళమీదా, మోపెడ్లూ, స్కూటర్లూ, మోటార్ బైక్ ల మీదా వచ్చారు. ఒకరిద్దరు సంపన్నవంతులు కార్లలో వచ్చారు.

ప్పత్తి మాత్రమే జీవనాధారం కాదిప్పుడు.

చదువుకునే వాళ్ళు చదువుకుంటున్నారు. ఉద్యోగాలు చేసేవాళ్ళు ఉద్యోగాలు చేస్తున్నారు. వ్యాపారం చేసేవాళ్ళు వ్యాపారం చేస్తున్నారు. సంచార జీవనం నుంచి విడివడి సమాజంలో కలిసిపోయారు. డబ్బు సంపాదించి పెట్టే వివిధ మార్గాల్లోకి చొచ్చుకుపోయి నాగరీకులు అయిపోయారు.

మధ్యతరగతి విలువలు ప్రవేశించాయి మనుషుల్లో.

భర్త పదిలేసిన ఆడదాన్ని హేలనగా చూస్తున్నారీప్పుడు.

చీర కట్టించుకుని మరో మనువు చేసుకునే ఆచారం మూలపడింది.

ఏడుగురు భర్తల్ని మార్చి గౌడసానిగా పేరుపొంది కులంలో గౌరవమన్నవలు పొందగలిగిన స్త్రీలు కాగడా పెట్టి వెతికినా కానరాదు ఇప్పుడు ఈ కురవోల్లలో.

కులవెద్ద-గురువులయ్య నిర్వహించాల్సిన పెళ్ళితంతుని ఇప్పుడు బ్రాహ్మణ పురోహితులే నిర్వహిస్తున్నారు. పాపం - మా గురువులయ్యలకు కొంగులు ముడివెయ్యడం తప్ప అర్థం కాని మంత్రాల్ని వల్లించడం రాదు కదా!

వరసలో కలకలం!

'జెల్లివల్లి మల్లయ్య తన కొడుకును పూజారిగా ఎక్కించేదానికి ఒప్పుకోలేదంట'

‘ఎందుకో?’

‘ఎందుకో అంటే....? కూలీ నాలీ చేసుకుని పాట్లపోసుకుంటే వాళ్ళు పాపం చెప్పలు లేకుండా నడవల్ల అంటే వీలై తుందా? ఇంట్లో ఒకరు ఎంగిలి పడి లేచినంత ఆ అన్నం తినరాదంటే వీలై తుందా? ఎక్కడికన్నా పోయి ఇంత పసిపాట చూసుకోకుండా పొద్దుగూకులూ గుళ్ళో కూర్చోవల్ల అంటే వీలై తుందా? ఎట్ల బతుకు తారు పాపం?’

‘ఎవరుంటారో మల్ల పూజారప్పగా?’

‘ఏమో! ఎవరుంటారో మల్ల!’

గుంపులు గుంపులుగా చర్చలు.

చెల్లకేందా, ఏటిదగ్గరా, గుడికట్టమిందా ఈగల్లా ముసీరిన జనాలు. కందుకూరి ఉజ్జినప్పకు పూజారిని ఏర్పాటుచేసే సందర్భంగా సాక్ష్యం ఉండటానికి ఇతర ఊర్లనుంచి తరలి వచ్చిన దేవుళ్ళు!

అంతరంగంవప్ప, కురుగుంటప్ప, కామారుపల్లి పెద్దయ్య, గొల్లపల్లయ్య, కనగానిపల్లి పెద్దయ్య, దుర్గమప్ప, బీరప్ప, కాటమయ్య... మొదలైన దేవుళ్ళంతా అన్నదమ్ములు! డైబై ఏడు గుడికట్టలకు చెందిన వాళ్ళు!! అంతా తరలివచ్చారు. మా దేవుని వన్నె చూడు. మా దేవుని వైభవం చూడు అని పోటీలు పడి మాట్లాడుకుంటున్న జనం.

పాదపుగా కొంచెం విశ్రాంతిగా ఉన్న చెక్క మీద కర్రలు అమర్చి, వాటి మీద ఒక ఎర్రని గుడ్డని గూటిలా బిగించి, ఆ గూటిలో గుర్రాలూ, ఏనుగులూ లాంటి జంతువుల బొమ్మలు అమర్చుతారు.

అల్ల అమర్చిన కీరిడందీలో, ఆ మూల ఒకటి ఈ మూల ఒకటి రెండు వీరుల బొమ్మలు ఉంటాయి. గుర్రాన్నెక్కి కత్తి పట్టుకుని రౌద్రంగా ఆ గుర్రాలూ, ఏనుగుల మీద ఎన్నెన్నో వైండి గొడుగులు ఉంటాయి. చిన్నవీ పెద్దవీ. ఒక మూల నెమలి కన్నుల్లో చేసిన వింజామరం మెరుస్తుంటుంది. మరో మూల లింగాయత జంధేమూ, వీరముష్టివల కూడా ఉంటాయి.

పరచిన గొంగళ వీద దింపారు దేవుళ్ళని.

అన్నల్లినికంబళ్ళ మీద బండారు మరకలు, వెలుగుతున్న అగొత్తుల కడ్డీలు టెంకాయల నీళ్ళని. కొంచెం వక్కగా కొబ్బరి తిని పారేసిన టెంకాయచిప్ప ముక్కలు.

భుజంమించి కాళ్ళకింద వరకూ జారిపోయేటట్లు ధరించిన గొంగళి వస్త్రంతో, మెడలో తాయెత్తులతో, పూసలదండలతో, నెత్తిమీద ఎలుగొడ్డు చర్మపు ఎత్తైన విశాలమైన బోపీతో, పిల్లనగోవి ఉవుతూ, డమరుకం వాయిస్తూ డబ్బలు యాచిస్తూ తిరుగుతున్న గౌరవయ్యలు!

పొద్దు మునిగింది. ఏ కులస్తుడూ ముందుకు రాలేదు తన కొడుకును పూజారిగా చెయ్యడానికి.

డైబై ఏడు గుడికట్టలకు పెద్ద - చిన్నసై జా మతాధిపతిలాంటి గురువులయ్య ఇంటింటికి తిరుగుతున్నాడు ఏడెనిమిది మంది పెద్ద మనుషుల్ని వెంటబెట్టుకుని. కాని ఫలితం సున్న.

పూజారితనం కట్టుకోవడానికి మనిషి దొరికినా, రెండు దినాలు తరువాతగానీ మంచిరోజు లేదు పెద్ద పండగ జరపడానికి.

‘రెండు దినాల వరకూ మేం ఎట్లుంటాము ఈ ఆడవిలో’ అంటూ జారుకున్నారు మోటర్ బైకుల్లోనూ, కార్లలోనూ వచ్చినవాళ్ళు.

‘మనం రెండు దినాలు ఉండలేకపోతే మన పూర్వపితల్లు తమ బతుకంతా ఈ ఆడపుల్లనే ఎట్లు గడిపి ఉంటారు?’ అంది మా అవ్వ.

ఒక మంచి టీ దొరకక, నా సిగరెట్ బ్రాండు గోల్డ్ ఫ్లేక్ దొరకక చాలా ఇబ్బంది పడిపోయాను ఆ ఆడవిలో.

బండ్లు కట్టుకొని వచ్చినవాళ్ళు మళ్ళీ వెనక్కి తిరిగిపోలేక జట్టు జట్టుగా చేరి, చెట్ల కింద పెద్ద పెద్ద రాళ్ళు పొందించి, ఆ రాళ్ళ పొయ్యి మీద కాకులూ, పెద్ద పెద్ద తపేలాలూ పెట్టి అన్నం వండుకుని తిన్నారు, ఇంకా వెలుతురు ఉండగానే!

రాత్రి కాగానే పెద్ద బార్నాలు కిందపరచి కంబళ్ళు కప్పుకుని పడుకున్నారు గుడికట్ట మీదా బయల్లోనూ! ఏవో ఏదీరకాయపీచు బంధుత్వాల గురించిన మాటలు జోరుగా సాగుతున్నాయి.

మా అవ్వ వక్కాకు నముల్తా తన తండ్రి గురించిన జ్ఞాపకాలు తవ్వుకుంటోంది మా చిన్నాయన దగ్గర.

మారేండ్ల కిందటి మాటరా అంటూ మొదలు పెట్టింది.

‘అనంతపురానికి పది ఆమడల దూరంలో ఉంది కదురా నాగిరెడ్డిపల్లి! ఆ నాగిరెడ్డి పల్లిలో పుట్టినాడు మా నాయన. సంవత్సరం పిల్లోనిగా ఉన్నప్పుడు మా నాయనకు ఏదో రోగం వచ్చిందంట. ఆ ఊరి నుంచి బండి కట్టుకొని అనంతపురం పాత ఊరి ఆస్పత్రికి పిల్లోన్ని ఏసుకువచ్చినారు.

ఒక దినం జరిగే. రెండు దినాలు జరిగే. వారం దినాలు జరిగే! తెచ్చుకున్న బత్తెమేమో అయిపోయేగానీ పిల్లోనికి మేలు కాలేదంట. అప్పుడు కొడుకులు లేని ఒక స్వకులస్తుని ఇంటికి పోయి ‘తల్లీ! మీరు ఇక్కడే అనంతపురంలో ఉండేవాళ్ళు. పిల్లోన్ని మీ దగ్గరే పెట్టుకుని ఆస్పత్రిలో చూపించి రోగం బాగు చేయండమ్మా! మేము ఇక్కడ ఎంతకాలం ఉంటాము? మా ఊళ్లో జీవాలు ఏమయినాయో? జీవాల వెంట పోయేవాళ్ళకి సంగటి ముద్దలు సరిగా అందుతాడాయో లేదో! గొడ్డూగోదం, ఇల్లూవాకిలీ ఎట్లున్నాయో ఏమో! మేం పోతాముతల్లీ! పిల్లోన్ని బతికించుకుంటారో లేక సంపుకుంటారో అంతా మీదయ’ అని పిల్లోన్ని ఇచ్చేసిపోయిన వాళ్ళు మళ్ళీ తిరిగి చూడలేదంట.

ఇప్పుడు జరుగుతూ ఉన్నట్లు పెద్ద పండగ జరిగిందంట ఒకసారి. మా నాయనను కన్నవాళ్ళూ, పెంచినవాళ్ళూ ఇద్దరూ కలుసుకున్నారంట ఆ వరసలో. అప్పటికి మా నాయనకు పండ్రెండు ఏండ్లు! అంత ఎత్తు పెరిగిన తన కొడుకును పట్టుకుని -

‘అప్పా! నేను కఠినాత్మురాలిని అప్పా! నిన్ను కన్నతల్లిని నాయనా? నిన్ను పెంచలేకపోయినాను తండ్రి! సంవత్సరం పిల్లోనిగా ఉన్నప్పుడు ఇడిసపెట్టి పోయి తిరిగి మళ్ళీ చూడకపోతిమి. పాపాత్మురాలిని నాయనా, ఏ జన్మలో ఏ తల్లిబిడ్డల్ని వేరుచేసి

ఉంటేనా!' అని గోడుగోడుమని ఏడ్చిందంటమా నాయనమ్మ. అప్పుడు ఆ పండ్రెండేండ్ల పిల్లని పట్టుకుని తండ్రి ఏడ్చేదే, అన్నలూ ఏడ్చేదే, అక్కలూ ఏడ్చేదే! అబ్బబ్బ! వాళ్ళ ఏడ్పులు చెప్పనలవిగానివంట పాపము'

'ఇప్పుడు ఊరి ఊరికి బస్సు, ఊరికి రెండు మూడు ఆస్పత్రులూ ఉన్నాయి' అంటున్న చిన్నాయన.

'బండారోల్లా, రాగోవాళ్ళ అందరికంటే మా బండివల్ల గుంపు పెద్దదివాయ్' అని గర్వంగా మీసం దువ్వుతూ మురిసిపోతున్నాడు ఒక బంధువు.

రాత్రి తొమ్మిది గంటలు. మా ఇంటికి టి.వి. వచ్చిన తరువాత రాత్రి తొందరగా నిద్రపోయే అలవాటుపోయింది నాకు.

నిద్రరాక మెల్లగా గుడికట్ట మీద చేరాను. కరెంటు దీపాలకు అలవాటు పడిన నా కళ్ళకు ఆ ఆరుబయల్లో నిండిన వెన్నెలకాంతి వింతగా కన్పిస్తోంది.

'మనకులమోల్ల ఓట్లు ఒక్కటికూడా పక్కకుపోకుండా చూడల్ల' అని హెచ్చరిస్తున్నాడు మండలాధ్యక్షునిగా పోటీ చేయబోతున్న ఒక కులస్తుడు. వీళ్ళది డబ్బు కులం! ఓట్ల కులం! పైకి మాత్రం తమకులాభిమానాన్ని చాటుకుంటూనే ఉంటారు స్వప్రయోజనాల సాధించుకోవడానికి.

'ఫలానా ఎం.ఎల్.ఎ. మనోడే. ఫలానా మాజీమంత్రి మనకులం వాడే' అని గర్వంగా చెప్పుకొస్తున్నాడు మా మామ. తన ఎదుట సల్లాడాలు తొడుక్కున్న నలుగురు అమాయకుల్ని పోగు చేసుకొని.

'హరిహరరాయలూ, బుక్కరాయలూ మనకులం వాళ్ళే. మహారాష్ట్ర నేలిన రాణి అహల్యాబాయి ఎవరనుకున్నాడు? మన కులమే! అంటూ చరిత్ర చీకట్లో మా పూర్వీకుల ఉనికి కోసం తడుములాడుకుంటూ పోతున్న గురువులయ్య.

రాజ్యాల్ని నిర్మించినవారి కంటే, రాజ్యాల్ని ఏలినవారికంటే - చెట్టూ పుట్టూ పట్టుకుని అడవిలో గొర్రెలు కాస్తూ, పిల్లనగోవి వాయిస్తూ ప్రకృతిలో ఒక భాగమై పోయి అతి సామాన్యమైన సంచారజీవనం గడిపిన నా పూర్వీకుల జ్ఞాపకాలే నన్ను ఎక్కువగా ఆహ్లాదపరుస్తున్నాయి ఎందుకో!

'మీ దగ్గరకురవోల్ల చరిత్రకు సంబంధించిన ఏవో తాళపత్ర గ్రంథాలు ఉన్నాయంట కదా! మీ ఊరికి వస్తాను . చూపిస్తారా ఒకసారి' అన్నాను ఇంటరెస్ట్‌గా.

'అయ్యయ్యో! ఆ గ్రంథాల్ని, మేం-గురువులయ్యలు తప్ప ఇంకెవరూ చూడకూడదు' అన్నాడు. గాయత్రిని శూద్రులకు ఉపదేశం చెయ్యకూడదు అనే బ్రాహ్మణాధిక్యతకు ఏ విధంగా తీసికట్టు అవుతుంది మా గురువులయ్య ఆధిక్యత?

తెల్లారింది.

ఏ తండ్రి ముందుకు రాలేదు, తన కొడుకును పూజారిగా వప్పగించడానికి.

మధ్యాహ్నం దాటింది.

తన పూజారిన తనే వెదుక్కుంటాడనే దేవుడు అని నిర్ణయం చేశారు పెద్దమనుషులు.

ముసలి పూజారప్ప ఏ పిల్లోన్ని ముట్టుకుంటే ఆ పిల్లోన్ని పూజారప్పగా విడిచి

పెట్టక తప్పదు ఆ తల్లిదండ్రులకి. అందుకని తమ తమ పిల్లల్ని జాగ్రత్తగా ఇళ్ళల్లో దాచి పెట్టుకుంటున్నారు అంతా. మనుషులు మోస్తున్నారు. దేవుళ్ళు ఊరేగుతున్నాయి.

మనుషులు కదిలారు.

కీరిదండి కదిలించి.

మనుషులు ఊగుతున్నారు.

దేవుడు ఊగిపోతున్నాడు.

ఇంకా మిగిలి ఉన్న పాత సమాజపు అవశేషాల్లాగా -

దిక్కు దిక్కుమని మిటుకుంటూ, యాచిస్తూ, గుప్పమనే సారాయి కంపుతో ఎవరో ఒకర్ని పాగుడుతూ పాడే ఆసాదోల్ల పదాలు!

దేవున్ని వరమడిగే వాళ్ళ పక్కన బుర్రు బుర్రుమని బూర్లు కొట్టే బూరోల్లు. భీకరమైన ముఖాల్లో జంతునృత్యాలు చేస్తూ, గిన్నెలో పోసిన పాలని పోటీలు పడి తాగుతున్న గౌరవయ్యలు!

ఆగి ఆగి వీధుల్లోకి పరుగెత్తుతున్నాడు దేవుడు.

పరుగెత్తి పరుగెత్తి ఒక కులస్తుని ఇంటి ముందు ఆగాడు.

ఆ ఇంటి యజమాని పరుగెత్తుకొచ్చాడు బైటికి.

‘మమ్మల్ని విడిచిపెట్టు స్వామీ! ఏదో కూలీనాల్ చీనుకుని పాట్లపోసుకునే వాళ్ళం. మా ఇంటికి పూజారితనం అచ్చిరాదు దేవరా’ అని తలకాయమీదికి చేతులెత్తి దండం పెట్టేశాడు.

అక్కడి నుంచి మళ్ళీ ముందుకూ వెనక్కూ పరుగెత్తి మరో ఇంటి ముందు ఆగాడు దేవుడు.

ఆ గుంపులోనే ఉన్నాడు ఇంటి యజమాని. కీరిదండికి ఎదురుపడి -

‘మా తాత పూజారిగా ఉండే కదా నీకు అన్ని ఏండ్లు! ఏం చేసినావు నువ్వుమాకు? మా జీవాల్ని అభివృద్ధి చేస్తావా? మా పాడిపంటని అభివృద్ధి చేస్తావా? ఏ ముఖం పెట్టుకుని వచ్చినావు మా ఇంటికి మళ్ళీ!’ అంటూ విదిలించి పారేశాడు.

మరో రెండు మూడు ఇండ్ల దగ్గర ఆగాడు దేవుడు. కానీ ఫలితం కన్పించలేదు.

కోపం వచ్చినట్టు కాసేపు చిందులేసి, ఎటువడితే అటు దిక్కు దివాణం లేకుండా పరుగెత్తి, తన చుట్టూ తనే గుండ్రంగా తిరిగి తిరిగి చివరకు నిస్సహాయంగా వెళ్ళిపోయాడు మళ్ళీ తన గుడిలోకి.

కలికాలం! కలికాలం! దేవుని మాటకు కూడా విలువ ఇవ్వకపోయిరి కదా ఈ మనుషులు! అని ముక్కు మీద వేలు వేసుకుని ఆశ్చర్యపోయింది మా అవ్వ.

ఆ రాత్రి చెద్దెమనుషులందర్నీ కలిపి ఒక సమావేశం ఏర్పాటు చేశాడు గురువులయ్య.

‘చూడండప్పా! నేను ఒక మాట చెప్తాను. అందరూ వినండి ఈ గుడికట్ట కింద ఇన్నూట నలభై రెండు జతలు ఉన్నారు, దంపతులు! ఒక్కొక్క జత నుంచి నూటాపదహార్లు వసూలు చేస్తే దగ్గర దగ్గర ఇరవై అయిదువేల వరకూ అవుతుంది. ఆ దుడ్లు పెట్టి అయిదు ఎకరాల చేనుకొని పూజారప్ప పేరిట పత్రం రాసిస్తాము. అప్పుడు వాళ్ళ పోషకుని ఏదోకా

ఉండదు. ఎవరో ఒకరు ముందుకు వస్తారు. పిల్లోన్ని ఇయ్యడానికి' అని ముగించాడు.

పెద్ద మనుషులంతా తలలూపారు.

నేను వేయిన్నూట పదహార్లు ఇస్తాను అని అప్పుడే ధారాళంగా ప్రకటించేశాడు మండలార్యక్ష పదవికి పోటీ చేయబోతున్న కులస్తుడు.

పూజారప్ప పెరిగి పెద్ద అయినంత ఆతని పెళ్ళి ఖర్చుకూడా మీరే పెట్టుకుంటే బాగుంటుంది' అని మరో సలహా ఇచ్చాడు గురువులయ్య.

దానికూడా సమ్మతించారు.

అక్కడి నుంచీ మొదలైంది పూజారప్ప పదవి కోసం పోటీ!

మా పిల్లోన్ని ఇస్తామంటే మా పిల్లోన్ని ఇస్తామని పరుగెత్తుకొస్తున్నారు కులస్తులు.

ఇరవై అయిదువేలు చిన్న మొత్తమా?

అయిదు ఎకరాల చేను పిల్లోని పరమైతే ఎట్లా బతుక్కోవచ్చు కదా అని వాళ్ళకు ఆశ!

ఎన్ని ఏండ్లు కష్టం చేస్తే ఆ మాత్రం భూమిని సంపాదించుకోగలరు? తమకు పుట్టిన నలుగురు అయిదుగురు పిల్లల్లో ఒక్కనికై నా జీవనాధారం దొరికినట్లే కదా, ఆ పూజారి పదవి వస్తే.... అని వాళ్ళ ఆలోచన.

రావడానికైతే తొమ్మిది పదిమంది దాకా వచ్చారు పోటీకి. చివరికి రంగంలో ముగ్గురు మిగిలారు.

బతిమాలుతున్నారు.

పైరవీలు సాగిస్తున్నారు.

పూజారి పదవి మీద తమ వంశానికి హక్కు ఉన్నట్టు డిమాండ్ కూడా చేస్తున్నారు.

పది లక్షలకు అస్తపరుడైన పుల్లన్న గొడు చెప్పిన మాట విని జెల్లిపల్లి మల్లయ్య కొడుకునే కొత్త పూజారిగా ఒప్పుకున్నారు అంతా.

ఆ చిన్నపిల్లోనికి ఆరేండ్లు. అందరూ ఆ పిల్లోనివై పే వింతగా చూసి అడుగో! ఆ పిల్లోడే చూడుకొత్త పూజారి అని గుసగుసగా మాట్లాడుకుంటోంటే, అదేమీ పట్టించుకోకుండా నపోటకాయ తినడంలో నిమగ్నమై పోయి ఉన్నాడు ఆ కొత్త పూజారప్ప.

రాత్రి ఊరేగింపు!

కందుకూరి ఉజ్జినప్పతో సహా అతిథులుగా పిలిపించుకున్న ఇతర దేవుళ్ళు కూడా ఊరేగుతున్నారు.

దేవుళ్ళను ఎత్తుకున్నారు.

వీధి సందుల్లో జనసందోహాలు.

మిడ్డెలపైన క్రీక్కిరిసిన ఆడవాళ్ళ నవ్వు ముఖాలు.

ప్రతి దేవుని దగ్గరా ఎర్రగా వెలిగే ఇలాయికట్లు.

గాలికి రెపరెపలాడే ఇలాయికట్ల వెలుగుల్లో ఎర్రగా మెరుస్తున్న జనం ముఖాలు. కిరిడందీలో ఎర్రగా వన్నెపెట్టిన బొమ్మలు ఇలాయికట్ల వెలుగుల్లో మరింత రక్తవర్ణంతో మెరుస్తున్నాయి గంభీరంగా.

కీరిడందీ కదిలినప్పుడల్లా జిగ్గుజిగ్గుమని మెరిసే వెండి గొడుగులు. ఆవై భవాన్నంతా చూడటానికి ఒళ్లంతా కళ్లు చేసుకున్న నెమలి ఈకల చామరాలు.

కీరిడందీని మోస్తూ ముందు ఇద్దరూ, వెనుకల ఇద్దరూ!

అప్పుడప్పుడు భుజాల మీంచి దేవుని బరువు దించుకుని సేద తీరడానికి వాళ్ల చేతుల్లో హంసపాదులు.

వొల్లులు కొడుతున్నారు.

పిల్లనగోవి వాయిస్తున్నారు.

కీరిడందీ ముందు భాగంలో ముసలి పూజారప్ప.

పూజారప్ప కళ్ల మీంద నీళ్లబిందెలు గుమ్మరించి మడుటికి బండారు దిద్దించుకుని పోతున్న ఆడవాళ్ళు.

కొందరు ఆడవాళ్ళు నెత్తిమీద నీళ్లబిందెలు గుమ్మరించుకుని వారు పడుతున్నారు. ఏవో కోర్కెలు కోరుకుంటూ.

బిందెల బిందెల నీళ్లతో రొచ్చురొచ్చుగా కలిసిపోయిన నేల.

వాసూనే బందే వనమయ్య చెందూ.... దేవుని వైపు చేతులు ఎగరేసి ఉద్యేగంతో పాడే పాటలు!

దుఃఖమో, సంతోషమో, రెండూ కలిసిన భక్తిభావమో ముప్పిరిగొని బొంగురు పోతున్న గొంతుకలు!

కీరసనాయిలు పోస్తే భగ్గుమంటూ రెచ్చిపోయి మందే ఇలాయికట్ల జోరు వెలుగుల్లో తళుక్కుమంటున్న వాళ్ల ఆర్తనేత్రాలు!

గుంపు తొక్కిసలాటకు కొంచెం ఎడంగా నిలబడిన మా అవ్వ.

మా తాత ఒక్కొక్కపదం పాడతాంటే, బ్యాబరీలై టు ముఖం మీద పడిన కుందేలు మాదిరి దేవుడు అట్టే నిలిసి పోతాందే అని చెబుతూ మురిసిపోతోంది.

మనుషులు కదుల్తున్నారు.

దేవుళ్లు కదుల్తున్నాయి.

మనుషులు పరుగెత్తుతున్నారు.

దేవుళ్లు పరుగెత్తుతున్నాయి.

ఒకరికొకరు ఎదురై బేబీ తగులుతున్న దేవుళ్ళు!

ఇటీకల పల్లయ్య అలిగి పోతున్నాడు, తన కంటే తన అన్నలకే పూలు ఎక్కువ వేశారని.

కురుగుండెప్ప పరుగెత్తుతుంటే ఎవరో ఇంట్లో టెంకాయ దాచి పెట్టినారు. దాన్ని కనుక్కునే వరకూ ఇంక స్వామి నిలవడు అని మాట్లాడుకుంటున్న గుంపు!

అంతర గంగప్ప ఆత్రుత పడుతున్నాడు.

తొక్కులాడుతున్నాడు.

జనం మధ్యలోకి దూరి గుంపుల్ని చెల్లాపల్లా చేస్తున్నాడు.

ఎవరో ఎదుర్కొంటున్నాడు.

జరగండి. జరగండి. పక్కకు జరగండి. అంతరంగపు ఆశ్రపడతాండాడు తమ్ముని చూడల్లని. ఇటికల పల్లయ్యను చూడక నాలుగు దసరాలు గడిచిపోయె కదా! జనం పక్కకు పరుగెత్తి దారినిస్తున్నారు.

తమ్ముడు ఇటికల పల్లయ్య ఎదురు పడగానే మంత్రించినట్టు ఆగిపోయాడు. అంతర గంగప్ప. ఇద్దరు దేవుళ్లు ఒకర్నొకరు చూసుకుంటున్నారు నిశ్శబ్దంగా. వాళ్లు ఇద్దర్నిమార్చిమార్చి చూస్తున్న జనానికి, ఆ దేవుళ్లపై మెరిసే వెండిసాత్తుల్లో హర్షాతిశయపు కాంతిరేఖలు కనిపిస్తున్నాయి.

కొంచెంసేపటికి తమ దేవుళ్ల మధ్య నాలుగు సంవత్సరాల ఎడబాటు గుర్తొచ్చి సంబాళించుకోలేక ఏడుస్తున్న మనుషులు!

మనుషులు ఏడుస్తున్నారు.

దేవుళ్లు ఏడుస్తున్నాయి.

మనుషులు అలిగి పోతున్నారు.

దేవుళ్లు అలిగిపోతున్నాయి.

అలిగిపోయే దేవున్ని వెనకాల నుంచి చూస్తే సాయంత్రం పూట రెండు కొండల మధ్య సగానికి కూరుకుపోయి అరుణారుణంగా కన్పించే అర్థభానుబింబం మాదిరి ఎర్రని కీరడంది.

మనుషులు ఊగుతున్నారు.

దేవుళ్లు ఊగుతున్నాయి.

భాషకు అందని ఒక ఆవేశం మనుషుల్ని పూనకమై ఆవహించి తమ సంకుచిత జీవితం లోగాడంగా పొందడానికి వీల్లేని వివిధ భావోద్వేగపు రుచుల్ని వాళ్లతో అనుభవంప జేస్తోంది తప్పి అంచులదాకా!

ఆ రాత్రి జల్ది జరిపి పిల్లనికీ స్నానాలూ అవీ చేయించి పూజారిగా తయారుచేశారు. తెల్లారింది.

దినై మింద బయల్లో కంబళి పరచి దింపినారు దేవున్ని.

కీరడండి ఎదురుగా నిలబడి, గురుపురయ్య జరగాల్సిన కార్యక్రమాన్ని పర్య వేక్షిస్తున్నాడు.

బియ్యం ముగ్గు వరుసల్లో ఒక పెద్ద చతురస్ర పటం గీయించాడు.

ఆ చదరానికి నాలుగు మూలల్లోనూ బియ్యం కుప్పలు పోయించాడు. ఆ బియ్యం కుప్పల మీద కొత్త కుండలు పెంపొందించాడు.

కొత్త కుండల్ని కలుపుతూ వాటి కంఠాలకు బిగించిన దారాల మధ్య ఒక చతురస్రం ఏర్పడింది.

ఆ చతురస్రం పటం మధ్య మళ్ళీ ఒక బియ్యం కుప్ప పోయించాడు.

ఆ కుప్ప మీద మళ్ళీ ఒక కొత్త కుండ పొందించాడు.

ఆ కొత్తకుండ కంఠం మీద టెంకాయ పెట్టించాడు.

అట్లగీసిన పటానికి, అంత తతంగానికి అర్థం ఏమిటో బహుశా మా గురువయ్యకు

వాళ్ల నాయన ఎప్పుడో చచ్చిపోయాడు. వేరే కులం ఆమెను పెళ్లి చేసుకున్నీ, వీళ్లను కనీ!

ఆనాడు తండ్రి చేసిన మహాపరాధానికి ఈనాడు కొడుకులకు ఈ శిక్ష, ఈ ఆవమానం!

కొత్తబట్టలు కట్టుకుంటున్న పండుగ ఉత్సాహం వాళ్లలో ఏ కోశానా లేదు పాపం!

వాళ్ల ముఖాల్లో సిగ్గు.

వాళ్ల ముఖాల్లో దీనత్వం.

తమను కులంలో చిన్నచూపు చూసిన పరవాలేదు. అంతో ఇంతో చోటిచ్చిమళ్లి తమను బంధువుల్లో కలుపుకుంటే చాలు అనుకునే బీద ఆస్తిత్వాలు వీళ్లని.

మా అవ్వ ఏవగింపుగా చూస్తోంది వాళ్లవైపు.

‘అరచట్టం నా కొడుకులు, ధూ! ఎందుకు బతుకుతారో, కులాన్ని ఇట్ల నంకరం చేసేనాయాళ్లు’ అంటూ చీదరించుకుంటూ మాట్లాడింది.

మేము సాయంత్రం ఇంటికి బయల్దేరుతుంటే పూర్వకాలంలో ఎనిమిది దినాలు జరిగేదంట ఈ పండగ! ఇప్పుడు చూడు, ఇట్ల పలాలెక్కినారో లేదో, అప్పుడే ఏదో గంటలు పోయినట్లు ఎల్లారతాండారు టోనుకి అని,

నరేనరి, మీరంతా పొండి. నేను రాత్రి దేవుని మెరవన చూసి పొద్దున్నే వస్తాను అంది.

నేను మా అవ్వకు ఆసరాగా అక్కడే ఉండిపోవలసి వచ్చింది ఆరోజు కూడా!

మా చిన్నాయన కొడుకుల్ని అసవ్యంగా చూసి వీలు దొరికినప్పుడల్లా - అరచట్టం నా కొడుకులూ, సంకర జాతి నా కొడుకులూ... అంటూ ఆమె వాళ్లను తిడుతున్న తీట్లే నా చెవుల్లో గింగురుమంటున్నాయి. మా చిన్నాయన కులాంతర వివాహం చేసుకున్నట్లు నేను మతాంతర వివాహం చేసుకుంటే?? ఎంత క్షోభిస్తుందో పాపం మా అవ్వ మనసు! కానీ నేనేం చేయగలను? నాకు నా క్లాసుమేటు మార్గరెట్ మీద ఉన్న ప్రేమ అట్లాంటిది.

ఎండిన ఏట్లాని నీటి జాడలు ఎప్పుడు ఏ కొత్త ప్రవాహ ధృతికి కొట్టుకుపోతాయో ఎవరు చెప్పగలరు?

మార్గరెట్ ని పెళ్లి చేసుకుని ఇంటికి తీసుకువస్తే నన్ను కూడా సంకరజాతి నా కొడకా అని తిడుతుందా? లేక తన సొంత మనుమడైన నాకు ఏదైనా మినహాయింపు ప్రసాదిస్తుందా?

బొట్ల దమ్మిడీలూ, అణాలూ, బేడలూ పట్టుకుని ఉసుసాడిన మా అవ్వకు నాటి స్థానంలో కొత్త కరెన్సీ వచ్చినప్పుడు కొంచెం అయోమయంగానే ఉండి ఉంటుంది.

కానీ, కాలానుగుణంగా సంభవించే ప్రతి మార్పుకూ సర్దుకుని జీవించగలిగిన గుణం, మనిషిలో ఒక జీవనదిలా ప్రవహిస్తూ కొత్తకొత్త నాగరికపు వ్యవస్థల్ని సృజిస్తూనే ఉంటుందని నాకు చాలా గాఢమైన నమ్మకం.

జాడలు నడపు. పురోగమించేది మనిషే అని కూడా నా విశ్వాసం.

ఎన్నిక

పి. చంద్రశేఖర్ అజాద్

అతను నా దగ్గరకు చాలా ఆవేశంగా వచ్చాడు.

నాకు ఆ యువకుణ్ణి చూస్తుంటే నాకు తెలియకుండానే నా పెదవుల మీద చిరునవ్వు, ఏవేవో జ్ఞాపకాలూ కూడా మెరిశాయి.

అతనున్న స్థితిలో మాట్లాడటం వలన పెద్దగా ప్రయోజనం ఉండదు. అందుకే అతన్ని కూర్చోబెట్టి అతని ముందు నాలుగైదు పుస్తకాలు పడేసి 'చూస్తూండండి' అనేసి వచ్చాను.

కొద్ది సంవత్సరాల క్రిందట నాలోనూ ఇలాంటి ఆవేశమే ఉండేది.

ఇప్పుడు నాలో ఏ ఆవేశాలూ లేని చెప్పబంటే నేను. నాలోని ఆవేశాలకు తోడు ఇంకేదో కూడా ఉంది.

కొద్దిసేపటి తర్వాత నేను టీకప్పుతో అతని దగ్గరకు వెళ్ళాను. ముందు కొంచెం మొహమాటపడ్డాడు. ఆ తర్వాత నిశ్శబ్దంగా టీ పూర్తి చేశాం.

"ఇప్పుడు చెప్పండి" అన్నాను.

తిరిగి అతని ముఖంలో రంగులు మారిపోయాయి. ఎలానో గొంతు పెగుల్చుకున్నాక అన్నాడు.

"ఈ దేశం రోజురోజుకీ వినాశనానికి దగ్గరగా వెళ్తుంది"

నేను నవ్వుతూ తలూపాను.

"ఇలాంటి పరిస్థితుల్లో నేనేమైనా చేయాలనుకుంటున్నాను" అన్నాడతను.

"మంచిది. ఏం చేయాలని నిర్ణయించుకున్నారు?" అన్నాను.

అతను ఓసారి తలవంచుకున్నాడు. కొద్దిసేపటి తర్వాత నా కళ్ళలోకి చూస్తూ చెప్పాడు.

"నేను కవిత్యం రాయాలనుకుంటున్నాను"

అతను చాలా దృఢంగా చెప్పాడా మాటల్ని.

“ఇంతకుముందు మీరేమై నా కవిత్వం రాశారా?” అన్నాను.

“లేదు”

“పోనీ మీరు ఎవరై నా రాసిన కవిత్వం చదివారా?”

“శ్రీశ్రీని చదివాను”

“ఇంకా”

“ఇంక ఎవరి కవిత్వం చదవలేదు”

“అసలు కవిత్వం రాయాలనే ఆలోచన ఎందుకు వచ్చింది?” అని ప్రశ్నించాను.

అతను దీర్ఘంగానే సమాధానం చెప్పాడు.

నాకు అర్థమైందొక్కటే. ఈ యువకుడిలో ఆవేశం ఉంది. ఈనాటి పరిస్థితుల్ని చూసి ఒక్కసారిగా ఉబికిన ఆగ్రహం అది. ఆ ఉప్పులోనే తను కవిత్వం రాయాలనుకున్నాడు. అంతేగానీ అందుకు తగ్గ పునాది లేదు. పునాది లేనంత మాత్రాన రాయకూడదనేం లేదు. నాకు తెలిసి చాలామంది ఏదోరకమైన ఆవేశంతో కలం పట్టుకున్నవారే. ఆ తర్వాతే వారికంటూ ఓ అవగాహన ఏర్పరచుకోవటం.

నేనతనితో చెప్పాను.

“కవిగా ఈ సమాజానికి సేవ చేయాలనుకున్నప్పుడు ముందు ఈనాటి కవిత్వం గురించి తెలుసుకుంటే బాగుంటుంది. అదలా ఉంచినా ముందు ఈ రంగంలోకి అడుగు పెట్టబోయే ముందు మీ పాఠకుణ్ణి మీరు ఎన్నుకోవాలి. మరో ముక్కలో మీరు ఎవరికోసం రాయాలో నిర్ణయించుకోవాలి. అప్పుడే ఎలా రాయాలో కూడా అర్థమౌతుంది. మీరు కవిత్వం రాస్తానని అంటున్నారు. అయితే అది నిర్ణయించేది మీరు ఎన్నుకునే పాఠకుడు” అన్నాను.

“నా పాఠకుణ్ణి నేను నిర్ణయించుకున్నాక మిమ్మల్ని కలుస్తాను” అంటూ అతను వెళ్ళిపోయాడు.

నేను చిరునవ్వుతో వీడ్కోలు చెప్పాను.

ఒకానొక ఆవేశంతో చాలామంది బయలుదేరతారు. అయితే గాఢాభినివేశం లేకపోతే ఎక్కడ ప్రారంభమవుతారో అక్కడే ఆగిపోతారు. అతను ఎలాంటి కవిత్వం రాయగలడు? అతని కవిత్వాన్ని ఎవరు ఆదరిస్తారు? లాంటి ప్రశ్నలు ముందున్నాయి. అవన్నీ తర్వాత. తను రాయటం ప్రారంభించాక అవన్నీ ఎలూ అనుభవంలోకి వస్తాయి. పత్రికారంగంలోని పరిస్థితులు చూసి, నిరాదరణ చూసి అతను కవిత్వం రాయటమే మానేస్తాడో..... లేదా మరో మార్గంలోకి పయనిస్తాడో ఇప్పుడు చెప్పటం సరయింది కాదు. ముందతను తన నిర్ణయానికే కట్టుబడి ఉంటాడా అనేది ప్రశ్న.

నాలుగైదు రోజులు అతని కోసం ఎదురు చూశాను.

అతను రాలేదు.

ఎందుకు రాలేదా అనిపించింది? ఆ తర్వాత క్రమక్రమంగా అతని గురించి నేను మరిచిపోతున్న దశలో వచ్చాడు. ఇది వరకంతటి ఆవేశం అతని ముఖంలో కనిపించడం

లేదు. అయితే అతనిలో అది సొంతం ఇంకిపోనూ లేదు.

“మీ పాఠకుణ్ణి నిర్ణయించుకున్నారా?” అన్నాను.

“నిర్ణయించుకున్నాను. నాకప్పుడు కవిత్యం రాయాలనిపించటం లేదు” అన్నాడతను.

“ఏం ఎందుకని?” అన్నాను.

“నేను ఎవరికోసం రాయాలనుకుంటున్నానో వారు కవిత్యం చదవలేరు”

“మరేమిటి చెయ్యటం?”

“వారి దగ్గరకు చేరాలంటే ఒకటే మార్గం. అది పాట”

“పోనీ మీరు వెళ్ళి పాడి చూడండి”

“నాకు పాటలు పాడటం రాదు” అన్నాడతను.

“పోనీ పాటలు రాయండి”

“నాకు పాటలు రాయటం కూడా రాదనుకుంటాను” అన్నాడతను తల దించుకుంటూ.

‘అదేమిటి? కవిత్యం రాయదలుచుకున్నప్పుడు పాటలు రాయటం అంత కష్టం కాదేమో ప్రయత్నం చేయండి’ అన్నాను.

“అది కాదండి. ఇప్పుడు నేను నా నిర్ణయం మార్చుకున్నాను” అన్నాడతను.

“అంటే.....” అన్నాను.

“నేను కవిత్యం రాయాలనుకోవటంలేదు. కవిత్యానికి కొద్దిమంది పాఠకులే ఉన్నారు. అందులో నేనేనుకున్న పాఠకులు అసలు లేరు. రెండోది నేను రాసిన కవిత్యం తీసుకువెళ్ళి చదివి వినిపించడం. అది కూడా ఉపయోగం లేదు. వారిని ఆకట్టుకోవాలంటే నాకు కనిపించిన ఏకైక మార్గం పాట. నాకు నా సామర్థ్యం గురించి తెలుసు. నేను ఎంత ప్రయత్నం చేసినా పాట మాత్రం రాయలేను” అన్నాడతను.

“మరే లే ఏం చేయాలని? అసలు ఈ రంగంనే వదలుకుంటున్నారా?”

“లేదు. లేదు. ఈ రంగంలో ఉండి కవిత్యం ఒకటే కాదుగా. ఇంకా కథా, నవలా, నాటకంలాంటి ప్రక్రియలున్నాయి కదా. నేను వీటిలో ఏదో ఒకటి ఎన్నుకోవాలను కుంటున్నాను” అన్నాడు.

“మంచిది” అన్నాను చిరునవ్వుతో.

“ఈ విషయంలో మీ సూచన నాకు కావాలి” అన్నాడు.

“అడగండి”

“తిరిగి ఇక్కడ కూడా పాఠకుణ్ణి ఎన్నుకునే సమస్య ఉంటుంది కదా”

“తప్పకుండా ఉంటుంది”

“సన్ను ఇబ్బందికి గురి చేస్తున్నది అదే” అన్నాడు.

“అదేమిటో వివరంగా చెప్పండి” అన్నాడతను.

“నా పాఠకుణ్ణి ఎన్నిక చేసుకోవటమే నాకు చాలా కష్టంగా ఉంది. నేను ఎవరికోసం రాయాలనుకుంటున్నానో వారికి చదువు రాదు. మరి అలాంటప్పుడు నేను రాయటం

అపి ఇంకో రంగాన్ని ఎన్నుకోవాలి. నా అభిరుచికి సరిపోయేది ఈ రంగం మాత్రమే. ఈ రోజున కథలూ, నవలలూ చదువుతున్నది మధ్యతరగతి వారు. అందుకే నేను ఎలాంటి నిర్ణయం తీసుకోలేకపోతున్నాను” అన్నాడు.

“పోనీ అలాంటి మధ్యతరగతికి చెందిన పాఠకులకోసమే రాయవచ్చుగా” అన్నాను.

“రాయవచ్చు. కానీ ఈ దేశానికి కావల్సింది విప్లవం” అన్నాడు.

“అయితే....” అన్నాను.

“విప్లవంలో పాల్గొనడానికి మధ్యతరగతివారు ఇష్టపడరు. విప్లవానికి కార్మికులూ, పీడిత వర్గాలూ కావాలి. మరి వారేమీ నేను రాసింది చదివే పరిస్థితిలో లేరు” అన్నాడు నిరుత్సాహంగా.

“చాలా ఇబ్బందికరమైన పరిస్థితే” అని నేనూ అంగీకరించాను.

“అందుకే మీ సలహా అడుగుతున్నాను. నేను నా పాఠకుణ్ణి ఎన్నుకునేందుకు మీరు సహకరించాలి” అన్నాడతను.

“మీ పాఠకుణ్ణి దాదాపు ఎన్నుకున్నారు మీరు. అయితే మీరు నిర్ణయం తీసుకోవటంలో ఇబ్బంది పడటం వెనుక ఇతర అంశాలున్నాయి” అన్నాను.

“అవేమిటా అని నేను అర్థం చేసుకోవాలి” అన్నాడతను.

“మీరు అనేక పరిమితులతో ఈ రంగంలోకి అడుగు పెడుతున్నారు. మీకు రాయాలనే అభిరుచి ఉంది. అయితే అందుకు రంగాన్ని మీరు సిద్ధం చేసుకోలేదు. మీరు ఏ రంగంలో కృషి చేయాలనుకుంటున్నారో ఆ రంగానికి చెందిన ప్రాథమిక సమాచారం కూడా సేకరించినట్లు కనిపించడం లేదు. అంతకంటే ఆశ్చర్యం కలిగించే విషయం ఏమిటంటే మీకు కొన్ని ఖచ్చితమైన అభిప్రాయాలున్నాయి. రచయితలకు ఖచ్చితమైన అభిప్రాయాలుండటం చాలా అవసరం. అవి ఎందుకుండాలంటే రచయితని ముందుకు నడిపించటానికి. మీరు ముందుకు నడవడానికి తగ్గ ఖచ్చితమైన అభిప్రాయలే కలిగున్నారా అనేది నాకు సందేహంగా ఉంది” అన్నాను.

“అంటే” అన్నాడతను అయోమయంగా చూస్తూ.

“ఈ దేశానికి విప్లవం అవసరం అనే విషయంలో నాకెలాంటి అభిప్రాయ భేదం లేదు. అలాగే విప్లవానికి కార్మికులూ, ఈ పీడితులూ అవసరం అనే విషయంలో కూడా వారికి అవసరమైన పద్ధతుల్లో వెళ్ళలేనని మీరు చెబుతున్నారు. ఇంక మిగిలింది మధ్యతరగతి వర్గమే. వారివర్గ ప్రయోజనం లేదు. మరి మీరు ఎవరికోసం రాస్తారు?”

అతను సమాధానం చెప్పలేకపోయాడు.

“నాకు కొంచెం గందరగోళంగానే ఉంది” అన్నాడు.

“ఉంటుంది. తప్పకుండా ఉంటుంది. మీరు ఓకథో, కవిత్వమో, నవలలో రాసుకుని వచ్చి ఉంటే ఆ పరిస్థితి వేరుగా ఉండేది. అదేం లేదు. అయితే మీకు రచనను ఓ మార్గంగా ఎన్నుకోవాలనే కోర్కె మాత్రం ఉంది. అయినా కూడా మీరు పరిశీలన చేయలేదు. ఈరోజు మనదేశంలో ఓ దౌర్భాగ్యం ఉంది. అది ఏమిటో తెలుసా?” అన్నాను.

“చెప్పండి” అన్నాడు.

“ఈ ‘ఎన్నిక’లో పాఠశాల, రాజకీయరంగంలో పనిచేయాల్సినవారు రచనా వ్యాసంగం చేపట్టడం, అలానే రచనా వ్యాసంగం చేపట్టవలసినవారు రాజకీయరంగంలో ఉండటం”

“అందరూ అలానే ఉన్నారంటారా” అన్నాడు.

“అందరూ అలా ఎందుకుంటారు? కొంతమంది ఉంటారు” అన్నాను.

“అయితే ఇప్పుడు నన్నేం చేయమంటారు?” అన్నాడు.

“ముందు మీరు ఏ రంగంలో కృషి చేయాలనుకుంటున్నారో ఆ రంగం గురించి అవగాహన పెంచుకోండి. రచనా రంగంలో చాలామంది ప్రముఖులున్నారు. వారందరూ ఎవరిని తమ పాఠకులుగా ఎన్నుకున్నారో, ఎవరికోసం ఎలా రాశారో ముందు అవగాహన చేసుకోండి” అన్నాను.

“ఈ క్షణం నుండి ఆ కార్యక్రమంలోనే ఉంటాను” అంటూ తిరిగి వెళ్ళిపోయాడు.

మొత్తం మీద ఈ యువకుడు నాకు ప్రత్యేకంగా కనిపించాడు.

రెండు నెలలు గడిచిపోయాయి.

ఈసారి తను నా దగ్గరికి వచ్చేటప్పుడు గడ్డం, మీసాలు బాగా పెరిగిపోయాయి. కళ్ళకింద నల్లటి చారలు సైతం కనిపించాయి. తను ఈ రెండు నెలలుగా ఎంత గాఢంగా అధ్యయనం చేశాడో అతని ముఖం చూస్తేనే అర్థమౌతుంది.

“బాగా చదివినట్లున్నారు” అన్నాను.

అతని పెదవుల మీద చిరునవ్వు.

“బాగానే చదివాను. అయితే ఎంత చదివినా చాలా స్వల్పభాగం మాత్రమే చదవగలిగాను. అది నిరంతరం కొనసాగించాల్సిందని నాకు అర్థమైంది” అన్నాడతను.

ఇంకా అతను ఈ విధంగా అన్నాడు.

“మన మహా రచయితలందరూ వివిధ రకాల వ్యక్తుల జీవితాన్ని సృష్టించారు. అందులో మధ్యతరగతి వర్గమే ప్రధానంగా ఉంది. శ్రామిక వర్గం గురించి, పీడితుల గురించి రాసినవి స్వల్పమనే నాకు అనిపించాయి. అన్నిటికంటే నాకు ఆశ్చర్యం కలిగించిన అంశం ఏమిటంటే ఈ రచనలన్నింటికీ పాఠకులు మధ్యతరగతివారే”

“ఇప్పుడు మీ నమస్కల్లో ఓదానికి పరిష్కారం లభించింది. రచయితలుగానీ, రాజకీయ పార్టీల నాయకత్వంగానీ ఎక్కువ మధ్యతరగతి నుండే వస్తున్నారు. అందువల్లనే ఎక్కువ రచనలు మధ్యతరగతి ప్రజానీకాన్ని దృష్టిలో ఉంచుకుని వస్తుంటాయి. సామాజిక మార్పుకు ఈ వర్గంవారు ఏమేరకు దోహదం చేస్తారో విషయం అలా ఉంచితే మధ్యతరగతిని కదిలించని, ఆలోచింపజేయని రచనలు విప్లవానికి కూడా ఎలాంటి మేలూ కలిగించలేవు. ఎందుకంటే భావజాలం ఆ తరగతి నుండే కింది తరగతులకు అందుతుంది కాబట్టి” అన్నాను.

“మితో నేను ఏకీభవిస్తున్నాను. మధ్యతరగతివారిని సామాజిక మార్పుకు అనుకూలంగా

మలుచుకోలేకపోయినా కనీసం వ్యతిరేకులుగా చేయకూడదు. వారి మద్దతు మార్పుకు చాలా అవసరం. అయితే ఇంక నేను రాయటం ఆరంభించవచ్చునా” అన్నాడతను.

“అది నిర్ణయించుకోవాల్సింది మీరు. మొదట మీకున్న సమస్యలు ఇప్పుడు లేవు. ఇప్పుడు మీకున్న సమస్యలన్నీ కూడా తీరలేదు. మీ పాఠకుణ్ణి మీరు ఎన్నుకోగలిగారు. అయితే ఎందుకోసం రాయాలనే సమస్య ఉంది. అది తీరిపోయిందా?” అన్నాను.

“అది ప్రారంభంలోనే తీరిపోయింది. నేను రాయాలనుకుంటున్నది విప్లవకోసం” అన్నాడా యువకుడు దృఢంగా!

“మంచిదే కాని అది సుదీర్ఘం కదా”

“అంటే”

“విప్లవం ఒకానొక దేశంలో విజయవంతం కావాలంటే అనేక సంఘటనలు జరగాలి. అనేకమంది కలిసి రావాలి. అన్నీ పరిపక్వమైనప్పుడు బ్రద్దలయ్యే లావా గురించి మీరు ఇప్పుడు మాట్లాడుతున్నారు”

“మీరేమంటున్నారో నాకు అర్థం కావటంలేదు. విప్లవాన్ని ఆహ్వానిస్తూ రాయటం తప్పంటారా?”

“అనను. విప్లవాన్ని ఆహ్వానించాల్సింది మనం మాత్రమే కాదు, ప్రజలు”

“అందుకేగా అలా రాయాలనుకుంటున్నది” అన్నాడతను.

“అందుకే నేను చెప్పేది సరిగ్గా అర్థం చేసుకునే ప్రయత్నం చెయ్యండి. మీరు చెబుతున్న విప్లవం అనేది వెంటనే ఉడిపడేది కాదు. దానికి అడ్డంగా అనేకం ఉన్నాయి. కాబట్టి రచయితగా మీరు అవి ఏమిటనేది పరిశీలించాలి. మీరు తెలుసుకున్న విషయాలు ప్రజలకు చెప్పగలగాలి. అసలు ఈ దేశంలో విప్లవం ఎవరికి అవసరమని మీరు భావిస్తున్నారో, వారి చెంతకు వెళ్ళి వారి అభిప్రాయాలేమిటో కనుక్కోకూడదు” అన్నాను.

“ఈ సూచన బాగుంది” అంటూ సంతోషంగా ఆమోదించాడతను. అతను వెళ్తు చెప్పాడు.

“నాకు సంతృప్తి కలిగిన తర్వాతే నేను రచనలు చేయటం ఆరంభిస్తాను”

నేను నవ్వుతూ తలూపాను. ఈసారి వారంరోజులు తిరక్కుండనే మరలా రావటం జరిగింది.

“రండి రండి ఈసారి మీ అనుభవాలు ఎలా ఉన్నాయి?” అంటూ ప్రశ్నించాను.

ఆ యువకుడు చిరునవ్వు నవ్వాడు.

“అనుభవం అయితే చాలా అద్భుతంగా ఉంది. కానీ లోతుకు వెళ్ళినకొద్దీ నాకు చాలా దిగ్రూపితులమైన వాస్తవాలు తెలుస్తున్నాయి” అన్నాడతను.

నేను ఐవాబుగా నవ్వాను.

అతను చెప్పటం ఆరంభించాడు.

“నేను ఓ వీడితుడి దగ్గరకు వెళ్ళాను. అతనికి విషయం అంతా వివరించి చెప్పాక మీ పరిస్థితుల్లో మార్పులు రావాలంటే ఈ దేశంలో విప్లవం రావాలి. అందులో మీరందరూ

భాగం పంచుకోవాలని చెప్పాను. నేను మాట్లాడినంతసేపూ బాగానే విన్నాడు. ఆ తర్వాత తను ఈ బతుకే దండుగ. హాయిగా చచ్చిపోతే బాగుందన్నాడతను.

“హాయిగా ఎలా చచ్చిపోతాడు?” నేను నవ్వుతూ అన్నాను.

“నేను మొదట్లో నవ్వుతూ అంటున్నాడేమో అనుకున్నాను. తీరా చూస్తూ నిజంగానే అంటున్నాడు. వరసగా ఆయనకున్న బాధలన్నీ ఏకరువు పెట్టాడు. అవన్నీ ఎప్పటికీ తీరేనూ అన్నాడు. నాకు అతని నిరాశ చూస్తుంటే నోటంబ మాట రాలేదు. ఇదంతా మారిపోతుంది బాబూ అని చెప్పాలనుకున్నా. నావల్ల కాలా. అతనే ప్రారంభం.... ఆ తర్వాత నేను నిరుద్యోగుల్ని కలిశాను. పెళ్ళికాని ఆడపిల్లలతో మాట్లాడాక మధ్యతరగతి మనుషుల్ని కలిశాను. భాషలో తేడానే కానీ అందరిలోనూ జీవితం మీద తీపి రానురానూ తగ్గిపోతోంది” అంటూ విచారపడ్డాడు.

“మరి దీనికి పరిష్కారం దొరికిందా?” అన్నాను.

“ఏం పరిష్కారమో ఏమిటో.... నేను ఎంత ఆశాజనకంగా, ఎంత ఉద్రేకంగా చెప్పటానికి ప్రయత్నం చేసినా వారు అర్థం చేసుకోలేకపోయారు. మీరన్నది వాస్తవమే. విప్లవం వచ్చేదాకా వీరందరూ వేచి ఉండరు. వీరికి కొన్ని తక్షణ సమస్యలున్నాయి. అవి పరిష్కరించబడాలి” అన్నాడు.

“అది వేరే విషయం అనుకోండి. ఇంతకూ మీరు ఏం చేయాలనుకుంటున్నారో చెప్పండి”

అతను కొంచెంసేపు మాట్లాడలేదు.

“మీరు నాకో విషయం చెప్పాలి” అన్నాడు.

“అడగండి”

“జీవితం మీద ప్రేమలేనివారు ఏమీ చేయరు కదూ”

“అంటే....” అన్నాను.

“ఎలాంటి మార్పు రావాలన్నా ముందు ఈజీవితం మీద ప్రేమ ఉండాలి. ఎలా అయినా చావాలనుకున్న నాడికి జీవితం మీద ఎలాంటి మమకారం ఉండదు. అది లేనప్పుడు సాధించాల్సిందీ ఉండదు. ఒక మనిషికి ఈ జీవితం మీద విరక్తి పుట్టిందంటే అర్థం ఏమిటి.... అంత దారుణంగా పరిస్థితులు మారుతున్నాయనేగా. ఇప్పుడు నాకు ఒకటే అనిపిస్తోంది” అని అగాడు.

నేను అతను చెప్పబోయే విషయాన్నికొంతవరకు అంచనా వేయగలుగుతున్నాను.

“నే కాదు. ఏ రచయిత అయినా మిగతా విషయాలలా ఉంచి ముందు ఈ ప్రపంచానికి చెప్పాల్సిందీ జీవితం జీవించటానికని. ఈ బతుకులో ఎంతటి విషాదం ఉన్నా, ఎంత భయానకమైన దరిద్రం ఉన్నా, మరింతే ఉన్నా జీవితం జీవించటానికని చెప్పాలి. జీవితం మీద తీపిసీ, మమకారాన్ని పెంచాలి. మరణించటం కోసం కాదు జీవితం అని చెప్పాలి. నేనూ అందుకోసమే రాయాలనుకుంటున్నాను” అన్నాడు.

అతని కంఠంలో ఉద్వేగం ఉంది.

ఎందుకో ఆ కళ్ళల్లో నాకు తడి కూడా కనిపించింది. మొత్తం మీద గమనిస్తే ఈ యువకుడిలో నేను గమనించింది ఆవేశం. అలాంటిది ఈ తరానికి అవసరం కూడా. అయితే అదొక్కటే చాలదు. దాంతోపాటు సంయమనం కూడా అవసరం.

నిజానికి అతడు తన ఆవేశంలో ఏదో ఒకటి రాసుకొచ్చి ఉంటే ఎలా ఉండేదో ఊహించే ప్రయత్నం కూడా చేశాను.

నావరకూ కొన్ని అనుభవాలున్నాయి.

ఇలాంటి యువకులు ఆవేశంలో అద్భుతంగా రాస్తారు. తాము రోజూ చూసే సంఘటనల మీద వారికి తీవ్ర వ్యతిరేకత ఉంటుంది. భౌతిక పరిస్థితులు వారిని వాటికి వ్యతిరేకంగా తిరుగుబాటును ప్రోత్సహిస్తాయి. అలాంటి సమయంలో వారి ఆవేశానికి ఓ సంయమనం కుదరని పక్షంలో అంత త్వరగా వారు మారరు.

ముందు ఈ ప్రపంచంలో ప్రతిదీ వారికి తిరస్కరించలేనిదనిగానే కనబడుతుంది. ముఖ్యంగా నమ్రతకూ, బానిసత్వానికి తేడా తెలుసుకోలేరు. అంతకు మించి నేర్చుకోవటానికి అతీతంగా కొన్ని మొరటలు అభిప్రాయాలతో ఉంటారు. ఫలితంగా వారు చేసే మంచికంటే వారుత మకు తెలియకుండా చేసే చెడే అధికం అవుతుంది. నా ఆలోచనల్లో నేనుండగా అతను మాట్లాడాడు.

“ఈ దేశంలో కూడా చాలామంది శాంతి కావాలంటూ ప్రచారాలు చేయటం చూసి నాకు చిరాకు కలిగేది. ఇదంతా వొట్టి చెత్త అనుకునేవాడిని. ప్రపంచంలో ఇన్ని కోట్ల మంది ప్రజానీకం ఉంటే ఇంత స్వల్ప సంఖ్యలో మాత్రమే శాంతి కావాలని ఎందుకు ముందుకు వస్తున్నారు అనేది చూస్తే నాకీప్పుడు అర్థం అవుతోంది. ఈ ప్రపంచంలో అన్నిచోట్లా కూడా మానవజాతికి జీవితం మీద ఓ లక్ష్యం లేదు. ఈజీవితానికంటూ ఓ గమ్యం లేదు. ఎలా ఉంటుంది? వారు కోరుకున్న కనీసమైనవి కూడా వారికి లభించటం లేదు. అందుకే రానురానూ ఇంత నిర్లిప్తత. అందుకే ముందు ఈ ప్రపంచంలోని రచయితలందరూ తిరిగి ఇటుకలు పేర్చుకుంటూ పోవటమే మార్గం” అన్నాడతను.

“మంచిది. మీ ప్రయత్నం మీరు ఆరంభించండి” అన్నాను.

“మీకు నా ధన్యవాదాలు” అని అతను వెళ్ళిపోయాడు....

నాకెందుకో అతను ఈసారి నా దగ్గరకు వచ్చేటప్పుడు ఓ రచనతో రాగలడని నమ్మకం కలిగింది.

అతను వెళ్ళేటప్పుడు నేను గమనించాను. మనిషి చాలా గాయపడినట్లుగా కనిపించాడు.

అతను రాసే రచనకోసం నేను సైతం ఎదురు చూస్తున్నాను.

మానవజీవితం మీద తీవ్ర కలిగించే రచన చేయటం ఏమంత సాధారణ విషయం కాదు.

మన మామూలు రచయితలు తమ రచనల ద్వారా పాఠకులను వెర్రెత్తించ గలరేమోగాని జీవితం మీద ప్రేమను ఏర్పరచలేరు.

అందుకే ఈ యువకుడు ఏ విధంగా చెప్పగలడా అనేది నాకు మరింత కుతూహలాన్ని కలిగించింది.

అతను నా దగ్గరకు దాదాపు నెలరోజుల వరకూ రాలేదు.

ఈలోగా చాలా ఘటనలు జరిగిపోయాయి.

అందులో ఒకటి దాదర్ ఎక్స్ప్రెస్ సంఘటన.

రెండోది నడుస్తున్న రైలులో నల్లబై ఆయిదుమందని సజీవదహనం చేయటం!

నేను ఈ సంఘటనలను చూసి సిగ్గుతో చితికిపోయాను.

ఒక్కో మరణంతో నేనూ సజీవంగా కాలి బూడిదయిన భావన కలిగింది.

ఆ యువకుడు నా దగ్గరకు విషాదంగా నడిచి వచ్చాడు.

అతని కళ్ళనిండా విషాదమూ, దిగులూ గూడుకట్టుకున్నట్లు కనిపించాయి.

అతనిలో ఆవేశాలు కనిపించటంలేదు.

అతను మాట్లాడుతుంటే కంఠం వణికింది.

“ఏమిటి సార్ ఈ దారుణాలు? ఈ ప్రపంచం ఎటు పోతోంది? ఏ దిశగా పయనిస్తోంది? మనం మధ్యయుగాల వెనక్కి మరలిపోతున్నామా? మనం ఆధునిక సమాజంలో జీవించటంలేదా? అనలేమైంది?”

ఈ బతుకు వాస్తవం. ఈజీవితం జీవించటానికి... ఈ ప్రాణాల్ని తీసుకునే హక్కు ఎవరికీ లేదు అని రాయటానికి కలం చేతిలోకి తీసుకున్నా.

ఇంతలోనే ఈ ఘోరం. ఇది ఎవరు చేశారనేది అలా ఉంచండి. ఇది మనుషులు చేశారు. మనుషుల రూపంలోని రాక్షసులు చేశారు. వారికి పెట్రోలు చల్లుతున్నప్పుడు, అగ్గిపుల్ల గిసి వెలిగిస్తున్నప్పుడు ఎందుకని మానవత్వం మృగ్యం అయిపోయింది. చూస్తూ, చూస్తూ అంత రాక్షసత్వానికి ఎలా పూనుకున్నారు?

ఈ దేశానికి విప్లవం వస్తుందో లేదో నాకు తెలియదు. ఈ ప్రపంచం ఏ మంటల్లోకి విసిరి వేయబడుతుందో నాకు తెలియదు. ఈ రోజు పంజాబ్‌లో ఏం జరుగుతుంది? ఇరాక్‌లో ఏం జరుగుతుంది? కాశ్మీర్‌లో ఏం జరుగుతోంది? ప్రపంచం నలుమూలలా ఏం జరుగుతోంది?

మారణపెరామం!

మనిషి ప్రాణాలు చులనకగా మారిపోయాయి. ఇంకేమాత్రమూ మానవ జీవితాలకు భద్రత లేకుండాపోయింది.

సార్.... ఇప్పుడు మనం ఈ తరానికి నేర్పవలసినవేమిటో నాకు చాలా స్పష్టంగా తెలుస్తున్నాయి.

ముందు మానవత్వం అంటే ఏమిటో.... జీవితం అంటే ఏమిటో... ఒకరినొకరు ప్రేమించుకోవటం అంటే ఏమిటో.... ఒకరికోసం ఒకరు త్యాగం చేసుకోవటంలోని గొప్పతనం ఏమిటో నేర్పాలి.

ఈ ప్రపంచానికంతా వినపడేలా గానం చేయాలి.

ఇదంత సులభం కాదని నాకు తెలుసు....

మానవత్వపు సాధారణినింటిని నిర్దక్షిణ్యంగా కూల్చుకుంటూ పోతున్నారు. ఎటుచూస్తే అటు అశాంతి, అరాచకం, దౌర్జన్యం.... వీటన్నింటా నలిగిపోతున్నది ఎవరో కాదు సార్....

ఈ దేశంలో ఎవరికీ విప్లవం అవసరమో వాళ్ళు.....

కేవలం వాళ్ళే!...."

అతను ఉద్యేగం భరించలేక భోరున ఏడ్చాడు.

అతనిని ఓదార్చటం నావల్ల కాదు.

నేను సైతం కళ్ళ నుండి ఆశ్రువులు రారుతుండగా మౌనంగా ఉండిపోయాను. నిజమే....

ఏ మానవహస్తాలు ఒక్కో ఇటుకా పేర్చుకుని అత్యంత శ్రమతో రూపొందించుకున్నవో అవన్నీ కూలిపోతున్నాయి.

తిరిగి ఒక్కో ఇటుకా పేర్చుకోవటమే మార్గం.

అది ఎంత బాధాకరమైనా, సుదీర్ఘమైనా తప్పదు.

అతనింకా ఏడుస్తూనే ఉన్నాడు.

నేను మెల్లగా లేచాను.

ఆ యువకుడి చెంతకు వెళ్ళాను.

"నిజమే... ఇదంతా వాస్తవమే...

అయినా కూడా మనం దుఃఖించకూడదు.

ఆశ్రువుల్లో నిండిపోయిన కళ్ళు తుడవాలి.

మానవత్వపు కావ్యాలు గానం చేయాలి.

ఈ ప్రపంచం మనుషులు నిర్మించుకున్నది.

ఇందులోని ప్రతిదీ వారి స్వంతం కావాలి.

అందుకోసమే మనం ఉన్నది"

అతను మెల్లగా కళ్ళు తుడుచుకున్నాడు.

ఇప్పుడతని కళ్ళు మెరుస్తున్నాయి.

అత్యంత ఆత్మవిశ్వాసం ఆ కళ్ళలో ఉంది.

తను బయలుదేరటానికి లేచాడు.

నేనిప్పుడు మీ అందరికీ ఓ హామీ ఇవ్వగలను.

అతని 'ఎన్నిక' పూర్తయింది.

అతనిప్పుడు...

జీవితాన్ని ప్రేమించేలా చేయగల మానవత్వపు మధురిమలు ప్రభవించే మంచి రచనను సృజించి తీరతాడు. నా ఆలోచనతో రేపు మీరు ఏకీభవిస్తారు.

గాజు పళ్లెం

కె. వరలక్ష్మి

‘రెండు బుల్లిచేతులు వింటిని ఎక్కు పెట్టడానికి ప్రయత్నిస్తున్నాయి ఎప్పట్నుంచో. హమ్మయ్య! ఆ చేతుల ప్రయత్నం ఫలించింది. బాణాన్ని వింటికి సంధించి.... లాగి... లాగి... వదిలేసాయ్, అబ్బా...’!

మూడంకె వేసి ముణగదీసుకు పడుకున్న గంగ కడుపులోని బిడ్డ కదలికకి ఉలిక్కిపడి కలలోంచి మెలకువలోకొచ్చింది. సూదుల్లా గుచ్చుతున్న కంకరగుట్ట మీద భారంగా వెల్లకిలా తిరిగింది. ఎర్రని అగ్నిపూల గుత్తుల మధ్య నుంచి ఎండ నిప్పుకణికల్లా కళ్లల్లోకి దూకింది. చలుక్కున మోచేతిని కళ్ల మీద కప్పకుంది. ఏదో అనుమానం వచ్చి మోచెయ్యి సందు నుంచి స్టేషను గేటు వైపు చూసింది. గేటు కవతం పెన్సింగు కానుకుని పార్వరు గన్నిగాడు బీడి తాగుతూ ఆకలి కళ్లతో గంగని తినేసేలా చూస్తున్నాడు.

‘చీ ఎదవా’ అని తిట్టుకుని అటు తిరిగిపోయింది గంగ. ఆమెకి వాడి చూపులేం కొత్తకాదు. ‘ఎప్పుడూ అదే యావ ఎదవ సచ్చినోడికి’ అనుకుంది. ఒకట్రెండుసార్లు ప్రయత్నించి ఆమె చేత తలమొయ్య చివాట్లు తిని కేవలం చూపుల్లోనే తృప్తి పడుతున్నాడు ప్రస్తుతం గన్నిగాడు.

పొద్దులున్నుంచి టీస్పైజానా పడని ఖాళీ పడుపులో బిడ్డ ఆకలికి కాబోలు బుంగులు తిరుగుతోంది. చీర పొత్తిళ్లలో చేయిదూర్చి పొత్తి కడుపునోసారి తడుముకుంది గంగ. చేతి మీద చాచి తన్నిన బిడ్డ కాలుని అందుకోవాలని విఫల ప్రయత్నం చేసింది. కొంతసేపు ఇటు పట్టుకోబోతే అటు, అటు పట్టుకోబోతే ఇటు కదులుతున్న బిడ్డతో ఆడింది.

కొంతసేపటికి విసుగొచ్చి ఆట మానేసింది.

సన్నని మంటలాగా ఆకలి మొదలయింది కడుపులో. లేవడానిక్కూడా ఓపిక లేనంత నిస్సత్తువగా ఉంది. ఆకల్తోబాటు గంగని పశ్చాత్తాపం కూడా కొంచెం కొంచెంగా తినడానికి సిద్ధమైంది.

అసలా బోడిదాన్తో తగుపు పడకుండా ఉండాల్సింది. వాగి వాగీ దాని నోరే నెప్పెట్టే

రెండు చేతులా మూసుకునేది. తగువుపడి మాత్రం తను సాదించిందేం వుంది? చెయ్యి వెనక్కి చాచి తల కిందున్న గుడ్డల మూల మధ్యలో పదిలంగా పాత కోకలు చుట్టిపెట్టిన గజా పల్లన్నోసారి తడిమి చూసుకుంది.

ఆ బోడిది విసిరిన వినురుకి గజాపల్లెం భిల్లుమనేదే, సమయానికి సరిగ్గా తను పట్టుకునుండకపోతే. అప్పటికే అంచు మీద చిన్న పెచ్చూడిపోయింది. తన ప్రాణం గిలగిలా కొట్టుకుంది. అసలా బోడిదానికి తనని ఆళ్ల కూడా తీసుకెళ్లడం ఇష్టం లేకే ఇంత నాలుకమాడింది.

నెమ్మదిగా లేచి చెట్టుకు చేరబడి కూర్చుంది గంగ. ఒళ్లంతా పచ్చి ముద్దలాగుంది. చేతులు ముందుకు చాపి చూసుకుంది. అది గోళ్లతో గీరిన చారలు రక్తాలు పేరుకుపోయినై. దుబ్బులాగున్న తన జాబ్బుని చేతికి చుట్టుకుని వంగడిపి వీపు మీద గుద్దిన గుడ్డలకి తన ప్రాణం కడెక్కిపోయినట్టైంది. రోగిష్టిదాన్తా ఎప్పుడూ మూలుగుతా వుండే బోడిదాని చేతుల్లో అంత బలం ఎక్కణ్ణుంచొచ్చిందో!

పొద్దున్నే జరిగిన గొడవ గుర్తుకొచ్చిన గంగకి ఏడుపొచ్చింది - బోడమ్మ నలుగురు పిల్లల్ని అట్టిదర్ని ఇట్టిదర్ని వేసుకుని గాఢ నిద్రట్లో ఉన్న గంగ చెవులు హొరెత్తిపోయే కేకలు ఏడుపుల మధ్య తుల్లిపడి లేచి కూర్చుంది. తూర్పికా తెల్లబడలేదు. గోదావరి స్టేషన్లోకి ఏదో బండ్లొచ్చి ఆగినట్టుంది. స్టేషనంతా సందడిగా వుంది. గుడిసెల్లోని జనం అటూ ఇటూ పరుగులెడుతూ గిన్నెలూ, తపేలాలూ మూలులు కట్టుకుంటున్నారు. గుడ్డి సూరయ్య తాత తడుంకుని తడుంకుని పొయ్యిలో సగం కాలి ఆరిన కట్టెపుల్లల్ని కాలకుండా మిగిలిన రెండు పుల్లల్లోనూ కలిపి కడుతున్నారు. అటుపక్క స్టేషన్లోంచి, ఇటు పక్క కళాకేంద్రం ఆవరణలోంచి లైట్లు పట్టపగల్గా వెలుతుర్ని కురిపిస్తున్నాయి. బండి దిగిన జనం బద్దకంగా స్టేషన్లోంచి బైటికొస్తున్నారు.

ఏం జరుగుతోందో కొంతసేపటివరకూ గంగకి అర్థం కాలేదు.

గుడిసెలపైన ఆచ్చాదనగా వేసుకున్న ఆకుల్ని, గోనె పట్టల్ని ఆదరా బాదరా విప్పి పోగులు పెట్టుకుంటున్నారు కొందరు. కుండల్ని, గిన్నెల్ని గోనె సంచుల్లో వేసి మూలులు కడుతున్నారు మరికొందరు.

“ఏయే, గుడిసె.... నం....! కళ్లం పడతాలేదేటి? రాజాగోరల్లే తొంగున్నావ్. నెగు నెగు. నెగిసిగుడ్డా గుడుసూ అన్నీ మూలులు గట్టు. తెల్లారించంటే మున్నపాల్ని మొగుళ్ళోచ్చేతారు. ఇయ్ కూడా దక్కకుండా తరివేతారు” బోడమ్మ గుడిసెలో పడుకునే అరుస్తోంది.

గంగ చివుక్కున లేచి నిలబడింది. ఆ ఊపుకి ఎడం మక్కె వట్టేసినట్టయింది. అసలే నిద్ర చాలని బద్దకం. ఒళ్లు మందుకుపోయింది గంగకి.

“గుడిసెలోంచి కాళ్లు సగం బైటికి సాపి గుమ్మానికడ్డంగా తొంగున్నావు. నేనేటి సేసేది? ముందు నువ్వు నెగిసి బైటికి రా.”

మున్నిపాల్నివాళ్లు ముందు రోజు సాయంకాలం వచ్చి అందరి పేర్లూ రాసుకు నెళ్ళారు. సారంగధరుడి మెట్ట దగ్గర, క్వారీల పక్క అందరకీ గుడిసె లేసుకోడానికి

స్థలాలిస్తారు. పుష్కరాలకు ఊరిని అందంగా కన్పించేలా చెయ్యాలని మున్సిపాల్టీవారి తాపత్రయం. పట్నం ఒంటి మీది 'గాయాల్లాంటి' మురికి గుంటల్ని ఒకక్క తాత్కాలికంగా పూడ్చుకొస్తున్నారు. ఆ పైన 'కురుపుల్లాంటి' ఆక్రమిత పూరి గుడిసెల్ని (ఈ పైత్యం రచయితది కాదు పత్రికా విలేకరులది) సమూహంగా పెకలించెయ్యదల్చుకున్నారు. అలా పెకలించేసేక ఓ చోటంటూ చూపించకపోతే అణిచేసిన సెగగడ్డల్లాగ మరోచోట అవి తెల్లారేసరికి ప్రత్యక్షమై పోతాయని వారికి అనుభవపూర్వకంగా తెలీడం వలన ప్రత్యామ్నాయంగా ఊరికి దూరంగా గుట్టల మధ్య ఒక్కొక్క కుటుంబానికి నాలుగడుగుల స్థలాన్ని కేటాయించారు. 'మనిషి చస్తేనే ఆరడుగుల నేల కావాలే, నాలుగడుగుల జాగాలో గుంపులు గుంపులుగా పిల్లాజెల్లల్లో ఎలాగ బ్రతకాలా నా కో...రా' అని ఎవరూ అడగలేదు. అడగరు, ఎందుకంటే పేరుకి ఓ గుడిసెంటూ వుంటుందేకాని, వాళ్లల్లో ఎవరూ రోజంతా గుడిసెలో వున్న పాపాన పారు. అదామగా అంతా కూలీ నాలీ చేసుకోడానికి పోతూ ముసలాళ్లనీ, అంగవైకల్యం వున్నవాళ్లనీ, అయిదేళ్లు దాటిన పసివాళ్లనీ ఖాళీ డబ్బాల్నిచ్చి ఏ రైల్వే స్టేషన్లోనో, ఏ గుడి ముంగిటో, ఏ మసీదు వాకిట్లోనో కూర్చోబెట్టిపోతారు. రాత్రికంతా గుడిసె దగ్గరికి వస్తూ వస్తూ తమ సంపాదన లోంచి దార్లో దొరికిందేదో కొనుక్కు తినేసే కడుపు నింపుకుంటారు. ఏ చేపల పులుసు తినాలనిపించినప్పుడో తప్ప అక్కడి పాయి్యలు రాజుకోవు.

వయసులో వున్న పెళ్ళికాని మగ కుర్రాళ్ళు ఏ ప్లాట్ ఫారం మీదో తెల్లారేదాకా ఓ కునుకు తీసేస్తారు. తోడున్న జంటలు మాత్రం కాళ్ళు లోపలికి తీసుకుంటే తలలూ, తలలు ముడుచుకుంటే కాళ్ళూ బైటికొచ్చే ఆ గుడిసెల్లో ముడుచుకుపోయి కాపురాలు చేసేస్తుంటారు. తలుపు ద్వారంలేని ఆ గుడిసెల్లోంచి తమ కదలికలు అందరికీ బట్టబయలేనన్న విషయం తెలిసికూడా ఏ దుప్పటి ముసుగులోనో బహిరంగంగా రహస్యాన్ని కాపాడుకుంటూ వుంటారు.

ప్రస్తుతం అక్కడి వాళ్లంతా కొత్తచోటికి చేరబోయే ఉత్సాహంలో ఉన్నారు. ఇప్పడెళ్ళబోయే స్థలాన్ని గవురెంటు తమకి నికరంగా పట్టాలు రాసేస్తాడని రాత్రే కథలు కథలుగా చెప్పేసుకున్నారు. అంత దూరం నడవలేని ముసలాళ్లు మాత్రం "మీకేం పిచ్చేబల్లా, మనవేం ఆళ్ల సుట్టలవా బందుగులవా మనకాడ ఒక్క పైసా పుచ్చుకోకుండా ఉత్తినే మనకి తలలు రాసేయ్యటానికి? అదీగాకుండా పుష్కరాల్లో గోదారమ్మకి, ఊరికి దూరంగా పోయి మనం చేసేదేంటం? నాలుగు డబ్బులొచ్చి ఏళకి ఇయ్యేం పాయి్యకాలం బుద్ధులొచ్చేయిరా మీకు? ఆల్లిచ్చే తలాల్ని నెత్తినెట్టుకుపోతారేటి ఎవరై నా? అయినా మనకి ఏ రోజుకారోజు పాట్లలోకి కూడుండాలానీ, ఇల్లా వాకిళ్ళూ మనమేం చేసుకుంటాం, ఇయ్యాలిక్కడుంటాం, రేపెక్కడుంటావో ఆ పరమాత్ముడికే ఎరిక. అందుకని ఆళ్లు సూపిచ్చే మోసేతి మీద తేనె సుక్కని నమ్ముకుని అరిచేతిలోది అవతల పారేసుకోకండి. టేననుకీ ఈ పక్క నించి పొమ్మంటే ఆపక్కకెల్లి గుడిసేసుకోవాలి. ఆ పక్క నించి పొమ్మంటే మళ్లీ ఈ పక్కకొచ్చేయ్యాలి" అని హితవులు చెప్పేరు.

గేటుకి చేరబడి బీడి కాల్చుకుంటున్న స్వీపరు ఏసోబు మాత్రం ఆరిపోయిన బీడి

ముక్కని తుప్పుక్కున ఉమ్మేసి “ఓరి ఎదవల్లారా! రాజమంద్రీకి ఇదేవన్నా ఉత్తుత్తి సోకనుకుం తన్నారేటి, పుస్కరాల సోకు. కళ్లు జగ్గెన్నిపోవాలని మునిసిపాలిటీనులో ఆయ్యగార్లు సప్పుకుంతంటే ఇన్నాను. ఇంకంటే, మీకు గోని సంచులూ గుడ్డముక్కలూ కూడా దక్కవు. నా మాటినుకోని మంచిగా ఎలిపోండి. పుస్కరాలై పోయిన మర్నాటికెలాగా మీరిక్కడికి రాక తప్పదు, ఆ బాబులందరూ సూసీ సూట్లబ్బారుకోకా తప్పదు” అన్నాడు.

ఆ మాటలకి అందరూ కట్టుబడిపోయేరు.

మురిక్కాలవల్ని జల్లెడ పట్టే మాలచ్చి మాత్రం ఏ వెరగనట్టు ఏసోబు పక్కకెళ్లి సంచుని బొడ్డోనించి మడతలు పడి మాసిపోయిన రూపాయి కాయితం ఒకదాన్ని తీసి వాడి చెయ్యందుకుని రహస్యంగా వాడి గుప్పెట్లో కుక్కింది. ‘ఓరేసోబూ, నా కొడకా! పుస్కరాలెల్లిన మర్నాడు తెల్లరోపాలికల్లా నేనూ, నా కుర్రోళ్ళ ఇక్కడుంటాం. ఈసోబు మాత్రం ఎప్పురూ ఆక్కరమించెయ్యకుండా సూసీపెట్టు నాయన్నాయనా! సచ్చి నీ కడుపునుడతాను” అని బతిమాలింది.

ఏసోబు కుదరదనికొంచెంసేపు బెట్టుచేసి, మరో రూపాయి చిల్లర డబ్బులుచ్చుకుని ‘సరే’నని అభయమిచ్చేడు.

బోడెమ్మ కాళ్లు ముందుకు జరుపుతూ గుడిసెలోంచి బైటపడింది. ఇంకా నిద్రలో పున్న నలుగురు పిల్లల్ని నాలుగంటించి లేపి కూర్చోబెట్టింది. బోడెమ్మ బైటికొచ్చిన కంతలోంచి గంగ లోపలికి దూరింది. ఒకపాతకోక పరిచి పున్న నాలుగు గిన్నెలూ చట్టిలూ సర్దడం మొదలుపెట్టింది. ఈ లోపల బోడెమ్మ గుడిసె పైన వేసిన గోనె ముక్కలు రెండూ లాగి పక్కన పడేసి, మూడువేపులూ నిలబెట్టిన తడిక ముక్కల్ని జాగ్రత్తగా పెకలించమని పిల్లలకి పురమాయించింది. పిల్లలు ఆ తడకల్ని గుంజడం మొదలుపెట్టారు. అదిగో ఆక్కడే అనుకోకుండా గొడవ మొదలైంది.

తడికకి చేరబెట్టిన గాజుపళ్ళెం తడిక గుంజడంలో ముందుకి పడిపోయింది. పడి పడ్డమే అంచు మీద అంగుళం మేర పగులిచ్చింది. ఆ గాజుపళ్ళెం గంగకి ప్రాణం. తన పుట్టింటి నుంచి తెచ్చుకున్న ఏకైక సామగ్రి అదే. దాన్ని జాగ్రత్తగా కాపాడుకుంటూ వస్తోంది. ఆ పళ్ళెనికి అంచు పగిలిపోగానే గంగకి గుండెలో ఎవరో కత్తి దింపినట్టైంది.

ఉక్రోశం పట్టలేక తడక గుంజుతున్న పేరిగాణ్ణి పట్టుకుని వీపు మీద చెళ్ళుమని ఒక్కటేసింది. అది చూసి బోడెమ్మకి ఉడుకెత్తిపోయింది.

“ఓసీ నీ సేతులడిపోనూ, రంకు నా సైతీ! నీకేం పాయిక్కాలవొచ్చిందే, ఆణ్ణంత దెబ్బ కొట్టేసేవూ” అంది కాళికావతారం ఎత్తేసి.

“కొడతానా సంపేల్తానా ఎదవని. సచ్చినోడు నా గాజుపళ్ళెన్ని...”

గంగని మాట పూర్తి చెయ్యనీకుండా బోడెమ్మ అందుకుంది. “ఓలబో గాజు పర్రెం. అమ్మగారింటకాణ్ణించి అట్టుకొచ్చిసింది అరణం. నాకు మందుకొచ్చిందంటే నేలకేసి కొట్టిన నాలుగు పెక్కలు సేసీగల్గు జాగర్ర” గాజు పళ్ళెన్ని గంగ మీదికి విసిరేసింది బోడెమ్మ.

“ఏదీ, సెయ్ నంజా, నాలుక్కాదు రెండు ముక్కలు సెయ్ సూద్దాం. నీ బుర్ర కూడా రొండు సెక్కులై పోద్ది దెబ్బకి” ఆ పక్కనే పడున్న కట్టె పేడునోదాన్ని చేతిలోకి తీసుకుంది గంగ.

గంగ చేతిలో కట్టెపేడు చూడగానే బోడమ్మ వీధెగిరిపోయేటట్లు రాగం లంకించుకుంది. “ఓలమ్మోలమ్మో! ఈ దొంగలం... ఈ దొమ్మరిసాని, నా మొగుణ్ణి వల్లో ఏసుకుని నా కాపరంలో నిప్పులేసింది, నా మొగుణ్ణి పాట్టనెట్టేసుకుంది గాకుండా ఇంక నన్ను సంపెయ్యడానికి తయారైందిరో బాబో” కూర్చుని నెత్తిన రెండు చేతులూ పెట్టు కుని రాగాల్రీసి రాగాల్రీసి మొగుణ్ణి తలుచుకుని ఏడుపు మొదలుపెట్టింది. అది చూసి బిత్తరపోయిన గంగ కట్టెని కింద పడేసింది.

కట్టెనైతే పడేసింది కానీ, పొంగుకొస్తున్న ఉక్రోషాన్ని ఆపుకోలేకపోయింది.

“పోపోయే రోగిష్టి నంజా! నువ్వు పనికిరాని డొక్కునంజవనే కదా ఆడు నన్ను తెచ్చుకున్నాడు” అంది బోడెమ్మని ఎక్కడ కొట్టాలో అక్కడ కొట్టేనని మురిసిపోతూ. ఆమె మురిపెం ఎంతోసేపు నిలవలేదు. బోడెమ్మ దెబ్బతిన్న పులిలాగ క్షణంలో ఎగిరి దూకి గంగ జుట్టు పట్టేసుకుంది. ఆ జుట్టును చేతికి మెలిపెట్టుకుని వంచి, వీపు మీద గుబీగుబీమని గుద్దింది. కాని ఆమె కెంతసేపూ రెండు చేతులూ అడ్డం పెట్టుకుని తన గర్భం మీద దెబ్బ పడకుండా కాపాడుకోడానికే సరిపాటియింది. కొట్టి కొట్టి బోడెమ్మా, దెబ్బలు తిని తిని గంగ సామ్మసీల్లిపోయేరు.

తెల్లారి ఆరుగంటల వేళకంతా అందరూ మూలలో సిద్దమై పోయేరు.

ఎలాగో ఓపిక చేసుకుని గంగ కూడా తన గుడ్డలో గజపశ్చం జాగ్రత్తగా పట్టి మూల కట్టుకుంది.

ఆనెం కళాకేంద్రం గోడ పాడవునా గుడిసెలు ఏకేసిన ఆనవాలు తప్ప మరేం మిగలేదు.

కేన్తో టీ అమ్ముకునే కుర్రాడొస్తే అందరూ టీ నీళ్లు కడుపులో పోసుకున్నారు. తనూ టీ తాగుదామని గంగ మొల్లో వెతుక్కుంటే బొడ్డో దోచుకున్న అర్థరూపాయి బిళ్ల కనపడేదు. చెట్టు వెనక్కెళ్లి గబగబా చీర కుచిస్తూ వచ్చి ఏకేసి చూసుకుంది. ఉహు. ఇండాకటి కొట్లాటలో ఎక్కడో పడిపోయినట్టుంది. ఆశ చావక చాలాసేపు వెతుక్కుంది గంగ. దొరకలేదు. పోనీ ఎవరైనా ‘ఈ టీ నీళ్లు తాగు’ అంటారేమోనని చూసింది. ఎవరూ అనలేదు. టీ కుర్రోడు ఆరువివ్వనన్నాడు. “ఇక్కణ్ణింది ఎల్లిపోతన్నారు కదా” అన్నాడు. ఆ మాట విని బోడెమ్మ గయ్యిమని లేచింది మళ్ళీ.

“అదెక్కడి కొల్లాది నా సవతి? దానికెప్పుడూ బొట్టెట్టి బాములియ్యలేదు. నా మొగుడికి నేను నీతై న పెళ్లాన్ని కాబట్టి గప్పురైంటోడు నాకూ, నా బిడ్డకి ఇచ్చేడు. ఇలాంటి అడ్డవైన గుంట ముండలకి ఇచ్చెయ్యటానికి ఆడేం తెలివితేనోడు కాదు”

“నీ టీ నీళ్లు తాగాపోతే నేనేం సచ్చిపోవ్లే, ఎల్లెల్లు” అని అనవసరంగా టీ కుర్రాణ్ణి కసురుకుని అటు తిరిగి కూర్చుంది గంగ.

ఏడు గంటలకంతా మునిపాట్లీవాళ్ల మనిషాచ్చి అందరూ ఎక్కడికెళ్లాలో చెప్పేసిపోయాడు. వరసగా పేర్లు చదివేటప్పుడు ఆ లిస్టులో బోడెమ్మ పేరుంది గాని, గంగ పేరు లేదు.

నాలుగైదు రోజుల క్రితం అందరూ పేరిస్తావుంటే బోడెమ్మా, పిల్లలూ ఎక్కడుంటే తనూ అక్కడే కదా అనే ధీమాతో గంగ తన పేరివ్వలేదు.

“ఆ, ఇయ్యన్నీ మామూలే, ఇలాంటి గొడవలు ఎన్నిసార్లు జరగలేదు! ఈ బోడి దానికనలే ఒళ్లాంగదు. నేను లేకపోతే దీనికి తిండి పెట్టేవాళ్లవరు?” అనుకుంది ధీమాగా.

నెలరోజుల క్రితం అతిసారం వచ్చి రాజయ్య పోయినప్పట్నుంచి గంగే ఆ కటుంబానికి మొగదిక్కులా నిలబడింది. నలుగురు పిల్లల్నీ వెంటేసుకుని బజార్లకి పోయి పచారీ దుకాణానికి మూటలూ, గంపలూ మోసి రోజుకి అయిదాద్రూపాయలు సంపాదించుకుస్తోంది. నూకలు కొనుక్కొచ్చి, ఏవేలైనా పాండ్లరాజేసి గంగ వండిపాండ్లూనిందే, బోడెమ్మ మాత్రం ముణగదీసుకు పడుకుని కదలదు. ఇక్కడి పూచికపుల్ల తీసి అక్కడ పెట్టదు. “ఏవంటే రోగం అంటుంది. వేళకి లేచి గిన్నెడన్నం ముప్పాద్దులా తినేదానికి ఏం మాయరోగమో” అనుకుంటుంది గంగ. బెట్టుచేస్తూ అటు తిరిగి కూర్చున్న గంగ నొదిలేసి వెళ్లిపోయేరంతా. ఆ చాపని గంగ వాళ్లు కనుమరుగయ్యే వరకూ చూస్తూనే వుంది. తను పెంచిన ఆఖరోడైనా వెనక్కొచ్చి “చిన్నమ్మా, నువ్ రాయే” అంటాడేమోనని. అలా జరగలేదు. అప్పుడు పొంగుకొచ్చేయి గంగకి గోదావరన్ని కన్నీళ్లు. ఒక్కసారిగా ఆకాశంలో మబ్బులు కమ్ముకొచ్చేయి. సన్నగా చినుకులు ప్రారంభమయ్యేయి.

భారంగా లేచి, మూట చంకనేసుకుని ఒక్క నిమిషం ఆలోచించింది గంగ అటు స్టేషన్లకి పోదామా, ఇటు కూకేంద్రం ఆవరణలోకి పోదామా అని. తను నుంచున్న గోడ వెనుకే వున్న కూకేంద్రమే దగ్గరగా తోచింది. అదీగాక స్టేషన్ల గన్నిగాడి పోరాకటి.

చుట్టు తిరిగి గేట్లోంచి తిరిగొచ్చి కూకేంద్రం మెట్లన్నీ ఎక్కేసరికి అలుపొచ్చింది గంగకి. ఆయాసపడుతూ స్తంభానికి చేరబడి కూర్చుండిపోయింది. మొట్టమొదటిసారి రాజమండ్రి రావడం గుర్తుకొచ్చింది.

చిల్లగిన్నెలకి మాట్లెయ్యడానికి తమ ఊరొచ్చిన నలభై ఏళ్ల రాజయ్య నెల్లాళ్లపాలు తమ గుడిసెలోనే వున్నాడు. చుట్టూ అడవి, కొండలూ. రోజూ కొంత కొండ మేరకి కొండల్ని పగలగొడుతూ రాళ్లు కొట్టే జనం. ఆ గుడిసెల్లో వుండే జనానికి కాస్త గంజి కాచుకుని తాగడం, మల్లీ రాళ్లు కొట్టే పన్నో మునిగి పోవడం తప్ప మరో వ్యాపకం వుండేది కాదు.

ఊహ తెలిసినప్పట్నుంచి అదే ప్రపంచంగా పడహారుపిచ్చు ఒంటిమీదకి తెచ్చుకున్న గంగకి రాత్రి తన తండ్రితోబాటు కల్లు ముంత ఖాళీ చేసి చిలవలు పలవలుగా రాజయ్య చేప్పే రాజమండ్రి కబుర్లు కడుపు నింపేసేవి.

గోదావరి ఒడ్డునే గుళ్లు గోపురాలూ, గోదావరి మీద బ్రిడ్జిలూ, కడతా కడతా వున్న మూడో బ్రిడ్జి స్తంభాలూ, సినిమా హాళ్ళూ, కాపీ ఒటేశ్లా ఒకటంటి రాజమండ్రి అంటే

స్వర్గం అనిపించేది గంగకి. నెల గడిచేసరికి కల్లు ముంతల స్నేహం ముదిరి, పదహారేళ్ళ గంగని తనకి కట్టబెట్టమని రాజియ్య అడిగిన వెంటనే తల ఊపేసాడు గంగ తండ్రి. గంగ తల్లి గంగని చాటుకి పిల్చి చివాట్లేసింది. “అడి వయసెక్కడ, నీ వయసెక్కడ? నీ బాబంత వయసోడాడు. అట్టే కట్టుకుని నువ్వేం సుకపడతావే పిచ్చిమొకవా, అట్టే సేసుకోవని సెప్ప”

కాని, గంగకి తల్లిమాలలు చెవికెక్కలేదు. ముందారాళ్ళ ప్రపంచం నించి బైటపడతే చాలనుకుంది. ఈ చాన్ వదిలేసుకుంటే అక్కడే రాళ్ళకొట్టే ఏ కుర్రాడికో తనని కట్టబెట్టెస్తారు. మరో ప్రపంచం అనేది చూడకుండానే ఈ రాళ్ళమధ్యనే తన బతుకు వెళ్ళమారిపోతాది. రాజియ్య చేత మెళ్ళో పసుపుకొమ్ము కట్టించుకుని అడి వెంట వచ్చేసింది. కాణి కల్లు అడగలేదు సరికదా, అత్తగారికో బనతా చీర, మావగారికో బనతా పంచె కొనిపెట్టిన రాజియ్య దేవుల్లాగా కనిపించేడు వాళ్ళకి. ఆ రాత్రి కల్లు ముంతల పాస్తీ చేసాక అక్కడున్నోళ్ళందరికీ దేవుల్లాగే కనిపించేడు. పుట్టంటవాళ్ళ గంగకి ఒక కొత్తకోకైనా కొనలేకపోయేరు.

రాళ్ళ కొట్టిన డబ్బులు దాచుకుని అటుగా వచ్చిన కావిడి సామాన్ల వాడి దగ్గర చిన్నప్పుడెప్పుడో ముచ్చటపడి కొనుక్కున్న, బాతులూ, రతలూ ముద్రించి వున్న అన్నం కంచమంత గాజుపళ్ళాన్ని మాత్రం గంగ పదిలంగా తన వెంట తెచ్చుకుంది. మొదటిసారిగా రైలు బండెక్కించిన రాజియ్య గంగ కళ్ళకి ఆడు చెప్పిన సీనిమా కథల్లోని హీరోలా కనిపించేడు.

ఇప్పట్లాగే ఆరోజు సన్నటి చినుకులు పడుతున్నాయ్. గోదావరి స్టేషన్లో దిగి ఏదో ప్రపంచంలో తేలిపోతూ గాలిలో నడిచాచ్చిన గంగకి నేల మీద బోర్లా పడిపోడానికి ఎంతోసేపు పట్టలేదు.

గుడిసె గుమ్మం దగ్గరే ఎంగిలి గిన్నెలు కడుక్కుంటున్న బోడెమ్మ రాజియ్యని చూస్తూనే తిట్లకి లంకించుకుంది. “ఇన్నాళ్ళు ఎక్కడికి పోయా? ఎదవ సచ్చినోడా, ఇక్కడ తిండి నీళ్ళు లేకుండా మేం సచ్చినా నీకేం ఫరవాలేదన్న మాట!” అంటూ.

“ఇదెవరీ నీ ఎనకాల? మెళ్ళో కొత్త పసుపుతాడుంది. అమ్మో అమ్మో, నా గొంతుక్కోసేసేడల్లో. ఈ అడంగిరేకులెదవ ఇంకెవల్తో రంగసాన్ని ఎంటెట్టుకొచ్చి సేడల్లో” అంటూ గుడిసె లెగిరిపోయేటట్టు రాగాలెట్టింది. “అడికి సిగ్గు లేకపోతే నీకూ నేదంటే? అడి వయసెక్కడ, నీ వయసెక్కడ?” అంటూ గంగని బుగ్గల్లో పాడించింది. అప్పుడద్దమైంది గంగకి రాజియ్యకిది వరకే పెళ్ళాం పిల్లలూ వున్నారనీ, రాజియ్య హీరో కాదనీ, పెళ్ళాం ముందు పిల్లి అనీ. ఏం చెయ్యాలో తోచని గంగ కొంగు బొడ్డోదోళుకుని బోడెమ్మ చేతిలోని ఎంగిలి గిన్నెలందుకుంది. కాస్తేపట్లనే గుడిసెంతా అలికి ముగ్గేసి అద్దంలా తయారుచేసింది. సాయంకాలం పెద్ద పిల్లలు ముగ్గురికి స్టేషను కుళాయి దగ్గర రుద్ది రుద్ది స్నానాలు చేయించింది. చిరుగుల లాగులకి కుట్టు వేసి తొడిగింది. చంటోడికి తాటాకుల మంట మీద వేణ్ణిళ్ళు మరిగించి నీళ్ళు పోసి, శుభ్రమైన పాత గుడ్డల్లో

పడుకోబెట్టింది. వంటంతా కానిచ్చి, అలిగి పడుకున్న బోడమ్మకి పాదాలు ఒత్తింది.

ఇన్ని చేసినా, వారం రోజులకి గాని బోడమ్మ కోపం చల్లారలేదు.

ఆ తర్వాత బోడమ్మ మహారాణి, గంగ దాసి పిల్లా అయ్యారు.

రాజియ్యకి బోడమ్మ ఎదుట నోరెత్తే ధైర్యమే కాదు, కన్నెత్తే ధైర్యం కూడా లేదు.

ఎప్పుడైనా బోడమ్మ ఏ సీనిమా కెళ్ళినప్పుడో తప్ప రాజియ్య గంగని తాకేవాడు కూడా కాదు. ఒకట్రెండుసార్లు గోదావరవతల ఊళ్ళకి మాట్లెయ్యడానికి వెళ్తూ వండి పెట్టడానికి గంగని తన కూడా పంపమని రాజియ్య బోడమ్మని అడిగేడు. ఒంటికాలి మీద లేచిన బోడమ్మ నోటికి రుడసి ఆ తర్వాత ఆ ఊసెత్తడం మానేసేడు.

గంగకి మాత్రం ఆ చుట్టు గుడిసె స్వర్గంగానూ, గోదారి నీళ్లు అమృతంగానూ అనిపించేవి. పనంతా చేసేసి, బజార్లో రెండ్రూపాయలు చేతిలో పడగానే మేట్ని సీనిమాకెళ్ళిపోయేది. చిరంజీవి ఆమె కలల రాజకుమారుడు. కళాకేంద్రంలో తరచుగా జరిగే కార్యక్రమాల్లో ఏ నాట్యమో, నాటకమో వుంటే సీనారేకుడబ్బా మీదికెక్కి గోడ మీది నుంచి, బోడమ్మ తిట్టేవరకూ చూస్తూనే వుండేది. గంగకి బతుకులో కష్టం అనే పదానికర్థం తెలీదు. ఆమె కళ్ళకి లోకం ఎప్పుడూ రంగుల్లోనే కనిపిస్తూ వుండేది.

రాజియ్య వెంట వచ్చిన నాలుగేళ్ళకి నెల తప్పిందని తెల్సినపుడు సంతోషించిన వాళ్లెవ్వరూ లేకపోయారు. చిత్రంగా గంగకి ఇన్నాళ్ళకి తల్లి గుర్తుకొచ్చింది. ఏమైనా సరే తల్లి కాబోయే వేళకి తన తల్లి దగ్గరుండాలని అనుకుంది. ఆ మాటే రాజియ్యతో అంటే, “నీకేవై నా పిచ్చేటే, అంత దూర వెళ్లాలంటే సార్టీలకి ఎంతుండాలో తెల్సా?” అన్నాడు. “ఆ అడవిలో ఏటుంటాది? ఇక్కడే మంచి ఆడ డాకటరు కాడ వురుడు పోయిల్తాను”

అది జరిగే పని కాదని గంగ కెప్పుడో అర్థమైంది. రాజియ్య సంపాదించిన కొద్దో గొప్పో వాడి తాగుడుకే ఖరైపోతోంది. గంగ రెక్కలు ముక్కులు చేసుకుని ఆ కుటుంబాన్ని పోషించాల్సి వస్తోంది. వేణ్ణిళ్ళకి చన్నీళ్లుగా వుంటాయని ముక్కుపచ్చలారని కుర్రాళ్ళకి కూడా పావలో అర్థం సంపాదించడం నేర్చింది. గంగకి ఏడో నెల వచ్చేక రాజియ్య అర్థంతరంగా కన్ను మూసేడు. అప్పుడు కూడా గంగ బెంబేలెత్తిపోలేదు. చుట్టూ మనుషులుంటే చాలు, ఆమె రెక్కలే ఆమెకి ధైర్యం. బోడమ్మకి, పిల్లలకి గంగే ధైర్యం చెప్పింది. ఆ గుడిసెల్లోని నలుగురూ కలిసి శవాన్ని మోసుకుపోయేక పది గుడిసెల్లోంచి పది గుప్పళ్ళ బియ్యం అడిగి తెచ్చి, అన్నం వండి ఆ తల్లి పిల్లల చేత తినిపించింది.

అలాంటి గంగకి రోజు ఈ ఒంటరితనం బెంబేలెత్తిస్తోంది. నాలుగేళ్ళ నించి ఇక్కడే బతికినా, ఊరేంటో పరాయిదిగా అనిపిస్తోంది. తెలిసున్న ముఖం ఒక్కటి లేనట్లు అనిపిస్తోంది.

క్రమంగా చినుకులు పెద్దవై వాన బోరందుకుంది.

కళాకేంద్రం ముందు వెంకటేశ్వరాలయం కడుతున్న కూలీలంతా వరండాలోకి పరుగెత్తుకొచ్చి పడ్డారు. అలా మొదలైన వాన సాయంకాలం వరకూ ఎడతెరిపి లేకుండా కురుస్తూనే వుంది.

వాళ్లందరినీ చూస్తే గంగకి ఏదో ఆశ కలిగింది. మేస్త్రీ దగ్గరకెళ్ళి రేపబ్బుంచి తనకి కూడా పని ఇప్పించమని అడిగింది.

మేస్త్రీ ఆమెని ఎగాదిగా చూసి “నువ్వు చేసే పని కాదులే ఇది, ఎల్లెల్లు” అన్నాడు. “అయినా పొద్దున్న రేడియోలో సెప్పేరు, ఈ వాన ఇప్పుడప్పుడే తెరిపియ్యడంబ”

ఆ వానలో తడుస్తూనే క్రమంగా అందరూ వెళ్ళిపోయేరు. గంగ మళ్ళీ ఒంటరిగా మిగిలిపోయింది.

నిన్న బజార్లోనూ ఇదే వరస. తను బరువులు మొయ్యలేకపోతూందని, త్వరగా నడవలేకపోతూందని షాపుకారు కేకలు పెట్టాడు. “మా ప్రేణం తియ్యకపోతే ఆ బరువేదో దింపుకున్నాక రారాదూ” అన్నాడు తన కడుపు కేసి చూస్తూ.

“ఆ సచ్చింద్రా వాగితే మాత్రం నాకిది బరువెలా అవుతాది? నా బిడ్డ, నా రగతంలో రగతం, ఇక మీద ఈడే కదా నాకు తోడూ నీదా” అనుకుంది ఆప్యాయంగా కడుపు వేపు చూసుకుంటూ. “ఆడికి అన్నం తినే వయసాచేక గజాపల్లెలోనే ఆ న్నం తినిపించాలి” అనుకుంది గర్వంగా. అందర్లాగా ఆడు సత్తుగిన్నెల్లో తినడు.

టైమెంట్లెందో గాని మబ్బులు దట్టంగా మూసేసి పొద్దుగూకినట్టే వుంది. కడుపులో కదిలికదిలి ఇక ఓపిక లేనట్టు ఆగిపోయింది బిడ్డ. పొత్తికడుపు బిగబట్టుకుపోయి నట్టుంది. ఆకలికి శోషాచ్చినట్టే పోతోంది. గంగని తన కడుపులో ఆకలి కన్నా, బిడ్డ కడుపులో ఆకలి ఎక్కువ బాధిస్తోంది. ఏ వేడి గంజో పోసి బిడ్డని లేపాలి. కడుపులో బిడ్డ కదలకపోతే ప్రమాదం అని బుచ్చిది చెప్పిన మాట గుర్తుకొచ్చి వణికిపోయింది.

ఎవరైనా అడిగితే గుప్పెడన్నం పెడతారేమో అనిపించింది. కాని, దరిదాపుల్లో ఎక్కడా ఇళ్లేలేవు.

పగలంతా పడుకున్న అప్పురాలాడ్డి గదులు రాత్రికి లైట్లతో సంగారింపుకుంటున్నాయి. ఆ పక్క హోటల్లోంచి వస్తున్న కమ్మని పోపుల పరిమళానికి గంగకి నోట్లో నీళ్లూరి పోతున్నాయి.

ఇంకా పొద్దుగూకితే వాచ్మేన్ అక్కడుండనియ్యడని గంగకి తెలుసు. హోటరున కురుస్తున్న ఆ వర్షంలో మూటని పదిలంగా గుండెకి హత్తుకుని మెట్లు దిగింది గంగ. కళాకేంద్రం గేటు ముందుండే తోపుడు బళ్ళ దుకాణాల జాడే లేదు. ఎటుపోవారో దిక్కు తోచక తడుస్తూ గేటు ముందు ఆగిపోయింది. పాత పోలీస్ క్వార్టర్స్ వైపు వెళ్ళి కాస్త గంజి అడుక్కుందామని నిశ్చయించుకుంది. అగ్నిపూల చెట్ల కింది కొచ్చాక కాలు కదలక అలా నిలబడిపోయింది.

వీధుల్లో ఎక్కడా జనసంచారం లేదు. నిన్న ఈ సమయానికి అక్కడ జన నివాసాలుండేవి అంటే ఎవరూ నమ్మలేరు. అప్పుడే పశువుల సంత ముగిసి నట్టుంది. ఆ ప్రాంతమతా. వదిలేసిన చింకి పాతలా, పగిలిన కుండపెంకులూ, పెంటపోగుల్లో వానకి తడిసి పరమ రొచ్చుగా వుంది. గుడ్డి తాత ఇటికల పాయి్య మాత్రం నదిలో సగం మునిగి ధ్యానంలో వున్న యోగిలా వుంది.

గంగ మనసు మార్చుకుని కుడి పక్కకి తిరిగి స్టేషన్లోకి నడిచింది. అడుగు తీసి అడుగేస్తూంటే కుడి డొక్కలో కలుక్కుమంటోంది. అది ఆకలి నొప్పిని ఆమెకి తెలుసు. పస్తులుండడం ఆమెకి కొత్తేమీ కాదు. కాని, ఈరోజు ఈ ఆకలి దుర్బరంగా వుంది. బిడ్డ కదలని స్పృహ ఆమె గుండెని నొక్కేస్తోంది. కొత్తగా కట్టిన స్టేషను ఆవరణలోకి అడుగుపెడుతూనే ఒక నిర్ణయానికి వచ్చి, ఆమె కళ్లు గన్నిగాడి కోసం వెతికాయి. ఈ చివరి నుంచి ఆ చివరి దాకా కాల్చిద్దుకుంటూ తిరగింది గంగ. 'ఒకవేళ అవతల ప్లాట్‌ఫాం మీదున్నాడేమో' అనుకుంది. బ్రిడ్జి ఎక్కి దిగే దైర్యం చెయ్యలేకపోయింది.

ఏదో బండొస్తున్నట్టుంది. స్టేషన్లో అలబడి పెరిగింది.

ఆ జనం మధ్య పిచ్చిదాస్లా తిరుగుతోంది గంగ. మధ్య మధ్య క్రీసీడలో నిలబడి కడుపు తడివి చూసుకుంటోంది. ఉహు, బిడ్డలో చలనం లేదు. ఆమె అమ్మ మనసు తల్లిడిల్లిపోతోంది. ఇంకా నేల మీద పడని, రూపం కూడా తెలీని బిడ్డకోసం ఆమె పౌడయం ఒకటొక్కటా చూస్తుంటోంది. ఇప్పుడింక వాణ్ణి బతికించుకోవడానికి ఏం చెయ్యడానికై నా సిద్ధమే.

టీ తాగే డబ్బులైనా దొరుకుతాయేమోనని ప్రయాణికులు ఒకళ్లిద్దరు దగ్గర చెయ్యి చాపబోయింది. అలవాటు లేని పని - ఆమె చెయ్యి వెనక్కి వచ్చేస్తోంది. బండొచ్చే తొందర్లో ఎవరూ గంగని పట్టించుకోవడం లేదు.

ఒకళ్లిద్దరు పోర్టర్లని గన్నిగాడి కోసం అడిగి చూసింది. పొద్దుపోయేక ఆణ్ణెవరూ చూడలేదన్నారు. అన్నోరంగాడైతే "ఏంటి సంగతి" అని కన్నుకొట్టి వెకిలిగా నవ్వేడు. దిక్కుతోచక గుడ్ల నీళ్లు కుక్కుకుంటూ క్రీసీడలో అలాగే చలికిలబడిపోయింది. వాన కొంత తెరిపిచ్చింది. 'తొమ్మిదో పదో అయ్యంటాది' అనుకుంది గంగ. పాత బ్రిడ్జి మీంచి రోకలి బండలాగా పాక్కుంటూ వచ్చిన బండి కీచుమని గోలపెడుతూ స్టేషన్లో ఆగింది. ఆగిన బండిలోంచి రెండు సూట్‌కేసులు నెత్తిన పెట్టుకుని దిగేడు గన్నిగాడు. "ఇంటికెళ్లి కూడు తిని వస్తన్నాడన్న మాట" అనుకుంది. సత్తుకంచంలో తెల్లగా మల్లెపూలలాగా విచ్చుకున్న అన్నం కళ్ల ముందు కదిలింది గంగకి. ఆకలి రెట్టించింది.

బండెళ్లిపోయేక స్థిమితంగా గంగ కూచున్న చీకటి స్తంభం దగ్గరికొచ్చేడు గన్నిగాడు. "సందేలించి నన్నడుగుతున్నావంట, ఏంటి సంగతి?" అన్నాడు కళ్లు చికిరించి చూస్తూ. వెలుగులో నిలబడి వున్న వాడి కళ్లు ఎర్రజీరల్ చిరతపులి కళ్లలా మెరుస్తున్నాయి. వాడు తాగి వున్నాడని అర్థమైంది గంగకి.

"ఏటి, సెప్పేనేటి" అన్నాడు వాడు విసుగ్గా. పొద్దున్న గంగ చూసిన చీత్కారపు చూపింకా మర్చిపో లేదు వాడు.

వీరై నంత అణకువని గొంతులోకి తెచ్చుకుని జాలిగా అంది గంగ - "ఏం లేదూ... ఆకలి... ఆకలేల్తా వుంది. ఒక బన్నా, కాసిన్ని టీ నీళ్ళూ కొనిపెడతావేమోనని.." గంగ పరిస్థితి అర్థమైంది గన్నిగాడికి. ఆకలెలాంటిదో వాడికి బాగా తెలుసు.

"సరే, కొనిపెడతానుకో, నాకేటి లాబం?" అడిగేడు కసిగా.

గంగ ఒక్క నిమిషం మౌనంగా వుంది. తర్వాత తెగించిన దానిలా అంది "నీకేం

కావాలో తీసుకో..." ఆమె స్వరం కీచుగా జీరబోయింది.

"అవితే నాతోరా" ఎగిరి గంతేసినంత హుషారుగా అన్నాడు గన్నిగాడు.

లేచి వాడి వెనకే నడిచింది గంగ. ఇంకా తప్పుతూ తప్పుతూ వున్న అండర్ గ్రౌండు గుయ్యారంలోకి వాడు దారి తియ్యడం చూసి ఆగిపోయింది.

"ఉప్పుడు కాదు... ముందు నాకు తిండి కావాల"

గన్నిగాడు వెనక్కి తిరిగి నోట్స్ బీడిని తుప్పుక్కున ఉమ్మేసేడు.

"అదేం కుదర్దు. ముందునా అవసరం తీరేకే నీ ఆకలి తీరతాది" నిర్ణయించుకో అన్నట్టు నిర్ణక్ష్యంగా చూసేడు. వాడి గొంతులోని పట్టుదల అర్థమైంది గంగకి.

నిస్సహాయంగా కదిలింది. మోకాళ్ల లోతున్న వాన నీళ్లలోంచి చీకట్లోకి నడిచి నాలుగేళ్లుగా పెంచుకున్న కసితో ఒక్కసారిగా పులిలా మీదికి లంఘించిన గన్నిగాడి బరువుకి మొదలు నరికిన చెట్టులా వెళ్లికీలా పడిపోయింది గంగ.

వెన్నులో పెటిల్లుమని ఏదో చిట్టినట్టైంది.

పదిలంగా గుండెలకి హత్తుకున్న గాజుపళ్లెం విరిగి వెయ్యి ముక్కలైంది.

ఆంధ్రకోటి వారపత్రిక, 28-2-92

గూడు

కాట్రగడ్డ దయానంద్

ఈ సంవత్సరం మబ్బులు బాగా అదనులో వచ్చిపడ్డాయి. భూమి తల్లి పదను అయేట్టు మోయినంగా కురిసిపోయింది వాన. వానలు పడినప్పుడు సలిమిడి ముద్దలా అయి నాలుగు ఎండలు కాసేబప్పటికి నేలనేలంతా కొత్త కాగితంలా పెళపెళలాడింది. ఈమూడు నెలలూ తీరిగ్గా కూర్చున్న రైతులందరూ కోలాహలంగా ఎవరి పనుల్లో వాళ్ళు పడ్డారు. మూడునెల్ల విరామం అనంతరం మళ్ళీ నిరంతరం శ్రమలోకి దిగేరు రైతులు. విత్తనపు గింజలు సిద్ధం చేసుకుని ఎరువు కువ్వలు జల్లేరు. అరకలు కట్టేరు.

చొచ్చొ..... డుర్ల.... చొచ్చొ..... డుర్ల....

వెంకటేశ్వర్లు ఒక్క నిమిషం అరకను ఆపి నిల్చుని చుట్టు చూచేడు. పాలాల్లో కొందరు చద్దన్నాలు తింటున్నారు. కొందరు అరకలు ఆపి చెట్ల క్రింద సేద తీరుతున్నారు. ఊరి బాటవైపు పరికించేడు దూరాన నెత్తిమీద సద్ది దుతల్ని పెట్టుకొని ముగ్గురు నలుగురు ఆడవాళ్ళు కదిలి రావటం రీలగా కనబడుతుంది.

తలగుడ్డ తీసి విదిలించి మళ్ళీ చుట్టుకొన్నాడు. పైన కరకరలాడుతున్న ఎండని చూచేడు. మళ్ళీ ఎద్దుల్ని ఆదిలించేడు. మువ్వల శబ్దంతో కదిలేయివి. నేల పాయలు పాయలుగా చీలి పుస్తకంలోని పేజీలు తెరుచుకున్నట్లుగా విడిపోతుంది. అరక వెనకే రెండు మూడు కొంగలు మెడల్ని చిత్రంగా కదిలిస్తూ పురుగుల్ని ఏరుకుంటూ కదుల్తున్నాయి. జెముడు కాకే ఒకటి ఆ చివర గట్టు వెంట పురుగుల కోసం వెంపల్లాడుతూ కలియతిరుగుతోంది.

నడుస్తున్న ఆడవాళ్ళు చేరువయ్యారు. వెంకటేశ్వర్లు భార్య సుజాత చేలోకి నడిచి కుంట ఒడ్డున జమ్మి చెట్టు క్రింద నెత్తిమీంచి అన్నం గిన్నెల్ని దింపింది. ఆమె తోడికోడలు రమణమ్మ ఇంకో ఇద్దరూ వీళ్ళను దాటుకుని వెళ్ళిపోయేరు.

“రాయ్యా! పాద్దెక్కింది” అంది సుజాత. వెంకటేశ్వర్లు అరక ఆపి ఆమె వైపు టిక్కణంగా చూసేడు.

“పాద్దెక్కిన సంగతి తెలుస్తానే ఉంది. ఒకళ్ళకు నలుగురాడోళ్లండి సద్దికూడు తేడానికి నడిచామైంది. ఏం ఉద్దరిస్తున్నారే ఇళ్ళకాడ” గట్టిగా అరిచేడు వెంకటేశ్వర్లు.

సుజాత ఏమి సమాధానం ఇవ్వకుండా గిన్నెలో చింతకాయపచ్చడి అన్నం కలుపుతోంది. వెంకటేశ్వర్లు కుంటలోకి దిగి కాళ్ళు చేతులు ముఖం కడుక్కుని కండువాతో తుడుచుకుంటూ చెట్టు క్రిందకు చేరేడు. వాళ్ళిద్దరికీ జమ్మిచెట్టు నీడ చాలీచాలకుండా పంచుతోంది. ఇంతకు ముందు అక్కడో గంగిరేగు చెట్టుండేది. పాలం పన్నగని బండి చేయించడానికని ఉన్న నీడను కొట్టివేశారు. అది మొన్నటి వాసలకు చిగురిస్తోంది.

వెంకటేశ్వర్లు రెండుచేతులూ చాపి దోసిలిపట్టి ఒక పెద్ద ముద్దను అందుకున్నాడు. మజ్జిగన్నం కూడా దోసిలిలో తాగి చుట్టచుట్టడంలో మునిగిపోయేడు.

ఎద్దులు రెండూ నెమరు వేస్తున్నాయి. దాపటి ఎద్దు మెడమీద కాడితోనే క్రింద కూలబడింది. పాలాలన్నీ చదరంగా నల్లగా నిగనిగలాడుతున్నాయి.

“ఎందుకంత లావు నరుస్తావ్! మీ అమ్మ ఇయ్యాల పాడైక్కిందాక మంచందిగల. ఒకామెకు సీళ్ళపని, ఇంకోకామెకు వంటపని, నాకేమో పిల్లల్ని సముదాయించి, బట్టే గొడ్లకాడ బాగుచేసి తెమిలి వచ్చేసరికి ఈ వేళైంది”

సుజాత భర్తను చూస్తూ అంది.

“అవుద్దే! ఏవేళైనా అవుద్దీ. తోటోళ్ళు ఎప్పుడు సద్ది తాగేరు, నేనెప్పుడు తాగేను. అంటేనేమో అంతలావున రోపం” కోపంగా అన్నాడు వెంకటేశ్వర్లు.

“నిజమేనయ్యా! సద్దికూటి కాలసమైతే ఆగలేవని నాకూ తెలుసు. అయితే ఏం చెయ్యమంటావ్? తోటోల్లకేం? ఎవరి సంసారాలు వాళ్ళవి. మల్లగ ఇంకా కలసి కాపరాలు వెలగబెడుతున్న వాళ్ళను చూపించు ఊళ్ళో?” అంత తీవ్రంగా నిలదీసింది సుజాత.

వెంకటేశ్వర్లు చుట్ట నోట్లో పెట్టుకుని వెలిగించేడు. “వేరు కాపురం పెట్టి చూడు. నీకు మాత్రం వాళ్ళతో పాటు సద్దికూడు ఎట్టారాదో సుద్దువుగానీ” తనే పాడిగిస్తూ అంది సుజాత.

“సంవత్సరం నుంచి చూస్తున్నాను. ఊ అంటే నీకదే పాట. నలుగురు కల్పంటే ఉండే ఆనందం నీకు తెలవడం లేదే” అన్నాడు వెంకటేశ్వర్లు. నేలమీద గడ్డిపై న కండువా పరచి నడుం వాల్చుతూ.

“అవును. ఇదిగో ఇదే ఆనందం సూస్తున్నాంగా! పొద్దస్తమానం చాకీరీ చేస్తే పచ్చడి ముద్ద గూడా వేళకు గతి లేకుండా ఉంది. నిరుడు నీ అన్న కూతురు సమర్థాడే అప్పుచేసి అదో అయిదువేలు ఖర్చు. మీ అమ్మ ఈ ఏడు ఇంకో పాతికో ముప్పాతికో పెట్టి ఆ పిల్లకు పెళ్ళిచేసే ఆలోచనలో కూడా ఉంది. ఎట్టయినా పెద్ద మనవరాలు గదా! ఇయ్యన్నీ సూత్రానే ఉండు. మన పిల్లలు ఎక్కొచ్చేసరికి చిప్ప చేతికి వచ్చుద్దీ” కోపంగా అంది సుజాత.

“చస్! నోర్మయ్య, దరిద్రం! కదిలిస్తే చాలు కమరు గబ్బులేవుతావు” అన్నాడు వెంకటేశ్వర్లు.

“నువ్వెందుకయ్యా నన్ను కదిలించడం గబ్బుకొట్టించుకోవడం. రేపు నీ కొడుకులు పెద్దయితే నీకే తెలుసుద్దిలే. అవతలేమో నీ తమ్ముడూ, మరదలేమో ఇళ్ళు కదలరు. ఇవతల నీ అన్నగారి పిల్లలు ఎక్కి వస్తుంటే వాళ్ళు ముద్దా ముచ్చలు బాగానే తీరతాయి. ఇయ్యాల పంచుకున్నా తలా పదివేలకు తగ్గకుండా అప్పు మిగులుద్దా లేదా? పొద్దస్తమానం

రెక్కలు ముక్కలు చేసుకున్నారై కగుడ్డ కావాలన్నా మీ అమ్మ కొట్టుకుపోయి తేవాల్సిందే. ఇంట్లో పాలే కదా అని పుట్టింట్లో అలవాటు చొప్పున ఎప్పుడన్నా ఒకకప్పుడు కాపీ పెట్టుకుని తాగితే పిల్లలకియ్యలేదని ముసలమ్మ తగువులాట పెట్టుకునే! ఏం బతుకో ఏమో? ఒక పండగా లేదు. ఒక సీనిమా లేదు. అదేం చోద్యమో. ముసలామెకు ఇంకా పెత్తనం మీద మోజా తీరకపోయే? ఇంట్లో మొగుడు పెళ్ళాలు కలుసుకోవాలన్నా అమె సలహానే అయితే ఎట్టా? నిన్ను నూత్రేనేమో పెళ్లాం మాట ముచ్చట పట్టకుండా ఉంటే!" ఏడుపు గొంతుతో తనేం మాట్లాడుతోందో తనకే తెలియకుండా కలగాపులగంగా మాట్లాడుతోంది సుజాత.

"అబ్బబ్బా! కాసేపన్నా యిత్రాంతిగా కూర్చోనియ్యవుగదే. ఎప్పుడు చూచినా ఏడుపు మొహం నువ్వు! అయితే ఏంది నువ్వనేది?"

"రామ్యయణమంతా ఇని సీతేమవుద్దీ అన్న సామెతగా ఉంది నీ యవ్వారం. నువ్వట్టనే సూత్తా ఉండు. పెళ్లిళ్లకనీ పురుళ్లకనీ అప్పు పెరిగిపోయిద్దీ. నా బిడ్డలు దున్నుకుని బతకడానికి కూడా కాస్తంత మడిచెక్క కూడా మిగలదు. నువ్విట్టనే ఏమీ పట్టకుండా ఉండు. ఈసారి కుప్పలప్పుడై నా వేరుపడక పోతే నేనూ నా బిడ్డలు ఇంత ఎండ్రీన్ తాగి సస్తాం" ఏడుస్తూ బెదిరించింది సుజాత.

"ఇదెక్కడి గోలే నీది! నిద్దర లేచిన కాడ నుంచి వేర్లు పడే రంధి తప్ప ఇంకేం ఉండదుకదా!" అని లేచి క్రిందున్న కండువా తీసి విదిలించి తలగుడ్డ చుట్టేడు.

దూరాన కనకమ్మ బట్టెగొడ్లను తోలుకు వస్తూ కనపడండి అతనికి. అరకాడికి పోయేవాడల్లా చేరువకు వచ్చేదాకా అగాడు. సుజాత అమెను చూచి కళ్ళనీళ్ళు తుడుచుకుంది. కనకమ్మ బట్టెగొడ్లను నిలేసి ఒకసారి పొలంవైపు తేరిపార చూచి

"ఎగదాల చేనుకూ అరక రేపటికి అయిద్దేమోరా! అరక ఇప్పినాక సాసైటిలో ఎరువులిస్తామన్నారు. తెచ్చి ఇంటికాడ వెయ్యి" అందామె.

"ఏస్తాగాని బాగా లేకుండా పొలమెందుకే రావడం. ఆ కాలు వాపు తగ్గకుండానే పరుగెత్తుకొచ్చేవెందుకు. నాలుగురోజులు కదలకుండా ఇంట్లో ఉంటే నన్నా తగ్గేదేమో. పంతులు మందులకి తగ్గకపోతే ఒంగోలు పోయి చూయించుకోకూడదూ" అన్నాడు వెంకటేశ్వర్లు.

"సర్లేరా! పనులరోజుల్లో కూర్చుని తింటానికి మనకెట్లా కుదురుద్దీ చెప్పు. ఎరువుల సంగతి మరిచిపోబాకు. పాలుమాలితే అయిపోయినాయంటారు" అంటూ కదిలించి కనకమ్మ.

వెంకటేశ్వర్లు పడుకున్న ఎద్దుని లేపి అరకను కదిలించేడు. సుజాత బట్టెగొడ్లకు గడ్డిదోకలానికి దోకుడు పార తీసుకుని గట్టుమీదకి నడిచింది.

★ ★ ★

కనకమ్మకు ముగ్గురు కొడుకులు. ఒక్క కూతురూను. కూతుర్ని ఊళ్ళోనే ఇచ్చింది. మూడోవాడి పుట్టుకలప్పుడే పెనిమిటి దిక్కుమాలిన రోగముచ్చి నెలరోజులు మంచంలోనే ఉండిపోయేడు. ఆ నెలరోజులూ పెనిమిటి మంచాన్నే అట్టిపెట్టుకుని

తిరిగిందామె. గొడ్డు, గోదా, పిల్లా, జెల్లా సర్వమూ మర్చిపోయిందామె. వేళకు తిండి కలిసి ముద్దలు నోటికందించింది. ఒంటెలుకు బొచ్చె పట్టింది. ముడ్డి కడిగింది. మనిషిమంచం దిగకపోయినా వేడినీటితో పూటపూటా ఒళ్ళు తుడిచి ఎంతో శుభ్రంగా ఉంచింది.

ఆయన కన్నీళ్ళు కార్చి కార్చి వెళ్ళిపోయేడు. కడుపుతో ఉండే ఇవన్నీ చేసిందామె. ఆయన పోయాక పిల్లల్ని దగ్గరకు తీసుకుంది. కర్తవ్యం గుర్తు చేసుకుంది. ఎంతోమంది అవకాశం ఉందికదా అని దగ్గరకు చేరాలని చేరదీసి చేరువకావాలని చూచేరు. అందరినీ నవ్వుతూనే తిరస్కరించింది. కోరికల్ని వ్యాపకాలతోనే విరిచేసింది. నిప్పులాంటి కనకమ్మ అనిపించుకుంది లోకంచేత.

నాగలి పట్టింది. పాలం దున్నింది. పైరులేసింది. కుప్పలు తొక్కిచ్చింది. బండితోలింది. మగాడి పనులన్నీ ఆడవాళ్ళు కూడా అవలీలగా చేయగలరని చేసి చూపించింది. నాలుగెకరాలు పాలాన్ని తన పిల్లల కోసం అదనంగా సంపాదించింది. అలాగని ఆమెకు దిగుల్లేదని అనుకుంటే అది పారబాటే.

కూతురు పెద్దది కాగానే పెళ్ళి చేసి పంపింది. పెద్ద కొడుకులిద్దరకూ పెళ్ళి చేసింది. పెద్దవాడికి ఇద్దరు కూతుర్లు. రెండోవాడికి ఇద్దరు కొడుకులు. మూడోవాడికే పిల్లలేరు. ఆమె దిగులంతా వాడిదే.

వాడు పుట్టడమే అర్చకుడిగా పుట్టేడు. తెలివితేలుల్లేవు. మాట తడబాటు ఎక్కువ. చిన్న చెవులతో పెద్దముఖంతో పుట్టటమే వికారంగా పుట్టేడు. తినటమేందో, తిరగటమేందో వాడు అంతే! పనిపాలలేం తెలియవు. పెళ్ళి వయసాచే వరకూ తనకేం పట్టనటూ ఊరంతా చెడ తిరిగేడు. వేళకు పెట్టిందేదో తినేవాడు. కొన్నాళ్ళకు పెళ్ళి చేయమని గొడవ మొదలుపెట్టేవాడు. అందరూ వాడి మాటల్ని అంతగా పట్టించుకోలేదు. విని ఊరుకునేవాళ్ళు. వాడు మాటలతోనే ఆగలేదు. ఆడపిల్లలు కనిపిస్తే వెర్రిగా ప్రవర్తించడం మొదలుపెట్టాడు. ఊళ్ళో ఒకటిరెండుసార్లు పట్టుకుని వాడి ఉన్నాడం తగ్గదాకా కట్టి పడేసేరు. వాడు అర్చకుడై నందుకే ఆమె బాధపడింది. దానికి తోడు వాడి ప్రవర్తనతో ఆమె మరింత కలత చెందింది.

పెళ్ళి చేయమని గొడవ పెట్టుకుని అలిగి ఒకసారి ఇంట్లోంచి వెళ్ళిపోయి ఎక్కడో దూరపు చుట్టూర ఊళ్ళోతేలాడు. పదిరోజుల తర్వాత ఆ ఊరు నుంచి కబురు వస్తే పోయి తీసుకొచ్చేరు. ఆ పదిరోజులు కనకమ్మ చుట్టుపక్కల తిరగని ఊరులేదు. అడగని పస్తీ లేదు. పస్తీ అడిగితే పెళ్ళి చేయమని, చేస్తే బాగుపడతాడని చెప్పేరు.

వాడు అలా వెళ్ళి వచ్చేక కనకమ్మ పెద్దవార్నిద్దరితో వాడి పెళ్ళి సంగతి ప్రస్తావించింది. వాళ్ళు ఒప్పుకోలేదు. "తానడవలేదు కాని మెడకో బండా" అన్నారు కోడళ్ళు. కనకమ్మకు కూడా అది నబబేసనిపించింది. ఆ ఆలోచనను విరమించుకుంది.

రోజురోజుకు వాడి పిచ్చిచేష్టలు ఎక్కువయ్యాయి. కొడుకుని చూస్తుంటే ఆమె గుండె తరుక్కుపోతుంది. ఒకరోజు పెళ్ళి చేయటం లేదని వానా బీభత్సం చేసి ఎండ్రన్ తాగేడువాడు. బతికి బయటపడేనరికి రెండువేలు వదిలేయి.

కనకమ్మ మళ్ళీ ఆలోచనల్లో పడింది. పెళ్ళి చేయకపోతే వాడు తనకు దక్కడని

తలచింది. నలుగురు కూతుళ్లతో గింజాబన పడుతున్న తన అన్న దగ్గరకు వెళ్ళి కాళ్ళవేళ్ళపడింది. ప్రలోభ పెట్టింది. వాళ్ళని ఒప్పించింది. ఎనిమిదో తరగతి చదువుతున్న మేనకోడలితో పెళ్ళి జరిపించింది. పసివయస్సుదా పిల్ల, పాలం పనులు అంతగా తెలీవు. ఎట్టానో వాడితో సర్దుకుపోతుంది. చిన్నపిల్ల కదా కనకమ్మ కూడా బాగానే చూసుకొనేది.

ఆ పిల్ల కాపరానికి వచ్చిన దగ్గర్నుంచి తోడికోడళ్ళిద్దరూ పనుల్లో పంతులు పెట్టుకోవడం ప్రారంభించేరు. అయిన పిల్లకదా అత్త ఆ పిల్లకు అరటి ఆకుల్లోనే పెడుతుందని చాలుగా అనుకునేవాళ్ళు. అప్పుడప్పుడూ కనకమ్మ చెవుల్లో ఈ మాటలు పడినా ఆమె విననట్లు ఊరుకునేది. కొడుకులు తన మాట జవదాబరని ఆమెకు గొప్ప నమ్మకం. వాళ్ళే నా చేతుల్లో ఉంటే కోడళ్ళదేముందిలే అన్నది ఆమె ధీమా!

పెద్ద కోడళ్ళిద్దరకూ వేర్లు పదాలనుందని మొదలున్నంచీ ఆమెకు తెల్పు. అది తెలియనట్లుగా ఆ ప్రస్తావనే రాకుండా జాగ్రత్తపడుతూ సంసారాన్ని గుట్టుగా నడిపిస్తోందామె. వేర్లు పడితే చిన్నాడి గతి ఏమిటన్నదే ఆమె బాధంతాను. తను బతికి ఉన్నన్నాళ్ళు అందరినీ కలిపి ఉంచగలిగితే తరువాత ఏమవుతారో ఎట్టపుతారో ఆ భారమంతా భగవంతునిదే కదా అనుకుందామె.

★ ★ ★

కుప్ప నూర్చిళ్ళ రోజులోచ్చేయి. అప్పటివరకూ పంటచూరుకింద తలదాచుకున్న భూమి ఎండ బాధ తట్టుకోలేక విలవిలాడుతోంది. ఎక్కడి పంటలక్కడ కోసి కుప్పలు పడ్డాయి. రైతులందరూ కల్చి కట్టుగా కుప్పల్ని తొక్కించుకుంటున్నారు.

ఆ ఏడు పంట కూడా బాగా పండింది. ఈ సంవత్సరమే మనవరాలి పెళ్ళి చేయాలన్నది కనకమ్మ ఆలోచన. వెంకటేశ్వర్లు ఆలోచన అందుకు భిన్నంగా ఉంది.

సుజాత చెప్పింది అతనికిప్పుడు సబబుగా అనిపిస్తోంది. ఆమె వాదనలో అతనికిప్పుడు నిజాలు కనబడుతున్నాయి. తల్లి ప్రవర్తన చాదస్తంగా కూడా అనిపిస్తోంది. నిజమే! తన కొడుకులు ఎదిగి వచ్చేసరికి అప్పులు తప్ప ఆస్తి మిగలదేమోనన్న భయం పట్టుకుంది. వాళ్ళను బాగా చదివించుకోవాలని వాళ్ళు తనలాగ ఎద్దుముడ్డి పొడుచుకునే వాళ్ళు కాకూడదని పట్టుదల పెరిగింది. పంచుకుంటే తలా నాలుగెకరాలు వస్తుంది. ఇంకో నాలుగెకరాలు కౌలుకు తీసుకుని ఇదే చాకిరీ తీసుకుంటే తను తన పిల్లలు మారాజాల్లాగా బతకొచ్చు. ఇప్పుడైతే తలా పదివేలు అప్పు వస్తుందేమో! ఇంకొన్నాళ్ళు పోతే అప్పే పంచుకుంటానో, ఆస్తి పంచుకుంటానో ముందు, ముందు ఎలా ఉంటుందో పరిస్థితి ఇది అతని ఆలోచన.

రేపు కుప్ప తొక్కిస్తారనగా ఆరోజు రాత్రి అందరూ అన్నాలు తిని కూర్చున్నాక తల్లితో అన్నాడు వెంకటేశ్వర్లు.

“అమ్మా! ఈ ఏడన్నా మేము ఎవ్వర్ల గెంజి వాళ్ళం కాచుకుంటామే” అన్నాడు నాన్నడుగా!

ఆ మాటకే ఉలిక్కిపడింది కనకమ్మ. చిన్న కొడుకుని తల్లికుని ఆపాదమస్తకం వణికింది. పెద్ద కొడుకు ఏ భావం లేకుండా మంచమీద కూర్చుని ఉన్నాడు. చిన్నకోడలు చదువుతున్న పుస్తకం ప్రక్కన పెట్టి నిర్ఘాంతపోయి కూర్చుంది.

కనకమ్మ తేరుకుని “ఇది నీ పురైకు పుట్టిన బుద్ధేనట్రా?” అని సుజాతను అనుమానంగా చూచింది.

“ఇప్పుడు నీకూ నీ పిల్లలకు ఏం తక్కువైందని నీ ఆలోచన. వేర్లుపడి ఊరక కూర్చుంటే నీ పాళ్ళు తెచ్చి పెట్టద్దా ఏం నీకు తిండి?” అని కబుపుగా నిలదీసింది కనకమ్మ.

“మధ్యలో నా ప్రస్తావనెందుకంట? కొడుకూ తల్లిక్రిందా మీదపడక” గొణక్కుంటూ అవతలకు వెళ్ళింది సుజాత.

కనకమ్మ వ్యవహారాన్ని సాగదీయదలచుకోలేదు. నలుగుర్లో నానకుండా అన్నీ వ్యవహారాల్లాగే దీన్ని వెళ్ళదీయాలని ఆలోచించింది.

“ఒరే పెద్దోడా ఇన్నాపురా?” అందామె.

“వినేదేముందమ్మా? నువ్వెంత చెబితే అంత. ఇయ్యాల నేను వేరు పడతానంటే పెళ్లాం మాటలు విన్నాడని వెధవని నువ్వే అంటావు. వద్దంటే ఉమ్మడిగా ఉండి ఆడపిల్లల అచ్చటా ముచ్చటలు తీర్చి నా పిల్లల్ని అన్యాయం చేసేడని తమ్ముడంటాడు. ఏం చెప్పినా కష్టమే. ఇక మీ ఇష్టం” అన్నాడు పెద్ద కొడుకు.

పెద్దకోడలి వైపు చూచింది కనకమ్మ. ఆమె తలవంచుకుని లోపలకు వెళ్ళిపోయింది.

సరేరా! అట్టయితే ఆస్తిని కాదు. నన్ను మూడు భాగాలుగా వేసుకోండి అందామె కోపంగా.

“అమ్మా! నువ్వెన్నయినా చెప్పు! ఈ సంవత్సరం వేర్లు పడాల్సిందే” వెంకటేశ్వర్లు కూడా అంతే శీఘ్రంగా అని బయటకు వెళ్ళిపోయేడు.

అంతటితో వదలకుండా ఆరోజురాత్రి పెద్దమనుషుల్ని నలుగుర్ని తీసుకొచ్చేడు ఇంటికి వెంకటేశ్వర్లు. వాళ్ళు కనకమ్మకు నచ్చచెప్పబోయేరు. వాళ్ళు ముందు తన గుమ్మం తొక్కటానికే వీల్లేదని శాసించింది. నా ఆస్తి నా యిష్టం మధ్యలో పంచటానికి మీరెవరని వాళ్ళని నిలదీసింది. బయట నుంచి బయటనే తరిమింది వాళ్ళను.

ఆ రాత్రి పిల్లలు తప్ప ఆ ఇంట్లో పెద్దవాళ్ళవరూ నిద్రపోలేదు. కనకమ్మ రాత్రంతా ఆలోచనల్లోనే గడిపింది. ఈ గొడవ ఇంతటితో పొదనుకుందామె. ఊర్లో నలుగురి నోళ్ళలో నానటం, చులకన కావటం ఇష్టం లేదామెకు.

మరుసటి రోజు ధనియాల కుప్పను తొక్కించేరు. తూర్పారబట్టేరు. ఏమనుకుందో ఏమో ముగ్గురు కొడుకులకూ మూడు భాగాలు కొలిచింది గింజల్ని. ఇల్లు తప్ప ఆస్తినంతా పంచింది. నాలుగు భాగాలులేసే తనకో భాగం తీసుకుంది. పేచీ పెట్టకుండా ఆమె ఏది ఇస్తే అది తీసుకున్నారు కొడుకులు. మంచిరోజుల్లేవని ఇల్లు మాత్రం పంచలేదు.

ఒక గాలికెరటం విసురుగా వీచింది. వేపచెట్టు శిరస్సు జిప్సన వణికింది. ఆకాశం సగం చంద్రుడు ఆకారం కూడా పోల్చలేని దిట్టబొమ్మలాగా ఉన్నాడు. కప్పలు కీచురాళ్ళు కల్గి రాత్రి వాతావరణంలో ఒక నిరామయ సంగీత కచేరీ నిర్వహిస్తున్నాయి.

వేపచెట్టుకు కట్టేసిన ఎద్దుల మెడలోని మువ్వల గంటల శబ్దం అవి నముల్తున్న చొప్పదంటుల పరపర శబ్దంలో కల్గి వింతగా వినబడుతోంది. వేపచెట్టుకు కాస్త అవతలగా

ఉన్న ఆ ఒంటి నిట్రాడు పెంకుటిల్లు వెన్నెల్లో ఒక పురాతన మాంత్రికుడి గుహలా వెలుగుతోంది. ఇంటిముందు పందిరి కింద వేసుకున్న మంచాల్లో అందరూ ఆదమరిచి నిద్రిస్తున్నారు ఒక్క కనకమ్మ తప్ప.

కనకమ్మ మంచం మీంచి లేచి కూర్చుని చుట్టూ మంచాల మీద చూచింది. అందరూ నిద్రలో ఉన్నారు. కొందరు ప్రశాంతంగా, కొందరు గురకతోనూ నిద్రిస్తున్నారు. తెల్లటి జాబ్బూ, ఇప్పుడిప్పుడే వంగిపోతున్న నడుమూ, కొద్దికొద్దిగా ముడుతలు పడ్డ దేహమూ.... ఆమె మాంత్రికుడు పట్టి బంధించి తెచ్చిన రాజకుమారులకు కాపలా కాస్తున్న ముసలి శిష్యురాలుగా అనిపిస్తోంది ఆ గుడ్డి వెన్నెల్లో.

కనకమ్మ మంచం కిందికి వంగి తన చేతికర్రను అందుకుని లేచి నిలచింది. పంచలో గోడవార ఉంచిన కర్రను తీసుకుంది. మెల్లిగా నడుస్తూ వేపచెట్టుకు అవతలగా ఉన్న పంచాయితీ మిడ్డలో అప్పటిదాకా ఏం చేసిందో గాని ఒక మచ్చలపిల్ల ఆ మిడ్డ కిటికీలోంచి బయటకు దూకింది. ఉలిక్కిపడిందామె.

‘నీ మొదలార భయపెట్టేవు కదే’ పారిపోయిన పిల్లినైపు కర్రతో ఆడిస్తూ అంది. మెల్లిగా మంచం దగ్గరకు వెళ్ళి కూర్చుని పక్కకింది పుగాకు కాడను బయటకు తీసింది. దాన్ని పాయలు పాయలుగా నలిచి నడిమి కాడను చీల్చి చుట్ట చుట్టింది. నోట్స్ పెట్టుకుని చుట్ట చివర కొరికి ఊసింది. మంచం అవతలగా పడుకున్న పెద్ద కొడుకుని కర్రతో తట్టి “ఒరే పెద్దాడా! లే! తెగు గొడ్లకు కాస్త మేతెయ్యి” అంది. వాడు ఆవులిస్తూ పైకి లేచి వామినైపు, నడిచి చొప్పుదంట్లు దూసి కత్తెరకింద వేసి తెగ్గొట్టి ఎద్దులకు వేసేడు. ఇంకాస్త బజ్జెగొడ్లకు విడిలించేడు.

“ఒరే! ఆ పాపియ్యలో నిప్పుందేమో ఇటుతేరా! అంది కనకమ్మ. వాడు పాపియ్యలోని బూడిదలో వెదికి వెదికి ఒక నిప్పురవ్వను పాత సిల్వరు గంటెలో వేసుకుని బూడిద ఊడుతూ తీసుకొచ్చేడు.

ఆమె “ఒప్పు! బక్!బక్” మని చివర నలుపుతూ చుట్ట వెలిగించుకుంది.

“ఒసే రమిని! లే!” అంటూ పిల్లల పక్కన పడుకున్న పెద్దకోడలు రమణమ్మను లేపేదామె. ఆమె లేచి జారిపోయిన జాబ్బు ముడిని వేసుకున్నాక

‘ఇదిగో! తాళం చెవి తీసుకుపో’ అంది. అది తీసుకుని ఇంటి తలుపు తీసింది కోడలు. వెనకే ముసలమ్మ పెద్దకొడుకూ ఇంట్లోకి చేరి తలుపేసుకున్నారు. మధ్య నిట్రాడు నుంచి నాలుగు వైపులకు విస్తరించి ఉంది ఆ ఇల్లు. ఒక్కటే గది అయినా విశాలంగా ఉంది. ఇంట్లో ఒక పక్కన ఒకదాని మీదుగా ఒకటి ధాన్యం బస్తాలు వేసి ఉన్నాయి. ఇంకో పక్కన భోషాణం పెట్టె, పాత గుడ్డల మైలపెట్టె, వేలాడుతున్న దండెమూ, కింద ఒక మూలగా దొర్లాడుతున్న గిన్నెలూ, చెంబులూ, ఇంకోపక్క ఒకే ఒక్క మంచమూ వేసి ఉన్నాయి. ఇల్లంతా ఇరుకు ఇరుకుగా ఉంది.

బయట ముసలమ్మకు కుడివైపు మంచమీద రెండో కొడుకు వెంకటేశ్వర్లు వాడి కొడుకూ, ఆ పక్క మంచమీద వాడి పెళ్లాం సుజాతా ఇంకో కొడుకూ పడుకుని ఉన్నారు. ఎడమ పక్క మంచాల మీద ముసలమ్మ చిన్న కొడుకూ, కోడలూ పెద్ద కొడుకు

కూతుర్లు పడుకుని ఉన్నారు.

ఆ మంచాల కవతలగా పాటి మట్టి తోలి ఉంది. ఆ ఇంటి గోడకానించి కొత్తగా అల్లిన వెదురు తడికెలు నిలబెట్టి ఉన్నాయి.

ముసలమ్మ చుట్ట పొగను బయటకు వదుల్తూ వాటివైపు చూచి నిట్టూర్చింది.

తెల్లారితే ముగ్గురు కొడుకులూ కల్చి ఆ ఇంటిని మూడు ముక్కలు చేసి పంచుకుంటారు. నిన్నటి నుంచి కనకమ్మ కంటి మీద కునుకు లేకుండా ఉంటోంది. తనూ తన పెనిమిటి కల్చి రాత్రింపగళ్ళూ తేడా తెలికుండా కూలివాడి అవసరమే రాకుండా మట్టితోలి, పిసికి కష్టం చేసి అపురూపంగా కట్టుకున్న ఇల్లది. కప్పుకు వెయ్యటానికి చెట్టెక్కి వేపాకుని కోసింది. వెదురు బొంగుల్ని పెండేలుగా చీల్చింది. ఇల్లు కప్పుతున్న పెనిమిటికి పెంకులు అందించింది. గోడలక్కావాల్సిన ఇటుకల్ని తనే స్వయంగా బట్టి పెట్టి కార్చింది. అటువంటి ఇంటిని తన కళ్ళముందే మూడు ముక్కలు చేయటాన్ని ఊహించలేక పోతోందామె.

ఎక్కడో కుక్క బొంగురు గొంతుతో అరుస్తోంది. రోడ్డు మీద కదిలి వెడ్డున్న బండిగీరల శబ్దం గరగరా వినబడుతోంది. తల్లిపాలు చాలని పిల్లవాడి ఏడుపు ఎక్కడి నుంచో బయల్దేరి ఆ ఊరి రాత్రిని ఒక్క కుదుపు కుదుపుతోంది.

ఎప్పుడొచ్చి పడుకున్నారో పెద్దకొడుకూ, కోడలు. వాళ్ళ వాళ్ళ మంచాలమీదకి చేరేరు. కనకమ్మ తన మంచం మీద తడిమి తాళంచెవి చేతికి తీసుకుని రెండో కోడలిని లేపింది.

“అమ్మాయి సుజాతా! లేచి కాసిని మంచినీళ్ళియ్యమ్మా నాకు” అంది కోడల్ని కర్రతో తట్టి. లేచి రోజాలానే అత్తను చురచురా చూచి తాళం చెవి అందుకుంది. చెంబునిండా మంచినీళ్ళు తెచ్చి ముసలమ్మ మంచం కింద పెట్టింది. ఆమె మొగుడు మంచం దగ్గరకు వెళ్ళి మెల్లిగా అతడ్ని తట్టింది. వాడు నిద్రమత్తులో అటు తిరిగి పడుకున్నాడు. మళ్ళీ కుదిపింది. “పడుకో గమ్మున” అని వినుక్కున్నాడు వాడు. సుజాత తన మంచం మీదకు చేరిన క్షణాల్లోనే నిద్రలోకి జారుకుంది.

కనకమ్మ ఇదంతా ఓరకంట గమనిస్తూనే ఉంది. సుజాత చురచుర చూపుల్లో ఆమె చాలారోజుల్నుంచి చాలా అర్థాల్నే గమనిస్తూంది. “మొగుడూ పెళ్ళాలు కలుసుకునే దగ్గర కూడా నీ పొత్తనమేంది మధ్యలో” అన్న చూపుంది, ఒక స్వేచ్ఛను కోల్పోయిన అసహనమూ, “చూస్తుండు ఎప్పుడో అగ్నిపర్యతమై పేలతాను” అన్న హెచ్చరిక కూడా ధ్వనిస్తూంది ఆమెకు ఆ చూపులో.

అప్పటికీ ఒకటి రెండుసార్లు “అత్తా, రాత్రులు హాయిగా నిద్రపోక మెలకువతో ఉంటావెందుకు” అని సుజాత పరోక్షంగా అడిగితే “పెల్లా! నా బాధ నీకు తెలవదులేవే” అని కనకమ్మ కొట్టి పారేసేది. సుజాత ప్రవర్తనను అతి తెలివిగా అంచనా వేసిందామె.

పెద్దకొడుకు పెళ్ళి చేశాక వాళ్ళు రోజూ ఇంట్లోనే పడుకునేవాళ్ళు. రెండో వాడి పెళ్ళి చేశాక కనకమ్మకు దిగులు కమ్ముకొచ్చింది. ఉన్నదా వేరు గదిలేని ఇల్లాయే! అప్పట్నుంచి ఆమెకు పెద్ద ఇల్లు కట్టలేకపోయాననే బాధ మనసులో ప్రవేశించింది. అట్లని

తాహతుకు మించి అప్పులు చేసి ఇల్లు కట్టదలచుకోలేదామె. అప్పటి నుంచి రోజూ రాత్రులు ఇదే దినచర్య అయింది ఆమెకు. వానొచ్చినా వరదొచ్చినా వెన్నెల కురిసినా, చీకటి ముసిరినా కొడుకూ కోడళ్ళకు ఇలానే ఏకాంతం కల్పిస్తుందామె.

ఆమె ఏకాంతం కోసం అల్లాడిపోయే ఎన్నో జంటల్ని తన చిన్నతనాన్నించి చూచింది. ఎక్కడా కలుసుకునే వీలు చిక్క క పంటచేలల్లో గడ్డివాముల్లో ఆఖరుకు గొడ్లకొప్పెల్లోనూ ఏకాంతం వెదుక్కునే జంటల్ని చూచింది. రోజూ తరబడి కలుసుకోవాలనికీ వీలు చిక్కిన జంటలున్న కుటుంబాల్ని ఎన్నిటిలో చూచింది. ఆ గతి తన పిల్లలకు పట్టకూడదనీ, ఊళ్ళ నలుగుర్లోనూ తన కుటుంబం వెలితి కాకూడదనే ఆమె తాపత్రయమంతా. ఆమె తన పిల్లలపట్ల చాలా బాధ్యతగా వ్యవహరిస్తున్నానని అనుకుంటుండే తప్ప అసహజంగా, యాంత్రికంగా, నిర్బంధంగా భావిస్తున్న సుజాత మనసును గ్రహించలేక పోతుందామె. పెద్దకోడలు, చిన్నకోడలు తన మాట జవదాబరని గర్వపడుతూనే, అప్పుడప్పుడైనా కళ్ళతోనే తన ఉనికినే ప్రశ్నిస్తున్న సుజాతంటే భయముంది ఆమెలో.

గాలి ఉండి ఉండి విసురుగా వీస్తోంది. గాలి వీచినప్పుడల్లా కనకమ్మ తన ఆచూకదన లేని ఎడమ పైట కొంగుతో కప్పుకుంటోంది. దేవాలయం గోడల మధ్య నుంచి వీస్తున్న పున్నాగపూల పరిమళాన్ని గాలి తనతోపాటు దేశమంతా తిప్పతోంది రాత్రి మత్తుగా ఊగుతుంది.

కనకమ్మ ఆలోచనలో పడింది.

తను కని పెంచి పెద్ద చేసిన కొడుకు కోడలు రాగానే ఆమె మాటే లోకంగా అయేడు. పెళ్ళామే బెల్లమని సామెత నిజం చేసేడు. పిల్లలు పుట్టగానే తమ స్వంత ప్రపంచాల్ని గిరి గీనుకోవాలన్నారూ ఇప్పటివాళ్ళు. వాడు పని చేయటం లేదని వీడూ, వీడు కూర్చుని ఖర్చు ఎక్కువ పెడుతున్నాడని వాడూ, వాళ్ళ పిల్లల్ని తమ పిల్లల్ని కొట్టేరని కోడళ్ళు.

ఏ ఇంట్లో చూచినా ఇదే తంతు. తమ కాలంలో ఇవన్నీ ఎరుగుదురా వాళ్ళు. పెద్దవాళ్ళు ఎంత చెబితే అంత. మాట జవదాటేవాళ్ళు కాదు. తను ఎన్ని ఉమ్మడి కుటుంబాల్ని చూడలేదు. అంతెందుకు. తన అత్తమాట తను ఎన్నడైనా జవదాటిందా?

కనకమ్మ గతాన్ని నెమరు వేసుకోవడంలో పడి చుట్టూ పీల్చడం మర్చిపోయింది. అది ఎప్పుడో ఆరిపోయింది. “బక్ బక్” మని బలంగా పీల్చింది పాగ రాలేదు. చివర నలిపి చూచింది. ప్రయోజనం లేకపోయింది.

ఆమె కర్ర తీసుకుని మూడో కోడల్ని కూడా తట్టిలేపింది.

‘అమ్మాయ్! వసంతా! లేచి నాకు నిప్పెట్టె తెచ్చి ఇయ్యమ్మా’ అంది. వసంత లేచి వెళ్ళి ఇంట్లోంచి అగ్గిపెట్టె తెచ్చి ఇచ్చింది.

‘వెళ్ళి వాడిని లేపు. ఎప్పుడూ మొద్దు నిద్దరే సన్నాసికి’ అగ్గిపుల్ల వెలిగించి చుట్ట కాల్చుకుంటూ అంది కనకమ్మ.

ఆ అమ్మాయి తలపటాయిస్తోంది.

“ఇంకా ఏమి సిగ్గే నీకు పెచ్చె ఇన్నేళ్ళయినా” అంటూ కర్రను బాగా పొడుగ్గా చాచి బకటకమని మూడో కొడుకు మంచమీద తట్టి

“లేరా ఎదవా! లేచి ఇంట్లోకెళ్ళు” అందామె. వాడు ఒళ్ళు విరుచుకుంటూ లేచి

ఇంట్లోకి నడిచేడు. కనకమ్మ పెద్ద మనవరాలు నిద్రలో అటు తిరిగి పడుకుంది.

కనకమ్మ రాత్రి ఏ జామయిందోనని ఆకాశం చూచింది. చంద్రుణ్ణి ఒక్క తెల్ల మేఘం కమ్మి వేసింది. పక్క మంచమ్మీదున్న మనవడు పక్క తడిపినట్టుంది. చిన్న చిన్న బొట్లు బపబప మని కిందకు కారుతున్నాయి.

తెల్లారితే కార్తీక సోమవారం....

ఆ ఇల్లు మూడు ముక్కలవుతుంది చెబ్బు అదే, కాయలు వేటికవే కదా! అనుకుందామె. పక్షికూనలు రెక్కలు రాగానే ఎగిరిపోయినట్లు మనుషులూ అంతేనేమో! తనున్నన్నాళ్ళూ కొడుకుల్ని కలిపే ఉంచాలని ఆశ పడింది తను. ఏమైంది? రెండేళ్ళనాడే వేరు కుంపట్లు పెట్టుకున్నారు. ఇప్పుడేమో ఇంటినే పంచేసుకుంటామంటున్నారు. తనకు ఆపురాపమైన ఇల్లు! తన ముందే చిందర వందరవుతోంది.

చుట్ట ఆఖరు దమ్ములాగి ఊసింది కనకమ్మ. మంచం కింది నీళ్ళ చెంబు అందుకుని పుక్కిలించి ఊసింది. కాసినీ నీళ్ళు తాగింది.

కోడలు తాళం చెవి ఇచ్చి వెళ్ళి పడుకుంది.

మంచమ్మీంచి లేచి ఎద్దుల కట్టుమట్టోని తొక్కుడు తీసి బ్రెగొడ్లకేసింది. వామి లోంచి వరిగడ్డి దూసి ఎద్దుల కట్టుమట్టో వేసింది. మళ్ళీ వచ్చి పడుకుంది. నిద్రపట్టటం లేదామెకు. ఆలోచనలు ఎంతకూ తెగటంలేదు.

లేచి కూర్చుంది. మళ్ళీ ఆకాశాన్ని చూచింది.

తొలికోడి కూసింది. ఒకదాని తర్వాత ఒకటి కోళ్ళన్నీ కూసేయి. కొద్దికొద్దిగా ఊళ్ళో సంచలనం మొదలైంది.

ఈ రెండు రోజుల ఆలోచనలు ఒక కొలిక్కి వస్తున్నాయి. ఒక నిశ్చయానికొచ్చి నట్టు లేచి నిలబడింది.

ఇంటి తలుపు తాళం తీసి బుడ్డి వెలిగించింది. ఇల్లు నాలుగు వైపులా కలియతిరిగింది. గోడల్ని కిటికీల్ని తలుపునీ నిట్రాడునీ తడిమి తడిమి చూచింది. బయటికొచ్చి అందరి మంచాల దగ్గరా ఆగుతూ చూస్తూ నడిచింది. గొడ్లను చేరింది. ముసలి ఎద్దు తల నిమిరింది. అది పుల్లుపుల్లుమని మువ్వల్ని మోగించింది. వేపచెట్టు మొదలు తాకింది. అది గలగలమని ఆకుల్ని రాల్చింది. దేవాలయ ధ్వజ స్తంభానికి దణ్ణం పెట్టుకుంది. చిరుగజ్జెలు మోగేయి.

మళ్ళీ రెండో కొడుకు మంచం దగ్గరకు వెళ్ళింది. "ఒరే అబ్బాయి! ఇంకా ఏం నిద్దరా! లేకోడి కూసింది. అంది వాడు కళ్ళు నులుముకుంటూ లేచేడు. "బేపన పంతులు మళ్ళీ ఎటన్నా వెడతాడేమో! పోయి మంచి ముహూర్తం చూచి ఆ వేళకు రమ్మను" అంది వాడు ఆశ్చర్యంగా తల్లిని చూచేడు.

సుజాత దగ్గరకెళ్ళి తట్టేటి "ఏందే పన్నన్నీ అట్టనే పెట్టుకుని ఇంకా నిద్దర! పిల్లల్ని స్కూలుకు పంపద్దూ" అంది. 'బడికి సెలవులే' అందామె. "సరే సరే! ఒరే పెద్దోడా! తోపులో కెళ్ళి కాసినీ మామిడాకులూ, కొమ్మలూ కొట్టుకుంరా!" అప్పుడే లేస్తున్న పెద్దకొడుకుతో అందామె. అందరూ ఆమెను ఆశ్చర్యంగా చూస్తున్నారు ఆ వేకువన.

పిండి బొమ్మలు

కె. వరలక్ష్మి

సాగంధిని చూస్తుంటే ఒళ్లు మండిపోతోంది రమణికి. ఎంత మేడమీది పై అంతస్తులో ఉంటే మాత్రం పక్కనున్న పాడుపడిన పెంకుటంటిని అంత నిరసనగా చూడాలా? ఆ చూపు ఇంటిలో, తనలో అర్థం కాదు. బాగా డబ్బుంది కదాని ఎక్కణ్ణే గీరాను దానికి ఇప్పుడెంత నడమంత్రపు సిరోస్తే మాత్రం చిన్నప్పుడంతా కలిసిమెలిసి తిరగలేదూ, ఆ ఏకోలేదూ? ఎప్పుడూ తన ముఖం చూసి ఎరగనంత నిర్లిప్తంగా చూస్తోంది

పాడున్నే మంచి గంధం దట్టంగా పట్టించిన ఒంటి మీద పల్నాటి నైటి వేసుకుని కారిడార్లో ఉదయపు నీరెండకి పచార్లు చేస్తూ తనని గమనిస్తూ ఉంటుంది తను పళ్లు తోముకోవడం, స్నానానికి బట్టలు దడి మీద వేసుకోవడం, బకెట్టుతో నీళ్లు మోసుకెళ్లడం అన్నీ చిత్రమే కాబోలు దాని చూపులో ఎక్కడో జాలి కదలాడుతున్నట్టు అనుమానం. ఇవాళంటే ఆ పాపుకారు వాళ్ళమ్మకింత పెద్ద మేడ కట్టిచ్చాడు గానీ, నాలుగేళ్ల క్రితం వరకూ వాళ్లదీ ఇలాంటి పెంకుటలే కదా!

బొగ్గుతో బరబరా పళ్లు తోమేసి అక్కర్లేనంత గట్టిగా పుక్కిరించి ఉమ్మడం మొదలుపెట్టింది రమణి. ఒట్టలిప్పి పైన వేస్తూ తడక కంతలోంచి సాగంధిని చూసింది రమణి ఖరీదైన పల్నాటి గులాబీరంగు నైటిలో నీరెండకి పాలల్లో బంగారాన్ని కరిగించి పోసినట్టు మెరుస్తోంది సాగంధి ఒళ్లు. కొన్ని క్షణాలపాటు చూపు తిప్పకోలేకపోయింది రమణి. ఆ చూపుల్ని బలవంతంగా మళ్లించుకుని తన ఒంటిపై చూసుకుంది ఎముకల మీద అతికించినట్టున్న తన చామనచాయ చర్మం తనకే అసహ్యం పుట్టిస్తోంది చెంపలు లోపలికి పోయిన తన ముఖానికి యాపిల్ పళ్లలాంటి బుగ్గలున్న సాగంధి ముఖానికి పోలికెక్కడ? ఎక్కడికక్కడ తీర్చిదిద్దినట్టున్న దాని ఆకృతి ఆడదాయి తననే అంత కళ్లు తిప్పకోనివ్వడం లేదు, ఇంక మొగాళ్లు పడి చస్తున్నారంటే చావరూ! రాత్రికి రాత్రి... ఆ ఎంకట్రాపు గాడేవన్నాడూ. తల్చుకుంటే కడుపులో నిప్పెట్టినట్టుంది

ప్లాస్టిక్ మగ్గుతో ముంచి చల్లటి నీళ్లని నెత్తిమీద దారగా ఒంపుకుంది చల్లారలేదు

సరికదా కళ్ళలో కాగడా వెలిగించినట్టేంది. “పక్క మేడ మీది సాగంది మెడ్రాసు నింజా చ్చిందంట కదా, బలెగున్నాడు బాబూ పంచదార సీలకలాగ. ఆడదంటే అదీ...” పాతిక కేండిలు బల్బు వెలుతురు గోడల మాపుని మింగి మగాడి చేతిలో పూరంగా మోసపోయి వెలవెలపోతున్న ఆడదాని ముఖంలా ఉంది. రమణి చివ్వున తలెత్తి చూసింది.

“నువ్వెప్పుడు చూసేవా?”

“ఉడుక్కొకెపా, అది నిజంగానే నోరూరించే ఆడది. సెర్మం ఒలిచి కంచంలో పెట్టిన బోయిలరు సీకెను” అన్నాడు వెంకట్రావు నిర్లక్ష్యంగా సిగరెట్టు వెలిగించుకుంటూ.

రమణి జాకెట్టుకి ఆఖరి చుక్క పెట్టుకుంటూ భుజం మీంచి వెనక్కి తలతిప్పి “ఆ ఆడది నోరూరించేదే కాదు, ఖరీదైంది కూడా. వారానికి పందా, నూటేబైకన్నా గతిలో నోడికి దాని కాలిగోరుని ముట్టుకునే ఛాన్సు కూడా దొరకదు” అంది కసిగా.

ఇదేం గమనించని వెంకట్రావు గూట్లోంచి పక్కింటి మేడ మీదికి టిక్కి వైపు తదేకంగా చూస్తూ “మస్లో మనమాట, అసలు దాని రేటెంటుంటాడే...” అన్నాడు.

“అఁ.. అడిగి చెప్తాను” అని రాగం తీసింది రమణి “అయినా కొంచెం ఇంచుమించుగా నీ మెట్టపాలం పడెకరాలూ పదిరోజులకి సరిపోవచ్చేమోలే, ఆ తర్వాత అడుక్కు లింటానికి బొచ్చె ఒకటి అదే కొనిస్తాది”

రమణి మాటల్లోని వ్యంగ్యం అప్పటికే కింది వెంకట్రావుకి.

“ఏటే, ఏలాకోలంగా ఉందేటి నోటికొచ్చినట్టు పేర్లన్నావో” అన్నాడు.

అతని నిస్సహాయతకి కిసుక్కున నవ్వింది రమణి, దగ్గరకెళ్లి జాలిగా అతని రింగుల జాబ్బుని చెరిపేస్తూ

“చూడెంకట్రావా, మీ బాబిచ్చిన పాతికకరాల మాగాణి పేకాట్లో ఇప్పటికే తగలేసేసేవు. ముందూ వెనకా చూసుకోకుండా పెళ్లాన్ని నలుగురు బిడ్డలకి తల్లిని చేసేవు. ఆవిడ పుట్టింటోరు పసుపు కుంకం కింద ఇచ్చిన నాలుగెకరాల కొబ్బరితోటా లేకపోతే నువ్వా పెళ్లాం బిడ్డలకి అన్నం పెట్టేవోడివేనా? నీ తమ్ములు మొలిచే పడెకరాల మాటా ఈసారికి మర్చిపో, బిడ్డల పెళ్లిళ్లకైనా ఆక్కరకొస్తాయి, పిచ్చి పిచ్చి వరుగులెట్టబోకు, పడ్డావంటే మూతిపల్లిరగ్గలవో” అంది.

పదేబై వెంకట్రావుతో పరిచయం ఆమెకి. యవ్వనంలో అడుగు పెడుతున్న మొదటిరోజుల్లోనే ఎవరో మధ్యవర్తి ద్వారా మాట్లాడి తనింట్లో అడుగు పెట్టాడు. కొత్తల్లో సవారీ బండిలో వచ్చేవాడు. నెలకో కొత్త నగకొనేవాడు. రమణి తల్లి బతికే ఉందప్పటికీ, కూతురు బతుక్కో స్థిరమైన ఆదరువు దొరికిందని సంబరపడేది. “మా అల్లుడుగారు తెచ్చేరు” అంటూ ఫలహారాలు వీధంతా పంచి వచ్చేది. ఆవాడకట్టులో అది తప్పు కాదు - కొత్తా కాదు.

వ్యసనాల బారిన పడిన వెంకట్రావు క్రమంగా ఆస్తంతా పోగొట్టుకున్నాడు. ఎంతవరకూ నిజమో తెలిదుగానీ అతని పెళ్లాం మాత్రం తన బంగారాన్నీ, పుట్టింటివారిచ్చిన ఆస్తిపాస్తుల్నీ అతనికి అందకుండా జాగ్రత్తపడిందంటారు. రమణి ఒంటిమీది ఒక్కొక్క నగా

ఒల్చుకుపోయాడతను. “ఇదేం తెలివిమాలినతనవే” అంటూ నెట్టినోరూ బాదుకుంది ముసంమ్మ, ఆ బెంగలోనే ఆవిడ కన్నుమూసింది.

పెళ్లికి నోచుకోకపోయినా బతికినంతకాలం ఒక్కణ్ణే నమ్ముకుని బతుకు వెళ్లమార్చె య్యాలని రమణి అభిమతం. పదిమంది కాలికింద నలిగిన పువ్వు కావడం ఆమెకిష్టం లేదు.

ఇన్నాళ్లు కుక్కన పేనులా ఉన్న వెంకట్రావులో నీచప్రవృత్తి మల్లి ఇలా చిగురులేస్తోంది. దాన్ని మొదట్లోనే తుంచకపోతే లాభంలేదు.

“అవునే రమణా! ఈ మందారత్తకి ఇంతందవై న కూతురెప్పుడు పుట్టుకొచ్చిందే, నువ్వెప్పుడూ ఒకమాటైనా అన్నేదు” అన్నాడు వెంకట్రావు మళ్ళీ.

‘ఈడి బుర్రలో పుట్టందే పురుగు. ఎలాగో చావనీ’ అని మనసులోనే దిగాలు పడింది రమణి.

“మందార పిన్నికి ఒక్కత్రే కూతురు, తురకాయనకి పుట్టింది. తురకాయన చచ్చిపోయేక షావుకారుతో ఒప్పందం జరిగినప్పుడు పిల్లని తనతో ఉంచుకోడానికి ఆయనొప్పుకోలేదంట, అందుకని సొగందాన్ని మెడ్రాసు ఇంగ్లీషు బళ్ళో చేర్పించి వచ్చింది పిన్ని. అయినా నువ్వు చూడకగానీ ఏటేటా సెలవలకి వస్తానే ఉందికదా”

“అహ, మరిప్పుడు నడువై పోయి పూర్తిగా వచ్చేసేందా?”

“చదువెప్పుడో అయిపోయింది. అదేం చిన్న కూచిలాగ కనపడతందేంటి నీ కళ్లకి? దాస్టినాదీ ఒకటే వాయసు తెల్సా, కాకపోతే నీహాలబడి నేనిల్లాగ పోయేను” అంది నిష్కారంగా రమణి.

“నువ్వేటై పోయేవే, నీకేం సక్కిని సుక్కలాగున్నావో” అన్నాడు వెంకట్రావు కిటికీవై పే చూస్తూ. ఏదో వాగాల్సి వాగుతున్నాడు కానీ అతని మనసక్కడ లేదని గ్రహించింది రమణి. ఆమెనొకలాంటి నిస్పృహ అవరించుకుంది హఠాత్తుగా. లోపలెక్కడో లుంగలు తిరుగుతున్న దుఃఖం బైటికి రావడం లేదు.

ఆమెకి కంటిమీదికి కునుకురాలేదు.

ఒకరాత్రి వేళ ఉలిక్కిపడి లేచి కూచుని “కారొచ్చిందే” అన్నాడు వెంకట్రావు.

ఈడికి పట్టింది మాములు దెయ్యం కాదు, కామినీ పిహాచం అనుకుని పళ్లు కొరుక్కుంటూ “అది మనింటిక్కాదు, పక్కంటికి” అంది రమణి.

“అదే, ఎవరిదీ అని” అన్నాడు వెంకట్రావు కలలోలాగ.

“ఎవడేదైనా కావచ్చు, నీతీజాతీ లేకుండా డబ్బుని అడ్డంగా సంపాదించేసిన మొగోడెవడేదైనా కావచ్చు. ఆ డబ్బునేం జేసుకోవాలో తెలిక ఉలిమీద పడిన పిచ్చిగుళ్లు గాడెవడి దైనా కావచ్చు, అది స్థిరుమోటాలు నాయనా, కార్లో వస్తేగాని ప్రవేశం దొరకదు” సందకాడ నుంచి రగులుతున్న నిస్పృహ ఆమె మాటల్లో ఉంది.

వెంకట్రావు ఏమనుకున్నాడో ఏమో అటు తిరిగి పడుకున్నాడు. తెల్లనారురూమున లేచి వెళ్లబప్పుడు వెంకట్రావు ముఖంలో ఒకలాంటి తెగింపును చూసింది రమణి “అంతా అయిపోయింది, ఇంక ఈణ్ణి నమ్ముకుంటే లాభంలేదు” అనుకుంది.

“అక్కా.... రవణక్కా.... ఆక్కోయ్” వీధిలోంచే అరుచుకుంటూ వస్తున్నాడు చెక్రంగాడు. ‘వీడొకడు, వీడికి ఆడోళ్ల దగ్గిరా సిగ్గులేదు, మొగోళ్ల దగ్గిరా సిగ్గులేదు. అందరికీ అలాగే అనుకుంటాడు సచ్చిన్’ద’ దడిమీది చీరతీసి ఆదరాబాదరా ఒంటికి చుట్టుకుంది రమణి.

“ఎక్కడున్నావ్, తానవాడతన్నావా?” అంటున్నాడు వాడు దడి మీంచి కాళ్లెత్తి చూస్తూ. చెక్రం వయసెంతో ఎవరికీ తెలీదు. యాభైకి అట్టైనా కావచ్చు, ఇట్టైనా కావచ్చు. చిన్నోళ్లనైనా పెద్దోళ్లనైనా ఆడోళ్లందరినీ అక్కా అనీ, మగోళ్లందరినీ బావా అనీ పిలుస్తాడు. లుంగీని లంగాలా కడతాడు. విబులిచ్చిన పాడుగు చేతుల పాతచొక్కాలు తొడుగుతాడు. కుడి భుజం మీదుగా తిప్పిన ఓణిని ఎడమ నడ్డిమీద ముడిపెడతాడు. ఎప్పుడూ బొంగరంలా ఆ పేటంతా తిరుగుతూనే ఉంటాడు. మందారం ఇంట్లో ఎప్పట్నుంచో నమ్మినబంటువాడు. ఇంట్లో పన్నాపై పన్నా అన్నీ చక్కబెడుతూంటాడు.

రమణి చివుక్కున తలతిప్పే మేడమీదికి చూసింది. సాగంది అక్కడలేదు. ‘ఐతేకేనా నాయనా’ అనుకుని “ఏంటి చెక్రం, వస్తావద చీర కట్టుకుని” అంది.

“అయ్యో రాత, నువ్వు చీర కట్టుకుంటావోరై కే తొడుక్కుంటావో నీ ఇష్టమమ్మా. నాకు మాత్రం టైము లేదు తల్లీ. మందారక్క బన్నాష్టమి పూజ చేస్తుంది, అందరికీ బొట్టెట్టి రమ్మని ఇదిగో నన్నిలా అంపింది. బైటికి రా బొట్టెడతాను”

‘బొట్టు గడపకి పెట్టయ్తా, నేనొస్తాలే’

“మర్రిపోయేవు గనకమ్మాయ్, రెండు కళ్ళూ చాలవు చూడ్డానికి క్రిష్ణుడికి సావుకారు బావగారు చేయించిన ఎండి తొడుగెలాగా ఉన్నాదా, సాగందమ్మకేమో సి.ఎ.గారు వడ్డాణం, వరసగొలుసులూ చదివిస్తన్నారు. అయ్యన్నీ ఇవే క్రిష్ణుడి ఆలంకారంలో ఉంటాయి. చూసి తీరాలనుకో” అన్నాడు. వెళ్లడానికి సిద్దమై వెనక్కి తిరుగుతూ.

“చీ, వడ్డాణమేంట్రా పాతపేషనూ”

“చీవా అనకమ్మోయ్ కళ్లుపోతాయి. బంగారం కాడ పాతేంటి కొత్తేంటి, ఏది బరువుగా ఆస్తే అదే కొనిపించుకోవాలి. ఆడదాని తెలివంతా అక్కడే సూపించుకోవాలి, అయినా ఒడ్డాణం పాత పేషనేంటి, సినిమాల్లో శ్రీదేవి ఎట్టుకోబంటా”

“ఒరే చెక్రం”

“ఏంటక్కా”

“సి.ఎ. గారంటే ఎవర్రా”

“ఎర్రగా పొడుగ్గా బట్టతలయిన కార్లవత్తాడు నూళ్లే? ఆయనే సి.ఎ. గారంటే. అదేబో ఆయనగారి పేరే తమాసాగా ఉంటాది నాకు”

“మరి సాగంది సినిమాల్లో వేషాలిస్తుందన్నావు కదరా”

“అవును, రెండు సినిమాల్లో సన్నంగా సన్నంగా ఇచ్చిందంట, కానీ ఆ రైట్లు ఆ ఏడిపడక ఎర్ర....గా కండువలకలై పోయింది. అంతలోకి మందారక్క కర్లకి క్రిష్ణులవారొచ్చి నీ కూతురు నీతోనే ఉండాలి అన్నవైపురంట. అంతే, ఇంక మందారక్క ఎనకా ముందూ

సూల్లే. సాపుకారు గారి కారేసుకుని మెద్రాస్‌లో కూతుర్ని తీసుకొచ్చి దాకా నిద్రపోయిందేంటి” అన్నాడు. చాతాల్తు గొంతు తగ్గించి అబూ ఇబూ చూసి “అసలు ఇవయం, సి.ఎ. బావ గారు నిద్రలేదు సాగందమ్మోచ్చిదాకా. అవిడేషం కట్టిన సినిమా ఈయనగారు చూసేడంట. ఇంకంతే! కుదేలై పోయేడు మొగోడు” కిసుక్కున నవ్వేడు చెక్రం.

“మరి యాపారానికి మంచి ముహూర్తం అదీ చూడకుండా మొదలు పెట్టేసిందేంట్రా మీ సాగంది” అంది రమణి చీర కుచ్చిళ్లు నర్తుకుంటూ.

“అయ్యన్నీ మెద్రాసులోనే అయిపోయినై లేక్కా, అయినా నీతో కబుర్లాడతా కూసుంటే నాక్కుదర్తులే” అని అదే పోక పోయాడు. తడిసిన జాబ్బు ఆరబెట్టుకుని, ఉన్నవాటిల్లో కాస్త మంచి చీర కట్టుకుని రమణి పక్కంటికెళ్లేసరికి అక్కడ పూజ ముగియ వచ్చింది. మెట్లెక్కి వరండాలోకెళ్లి వెనక్కి తిరిగి గేటువరకూ చూపు సారించింది రమణి. రంగురంగుల క్రోబ్స్ మొక్కల మధ్య విరబాసిన ఎర్ర గులాబీలు దృష్టి తిప్పుకోనివ్వడం లేదు. పొద్దున్నే తోటమాలి స్త్రీతో తడిపినట్టున్నాడు. పూలరేకుల్లో చిక్కుకున్న నీటిచుక్కలు రంగు పూసుకున్న అమ్మాయి పెదవుల్లా మెరుస్తున్నాయి. అప్పుడే విచ్చుకుంటున్న పూలు పరువంతో మిసమిసలాడుతూంటే నిన్నటిపూలు సగంసగం రేకులు రాల్చేసి వెలవెలపోతున్నై. నిట్టూరుస్తూ లోపలికి నడిచింది రమణి. అడుగుపెడితే మాసిపోయేటట్టున్న పాలమీగడరంగు నేలమీద నీలిరంగు క్రిష్ణపాదాలు అందంగా తీర్చిదిద్దరు. ఆ పెద్ద హాల్లోకి అడుగుపెడుతూనే మరో లోకంలో కొచ్చినట్టైంది రమణికి. పైన వేళ్లాడుతున్న షాండ్లయర్నూ, కింద పరిచిన కార్పెట్లూ చాలు ఆ ఇంటి సంపదని అంచనా కట్టడానికి. వాటి విలువెంతో రమణికి ఊహ కందకపోయినా చాలా ఖరీదైనవై ఉంటాయని మాత్రం అనుకుంది.

సీతోకీకచిలకలు ముసిరిన పూలతోటలా ఉండా హాలు. తనో గొంగళిపురుగులా ఉన్నానేమో అనుకుంది రమణి. బెరుకు బెరుకుగా ముందుకు నడిచి కార్పెట్ అంచు మీద కూర్చుంది. పంతులుగారు హారతి వెలిగించేడప్పటికే.

“సాగీ, రా తల్లీ, దేవుడికి హారతివు” అంటోంది మందారం. మెట్లు దిగి వస్తున్న సాగందిని చూసి కన్ను చెదిరిపోయింది రమణికి. పాదాలు కందిపోతాయేమో అన్నంత సుకుమారంగా నడుస్తున్న సాగందిని అందరూ అలాగే చూస్తున్నారని గమనించడానికి ఆమె కెంతోసేపు పట్టలేదు.

“ఈ సాగంది రోజుకి కేజీ బాదం పప్పువాడుతుందట తెల్సా? అరకేజీ పై పూతకి, అరకేజీ లోపలికి” అంటోంది సంపంగి పక్కనున్న మధురంతో.

“అయ్యబాబోయ్, రోజుకి మూడొందలు దానికే ఖర్చవుతాయీ” అని రాగం తీసింది మధురం.

“ఆ మూల టీవీ పెట్టిన బల్ల ఎంత బావుందో చూడవే” అని మోచేత్తో పాడిచింది సంపంగి. “ఆ పూజా మందిరం, సాగంది గదిలో ఉన్న ఓడంత నగిషీల మంచం ఇయ్యన్నీ ఒకడే తయారు చేసేడంట. ఇయ్యన్నీ సాగంది పుట్టిల్లోజాకి ఫారెస్టాఫీసరు బహుమతిగా

పంపించేడంట"

"మనకివ్వడేమే ఏ నా... కొడుకూనూ" అది మధురం.

"నీకూ నాకూ సొగంధిలాంటి కూతుళ్లుండొద్దూ!"

"ప్రే, చేసుకున్నాళ్ళకి చేసుకున్నంత" అంది నిస్సహాగా మధురం. మాటల్లో చెపుల్లో దూరుతున్నా రమణి చూపులు మాత్రం సొగంధిని అతుక్కుపోయేయి. తల్లి అంటుండే మాటలు తలపుకి వచ్చాయి రమణికి. "అందం మన కులానికొక వరం, మనం చేసే పూజలన్నీ అందమైన ఆడపిల్లలు కలగాలనే"

ఏమాటికామాటే చెప్పకోవాలి. మందారపిన్నికి మొదట్నుంచీ పూజలూ పునస్కారాలూ ఎక్కువే. ఇప్పుడి క్రిష్ణపూజ ఎలా చేసిందో శ్రావణంలో లక్ష్మీ పూజా ఆలోగే చేస్తుంది. అందుకే దేవుడు ఆవిడ మొర విన్నాడు కాబోలు. ఏ పూజలూ చెయ్యని తన తల్లిని తిట్టుకోబోయి మానేసింది రమణి. 'వచ్చి ఏ లోకానుందో పోనీలే' అనుకుంది.

హఠాత్తుండం పూర్తయ్యింది. నిలువెత్తు క్రిష్ణ విగ్రహానికి అలంకరించిన కొత్త వడ్డాణం, వరస గొలుసులూ తీసి కూతురికి అలంకరించి మెటికలు విరుచుకుంది మందారం.

పెద్ద పెద్ద స్త్రీలుపళ్లాల్లో రవికగుడ్డా, కొబ్బరికాయా, అరటిపళ్ళా, స్వీట్లు పెట్టి మనంగా అందరికీ వాయనాలిచ్చేడు చెక్రం. చేతులు జోడించి క్రిష్ణడికి వయ్యారంగా నమస్కరించింది సొగంధి. "మొక్కుకోమ్మా మొక్కుకో సీ.ఎ.గారు తొరలోనే నీకు మారుతీకారు కొనిపెట్టాలని మొక్కుకో" అంటోంది మందారం.

"సా! తొందరగా పైకిరా"

అప్రయత్నంగా పైకి చూసింది రమణి. ఓపెన్ గా ఉన్న హాల్లోంచి పైకి మెట్లున్నాయి. పైన గదులన్నిటికీ సిల్క పరదాలు వేళ్లాడుతున్నాయి. మెట్లపైన రెయిలింగు నానుకుని తెల్లని పోత విగ్రహంలాంటి మనిషాకడు నిల్చుని ఉన్నాడు. రబ్బరు బొమ్మకి గాలి నింపినట్లున్నాడు, వాడి పైపులోంచి పొగ ప్లేకరీ గొట్టంలోంచి లాగ బైటికొస్తోంది. నగ్నంగా ఉన్న వాడి చాతీ మీద జెర్రిపోతులాంటి గొలుసాకటి మెరుస్తోంది. వాడు పైపు పట్టుకున్న తీరు అయిదువేళ్ల ఉంగరాలూ కన్పించి తీరాలన్నట్టుంది. వాడు పిలుస్తున్నది సొగంధినే అయినా వాడి కళ్లు మాత్రం దేగకళ్లలాగా ఆ హాల్లోని ఆడవాళ్లని పరికిస్తున్నాయి.

'హార్టికోలో ఉన్న పడవలాంటి కారు వీడిదే కాబోలు' అనుకుంది రమణి. 'అంత పెద్దకారున్నవాడికి బొమ్మకారు లాంటి మారుతీ కారొకలెక్కా!' అనుకుంది. 'త్వరలోనే ఈ రంగళిరాణిగారు మారుతీ ఎక్కి ఊరేగుతూ ఉంటుంది కాబోలు' అనుకుంటే అప్రయత్నంగా దుఃఖం తన్నుకొచ్చింది రమణికి. వాయనం అందుకుని పరుగులాంటి నడకతో ఇంట్లోకొచ్చి పడింది. 'పుట్టుకెలాంటిదే తేనేం పూజ మంచిది కావాలగానీ' అని తరచుగా చెక్రం అంటుండే సామెత గుర్తుకొచ్చింది. మనసులోనే కన్నీళ్ళు తుడుచుకుంది.

'హా, అట్టేపోయిన డబ్బుగానీ, దాని కోసం ఆ సీమపందిగాణ్ణి భరించడం ఎంత కష్టం!' అనుకుంది. 'నలుపైనా వెంకట్రావుకేం, రాజాబాబులా ఉంటాడు' అని తనకి తానే చెప్పుకుంది. ఆ రాజాబాబు ఆరోజు పోయిన పోక నెలరోజులైనా కంటబడలేదు. ఇంట్లో

బియ్యం, పప్పులూ అన్నీ నిండుకున్నాయి. ఏమై పోయాడు అంతుపట్టలేదు.

శ్రావణంలో మొదలైన వానలు భాద్రపదం వచ్చినా తగ్గుముఖం పట్టలేదు. ఎండావాన ఎకసక్కాలాడుకుంటున్న ఓ మధ్యాహ్నం వేళ చెక్రం తీరిగ్గా కబుర్లాడ్డానికొచ్చేడు.

“మీ వెంకట్రావింక నిన్నాదిలేసినట్టే అక్కోయ్” అన్నాడు వస్తూనే.

“నీకేం పొయ్యేకాలంరా చెక్రిగ్” అంది రమణి మంచం మీద లేచి కూచుని, విడిపోయిన జాబ్బుని ముడిపెట్టుకుంటూ.

“నువ్వట్టా కోప్పడితే నేనేం చెప్పలేనుగానీ, ఈ చెక్రంగాడు ప్రేణం పోయినా అబద్ధవాడ్డని నీకు తెల్లా!” అన్నాడు.

“చెప్పేడవరాదూ” అంది ఆవలిస్తూ రమణి.

“నేనూ అక్కడికే వస్తన్నా, ఎంకట్రావు మా సుగందమ్మకి కబురు చేసేడు మారుతీకారు కొనితానని”

గతుక్కుమనిపోయింది రమణి. మాటా పలుకూ లేకుండా నోరెల్లబెట్టుకుని చూస్తూ ఉండిపోయింది.

“మందారక్క ఊరుకోలేదులే, ‘మనిషి బన్నెత్తేక నీతీజాతీ ఉండాలి. రమణితో తెగతెంపులు చేసుకోకుండా కుక్కలాగా కక్కుర్తి పడతానంటే కుదర్దు. అయినా మా సి.ఎ. బాబుగారూకుడూ’ అని తెగేసి చెప్పేసింది”

రమణి ఉపిరి పీల్చుకుంది. “మిగిలున్న తోటా దొడ్డి అమ్మేసే ఉంటాడు చచ్చినోడు” అనుకుంది.

“టెల్లిఫోనేయించుకున్నాక ఇంపోటెంటుగాళ్ల బెడదెక్కువై పోయిందంట” అన్నాడు చెక్రం హఠాత్తుగా సంభాషణని దారి మళ్లిస్తూ.

“ఇంపోటెంటుగాళ్లవరా?”

“ఏవోనక్కా నాకు మాత్రవేం తెల్లూ? సుగందక్క నడిగితే ‘నీకులాటి పోటుగాళ్లే అంది. ఆ ఎదవరికీ పనీపాటా ఏదీ ఉండదు. పోను జేసి ‘రానా, రానా’ అనడగడం, అవతలెవరో ఇంటా ఉంటారుగదా, ఆళ్ల దగ్గర ఈడో పురుషపుంగవుల్లాగ యావ్సనన్నమాట. ఇదొక పెద్దతల్లెపై పైపోయిందనుకో” అన్నాడు అక్కడికా తల్లెప్పుంతా తనే అనుభవిస్తున్నట్టు.

“పోరా, సొల్లు కబూర్లూ నువ్వును” అని నవ్వింది రమణి.

“అబద్ధవనుకుంటన్నావా, నవ్వుతున్నావూ, ఒట్టమ్మా నీమీదొట్టు” అన్నాడు చెక్రం రమణి నెత్తిన చెయ్యిపెడుతూ. “ఇంతకీ నే చెప్పొచ్చిందేంటంటే నువ్వుగానీ టెల్లిఫోనేయించుకున్నావుగనక”

“ఆ, నా బతుక్కింక అదొక్కటే తక్కువైంది”

“నీకేం, నల్లరూపుని సక్కుని సక్కువి. అయినా నువ్వొంకా ఎంకట్రావుని నమ్ముకుంటే లాబంలేదు”

రమణి ఒక నిర్ణయానికొచ్చినట్టు దీర్ఘంగా నిట్టూర్చింది. పైటని తీసి ఫ్లిమితంగా మట్టి వేసుకుంటూ గోడవైపు తిరిగి వెనకున్న చెక్రంతో అంది “చెక్రం, రిక్షావోళ్ళలో

చెప్పరా, 'పేసెంబర్లోనే తీసుకురమ్మని'

★ ★ ★

ఆగని కాలం కాలికి బలవం కట్టుకునే ఉంది.

సాగండి శరీరం వేలా లక్షలా ఆర్జిస్తున్న వేళ, రమణి ఆకలి కడుపుకి అన్నంకోసం ఒళ్లమ్ముకుంటున్నవేళ - మామమానంలో 'మంచి'రోజొచ్చింది. చెక్రం కొత్తబట్టలు కట్టుకుని ఆనందంగా చెప్పడానికొచ్చేడు "మేవందరం మెద్రాసెల్లిపోతన్నాం, సాగందక్కని ఈరోయినుగా పెట్టి సి.ఎ. బావగారు సినిమా తీస్తారంట. ఆయనే సాయంగా డైరెక్టరు"

"మరి లైట్లు అవీ పడవని...."

"అదప్పటి మాట" అని కిసుక్కున నవ్వేడు చెక్రం.

రెండు నెలల తర్వాత సి.ఎ.గారూ, మందారం వచ్చి ఇల్లిమ్మి డబ్బు పట్టుకెళ్లేరు. సాగండినీ, వాళ్లమ్మనీ నగలన్నీ అమ్మేసేరని చెప్పకున్నారు.

అక్కడేమైందో ఏంటో రమణికైతే అంతుపట్టలేదుగానీ - కేవలం ఒక సూట్ కేసులో రిక్తాలోంచి దిగిన మందారాన్నీ, సాగండినీ రమణి ఇంట్లో కూర్చోబెట్టి అద్దె ఇంటినీ వెదకడం కోసం బయలుదేరేడు చెక్రం.

ఇప్పుడు సాగండి గిల్లితే పాలుకారే పసిడిబొమ్మలా లేదు, రక్తం లేక పాలిపోయిన పిండిబొమ్మలా ఉంది.

ఆంధ్రజ్యోతి నాచురిక, 10-6-94

వాన వెలిసింది

ఎ.ఎన్. జగన్నాథశర్మ

సన్నగా జల్లు పడుతోంది.

చలిచలిగా ఉంది.

ముసురులా ఉంది.

చీకటి చీకటిగా ఉంది.

గది గుమ్మం దగ్గర ముడుచుకున్నాడు జగన్నాథం. తడిసిన సత్రం వాకిలిని తదేకంగా చూస్తున్నాడు.

కాగితం పడవ కూలిపోయి కన్పించింది. రాత్రి వర్షంలో దానినొదిలి ఉంటారు. వాకిలి అంచులంట ప్రయాణించి, ప్రయాణించి అలసి, అణిగిపోయి ఉంది. ఉబ్బిన గోనెపట్టా, ఎవరిదో జాకెట్టు నేలను కరచుకుని పడున్నాయి. ఏదో చివనపత్రిక చివికి చివికి చెదరిపోయి ఉంది.

అన్నిటినీ పరిశీలిస్తున్నాడు జగన్నాథం.

చావిట్ల యాత్రికులు, దైవ దర్శనానికి సిద్ధమై ఉన్నారు. ఎవరో, ఎవరో పీలుస్తున్నారు. ఆ ఎవరో వస్తే అంతా తరిలిపోయేట్టున్నారు. వేడి వేడి బీ అమ్మకనువుతోంది. కూడా ఇడ్లీ ఉన్నదని కుర్రాడు కేకలేస్తున్నాడు.

రాత్రి వంటలకి, వంటశాల వెచ్చనవుతోంది. వరస తప్పినట్టున్నాయి. పాత్రలు దొర్లిపడి పెద్దగా శబ్దించాయి.

జగన్నాథం చెవులు మూసుకున్నాడు. అప్రయత్నంగా కళ్లు కూడా మూసుకున్నాడు.

కాస్పేపటికి, కళ్లు తెరిచి చూశాడు.

దృశ్యాలన్నీ తారుమారయ్యాయి.

చావిట్ల యాత్రికులు లేరు. బీ అమ్మే కుర్రాడు లేడు. వాడి కేకలేవు. వాకిటిలో గోనెపట్టాలేదు. జాకెట్టు లేదు. ఉన్నదొక్కటే! చివికిచివికి చెదరిన దినపత్రిక.

దిగ్గున లేచి నిల్చున్నాడు జగన్నాథం. గబగబా గదిలోనికి నడిచాడు. పెట్టె తెరిచి

చూశాడు. నాలుగయిదు రోజుల్లాటి దినపత్రిక రెండు మడతల్లో భద్రంగా ఉంది. తీసి, తిరగేశాడు దానిని. అయిదవ పేజీలో, అట్టడుగున, ఫోటోతో బాటు ప్రచురించిన వార్తను చూసి, ఊపిరి పీల్చుకున్నాడు. వచ్చి, మంచమ్మీద వెళ్లికీలా వాలాడు.

పేపర్, అతని గుండెల్ని కప్పి ఉందివ్వుడు.

ఆలోచిస్తున్నాడు జగన్నాథం.

ఎక్కడ పుట్టాడు?

ఏదో చిన్ని గ్రామంలో.

ఎలా పెరిగాడు?

అల్లారుముద్దుగా.

చిన్నతనంలోనే తండ్రి పోయాడు. ఆయన పోయిన ఏడాదికి పిల్ల నివ్వజూపాడు మేనమామ. పెళ్ళికోసం టౌన్‌కి తల్లితో తరలివెళ్ళాడు. మళ్ళీ పుట్టిన గడ్డను తొక్కలేదు.

యాభై యేళ్ళు గడిచాయక్కడ. ఆ దీర్ఘకాలంలో తల్లిని పోగొట్టుకున్నాడు. మేన మామతో పోట్లాడి, ఇల్లరికాన్ని కాదన్నాడు. పెళ్లాంతో వేరింటి కాపురం పెట్టాడు. ముగ్గురు పిల్లల్ని కన్నాడు. ముగ్గురూ కొడుకులే!

రైసుమిల్లులో గుమాస్తాగిరి. చాలీచాలని జీతం. అలానే నెట్టుకొచ్చాడు. పెద్దాణ్ణి ఎస్.ఎస్.ఎల్.సి. చదివించాడు. రెండోవాణ్ణి సెవెన్త్ పాఠం చదివించాడు. మూడోవాడు డిగ్రీ వెలగబెట్టాడు. శక్తి మేరకు ముగ్గురీ చదివించగలిగాడు.

అదృష్టాలు బాగుండి, ఇద్దరూ ప్రభుత్వోద్యోగులయ్యారు.

పెద్దాడు సెక్రటరీయట్‌లో పని చేస్తాడు.

రెండోవాడు ఎల్.ఐ.సి.లో.

ఇద్దరుండేదీ పై దరాబాద్‌లోనే. పిల్లలు, సొంతిళ్లు, చూడచక్కని కాపురాలు వాళ్ళవి.

స్థిరపడంది మూడోవాడే! వాడి గురించే బాధ. వాణ్ని గురించే భయం.

అటు భార్య, ఇటు ఆఖరివాడూ వెళ్ళిపోయి పడేశాయింది. క్యాన్సర్ తో కట్టుకున్నది కన్నుమూస్తే, నమ్మిన సిద్ధాంతానికి అజ్ఞాతాన్ని కౌగిలించుకుని, కడవాడు కనుమరుగయ్యాడు.

టౌన్ తో సంబంధం తెగిపోయింది. నగరానికి చేరుకున్నాడు. నగరంలో పక్షానికొక రింబ ఉండేట్టుగా, కొడుకులకు వాలాల తండ్రయ్యాడు.

మూణ్ణెళ్ళకే మొహం మొత్తీసింది. కోడళ్ళు కోపగించుకున్నారు. సేవలు చేసి పెట్టలేమని చేతులెత్తేశారు.

పలితం!?

వృద్ధాప్యానికి కావాల్సింది ఆధ్యాత్మికత అన్నారు. అందుకని, పుణ్యక్షేత్రాన శివసన్నిధిలో, వృద్ధుల వసతి గృహంలో, అన్నసత్రంలో, శేషజీవితాన్ని గడపమన్నారు.

శ్రీశైలం చేరుకున్నాడు.

ఖర్చుల నిమిత్తం, కొడుకులిద్దరూ నెలనెలా చెరోపందా పంపుతామన్నారు. అన్న ప్రకారం రెన్నెళ్ళు పంపారు. తర్వాత!?

చేతులు దులుపుకున్నారు.

తెగతెంపులు చేసుకున్నారు.

ఎవరిష్టం వాళ్ళది. ఇందులో ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలకు తావులేదన్నారు.

బంధాలు తెగిపోయాయి.

బాధ్యతలు తీరిపోయాయి.

తనెవరికీ అక్కర్లేదు.

తనకీ ఎవరూ లేరు.

జగన్నాథం అనాథ.

అర్చిత య్యేళ్ళుపై బడిన జగన్నాథులందరూ అనాథులే! అన్నానికి, నీడకీ నో చనివారు లేచి కూర్చున్నాడు జగన్నాథం. గుండెలమీది పేవర్సి, వాళ్ళో పెట్టుకుని, దీర్ఘంగా నిశ్వాసించాడు.

“లేలే! తొందరగారే! హఠంతా నిండిపోతోంది. కాస్తేపట్లో బాబాగారి సూక్తిముక్తావళి. రావా” అడిగాడు సుబ్బారావు. గదిలోనికి ప్రవేశించి అడాపుడి పడసాగాడు. ఎక్కడికీ వెళ్ళాడో, ఎక్కణ్ణుంచి వచ్చాడో! తడిసి ఉన్నాడతను.

ఇద్దరికీక గదిగా సత్రం గదులు కేటాయించడంతో, సుబ్బారావు, జగన్నాథం ఓ గదిలో ఉంటున్నారు.

ప్రభుత్వోద్యోగిగా రిటైరయ్యాడు సుబ్బారావు. పెన్షన్ స్తుంది. అది పెట్టుకుని సత్రంలో స్థిరపడ్డాడతను. గత కొన్ని నెలలుగా అవసరానికి అతనే జగన్నాథాన్ని అడుక్కొంటున్నాడు.

“మీ పెద్దాడు అప్పుడు రాకుండా ఇప్పుడొచ్చి ఉంటే బాగుండేది. బాబాగారిలో చెప్పుకుంటే అతని కష్టాలు గట్టెక్కేవి” అన్నాడు సుబ్బారావు. బట్టలు మార్చుకుని, వెళ్ళి పోయాడు.

హాలులో భజన ప్రారంభమయింది. భక్తుల గొంతులు బొంగురుగా వినివచ్చాయి.

రెండుపూటలా పాతాళగంగ స్నానాలు, దైవారాధనలు, ప్రముఖుల ప్రవచనాలు, ఆధ్యాత్మిక ప్రసంగాలు రోటీన్ కావడంతో జగన్నాథానికి విసుగ్గా ఉంది. అరవై య్యేళ్ళ తర్వాత జీవితం లేదనుకోవడం, ఉన్నా అది భగవదర్చితం కావాలనుకోవడం అసహజంగా ఉంది.

“శివశివా” అని బతుకుని నెట్టేద్దాం అంటాడు సుబ్బారావు. శివస్మరణలో సకల బాధలూ తొలగుతాయంటాడు. అది నిజం కాదు. ప్రసాదానికి ప్రసాదం, తీర్థానికి తీర్థమల్లే బాధలు బాధలే! భయాలు భయాలే!!

దైవ సాన్నిధ్యంలో మరో ఆలోచన కూడదంటాడు సుబ్బారావు. జ్ఞాపకాలు వద్దంటాడు. అయితే జగన్నాథానికి అన్నీ జ్ఞాపకాలే! అన్నీ గుర్తులే!

గ్రామం గుర్తొస్తుందతనికి. గ్రామంలో బాల్యం గుర్తొస్తుంది. తండ్రి చనిపోవడం గుర్తొస్తుంది. ఇల్లరికం గుర్తొస్తుంది. ఇల్లాలు గుర్తొస్తుంది. వేరింటి కాపురం, వేళ్ళునుకున్న

జీవనం గుర్తుస్తుంది. వర్షాశ్రమి, వాస్తవాలనెరిగి, అయినవాళ్ళని వదలి, ఆశయానికి, అజ్ఞాతంలోనికి వెళ్ళిపోయిన ఆఖరివాడు, ఆ నన్నివేళం గుర్తుస్తుంది.

అప్పుడు కన్నీళ్ళొస్తాయి జగన్నాథానికి. కళావికలమవుతాడతను.

చీకటి చిక్కగా అలుముకుంది. చీకట్లో కూర్చున్నదం చికాగ్గ ఉంది జగన్నాథానికి.

వెళ్ళి లైట్ వేశాడు. వెలుగులో, అయిదవ పేజీ, అట్టడుగుని చూశాడు మళ్ళీ.

'ఉద్యమనేత సత్యం లొంగుబాటు' శీర్షిక కింద సత్యం పాస్ పోర్ట్ సైజు ఫోటో ఉంది.

బుగ్గలు నొక్కుకు పోయాయి. మీసాలు పెంచాడు. జుత్తును ఎగదవ్వాడు.

అంతే! పట్టి చూడబోలేదు. పోలీస్ పట్టాచ్చు. పెద్దగా మార్పు లేదనుకున్నాడు జగన్నాథం. సత్యం ఫోటోను పడేపడే చూశాడు.

వర్షాశ్రమి వీడిపోయినాటికీ, నేటికీ కొడుకు సత్యంలో మార్పు లేనట్టే, వ్యవస్థలో కూడా మార్పులేదు.

మరెందుకీ లొంగుబాటు?

ఆరోగ్యం బాగాలేదని అన్నారు. జీర్ణవ్యవస్థ పూర్తిగా క్షీణించిందని చెప్పారు. భరించలేని కడుపునొప్పితో లుంగలు చుట్టుకుపోతున్నాడని, సరైన వైద్య సౌకర్యం అందించలేక పోతున్నామని బాధపడ్డారు. టౌన్ లో ఉంటే తేరుకుంటాడన్నారు. ఆర్నెళ్ళ కిందటి మాటది.

కాదంటే -

సిద్ధాంతాలు చిద్రుపలయ్యాయా? నమ్మకాలు వమ్మయ్యాయా? విలువలు వక్రించాయా? ఏమయింది? ఎందుకీ పలాయనం? ఎవర్ని ఉద్ధరించడానికి?!

జగన్నాథానికి దాహంగా ఉంది.

పేపర్ ని ముచి చంకలో ఉంచుకున్నాడు. కూజా దగ్గరిగా నడిచాడు. గ్లాసుతో నీళ్ళు తీసుకుని తాగాడు.

గ్లాసు మీద పెద్దాడి పేరిట ధర్మం అని రాసి ఉంది. చూసి నవ్వుకున్నాడతను. కుడిచేతి బొటనవేలితో ఆ అక్షరాలను రుద్దాడు.

లంచం తీసుకుంటూ పెద్దాడు రెడ్ హ్యాండెడ్ గా పట్టుబడ్డాడు. సస్పెండయ్యాడు. ఆ బాధలో గట్టెక్కాలని, మళ్ళీ ఉద్యోగం రావాలని శ్రీశ్రీ మల్లికార్జుని నందర్కించాడు. అప్పుడే సత్రంలో స్థిరపడిన వారందరికీ స్త్రీలు గ్లాసులు పంచిపెట్టాడు. తనకీ దానం చేశాడొకటి.

"నీ పిల్లలు ప్రయోజకులోయ్" అంటాడు నుబ్బారావు. గవర్నమెంటు ఉద్యోగులయిన ఇద్దరి గురించే అతను మాట్లాడేది. మూడోవాడి గురించి అతనికి తెలీదు. చెప్పలేదు కూడా.

నిజానికి ప్రయోజకులెవరు?

సస్పెండయిన పెద్దాడా?

'జీవితబీమా' రెండోవాడా?

మూడోవాడు సత్యమా? ఎవరు?

ఎవరి ప్రయోజనాన్ని తనాశించాలి. ఎవరి ప్రయోజకత్వాన్ని చూసి పొంగిపోవాలి!!

జగన్నాథం పేపర్ని పెట్టెలో ఉంచాడు. మూసేస్తూ కప్పులోపల అంటించి ఉన్న కుటుంబం అంతా కలిసి తీయించుకున్న గ్రూప్ ఫోటోను చూశాడు.

ముగ్గురు పిల్లలూ, భార్య, తను.

చిన్న కుటుంబం చింతలేనిదనుకున్నాడు. కాని, చింతలమయమని ఊహించలేక పోయాడు.

అన్నీ చింతలే!

చిన్నవాడి గురించి అన్నీ చింతలే!

వాడి ఆరోగ్యం పాడయిందా? వాడి ఆలోచన పాడయిందా? దేనికైనా చికిత్స అవసరం. చేయూత అత్యవసరం.

ఈ స్థితి దుస్థితి.

ఇది ప్రమాద స్థితి.

ఇందునుంచి వాణ్ని చేదుకోవాలి. అక్కున చేర్చుకుని ఆదుకోవాలి.

బంధాలు తెగిపోలేదు.

బాధ్యతలు తీరిపోలేదు.

అయినవాణ్ని, అవసరమయిన వాణ్ని ఆశ్రయంగానో, ఆయుధంగానో మార్చుకోవాలి.

అనాథను కాదనుకున్నాడు జగన్నాథం. చేతిలోనికి పెట్టె తీసుకున్నాడు.

గదిలోంచి చావిట్లోకి, చావిట్లోంచి వాకిట్లోకి, వాకిట్లోంచి వీధిలోకి, సత్రం నుంచి సమూహంలోకి బయల్దేరాడు.

వాన వెలిసింది.

ఆంధ్రప్రదేశ్ వార్తాపత్రిక, 3-6-94

చిరునామాలు

అల్లం రాజయ్య
క్వార్టర్ నెం. ఇ/43/బి,
ఎం.సి. వర్క్స్ (పి.ఓ.)
మంచీర్యోల్,
అదిలాబాదు - 504 289

ఎ.ఎం. ఆయోధ్యారెడ్డి
ఆంధ్రభూమి దినపత్రిక
ఆటోనగర్
విజయవాడ - 520 008

పి. అజయ్ కుమార్
ఫ్లాట్ నెం. ఎస్ 5,
8-4-403/1/2
శ్రీ సాయి అపార్ట్ మెంట్స్
ప్రేమ్ నగర్, ఎట్టగడ్డ
సనత్ నగర్ క్రాస్ రోడ్స్
హైదరాబాద్

ఇసుకపల్లి దక్షిణామూర్తి
అడ్వాకేట్,
10-1-18/25,
శ్యామ్ నగర్,
మసాబ్ ల్యాంక్
హైదరాబాదు

పువ్వుం సరసింహం
కథావేదిక,
20, ముత్తప్ప జ్ఞాక్,
5 మైన్, సెకండ్ క్రాస్,
గంగానగర్ ఎక్స్ ప్రెస్స్,
బెంగుళూరు - 560 002

ఉమాచుపేశ్వరరావు ఆర్.ఎం.
ఆంధ్రజ్యోతి దినపత్రిక
శెట్టిపల్లి, తిరుపతి - 517 506

ఎమ్మెస్సార్ మూర్తి
సి-205, ఎ.జి. కాలనీ,
యూసుఫ్ గూడా
హైదరాబాద్ - 500 045

గిడుగు రాజేశ్వరరావు
6-102, పోచమ్మబాగ్,
సరూర్ నగర్,
హైదరాబాదు - 500 035

గంటేడ గౌరునాయుడు
దళాయిపేట,
కొమరాడ మండలం
విజయనగరం జిల్లా - 532 524

చాగంటి తులసి
డిపార్ట్ మెంట్ ఆఫ్ హిందీ,
ఉమెన్స్ కాలేజీ
బెర్హంపూర్ - 760 001

జయ ఎన్.
మార్గదర్శి మార్కెటింగ్ ప్రై.లి.
ఈనాడు కాంపౌండ్,
సోమాజీగూడ,
హైదరాబాదు - 500 004

తుమ్మేటి రఘుశ్రమ రెడ్డి
టి 2-572, ఐ.బి. కాలనీ,
గోదావరిఖని - 505 209

దాదాహయత్

అడ్వకేటు

20/215 మోడంపల్లివీధి,

ప్రొద్దుటూరు 516 361

నరేంద్ర మధురాంతకం

లెక్చరర్, ఇంగ్లీషు డిపార్ట్మెంట్

శ్రీ వెంకటేశ్వరా విశ్వవిద్యాలయం

తిరుపతి - 517 502

నామిని సుబ్రహ్మణ్యం నాయుడు

ఆంధ్రజ్యోతి దినపత్రిక

శెట్టిపల్లి, తిరుపతి - 517 506

పంతుల జోగరావు

తెలుగు పండిట్,

ప్రభుత్వ జూనియర్ కళాశాల

సాలూరు, విజయనగరం జిల్లా

వతంజలి కె.ఎన్.వె.

2-1-563/1,

శంకరమఠం ఎదురువీధి,

నల్లకుంట్ల, హైదరాబాదు - 44

వమ్మి వీరభద్రరావు

సి-208, ఏ.జి. కాలనీ,

యూసుఫ్ గూడా,

హైదరాబాదు - 500 045

ప్రభాకర్ డి.

10-1-18/6, శ్యామ్ నగర్,

హైదరాబాదు - 4

పాలికోడేటి సత్యనారాయణరావు

ఓ-270, ఏ.జి. కాలనీ,

యూసుఫ్ గూడా

హైదరాబాదు - 500 045

పాపనేని శివశంకర్

4-5-29/60,

మూడో వీధి, విద్యానగర్,

గుంటూరు - 522 007

భమిడి వెంకటేశ్వర్లు

12-2-828/ఎ/17,

అంబా గార్డెన్స్, మెహిదీ పల్నం

హైదరాబాదు - 500 028

మహర్షి జి.ఆర్.

ఆంధ్రజ్యోతి దినపత్రిక

శెట్టిపల్లి, తిరుపతి - 517 506

మహేంద్ర

మేనేజర్, ఎస్.వి. గ్రామీణ బ్యాంకు

మొగిలి (వయా), పరిమనేరు

చిత్తూరు జిల్లా

మీనన్ కె.కె.

'స్మిత', 15, కాకతీయ నగర్,

హైదరాబాదు - 500 008

రమాదేవి జాస్తి

ఫండ్స్ : 4,

లక్ష్మోంట్ జనరల్ ఆఫీసు,

హైదరాబాదు - 500 004

వారం కృష్ణమూర్తి

సి-169, ఏ.జి. కాలనీ,

యూసుఫ్ గూడా,

హైదరాబాదు - 500 045

వెంకటరమణ చౌక్రావు

6-3-584/4, ఫైరతాబాదు,

జిల్లా పరిషత్ ఆఫీసు దగ్గర,

హైదరాబాదు - 500 004

వేదగిరి రాంబాబు

1-8-59/1/7, 5వ ఫ్లోర్,
మహవీర్ మెడికల్ హాలు ఎదురుగా,
పంజాబ్ నేషనల్ బ్యాంకు పక్కన
చిక్కడపల్లి,

హైదరాబాదు - 20

శంకరమంచి పార్థసారథి

1-1-336/3,

చిక్కడపల్లి,

హైదరాబాదు - 500 020

శారదా ఆశోకవర్ధన్

ఫ్లోర్ నెం. 702, బ్లాక్ 'ఎ',
అమర్చందేశ్వర్ కాంప్లెక్స్,
నర్దార్ పటేల్ రోడ్,

సికిందరాబాదు - 500 003

శ్రీ ధర

(శ్రీధర వెంకట రాధాకృష్ణమూర్తి)

8-53, గౌతమ్ నగర్,

పి అండ్ టి కాలనీ,

దిల్ సుక్ నగర్

హైదరాబాదు - 500 660

శ్రీ రామమూర్తి పి.ఎ.బి.

తెలుగు పండిట్

కంచరి వీధి, పార్వతీపురం

విజయనగరం జిల్లా - 532 502

శ్రీ వివాసరావు రమణముని

జి.ఎస్.సి. 3,

అక్కింటెంట్ జనరల్ ఆఫీసు

హైదరాబాదు - 500 004

ఎ.ఎన్. జగన్నాథశర్మ

ఆంధ్రజ్యోతి దినపత్రిక

రోడ్ నెం. 3, బంజారా హిల్స్,

హైదరాబాదు

బండి నారాయణస్వామి

6/651 - ఎ,

మారుతీనగర్,

అనంతపురం - 515 001

పి. చంద్రశేఖర ఆజాద్

ఎ.పి.ఎస్.టి.సి.,

డి.సి.ఎం.ఎస్. బిల్డింగ్స్,

నరసింహారావుపేట,

ఏలూరు - 6

కె. వరలక్ష్మి

ప్రిన్సిపాల్,

శ్రీ రవీంద్ర బాలవిహార్,

జగ్గంపేట - 533 435

కాట్రగడ్డ దయాచంద్

ఎస్.పి.యం.

కలిచేడు,

నెల్లూరు జిల్లా - 524 409

కృతీజ్ఞతలు

Aug 1992

★ 'మంచికథ' ప్రాజెక్టు గూర్చి మొదటిసారి ప్రస్తావించినపుడు తగిన సూచనలు, సలహాలు ఇచ్చిన మధురాంతకం రాజారాం గారికి, కాళీపట్నం రామారావుగారికి, శీలా వీరాజుగారికి, కె. శివారెడ్డిగారికి సూచనలతో పాటు కొన్ని కథలందించిన వాసిరెడ్డి నవీన్, ఎ.ఎన్. జగన్నాథశర్మ, ఆశారాజుగార్లరూ,

★ కోరినదే తడవుగా కథలు పంపిన కథకులకూ,

★ రంజని - నందివాడ భీమారావు కథల పోటీకి విస్తృత ప్రచారం కలిగించడమేగాక కథలు ప్రచురించిన ఆంధ్రజ్యోతి వారపత్రిక సంపాదకులకు, (ఉదయం వారపత్రిక సంపాదకులకు), పోటీలకు ప్రచారం కలిగించిన ఈనాడు, ఆంధ్రజ్యోతి ఆదివారం అనుబంధం, దినపత్రిక, ఉదయం, ఆంధ్రప్రభ వారపత్రిక, దినపత్రిక, విశాలాంధ్ర, ప్రజాశక్తి, ఆహ్వానం, రచన తదితర పత్రికా సంపాదకులకూ,

★ ఈ పుస్తక ముద్రణలో కొండంత అండగా నిలిచిన జె.సి. జగన్నాథంగారికి, ఎన్.వి. జగన్నాథదాస్గారికి, ఎల్.వి. సుధీర్కుమార్గారికి, కె. రఘునాథరావు గారికి, ఓ.ఎ.డి. కమర్షియల్, ఎం.ఎ.బి. అధికారులకూ,

★ రంజని కార్యక్రమాలు సాఫీగా సాగడానికి ఆర్థికంగా, హార్డికం గా తోడ్పడిన సంస్థలకూ, మిత్రులకూ

★ ముఖచిత్ర కళాకారుడు శివప్రసాద్గారికి

★ లేజర్ గ్రాఫిక్స్ మురళిగారికి

★ ఇంకా ఎందరో మహానుభావులు.... అందరికీ మా వందనాలు

చీకోలు సుందరయ్య (అధ్యక్షుడు), వి. రామనాథ్ (ఉపాధ్యక్షుడు), భమిడి వెంకటేశ్వర్లు (కార్యదర్శి), టి.వి. సత్యనారాయణ (సహాయ కార్యదర్శి), ఎ. శ్రీనివాస పణింద్ర (కోశాధికారి).

కార్యవర్గ సభ్యులు : జి. దినేశ్ కుమార్, రమణముని శ్రీనివాసరావు, కె. మీరాబాయి, ఆర్.వి.కె. సాయిగాంధీ, వి. పద్మనాభన్, బి.వి. వరలక్ష్మి, జి. సుబ్రహ్మణ్యం.